

NORGES OFFICIELLE STATISTIK. VI. 19.

SUNDHETSTILSTANDEN
OG
MEDICINALFORHOLDENE

1912.

MED KARTER.

60DE AARGANG.

*(Rapport sur l'état sanitaire et médical pour l'année 1912,
avec cartes.)*

60IÈME ANNÉE.

UTGITT AV

DIREKTØREN FOR DET CIVILE MEDICINALVÆSEN.

(UN RÉSUMÉ EN FRANÇAIS SE TROUVE PAGE VII.)

KRISTIANIA,

I KOMMISSION HOS H. ASCHEHOUG & CO.

1914.

Pris: Kr. 1.00.

Norges Officielle Statistik, række V.
(Statistique Officielle de la Norvège, série V.)

Nr. 1—128 findes opført i Fortegnelse over Norges Officielle Statistik 1 juli 1889—31 december 1910.
— 129—153 se omslaget paa verker trykt i 1912 og 1913.

Trykt 1912.

- 154. Rekrutering 1910. (*Recrutement.*)
- 155. Industristatistik 1909. (*Statistique industrielle.*)
- 156. Private aktiebanker 1910. (*Banques privées par actions.*)
- 157. Handelsfunktionærernes lønningsforhold m. v. 1909. (*Salaires etc. des commis de commerce.*)
- 158. Sindssykeasylenes virksomhet 1910. (*Hospices d'aliénés.*)
- 159. Norges bergverksdrift 1910. (*Mines et usines.*)
- 160. De offentlige jernbaner 1910/11. (*Chemins de fer publics.*)
- 161. De Spedalske i Norge 1906—1910. (*Les lépreux en Norvège.*)
- 162. Fagskolestatistik 1908/09—1910/11. (*Écoles professionnelles.*)
- 163. Skolevæsenets tilstand 1909. (*Instruction publique.*)
- 164. Forsømte barn 1908 og 1909. (*Traitement des enfants moralement abandonnés.*)
- 165. Norges kommunale finanser 1908. (*Finances des communes.*)
- 166. Norges telegrafvæsen 1910/11. (*Télégraphes et téléphones de l'État.*)
- 167. Haandverkstællingen 1910. (*Recensement des métiers en 1910.*)
- 168. Fængselsstyrelsens aarbok 1908. (*Annuaire de l'Administration générale des prisons.*)
- 169. Aktieselskaber i 1910. (*Sociétés par actions en 1910.*)
- 170. Folketælling 1 december 1910. Første hefte: Folkemængde i Rikets forskjellige administrative inddelinger m. v. (*Recensement. I. Population des Divisions administratives, etc.*)
- 171. Norges postvæsen 1911. (*Statistique postale.*)
- 172. Norges handel 1911. (*Commerce.*)
- 173. Veterinærvæsenet og kjødkontrollen 1910. (*Service vétérinaire et l'inspection de la viande.*)
- 174. Den norske Statskasses finanser i budgetaarene 1 april 1905—30 juni 1910. (*Finances de l'État pour les exercices 1 avril 1905 à 30 juin 1910.*)
- 175. Ulykkesforsikring 1909. (*Assurances contre les accidents du travail.*)
- 176. Norges sparebanker 1911. (*Caisses d'épargne.*)
- 177. Norges skibsfart 1910. (*Navigation.*)
- 178. Civil retspleie 1910. (*Justice civile.*)
- 179. De faste eiendomme 1906—1910. (*Propriétés foncières rurales.*)
- 180. Fiskerforsikringen 1911. (*Assurances contre les accidents des marins pêcheurs.*)
- 181. Sundhetstilstanden og medicinalforholdene 1910. (*Rapport sur l'état sanitaire et médical.*)
- 182. Folketælling 1 december 1910. Andet hefte: Finner og Lapper. Hjemvendte Norsk-Amerikanere, Dissentere. Blinde, Døve og Sindssyke. (*Recensement. II. Finnois et Lapons. Norvégiens rentrés après avoir émigré en Amérique. Dissidents, Aveugles, sourds et aliénés.*)
- 183. Industristatistik 1910. (*Statistique industrielle.*)

NORGES OFFICIELLE STATISTIK. VI. 19.

SUNDHETSTILSTANDEN
OG
MEDICINALFORHOLDENE

1912.

MED KARTER.

60DE AARGANG.

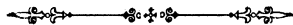
*(Rapport sur l'état sanitaire et médical pour l'année 1912,
avec cartes.)*

60IÈME ANNÉE.

UTGITT AV

DIREKTØREN FOR DET CIVILE MEDICINALVÆSEN.

(UN RÉSUMÉ EN FRANÇAIS SE TROUVE PAGE VII.)

KRISTIANIA,

Í KOMMISSION HOS H. ASCHEHOUG & CO.

1914.

For aarene 1882—1897 se Norges Officielle Statistik, række III.

For aarene 1898—1903 se Norges Officielle Statistik, række IV, senest nr. 128.

For aarene 1904—1911 se Norges Officielle Statistik, række V. 23, 55, 72,
89, 122, 152, 181 og 216,

I n d h o l d .

(Table des matières).

	Side (page).
A. Almindelig beretning om sundheds- og medicinalforholdene i riket 1912. (<i>Rapport général sur l'état sanitaire et médical en Norvège pendant l'année 1912</i>).	1*
Fortegnelse over tabellerne. (<i>Liste des tableaux</i>).	
I. Lægedistriktsinddeling, flateindhold, indbyggerantal, medicinalpersonale	1*
(<i>Division médicale, superficie, population, nombre des médecins, des dentistes, des sages-femmes, des aides-vaccinateurs, des pharmacies</i>).	
II. Dødeligheten i riket, dets bygder og byer	6*
(<i>La mortalité dans le royaume, dans les communes rurales et dans les villes</i>).	
III. Døde i forhold til 1000 levende fødte	7*
(<i>Nombre des décès par 1000 enfants nés vivants</i>).	
IV. Samtlige av lægerne anmeldte tilfælde av epidemiske sygdomme, fordelt paa amter	8*
(<i>Les maladies épidémiques dans les départements</i>).	
V De av lægerne oppgivne tilfælde av epidemiske sygdomme efter maaned, kjøen og alder	12*
(<i>Le nombre des cas connus des maladies épidémiques par mois, par sexe et par âge</i>).	
VI. De i byerne anmeldte epidemiske sygdomme	15*
(<i>Les maladies épidémiques dans les villes, par mois</i>).	
VII. Epidemiske sygdomme i amternes byer	16*
(<i>Les maladies épidémiques dans les villes par départements</i>).	
VIII. Angrepne av 1000 indvaanere av tyfoidfieber, akut poliomyelitt, skarlagensfeber, difteri og lungebetændelse	18*
(<i>Nombre des cas de la fièvre typhoïde, de la poliomyélite antérieure aiguë, de la scarlatine, de la diphthérie et de la pneumonie par 1000 habitants</i>).	
IX. Dødsfald paa barselseng	19*
(<i>Décès pendant les couches</i>).	
X. Dødsårsaker for barselkvinder. Døde efter obstetriciske operationer. (<i>Causes de décès pendant les couches; décès après des opérations obstétricales</i>).	20*

	Side.
XI. Paa sykehus indkomne tilfælde av gonorrhé og uretrit.	21*
<i>(Cas nouveaux de gonorrhée et de la wréthrite dans les hôpitaux).</i>	
XII. Utenfor sykehus behandlede tilfælde av veneriske sygdomme	22*
<i>(Cas des maladies vénériennes traités en dehors des hôpitaux).</i>	
XIII. Til- og avgang av spedalske i stiftelserne	23*
<i>(Tableau des lépreux dans les hospices).</i>	
XIV. Oversigt over antallet av kjendte spedalske i 1856, 1875, 1885, 1890, 1895, 1900, 1905 og 1910.	24*
<i>(Tableau des lépreux pendant les années de 1856--1910).</i>	
XV. Anmeldte tilfælde av tuberkuløse sygdomme ifølge de indsendte utdrag av tuberkuloseprotokollene	26*
<i>(Cas des maladies tuberculeuses d'après les registres des commissions de santé).</i>	
XVI. Dødeligheten av lungetuberkulose i de forskjellige amter for aarene 1910—1912	34*
<i>(Mortalité par la phthisie dans les départements pendant les années de 1910—1912).</i>	
XVII. Antallet av syke, som behandlede for lungetuberkulose paa sanatorier og pleiehjem	36*
<i>(Le nombre des malades, souffrant de tuberculose pulmonaire, traités aux sanatoriums et hôpitaux spéciaux).</i>	
XVIII. Antallet av sindssyke, forpleiet med statsbidrag efter lov av $\frac{27}{6}$ 1891 og de samlede utgifter ved deres forpleining for stat og kommuner [Le nombre des aliénés, dont l'entretien est partiellement à la charge de l'État d'après la loi du $\frac{27}{6}$ 1891, et le total de l'entretien de ces aliénés (les frais de l'État et des communes ensemble)].	40*
XIX. Utdrag av jormødrenes bøker.	42*
<i>(Extrait des registres des sages-femmes).</i>	
XX. Av lægerne utførte obstetriciske operationer	44*
<i>(Opérations obstétricales, faites par les médecins).</i>	
XXI. Obstetriciske operationers utfald for mødre og barn	46*
<i>(Résultats des opérations obstétricales pour les mères et pour les enfants).</i>	
XXII. Tvillingfødsler med kunstig forløsning.	47*
<i>(Jumeaux nés après des opérations obstétricales).</i>	
XXIII. Utfald av de obstetriciske operationer efter de forskjellige indikationer	48*
<i>(Résultats des accouchements: a) par forceps, b) par version, c) par extraction, d) des accouchements prématurés artificiels, e) par opération césarienne, f) par laparotomie, g) par perforation, h) par embryotomie, i) par avortement provoqué, — d'après les indications différentes).</i>	
XXIV. Fødte og døde	51*
<i>(Naissances et décès).</i>	
XXV. Fødte og døde i bygdene og byerne	52*
<i>(Nombre des naissances et des décès dans la campagne et dans les villes).</i>	
XXVI. Procentforhold mellem de av lægerne opgivne dødsfald med kjendt aarsak og de ialt indtrufne dødsfald inden amterne (bydistrikt og landdistrikt) samt i de enkelte lægedistrikter	54*
<i>(Décès totaux et décès par cause connue dans les départements et dans les districts civils médicaux).</i>	

	Side.
XXVII De hyppigste av lægerne opgivne dødsårsaker ved sygdom <i>[Causes des décès (morts par accidents non compris) classées par ordre de fréquence]</i> .	56*
XXVIII. Vakinerte . . . . . <i>(Vaccination)</i> .	57*
XXIX. Oversigt over en del utførte retsmedicinske forretninger <i>(Liste des actes médicaux forenses)</i> .	58*
XXX. Meddelelser om pleiebarn efter helseraadenes protokoller (jfr. lov nr. 2 av 29de april 1905) . . . . . <i>[Tableau des enfants assistés (loi nr. 2 de 29 avril 1905)]</i> .	60*
XXXI Dødsfald blandt norske sjømænd i fremmede lande . . . . . <i>(Décès des marins norvégiens dans l'étranger)</i> .	62*
XXXII. Apotekene og deres personale . . . . . <i>(Des pharmacies et de leur personnel)</i> .	64*
XXXIII Syfilis paa sykehus . . . . . <i>(La syphilis dans les hôpitaux)</i> .	70*
XXXIV Tabel over tilfælde av sindssygd, behandlet paa sykehus . . . . . <i>(Mouvement des aliénés dans les hôpitaux)</i> .	72*
XXXV Antal av de paa sykehusene behandlede syke <i>(Mouvement des malades dans les hôpitaux)</i> .	74*
XXXVI Kjendte dødsårsaker . . . . . <i>(Causes de décès)</i> .	78*
XXXVII Kjendte dødsårsaker i riket efter kjønn og alder . . . . . <i>(Causes de décès par sexe et par âge)</i> .	86*
XXXVIII. Kjendte dødsårsaker i byerne . . . . . <i>(Causes de décès dans les villes)</i> .	94*
XXXIX Kjendte dødsårsaker i byerne efter kjønn og alder <i>(Causes de décès dans les villes par sexe et par âge)</i> .	104*
XL. En del av lægerne behandlede epidemiske sygdomme, fordelt paa lægedistrikter og maaneder . . . . . <i>(Cas de quelques maladies épidémiques par districts civils médicaux et par mois)</i> .	112*

B. Beretninger for de enkelte civile overøvrighetsdistrikter.
(Rapports spéciaux pour les départements différents).

I. Kristiania by	1
II. Akershus amt	25
III. Smaalenenes	33
IV. Buskerud	43
V. Jarlsberg og Larvik	54
VI. Hedemarkens	64
VII. Kristians	72
VIII. Bratsberg	84
IX. Nedenes	95

		Side.
X.	Lister og Mandal amt	105
XI.	Stavanger —	115
XII.	Søndre Bergenhus —	127
XIII.	Bergens by	141
XIV.	Nordre Bergenhus amt	158
XV.	Romsdals —	171
XVI.	Søndre Trondhjems —	183
XVII.	Nordre — —	205
XVIII.	Nordlands —	217
XIX.	Tromsø —	237
XX.	Finmarkens —	250
 C. Anhang.		
<i>(Appendices).</i>		
1.	Hygieniske forhold i Talvik lægedistrikt av distriktslæge H. Daae	268
2.	Sundhetsforskrifter, approbert i 1912 . . . . . <i>(Règlements sanitaires communaux, approuvés en 1912).</i>	272
3.	Løve, kongelige resolutioner, skrivelser m. m.	323

En 1912 l'état sanitaire du royaume a été en general satisfaisant. Le chiffre total des cas connus de maladies aiguës épidémiques a été de 172 053 ou de 71,9 sur mille habitants (en 1911 160 512). Parmi les maladies prédominantes il faut citer les suivantes:

Il n'y a eu, dans le royaume, aucun cas de typhus en 1912. La fièvre typhoïde a continué à diminuer de fréquence (de 0,32 en 1910, à 0,24 en 1911, et à 0,20 sur mille habitants en 1912), tandis que les cas de méningite purulente épidémique ont considérablement augmenté, notamment dans la ville de Christiania. La poliomyélite antérieure aiguë est apparue, aussi en 1912, dans tous les départements du royaume, mais le nombre des cas déclarés ont diminué de 1820 en 1911 à 425 en 1912. La mortalité a été, en 1912, de 17,4 pct. Deux cas de petite vérole sont survenus dans la ville de Christiania; le lieu de contagion était la Russie. Le nombre des cas déclarés de scarlatine est le même qu'en 1911, tandis que les cas de diphthérie (croup) ont diminué un peu; ceux de rougeole ont augmenté, relativement aux cas déclarés l'année précédente. La mortalité de la diphthérie (croup) a été en moyenne de 7,5 pct. (en 1911 7,4 pct.). La coqueluche a continué à être épidémique, mais les cas déclarés décroissent continuellement. Les cas déclarés de maladies catarrhales de l'appareil respiratoire, de pneumonie et de grippe ont augmenté plus ou moins relativement aux cas déclarés en 1911, tandis que les cas de diarrhée aiguë ont considérablement diminué.

La mortalité de l'année calculée d'après la moyenne supposée de la population (2 393 339) a été évaluée à 13,5 par mille habitants. Le nombre des décès a été de 32 219, celui des morts-nés de 1 430. Le nombre des naissances, 61 151, a dépassé de 28 932 le nombre des décès.

888 ont péri par suite d'accidents, 146 de suicide, et 18 d'homicide.

Parmi les 32 219 décès (morts par suite d'accidents etc. non compris), les médecins ont indiqué la cause dans 28 902 cas (89,7 pct.). Le plus grand nombre de décès a été occasionné par les maladies suivantes: la décrépitude (4 348), la phthisie et les tubercules pulmonaires (4 180), les maladies cancéreuses (2 509), la pneumonie (728), l'apoplexie et l'embolie cérébrale (1 592), les maladies organiques du coeur (1 491), la méningite tuberculeuse, la tuberculose miliaire et les autres affections tuberculeuses en dehors des poumons (1 119), la bronchite aiguë et la pneumonie catarrhale (1 100), la débilité congénitale (949), la maladie de Bright (632), l'arteriosclérose (596), la paralysie du coeur (557), la bronchite chronique (556), la diarrhée et la cholérine (533), la diphthérie (croup) (436), les convulsions des enfants (349), la hernie étranglée, volvulus, ileus (268), la méningite purulente (249).

Dans les hôpitaux, dont on a des rapports, 35 362 personnes ont été traitées, 31 769 sont sorties, dont 2 912 décédées, ce qui constitue une mortalité de 9,2 sur 100 sorties.

Dans 17 asiles des aliénés, 4 069 ont été traités, 993 sont sortis, dont 195 décédés.

Le royaume est divisé en 161 districts médicaux civils. Le nombre total des médecins autorisés a été de 1 276, dont 43 femmes.

La vaccination a été pratiquée sur 46 840 enfants, soit par des médecins, soit par des aides-vaccinateurs, dont le nombre a été de 788.

Il y a 1 383 sages-femmes diplômées.

Le nombre des pharmacies a été de 181.

Trykfeil og rettelser.

I medicinalberetningen for 1911.

Paa indholdsfortegnelsen side VI er under «C. Anhang» uteglemt:

5. Tuberkulosen i Sydvaranger lægedistrikt 1886—1911. Av distriktslæge

A. B. Wessel ..... side 290

Anhang 5 og 6 faar som følge herav nr. 6 og 7.

Sammesteds under «Anhang 2» er forfatteren anført som distriktslæge Alf Lange, — skal være: læge Alf Lange. Samme rettelse blir at foreta paa side 278.

Paa side 245 i beretningen bortfalder notetallet for 9de lægedistrikt (Lyngen).

A. Almindelig beretning

om sundheds- og medicinalforholdene i riket.

Lægedistriktsinddeling, flateindhold, indbyggerantal, medicinalpersonale.

Section médicale (1), superficie (2), population (3), nombre des médecins (4), des dentistes (5), des sages-femmes (6), des aides-vaccinateurs (7), des pharmacies (8).

Tabel I.	1	2	3	4	5	6	7	8
Amt.	Lægedistrikter.	Flateindhold i km. ²	Tilstedev. folke- mængde 1ste decbr. 1910.	Antal				
				Læger.	Tandlæger.	Jornmødre.	Hjælpe- vaccinatorer.	Apotek og filialapotek.
I.	1. Kristiania (by) ..	16,55	242 850	281	150	114	-	24
II.	Akershus amt	5 235,30	129 323	67	11	63	39	9
	2. Aker	1 035,30	59 380	42	4	21	11	3
	3. Ullensaker	2 086,88	35 073	9	5	18	15	3
	4. Høland	1 331,10	14 860	7	1	15	7	-
	5. Follo	782,02	20 010	9	1	9	6	3
III.	Smaalenenes amt	4 144,14	150 690	60	28	63	32	17
	6. Eidsberg	1 405,96	22 531	8	1	12	10	2
	7. Moss	783,91	24 516	13	5	10	6	3
	8. Sarpsborg	701,59	71 517	23	14	27	9	9
	9. Hvaler	1 252,68	32 126	16	8	14	7	3
IV.	Buskerud amt	14 816,87	123 863	57	23	62	25	12
	10. Drammens stadsfysikat	6,86	24 937	16	13	10	-	3
	11. Drammen	596,32	17 787	7	-	7	3	1
	12. Ringerike	1 697,54	19 095	7	4	10	7	1
	13. Modum	2 360,34	30 787	13	3	15	2	4
	14. Nes	3 028,58	7 703	2	-	5	3	1
	15. Aal	2 657,00	5 478	2	-	2	2	-
	16. Sandsvær	1 324,75	14 047	8	3	9	4	2
	17. Rollag	3 145,48	4 029	2	-	4	4	-
V.	Jarlsberg og Larvik amt	2 319,58	103 333	39	19	50	14	10
	18. Tønsberg	781,11	48 236	19	10	23	9	3
	19. Hof	866,52	20 931	6	2	12	1	2
	20. Larvik	671,95	34 166	14	7	15	4	5

) Deri medregnet distriktslægen i Aker, som bor i Kristiania.

Lægedistriktsinddeling, flateindhold, indbyggerantal, medicinalpersonale.

Tabel I (forts.)		1	2	3	4	5	6	7	8
Amt.	Lægedistrikter.	Flateindhold i km. ²	Tilstede- folke- mængde 1ste dechr. 1910.	Antal					
				Læger.	Tandlæger.	Jordmødre.	Hjælpe- vaccinatorer.	Apotek og filialapotek.	
VI.	Hedemarkens amt ¹⁾	27 480,47	133 635	49	21	61	48	11	
	21. Solør og Odalen	3 569,27	32 563	10	6	12	9	2	
	22. Hedemarken	2 627,75	48 683	19	7	16	9	4	
	23. Søndre Østerdalen	2 987,01	21 759	10	4	9	7	2	
	24. Trysil	5 164,40	7 000	2	1	8	8	1	
	25. Rendalen	6 569,54	10 803	3	1	8	8	1	
	26. Tønset	6 287,01	12 118	5	2	8	7	1	
VII.	Kristians amt	25 275,36	118 901	45	16	54	41	8	
	27. Hadeland og Land	2 932,19	27 206	12	3	15	9	3	
	28. Søndre Valdres	2 488,38	10 313	4	2	7	6	1	
	29. Nordre —	2 943,32	6 632	2	-	4	4	-	
	30. Toten	1 467,62	29 779	10	3	9	6	2	
	31. Faaberg	2 359,51	17 554	10	5	6	4	1	
	32. Ringebu	3 166,69	11 489	3	2	4	3	-	
	33. Lom	5 753,09	8 655	2	-	5	5	-	
	34. Lesje	4 164,56	7 273	2	1	4	4	1	
VIII.	Bratsberg amt	15 189,09	106 791	46	20	65	35	11	
	35. Skien	1 066,24	40 736	18	10	22	7	5	
	36. Kragerø	1 650,41	21 661	8	3	9	7	2	
	37. Hollen	1 141,81	12 169	5	2	8	4	1	
	38. Sauland	1 716,04	11 339	6	2	8	5	1	
	39. Kveiteseid	2 256,07	7 715	4	1	7	5	1	
	40. Laardal	4 151,00	7 454	2	1	7	4	-	
	41. Tinn	3 207,52	5 717	3	1	4	3	1	
IX.	Nedenes amt	9 348,00	71 272	24	13	53	23	7	
	42. Østre Nedenes	874,16	21 758	8	2	15	7	2	
	43. Vestre —	1 131,99	34 686	13	10	28	7	4	
	44. Aamli	1 995,71	5 991	1	-	5	4	1	
	45. Evje	1 139,43	4 453	1	-	3	3	-	
	46. Sætersdalen	4 206,71	4 384	1	1	2	2	-	
X.	Lister og Mandal amt	7 264,24	77 237	34	18	58	33	6	
	47. Kristiansands stadsfysik	16,04	15 408	18	10	10	-	3	
	48. Oddernes	1 146,96	21 986	6	3	17	8	1	
	49. Undal	1 960,28	10 955	2	-	12	9	-	
	50. Lyngdal	841,83	6 030	1	-	3	4	-	
	51. Vanse	268,34	8 476	3	2	5	4	1	
	52. Flekkefjord	3 030,79	14 382	4	3	11	8	1	
XI.	Stavanger amt	9 147,15	137 581	44	19	84	43	13	
	53. Sogndal	790,77	5 296	2	-	4	3	-	
	54. Egersund	1 298,02	13 568	4	2	7	4	1	
	55. Sandnes	1 955,84	18 620	4	1	9	6	2	
	56. Stavanger stadsfysikat	7,41	36 621	22	12	23	-	5	
	57. Stavanger	227,01	10 912	1	-	6	5	-	
	58. Finnø	1 521,19	10 467	4	-	8	8	-	
	59. Sand	2 495,48	8 587	1	1	8	8	1	
	60. Karmøen	447,22	13 968	3	-	11	5	2	
	61. Haugesund	404,21	19 542	4	3	8	4	2	

¹⁾ Jfr. anm. under Søndre Trondhjems amt. ²⁾ Til Haugesund lægedistrikt hører ogsaa Sveio og Vikebygd herredet av Søndre Bergenhus amt, hvis flateindhold og indbyggerantal (214,23 km.², 2812 tilstedeværende indbyggere) ikke er medregnet i summen. Medregnes disse, blir flateindholdet for lægedistriktet 618,44 km.² og indbyggerantallet 22 354.

Lægedistriktsinddeling, flateindhold, indbyggerantal, medicinalpersonale.

Tabel 1 (forts.).		1	2	3	4	5	6	7	8
Amt.	Lægedistrikter.	Flateindhold i km. ²	Tilstedev. folke- mængde 1ste decbr. 1910.	Antal					
				Læger.	Tandlæger.	Jormødre.	Hjælpe- vaksinører	Apotek og filialapotek.	
XII.	Søndre Bergenhus amt .	15 606,40	141 613	37	2	108	78	4	
	Sveio herred ¹⁾	130,84	1 782	-	-	1	1	-	
	Vikebygd — ¹⁾	83,39	1 030	1	-	1	1	-	
	62. Indre Søndhordland	1 094,72	8 122	4	-	7	5	-	
	63. Ytre —	602,51	11 521	4	-	15	8	1	
	64. Tysnes	1 042,50	9 393	4	-	9	9	-	
	65. Indre Hardanger	5 554,45	11 454	3	1	13	6	-	
	66. Ytre —	877,34	7 816	3	-	6	4	-	
	67. Voss	2 073,52	11 826	3	1	4	2	1	
	68. Søndre Midthordland	995,43	17 496	6	-	8	8	-	
	69. Nordre —	433,22	23 565	1	-	13	9	1	
	70. Osterøen	1 561,93	16 905	5	-	15	11	1	
	71. Alversund	242,79	7 634	1	-	6	4	-	
	72. Lindaas	913,76	13 069	2	-	10	10	-	
XIII.	73. Bergen (by)	13,55	75 888	64	35	30	-	7	
XIV.	Nordre Bergenhus amt .	18 481,51	88 943	29	2	83	66	5	
	74. Lærdal	3 625,86	6 581	3	-	9	6	1	
	75. Lyster	2 225,15	5 222	5	-	4	4	-	
	76. Sogndal	887,33	5 466	1	-	3	3	-	
	77. Vik	1 792,24	8 057	3	-	10	6	-	
	78. Gulen	885,00	6 408	1	-	9	7	-	
	79. Kirkebø	1 467,57	6 139	2	-	7	5	-	
	80. Ytre Søndfjord	874,86	8 404	3	-	8	6	1	
	81. Indre —	2 572,45	7 469	2	-	6	6	1	
	82. Gloppen		5 968	1	1	3	3	-	
	83. Kinn	1 160,16	9 801	3	1	11	7	1	
	84. Ytre Nordfjord	549,47	7 715	3	-	4	4	-	
	85. Nordfjordeidet	2 441,42	4 796	1	-	3	3	1	
	86. Indviken		6 917	1	-	6	6	-	
XV.	Romsdals amt	14 990,14	143 102	43	14	109	81	7	
	87. Vestre Søndmør	918,51	13 696	4	-	10	10	-	
	88. Indre —	1 241,27	9 654	3	1	8	6	1	
	89. Østre —	2 040,94	6 432	1	-	7	7	-	
	90. Ørskog	723,33	7 135	1	-	6	5	-	
	91. Nordre Søndmør	314,82	26 000	8	5	16	8	2	
	92. Ytre Romsdal	1 165,15	19 004	7	2	17	13	1	
	93. Indre —	2 525,46	9 984	3	-	7	7	-	
	94. Søndre Nordmør	817,52	28 151	6	5	17	9	3	
	95. Sundalen	1 951,22	5 078	3	-	6	6	-	
	96. Surendalen	2 065,16	7 999	3	1	5	4	-	
	97. Nordre Nordmør	1 226,76	9 969	4	-	10	6	-	
XVI.	Søndre Trondhjems amt	18 612,37	147 343	71	26	83	53	9	
	98. Trondhjems stadsfysikat	35,24	46 256	42	23	24	-	6	
	99. Strinden	689,47	16 292	5	-	6	5	-	
	100. Selbu	2 545,04	4 832	1	-	2	2	-	

¹⁾ Sveio og Vikebygd herreder hører til Haugesund lægedistrikt: se anm. 2 side 2*.

Lægedistriktsinddeling, flateindhold, indbyggerantal, medicinalpersonale.

Tabel I (forts.)		1	2	3	4	5	6	7	8
Amt.	Lægedistrikter.	Flateindhold i km. ²	Tilstedev. folke- mængde 1ste decbr. 1910.	Læger.	Tandlæger.	Jornødre.	Hjælpe- vaccinatorer.	Apotek og filialapotek.	Antal
	101. Røros ¹⁾	3 182,95	8 344	2	1	4	3	1	
	102. Guldalen	2 451,04	12 582	5	-	7	7	1	
	103. Opdal ²⁾	2 820,84	5 169	2	-	2	2	-	
	104. Orkedalen	1 943,59	15 358	5	2	10	7	1	
	105. Heyne.....	1 094,01	4 756	1	-	4	4	-	
	106. Hitteren	921,84	10 413	2	-	9	9	-	
	107. Ytre Fosen	618,67	9 749	2	-	5	5	-	
	108. Indre —	806,79	6 869	1	-	5	5	-	
	109. Nordre —	1 779,38	7 432	3	-	5	4	-	
XVII.	Nordre Trondhjems amt.	22 495,14	84 640	35	9	54	45	5	
	110. Stjørdalen	2 252,16	11 032	5	1	5	4	1	
	111. Frosta	646,72	7 986	3	1	4	4	-	
	112. Levanger	2 078,84	13 256	6	1	6	4	2	
	113. Inderøen.....	985,28	10 703	3	1	10	6	-	
	114. Stenkjær	2 193,89	11 340	4	3	8	6	1	
	115. Grong.....	7 038,73	6 020	2	-	5	6	-	
	116. Lierne.....	2 970,43	1 606	1	-	2	2	-	
	117. Namsos	1 302,37	7 798	6	2	4	3	1	
	118. Fosnes	1 323,00	4 486	2	-	3	3	-	
	119. Kolvereid.....	1 085,30	5 102	1	-	3	3	-	
	120. Vikten	618,42	5 311	2	-	4	4	-	
XVIII.	Nordlands amt	38 646,07	161 105	52	9	99	69	9	
	121. Brønnøy	2 628,85	12 128	3	-	6	6	1	
	122. Alstahaug	1 448,18	11 150	4	-	7	4	-	
	123. Vefsen	6 481,64	7 676	2	1	4	2	1	
	124. Ranen	6 268,26	16 651	4	1	7	5	1	
	125. Lurøy	1 856,47	8 880	2	-	5	4	-	
	126. Gildeskaal	1 896,03	6 027	2	-	3	3	-	
	127. Bodø	673,40	10 113	6	3	7	2	1	
	128. Folden	2 270,75	4 844	1	-	3	3	-	
	129. Skjerstad	3 980,19	11 876	5	-	6	4	1	
	130. Steigen	450,86	3 462	1	-	2	1	-	
	131. Hamarøy	1 058,83	3 104	1	-	2	2	-	
	132. Lødingen	2 857,71	7 198	2	-	6	6	-	
	133. Ofoten.....	3 011,10	12 088	4	2	8	9	1	
	134. Flakstad.....	327,85	4 743	2	-	4	3	-	
	135. Buksnes	897,31	9 789	1	-	5	5	-	
	136. Austlofoten	944,02	12 472	4	1	10	2	1	
	137. Hadsel	1 594,62	11 183	6	-	8	5	-	
	138. Sortland								
XIX.	Tromsø amt	26 246,05	80 554	28	5	58	45	4	
	139. Trondenes	1 543,69	15 266	6	2	10	8	1	
	140. Ibestad	1 660,95	9 812	3	-	6	4	1	
	141. Tranøy	1 083,02	5 475	2	1	4	3	-	
	142. Berg	609,10	2 811	1	-	5	2	-	

¹⁾ Medregnet de til Hedemarkens amt hørende dele av Tolgen herred. ²⁾ Medregnet det til Hedemarkens amt hørende Inset sogn av Kvikne.

Lægedistriktsinddeling, flateindhold, indbyggerantal, medicinalpersonale.

Tabel I (forts.)		1	2	3	4	5	6	7	8
Amt.	Lægedistrikter.	Flateindhold i km. ²	Tilstede- værende folke- mængde 1ste decbr. 1910.	Antal					
				Læger.	Tandlæger.	Jornedre.	Hjælpe- vaccinatorer.	Apotek og filialapotek.	
	143. Lenvik	1 198,47	7 260	2	-	4	4	-	
	144. Maalselven	5 896,05	5 418	2	-	4	4	-	
	145. Balsfjord	1 565,28	5 019	1	-	3	3	-	
	146. Tromsø	1 550,09	13 330	7	2	8	4	2	
	147. Lyngen	3 682,27	6 334	2	-	4	4	-	
	148. Karlsøy	1 417,91	3 569	1	-	4	3	-	
	149. Skjervøy	6 039,22	6 260	1	-	6	6	-	
XX.	Finmarkens amt	47 580,84	39 126	¹⁾ 17	2	32	28	3	
	150. Alten	9 574,45	3 347	1	-	2	2	-	
	151. Talvik	1 652,92	2 475	1	-	5	2	-	
	152. Loppen	1 266,24	2 638	1	-	2	3	-	
	153. Hammerfest	3 193,49	5 240	2	1	4	3	1	
	154. Maasø	535,80	4 441	2	-	4	4	-	
	155. Kistrand	11 966,07	2 749	1	-	2	3	-	
	156. Lebesby	4 477,71	1 726	1	-	2	2	-	
	157. Gamvik	6 357,95	4 098	1	-	-	2	-	
	158. Tanen			1	-	2	1	-	
	159. Vardø	2 027,38	4 363	2	1	3	2	1	
	160. Vadsø	2 605,58	4 479	2	-	3	1	1	
	161. Sydvaranger	3 923,25	3 570	2	-	3	3	-	
		322 908,82	2 357 790	²⁾ 1122	²⁾ 442	1383	798	181	

¹⁾ Foruten de i hvert distrikt opførte læger er ansat en distriktslæge uten fast distrikt med skiftende bopæl efter amtmandens nærmere bestemmelse. ²⁾ Foruten disse var der 60 læger og 28 tandlæger, som ikke vites bosat i utlandet, men hvis bopæl i Norge ikke er opgit. (Se side 94 og 95 i den officielle fortegnelse over læger, tandlæger og dyrlæger i Norge i 1912).

Folkemængden. Den for rikets amter og lægedistrikter opførte folke-
mængde (tabel I) er den tilstedeværende folke-
mængde ifølge de av det Statistiske Centralbyraa meddelte opgaver over resultaterne av folketællingen i Norge den 1ste december 1910. Til utregning av dødelighetsforhold og andre
forholdsutregninger er derimot brukt den av byraaet til Medicinaldirektøren meddelte opgave over den utregnede tilstedeværende middelfolkemængde i 1912 (tabel II).

Sundhetstilstanden synes at ha været i det hele tat tilfredsstillende. Av epidemiske sygdomstilfælde meldtes ialt 172 053 med 5 185 dødsfald mot henholdsvis 160 512 og 5 503 i 1911.

De hyppigst forekommende epidemiske sygdomme var som vanlig de akutte katarrar i aandedrætsorganerne (deri ogsaa medtat katarralsk lungebetændelse). De utgjorde 47,1 pct. av alle meldte epidemiske sygdomstilfælde. Dernæst i hyppighet kom akut diarré (kolerine) med 11,4 pct., influenza med 8,1 pct., lungebetændelse med 6,5 pct., meslinger med 5,3 pct. og difteri med 3,4 pct. Forøvrig henvises til tabel V, kolonne 2.

Dødeligheten i riket, dets byer og bygder.

La mortalité dans le royaume, les communes rurales et les villes par départements.

6*

Tabel II. Amter.	Riket.				Byerne.				Bygderne.			
	Utregnet tilstede- v. middel- folke- mængde.	Dødsfald i 1912.	Døde av 1000 levende.		Utregnet tilstede- v. middel- folke- mængde.	Dødsfald i 1912.	Døde av 1000 levende.		Utregnet tilstede- v. middel- folke- mængde.	Dødsfald i 1912.	Døde av 1000 levende.	
			1911.	1912.			1911.	1912.			1911.	1912.
Riket	2 393 339	32 219	13,2	13,5	708 334	9 877	13,6	13,9	1 685 005	22 342	13,0	13,3
1. Kristiania	247 310	3 560	14,1	14,4	247 310	3 560	14,1	14,4	-	-	-	-
2. Akershus	131 546	1 556	11,6	11,8	2 580	44	16,3	17,1	128 966	1 512	11,5	11,7
3. Smaalenene	153 590	1 806	12,2	11,8	47 625	570	12,5	12,0	105 965	1 236	12,0	11,7
4. Buskerud	126 405	1 645	12,0	13,0	34 858	492	12,2	14,1	91 547	1 153	12,0	12,6
5. Jarlsberg og Larvik	104 534	1 406	13,1	13,5	37 369	511	13,6	13,7	67 165	895	12,9	13,3
6. Hedemarken	135 844	1 712	11,9	12,6	7 912	68	11,2	8,6	127 932	1 644	12,0	12,8
7. Kristians	120 442	1 440	11,9	12,0	8 294	82	11,3	10,0	112 148	1 358	12,0	12,1
8. Bratsberg	108 941	1 396	12,3	12,8	25 568	373	14,4	14,6	83 373	1 023	11,6	12,3
9. Nedenes	71 266	1 063	15,0	14,9	17 695	291	15,3	16,4	53 571	772	14,9	14,4
10. Lister og Mandal	77 870	1 090	14,8	14,0	22 494	321	15,2	14,3	55 376	769	14,7	13,9
11. Stavanger	140 679	1 942	13,8	13,8	59 719	878	14,6	14,7	80 960	1 064	13,2	13,1
12. Søndre Bergenhus	143 324	2 047	13,4	14,3	-	-	-	-	143 324	2 047	13,4	14,3
13. Bergen	76 869	1 048	12,3	13,6	76 869	1 048	12,3	13,6	-	-	-	-
14. Nordre Bergenhus	89 029	1 263	13,5	14,2	1 482	13	9,1	8,8	87 547	1 250	13,5	14,3
15. Romsdal	144 352	1 992	13,5	13,8	33 705	353	11,2	10,5	110 647	1 639	14,2	14,8
16. Søndre Trondhjem	149 902	2 210	15,2	14,7	47 577	697	15,1	14,7	102 325	1 513	15,3	14,8
17. Nordre —	85 451	1 198	13,5	14,0	6 845	105	15,2	15,3	78 606	1 093	13,4	13,9
18. Nordland	163 671	1 923	12,5	11,7	11 857	112	10,0	9,5	151 814	1 811	12,7	11,9
19. Tromsø	82 035	1 120	12,7	13,7	10 404	173	12,2	16,6	71 631	947	12,8	13,2
20. Finmarken	40 279	802	17,4	19,9	8 171	186	20,2	22,8	32 108	616	16,7	19,2

1912.

Døde i forhold til 1000 levende fødte.

Nombre des décès par 1 000 enfants nés vivants.

Tabel III.	1903.	1904.	1905.	1906.	1907.	1908.	1909.	1910.	1911.	1912.
Riket	515	508	539	509	540	545	515	518	509	527
Byer	478	486	533	500	526	563	510	521	530	554
Bygder	532	517	541	513	568	538	516	517	500	516
Overøvrighets- distrikter:										
Kristiania	467	486	607	511	547	588	558	541	620	630
Akershus	531	474	586	513	548	525	511	528	496	528
Smaalenene	466	457	501	454	465	471	454	462	437	438
Buskerud	517	492	537	489	502	472	460	463	432	478
Jarlsb. og Larvik	552	509	543	603	564	585	555	541	523	536
Hedemarken	519	499	516	520	515	494	471	468	438	462
Kristians	490	475	522	483	529	487	460	492	471	481
Bratsberg	522	564	507	534	558	557	500	490	469	501
Nedenes	616	632	634	596	623	629	542	591	652	652
Lister og Mandal	647	606	626	602	722	628	594	663	628	631
Stavanger	489	500	512	483	496	573	474	465	470	480
Søndre Bergenhus	510	508	486	542	526	559	534	556	515	554
Bergen	445	513	481	468	538	583	515	520	493	547
Nordre Bergenhus	522	530	603	531	566	541	563	583	595	631
Romsdal	543	564	520	487	494	559	521	572	563	561
Søndre Trondhjem	573	579	587	570	634	585	546	565	578	557
Nordre Trondhjem	571	575	617	586	659	632	570	574	543	581
Nordland	467	396	436	404	492	472	481	449	443	415
Tromsø	464	447	513	418	455	473	503	434	420	477
Finmarken	645	604	547	608	600	683	655	620	481	620

De meldte tilfælde av epidemisk sygdom utgjorde 71,9 pro mille av den for aaret utregnede middelfolkemængde eller 4,2 pro mille flere end aaret forut. Om forholdet for de enkelte amter se tabel IV, kolonne 3. I forhold til aaret forut viser det sig i større eller mindre grad økning for alle amter undtagen for Kristiania, Akershus, Smaalenene og Bratsberg.

For 99,7 pct. av de ialt opgivne epidemiske sygdomstilfælde er disses optræden i de forskjellige maaneder opgit. Som almindelig forekom de fleste i aarets 1ste kvartal, de færreste i 3dje.

Dødeligheten utgjorde efter de av det Statistiske Centralbyraa meddelte opgaver over folkemængdens bevægelse i 1912 13,5 pro mille av den utregnede tilstedeværende middelfolkemængde. I 1911 var dødeligheten 13,2 pro mille. Forøvrig henvises til tabel II.

Av lægerne meldte tilfælde af

Les maladies épidémiques

Tabel IV.	Meldte tilfælde av epidemiske sygdomme.		Meldte tilfælde av epidemiske sygdomme pr. 1000 indbyggere.	Tyfoidefeber.		Cerebrospinalmeningit.		Akut poliomyelit.		Barnkoppe
	Tilf.	Dødsf.		Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	
Riket	172053	5185	71,9	479	55	364	198	425	74	2
Byer	83695	2138	118,2	223	23	226	150	47	10	2
Bygder	88358	3047	52,4	256	32	138	48	378	64	-
Amter:										
1. Kristiania	16480	880	66,6	34	2	200	135	4	2	2
2. Akershus	8853	276	67,3	22	2	41	13	4	-	-
3. Smaalenene	13618	260	88,7	22	2	12	7	11	2	-
4. Buskerud	16105	266	127,4	24	3	47	19	16	3	-
5. Jarlsberg og Larvik	7639	243	73,1	26	1	5	4	9	3	-
6. Hedemarken	9581	224	70,5	15	4	5	-	5	-	-
7. Kristians	6716	167	55,8	4	-	5	2	15	3	-
8. Bratsberg	6796	232	62,4	13	-	32	9	30	4	-
9. Nedenes	5535	172	77,7	-	-	1	-	20	2	-
10. Lister og Mandal	3777	131	48,5	15	2	-	-	14	1	-
11. Stavanger	11744	382	83,5	21	4	2	2	5	1	-
12. Søndre Bergenhus	5367	315	37,4	36	2	1	1	88	15	-
13. Bergen	12575	262	163,6	60	8	1	1	23	4	-
14. Nordre Bergenhus	3829	193	43,0	8	2	1	1	8	3	-
15. Romsdal	7659	259	53,1	74	7	2	1	47	6	-
16. Søndre Trondhjem	14254	352	95,1	34	5	1	1	27	5	-
17. Nordre —	5501	161	64,4	16	4	-	-	29	7	-
18. Nordland	9404	176	57,5	20	3	5	-	51	7	-
19. Tromsø	3785	118	46,1	17	4	1	1	10	3	-
20. Finmarken	2835	116	70,4	18	-	2	1	9	3	-

Tabel III (side 7*) viser forholdet mellem levende fødte og døde i de ti aar fra 1903—1912.

Epidemiske sygdomme. I tabel IV (ovenst.) gives en oversigt over alle av lægerne opgivne tilfælde og dødsfald av epidemiske sygdomme med disses fordeling paa overøvrighetsdistrikterne.

Tabel V (side 12* og 13*) gir oplysning om tiden for de epidemiske sygdomstilfældes optræden og de sykes kjønn og alder, forsaavidt opgaver derom foreligger. Desuten oplyser tabellen om de enkelte sygdommes procentforhold til alle meldte tilfælde av epidemiske sygdomme og om dødelighetsprocenten.

epidemiske sygdomme fordelt paa amterne.

dans les départements.

Skarlagensfeber.		Meslinger.		Difteri (croup).		Blodgang.		Barsel-feber.		Septico-pyæmi.		Pemfigus hos nyfødte.		Rosen.		Røde hunde.
Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.
5063	86	9140	165	5838	436	66	5	296	90	436	210	118	20	2358	87	1844
2040	40	5378	110	3009	164	15	-	65	21	132	72	68	10	1152	41	1188
3023	46	3762	55	2829	272	51	5	231	69	304	138	50	10	1206	46	706
1073	18	547	60	1174	53	-	-	10	6	30	26	6	2	140	19	440
557	11	616	9	313	12	1	1	14	4	27	9	3	2	116	5	178
341	9	646	3	181	16	-	-	17	4	15	10	4	3	162	4	100
276	5	1370	11	124	19	7	-	16	4	18	9	7	1	222	2	245
225	1	564	8	172	11	2	1	12	3	13	11	1	-	102	1	194
280	5	317	3	169	13	-	-	13	6	27	11	7	-	134	2	211
159	3	79	-	148	7	-	-	10	5	26	9	3	1	73	6	28
150	2	54	1	212	30	1	-	20	2	7	3	3	-	73	3	60
54	2	774	5	95	10	-	-	5	1	28	8	1	-	84	-	136
350	5	19	-	260	16	-	-	5	1	5	-	2	-	41	1	83
149	4	182	-	705	56	5	-	18	8	15	14	13	-	200	10	9
228	3	111	1	581	52	-	-	16	8	33	20	4	1	102	5	34
51	5	1845	19	738	32	-	-	2	1	14	14	8	-	170	3	16
54	-	72	1	203	31	-	-	7	1	33	15	1	1	66	2	9
233	2	318	3	104	13	20	1	26	8	32	6	9	1	188	5	33
616	9	763	29	168	19	21	1	17	2	33	9	20	4	192	5	9
60	-	518	4	31	3	-	-	8	5	12	9	6	-	60	6	26
21	-	170	3	155	12	4	-	33	7	45	13	2	1	113	2	11
176	2	28	-	82	9	4	-	18	5	11	8	15	2	73	4	15
10	-	147	5	223	22	1	1	29	9	12	6	3	1	47	2	7

Tabel VI (side 15*) gir en oversigt over de i alle byer meldte epidemiske sygdomstilfælde med opgave over procentforholdet til alle i riket meldte tilfælde av samme sygdom. Tabellen er utarbeidet efter de til Medicinaldirektøren for hver maaned indsendte lister over epidemiske sygdomme i byerne.

Tabel VII (side 16* og 17*) gir en oversigt over fordelingen av de epidemiske sygdomstilfælde og dødsfald paa de forskjellige amters byer.

Uoverensstemmelsen mellem de to sidste tabeller skriver sig hovedsagelig fra, at katarrale og follikulær angina er medtat i tabel VI, men ikke i tabel VII. Desuten er de ved den førstnævnte tabels utarbeidelse brukte maanedlige lister

Av lægerne meldte tilfælde av
Les maladies épidémiques

Tabel IV (forts.).	Vand- kopper.	Kusma.		Kikhoste.		Akute katar- rer i aande- drætsorga- nerne.	
		Tilf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dødsf.	Tilf.
Riket	2169	1694	1	5189	132	80988	1100
Byer	1374	859	-	2539	47	40155	488
Bygder	795	835	1	2650	85	40833	612
Amter:							
1. Kristiania	252	252	-	168	5	7958	182
2. Akershus	97	158	-	236	4	3825	49
3. Smaalenene	125	94	-	599	7	7188	66
4. Buskerud	179	223	-	797	7	7284	59
5. Jarlsberg og Larvik	119	14	-	106	4	3785	45
6. Hedemarken	169	56	-	244	9	4952	57
7. Kristians	48	25	-	373	7	3241	40
8. Bratsberg	85	17	1	282	6	3476	50
9. Nedenes	106	3	-	240	9	1773	34
10. Lister og Mandal	90	9	-	117	1	1627	34
11. Stavanger	184	224	-	662	19	5342	104
12. Søndre Bergenhus	26	118	-	49	9	2184	44
13. Bergen	315	121	-	425	10	5210	53
14. Nordre Bergenhus	24	45	-	80	1	1484	27
15. Romsdal	72	87	-	227	10	3193	56
16. Søndre Trondhjem	105	58	-	479	14	7447	82
17. Nordre —	54	24	-	74	7	2871	42
18. Nordland	80	124	-	28	2	4899	34
19. Tromsø	27	35	-	2	-	1975	20
20. Finmarken	12	7	-	1	1	1274	22

for byerne tildels rettet eller forandret ved senere indkomne opgaver. Tallet paa dødsfald er i tabel VII opført efter de endelige opgaver over kjendte dødsårsaker for aaret.

I slutningen av den almindelige beretning (tabel XL) er indtat opgaver for enkelte epidemiske sygdommes vedkommende over deres fordeling paa hver maaned inden de enkelte lægedistrikter og særskilt for byer og bygder.

Av **tyfoidfieber** (ileotyphus, febris typhoidea) forekom de fleste tilfælde i Romsdal og Bergen.

I første rubrik av tabel VIII (side 18*) er opgit tallet paa angrepe av tyfoidfieber blandt 1 000 indbyggere i riket og dets amter i 1911 og 1912.

epidemiske sygdomme fordelt paa amterne.

dans les départements.

Influenta.		Lungebetændelse.		Pleurit.		Gigtfeber.		Koldfeber.	Akut diarré (kolerine).		Skjorbuk.	
Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.
14008	71	11140	1728	5906	110	4821	78	29	19660	533	20	6
6510	36	4264	608	2203	28	1964	29	10	10315	259	7	2
7498	35	6876	1120	3703	82	2857	49	19	9345	274	13	4
762	8	722	225	219	8	362	6	-	2125	123	-	-
679	2	524	122	259	8	244	3	-	939	20	-	-
652	2	920	92	418	3	432	1	3	1674	29	2	-
2096	4	805	88	381	5	432	6	-	1535	21	1	-
623	5	456	104	197	4	174	8	11	828	28	1	1
417	1	845	71	330	1	288	8	-	1096	33	1	-
837	4	527	55	241	4	213	5	-	657	16	4	-
734	5	400	83	206	9	199	1	3	739	23	-	-
1142	11	309	72	140	7	167	4	-	457	7	-	-
174	3	233	50	164	7	100	1	2	467	9	-	-
936	6	1011	113	386	10	326	4	6	1343	27	-	-
345	6	485	118	259	9	260	5	2	405	16	-	-
1000	5	640	70	413	2	370	8	1	1151	26	1	1
445	-	505	94	225	4	139	3	-	419	6	1	1
681	2	719	103	469	9	281	8	-	842	16	2	2
584	1	830	99	426	9	324	3	-	2100	55	-	-
325	-	326	59	175	2	112	-	-	774	13	-	-
1056	4	425	44	587	2	231	3	1	1342	39	1	-
177	1	334	40	229	2	127	-	-	429	17	-	-
343	1	124	26	182	5	40	1	-	338	9	6	1

Til oplysning om sygdommens udbredning inden de forskellige lægedistrikter er et farvelagt kart føiet til den almindelige beretning.

Om **cerebrospinalmeningit** (meningitis cerebro-spinalis epidemica), **akut poliomyelit** (poliomyelitis anterior acuta) og **skarlagensfeber** (scarlatina) se tabellerne IV, V og VIII.

Meslinger (morbilli) forekom hyppigst i Bergen og i Buskerud amt.

Av **difteri** (croup) er de fleste tilfælde meldt fra Kristiania og omliggende trakter, men sygdommen forekom relativt hyppigst i Bergen. Gjennemsnittdødeligheten for det hele land var 7,5 pct. (i 1911 7,4 pct.; i 1910 7,0 pct.; i 1909 7,4 pct.).

De av lægerne opgivne tilfælde av epidemiske sygdomme efter maaned, kjøen og alder.
Le nombre des cas des maladies épidémiques traités par mois, par sexe et par âge.

Sygdom.	Ialt meldte tilfælde.	Procentfor- hold til alle opgivne tilfælde av epidemiske sygdomme.	Ialt meldte dødsfald.	Procent døde av alle tilfælde av samme syg- dom.	Kjøen og alder (par sexe et âge).				Tiden er opgitt for
					1		2		
					Barn (under 15 aar).		Voksne (over 15 aar).		
					Mandkjøn.	Kvindkjøn.	Mandkjøn.	Kvindkjøn.	
Tyfoidfeber	479	0,3	55	11,5	71	63	196	145	472
Cerebrospinalmeningit	364	0,2	198	54,4	140	134	56	33	348
Akut poliomyelit	425	0,2	74	17,4	167	154	56	38	412
Barnekopper	2	-	-	-	-	-	2	-	2
Skarlagensfeber	5063	2,9	86	1,7	2103	2327	265	363	5060
Meslinger	9140	5,3	165	1,8	3872	4109	533	556	9138
Difteri (croup)	5838	3,4	436	7,5	2086	2079	716	953	5825
Blodgang	66	-	5	7,6	16	12	18	20	62
Barselfeber	296	0,2	90	30,4	-	1	-	295	275
Septicopyæmi	436	0,3	210	48,2	51	44	216	123	338
Pemfigus hos nyfødte	118	0,07	20	17,0	75	43	-	-	114
Rosen	2358	1,4	87	3,7	165	160	858	1160	2353
Røde hunde	1844	1,1	-	-	506	666	314	357	1844
Vandkopper	2169	1,3	-	-	898	968	152	142	2167
Kusma	1694	1,0	1	-	454	399	592	241	1691
Kikhoste	5189	3,0	132	2,5	2423	2562	89	76	5175
Akute katarrer i aandedrætsorganerne	80988	47,1	1100	1,4	16853	16307	24952	22507	80751
Influenta	14008	8,1	71	0,5	1128	1191	6328	5274	13981
Lungebetændelse	11140	6,5	1728	15,5	2841	2268	3442	2538	11115
Pleurit	5906	3,4	110	1,9	499	455	2855	2075	5889
Gigtfeber	4821	2,8	78	1,6	552	491	1794	1968	4813
Koldfeber	29	-	-	-	3	2	17	7	29
Akut gastroenterit (cholera nostras)	19660	11,4	533	2,7	5630	4980	5040	3911	19647
Skjørbuk	20	-	6	30,0	2	2	9	7	17
Tilsammen	172053		5185		40535	39417	48500	42789	171518

Tabel V (forts.).

Sygdom.	Januar.	Februar.	Mars.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
Tyfoidfeber	38	15	32	33	27	40	49	38	67	35	56	42
Cerebrospinalmeningit	15	28	68	93	65	28	11	6	5	10	6	13
Akut poliomyelit	52	34	18	11	9	50	27	60	64	52	22	13
Barnekopper	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Skarlagensfeber	650	612	493	345	346	359	220	269	400	447	508	411
Meslinger	862	522	441	334	622	818	607	283	347	822	1632	1848
Difteri (croup)	768	538	524	401	410	410	301	419	468	532	534	520
Blodgang	1	4	1	5	-	7	9	14	1	7	8	5
Barselfeber	23	31	33	21	29	24	14	16	18	17	32	17
Septicopyæmi	45	35	36	25	20	15	29	16	27	32	29	29
Pemfigus hos nyfødte	12	4	4	7	4	13	8	16	11	15	10	10
Rosen	241	242	209	181	226	167	169	189	147	216	201	165
Røde hunde	120	304	307	253	286	220	71	47	24	65	81	66
Vandkopper	299	251	207	152	158	172	98	92	117	156	249	216
Kusma	195	286	231	167	138	77	69	90	54	94	145	145
Kikhoste	688	583	492	424	489	400	323	277	231	309	421	538
Akute katarrer i aandedrætsorganerne	10581	10946	9797	8405	6843	5151	3638	3179	3945	5284	6278	6704
Influenza	1786	2686	2533	1610	979	622	329	288	383	428	830	1507
Lungebetændelse	1366	1359	1349	1424	1279	789	476	335	412	695	778	853
Pleurit	582	530	649	566	535	514	461	443	389	404	412	404
Gigtfeber	653	628	514	430	424	346	288	250	262	302	370	346
Koldfeber	2	2	4	1	2	2	4	3	5	-	2	2
Akut gastroenterit (cholera nostras)	1485	1454	1503	1223	1223	1650	2322	2923	1721	1347	1348	1448
Skjærbuk	1	-	4	2	2	2	3	1	2	-	-	-
Tilsammen	20465	21094	19450	16114	14116	11876	9526	9254	9100	11269	13952	15302

Paa tabel VIII (side 18*) findes en oversigt over angrepne av difteri (croup) blandt 1 000 indbyggere i riket og dets amter i aarene 1911 og 1912.

Til oplysning om sygdommens utbredning inden de forskjellige lægedistrikter er der til den almindelige beretning føiet et farvelagt kart.

Barsel-feber (febris puerperalis). Tabel IX (side 19*) gir en oversigt over tallet paa barselkvinder, dødeligheten paa barselseng, foruten tilfælde og dødsfald av barsel-feber med fordeling paa overøvrighetsdistrikterne.

Forholdet til alle barselkvinder var 4,9 pro mille mot 5,1 i det fore-gaaende aar.

Gjennemsnittsdødeligheten av barsel-feber var 30,4 pct. Av alle barselkvinder døde 1,5 pro mille av denne sygdom (i byerne 1,2 og i bygdene 1,6 pro mille).

Om **dødeligheten paa barselseng** se tabel IX, sidste kolonne.

Alderen for de (ifølge presternes opgaver) paa barselseng døde var følgende:

4 var under	20 aar.
64 « mellem 20 og 30	—
56 « — 30 « 40	—
27 « — 40 « 50	—
for 7 « alderen uopgit.	

Dødeligheten paa barselseng (egentlig tiden for de døde barselkvinders begravelse) fordelte sig saaledes paa maanederne:

Januar	17	Mai	13	September	14
Februar	11	Juni	10	Oktober	11
Mars	14	Juli	12	November	13
April	10	August	8	December	14

For 8 forelaa ingen opgave. — 3 var død i 1911 (1 i november og 2 i december).

Tiden i barselseng er nærmere angit for 91 dødsfald:

1ste dogn	18	8de dogn	4
2det —	6	9de —	6
3dje —	4	10de —	4
4de —	7	11te —	5
5te —	5	12te —	4
6te —	5	13de —	1
7de —	5	14de —	2

Tilsammen i 1ste uke 50

- 2den — 26

- 3dje — 9

- 4de — 5

- 5te — 1

Paa lægernes dødslistes er opført 185 dødsfald paa barselseng med opgave over dødsårsaker, se tabel X (side 20*), hvor tillike dødsårsakerne for de efter obstetriciske operationer døde kvinder er opgit.

Kikhoste (tussis convulsiva) utgjorde 3,0 pct. av alle opgivne epidemiske sygdomstilfælde mot 5,3 pct. i 1911.

Om **lungebetændelse** (pneumonia crouposa) findes paa tabel VIII (side 18*) en oversigt over angrepne blandt 1 000 indbyggere i riket og dets overøvrighets-distrikter for aarene 1911 og 1912.

Med hensyn til de øvrige epidemiske sygdomme henvises til tabellerne IV og V.

De i byerne anmeldte tilfælde av epidemiske sygdomme¹⁾.
Les maladies épidémiques dans les villes.

Tabel VI. Sygdom.	Antal anmeldte tilfælde.	Procentfor- hold til de i hele riket anmeldte tilfælde av samme sygdom.	Antal opgivne dødsfald.	Januar.	Februar.	Mars.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
Tyfoidfeber	228	47,6	17	10	7	12	19	11	18	32	21	36	15	27	20
Cerebrospinalmeningit	225	61,8	137	1	23	48	66	40	20	3	5	2	5	7	5
Akut poliomyelit	46	10,8	8	5	3	1	1	2	2	6	7	9	7	3	-
Barsel-feber	49	16,6	11	1	4	5	3	8	6	3	1	5	4	6	3
Barnekopper	2	100,0	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Vandkopper	1411	65,0	-	230	186	140	103	92	91	59	59	69	99	156	127
Skarlagensfeber	2026	40,0	34	230	203	209	142	115	124	67	97	155	207	253	224
Røde hunde	1180	64,0	-	82	216	238	182	163	137	35	12	8	44	34	29
Meslinger	5405	59,1	107	522	210	148	80	442	558	281	103	114	507	1155	1285
Rosen	1140	48,3	29	121	123	112	85	105	70	64	86	78	118	105	73
Pyæmi, septhæmi	113	25,9	50	15	13	12	8	12	5	5	8	5	12	8	10
Pemfigus hos nyfødte	65	55,1	9	8	2	3	2	2	10	6	9	5	5	6	7
Kikhoste	2501	48,2	33	418	324	255	220	198	131	102	107	79	172	217	278
Difteri (croup)	2982	51,1	131	404	261	251	189	242	188	133	200	262	305	300	247
Kusma	855	50,5	-	119	153	139	99	78	49	38	31	16	20	59	63
Akute katarrar i luftveiene og bronkit	39975	49,4	321	5867	5877	4637	3976	2931	2301	1570	1460	2047	2520	3313	3476
Katarralsk og foll. angina	10455	-	-	1164	1174	1139	871	827	712	521	562	656	992	907	930
Influenta	6374	45,5	22	751	1406	1102	645	311	185	108	115	190	222	406	933
Lungebetændelse	4248	38,1	522	543	569	545	487	451	292	192	143	190	238	290	308
Pleurit	2185	37,0	12	209	182	221	206	191	197	165	170	136	170	165	173
Gigtfeber	1958	40,6	23	255	240	180	183	174	153	108	97	120	124	178	146
Koldfeber	10	34,5	-	-	-	3	-	-	1	4	-	-	-	-	2
Akut diarré og kolerine	10289	52,3	208	777	752	730	603	626	828	1045	1695	983	725	732	793
Blødgang	15	22,7	-	1	4	-	-	-	1	1	-	1	-	4	3
Skjærbuk	3	15,0	-	-	-	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Tilsammen ²⁾	93740	-	1674	11733	11932	10124	8172	7021	6079	4548	4988	5166	6511	8331	9135
Veneriske saar	429	-	-	39	34	44	29	26	26	22	38	30	39	51	51
Nye tilfælde av chanker og syfilis	1197	-	30	83	81	112	81	80	97	60	89	94	125	135	160
Gonorré og uretrit	4138	-	-	240	245	413	253	280	326	326	345	339	321	461	589

1912.

15*

¹⁾ Summerne stemmer for en del ikke med de enkelte, trykte maanedslister, idet feil er rettet, og opgaver, som kom forsent inden listens trykning, her er medtat. ²⁾ Fra distriktslægen i Flekkefjord er maanedsliste indkommet alene for august og november maaned og fra distriktslægen i Vadsø mangler opgaver for 5 maaneder av aaret.

Epidemiske sygdomme i amternes byer.
Les maladies épidémiques dans les villes par départements.

16*

1912.

Tabel VII.		Ialt kjendte		1		2		3		4		5		6		7		8		9		10		11	
				Kristiania.		Akershus amt.		Smaale- nenes amt.		Buskerud amt.		Jarlsberg og Larvik amt.		Hede- markens amt.		Kristians amt.		Brats- berg amt.		Nedenes amt.		Lister og Mandal amt.		Sta- vanger amt.	
Sygdom.	tilfælde.	dødsfald.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	
			Tyfoidfeber	223	23	34	2	-	-	9	1	21	2	4	1	-	-	-	-	2	-	-	-	13	2
Cerebrospinalmeningit.	226	150	200	135	1	-	2	1	13	6	1	-	-	-	-	-	5	5	-	-	-	-	2	2	
Akut poliomyelit	47	10	4	2	-	-	-	-	-	-	3	-	-	-	-	-	1	-	3	1	1	-	1	-	
Barnekopper	2	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Skarlagensfeber	2040	40	1073	18	15	1	105	5	80	1	56	-	5	-	-	-	71	1	17	1	132	3	93	2	
Meslinger	5378	110	547	60	40	2	433	-	613	9	284	1	103	-	-	-	8	-	469	-	10	-	133	-	
Difteri (croup)	3009	164	1174	53	8	-	43	1	42	5	92	3	8	1	8	-	80	13	42	3	128	5	417	30	
Blodgang	15	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5	-	
Barsel-feber	65	21	10	6	-	-	5	1	3	1	3	1	-	-	1	1	2	-	-	-	-	-	6	5	
Pyæmi, septhæmi	132	72	30	26	-	-	8	3	8	3	7	6	-	-	3	-	2	2	11	2	1	-	8	8	
Pemfigus (hos nyfødte)	68	10	6	2	-	-	2	2	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	9	-	
Rosen	1152	41	140	19	3	-	108	3	97	-	57	1	25	-	12	-	29	1	42	-	14	1	144	8	
Røde hunde	1138	-	440	-	8	-	47	-	144	-	167	-	55	-	3	-	26	-	98	-	70	-	6	-	
Vandkopper	1374	-	252	-	-	-	85	-	96	-	87	-	43	-	3	-	50	-	90	-	8	-	163	-	
Kusma	859	-	252	-	3	-	61	-	49	-	3	-	21	-	2	-	1	-	1	-	8	-	216	-	
Kikhoste	2539	47	168	5	3	-	408	3	231	4	72	2	3	-	-	-	131	-	74	-	90	1	516	12	
Akute katarrer i aande- drætsorganerne	40155	488	7958	182	46	1	3915	17	2723	22	2434	20	478	4	472	1	1515	16	955	16	1005	13	4446	69	
Inflensa	6510	36	762	8	14	-	268	1	933	3	415	4	12	-	80	1	343	1	595	6	103	-	749	3	
Lungebetændelse	4264	608	722	225	8	1	396	37	261	25	224	42	48	4	39	2	144	25	167	17	84	20	645	49	
Pleurit	2203	23	219	8	1	1	199	1	107	1	107	1	3	-	29	1	83	1	68	2	57	2	270	4	
Gigtfeber	1964	29	362	6	2	-	191	1	118	2	91	2	13	-	15	-	77	-	94	4	40	-	213	1	
Koldfeber	10	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	6	-	
Akut diarré (kolerine)	10315	259	2125	123	12	1	1649	10	561	7	504	13	128	-	82	1	307	7	249	1	298	5	1083	20	
Skjorbuk	7	2	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Tilsammen	83695	2138	16480	880	164	7	7338	87	6104	91	4612	97	945	9	750	7	2879	72	2975	53	2062	52	9146	215	

Epidemiske sygdomme i amternes byer.
Les maladies épidémiques dans les villes par départements.

Tabel VII (forts.).		13		14		15		16		17		18		19		20	
Sygdom.		Bergen.		Nordre Bergenhus amt.		Romsdals amt.		Søndre Trondhjems amt.		Nordre Trondhjems amt.		Nordlands amt.		Tromsø amt.		Finmarkens amt.	
		Tilf.	Dødsf.	Tilf.	Dødsf.	Tilf.	Dødsf.	Tilf.	Dødsf.	Tilf.	Dødsf.	Tilf.	Dødsf.	Tilf.	Dødsf.	Tilf.	Dødsf.
Tyfoidefeber	60	8	-	-	44	5	10	-	1	-	1	-	-	-	-	9	-
Cerebrospinalmeningit	1	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Akut poliomyelit	23	4	-	-	3	-	2	2	-	-	-	-	-	2	-	2	1
Barnekopper	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Skarlagensfeber	51	5	-	-	83	-	180	2	4	-	1	-	70	1	4	-	
Meslinger	1845	19	-	-	238	-	437	17	106	-	80	-	3	-	28	2	
Difteri (croup)	738	32	-	-	26	4	98	7	1	1	11	-	18	4	75	2	
Blodgang	-	-	-	-	9	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-
Barsel-feber	2	1	1	1	9	1	5	-	-	-	7	1	1	1	10	1	
Pyæmi, sept hæmi	14	14	1	-	16	-	3	3	1	1	12	1	2	1	5	2	
Pemfigus (hos nyfødte)	8	-	-	-	5	1	16	4	4	-	-	-	11	-	3	1	
Rosen	170	3	-	-	98	1	110	1	7	-	26	-	39	1	31	2	
Røde hunde	16	-	-	-	18	-	8	-	13	-	2	-	15	-	2	-	
Vandkopper	315	-	-	-	47	-	81	-	7	-	17	-	18	-	12	-	
Kusma	121	-	-	-	36	-	36	-	6	-	19	-	18	-	6	-	
Kikhoste	425	10	14	-	67	2	330	8	1	-	5	-	1	-	-	-	
Akute katarrer i aandedræts- organerne	5210	53	59	3	1199	13	4653	38	546	2	1006	7	1011	5	524	6	
Influenta	1000	5	21	-	359	1	135	1	89	-	360	2	90	-	182	-	
Lungebetændelse	640	70	25	-	194	20	386	41	58	9	79	4	93	6	51	11	
Pleurit	413	2	16	-	144	1	208	2	21	-	93	-	77	-	88	1	
Gigtfeber	370	8	2	1	92	2	150	2	25	-	59	-	32	-	18	-	
Koldfeber	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Akut diarré (kolerine)	1151	26	17	-	435	4	1499	22	170	4	344	5	160	5	141	5	
Skjærbuk	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	3	1	
Tilsammen	12575	262	156	5	3123	55	8347	150	1060	17	2124	20	1661	24	1194	35	

B

1912.

17*

Tilfælde av tyfoidfæber, cerebros spinalmeningit, akut poliomyelit, skarlagensfæber, difteri og lungebetændelse pr. 1000 indbyggere. Nombre des cas de la fièvre typhoïde, de la méningite purulente épidémique, de la poliomyélite antérieure aiguë, de la scarlatine, de la diphthérie et de la pneumonie par 1 000 habitants.

Riket og overøvrighets- distrikter.	Tyfoid- fæber.		Cere- bro- spinal- menin- git.	Akut poliomye- lit.		Skar- lagens- fæber.		Difteri.		Lungebe- tændelse.	
	1911.	1912.	1912.	1911.	1912.	1911.	1912.	1911.	1912.	1911.	1912.
	Riket	0,24	0,20	0,15	0,77	0,18	2,1	2,1	2,6	2,4	4,3
Byer	0,32	0,31	0,32	0,37	0,07	3,3	2,9	4,1	4,2	5,3	6,0
Bygder	0,21	0,15	0,08	0,93	0,22	1,6	1,8	2,0	1,7	3,9	4,1
Amter:											
1. Kristiania	0,25	0,14	0,81	0,25	0,02	4,3	4,3	3,7	4,7	3,5	2,9
2. Akershus	0,17	0,17	0,31	0,81	0,03	3,0	4,2	3,6	2,4	4,1	4,0
3. Smaalenene	0,21	0,14	0,08	0,27	0,07	4,2	2,2	2,6	1,2	5,1	6,0
4. Buskerud	0,25	0,19	0,37	0,70	0,13	2,7	2,2	2,3	1,0	5,9	6,4
5. Jarlsberg og Larvik ..	0,59	0,25	0,05	0,35	0,03	2,4	2,2	1,2	1,6	3,6	4,4
6. Hedemarken	0,05	0,11	0,04	0,83	0,04	1,5	2,1	2,0	1,2	5,3	6,2
7. Kristians	0,05	0,03	0,04	1,52	0,13	2,0	1,3	1,2	1,2	5,5	4,4
8. Bratsberg	0,13	0,12	0,29	0,12	0,28	2,4	1,4	1,9	1,9	3,6	3,7
9. Nedenes	0,04	-	0,01	0,56	0,28	3,0	0,8	1,2	1,3	5,0	4,3
10. Lister og Mandal ...	0,49	0,19	-	0,21	0,18	2,1	4,5	3,8	3,3	2,5	3,0
11. Stavanger	0,19	0,15	0,01	0,07	0,04	0,7	1,1	5,6	5,0	6,0	7,2
12. Søndre Bergenhus ...	0,41	0,25	0,01	0,53	0,61	3,0	1,6	5,5	4,1	3,3	3,4
13. Bergen	0,58	0,78	0,01	0,17	0,30	2,1	0,7	8,9	9,6	5,0	8,3
14. Nordre Bergenhus ...	0,18	0,09	0,01	0,52	0,09	0,6	0,6	2,8	2,3	4,4	5,7
15. Romsdal	0,17	0,51	0,01	0,17	0,33	1,1	1,6	0,9	0,7	4,5	5,0
16. Søndre Trondhjem ...	0,28	0,23	0,01	2,34	0,18	1,5	4,1	0,9	1,1	6,0	5,5
17. Nordre Trondhjem ...	0,07	0,19	-	2,35	0,34	0,3	0,7	0,2	0,4	2,4	3,8
18. Nordland	0,16	0,12	0,03	1,04	0,31	0,5	0,1	1,1	0,9	2,5	2,6
19. Tromsø	0,24	0,21	0,01	2,46	0,12	0,8	2,1	0,3	1,0	2,5	4,1
20. Finmarken	0,96	0,45	0,05	2,27	0,22	0,1	0,2	2,3	5,5	3,4	3,1

Veneriske sygdomme. Om de paa rikets sykehus behandlede tilfælde av syfilis henvises til tabel XXXIII (side 70* og 71*).

Tallet paa de paa sykehusene indkomne tilfælde av **gonorré** (uretrit) sees av tabel XI (side 21*).

Tallet paa de utenfor sykehus behandlede tilfælde av venerisk sygdom sees av tabel XII (side 22*), som tillike viser sygdommens form hos

Dødsfald paa barselseng.
Décès pendant les couches dans les départements.

Tabel IX.	Barselkvinder.	Døde paa barselseng ifølge		Barselfeber.				Av 1000 barselkvinder døde ¹⁾ i	
		prester-nes opgaver.	læ-ger-nes opgaver.	Av lægerne opgivne				1911.	1912.
				til-fælde.	an-grepne av 1000 fød-dende.	døds-fald.	døds-pro-cent av an-grep-ne.		
Riket	60249	158	185	296	4,9	90	30,4	2,4	2,6
Byer	17585	38	49	65	3,7	21	32,3	2,3	2,2
Bygder	42664	120	136	231	5,4	69	29,9	2,5	2,8
Amter:									
1. Kristiania	5571	11	14	10	1,8	6	60,0	2,1	2,0
2. Akershus	2904	8	7	14	4,8	4	28,6	1,0	2,8
3. Smaalenene	4070	9	11	17	4,2	4	23,5	2,6	2,2
4. Buskerud	3392	8	9	16	4,7	4	25,0	2,0	2,4
5. Jarlsberg og Larvik	2569	6	5	12	4,7	3	25,0	2,7	2,3
6. Hedemarken	3657	9	10	13	3,6	6	46,2	1,6	2,5
7. Kristians	2937	5	9	10	3,4	5	50,0	2,3	1,7
8. Bratsberg	2747	11	11	20	7,3	2	10,0	3,1	4,0
9. Nedenes	1605	1	2	5	3,1	1	20,0	2,4	0,6
10. Lister og Mandal .	1696	1	4	5	3,0	1	20,0	1,1	0,6
11. Stavanger	4001	14	16	18	4,5	8	44,4	2,2	3,5
12. Søndre Bergenhus .	3644	13	12	16	4,4	8	50,0	3,2	3,6
13. Bergen	1886	2	3	2	1,1	1	50,0	4,2	1,1
14. Nordre Bergenhus .	1971	4	6	7	3,6	1	14,3	1,5	2,0
15. Romsdal	3492	15	18	26	7,2	8	30,8	1,2	4,3
16. Søndre Trondhjem	3916	8	10	17	4,3	2	11,8	3,1	2,0
17. Nordre —	2021	5	7	8	4,0	5	62,5	3,7	2,5
18. Nordland	4577	13	11	33	7,2	7	21,2	3,2	2,8
19. Tromsø	2316	6	8	18	7,8	5	27,8	2,4	2,6
20. Finmarken	1277	9	12	29	22,7	9	31,0	4,1	7,0

¹⁾ Efter de av presterne opgivne dødsfald.

de angrepne, disses kjøen og alder, forsaavidt det er opgit, og fordeling paa amterne.

Spedalskhet (lepra). Tabel XIII (side 23*) gir en oversigt over til- og avgang i aarets løp av spedalske i anstalterne.

Tabel XIV (side 24*) gir en oversigt over tallet paa kjendte spedalske i 1856, 1875, 1885, 1890, 1895, 1900, 1905 og 1910. De spedalske i stiftelserne

Dødsårsaker for barselkvinder. Døde efter obstetriciske operationer.

Causes de décès pendant les couches. Décès après des opérations obstétricales.

Dødsårsaker.	Dødsfald paa barselseng. ¹⁾	Derav i		Dødsfald efter følgende operationer: ²⁾							
		byer.	bygder.	Ialt.	Tangforløsning.	Vending.	Uttrækning.	Laparotomi.	Perforation.	Embryotomi.	Efterbyrdsoperation.
Barsel-feber; peritonit etc.	20	21	69	10	3	3	-	-	3	-	1
Barselkrampe; uræmi	29	8	21	2	2	-	-	-	-	-	-
Emboli og thrombose	17	6	11	-	-	-	-	-	-	-	-
Blødning	19	2	17	12	1	8	1	1	-	1	-
Livmorbristning	8	3	5	1	1	-	-	-	-	-	-
Dystoki	5	1	4	1	-	-	-	-	-	1	-
Ektopisk svangerskap	3	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Andre sygdomme under svangerskap og barselseng	8	6	2	4	3	-	1	-	-	-	-
Ukjendt eller uopgit årsak	6	-	6	2	1	1	-	-	-	-	-
Tilsammen	185	49	136	32	11	12	2	1	3	2	1

¹⁾ Efter dødslisterne. ²⁾ Efter listerne over obstetriciske operationer.

er i tabellen fordelt paa de amter, hvor de hører hjemme. Forøvrig henvises til Norges officielle statistik V. 161: De spedalske i Norge, beretning for femaaret 1906—1910.

Tabel XV (side 26* og fig.) gir opplysning om de meldte tilfælde av **tuberkuløse sykdomme** inden lægedistrikterne samt i amternes byer og bygder. Tabellen er utarbeidet efter de indsendte utdrag av helseraadenes tuberkuloseprotokoller (jfr. lov av 8de mai 1900). Den indeholder opgaver over de ved flytning, helbredelse og bedring eller død av protokollerne utgaede og over de tilfælde, hvor der er gjort bruk av tuberkuloselovens §§ 6 og 10.

Lungetuberkulose (tuberculosis pulmonum, phthisis) er opgit som dødsårsak for 4 180 personer.

Tabel XVI (side 34* og 35*) gir opplysning om dødsfald av lungetuberkulose i riket, dets byer og bygder samt overøvrighetsdistrikter for aarene 1910—1912 i forhold (procent) til samtlige kjendte dødsfald ved sykdom, til dødsfald av ikke epidemiske sykdomme og i forhold (pro mille) til folkemengden.

De kjendte dødsfald av tuberkuløs hjernebetændelse, miliærtuberkulose og tuberkulose i andre organer var tilsammen 1 119. Se tabel XXVII.

For at vise lungetuberkulosens utbredning inden de forskjellige amter er der til denne almindelige beretning føiet et farvelagt kart, hvor man ved utregningen av tuberkulosedødeligheten er gaat ut fra, at der inden de ikke kjendte dødsårsaker findes det samme procentforhold av lungetuberkulose som inden de kjendte.

I gruppe 1 (1—1,5 dødsfald pr. 1 000 indbyggere) staar 15,8 pct. av rikets middelfolkemengde i dette aar. — I gruppe 2 (1,5—2 dødsfald pro mille indbyggere) 46,9 pct. — I gruppe 3 (2—2,5 pro mille) 29,3 pct. — I gruppe 4 (2,5—3 pro

Indkomne tilfælde av gonorrhé og uretrit paa sykehusene.

Cas nouveaux de gonorrhée et de la urethrite dans les hôpitaux.

Tabel XI.	Sygdom.	Tilsammen behandlede tilfælde.	Voksne.		Fordeling paa amterne:																		
			Mænd.	Kvinder.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	13	15	16	17	18	19	20	
					Kristiania by.	Akershus.	Smaalenene.	Baskerud.	Jarlsberg og Larvik.	Hedemarken.	Kristians.	Bratsberg.	Nedens.	Lister og Mandal.	Stavanger.	Bergens by.	Romsdal.	Søndre Trondhjem.	Nordre Trondhjem.	Nordland.	Tromsø.	Finmarken.	
Gonorrhé og uretrit	236	167	69	67	2	3	9	28	-	3	-	14	14	15	11	2	23	7	8	3	27		

mille) 6,3 pct. — Lavest, nemlig i gruppe 7 (4—4,5 pro mille) staar fremdeles Finmarken med 14,7 pct. av rikets areal og kun 1,7 av rikets folkemængde.

Av **kræft** (cancer, sarcoma) kjendes ialt 2 509 dødsfald. Se tabel XXVII.

Sindssygdом (insania). Paa sykehus indkom 413 sindssyke (i 1911 592, i 1910 438, i 1909 457). En oversigt over disse findes i tabel XXXIV (side 72* og 73*). Der er opgit 156 dødsfald av sindssygdом uten angivelse av sekundær dødsårsak.

Paa rikets sindssykeasyler laa tilbake ved utgangen av 1911 2 957 patienter. I løpet av 1912 indkom 1 112; det samlede antal behandlede var saaledes 4 069. Tallet paa utgaaede var 993, derav 195 døde. Tilbakeleggende ved aarets utgang var 3 076. Det samlede antal forpleiningsdage var 1 103 835 og det gjennomsnittlige daglige middelbelæg for alle asyler 3 016. For det offentliges regning behandledes 3 439 eller 84,5 pct. av de ialt i aaret behandlede syke. De paa asylerne indtrufne dødsfald er henført under de nærmere kjendte dødsårsaker i det overvåringstrikkt, hvor asylet ligger. Tallet paa asyler var 17 med ialt 2 918 sykepladser; nærmere redegjørelse for deres virksomhet i 1912 findes i Norges officielle statistikk VI. 6.

Tabel XVII gir opplysning om antallet av syke, som behandledes for lunge- tuberkulose paa de her anførte sanatorier og pleiehjem for tuberkulose, som har sendt de i tabellen meddelte oppgaver.

Tabel XVIII (side 40* og 41*) gir etter de fra amtmændene indkomne oppgaver opplysninger om tallet paa sindssyke forpleiet med statsbidrag etter lov av 27de juni 1891 og om de samlede utgifter ved deres forpleining for stat og kommuner.

Ifølge ovennævnte lov, som traadte i kraft 1ste januar 1892, erstattes $\frac{4}{10}$ av utgifterne ved fattige sindssykes forpleining av statskassen, de øvrige $\frac{6}{10}$ utredes av vedkommende amts- eller bykommune, dog saaledes, at indtil halydelen av amtskommunernes tilskud kan overføres paa vedkommende fattigdistrikt.

Tabel XIX (side 42* og 43*) gir opplysning om tallet paa barselkvinder som har brukt jormor, med fordeling paa amterne samt rikets byer og bygder. Tabellen er utarbeidet etter de utdrag av jormødrenes bøker, som er foretat av ordførerne i helseraadene. Den indeholder tillike oppgave over, hvor mange kvinder var førstefødende og flerfødende, samt hvor mange var gifte og ugifte. For barnenes vedkommende er opgit kjønn og fødselens utfald, saavidt meddelelse derom foreligger. Fremdeles er opgit fosterleierne, saavidt oppgave herom er meddelt. Rubrikkerne om obstetriciske operationer, som kun skulde gi opplysning om de av

Utenfor sykehus behandlede tilfælde av veneriske sygdomme.
Cas des maladies vénériennes traités en dehors des hôpitaux.

22*

Tabel XII.	Veneriske saar og syfilis.								Gonorré og uretrit.				
	Tilsammen behandlet.	Kjøn og alder.				Veneriske saar.	Sygds.form for syfilis.		Tilsammen behandlet.	Kjøn og alder.			
		Barn.		Voksne.			erhvervet.	medfødt.		Barn.		Voksne.	
		Md.	Kv.	Md.	Kv.					Md.	Kv.	Md.	Kv.
Riket	1486	35	26	683	169	442	982	62	5012	1	18	3205	419
Amter:													
1. Kristiania	¹⁾ 571	-	-	-	-	139	422	10	²⁾ 1332	-	-	-	-
2. Akershus	10	1	1	3	5	-	8	2	33	-	-	26	7
3. Smaalenene	29	1	1	23	4	7	20	2	180	-	-	164	16
4. Buskerud	24	1	-	17	6	11	12	1	122	-	-	114	8
5. Jarlsberg og Larvik	38	3	-	25	10	13	23	2	168	-	1	158	9
6. Hedemarken	4	2	-	1	1	2	-	2	62	-	-	54	7
7. Kristians	1	-	-	-	1	-	1	-	43	-	1	32	10
8. Bratsberg	26	-	-	23	3	9	17	-	189	-	-	172	17
9. Nedenes	24	1	-	21	2	12	12	-	76	-	4	65	7
10. Lister og Mandal	8	-	-	6	2	4	3	1	74	-	-	69	5
11. Stavanger	177	15	6	121	35	44	113	20	556	-	4	479	64
12. Søndre Bergenhus	12	-	3	6	3	4	8	-	38	-	-	34	4
13. Bergen	156	1	1	140	14	93	61	2	564	-	-	494	70
14. Nordre Bergenhus	5	-	-	4	1	3	2	-	24	1	1	19	3
15. Romsdal	83	1	3	60	19	16	66	1	171	-	-	154	17
16. Søndre Trondhjem	139	6	5	107	21	38	90	11	574	-	-	503	70
17. Nordre —	6	-	-	2	4	-	6	-	50	-	1	41	8
18. Nordland	98	1	1	72	22	22	74	2	389	-	6	319	42
19. Tromsø	22	1	2	15	4	4	16	2	156	-	-	128	28
20. Finmarken	53	1	3	37	12	21	28	4	211	-	-	180	27

¹⁾ Derav mandkjen 450 kvindekjen 121. ²⁾ Mandkjen 1227, kvindekjen 105, desuten kjøn og alder uopgit for 37.

Til- og afgang av spedalske i anstalterne.
Tableau des lépreux dans les hospices.

Anstalt.	Tilbake- liggende fra 1911.			Indkomne i 1912.			Tilsammen be- handlet.			Afgang.												Tilbake- liggende ved utgangen av 1912.			Spedalsk- hetens form hos de tilbake- liggende.			Antal for- plei- nings- dage.	Dag- lig mid- del- belæg.
										Hel- bredet.			Utgaat i bedring.			Uhel- bredet.			Død.										
	Tils.	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.	Tuber- kulos.	Ana- stetisk.	Blandet.		
Pleiestiftelsen nr. 1 ¹⁾	73	29	44	9	5	4	82	34	48	-	-	-	-	-	2	2	-	7	1	6	73	31	42	20	47	6	26314	71,9	
St. Jørgens hospital ²⁾	24	6	18	-	-	-	24	6	18	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-	3	21	6	15	1	18	2	8187	22,4	
Reitgjerdets pleie- stiftelse	94	35	59	3	1	2	97	36	61	-	-	-	-	-	5	-	5	9	3	6	83	33	50	29	54	-	31651	86,5	
Tilsammen	191	70	121	12	6	6	203	76	127	-	-	-	-	-	7	2	5	19	4	15	177	70	107	50	119	8	66152	180,8	

¹⁾ Omfatter baade kur- og pleieavdelingen. ²⁾ Der optages ingen nye patienter i hospitalet.

Oversigt over antallet av kjendte spedalske i 1856, 1875, 1885, 1890, 1895, 1900, 1905 og 1910. De spedalske paa stiftelserne er fordelt paa de amter, hvor de hører hjemme.

	Tabel XIV.																							
	Spedalske ved utgangen av:																							
	1856.			1875.			1885.			1890.			1895.			1900.			1905.			1910.		
	Tilsammen.	Derav		Tilsammen.	Derav		Tilsammen.	Derav		Tilsammen.	Derav		Tilsammen.	Derav		Tilsammen.	Derav		Tilsammen.	Derav		Tilsammen.	Derav	
utenfor stiftelserne.		paa stiftelserne.	utenfor stiftelserne.		paa stiftelserne.	utenfor stiftelserne.		paa stiftelserne.	utenfor stiftelserne.		paa stiftelserne.	utenfor stiftelserne.		paa stiftelserne.	utenfor stiftelserne.		paa stiftelserne.	utenfor stiftelserne.		paa stiftelserne.	utenfor stiftelserne.		paa stiftelserne.	utenfor stiftelserne.
Kristiania by	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	1	2	5	2	3	
Akershus amt.	3	3	1	1	-	1	1	-	1	1	-	1	1	-	1	1	-	1	1	-	3	1	2	
Smaalenes	-	-	-	-	-	2	1	1	2	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Buskerud	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Jarlsberg og Larvik	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Hedemarkens	15	15	4	4	-	6	5	1	7	7	-	5	4	1	6	4	2	2	2	-	5	3	2	
Kristians	33	33	12	5	7	8	6	2	12	4	8	8	5	3	10	7	3	7	5	2	1	-	1	
Bratsberg	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Nedenes	1	1	-	-	-	1	-	1	1	-	1	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Lister og Mandal	6	6	5	3	2	2	2	-	1	1	-	2	1	1	1	1	-	1	1	-	1	1	-	
Stavanger	225	225	119	110	9	69	56	13	40	32	8	25	21	4	16	13	3	12	9	3	9	7	2	
Søndre Bergenhus	519	466	53	301	206	95	195	117	78	146	67	79	108	48	60	98	46	52	83	38	45	56	20	
Bergens by	50	26	24	30	20	10	23	23	-	6	6	-	15	7	8	14	4	10	13	7	6	12	3	
Nordre Bergenhus amt.	926	842	84	493	260	233	308	139	169	228	94	134	163	65	98	136	61	75	106	48	58	72	28	
Romsdals	341	285	56	250	157	93	160	92	68	138	66	72	98	53	45	68	29	39	59	28	31	40	14	
Søndre Trondhjems	190	174	16	145	98	47	108	59	49	103	47	56	65	36	29	57	30	27	50	16	34	32	11	
Nordre	201	201	-	147	94	53	100	51	49	91	44	47	56	27	29	53	30	23	40	18	22	24	9	
Nordlands	273	272	1	207	146	61	172	104	68	149	71	78	111	50	61	93	42	51	81	42	39	51	18	
Tromsø	58	57	1	31	21	10	36	17	19	28	12	16	25	10	15	22	11	11	15	5	10	8	2	
Finmarkens	17	17	-	7	4	3	4	-	4	6	-	6	5	-	5	2	-	2	1	-	1	4	1	
Tilsammen	2858	2623	235	1752	1129	623	1195	673	522	960	453	507	688	328	360	577	279	298	474	221	253	323	120	
																								203

⁴⁾ Iberegnet 1, der hørte hjemme i Sverige (Jönköping).

jormødrene utførte, omfatter av den i medicinalberetningen for 1908 givne grundfremdeles i overveiende grad baade de, som er gjort av læger, og de som er gjort av jormødre. Tilslut findes ogsaa, saa vidt opgave foreligger, opplysning om fostrenes utviklingsgrad, samt om tallet paa tvilling- og trillingfødsler.

Ifølge opgave fra det Statistiske Centralbyraa fødte 60 249 kvinder i 1912 (17 585 i byerne og 42 664 i bygderne) ialt 61 151 barn. Jormødrene skulde saaledes ha betjent 88,8 pct. av alle fødende kvinder (96,5 pct. i byerne og 85,6 pct. i bygderne). Av 892 kvinder (14,81 pro mille), som i henhold til Byraaets opgaver fødte flere end 1 barn, var 882 (14,64 pro mille) tvillingfødende, 10 (0,17 pro mille) trillingfødende.

Med hensyn til de av lægerne utførte **obstetriciske operationer** henvises til tabel XX (side 44* og 45*).

Tabel XXI (side 46*) viser operationernes utfald for mødre og barn.

Tabel XXII (side 47*) gir opplysning om de ved kunsthjelp forløste tvillinger (og trillinger).

Tabel XXIII (side 48* og fig.) gir en oversigt over utfaldet av de obstetriciske operationer efter de forskjellige indikationer.

Tabel XXIV (side 51*) viser tallet paa **fødte** og **døde** i riket og amterne; den er et utdrag av de fra det Statistiske Centralbyraa meddelte opgaver over folkemængdens bevægelse i aaret.

Tabel XXV indeholder en fordeling av fødte og døde m. v. paa rikets byer og bygder.

Tallet paa levende fødte utgjorde 61 151 og paa døde 32 219.

For det hele rike var overskuddet av fødte 28 932 og forholdet mellem fødte og døde = 100 : 52,7.

I byerne var tallet paa levende fødte 17 841 og paa døde 9 877, hvorved der blev et overskudd av 7 964 fødte og forholdet mellem fødte og døde = 100 : 55,4.

I bygderne utgjorde tallet paa levende fødte 43 310 og paa døde 22 342, altsaa et overskudd av 20 968 fødte og forholdet mellem fødte og døde = 100 : 51,6.

Av lægerne er opgit **dødsarsak** for 28 902 eller 89,7 pct. av samtlige indtrufne dødsfald og for 27 846 eller 89,3 pct. av de ved sygdom foranledigede dødsfald (31 167).

For byerne er opgit dødsarsak for 9 333 døde eller 94,5 pct. av samtlige indtrufne dødsfald og for 9 021 eller 94,1 pct. av de ved sygdom foranledigede dødsfald (9 583).

For bygderne er opgit dødsarsak for 19 569 døde eller 87,6 pct. av samtlige indtrufne dødsfald og for 18 825 eller 87,2 pct. av de ved sygdom foranledigede dødsfald (21 584).

De av lægerne oppgitte dødsarsaker i procentforhold til samtlige indtrufne dødsfald i riket, dets byer og bygder og i de enkelte lægedistrikter sees av tabel XXVI (side 54* og 55*).

De hyppigste av lægerne **opgitte dødsarsaker** ved sygdom sees av tabel XXVII (side 56*).

De oppgitte **dødsarsaker** er sammenstillet i tabellerne XXXVI—XXXIX; i tabel XXXVI findes opført de kjendte dødsarsaker i riket og amterne, tabel XXXVII er en opgave over alder og kjønn for de i riket døde med kjendt dødsarsak. I tabel XXXVIII er anført dødsarsakerne i byerne og i tabel XXXIX opgave over kjønn og alder for de i byerne døde.

Tallet paa **vaksinerte** i riket utgjorde ifølge embedslægerens indberetninger 46 840 eller 76,1 pct. av middeltallet av levende fødte i 3-aaret 1910—1912.

Meldte tilfælde av tuberkuløse sygdomme ifølge de ind-
Cas des maladies tuberculeuses d'après

Amt.	Lægedistrikter.	Tilfælde indført i									
		Ialt.			Derav var						
					aandedræts- organerne.		tarm- kanalen.		ben og led.		
		Sum.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	
	Riket	6870	3058	3812	2912	3682	15	25	90	53	
	Byer	2374	1085	1289	1047	1245	6	13	19	11	
	Bygder	4496	1973	2523	1865	2437	9	12	71	42	
I.	Kristiania	976	471	505	448	480	4	4	11	7	
II.	Akershus amt	318	123	195	116	189	2	-	4	5	
	Byer	5	1	4	1	4	-	-	-	-	
	Bygder	313	122	191	115	185	2	-	4	5	
	Aker	168	65	103	63	98	-	-	1	4	
	Ullensaker	46	19	27	18	26	-	-	1	1	
	Høland	39	7	32	7	32	-	-	-	-	
	Follo	65	32	33	28	33	2	-	2	-	
III.	Smaalenenes amt	360	161	199	158	195	-	-	2	1	
	Byer	125	60	65	60	64	-	-	-	-	
	Bygder	235	101	134	98	131	-	-	2	1	
	Eidsberg	64	30	34	27	34	-	-	2	-	
	Moss	59	26	33	26	32	-	-	-	-	
	Sarpsborg	166	72	94	72	93	-	-	-	-	
	Hvaler	71	33	38	33	36	-	-	-	1	
IV.	Buskerud amt	314	139	175	130	167	2	4	5	3	
	Byer	98	38	60	38	56	-	3	-	1	
	Bygder	216	101	115	92	111	2	1	5	2	
	Drammens stadsfysikat	80	31	49	31	45	-	3	-	1	
	Drammen	90	43	47	41	47	-	-	2	-	
	Ringerike	29	13	16	13	16	-	-	-	-	
	Modum	71	34	37	31	36	-	-	2	1	
	Nes	13	7	6	4	5	1	1	1	-	
	Aal	9	3	6	3	5	-	-	-	-	
	Sandsvær	15	6	9	6	9	-	-	-	-	
	Rollag	7	2	5	1	4	1	-	-	1	
V.	Jarlsberg og Larvik amt	264	118	146	114	142	-	1	3	2	
	Byer	94	38	56	36	53	-	1	2	2	
	Bygder	170	80	90	78	89	-	-	1	-	
	Tønsberg	126	63	63	62	63	-	-	1	-	
	Hof	57	22	35	20	35	-	-	1	-	
	Larvik	81	33	48	32	44	-	1	1	2	
VI.	Hedemarkens amt	378	172	206	161	198	-	1	5	6	
	Byer	21	10	11	10	11	-	-	-	6	
	Bygder	357	162	195	151	187	-	1	5	6	
	Solør og Odalen	81	37	44	35	42	-	-	1	2	
	Hedemarken	124	62	62	61	62	-	-	1	-	
	Søndre Østerdalen	62	31	31	30	30	-	1	1	-	
	Trysil	25	8	17	6	14	-	-	-	2	
	Engerdalen	28	15	13	13	13	-	-	1	-	
	Rendalen	58	19	39	16	37	-	-	1	2	
	Tønset										
VII.	Kristians amt	233	101	132	84	125	2	1	13	2	
	Byer	15	7	8	7	8	-	-	-	2	
	Bygder	218	94	124	77	117	2	1	13	2	
	Hadeland og Land	59	28	31	22	30	-	-	5	1	
	Søndre Valdres	18	7	11	5	9	1	1	1	-	
	Nordre —	25	10	15	8	14	-	-	2	-	
	Toten	53	26	27	23	27	-	-	2	-	

søndte uddrag av tuberkuloseprotokollerne for byer og herreder.
les registres des commissions de santé.

protokollerne 1912.						Tilfælde utgaat av protokollerne 1912.				Tilfælde, hvor forpleining utenfor hjem- met har fundet sted i henhold til lovens § 6.		Tilfælde, hvor lovens § 10 er brukt.	
tuberkulose i						Ialt.	Paa grund av			Md.	Kv.	Md.	Kv.
lymfe- kjerter.		urin- og kjønnsorganer.		huden.			flyt- ning.	helb- delse.	død.				
Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.				Kv.	Md.	Kv.	Md.
22	28	13	7	6	16	5865	660	1031	4174	382	485	3	6
6	12	4	-	3	8	2052	343	407	1302	159	219	1	1
16	17	9	7	3	8	3813	317	624	2872	223	266	2	5
5	8	2	-	1	6	853	130	174	549	75	86	-	-
-	1	-	-	1	-	303	48	51	204	10	8	1	-
-	1	-	-	1	-	7	1	-	6	-	-	-	-
-	1	-	-	1	-	296	47	51	198	10	8	1	-
-	-	-	-	-	-	118	19	16	83	5	5	-	-
-	-	-	-	-	-	120	23	29	68	3	3	-	-
-	-	-	-	-	-	16	-	1	15	2	-	-	-
-	-	-	-	-	-	49	6	5	38	-	-	1	-
1	1	-	1	-	1	290	27	48	215	11	13	-	-
-	1	-	-	-	-	110	6	20	84	1	6	-	-
1	-	-	1	-	1	180	21	23	131	10	7	-	-
1	-	-	-	-	-	47	5	5	37	-	2	-	-
-	-	-	1	-	-	45	9	7	29	-	1	-	-
-	1	-	-	-	-	124	10	18	96	10	10	-	-
-	-	-	-	-	1	74	3	18	53	1	-	-	-
1	1	-	-	1	-	254	22	39	193	47	47	-	-
-	-	-	-	-	-	70	10	13	47	6	10	-	-
1	1	-	-	1	-	184	12	26	146	41	37	-	-
-	-	-	-	-	-	55	9	5	41	4	10	-	-
-	-	-	-	-	-	65	8	5	52	18	19	-	-
-	-	-	-	-	-	16	1	2	13	6	2	-	-
-	-	-	-	-	1	53	-	4	49	19	15	-	-
1	-	-	-	-	-	22	1	3	18	-	-	-	-
-	1	-	-	-	-	16	1	7	8	-	1	-	-
-	-	-	-	-	-	19	1	11	7	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	8	1	2	5	-	-	-	-
-	1	1	-	-	-	252	36	35	181	10	7	1	2
-	-	-	-	-	-	95	15	19	61	6	2	-	-
-	1	1	-	-	-	157	21	16	120	4	5	1	2
-	-	-	-	-	-	125	20	18	87	4	5	-	-
-	-	1	-	-	-	51	9	9	33	2	1	1	2
-	1	-	-	-	-	76	7	8	61	4	1	-	-
4	1	2	-	-	-	309	31	39	239	22	22	-	-
-	-	-	-	-	-	8	-	-	8	3	2	-	-
4	1	2	-	-	-	301	31	39	231	19	20	-	-
1	-	-	-	-	-	79	3	10	66	4	3	-	-
-	-	-	-	-	-	93	14	5	74	10	8	-	-
-	-	-	-	-	-	55	5	3	47	4	4	-	-
1	1	1	-	-	-	6	1	1	4	-	2	-	-
-	-	1	-	-	-	26	3	6	17	2	3	-	-
2	-	-	-	-	-	50	5	14	31	2	2	-	-
-2	3	-	-	-	1	199	13	39	147	4	6	-	2
-	-	-	-	-	-	6	1	1	4	-	-	-	-
2	3	-	-	-	1	193	12	38	143	4	6	-	2
1	-	-	-	-	-	45	3	7	35	1	2	-	2
-	-	-	-	-	1	13	1	1	11	-	-	-	-
-	1	-	-	-	-	28	1	8	19	-	-	-	-
1	-	-	-	-	-	51	3	13	35	-	1	-	-

Meldte tilfælde av tuberkuløse sygdomme ifølge de ind-

Tabel XV (forts.).		Tilfælde indført i								
Amt.	Lægedistrikter.	Ialt.			aandedrætsorganerne.		tarmkanalen.		ben og led	
		Sum.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.
		VIII.	Faaberg	28	13	15	13	14	-	-
	Ringebu	19	4	15	4	14	-	-	-	1
	Lom	11	6	5	5	5	-	-	1	-
	Lesje	20	7	13	4	12	1	-	2	-
	Bratsberg amt	239	105	134	103	130	-	-	1	1
	Byer	39	19	20	19	19	-	-	-	-
	Bygder	200	86	114	84	111	-	-	1	1
	Skien	85	36	49	35	48	-	-	-	-
	Kragere	52	26	26	25	26	-	-	1	-
	Hollen	27	9	18	9	16	-	-	-	-
	Sauland	42	19	23	19	22	-	-	-	1
	Kviteseid	17	7	10	7	10	-	-	-	-
	Laardal	6	4	2	4	2	-	-	-	-
	Tinn	10	4	6	4	6	-	-	-	-
IX.	Nedenes amt	158	76	82	73	79	-	2	1	1
	Byer	41	18	23	17	22	-	1	1	-
	Bygder	117	58	59	56	57	-	-	-	1
	Østre Nedenes	62	27	35	27	33	-	1	-	1
	Vestre —	80	39	41	36	40	-	1	1	-
	Aamli	4	4	-	4	-	-	-	-	-
	Evje	7	5	2	5	2	-	-	-	-
	Sætersdalen	5	1	4	1	4	-	-	-	-
X.	Lister og Mandal amt	220	85	135	82	129	1	2	2	1
	Byer	46	18	28	18	28	-	-	-	-
	Bygder	174	67	107	64	101	1	2	2	1
	Kristiansands stadsfysikat	37	14	23	14	23	-	-	-	-
	Oddernes	49	17	32	15	31	-	1	2	-
	Undal	58	24	34	23	29	1	1	-	1
	Lyngdal	16	7	9	7	9	-	-	-	-
	Vanse	17	6	11	6	11	-	-	-	-
	Flekkefjord	43	17	26	17	26	-	-	-	-
XI.	Stavanger amt	406	183	223	174	216	2	1	3	4
	Byer	237	99	138	94	135	2	1	1	1
	Bygder	169	84	85	80	81	-	-	2	3
	Sogndal	13	4	9	4	9	-	-	-	-
	Egersund	22	9	13	9	13	-	-	-	-
	Sandnes	40	19	21	18	19	-	-	-	1
	Stavanger stadsfysikat	175	65	110	61	108	2	1	1	-
	Stavanger	21	9	12	9	12	-	-	-	-
	Finnø	24	18	6	16	6	-	-	2	-
	Sand	14	8	6	8	6	-	-	-	-
	Karmøen	33	19	14	19	13	-	-	-	1
	Haugesund	64	32	32	30	30	-	-	-	2
XII.	Søndre Bergenhus amt	304	132	172	126	170	1	1	4	-
	Sveio og Vikebygd herreder	9	6	3	4	2	1	-	1	-
	Indre Søndhordland	14	8	6	8	6	-	-	-	-
	Ytre —	25	13	12	13	12	-	-	-	-
	Tysnes	19	6	13	6	13	-	-	-	-
	Indre Hardanger	23	10	13	9	13	-	-	1	-
	Ytre Hardanger	18	12	6	9	6	-	-	2	-
	Voss	31	11	20	11	20	-	-	-	-
	Søndre Midthordland	28	14	14	14	13	-	1	-	-
	Nordre —	52	16	36	16	36	-	-	-	-
	Osterøen	52	21	31	21	31	-	-	-	-
	Alversund	8	5	3	5	3	-	-	-	-
	Lindaas	25	10	15	10	15	-	-	-	-

sendte udtag av tuberkuloseprotokollerne for byer og herreder.

protokollerne 1912.						Tilfælde utgaat av protokollerne 1912.				Tilfælde, hvor forplejning utenfor hjem- met har fundet sted i henhold til lovens § 6.		Tilfælde, hvor lovens § 10 er brugt.	
tuberkulose i						Ialt.	Paa grund av			Md.	Kv.	Md.	Kv.
lymfekjertler.		urin- og kjensorganer.		huden.			flyt- ning.	helbre- delse.	død.				
Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.								
-	1	-	-	-	-	8	1	1	6	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	14	1	-	13	1	1	-	-
-	-	-	-	-	-	26	1	6	19	1	-	-	-
-	1	-	-	-	-	14	2	3	9	1	2	-	-
1	-	-	-	-	3	219	16	49	154	12	23	-	-
1	-	-	-	-	1	44	6	16	22	1	7	-	-
1	-	-	-	-	2	175	10	33	132	11	16	-	-
1	-	-	-	-	1	86	8	24	54	5	10	-	-
-	-	-	-	-	-	53	6	16	31	1	7	-	-
-	-	-	-	-	2	32	1	6	25	1	-	-	-
-	-	-	-	-	-	18	1	-	17	1	2	-	-
-	-	-	-	-	-	17	-	3	14	1	1	-	-
-	-	-	-	-	-	6	-	-	6	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	7	-	-	7	3	3	-	-
1	-	1	-	-	-	166	10	23	133	3	6	1	1
1	-	-	-	-	-	42	3	7	32	-	4	1	1
1	-	1	-	-	-	124	7	16	101	3	2	-	-
1	-	-	-	-	-	49	3	10	36	-	2	-	-
1	-	1	-	-	-	84	5	8	71	3	4	1	1
-	-	-	-	-	-	13	-	3	10	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	11	2	2	7	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	9	-	-	9	-	-	-	-
-	3	-	-	-	-	188	9	25	154	2	5	-	1
-	3	-	-	-	-	32	3	3	26	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	156	6	22	128	2	5	-	1
-	-	-	-	-	-	20	2	-	18	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	46	1	1	44	1	3	-	-
-	3	-	-	-	-	39	3	5	31	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	14	-	3	11	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	18	2	1	15	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	51	1	15	35	1	2	-	1
1	-	2	-	1	2	278	25	38	215	16	25	-	-
1	-	1	-	1	1	144	19	19	106	15	20	-	-
1	-	1	-	-	1	134	6	19	109	1	5	-	-
-	-	-	-	-	-	12	1	3	8	-	1	-	-
1	-	-	-	-	1	25	1	11	13	-	-	-	-
-	-	-	-	-	1	28	4	1	23	-	-	-	-
-	-	-	-	1	1	82	3	-	79	9	11	-	-
-	-	-	-	-	-	21	-	-	21	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	17	1	2	14	-	2	-	-
-	-	-	-	-	-	14	-	1	13	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	20	-	1	19	-	-	-	-
-	-	2	-	-	-	59	15	19	25	7	11	-	-
-	1	1	-	-	-	245	30	28	187	16	15	-	-
-	1	-	-	-	-	6	1	-	5	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	13	-	-	13	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	18	1	4	13	-	1	-	-
-	-	-	-	-	-	18	1	2	15	-	1	-	-
-	-	-	-	-	-	22	5	6	11	3	3	-	-
-	-	1	-	-	-	13	6	1	6	3	1	-	-
-	-	-	-	-	-	17	-	-	17	4	4	-	-
-	-	-	-	-	-	25	4	2	19	2	1	-	-
-	-	-	-	-	-	50	3	9	38	4	2	-	-
-	-	-	-	-	-	40	6	2	32	-	1	-	-
-	-	-	-	-	-	5	-	2	3	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	18	3	-	15	-	1	-	-

Meldte tilfælde av tuberkuløse sygdomme ifølge de ind-

Amt.	Lægedistrikter.	Tilfælde indført i									
		Ialt.			Derav var						
					aandedrætsorganerne.		tarmkanalen.		ben og led.		
		Sum.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	
XIII.	Bergen	190	94	96	94	96	-	-	-	-	
XIV.	Nordre Bergenhus amt ..	248	130	118	126	111	-	2	4	3	
	Byer	4	2	2	2	2	-	-	-	-	
	Bygder	244	128	116	124	109	-	2	4	3	
	Lærdal	28	13	15	13	12	-	-	-	2	
	Lyster	9	4	5	4	4	-	1	-	-	
	Sogndal	16	5	11	5	10	-	1	-	-	
	Vik	13	10	3	10	3	-	-	-	-	
	Gulen	21	15	6	14	6	-	-	1	-	
	Kirkebø	24	12	12	11	11	-	-	1	-	
	Ytre Søndfjord	23	13	10	12	10	-	-	1	-	
	Indre —	11	7	4	7	4	-	-	-	-	
	Kinn	22	15	7	14	6	-	-	1	1	
	Ytre Nordfjord	44	23	21	23	21	-	-	-	-	
	Nordfjordeidet	9	5	4	5	4	-	-	-	-	
	Gloppen	15	4	11	4	11	-	-	-	-	
	Indviken	13	4	9	4	9	-	-	-	-	
XV.	Romsdals amt	469	207	262	204	259	-	1	3	1	
	Byer	97	43	54	42	54	-	-	1	-	
	Bygder	372	164	208	162	205	-	1	2	1	
	Vestre Søndmør	39	12	27	12	26	-	1	-	-	
	Indre —	27	14	13	14	13	-	-	-	-	
	Østre —	10	8	2	7	2	-	-	1	-	
	Ørskog	27	14	13	14	13	-	-	-	-	
	Nordre Søndmør	63	27	36	27	36	-	-	-	-	
	Ytre Romsdal	76	31	45	31	45	-	-	-	-	
	Indre —	39	14	25	14	25	-	-	-	-	
	Søndre Nordmør	97	45	52	44	52	-	-	1	-	
	Sundalen	13	4	9	4	9	-	-	-	-	
	Suredalen	41	16	25	16	24	-	-	-	-	
	Nordre Nordmør	37	22	15	21	14	-	-	1	1	
XVI.	Søndre Trondhjems amt	697	294	403	280	396	-	1	12	5	
	Byer	244	110	134	108	133	-	1	1	-	
	Bygder	453	184	269	172	263	-	-	11	5	
	Trondhjems stadsfysikat ..	244	110	134	108	133	-	1	1	-	
	Strinden	103	34	69	33	68	-	-	-	1	
	Selbu	13	8	5	5	5	-	-	3	-	
	Røros	23	11	12	9	12	-	-	2	-	
	Guldalen	81	31	50	30	50	-	-	1	-	
	Opdal	17	10	7	9	7	-	-	1	-	
	Orkedalen	68	33	35	29	33	-	-	4	2	
	Hevne	9	2	7	2	7	-	-	-	-	
	Hitteren	46	17	29	16	27	-	-	-	1	
	Ytre Fosen	34	15	19	15	19	-	-	-	-	
	Indre —	24	9	15	9	14	-	-	-	1	
	Nordre —	35	14	21	14	21	-	-	-	-	
XVII.	Nordre Trondhjems amt .	190	94	96	91	93	-	-	1	1	
	Byer	21	9	12	9	11	-	-	-	-	
	Bygder	169	85	84	82	82	-	-	1	1	
	Stjørdalen	34	17	17	16	17	-	-	-	-	
	Frosta	10	6	4	6	4	-	-	-	-	
	Levanger	36	15	21	15	21	-	-	-	-	
	Inderøen	20	14	6	14	6	-	-	-	-	
	Stenkjær	16	7	9	7	8	-	-	-	-	

sendte udtag av tuberkuloseprotokollerne for byer og herreder.

protokollerne 1912.						Tilfælde utgaat av protokollerne 1912.				Tilfælde, hvor forplejning utenfor hjem- met har fundet sted i henhold til lovens § 6.		Tilfælde, hvor lovens § 10 er brukt.	
tuberkulose i		urin- og kjænsorganer.		huden.		Ialt.	Paa grund av			Md.	Kv.	Md.	Kv.
lymfe- kjertler.							flyt- ning.	helbre- delse.	død.				
Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.					Md.	Kv.	Md.	Kv.
-	-	-	-	-	-	221	67	14	140	16	11	-	-
-	2	-	-	-	-	191	7	30	154	2	6	-	-
-	2	-	-	-	-	188	7	30	151	2	6	-	-
-	1	-	-	-	-	20	-	-	20	-	1	-	-
-	-	-	-	-	-	13	-	2	11	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	10	-	4	6	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	13	1	2	10	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	17	1	3	13	-	-	-	-
-	1	-	-	-	-	22	2	3	17	-	1	-	-
-	-	-	-	-	-	12	1	1	10	2	1	-	-
-	-	-	-	-	-	11	-	2	9	-	1	-	-
-	-	-	-	-	-	20	-	2	18	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	17	2	1	14	-	2	-	-
-	-	-	-	-	-	7	-	1	6	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	11	-	4	7	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	18	-	5	13	-	-	-	-
-	-	-	-	1	-	338	22	57	259	16	21	-	-
-	-	-	-	-	1	54	2	4	48	8	12	-	-
-	-	-	-	-	-	284	20	53	211	8	9	-	-
-	-	-	-	-	-	23	-	1	22	1	1	-	-
-	-	-	-	-	-	30	-	16	14	1	2	-	-
-	-	-	-	-	-	5	-	1	4	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	23	3	7	13	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	40	3	7	30	3	5	-	-
-	-	-	-	-	-	50	5	-	45	5	4	-	-
-	-	-	-	-	-	27	6	3	18	-	1	-	-
-	-	-	-	-	-	77	1	6	70	5	7	-	-
-	-	-	-	-	-	8	-	8	-	-	-	-	-
-	-	-	-	1	-	15	1	-	14	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	40	3	8	29	1	1	-	-
1	-	-	1	1	-	589	86	126	377	33	56	-	-
1	-	-	1	1	-	230	50	87	93	19	33	-	-
-	-	-	-	1	-	359	36	39	284	14	23	-	-
1	-	-	-	-	-	230	50	87	93	19	33	-	-
-	-	-	-	-	-	71	25	4	42	2	4	-	-
-	-	-	-	-	-	10	-	-	10	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	20	-	5	15	1	2	-	-
-	-	-	-	-	-	65	1	7	57	3	2	-	-
-	-	-	-	-	-	15	1	1	13	-	1	-	-
-	-	-	-	-	-	56	2	2	52	8	13	-	-
-	-	-	-	-	-	7	-	1	6	-	-	-	-
-	-	-	1	-	-	43	3	6	34	-	1	-	-
-	-	-	-	-	-	19	-	-	19	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	23	1	5	17	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	30	3	8	19	-	-	-	-
2	1	-	1	-	-	200	12	36	152	11	17	-	-
-	1	-	-	-	-	19	4	2	13	2	3	-	-
2	-	-	1	-	-	181	8	34	139	9	14	-	-
1	-	-	-	-	-	28	-	6	22	4	3	-	-
-	-	-	-	-	-	18	-	-	18	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	32	2	3	27	2	5	-	-
-	-	-	-	-	-	14	1	6	7	1	1	-	-
-	1	-	-	-	-	25	1	3	21	1	2	-	-

Meldte tilfælde av tuberkuløse sygdomme ifølge de ind-

Amt.	Lægedistrikter.	Tilfælde indført i									
		Ialt.			Derav var						
					aandedrætsorganerne.		tarmkanalen.		ben og led.		
		Sum.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	
	Grong	13	7	6	6	5	-	-	-	-	
	Lierne	8	3	5	3	4	-	-	-	1	
	Namsos	16	8	8	8	8	-	-	-	-	
	Fosnes	14	8	6	8	6	-	-	-	-	
	Kolvereid	12	5	7	4	7	-	-	1	-	
	Vikten	11	4	7	4	7	-	-	-	-	
XVIII.	Nordlands amt	535	216	319	200	302	1	2	10	6	
	Byer	42	13	29	11	29	-	-	1	-	
	Bygder	493	203	290	189	273	1	2	9	6	
	Brønnøy	38	15	23	12	21	-	-	2	1	
	Alstahaug	32	13	19	13	19	-	-	-	-	
	Vefsen	14	9	5	8	5	-	-	1	-	
	Ranen	41	20	21	17	20	1	-	1	-	
	Lurøy	25	12	13	11	13	-	-	-	-	
	Gildeskaal	36	20	16	19	16	-	-	1	-	
	Bodø	25	8	17	7	16	-	-	-	-	
	Folden	9	5	4	4	4	-	-	1	-	
	Skjerstad	59	16	43	15	39	-	-	1	-	
	Steigen	23	13	10	13	9	-	-	-	1	
	Hamarøy	5	2	3	2	3	-	-	-	-	
	Lødingen	27	11	16	9	16	-	-	2	-	
	Ofoten	45	14	31	13	28	-	1	-	1	
	Flakstad	19	8	11	8	10	-	1	-	-	
	Buksnes	14	7	7	7	7	-	-	-	-	
	Austlofoten	19	9	10	9	10	-	-	-	-	
	Hadsel	53	21	37	20	36	-	-	1	1	
	Sortland	46	13	33	13	30	-	-	-	2	
XIX.	Tromsø amt	218	100	118	94	116	-	-	5	1	
	Byer	38	15	23	14	23	-	-	1	-	
	Bygder	180	85	95	80	93	-	-	4	1	
	Trondenes	39	15	24	14	24	-	-	1	-	
	Ibbestad	32	13	19	11	19	-	-	1	-	
	Tranøy	10	6	4	6	4	-	-	-	-	
	Berg	3	2	1	2	1	-	-	-	-	
	Lenvik	17	7	10	7	9	-	-	-	1	
	Maalselven	18	2	16	2	16	-	-	-	-	
	Balsfjord	8	5	3	4	3	-	-	1	-	
	Tromsø	48	27	21	26	21	-	-	1	-	
	Lyngen	15	8	7	7	6	-	-	1	-	
	Karlsøy	11	3	8	3	8	-	-	-	-	
	Skjervøy	17	12	5	12	5	-	-	-	-	
XX.	Finmarkens amt	153	57	96	54	89	-	2	1	3	
	Byer	41	20	21	19	17	-	2	-	-	
	Bygder	112	37	75	35	72	-	-	1	3	
	Alten	13	4	9	3	8	-	-	-	1	
	Talvik	11	3	8	3	8	-	-	-	-	
	Loppen	7	4	3	4	3	-	-	-	-	
	Hammerfest	14	6	8	6	6	-	-	-	-	
	Maasø	10	2	8	1	7	-	-	1	1	
	Kistrand	10	5	5	5	5	-	-	-	-	
	Lebesby	8	5	3	5	3	-	-	-	-	
	Gamvik	5	-	5	-	5	-	-	-	-	
	Tanen	7	4	3	4	3	-	-	-	-	
	Vardø	20	7	13	7	13	-	-	-	-	
	Vadsø	30	13	17	12	14	-	2	-	1	
	Sydvaranger	18	4	14	4	14	-	-	-	-	

Væsentlige uddrag av tuberkuloseprotokollerne for byer og herreder.

Tuberkulose i protokollerne 1912.						Tilfælde uagaa av protokollerne 1912.				Tilfælde, hvor forpleining utenfor hjemmet har fundet sted i henhold til lovens § 6.		Tilfælde, hvor lovens § 10 er brukt.	
lymfekjertler.		urin- og kjønnsorganer.		huden.		Ialt.	Paa grund av			Md.	Kv.	Md.	Kv.
Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.		flytning.	helbredelse.	død.				
1	-	-	1	-	-	19	2	2	15	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	6	-	-	6	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	10	2	1	7	1	1	-	-
-	-	-	-	-	-	19	2	6	11	-	3	-	-
-	-	-	-	-	-	7	-	1	6	1	-	-	-
-	-	-	-	-	-	22	2	8	12	1	2	-	-
-	4	4	3	1	2	454	32	130	292	51	72	-	-
-	1	1	-	-	-	36	10	12	14	3	9	-	-
-	4	3	3	1	2	418	22	118	278	48	63	-	-
-	1	1	-	-	-	44	-	8	36	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	23	-	-	23	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	12	-	3	9	-	1	-	-
-	-	-	-	1	1	41	3	6	32	1	-	-	-
-	-	1	-	-	-	31	2	17	12	3	-	-	-
-	-	-	-	-	-	19	-	6	13	1	1	-	-
-	-	1	1	-	-	34	4	10	20	1	-	-	-
-	-	-	-	-	-	7	-	-	7	1	3	-	-
-	2	-	2	-	-	53	5	23	25	14	21	-	-
-	-	-	-	-	-	17	1	9	7	5	2	-	-
-	-	-	-	-	-	5	-	2	3	-	1	-	-
-	-	-	-	-	-	24	1	7	16	-	3	-	-
-	1	1	-	-	-	28	10	9	9	3	12	-	-
-	-	-	-	-	-	12	-	4	8	2	-	-	-
-	-	-	-	-	-	9	1	-	8	5	4	-	-
-	-	-	-	-	-	20	2	4	14	3	2	-	-
-	-	-	-	-	-	47	2	13	32	10	17	-	-
-	-	-	-	-	1	28	1	9	18	2	5	-	-
1	-	-	1	-	-	175	19	11	145	9	15	-	-
1	-	-	1	-	-	34	8	-	26	-	6	-	-
-	-	-	-	-	-	141	11	11	119	9	9	-	-
1	-	-	-	-	-	31	-	-	31	-	1	-	-
-	-	-	-	-	-	25	4	-	21	2	2	-	-
-	-	-	-	-	-	8	-	-	8	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	3	-	1	2	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	10	-	-	10	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	14	1	6	7	2	1	-	-
-	-	-	-	-	-	9	-	-	9	1	3	-	-
-	-	-	-	-	-	39	9	-	30	-	5	-	-
-	-	-	1	-	-	14	-	1	13	1	3	-	-
-	-	-	-	-	-	5	-	-	5	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	17	5	3	9	3	-	-	-
2	2	-	-	-	-	141	18	39	84	16	24	-	-
1	2	-	-	-	-	44	8	16	20	4	8	-	-
1	-	-	-	-	-	97	10	23	64	12	16	-	-
1	-	-	-	-	-	15	1	3	11	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	13	2	8	3	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	3	-	1	2	2	-	-	-
-	2	-	-	-	-	8	-	2	6	-	6	-	-
-	-	-	-	-	-	5	1	2	2	1	2	-	-
-	-	-	-	-	-	7	-	1	6	2	2	-	-
-	-	-	-	-	-	3	1	-	2	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	6	1	-	5	2	2	-	-
-	-	-	-	-	-	5	1	1	3	1	1	-	-
-	-	-	-	-	-	20	5	5	10	5	7	-	-
1	-	-	-	-	-	45	5	15	25	2	2	-	-
-	-	-	-	-	-	11	1	1	9	1	2	-	-

**Dødeligheten av lungetuberkulose i de
Mortalité par la phthisie dans les départe**

Tabel XVI.	1912.				Forhold av dødsfald		
	Opgivne dødsfald ved				til samtlige opgivne dødsfald ved sygdom i pct.		
	sygdom.	lunge- tuber- kulose.	epide- miske syg- domme.	ikke epide- miske syg- domme.	1910.	1911.	1912.
Riket.....	27846	4180	5185	22661	15,0	15,2	15,0
Byer	9021	1275	2138	6883	14,9	15,1	14,1
Bygder	18825	2905	3047	15778	15,1	15,3	15,4
Amter:							
1. Kristiania... ..	3310	474	880	2430	16,0	14,0	14,3
2. Akershus	1474	193	276	1198	13,5	13,6	13,1
3. Smaalenene	1569	242	260	1309	13,6	13,4	15,4
4. Buskerud	1492	180	266	1226	11,8	12,6	12,1
5. Jarlsberg og Larvik	1275	170	243	1032	13,6	12,8	13,3
6. Hedemarken	1533	233	224	1309	11,5	14,3	15,2
7. Kristians	1232	139	167	1065	11,4	11,7	11,3
8. Bratsberg.....	1169	152	232	937	18,1	16,7	13,0
9. Nedenes	934	137	172	762	16,4	14,5	14,7
10. Lister og Mandal..	953	158	131	822	17,9	16,5	16,6
11. Stavanger.....	1601	214	382	1219	14,3	13,3	13,4
12. Søndre Bergenhus..	1602	191	315	1287	11,9	13,2	11,9
13. Bergen	996	171	262	734	14,7	16,3	17,2
14. Nordre Bergenhus..	1115	157	193	922	12,5	13,4	14,1
15. Romsdal.....	1798	288	259	1539	14,9	16,4	16,0
16. Søndre Trondhjem.	1943	381	352	1591	20,0	20,0	10,6
17. Nordre —	1010	156	161	849	15,0	16,8	15,4
18. Nordland	1539	314	176	1363	18,2	20,3	20,4
19. Tromsø	840	138	118	722	16,7	18,6	16,4
20. Finmarken	461	92	116	345	22,3	23,9	20,0
Kristiania og Bergen	4306	645	1142	3164	15,7	14,5	15,0
De øvrige byer....	4715	630	996	3719	14,2	15,6	13,4

Tabel XXVIII (side 57*) viser tallet paa vaksinerte i amterne og forholdet til middeltallet av levende fødte i 3-aaret 1910—1912 for hvert amt.

Ved statens vaccineinstitutt i Kristiania podedes 18 kalver, hvorav man ikke behøvet at kassere nogen paa grund av sygdom eller daarlig anslag. Der høstedes av kalvene 399,6 gram vaccine. Herav blev 12 822 rør vaccine, beregnet til 73 906 personer, avsendt i 1 360 forsendelser. Ved 39 652 vaccinationer og 807 revaccinationer var der ifølge de indkomne beretninger 94,3 og 68,7 pct. anslag.

orskjellige amter for aarene 1910—1912.
ents pendant les années de 1910—1912.

v lungetuberkulose			Dødeligheten av lungetuberkulose (pro mille av folkekængden).						
til dødsfald av ikke epide- miske sygdomme i pct.			Efter lægernes opgaver.			Efter utregning av alle dødsfald (se teksten og kartet over lungetuberkulose).			
1910.	1911.	1912.	1910.	1911.	1912.	1910.	1911.	1912.	Gjennem- snitlig i treåret 1910—1912.
18,5	19,1	18,4	1,7	1,75	1,75	2,0	2,01	2,02	2,02
19,0	19,9	18,5	1,8	1,89	1,80	2,0	2,06	1,97	2,01
18,3	18,7	18,4	1,7	1,70	1,72	2,0	1,99	2,05	2,03
20,4	19,8	19,5	1,9	1,84	1,92	2,0	1,98	2,06	2,03
16,1	17,0	16,1	1,5	1,54	1,47	1,6	1,57	1,55	1,57
17,2	17,6	18,5	1,6	1,51	1,58	1,8	2,63	1,81	1,74
14,7	15,4	14,7	1,3	1,37	1,42	1,5	1,52	1,57	1,54
16,1	15,5	16,5	1,6	1,59	1,63	1,8	1,69	1,79	1,77
14,0	17,2	17,8	1,3	1,52	1,72	1,5	1,71	1,92	1,71
13,4	13,9	13,1	1,2	1,25	1,15	1,4	1,40	1,35	1,39
21,1	20,5	16,2	2,0	1,81	1,40	2,3	2,05	1,66	2,01
19,2	17,3	18,0	2,1	1,79	1,92	2,3	2,18	2,19	2,23
21,8	20,0	19,2	2,3	2,14	2,03	2,8	2,45	2,32	2,52
18,2	18,1	17,6	1,5	1,50	1,52	1,9	1,84	1,85	1,86
15,3	16,9	14,8	1,4	1,48	1,33	1,7	1,77	1,70	1,73
19,2	20,5	23,3	1,9	1,90	2,22	2,0	1,99	2,34	2,11
15,5	16,0	17,0	1,4	1,55	1,76	1,7	1,80	2,00	1,84
17,9	19,6	18,7	2,2	1,97	2,00	2,4	2,21	2,21	2,29
25,0	25,4	23,9	2,6	2,62	2,54	3,0	3,03	2,89	2,98
17,9	20,4	18,4	1,7	1,90	1,83	2,1	2,26	2,17	2,19
22,1	23,8	23,0	1,8	1,95	1,92	2,3	2,53	2,40	2,43
20,3	22,7	19,1	1,5	1,79	1,68	2,1	2,37	2,24	2,25
30,6	29,5	26,7	2,6	2,63	2,28	4,4	4,16	3,97	4,18
20,1	19,9	20,4	1,9	1,86	1,99	2,0	1,99	2,13	2,05
18,0	20,0	16,9	1,8	1,91	1,64	2,0	2,12	1,83	1,98

Tabel XXIX gir oplysning om tallet paa utførte **retsmedicinske** forretninger i 1912 efter opgaver fra den retsmedicinske kommission.

Sykehus. Statsanstalter. Rikshospitalet i Kristiania, 3 stiftelser for spedalske (2 i Bergen og en i Strinden ved Trondhjem), 2 sanatorier for tuberkulose (1 ved Molde og 1 i Lyster), 3 militære sykehus (garnisonssykehuset i Kristiania, Karl Johansværns sykehus i Horten og det militære sykehus i Fredrikstad). Under statens styre hører fremdeles vaarsildavgiftsfondets sykehus

Antallet av syke, som behandles for lungetuberkulose

Le nombre des malades, souffrant de tuberculose pulmonaire

Tabel XVII. Amter.	Tilbakeiggende fra det forrige aar.			Indkomne.			Tilsammen behandlede.		
	Tils.	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.
Kristiania:									
Bellevue pleiehjem	37	-	37	58	-	58	95	-	95
Akershus amt:									
Grefsen folkesanatorium	114	56	58	313	146	167	427	202	227
— nye sanatorium (Dr. Mjøen)	50	22	28	159	78	81	209	100	109
N.K.S pleiehjem, Haugen pr. Grorud	19	-	19	38	-	38	57	-	57
Fru Marie Plahtes Minde	16	8	8	29	11	18	45	19	24
Glittre sanatorium	45	30	15	132	80	52	177	110	67
Nes pleiehjem	6	2	4	9	6	3	15	8	7
Buskerud amt:									
Røken kommunale sykehjem	9	6	3	16	7	9	25	13	14
Gifstad pleiehjem (Lier)	10	5	5	48	24	24	58	29	29
Modum tuberkulosehjem paa Brevik	14	8	6	45	21	24	59	29	30
Trygstad sykehjem	18	10	8	57	29	28	75	39	36
Hedemarkens amt:									
Eidskogen kommunale pleiehjem	1	1	-	9	2	7	10	3	7
Løiten sykehjem	4	-	4	9	3	6	13	3	10
Finsal sykehjem	9	5	4	27	10	17	36	15	21
Elverum tuberkulosehjem	13	7	6	22	12	10	35	19	16
Trysil —	1	1	-	4	1	3	5	2	3
Mesnalien kursted for brystsvake	34	15	19	64	31	33	98	46	52
Kristians amt:									
Kornhaug sanatorium	32	16	16	50	25	25	82	41	41
Granheim —	23	14	9	82	44	38	105	58	47
Bratsberg amt:									
Høgaas tuberkulosehjem	21	10	11	31	14	17	52	24	28
Solbakken —	11	6	5	36	17	19	47	23	24
Nedenes amt:									
Egra pleiehjem i Fjære	17	5	12	23	7	16	40	12	28

¹⁾ Fra 10de september 1912. ²⁾ Fra 1ste oktober kr. 3,33. ³⁾ 16 pladser, derav 7 f

aa nedenfor anførte sanatorier og pleiehjem.

traités aux sanatoriums et hôpitaux spéciaux.

Utgaat.						Tilbakeiggende ved aarets slutning.			Gjennemsnitlig daglig belæg.	Kurpenge pr. dag.	Antal sykepladser ialt.
Levende.			Døde.			Tils.	Md.	Kv.			
Tils.	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.				Tils.	Md.	Kv.
32	-	32	35	-	35	28	-	28	35,0	{ 1,60 for voksne, 1,30 for barn, 2,50 for indlagte for S.K.s regn. }	35 à 40
310	148	162	4	2	2	115	54	61	115,2	3,00	118 ¹⁾
155	72	83	4	2	2	50	27	23	54,0	3,00 ²⁾	56
33	-	33	3	-	3	21	-	21	Fuldt belæg.	2,12	21-23
17	7	10	11	5	6	18	7	11	18,0	1,70	18
131	82	49	1	1	-	45	27	18	44,6	3,00-3,33	45
3	3	-	5	3	2	7	2	5	8 ^{1/3}	1,50	10
10	4	6	8	5	3	7	4	3	4,09	1,80 à 2,20	7 ³⁾
38	21	17	5	2	3	17	8	9	16	2,00 à 2,34	18
36	16	20	6	2	4	17	11	6	20	50-65 kr. pr. md.	22
34	14	20	10	7	3	31	18	13	29,4	1,60-2,75	ca. 35
7	3	4	2	-	2	1	-	1	3	1,25-1,50	9
4	1	3	5	-	5	4	2	2	4,8	1,50	20 ⁴⁾
21	9	12	6	1	5	9	5	4	9,2	1,50-2,00	11
3	1	2	16	9	7	16	9	7	15	1,50	19
1	1	-	-	-	-	4	1	3	uopgit.	uopgit.	5
58	27	31	3	1	2	37	18	19	36,3	5,00 à 7,00	37 til 41
49	27	22	4	1	3	29	13	16	31,2	4,00-4,50	33
61	37	24	2	2	-	32	19	13	33	4,50	42
29	11	18	3	2	1	20	11	9	20	1,75-2,00	20
24	12	12	13	10	3	9	1	8	15	2,25	15
9	3	6	9	3	6	22	6	16	20,5	1,65	25

berkulose. ⁴⁾ Derav 7 til lungetuberkulose.

Antallet av syke, som behandles for lungetuberkulose

Tabel XVII (forts.). Amter.	Tilbakeleggende fra det forrige aar.			Indkomne.			Tilsammen behandlede.		
	Tils.	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.
Stavanger amt:									
Førre tuberkulosehjem	13	6	7	18	8	10	31	14	1
Søndre Bergenhus amt:									
Bjerkeli pleiehjem	18	9	9	30	20	10	48	29	1
Fagerlid —	11	3	8	12	5	7	23	8	1
Nordre Bergenhus amt:									
Lyster sanatorium	101	56	45	321	182	139	422	238	18
Lærdal pleiehjem	6	3	3	7	6	1	13	9	
Romsdals amt:									
Reknes sanatorium	65	34	31	274	151	123	339	185	15
Søndre Trondhjems amt:									
Røros pleiehjem	8	5	3	28	16	12	36	21	1
Orkedalen sykehjem	12	3	9	15	8	7	27	11	1
Meldalen —	13	5	8	17	6	11	30	11	1
Nordre Trondhjems amt:									
Hegre pleiehjem	10	5	5	21	11	10	31	16	1
Værdalen —	11	3	8	11	2	9	22	5	1
Stenkjær —	11	4	7	11	4	7	22	8	1
Namdalen —	8	5	3	13	6	7	21	11	1
Nordlands amt:									
Hadsel tuberkulosehjem paa Ekeren	16	8	8	26	11	15	42	19	2
Tromsø amt:									
Ibbestad tuberkulosehjem	11	5	6	8	3	5	19	8	1
Lyngen —				16	10	6	16	10	
Finmarkens amt:									
Tanagaard pleiehjem	15	9	6	17	7	10	32	16	1

paa nedenfor anførte sanatorier og pleiehjem.

Utgaat.						Tilbakeiggende ved aarets slutning.			Gjennem- snitlig daglig belæg.	Kurpenger pr. dag. Kr.	Antal syke- pladser ialt.
Levende.			Døde.			Tils.	Md.	Kv.			
Tils.	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.				Tils.	Md.	Kv.
17	7	10	2	1	1	12	6	6	13,04	2,00	14
16	11	5	15	7	8	17	10	7	-	1,20—2,00	ca. 17
6	2	4	4	3	1	13	3	10	13,65	1,75—2,00	14
313	176	137	3	3	-	106	59	47	109,8	1,20	126
7	4	3	1	-	1	5	5	-	6	1,20—1,50	9
272	148	124	4	4	-	63	33	30	66,35	1,20	65
17	?	?	11	?	?	7	4	3	9,07	-	12
11	5	6	7	2	5	9	4	5	12,4	1,50	16
11	4	7	4	1	3	13	3	10	12,9	1,50	13
12	6	6	6	3	3	13	7	6	9,3	1,40—2,20	12 à 13
6	2	4	6	1	5	10	2	8	10,41	1,40—2,20	8 à 9
2	1	1	10	5	5	10	2	8	8,6	1,40	12
1	-	1	12	7	5	8	4	4	8,3	1,40	9
19	6	13	9	5	4	14	7	7	16	1,40	18
3	1	2	6	2	4	10	5	5	9,52	1,20—1,30	10 à 11
4	4	-	2	-	2	10	6	4	9,2	1,40	10
4	2	2	11	7	4	16	7	9	14,3	1,20	18

Antallet av sindssyke forpleiet med statsbidrag efter lov av
og kom-

Le nombre des aliénés, dont l'entretien est partiellement à la charge de l'état
de l'état et des

	Tabel XVIII. Amter.	Antal sindssyke.		Utgifter. Kr.
		Ialt.	Derav paa asyl.	
I.	Kristiania	811	560	416 080,28
II.	Akershus amt	234	181	114 557,85
	Byer	4	2	1 639,04
	Bygder	230	179	112 918,31
III.	Smaalenenes amt	290	113	101 025,20
	Byer	80	33	27 251,85
	Bygder	210	80	73 773,35
IV.	Buskerud amt	280	72	96 714,69
	Byer	73	21	25 735,79
	Bygder	207	51	70 978,90
V.	Jarlsberg og Larvik amt	321	86	106 906,74
	Byer	101	14	32 825,69
	Bygder	220	72	74 081,05
VI.	Hedemarkens amt	366	205	144 040,05
	Byer	17	8	5 730,67
	Bygder	349	197	138 309,38
VII.	Kristians amt	261	115	89 726,39
	Byer	12	10	4 125,34
	Bygder	249	105	85 601,05
VIII.	Bratsberg amt	385	153	133 465,42
	Byer	76	36	27 505,39
	Bygder	309	117	105 960,03
IX.	Nedenes amt	305	130	63 285,88
	Byer	97	38	34 399,71
	Bygder	208	92	28 886,12
X.	Lister og Mandal amt ¹⁾ ...	-	-	-
	Byer	-	-	-
	Bygder	-	-	-

¹⁾ Fra Lister og Mandal amt har det ikke lykkedes at erholde nogen opgave.

¹⁷/₆ 1891 og de samlede udgifter ved deres forpleining for stat muner.

d'après la loi du ¹⁷/₆ 1891 et le total de l'entretien de ces aliénés (les frais communes ensemble).

	Amter.	Antal sindssyke.		Utgifter. Kr.
		Ialt.	Derav paa asyl.	
XI.	Stavanger amt.....	471	188	142 273,56
	Byer	184	82	55 832,23
	Bygder.....	287	106	86 441,33
XII.	Søndre Bergenhus amt. .	420	231	129 299,00
XIII.	Bergen.....	305	224	120 098,17
XIV.	Nordre Bergenhus amt. .	206	88	63 406,16
	By	-	-	-
	Bygder.....	206	88	63 406,16
XV.	Romsdals amt	324	137	115 593,26
	Byer	82	54	32 274,10
	Bygder.....	242	83	83 319,16
XVI.	Søndre Trondhjems amt..	417	199	136 385,00
	By	150	89	50 167,75
	Bygder.....	267	110	86 217,25
XVII.	Nordre Trondhjems amt..	254	93	73 752,99
	Byer	24	10	8 749,48
	Bygder.....	230	83	65 003,51
XVIII.	Nordlands amt	343	170	121 307,95
	Byer	30	21	10 306,66
	Bygder.....	313	149	111 001,29
XIX.	Tromsø amt.....	192	94	61 918,90
	Byer	30	26	11 702,90
	Bygder.....	162	68	50 216,00
XX.	Finmarkens amt.....	117	61	38 318,80
	Byer	29	19	9 421,79
	Bygder.....	88	42	28 897,01
	I hele riket.....	6 302	3 100	2 268 155,74
	Byer	2 105	1 247	873 846,84
	Bygder	4 197	1 853	1 394 308,90

Utdrag av jormødrenes bøker.
Extrait des registres des sages-femmes.

Tabel XIX.	Barselkvinder.							Barn.								
	Sum.	Derav:						Sum.	Derav:							
		Førstefødende.	Flerfødende.	Uopgit.	Gifte.	Ugifte.	Uopgit.		Mandkjøn.	Kvindkjøn.	Uopgit.	Levende.		Dødfødte.		Uopgit.
												Md.	Kv.	Md.	Kv.	
Riket	53489	11762	41685	42	50160	3249	80	54335	28284	26039	12	26455	24392	1050	833	1605
Byer	16979	4109	12870	-	15727	1250	2	17225	8919	8305	1	8008	7408	323	262	1223
Bygder	36510	7653	28815	42	34433	1999	78	37110	19365	17734	11	18447	16984	727	571	382
Amter:																
1. Kristiania	4773	1281	3492	-	4349	424	-	4845	2551	2294	-	2439	2220	119	74	-
2. Akershus	2879	593	2286	-	2724	155	-	2928	1564	1364	-	1473	1298	67	48	42
3. Smaalenene	4044	806	3238	-	3840	204	-	4096	2092	2004	-	2014	1940	77	64	1
4. Buskerud	3178	691	2487	-	2959	218	1	3224	1639	1585	-	1570	1523	69	62	-
5. Jarlsberg og Larvik	2614	626	1988	-	2466	120	28	2662	1369	1293	-	1329	1249	40	44	-
6. Hedemarken	3376	697	2669	10	3090	286	-	3431	1829	1601	1	1767	1555	62	46	1
7. Kristians	2504	537	1967	-	2377	127	-	2559	1353	1203	3	1307	1164	46	39	3
8. Bratsberg	2441	556	1885	-	2321	117	3	2480	1303	1177	-	1244	1130	58	48	-
9. Nedenes	1408	254	1154	-	1349	59	-	1436	744	692	-	717	666	27	26	-
10. Lister og Mandal	1658	268	1390	-	1630	28	-	1678	857	821	-	833	803	24	18	-
11. Stavanger	3767	788	2979	-	3622	143	2	3808	1913	1891	4	1288	1225	38	32	1225
12. Søndre Bergenhus	3237	662	2575	-	3147	72	18	3281	1710	1571	-	1648	1516	62	55	-
13. Bergen ⁴⁾	1888	497	1391	-	1770	118	-	1918	959	959	-	924	928	35	31	-
14. Nordre Bergenhus	1695	353	1333	9	1662	33	-	1722	897	822	3	861	791	36	31	3
15. Romsdal	3344	639	2705	-	3197	147	-	3404	1797	1607	-	1735	1563	62	44	-
16. Søndre Trondhjem ⁵⁾	3723	830	2881	12	3323	400	-	3777	1969	1807	1	1745	1607	71	50	304
17. Nordre	1781	448	1333	-	1640	131	10	1817	950	867	-	914	837	35	30	1
18. Nordland	2733	616	2117	-	2474	243	16	2769	1483	1286	-	1423	1240	60	46	-
19. Tromsø	1690	428	1262	-	1555	135	-	1729	904	825	-	846	783	46	29	25
20. Finnmarken	756	192	553	11	665	89	2	771	401	370	-	378	354	23	16	-

¹⁾ Av disse fødte én en blæremola. ²⁾ Misfoster med ubestemmelig kjønn. ³⁾ Av disse var 1184 levende og 37 dødfødte, men kjønn ikke opgit; alle fra Stavanger by. ⁴⁾ Oppgaver fra fødselsstiftelsen medtat. ⁵⁾ Oppgave fra fødselsstiftelsen i Trondhjem medtat. ⁶⁾ Ufuld-
baaret misfoster uten differents. kjønn. ⁷⁾ Av disse var 98 levende og 4 dødfødte.

Utdrag av jormødrenes bøker.
Extrait des registres des sages-femmes.

Tabel XIX (forts.).	Barn (forts.).																		Tvillingfødsler.	Trillingfødsler.
	Fosterleier:					Fødselen fuldendt ved				Av fostrene var:										
	Issetele.	Ansigtstele.	Søte- eller fottele.	Tvertele.	Andet eller uopgitt tele.	tang.	vending.	uttrækning.	efterbyrdsoperationer.	Aborter (født i 5te, 6te og 7de kalendermaaned).		Ufuldbaarne (født i 8de kalendermaaned).		Fuldbaarne (født efter 8de kalendermaaned).		Uopgit.				
										Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.					
Riket	51054	254	1608	252	1167	338	176	337	388	229	219	511	413	26475	24353	2135	829	9		
Byer.....	16237	55	586	63	284	98	29	81	54	114	97	173	167	8019	7387	1268	241	3		
Bygder.....	34817	199	1022	189	883	240	147	256	334	115	122	338	246	18456	16966	867	588	6		
Amter:																				
1. Kristiania	4596	19	180	26	24	-	8	19	6	44	38	76	60	2431	2196	-	68	2		
2. Akershus	2714	19	82	8	105	19	6	12	22	18	19	40	29	1393	1243	186	49	-		
3. Smaalenene	3924	11	113	18	30	-	8	22	16	24	14	29	31	2001	1911	86	53	-		
4. Buskerud	3021	29	109	13	52	55	5	26	15	15	9	30	57	1548	1485	80	46	-		
5. Jarlsberg og Larvik	2549	9	76	11	17	-	4	9	6	10	15	22	18	1337	1260	-	48	-		
6. Hedemarken	3261	16	85	8	61	46	8	16	28	12	7	40	25	1776	1569	2	55	-		
7. Kristians	2297	16	72	17	157	28	18	32	39	9	7	26	21	1318	1175	3	51	2		
8. Bratsberg	2345	21	77	9	28	-	1	15	37	11	2	33	21	1259	1154	-	37	1		
9. Nedenes	1391	4	27	7	7	-	4	2	2	1	5	11	10	782	677	-	28	-		
10. Lister og Mandal	1567	2	36	9	64	1	12	7	7	4	3	10	7	843	811	-	18	1		
11. Stavanger	3586	18	119	19	66	91	10	45	39	7	9	14	9	1279	1220	1) 1270	41	-		
12. Søndre Bergenhus	3052	11	84	18	116	3	15	26	15	6	11	30	17	1674	1543	-	44	-		
13. Bergen	1797	5	87	9	20	-	4	4	3	16	17	14	10	929	932	-	30	-		
14. Nordre Bergenhus	1583	15	49	15	60	5	13	15	19	2	7	13	11	881	805	3	27	-		
15. Romsdal	3149	10	99	11	135	51	12	22	23	16	13	27	23	1753	1571	1	58	1		
16. Søndre Trondhjem	3575	8	101	10	83	11	9	13	16	17	14	34	26	1769	1639	2) 278	52	1		
17. Nordre —	1717	5	55	10	30	8	5	18	35	4	6	14	8	931	853	1	36	-		
18. Nordland	2601	19	76	22	51	18	13	15	24	6	11	22	12	1393	1214	111	34	1		
19. Tromsø	1614	11	57	5	42	2	11	10	14	5	8	18	10	837	737	114	39	-		
20. Finmarken	715	6	24	7	19	-	10	9	22	2	4	8	8	391	358	-	15	-		

1) Blandt disse var 13 aborter, 24 ufuldbaarne og 1184 fuldbaarne, men kjøen ikke opgit; alle fra Stavanger by. 2) Av disse var 2 ufuldbaarne og 45 fuldbaarne.

Av lægerne utførte
 Opérations obstétricales

Tabel XX.	Barselkvinder.	Operationer.	Forhold i pct.	Tangforløsning.	Vending.
Riket	60249	2787	4,6	2139	238
Amter:					
1. Kristiania	5571	566	10,2	430	47
2. Akershus	2904	95	3,3	76	8
3. Smaalenene	4070	327	8,0	273	31
4. Buskerud	3392	128	3,8	98	6
5. Jarlsberg og Larvik	2569	103	4,0	81	10
6. Hedemarken	3657	116	3,2	97	12
7. Kristians	2937	89	3,0	58	14
8. Bratsberg	2747	103	3,7	79	13
9. Nedenes	1605	52	3,2	45	2
10. Lister og Mandal	1696	40	2,4	34	2
11. Stavanger	4001	278	6,9	222	20
12. Søndre Bergenhus	3644	91	2,5	57	19
13. Bergen	1886	269	14,3	188	20
14. Nordre Bergenhus	1971	56	2,8	43	7
15. Romsdal	3492	101	2,9	83	6
16. Søndre Trondhjem	3916	103	2,6	78	3
17. Nordre —	2021	66	3,3	51	7
18. Nordland	4577	102	2,2	76	6
19. Tromsø	2316	57	2,5	44	3
20. Finmarken	1277	45	3,5	26	2

¹⁾ Foruten disse 3 er der til Medicinaldirektøren inkommet beretninger om 15 andre sygdom (albuminuri) i 6, andre sygdomme i urinorganerne i 3, organisk hjertesygdom i 2, nethinde med aborten gjennom en colpotomia anterior.

ved Haugesund og i Florø, foruten 3 mindre sykehus, som kun brukes under fisket (Skudenes, Aakre og Kalvaag). Staten yder bidrag til kysthospitalerne for skrofuløse barn ved Fredriksvørn og i Hageviken ved Bergen. Av amtssykehus findes et eller flere i de fleste amter, i det hele 17. I Tromsø stift tilhører disse vedkommende amters medicinalfond; under dette hører desuten en del mindre sykehus, av hvilke de fleste alene er aapne i fisketiden. I de fleste byer og enkelte landstrikter findes kommunale sykehus tildels i forbindelse med epidemiasareter. Av andre sykehus kan videre nævnes diakonisseanstaltens og diakonhjemmets samt Vor Frue hospital (katolsk) i eller ved Kristiania, flere private kliniker i Kristiania, Bergen og andre byer og nogen av den katolske mission oprettede mindre sykehus. Ved landsfængslerne er indrettet sykeavdelinger, og ved forskjellige fattighus, et par bergverk etc. findes større eller mindre sykelokaler.

Om tallet paa de paa sykehus behandlede syke se tabel XXXV (side 74* og fig.).

obstetriciske operationer.

faites par les médecins.

Ut- trækning.	Partus præma- turus arti- ficialis.	Keisersnit.		Laparo- tomi.	Per- foration.	Embry- otomi. Decapi- tation.	Efter- byrds- operation.	Abortus p:ovo- catus. ¹⁾
		Klassisk.	Vaginalt. Hystero- tomia vaginalis					
142	28	3	2	1	35	10	186	3
31	5	1	2	1	4	-	45	-
4	-	-	-	-	2	1	4	-
11	-	-	-	-	3	-	9	-
6	1	-	-	-	2	2	13	-
4	-	-	-	-	1	1	6	-
-	-	-	-	-	2	-	5	-
4	-	1	-	-	1	-	10	1
2	-	-	-	-	2	1	6	-
2	-	-	-	-	1	-	1	1
1	1	-	-	-	2	-	-	-
19	-	-	-	-	1	-	16	-
8	-	-	-	-	-	2	5	-
27	9	1	-	-	-	-	24	-
1	-	-	-	-	2	-	3	-
5	1	-	-	-	1	1	4	-
4	6	-	-	-	2	1	9	-
5	-	-	-	-	1	-	2	-
3	2	-	-	-	5	1	9	-
2	1	-	-	-	1	-	5	1
3	2	-	-	-	2	-	10	-

kunstige aborter. Som indikation for samtlige 18 var opført lungetuberkulose i 6 tilfælde, nyre-
avløsning i 1. Paa fødselsstiftelsen i Kristiania underbandtes tuberne hos en ftisika samtidig

Der var 2 **fødselsstiftelser** i virksomhet, 1 i Kristiania og 1 i Bergen, begge forbundet med jormorskoler. Til fødselsstiftelsen i Kristiania er desuten knyttet en liten avdeling for kvinde- og en for barnesygdomme.

Tallet paa **sindssykeasyler** var ved aarets utgang 17, nemlig 4 stats-
asyler, 2 til milde stiftelser knyttede asyler, 7 kommunale og amtskommunale asyler, 3 private asyler og kriminalasylet i Trondhjem.

Med hensyn til sundhetstilstanden ved rikets **landsfængsler** henvises til den trykte beretning om disse.

Riket er delt i 163 **lægedistrikter**¹⁾, hvorav 6 stadsfysikater. Desuten er der i Finmarkens amt en embedslæge uten fast distrikt.

¹⁾ Ifølge kgl. res. 15de mars 1912 utgjør Engerdalen herred av Hedemarkens amt siden 1ste juli nævnte aar et eget lægedistrikt; likesaa Hatfjeldalen av Nordlands amt.

Obstetriciske operationers utfald for mødre og barn.
Résultats des opérations obstétricales pour les mères et pour les enfants.

Operation.	Samlet antal operationer.	Mødre ¹⁾ .				Barn.			
		Utfaldet er opgit for	Derav døde ²⁾ .	Forhold i pct.		Utfaldet er opgit for	Derav var dødfødte.	Forhold i pct.	
				i 1911.	i 1912.			i 1911.	i 1912.
Tangforløsning	2139	2112	11	0,7	0,5	2134	130	6,4	6,1
Vending	238	230	12	3,4	5,2	238	89	40,4	37,4
Uttrækning ved bækkenendeleie	142	132	2	1,1	1,5	142	36	25,0	25,4
Partus præmaturus artificialis	28	27	-	3,6	-	28	11	21,4	39,3
Keisersnit, klassisk . .	3	3	-	20,0	-	3	-	40,0	-
Hysterotomia vaginalis	2	2	-	-	-	2	-	50,0	-
Laparotomi	1	1	1	-	100,0	1	1	-	100,0
Perforation	35	35	3	3,9	8,6	-	-	-	-
Embryotomi; decapitation	10	10	2	-	20,0	-	-	-	-
Efterbyrdsoperation . .	186	184	1	1,3	0,5	-	-	-	-
Abortus provocatus . .	3	3	-	-	-	-	-	-	-

¹⁾ Hvor begge tvillinger er forløst ved kunsthjælp, er utfaldet for moren som regel opført ved den paa anden tvilling utførte operation. (Se tabel XXII). ²⁾ Dødsårsakerne sees av tabel X.

Medicinalpersonale. 29 læger utgik i aarets løp fra universitetet. Ifølge den officielle lægefortegnelse for 1912 og dennes tillæg var tallet paa autoriserede læger ved aarets utgang 1 276, hvorav 43 kvindelige. 84 var bosat i utlandet. For 1 116 kjendtes opholdsstedet; 648 eller 58,1 pct. bodde i byerne og 468 eller 41,9 i bygderne. For 60 var opholdsstedet ikke opgit. Av de i utlandet bosatte var 9 i forskjellige lande i Europa, 62 i Amerika, 7 i Afrika, 5 i Asien (Kina) og 1 i Australien.

Av de her i landet bosatte var ifølge lægefortegnelsen og statskalenderen 1 livmedicus, 14 professorer, 2 prosektorer, den ene tillike sekretær ved det medicinske fakultet, 1 docent og 3 amanuenser ved universitetet; 1 var medicinaldirektør, 1 kontorchef og 3 sekretærer i medicinaldirektoratet; 1 epidemi- og karantænelæge; 1 direktør for det civile veterinærvæsen; 6 stadsfysici, 146 distriktslæger¹⁾; 4 var direktører og 4 reservelæger ved statens sindssykeasyler; 1 læge ved kriminalasylet (tillike bestyrer av kommunalt sindssykeasyl), 11 læger ved kommunale eller private sindssykeasyler og 1 bestyrer ved Ørje kursted for alkoholister; 2 var direktører for tuberkulosesanatorier og 2 læger ved de 2 kysthospitaller for skrofule barn. Ved Rikshospitalet var 1 direktør, 8 overlæger, 5 reservelæger og 11 assistenter ved enkelte hospitalsavdelinger og det patologisk-anatomiske institut, 1 bestyrer av Røntgeninstitutet. 1 var overlæge for den spedalske sygdom og 2 læger ved stiftelser for spedalske. 2 overlæger og 2 reservelæger

¹⁾ Ved fortegnelsens utgivelse var en del distriktslægeembeder ubesat.

Tvillingfødsler med kunstig forløsning A) av begge tvillinger, B) av en tvilling.

Jumeaux nés après des opérations obstétricales A) sur tous les deux B) sur l'un des deux.

Operation. ¹⁾	Utfaldet for									
	mødre.		1ste tvilling.			2den tvilling.			uopgitt hvilken tvilling.	
	Lev.	Død.	Lev.	Dødf.	Uop.	Lev.	Df.	Uop.	Lev.	Dødf.
A. Begge tvillinger.										
Tang paa begge tvillinger	9	-	8	-	-	8	-	-	1	1
Tang paa første, vending paa anden tvilling	4	-	4	-	-	4	-	-	-	-
Tang paa første, uttrækning paa anden tvilling	6	-	6	-	-	6	-	-	-	-
Vending paa begge tvillinger	5	-	3	2	-	4	1	-	-	-
Vending paa første, tang paa anden tvilling	1	-	1	-	-	1	-	-	-	-
Vending paa første, uttrækning paa anden tvilling	1	-	1	-	-	1	-	-	-	-
Uttrækning paa begge tvillinger	5	-	4	1	-	4	1	-	-	-
Uttrækning paa første, tang paa anden tvilling	3	-	3	-	-	3	-	-	-	-
Uttrækning paa første, vending paa anden tvilling	2	-	2	-	-	2	-	-	-	-
Partus præmaturus artificialis	1	-	-	1	-	-	1	-	-	-
Tilsammen	37	-	32	4	-	33	3	-	1	1
	37		36			36			2 ²⁾	
B. En av tvillingerne.										
Tang	14	-	4	-	1	6	2	1	-	-
Vending	19	1	-	-	-	15	3	2	-	-
Uttrækning	9	-	1	-	-	6	2	-	-	-
Embryotomi	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-
Tilsammen	43	1	5	-	1	27	8	3	-	-
	44		44							

¹⁾ Ved 2 trillingfødsler forløstes i det ene tilfælde første trilling ved tang, anden og tredje ved vending (nr. 2 dødfødt); i det andet tilfælde forløstes alle ved tang (nr. 1 dødfødt). ²⁾ Et tvillingpar.

ved de 2 fødselsstiftelser; 3 var læger ved landsfængsler. 64 læger ved amts- sykehus, kommunale eller andre sykehus (deriblandt flere distriktslæger), 1 var direktør for Kristiania bys sykehus, 2 var sundhetsinspektører; 24 er opført som by- eller kommunelæger i byerne. 4 som læger ved bad eller sanatorier. 20 inde- hadde stillinger som amtslæger. 92 andre læger end embedslæger var ordførere i helseraad.

Utfald av de obstetriciske operationer efter de forskjellige
indikationer.

Résultats des accouchements A) par forceps, B) par version, C) par extraction, D) des accouchements prématurés artificiels, E) par opération césarienne, F) par laparotomie, G) par perforation, H) par embryotomi, I) par avortement provoqué, — d'après les indications différentes.

Tabel XXIII. Indikation.	Ialt udførte opera- tioner.	Mødre			Barn		
		ilive.	døde.	uopg.	levende født.	dødfødt.	uopgitt utfald.
A. Tangforløsning:							
Utilstrækkelige eller smertef. rier	¹⁾ 1607	1587	3	2	1546	59	2
Bækkensneverhet	²⁾ 179	172	1	1	146	32	1
Barselkrampe (truende barselkr.; albuminuri)	³⁾ 45	42	2	-	38	7	-
Placenta prævia og blødning . . .	8	8	-	-	2	6	-
Ueftergivelige fødselsdele	74	74	-	-	71	3	-
Livmorbristing (truende l.)	5	3	2	-	4	1	-
Blødning	2	2	-	-	2	-	-
Dystoki	2	2	-	-	2	-	-
Fare for moren (sygdom etc.) . . .	⁴⁾ 32	30	1	-	31	1	-
Temperaturstigning under fødselen	5	5	-	-	5	-	-
Tumor ossis sacri	1	1	-	-	1	-	-
Myoma uteri	1	1	-	-	1	-	-
Isseleie med panden fortil	41	40	1	-	38	3	-
Skakt isseleie	8	8	-	-	6	2	-
Ansigtsleie	15	14	-	1	10	4	1
Pandeleie	1	1	-	-	1	-	-
Fremfald av navlesnor	17	17	-	-	11	6	-
Dyp tverstand	10	10	-	-	10	-	-
Fare for fosteret	61	61	-	-	55	6	-
Stort foster	6	6	-	-	6	-	-
Dødt foster	4	3	1	-	-	4	-
Uopgitt indikation	15	14	-	1	14	-	1
Tilsammen	2139	2101	11	5	2000	134	5
		2117			2139		
B. Vending:							
Utilstrækkelige eller smertef. rier.	⁵⁾ 25	22	1	-	18	7	-
Trangt bækken	16	16	-	-	8	8	-
Barselkrampe	4	4	-	-	-	4	-

¹⁾ Ved 14 tvillingfødsler forløstes i 6 tilfælde begge barn ved tang og i 8 kun det første; desuten blev ved en trillingfødsel det første barn forløst ved tang. ²⁾ Ved 3 tvillingfødsler forløstes i 2 tilfælde begge barn ved tang og i 1 kun det første; ved en trillingfødsel blev alle forløst ved tang. ³⁾ Ved en tvillingfødsel forløstes det første barn ved tang, det andet ved uttrækning, hvor utfaldet for moren er opført. ⁴⁾ En tvillingfødsel. ⁵⁾ Ved en tvillingfødsel forløstes begge barn ved vending og ved en trillingfødsel de 2 sidste.

Indikation.	Ialt udførte operationer.	Mødre			Barn		
		ilive.	døde.	uopg.	levende født.	dødfødt.	uopgitt utfald.
Placenta prævia og blødning...	49	42	7	-	22	27	-
Livmorbristing	1	1	-	-	-	1	-
Blødning	1) 9	5	3	-	4	5	-
Fare for moren	2	2	-	-	1	1	-
Tverleie	2) 112	107	1	-	85	27	-
Fremsfald av navlesnor.	16	16	-	-	9	7	-
Fare for fosteret (daarlige fosterlyd)	1	1	-	-	1	-	-
Dødt foster	1	1	-	-	-	1	-
Uopgitt indikation	1) 2	1	-	-	1	1	-
Tilsammen	238	218	12	-	149	89	-
		230			238		
C. Uttrækning:							
Utilstrækkelige eller smertef. rier	3) 100	90	1	-	84	16	-
Trangt bækken	8	8	-	-	3	5	-
Barselkrampe	2	2	-	-	2	-	-
Placenta prævia og blødning...	5	4	1	-	2	3	-
Blødning	2	2	-	-	2	-	-
Fare for moren	3	3	-	-	1	2	-
Tverleie	1	1	-	-	-	1	-
Fremsfald av navlesnor	4	4	-	-	2	2	-
Fare for fosteret (daarlige fosterlyd)	9	9	-	-	7	2	-
Hydramnion	1) 3	2	-	-	-	3	-
Dødt foster	1	1	-	-	-	1	-
Uopgitt indikation	4	4	-	-	3	1	-
Tilsammen	142	130	2	-	106	36	-
		132			142		
D. Partus præmaturus artificialis.							
Trangt bækken	21	21	-	-	16	5	-
Barselkrampe; nyresygd.	4) 6	5	-	-	1	5	-
Placenta prævia og blødning...	1	1	-	-	-	1	-
Tilsammen	28	27	-	-	17	11	-
					28		

1) En tvillingfødsel. 2) Ved 3 tvillingfødsler forløstes begge barn ved vending og ved 1 kun det første. 3) Ved 4 tvillingfødsler forløstes begge barn ved uttrækning og ved 5 kun det første. 4) En tvillingfødsel.

Tabel XXIII (forts.).	Indikation.	Ialt utførte opera- tioner.	Mødre			Barn		
			ilive.	døde.	uopg.	levende født.	dødfødt.	uopgitt utfald.
E. Keisersnit (klassisk).								
	Trangt bækken.....	2	2	-	-	2	-	-
	Truende barselkrampe	1	1	-	-	1	-	-
	(vaginalt)							
	Barselkrampe	2	2	-	-	2	-	-
	Tilsammen	5	5	-	-	5	-	-
F. Laparotomi:								
	Livmorbristning	1	-	1	-	-	1	-
G. Perforation. Kraniotomi.								
	Utilstrækkelige eller smertef. rier.	2	2	-	-	-	-	-
	Trangt bækken	26	23	3	-	-	-	-
	Tetanus uteri	1	1	-	-	-	-	-
	Ansigtsleie	2	2	-	-	-	-	-
	Hydrokefalisk fosterhode	3	3	-	-	-	-	-
	Stort foster.....	1	1	-	-	-	-	-
	Tilsammen	35	32	3	-	-	-	-
			35					
H. Embryotomi. Decapitation.								
	Trangt bækken	2	2	-	-	-	-	-
	Livmorbristning	1	-	1	-	-	-	-
	Tverleie	6	5	1	-	-	-	-
	Dødt foster.....	1	1	-	-	-	-	-
	Tilsammen	10	8	2	-	-	-	-
			10					
I. Abortus provocatus.¹⁾								
	Nyresygdом	2	2	-	-	-	-	-
	Hjertesygdom	1	1	-	-	-	-	-
	Tilsammen	3	3	-	-	-	-	-

¹⁾ Jfr. anm. paa tabel XX.

Fødte og døde.
Naissances et décès.

Tabel XXIV.	Fødte		Døde						
	levende.	død- fødte.	ialt	0—1 aar.	i 1ste døgn.	paa barsel- seng.	ved ulykkelige hændelser.	selvmord.	mord og drap.
Riket	61151	1430	32219	4130	512	158	888	146	18
Amter:									
1. Kristiania	5651	136	3560	635	77	11	74	17	-
2. Akershus	2945	66	1556	191	34	8	45	8	1
3. Smaalenene	4125	77	1806	294	56	9	63	9	2
4. Buskerud	3441	81	1645	236	36	8	41	6	1
5. Jarlsberg og Larvik	2621	64	1406	157	22	6	35	11	2
6. Hedemarken	3705	83	1712	191	30	9	38	13	-
7. Kristians	2995	55	1440	124	25	5	18	9	-
8. Bratsberg	2788	68	1396	180	23	11	46	9	1
9. Nedenes	1630	43	1063	106	8	1	31	5	-
10. Lister og Mandal	1727	36	1092	94	9	1	26	3	1
11. Stavanger	4049	83	1942	284	15	14	42	9	1
12. Søndre Bergenhus	3698	84	2047	224	26	13	59	9	4
13. Bergen	1917	51	1048	141	17	2	30	7	1
14. Nordre Bergenhus	2002	64	1263	86	10	4	32	4	-
15. Romsdal	3553	61	1992	176	26	15	46	6	-
16. Søndre Trondhjem	3968	84	2210	270	26	8	45	11	-
17. Nordre —	2062	51	1198	119	16	5	22	1	2
18. Nordland	4630	116	1923	254	26	13	85	6	-
19. Tromsø	2350	71	1120	183	14	6	40	1	2
20. Finmarken	1294	56	802	185	16	9	70	2	-

I **armeens sanitet** var der 1 sanitetsoberst, 1 oberstløjtnant, 6 majorer, 41 kaptener og 20 faste premierløjtnanter.

I **marinens sanitet** var der 1 kommandørkaptein, 5 kaptener og 5 faste premierløjtnanter.

Av de i landet bosatte læger hadde ca. 400 fast ansættelse, og 1 hadde civilt embede utenfor lægestanden¹⁾.

Tallet paa **apotek** og **filialapotek** i virksomhet var 182, derav 35 med reelt privilegium, 147 med personlig, derav 1 git Rikshospitalet som saadant. Filialapotekenes antal var 9, der er medregnet blandt apotek med personlig privilegium.

Apotekenes og filialernes fordeling paa lægedistrik-

¹⁾ Ovenfor er flersteds samme læge opført under forskjellige stillinger.

Fødte og døde i
Nombre des naissances et des décès

Tabel XXV.	Byerne.					
	Fødte		Døde			
	levende.	død- fødte.	ialt.	0—1 aar.	i 1ste døgn.	paa barsel- seng.
Riket	17841	441	9877	1611	169	38
Amter:						
1. Kristiania	5651	136	3560	635	77	11
2. Akershus	60	1	44	3	-	-
3. Smaalenene	1207	23	570	110	19	2
4. Buskerud	1042	24	492	83	12	1
5. Jarlsberg og Larvik	959	29	511	52	7	3
6. Hedemarken	182	7	68	7	-	1
7. Kristians	220	3	82	10	1	1
8. Bratsberg	590	10	373	43	3	-
9. Nedenes	381	10	291	28	2	1
10. Lister og Mandal	462	9	321	39	3	-
11. Stavanger	1757	53	878	173	6	9
12. Søndre Bergenhus	-	-	-	-	-	-
13. Bergen	1917	51	1048	141	17	2
14. Nordre Bergenhus	48	2	13	2	-	-
15. Romsdal	823	10	353	47	4	3
16. Søndre Trondhjem	1377	37	697	115	7	3
17. Nordre Trondhjem	216	5	105	13	2	-
18. Nordland	322	8	112	25	2	1
19. Tromsø	350	11	173	37	3	-
20. Finnmarken	277	12	186	48	4	-

terne sees av tabel I. Tabel XXXII (side 64* og fig.) gir en oversigt over det ved apotekene tjenestgjørende personale, forsaavidt derom haves opplysning.

I 1912 underkastet 26 sig apotekereksamen, derav 8 kvinder.

Av **tandlæger** var der ifølge fortegnelsen over autoriserte læger, tandlæger og dyrlæger for 1912 ialt 494; av disse var 25 bosat utenfor Norge. For 441 er deres bopæl i lægedistrikterne kjendt (se tabel I).

Av **jormødre** uteksaminertes 64, derav ved jormorskolen i Kristiania 44, ved jormorskolen i Bergen 20. Tallet paa jormødre i riket var efter embedslægerens oppgaver 1383, hvis fordeling paa amter og lægedistrikter vil sees av tabel I.

byerne og bygderne.

dans les villes et dans la campagne.

			Bygderne.								
			Fødte		Døde						
ved ulykkelige hændelser.	selv-mord.	mord og drap.	levende.	død-fødte.	ialt.	0—1 aar.	i 1ste døgn.	paa barselseng.	ved ulykkelige hændelser.	selv-mord.	mord og drap.
236	52	6	43310	989	22342	2519	343	120	652	94	12
74	17	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	1	-	2885	65	1512	188	34	8	45	7	1
13	2	-	2918	54	1236	184	37	7	50	7	2
11	4	-	2399	57	1153	153	24	7	30	2	1
10	5	1	1662	35	895	105	15	3	25	6	1
1	1	-	3523	76	1644	184	30	8	37	12	-
4	-	-	2775	52	1358	114	24	4	14	9	-
15	1	-	2198	58	1023	137	20	11	31	8	1
7	-	-	1249	33	772	78	6	-	24	5	-
7	1	-	1265	27	769	55	6	1	19	2	1
19	4	1	2292	30	1064	111	9	5	23	5	-
-	-	-	3698	84	2047	224	26	13	59	9	4
30	7	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1	-	-	1954	62	1250	84	10	4	31	4	-
5	-	-	2730	51	1639	129	22	12	41	6	-
13	6	-	2591	47	1513	155	19	5	32	5	-
2	1	1	1846	46	1093	106	14	5	20	-	1
6	-	-	4308	108	1811	229	24	12	79	6	-
6	-	2	2000	60	947	146	11	6	34	1	-
12	2	-	1017	44	616	137	12	9	58	-	-

Av **hjelpevaksinatører** var der efter embedslægernes opgaver for riket 788; deres fordeling paa amter og lægedistrikter sees ogsaa av tabel I.

Følgende kommuner fik i 1912 approbation paa **sundhetsforskrifter** eller tillæg til eller forandringer i disse:

Aremark herred (Smaalenenes amt) 3dje januar.

Haaland herred (Stavanger amt) 9de januar.

Leka herred for fiskeværerne Sklinna og Horta (Nordre Trondhjems amt) 2den februar.

Flaa herred (Søndre Trondhjems amt) 9de februar.

Sande herreds fiskevær (Romsdals amt) 27de februar.

Procentforhold mellem de av lægerne opgivne dødsfald med kjend
(byer og bygder) og
Décès totaux par cause connue dans le

Amt.	Tabel XXVI. Lægedistrikter.	Dødsfald			Amt.	Lægedistrikter.	Dødsfald		
		ialt.	meldt av læger.	pct.			ialt.	meldt av læger.	pct.
	Riket	32219	28902	89,7	VIII. Bratsberg amt....	1396	1219	87,	
	Byer	9877	9333	94,5	Byer	373	322	86,	
	Bygder	22342	19569	87,6	Bygder	1023	897	87,	
I.	Kristiania	3560	3410	95,8	Skien	543	540	99,	
II.	Akershus amt	1556	1523	97,9	Kragerø	278	250	89,	
	Byer	44	31	70,5	Hollen	150	123	82,	
	Bygder	1512	1492	98,7	Sauland	133	133	100,	
	Aker	625	717	114,7	Kviteseid	106	75	70,	
	Ullensaker	475	426	89,7	Laardal	83	59	71,	
	Høland	177	148	83,6	Tinn	103	39	37,	
	Follo	279	232	83,2	IX. Nedenes amt	1063	971	91,	
III.	Smaalenenes amt	1806	1637	90,6	Byer	291	291	100,	
	Byer	570	517	90,7	Bygder	772	680	88,	
	Bygder	1236	1120	90,6	Østre Nedenes	315	284	90,	
	Eidsberg	291	272	93,5	Vestre —	555	534	96,	
	Moss	275	247	89,8	Aamli	78	66	84,	
	Sarpsborg	837	728	87,0	Evje	55	41	74,	
	Hvaler	403	390	96,8	Såtersdalen	60	46	76,	
IV.	Buskerud amt	1645	1545	93,9	X. Lister og Mand. amt	1090	988	90,	
	Byer	492	454	92,3	Byer	321	304	94,	
	Bygder	1153	1091	94,6	Bygder	769	684	88,	
	Drammen stadsfysik.	385	372	96,6	Kr.sands stadsfysik.	219	215	98,	
	— lægedistr.	259	261	100,8	Oddernes	310	290	93,	
	Ringerike	220	231	105,0	Undal	152	125	82,	
	Modum	383	323	84,3	Lyngdal	67	63	94,	
	Nes	107	98	91,6	Vanse	130	127	97,	
	Aal	66	59	89,4	Flekkefjord	212	168	79,	
	Sandsvær	167	146	87,4	XI. Stavanger amt	1942	1652	85,	
	Rollag	58	55	94,8	Byer	878	834	95,	
V.	Jarlsb. og Larv. amt	1406	1324	94,2	Bygder	1064	818	76,	
	Byer	511	469	91,8	Sogn dal	77	53	68,	
	Bygder	895	855	95,5	Egersund	188	168	89,	
	Tønsberg	631	623	98,7	Sandnes	248	190	76,	
	Hof	265	234	88,3	Stav. stadsfysikat ..	558	537	96,	
	Larvik	510	467	91,6	Stav. lægedistrikt ..	136	94	69,	
VI.	Hedemarkens amt	1712	1585	92,6	Finnø	126	70	55,	
	Byer	68	62	91,2	Sand	129	100	77,	
	Bygder	1644	1523	92,6	Karmøen	237	233	98,	
	Solør og Odalen	511	463	90,6	Haugesund ¹⁾	288	207	71,	
	Hedemarken	566	519	91,7	XII. Søndre Bergenh. amt	2047	1665	81,	
	Søndre Østerdalen ..	276	275	99,6	Sveio og Vikebygd				
	Trysil	72	84	105,0	herreder	45	23	51,	
	Engerdalen	8			Indre Søndhordland	115	117	101,	
	Rendalen	99	93	93,9	Ytre —	163	144	88,	
	Tønsset	169	151	89,3	Tynesnes	124	117	94,	
VII.	Kristians amt	1440	1261	87,6	Indre Hardanger ..	157	144	91,	
	Byer	82	71	86,6	Ytre —	120	77	64,	
	Bygder	1358	1190	87,6	Voss	169	145	85,	
	Hadeland og Land ..	337	307	91,1	Søndre Midthordland	200	180	90,	
	Søndre Valdres	112	89	79,5	Nordre —	363	241	66,	
	Nordre —	91	84	92,3	Osterøen	247	182	73,	
	Toten	313	276	88,2	Alversund	137	101	73,	
	Faaberg	223	189	84,8	Lindaas	207	194	93,	
	Ringeby	123	96	78,0	XIII. Bergen	1048	1042	99,	
	Lom	136	121	89,0					
	Lesje	105	99	94,3					

¹⁾ Dødsfaldene i Sveio og Vikebygd herreder (Søndre Bergenh. amt) er medtat i summe for Haugesund lægedistrikt, men ikke i summen for Stavanger amt.

aarsak og de ialt indtrufne dødsfald inden riket og amterne
de enkelte lægedistrikter.

départements et dans les districts civils médicaux.

Amt.	Dødsfald			Amt.	Lægedistrikter.	Dødsfald			
	ialt.	meldt av læger.	pet.			ialt.	meldt av læger.	pet.	
XIV.	Nordre Bergenh. amt	1263	1149	91,0		Fosnes	57	53	93,0
	By	13	15	115,4		Kolvereid	72	47	65,3
	Bygder	1250	1134	90,7		Vikten	80	62	77,5
	Lærdal	83	79	95,2	XVIII.	Nordlands amt	1923	1622	84,3
	Lyster	61	63	102,3		Byer	112	106	94,6
	Sogndal	61	48	78,7		Bygder	1811	1516	83,7
	Vik	110	109	99,1		Brønnøy	123	113	91,9
	Gulen	108	89	82,4		Alstahaug	160	105	65,6
	Kirkelæbo	90	90	100,0		Vefsen	84	86	91,5
	Ytre Søndfjord	115	113	98,3		Hatfjeldalen	10	178	93,2
	Indre —	122	108	88,5		Ranen	191	179	94,2
	Kinn	159	145	91,2		Lurøy	103	97	94,2
	Ytre Nordfjord	110	93	84,5		Gildeskaal	85	82	96,5
	Nordfjordeidet	64	62	96,9		Bodø	143	139	97,2
	Gloppen	77	49	63,6		Folden	62	58	93,5
	Indviken	103	101	98,1		Skjerstad	126	122	96,8
XV.	Romsdals amt	1992	1854	93,1		Steigen	48	38	79,2
	Byer	353	329	93,2		Hamarøy	31	21	67,7
	Bygder	1639	1525	93,0		Lødingen	83	73	88,0
	Vestre Søndmør	176	149	84,7		Ofoten	123	96	78,0
	Indre —	104	103	99,0		Flakstad	62	41	66,1
	Østre —	102	94	92,2		Buksnes	135	99	73,3
	Ørskog	90	78	86,7		Austlofoten	89	71	79,8
	Nordre Søndmør	291	288	99,0		Hadsel	143	106	74,1
	Ytre Romsdal	305	276	90,5		Sortland	122	95	77,9
	Indre —	155	137	88,4		Døde u. Lofotfisket	-	2	-
	Søndre Nordmør	400	370	92,5	XIX.	Tromsø amt	1120	892	79,6
	Sundalen	78	77	98,7		Byer	173	153	88,4
	Surendalen	132	123	93,2		Bygder	947	739	78,0
	Nordre Nordmør	159	159	100,0		Trondenes	199	152	76,4
XVI.	Søndre Trondhj. amt.	2210	2006	90,8		Ibbestad	130	123	94,6
	By	697	682	97,8		Tranøy	68	60	88,2
	Bygder	1513	1324	87,5		Berg	35	36	102,9
	Trondhj. stadstysk.	697	682	97,8		Lenvik	97	57	58,8
	Strinden	234	206	88,0		Maalselven	53	46	86,8
	Seibu	68	54	79,4		Balsfjord	65	52	80,0
	Røros	²⁾ 115	113	98,3		Tromsø	233	193	82,8
	Guldalen	228	169	74,1		Lyngen	103	53	51,5
	Opdal	²⁾ 83	74	89,2		Karlsøy	42	36	85,7
	Orkedalen	265	254	95,8		Skjervøy	95	84	88,4
	Hevne	55	51	92,7	XX.	Finmarkens amt	802	517	64,5
	Hitteren	153	132	86,3		Byer	186	158	84,9
	Ytre Fosen	118	93	78,8		Bygder	616	359	58,3
	Indre —	114	88	77,2		Alten	70	49	70,0
	Nordre —	91	90	98,9		Talvik	41	32	78,0
XVII.	Nordre Trondhj. amt	1198	1040	86,8		Loppen	44	5	11,4
	Byer	105	83	79,0		Hammerfest	124	74	59,7
	Bygder	1093	957	87,6		Maasø	87	38	43,7
	Stjørdalen	163	160	98,2		Kistrand	47	31	66,0
	Frosta	124	100	80,6		Lebesby	29	19	65,5
	Levanger	187	157	84,0		Tanen	67	27	40,3
	Inderøen	156	158	101,3		Gamvik	17	20	117,6
	Stenkjær	177	148	83,6		Vardø	99	77	77,8
	Grong	76	67	88,2		Vadsø	101	80	79,2
	Lierne	26	19	73,1		Sydvaranger	76	65	85,5
	Namsos	80	69	86,2					

²⁾ 3 dødsfald paa gaarder av Tolgen herred og 8 i Inset sogn av Kvikne herred, som begge hører til Hedemarkens amt, er medtatt i summen for henholdsvis Røros og Opdal lægedistrikter, men ikke i summen for Søndre Trondhjems amt.

De hyppigste av lægerne opgivne dødsårsaker ved sygdom.
 Causes de décès (morts par accidents non compris), classées par ordre de fréquence.

Dødsårsak.	Sum.	Derav i		Procentforhold av alle opgivne dødsfald ved sygdom.		
		Byer.	Bygder.	Riket.	Byer.	Bygder.
Alderdomssvakhet	4348	664	3684	15,6	7,4	19,6
Lungetuberkulose	4180	1275	2905	15,0	14,1	15,4
Kræft (cancer og sarkom)	2509	788	1721	9,0	8,7	9,1
Lungebetændelse	1728	608	1120	6,2	6,7	6,0
Hjerneslag	1592	549	1043	5,7	6,4	5,5
Klappfeil og hjertemuskel sygdom	1491	547	944	5,4	6,1	5,0
Tuberkulose utenfor lungerne og miliærtuberkulose	1119	374	745	4,0	4,1	4,0
Akute katarreriaandedrætsorganerne	1100	488	612	4,0	5,4	3,3
Medfødt svakhet	949	377	572	3,4	4,2	3,0
Kronisk nefrit (morb. Brighti)	632	221	411	2,3	2,4	2,2
Arteriosklerose	596	240	356	2,1	2,7	1,9
Hjertelammelse	557	200	357	2,0	2,2	1,9
Kronisk bronkit og bronkiektasi	556	178	378	2,0	2,0	2,0
Akut gastro-enterit (kolerine)	533	259	274	1,9	2,9	1,5
Difteri (croup)	436	164	272	1,6	1,8	1,4
Kramper hos småbarn	349	131	218	1,3	1,5	1,2
Indeklemt brok, volvulus etc.	268	78	190	1,0	0,9	1,0
Suppurativ meningit	249	87	162	0,9	1,0	0,9
Septikopyæmi	210	72	138	0,8	0,8	0,7
Cystit; cystopyelit	205	66	139	0,7	0,7	0,7
Epidemisk cerebros spinalmeningit	198	150	48	0,7	1,7	0,3
Sukkersyke	196	72	124	0,7	0,8	0,7
Diffus peritonit	182	64	118	0,7	0,7	0,6
Meslinger	165	110	55	0,6	1,2	0,3
Sindssygdomme (paralysis generalis etc.)	156	48	108	0,6	0,5	0,6
Blindtarmbetændelse	151	43	108	0,5	0,5	0,6
Mavesaar; duodenalsaar	147	45	102	0,5	0,5	0,5
Kikhoste	132	47	85	0,5	0,5	0,5
Astma; emfysem	132	18	114	0,5	0,2	0,6
Mave- og tarmkatarr (kronisk)	132	47	85	0,5	0,5	0,5
Andre dødsfald ved sygdom	2648	1011	1637	9,5	11,2	8,7
Ialt opgivne dødsfald med kjendt sygdomsårsak	27846	9021	18825			

Jevnaker herred (Kristians amt) 1ste mars.
 Løiten herred (Hedemarkens amt) 15de mars.
 Skjeberg herred (Smaalenenes amt) 15de mars.
 Vik herred (Nordre Bergenhus amt) 28de mars.
 Rolvsøy herred (Smaalenenes amt) 28de mars.
 Sarpsborg by (Smaalenenes amt) 26de april.

Vaksinerte.
Vaccination.

Tabel XXVIII.	Middeltal av levende fødte i treaaret 1910—1912.	Vaksinerte i 1912.	Forhold i pct.
Riket	61534	46840	76,1
Amter:			
1. Kristiania	5670	1428	25,2
2. Akershus	2957	2753	93,1
3. Smaalenene	4198	3312	78,9
4. Buskerud	3462	3059	88,4
5. Jarlsberg og Larvik	2599	2265	87,1
6. Hedemarken	3716	3819	102,8
7. Kristians	3023	2835	93,8
8. Bratsberg	2818	1900	67,4
9. Nedenes	1665	1368	82,2
10. Lister og Mandal	1794	1182	65,9
11. Stavanger	4038	2267	56,1
12. Søndre Bergenhus	3702	2921	78,9
13. Bergen	1935	977	50,5
14. Nordre Bergenhus	2048	2470	120,6
15. Romsdal	3528	3063	86,8
16. Søndre Trondhjem	3934	3136	79,7
17. Nordre —	2104	1488	70,7
18. Nordland	4623	4073	88,1
19. Tromsø	2388	1639	68,6
20. Finmarken	1332	885	66,4

Eid herred (Nordre Bergenhus amt) 26de april.

Ullensvang herred (Søndre Bergenhus amt) 26de april.

Id herred (Smaalenenes amt) 10de mai.

Ullensaker herred (Akershus amt) 31te mai.

Time herred (Stavanger amt) 31te juli.

Hammerfest by (Finmarkens amt) 31te juli.

Nerstrand herred (Stavanger amt) 9de august.

Fillan herred (Søndre Trondhjems amt) 23de august.

Skiptvedt herred (Smaalenenes amt) 23de august.

Trysil herred (Hedemarkens amt) 30te august.

Gloppen herred (Nordre Bergenhus amt) 30te august.

Bykle herred (Nedenes amt) 30te august.

Grue herred (Hedemarkens amt) 27de september.

Strandebarm herred (Søndre Bergenhus amt) 27de september.

Tune herred (Smaalenenes amt) 27de september.

Bygland herred (Nedenes amt) 22de november.

Tinn herred (Bratsberg amt) 29de november.

Malvik herred (Søndre Trondhjems amt) 6te december.

Oversigt over de utførte
 Liste des actes

Tabel XXIX. Overøvrighetsdistrikter.	Legale obduktioner		Syns- forretninger over lik og lik rester.	Under- søkelser af levende i anledning af tilføiet legems- skade.
	av nyfødte.	av andre.		
Riket	24	63	30	11
Amter:				
1. Kristiania	3	22	-	-
2. Akershus	2	10	12	3
3. Smaalenene	1	1	2	-
4. Buskerud	-	1	-	1
5. Jarlsberg og Larvik	1	7	2	-
6. Hedemarken	2	2	-	-
7. Kristians	1	1	-	-
8. Bratsberg	1	6	-	1
9. Nedenes	-	-	1	-
10. Lister og Mandal	-	-	1	-
11. Stavanger	1	1	-	-
12. Søndre Bergenhus	1	3	1	-
13. Bergen	3	3	1	-
14. Nordre Bergenhus	-	-	-	-
15. Romsdal	-	1	3	1
16. Søndre Trondhjem	1	2	1	1
17. Nordre Trondhjem	4	1	1	1
18. Nordland	2	1	2	-
19. Tromsø	1	-	3	-
20. Finmarken	-	1	-	3

Desuten approbertes særskilte forskrifter angaaende meddelelsespligten ved tuberkuløse sykes flytning i:

- Vaage herred (Kristians amt) 9de februar.
- Flesberg herred (Buskerud amt) 9de februar.
- Haram herred (Romsdals amt) 9de februar.
- Nærbø herred (Stavanger amt) 9de februar.
- Egge herred (Nordre Trondhjems amt) 27de februar.
- Ringebu herred (Kristians amt) 15de mars.
- Selje herred (Nordre Bergenhus amt) 21de mars.
- Øvre Rendalen herred (Hedemarkens amt) 21de mars.
- Daviken herred (Nordre Bergenhus amt) 31te mai.

retsmedicinske forretninger.

médicaux foreneses.

Undersøkelser av kvinder til avgjørelse av spørsmåal om		Under-søkelser av barn eller voksne kvinder til avgjørelse av spørsmåal om forøvet utugt.	Under-søkelser av helsestilstand.	Andre retsmedicinske forretninger.	Til-sammen almindelige retsmedicinske forretninger.	Retspsykiatriske erklæringer.	Retskemiske erklæringer.	Samlet antal erklæringer og forretninger.
sted-fundet samleie.	svangerskap eller fødsel.							
-	8	16	3	5	160	80	7	247
-	-	-	-	-	25	9	2	36
-	2	1	-	-	30	4	2	36
-	-	-	-	-	4	4	-	8
-	1	3	-	-	6	5	-	11
-	-	-	-	-	10	4	-	14
-	1	-	-	-	5	2	1	8
-	-	1	-	-	3	4	1	8
-	-	-	-	-	8	2	-	10
-	-	-	-	-	1	-	-	1
-	-	-	-	-	1	2	1	4
-	-	1	-	-	3	13	-	16
-	-	1	1	-	7	1	-	8
-	2	4	-	2	15	6	-	21
-	-	-	-	-	-	6	-	6
-	-	2	-	-	7	6	-	13
-	-	-	-	-	5	3	-	8
-	2	-	-	-	9	1	-	10
-	-	-	1	1	7	1	-	8
-	-	-	-	1	5	3	-	8
-	-	3	1	1	9	4	-	13

Vemundvik herred (Nordre Trondhjems amt) 7de juni.

Nordre Vaagsø herred (Nordre Bergenhus amt) 12te juli.

Søndre Vaagsø herred (Nordre Bergenhus amt) 18de december.

Gulen herred (Nordre Bergenhus amt) 18de december.

Endvidere approbertes forskrifter til forebyggelse av ondartede og smitsomme sygdommes utbredning for følgende herreder:

Hornnes herred (Nedenes amt) 12te juli.

Nærø herred (Nordre Trondhjems amt) 31te juli.

Meddelelser om pleiebarn efter helseraadenes protokoller
(jfr. lov nr. 2 av 29de april 1905).

Tabel XXX. Amt.	Kommuner i hvert amt ifl. statskalenderen 1912.	Kommuner, hvor omhandlede lovs §§ 1-9 er gjort gjældende i sin helhed (jfr. lovens § 13).	Antal barnehjem beregnet paa at modtage flere end 2 barn (jfr. lovens § 2).	Pleiebarn, der i aarets løp er kommet under filsm. efter forlangende av anden komunes vergusaad (jfr. lovens § 9).	Pleiebarn utsat i løpet av aaret 1912.								Barn som er blitt flyttet i henhold til § 10.			
					Ialt	Av disse var								i egteskap	utenfor egteskap	uopgt.
						i alderen				født						
						0-1 aar.	1-7 aar.	7-14 aar.	uopgt.	egteskap	utenfor egteskap	uopgt.				
Kristiania	1	1	23	-	798	193	392	213	-	412	386	-				
Akershus	28	12	18	1	446	73	193	180	-	187	256	3				
Smaalenene	31	11	5	2	118	15	56	47	-	54	64	-				
Buskerud	26	2	3	20	46	6	18	22	-	29	17	-				
Jarlsberg og Larvik	26	3	4	-	35	3	13	19	-	22	13	-				
Hedemarken	30	4	4	-	31	3	20	8	-	14	17	-				
Kristians	35	8	1	-	110	11	47	52	-	67	42	1				
Bratsberg	31	3	4	7	17	10	6	1	-	2	15	-				
Nedenes	34	-	1	2	8	3	2	3	-	2	6	-				
Lister og Mandal	39	-	1	-	1	-	-	1	-	1	-	-				
Stavanger	48	4	4	3	43	1	15	27	-	36	7	-				
Søndre Bergenhus.	47	-	-	6	6	1	4	1	-	2	4	-				
Bergen	1	1	-	-	14	-	-	-	14	-	-	14				
Nordre Bergenhus.	37	-	-	-	2	-	-	2	-	2	-	-				
Romsdal	60	-	-	-	5	1	3	1	-	4	1	-				
Søndre Trondhjem.	47	5	-	9	118	59	44	15	-	28	89	1				
Nordre	42	-	-	-	16	5	3	8	-	3	12	1				
Nordland	50	2	2	-	48	2	12	34	-	17	31	-				
Tromsø	27	2	-	-	3	1	2	-	-	3	-	-				
Finmarken	21	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-				
Sum	661	60	70	50	1865	387	830	634	14	885	960	20	9			
						1865				1865						

Av dødsfald blandt norske undersaatte i fremmede lande i 1912

har norske konsulere til Utenriksdepartementet og Sjøfartskontoret meldt 402 tilfælde, hvorav 15 kvinder (2 under 15 aar).

Av mændene var 314 sjømænd¹⁾. 26 dødsfald indtraf i januar, 18 i februar, 22 i mars, 17 i april, 30 i mai, 25 i juni, 21 i juli, 23 i august, 28 i september, 24 i oktober, 27 i november og 32 i december; for 21 savnes oplysning herom. Med hensyn til dødsårsakerne blandt sjøfolk i forbindelse med opgave over de dodes alder og dødsstedet se tabellen paa næste side.

Av de 73 mænd i anden eller uopgit stilling døde 14 i Europa²⁾, 45 i Amerika³⁾, 3 i Afrika⁴⁾, 3 i Asien (Kina) og 7 i Australien. Desuten døde 1 paa reise. 43 døde av sygdom (derav tuberkulose 9, tyfoidefeber 5, lungebetændelse 4), 22 ved ulykkelige hændelser, hvorav 6 ved drukning og 4 ved selvmord; for 8 er dødsårsaken uopgit.

Av de 15 kvinder døde 6 i Tyskland, 2 i Danmark, 1 i Sverige, 1 i England, 1 i Rusland, 2 i de Forenede Stater, 1 i Kina og 1 paa reise. 10 døde av sygdom (derav kræft 2, tuberkulose 1) og 1 ved selvmord; for 4 er ingen dødsårsak opgit.

¹⁾ Derav var 17 skibsførere, 27 styrmænd, 3 bestemænd, 8 tømmermænd, 5 seilmakere, 71 matroser, 31 maskinister og fyrbøtere, 21 kokker og stuerter, 21 jungmænd og dæks-gutter etc., 6 baatsmænd, 5 donkeymænd, 1 kullæmper og 87 «sjømænd» uten nærmere betegnelse. ²⁾ 5 i Tyskland, 4 i England, 2 i Belgien og 1 i hvert av følgende lande: Danmark, Sverige, Rusland og Holland. ³⁾ Derav 31 i Nord-, 3 i Central- og 8 i Sydamerika (3 i Syd-Georgia). ⁴⁾ Derav 1 i Kaplandet og 1 i Natal.

Dødsfald blandt norske
Décès de marins norvégiens

Tabel XXXI. Sygdom.	Til- sammen.	Alder.			
		15—20	20—30	30—40	40—50
Infektionssygdomme.					
Tyfoidfeber	23	6	13	3	1
Lungebetændelse	7	-	3	1	2
Dysenteri	2	2	-	-	-
Pyæmi	2	1	1	-	-
Malaria	4	1	1	1	-
Tuberkulose	21	3	9	4	3
Hydrophobi	1	-	-	1	-
Andre sygdomme.					
Beri-beri	2	-	-	1	1
Diabetes	2	1	1	-	-
Perniciøs anæmi	1	-	-	1	-
Apoplexi (slag)	5	1	1	-	2
Meningit	1	-	1	-	-
Paralysis	1	-	-	1	-
«Hjernesygdom»	3	1	-	-	1
Hjertesygdom, lammelse og andre sygdomme i cirkulationsorganerne	17	2	3	6	2
Sygdom i aandedrætsorganerne	2	-	-	-	1
Blindtarmbetændelse	1	-	1	-	-
Peritonit	1	-	1	-	-
Andre sygdomme i fordøjelsesorganerne	4	-	1	1	-
Nyresygdom; uræmi	5	-	1	2	-
Andre sygdomme i urinorganerne	2	-	-	2	-
Kræft	6	-	-	1	1
Delirium	1	-	-	1	-
Vatersot	1	-	-	-	-
«Sygdom»	2	1	1	-	-
Unaturlig død.					
Gasforgiftning	1	-	1	-	-
Drukning	102	18	33	20	10
Forlis	20	2	2	2	1
Savnet	15	-	3	-	3
Forbrænding	1	-	1	-	-
Andre ulykkestilfælde	34	7	11	7	2
Selvmord	6	-	1	4	1
Ukjendt dødsårsak	18	1	4	2	1
Tilsammen	314	47	94	61	32

¹⁾ Michigansjøen.

sjømænd i utlandet i 1912.
dans l'étranger.

			Dødssted.					
50—60	60—70	Uopgit.	Europa.	Asien.	Afrika.	Amerika.	Australien	I sjøen. Paa reise.
-	-	-	10	1	1	10	-	1
1	-	-	3	-	1	3	-	-
-	-	-	2	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	2	-	-
1	-	-	-	1	1	1	-	1
1	-	1	4	-	-	11	1	5
-	-	-	-	-	-	1	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	2
-	-	-	1	-	-	1	-	-
-	-	-	-	-	-	1	-	-
1	-	-	2	-	-	1	1	1
-	-	-	1	-	-	-	-	-
1	-	-	1	-	-	-	-	1
-	-	-	-	-	-	2	-	-
2	1	1	3	-	-	9	1	4
1	-	-	2	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	1	-
-	-	-	-	-	-	1	-	-
-	2	-	2	-	-	-	2	-
2	-	-	3	-	-	-	1	1
-	-	-	1	-	-	1	-	-
3	1	-	3	-	-	2	-	1
-	-	-	-	-	-	-	-	1
-	1	-	-	-	-	-	-	1
-	-	-	-	1	1	-	-	-
-	-	-	-	-	-	1	-	-
4	1	16	26	1	1	31	-	43
-	-	13	-	-	-	b) 8	-	12
-	-	9	-	-	-	-	-	15
-	-	-	-	-	-	1	-	-
3	2	2	12	-	2	11	2	7
-	-	-	2	-	-	1	-	3
1	-	9	7	1	1	-	1	8
21	8	51	85	5	8	99	10	107

Apotek og personale.
Des pharmacies et de leur personnel.

Tabel XXXII.	Amt.	Privilegium		Personale:				
		salgbart.	personlig.	Apoteker.	Autorisert bestyrer eller fuldmægtig.	Farmaceutisk kandidat.	Farmaceut uten apotekerexamen.	Lærling.
I. Kristiania:¹⁾								
	Svanen	1	-	1	-	8	-	1
	Elefanten	1	-	1	-	1	3	-
	Løven	-	1	1	-	3	-	-
	Rikshospitalets apotek	-	²⁾ 1	-	1	6	1	1
	Hjorten	-	1	-	1	3	-	-
	Nordstjernen	-	1	-	1	3	-	-
	Falken	-	1	1	-	3	1	1
	Hygiea	-	1	1	-	3	1	-
	Oslo apotek	-	1	1	-	2	1	2
	Grünerløkkens apotek	-	1	1	1	2	1	1
	Orion	-	1	1	-	3	2	-
	Idun	-	1	1	-	1	1	1
	Jernb.torvets apotek	-	1	1	-	3	1	-
	Kronen	-	1	1	-	3	1	1
	Uranienborg apotek	-	1	1	-	2	-	-
	Hebe	-	1	1	-	2	2	-
	Bien	-	1	1	-	4	1	1
	Sagene apote:	-	1	1	-	1	1	1
	Rodeløkkens apotek	-	1	1	-	2	1	-
	St. Hans Haugens apot.	-	1	1	-	3	1	-
	Bjørnen	-	1	1	-	3	-	1
	Apot. ved Vestbanen	-	1	1	-	3	-	-
	Majorstuens apotek ...	-	1	-	1	4	-	1
	Frogner	-	1	1	-	2	-	1
II. Akershus amt:								
	Nordstrand	-	1	1	-	-	2	1
	Ski i Kraakstad. (Filial av Nordstrand apot.)	-	1	-	1	-	-	-
	Sandviken	-	1	1	-	2	-	1
	Lillestrøm	-	1	1	-	2	-	-
	Eidsvold	-	1	1	1	1	-	1
	Jesseim	-	1	1	-	1	-	1
	Drøbak	1	-	1	-	-	1	1
	Vestby apotek. (Filial av Elefanten i Moss)	-	1	-	1	-	-	-
	Aarnes apotek. (Filial av Skarnes apotek).	-	1	-	1	-	-	-
III. Smaalenenes amt:								
	Moss:							
	Elefanten	1	-	1	-	1	-	1
	Ørnen	-	1	1	-	2	-	1

¹⁾ Ved flere apotek i Kristiania har enkelte farmaceuter kun halvpost. ²⁾ Ifølge kgl. resolution av 4de december 1856 har Rikshospitalet som saadant ret til at drive et apotek.

Apotek og personale.

Tabel XXXII (forts.).	Privilegium		Personale:					
	Amt.	salgbart.	personlig.	Apoteker.	Autorisert bestyrer eller fuldmægtig.	Farna- ceutisk kandidat.	Farmaceut uten apote- kerekksamen.	Lærling.
Fredrikstad :								
Vestsidens apotek . . .	1	-	1	1	2	-	-	-
Svanen	-	1	1	1	1	-	-	1
Hjorten	-	1	1	1	2	-	-	-
Løven	-	1	1	1	1	-	-	1
Grøsvik	-	1	1	1	-	-	-	1
Selbak	-	1	1	1	1	-	-	-
Greaaaker	-	1	1	1	-	-	-	-
Sarpsborg :								
Bjørnen	-	1	1	1	1	1	1	1
Løven	-	1	1	1	2	-	-	-
Mysen	-	1	1	1	-	-	1	1
Askim. (Filial av Mysen apotek)	-	1	-	1	1	-	-	-
Spydeberg	-	1	1	1	-	-	-	-
Fredrikshald :								
Svanen	-	1	1	1	-	2	-	1
Ørnen	-	1	1	1	-	2	-	-
Tistedalen	-	1	1	1	-	1	-	1
IV. Buskerud amt:								
Drammen :								
Bragernes	1	-	1	1	-	3	-	1
Strømsø	-	1	1	1	-	1	1	1
Ørnen	-	1	1	1	-	1	-	1
Lier	-	1	1	1	-	-	-	-
Hønefoss	1	-	1	1	-	2	-	-
Hongsund i Øvre Eker Mjøndalen. (Filial av Hongsund apotek) . .	-	1	-	1	1	-	-	1
Vikesund, Modum . . .	-	1	1	1	-	1	-	1
Aamot	-	1	1	1	-	-	-	1
Kongsberg	1	-	1	1	-	1	-	1
Vittingfoss	-	1	1	1	-	-	-	1
Hallingdal	-	1	1	1	-	-	-	1
V. Jarlsberg og Larvik amt:								
Horten	-	1	1	1	1	2	1	1
Tønsberg :								
Løven	1	-	1	1	-	2	-	1
Svanen	-	1	1	1	-	2	-	1
Svelvik	-	1	1	1	-	1	-	-
Holmestrand	1	-	1	1	-	1	-	1
Sandefjord :								
Hvalen	-	1	1	1	-	1	-	-
Nordstjernen	-	1	-	1	1	-	2	1
Larvik :								
Ørnen	1	-	1	1	-	1	1	1
Svanen	-	1	1	1	-	2	-	-
Fredriksværn	-	1	1	1	-	-	-	1

Apotek og personale.

	Tabel XXXII (forts.). Amt.	Privilegium		Personale:				
		salgbart.	personlig.	Apoteker.	Autorisert bestyrer eller fuldmægtig.	Farma- ceutisk kandidat.	Farmaceut uten apote- kereksamen.	Lærling.
VI.	Hedemarkens amt:							
	Kongsvinger.....	1	-	-	1	-	1	1
	Skarnes.....	-	1	1	-	1	-	-
	Hamar:							
	Svanen.....	-	1	1	-	1	2	-
	Løven.....	-	1	1	-	1	1	1
	Stange.....	-	1	1	-	-	1	-
	Ringsaker.....	-	1	1	-	1	-	-
	Elverum.....	-	1	1	-	1	1	1
	Trysil.....	-	1	1	-	1	-	-
	Rena.....	-	1	1	-	1	-	1
	Flisen.....	-	1	1	-	1	-	-
	Tønset.....	-	1	1	-	-	1	1
VII.	Kristians amt:							
	Brandbu.....	-	1	1	-	1	-	1
	Dokka.....	-	1	1	-	1	-	-
	Valdres.....	-	1	1	-	1	-	1
	Toten.....	-	1	1	-	-	1	1
	Gjøvik.....	-	1	1	-	2	-	1
	Lillehammer.....	1	-	1	-	3	-	-
	Otta.....	-	1	1	-	1	1	-
	Randsfjord.....	-	1	1	-	-	-	1
VIII.	Bratsberg amt:							
	Skien:							
	Skien apotek.....	1	-	1	-	2	-	1
	Løven.....	-	1	1	-	1	1	1
	Bien.....	-	1	1	-	1	-	-
	Porsgrund.....	1	-	-	1	1	-	1
	Brevik.....	1	-	1	-	-	1	1
	Langesund.....	-	1	1	-	-	-	2
	Kragere.....	1	-	1	-	1	-	1
	Ulefoss.....	-	1	1	-	-	1	1
	Kviteseid.....	-	1	1	-	-	-	1
	Notodden.....	-	1	1	-	2	-	1
	Saaheim.....	-	1	1	-	1	-	1
IX.	Nedenes amt:							
	Risør.....	1	-	1	-	-	-	1
	Tvedestrand.....	-	1	¹⁾ 1	1	-	1	1
	Arendal:							
	Løven.....	1	-	1	-	2	-	1
	Svanen.....	-	1	1	-	1	1	1
	Grimstad.....	1	-	-	1	1	-	1
	Lillesand.....	-	1	1	-	-	-	1
	Nergaarden i Aamli..	-	1	1	-	-	-	1

1) Permittert.

Apotek og personale.

	Tabel XXXII (forts.). Amt.	Privilegium		Personale:				
		salgbart.	personlig.	Apoteker.	Autorisert bestyrer eller fuldmægtig.	Farna- ceutisk kandidat.	Farmaceut uten apote- kerekksamen.	Lærling.
X.	Lister og Mandal amt:							
	Kristiansand:							
	Elefanten	1	-	1	1	1	-	1
	Løven	1	-	1	-	1	-	1
	Svanen	-	1	1	-	1	1	-
	Mandal	1	-	1	-	1	-	1
	Farsund	-	1	1	-	-	1	1
	Flekkefjord	1	-	1	-	-	-	1
XI.	Stavanger amt:							
	Egersund	-	1	1	-	1	-	1
	Sandnes	-	1	1	-	1	1	1
	Time. (Filial av Sandnes apotek) ...	-	1	-	1	-	-	-
	Stavanger:							
	Hygiea	1	-	1	-	3	-	1
	Svanen	-	1	1	-	3	1	1
	Hjorten	-	1	1	1	1	1	-
	Løven	-	1	1	-	1	-	1
	Storhaug apotek	-	1	1	-	1	-	-
	Sand	-	1	1	-	-	-	1
	Kopervik	-	1	1	-	1	-	1
	Skudenes	-	1	1	-	-	-	-
	Haugesund:							
	Løven	-	1	1	-	2	-	-
	Havfruen	-	1	1	-	2	-	-
XII.	Søndre Bergenhus amt:							
	Laksevaag. (Filial av apoteket Hjorten, Bergen)	-	1	-	1	-	-	-
	Vossevangen	-	1	1	-	1	1	1
	Lervik	-	1	1	-	1	-	-
	Odda	-	1	1	-	1	-	-
	Arne	-	1	1	-	-	1	-
XIII.	Bergen:							
	Svanen	1	-	1	1	5	1	-
	Løven	1	-	1	-	3	-	-
	Elefanten	-	1	1	1	1	-	-
	Hjorten	-	1	1	1	-	1	-
	Nordstjernen	-	1	-	1	3	-	-
	Ørnen	-	1	1	1	2	1	-
	Hygiea	-	1	1	-	-	-	1

Apotek og personale.

	Tabel XXXII (forts.). Amt.	Privilegium		Personale:				
		salgbart.	personlig.	Apoteker.	Autorisert bestyrer eller fuldmægtig.	Farna- centisk kandidat.	Farmaceut uten apote- kerekamen.	Lærling.
XIV.	Nordre Bergenhus amt:							
	Lærdalsøren.....	-	1	1	-	-	-	1
	Florø.....	-	1	¹⁾ 1	1	-	1	1
	Førde.....	-	1	1	-	-	-	1
	Nordfjordeid.....	-	1	1	-	-	-	1
	Askvold. (Filial av Førde apotek).....	-	1	-	1	-	-	-
XV.	Romsdals amt:							
	Volden.....	-	1	1	-	-	1	-
	Aalesund:							
	Svanen.....	1	-	1	-	2	-	1
	Nordstjernen.....	-	1	1	1	-	1	1
	Molde.....	1	-	1	-	1	1	-
	Kristiansund:							
	Løven.....	1	-	-	1	1	-	1
	Filialapoteket Nord- landet. (Filial av apoteket Løven).....	-	1	-	1	-	-	-
	Svanen.....	-	1	1	-	2	-	1
XVI.	Søndre Trondhjems amt:							
	Trondhjem:							
	Løven.....	1	-	1	1	2	-	-
	Svanen.....	1	-	1	1	4	1	-
	Hjorten.....	-	1	1	-	3	1	-
	Ørnen.....	-	1	1	-	2	-	-
	St. Olaf.....	-	1	1	-	5	1	-
	Ladejarlen.....	-	1	1	-	2	1	-
	Røros.....	1	-	-	1	1	-	-
	Orkedalsøren.....	-	1	1	-	1	-	1
	Støren.....	-	1	1	-	1	1	-
XVII.	Nordre Trondhjems amt:							
	Stjørdalen.....	-	1	1	1	-	1	-
	Levanger.....	-	1	1	-	1	1	-
	Værdalsøren.....	-	1	1	-	-	1	1
	Stenkjær.....	1	-	1	-	2	-	2
	Namsos.....	-	1	1	-	1	1	1

¹⁾ Permittert.

Apotek og personale.

	Tabel XXXII (forts.). Amt.	Privilegium		Personale:				
		salgbart.	personlig.	Apoteker.	Autorisert bestyrer eller fuldmægtig.	Farma- ceutisk kandidat.	Farmaceut uten apote- kerekksamen.	Lærling.
XVIII.	Nordlands amt:							
	Brønnøy	-	1	1	-	-	-	1
	Mosjøen	-	1	1	-	1	-	1
	Mo i Ranen	-	1	1	-	-	-	1
	Bodø	1	-	-	1	2	-	-
	Fauske	-	1	1	-	-	-	1
	Narvik	-	1	1	-	1	2	-
	Kabelvaag	-	1	1	-	-	-	1
	Svolvær	-	1	1	-	-	-	1
	Stokmarknes	-	1	1	-	1	-	1
XIX.	Tromsø amt:							
	Sjøveien	-	1	1	-	-	-	-
	Harstad	-	1	1	-	1	-	-
	Tromsø:							
	Renen	-	1	1	-	2	1	-
	Svanen	-	1	1	-	2	-	-
XX.	Finmarkens amt:							
	Hammerfest	-	1	1	-	1	-	-
	Vardø	-	1	1	-	1	-	-
	Vadsø	-	1	1	-	1	1	1
	Tilsammen	35	147	161	37	228	70	105

Syfilis paa syke

La Syphilis dan

Tabel XXXIII.	Tilbake­liggende fra det forrige aar.			Indkommet.			Tilsammen behandlet.		
	Tils.	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.
Rikshospitalets hudsykeavdeling ...	15	4	11	62	27	35	77	31	4
Kristiania bys sykehus ¹⁾ ...	15	11	40	190	76	114	241	87	15
Diakonisseanstaltens — ²⁾ ...	-	-	-	2	1	1	2	1	-
Kristiania militære — ...	-	-	-	3	3	-	3	3	-
Akers kommunale — ...	1	-	1	1	-	1	2	-	-
Smaalenenes amts — ...	2	1	1	8	6	2	10	7	-
Fredriksstad bys — ...	2	1	1	7	4	3	9	5	-
Drammen — ...	3	-	3	4	1	3	7	1	-
Karl Johansværns — ...	-	-	-	6	6	-	6	6	-
Jarlsberg og Larvik amts og Tønsberg bys — ...	2	1	1	9	2	7	11	3	-
Bratsberg amts — ...	2	1	1	26	17	9	28	18	1
Tvedestrand bys — ...	-	-	-	1	1	-	1	1	-
Arendal — ¹⁾ ...	4	2	2	6	5	1	10	7	-
Lister og Mandal amts — ¹⁾ ...	1	1	-	2	2	-	3	3	-
Kristiansand bys — ...	1	-	1	6	4	2	7	4	-
Mandal bys — ...	-	-	-	1	1	-	1	1	-
Stavanger amts — ...	3	1	2	11	4	7	14	5	-
Stavanger bys — ...	1	-	1	29	20	9	30	20	1
Haugesund — ¹⁾ ...	1	1	-	1	1	-	2	2	-
Romsdals amts — ...	3	1	2	3	-	3	6	1	-
Kristiansund bys — ¹⁾ ...	1	-	1	9	5	4	10	5	-
Aalesund — ¹⁾ ...	1	-	1	6	2	4	7	2	-
Trondhjem — ¹⁾ ...	13	4	9	62	29	33	75	33	4
Kalvskindets sykehus i Trondhjem ..	-	-	-	1	1	-	1	1	-
N. Trondhj. amts sykehus i Skogn (Ind- herred) ...	2	1	1	11	7	4	13	8	-
« — — — ved Namsos	-	-	-	2	1	1	2	1	-
Nordlands — — - Alstahaug .	-	-	-	7	3	4	7	3	-
— — — - Stokmark- nes	1	-	1	2	-	2	3	-	-
Tromsø — — - Tromsø ...	-	-	-	8	1	7	8	1	-
Tromsø epidemilasaret	-	-	-	1	1	-	1	1	-
St. Vincentz hospital i Hammerfest	-	-	-	10	1	9	10	1	-
Finmarkens amts sykehus —	-	-	-	22	18	4	22	18	-
— — — - Vardø	1	1	-	15	10	5	16	11	-
— — — - Vadso	-	-	-	1	1	-	1	1	-
Tilsammen ¹⁾	111	31	80	535	261	274	646	292	53

¹⁾ Opgaven over tilbakeliggende svarer ikke til forrige aars. ²⁾ Opgaven over tilbage-
alene for de sykehus, som har opgit antallet av liggedage.

husene i 1912.

es hôpitaux.

Utgaaet						Tilbage- liggende ved aarets slutning.			Sygdomsform for indkomne tilfælde.				Antallet av for- pleinings- dage.	Antal for- pleinings- dage for hver behandlet.
levende.			død.			Tils.	Md.	Kv.	primær.	kon- stitutio- nel.	heredi- tær.	uop- git.		
Tils.	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.								Tils.	Md.
60	21	39	2	2	-	15	8	7	5	53	4	-	5 837	75.8
173	59	114	9	6	3	59	22	37	11	144	35	-	17 191	71.3
2	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	?	-
3	3	-	-	-	-	-	-	-	1	2	-	-	37	12.3
2	-	2	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	?	-
9	6	3	-	-	-	1	1	-	-	8	-	-	?	-
8	5	3	-	-	-	1	-	1	-	5	2	-	277	30.8
6	1	5	-	-	-	1	-	1	-	3	1	-	269	38.4
6	6	-	-	-	-	-	-	-	1	5	-	-	248	41.3
11	3	8	-	-	-	-	-	-	-	9	-	-	745	67.7
27	18	9	1	-	1	-	-	-	7	19	-	-	460	16.4
1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	?	?
8	6	2	-	-	-	2	1	1	2	2	-	-	?	?
3	3	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	65	21.7
7	4	3	-	-	-	-	-	-	1	5	-	-	331	47.3
1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	?	?
14	5	9	-	-	-	-	-	-	-	10	1	-	520	37.2
26	17	9	1	-	1	3	3	-	-	-	-	30	903	30.1
2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	29	29.0
6	1	5	-	-	-	-	-	-	-	3	-	-	384	64.0
10	5	5	-	-	-	-	-	-	1	8	-	-	348	34.8
7	2	5	-	-	-	-	-	-	1	5	-	-	372	39.0
56	25	31	2	2	-	17	6	11	8	2	52	-	?	-
1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	?	-
3)	-	-	-	-	-	3)	-	-	1	10	-	-	601	54.6
2	1	1	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	57	28.5
7	3	4	-	-	-	-	-	-	-	7	-	-	250	35.9
3	-	3	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	228	76.0
8	1	7	-	-	-	-	-	-	-	6	1	-	?	-
1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	?	-
8	1	7	1	-	1	1	-	1	-	9	1	-	271	27.1
22	18	4	-	-	-	-	-	-	-	22	-	-	780	35.5
14	10	4	-	-	-	2	1	1	2	13	-	-	465	29.1
1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	16	16.0
515	232	283	16	10	6	102	42	60	42	361	97	34	30 584	4) 57.2

iggende mangler. 3) Opgaven over utgaaende og tilbakeliggende mangler. 4) Beregnet

Tabel over tilfælde av sindssyg

Mouvement des aliéné

Tabel XXXIV.	Tilbakeleggende fra det forrige aar.			Indkommet.			Tilsammen behandlet.		
	Tils.	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.
Rikshospitalets avdelinger ¹⁾	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kristiania bys sykehus ²⁾	34	3	31	192	99	93	226	102	124
Diakonisseanstaltens sykehus	1	-	1	12	2	10	13	2	11
Akers kommunale — ²⁾	3	-	3	6	3	3	9	3	6
Bærums — —	-	-	-	3	-	3	3	-	3
Smaalenenes amts —	-	-	-	2	1	1	2	1	1
Sarpsborg bys —	-	-	-	2	-	2	2	-	2
Fredrikstad — —	-	-	-	11	6	5	11	6	5
Fredrikshald — — ²⁾	1	-	1	10	7	3	11	7	4
Drammen — — ²⁾	1	-	1	-	-	-	1	-	1
Kongsberg — —	-	-	-	1	-	1	1	-	1
Jarlsberg og Larvik amts og Tønsberg bys sykehus	-	-	-	9	5	4	9	5	4
Hamar bys sykehus	-	-	-	2	-	2	2	-	2
Finsal sykehjem	-	-	-	3	-	3	3	-	3
Kristians amts sykehus ²⁾	24	12	12	17	11	6	41	23	18
Risør bys — ²⁾	2	1	1	2	-	2	4	1	3
Tvedestrand — —	-	-	-	3	-	3	3	-	3
Arendal — —	-	-	-	1	1	-	1	1	-
Grimstad — —	-	-	-	2	1	1	2	1	1
Lister og Mandal amts sykehus ..	-	-	-	2	-	2	2	-	2
Kristiansand bys sykehus	-	-	-	2	2	-	2	2	-
Mandal — —	-	-	-	1	1	-	1	1	-
Stavanger amts —	-	-	-	7	1	6	7	1	6
— bys — ²⁾	1	-	1	42	18	24	43	18	25
Kristiansund bys — ²⁾	1	-	1	3	-	3	4	-	4
Aalesund — —	1	1	-	6	3	3	7	4	3
Trondhjem — — ²⁾	4	2	2	58	28	30	62	30	32
Kalvskindets sykehus i Trondhjem..	-	-	-	1	1	-	1	1	-
Nordlands amts sykehus i Buksnes ..	-	-	-	1	1	-	1	1	-
Tromsø — — i Tromsø ²⁾ ..	-	-	-	1	-	1	1	-	1
— lasaret	-	-	-	2	-	2	2	-	2
Finmarkens amts sykehus i Hammerfest	-	-	-	7	2	5	7	2	5
— — — i Vadsø	1	-	1	2	1	1	3	1	2
Tilsammen ²⁾	74	19	55	413	194	219	487	213	274

¹⁾ Ingen liste indkommen. ²⁾ Opgaverne over tilbakeleggende svarer ikke til forrige aars.

dom, behandlet paa sykehus.

dans les hôpitaux.

Utgaat						Tilbakeleggende ved aarets slutning.			Sygdomsform hos de indkomne:													
levende.			død.						Tils.	Md.	Kv.	Melancho- lia.	Mania.	Amentia.	Dementia.	Paranoia.	Insania.	Hypocho- ndria.	Idiotia.	Hysteria.	Epilepsia.	Paralysis generalis.
Tils.	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.														
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
164	73	91	22	12	10	40	17	23	-	-	-	51	-	137	-	-	-	-	-	4	-	-
12	2	10	-	-	-	1	-	1	7	1	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	2
4	1	3	3	2	1	2	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6
2	-	2	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3
2	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2
1	-	1	-	-	-	1	-	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
11	6	5	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	9
8	5	3	-	-	-	3	2	1	4	-	-	3	2	-	-	1	-	-	-	-	-	-
1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
9	5	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	9	-	-	-	-	-	-	-	-
2	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2
3	-	3	-	-	-	-	-	-	1	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
13	9	4	1	-	1	27	14	13	2	-	-	12	-	1	-	2	-	-	-	-	-	-
1	-	1	1	-	1	2	1	1	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3
2	-	2	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3
1	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2
1	-	1	-	-	-	1	-	1	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2
1	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
6	1	5	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	7	-	-	-	-	-	-	-	-
42	17	25	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	42	-	-	-	-	-	-	-	-
2	-	2	-	-	-	2	-	2	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
6	3	3	-	-	-	1	1	-	1	-	-	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
52	23	29	4	3	1	6	4	2	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	57
1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
2	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2
7	2	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	7	-	-	-	-	-	-	-	-
3	1	2	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
364	155	209	33	18	15	90	40	50	20	2	-	81	3	205	-	3	-	-	4	-	95	

Antal av de paa syke-

Mouvement des malades

Tabel XXXV.	Tilbakeleggende fra det forrige aar.			Indkommet.			Tilsammen behandlet.		
	Tils.	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.
Rikshospitalets medicinske avdelinger	107	54	53	924	506	418	1031	560	471
— chirurgiske —	108	58	50	1253	725	528	1361	783	578
— hudsyke-avdeling	53	21	32	262	133	129	415	154	161
— øien —	36	23	13	541	366	175	577	389	188
— avd. for øre-, næse-, strupe- og svælgssygdomme ...	28	18	10	285	146	139	313	164	149
— barneavdeling	34	15	19	234	118	116	268	133	135
— nerveavdeling	23	16	7	92	60	32	115	76	39
— radiuminstitut	-	-	-	56	25	31	56	25	31
Rikshospitalets avdelinger tilsammen	389	205	184	3647	2079	1568	4036	2284	1752
Kristiania bys sykehus	¹⁾ 1088	482	556	8156	4045	4114	9197	4527	4670
Diakonisseanstaltens sykehus	¹⁾ 68	16	52	548	151	397	616	167	449
Kristiania militære —	19	19	-	413	413	-	432	432	-
Akers kommunale —	¹⁾ 50	16	34	123	56	67	173	72	101
Diakonhjemmets —	²⁾ -	-	-	-	-	-	-	-	-
Bærums kommun. —	13	6	7	88	40	48	101	46	55
— epidemilasaret	34	12	22	234	104	130	268	116	152
Smaalenenes amts sykehus	30	14	16	118	60	58	148	74	74
Moss bys —	9	5	4	76	43	33	85	48	37
Sarpsborg bys —	27	13	14	329	178	151	356	191	165
Fredrikstad bys —	19	10	9	157	83	74	176	93	83
— — epidemilasaret	13	8	5	59	32	27	72	40	32
Fredrikshald — sykehus	¹⁾ 40	19	21	289	187	102	329	206	123
Drammen — —	50	26	24	626	324	302	676	350	326
— — epidemilasaret ...	6	3	3	46	17	29	52	20	32
Kongsberg — sykehus	5	4	1	45	22	23	50	26	24
Karl Johansværns sykehus	12	7	5	417	312	105	429	319	110
Jarlsberg og Larvik amts og Tøns- berg bys sykehus	32	15	17	348	187	161	380	202	178
Hamar bys sykehus	¹⁾ 25	11	14	212	97	115	237	108	129
Ringsaker kommun. sykehus	5	2	3	46	18	28	51	20	31
Valseth sykehjem	¹⁾ 9	6	3	23	11	12	32	17	15
Furnes —	14	8	6	15	7	8	29	15	14
Finsal sykehjem	18	8	10	107	34	73	125	42	83
Løjten sykehus	14	5	9	104	56	48	118	61	57
Kristians amts sykehus	¹⁾ 50	23	27	156	84	72	206	107	99
Gjøvik bys —	-	-	-	80	30	50	80	30	50
Bratsberg amts —	¹⁾ 73	35	38	915	496	419	988	531	457
Risør bys —	10	5	5	10	5	5	20	10	10
Tvedestrand bys —	-	-	-	24	15	9	24	15	9
Arendal — —	¹⁾ 13	8	5	75	52	23	88	60	28

¹⁾ Opgaven over tilbakeleggende svarer ikke til forrige aars. ²⁾ Ingen liste indkommen.

husene behandlede syke.

dans les hôpitaux.

Utgaat						Tilbake- liggende ved aarets slutning.			Mortali- tets- procent til samtlige ut- gaaede.	Daglig middel- belæg.	Antal forplei- ningsdage for hver be- handlet.	Utgift til medicin for hver syk i døgnet. øre.	Antallet av forplei- nings- dage.	Antallet av syke- pladser.	
levende.			død.			Tils.	Md.	Kv.							
Tils.	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.							
802	435	367	126	75	51	103	50	53	13.6	110.7	39.4	-	40 596	-	
1204	681	523	59	38	21	98	64	43	4.7	117.5	31.6	-	43 002	-	
253	127	126	5	3	2	57	24	33	1.9	61.1	71.0	-	22 350	-	
536	362	174	3	2	1	38	25	13	0.6	40.7	25.8	-	14 884	-	
283	146	137	12	8	4	18	10	8	4.1	27.9	32.6	-	10 211	-	
206	104	102	34	21	13	28	8	20	14.2	36.3	49.6	-	13 307	-	
88	57	31	5	4	1	22	15	7	5.4	22.2	70.8	-	8 142	-	
53	24	29	-	-	-	3	1	2	-	0.8	5.2	-	289	-	
3425	1936	1489	244	151	93	367	197	170	6.7	417.0	37.8	-	152781	-	
6946	3454	3492	1086	545	541	1165	528	637	13.5	1109.0	44.2	-	406034	-	
492	127	365	63	28	35	61	12	49	14.4	-	-	-	uopgit	-	
400	400	-	11	11	-	21	21	-	2.7	29.4	24.9	20.4	10751	40	
95	43	52	38	18	20	40	11	29	28.6	-	-	-	uopgit	-	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
68	36	32	13	4	9	20	6	14	16.1	15.6	56.7	9.1	5727	30	
237	103	134	3	2	1	28	11	17	1.3	24.8	33.9	8.3	9088	78	
97	50	47	23	11	12	28	13	15	19.2	-	-	-	uopgit	-	
58	30	28	18	12	6	9	6	3	23.7	8.5	36.6	17.1	3111	17	
316	172	144	22	12	10	18	7	11	6.5	24.6	25.3	14.6	9015	55	
139	75	64	20	10	10	17	8	9	12.6	20.4	42.4	17.0	7474	30	
66	37	29	4	2	2	2	1	1	5.7	5.2	26.3	18.7	1891	50	
280	173	107	30	23	7	19	10	9	9.7	28.0	31.2	10.5	10271	48	
589	301	288	34	17	17	53	32	21	5.5	54.0	29.3	10.7	19788	50	
49	19	30	3	1	2	-	-	-	5.8	3.6	25.4	?	1328	?	
37	20	17	8	5	3	5	1	4	17.8	6.7	49.1	15.8	2453	12	
402	304	98	9	5	4	18	10	8	2.2	22.2	19.0	?	8138	50	
304	166	138	36	17	19	40	19	21	10.6	35.4	34.1	17.5	12962	60	
192	86	106	19	10	9	26	12	14	9.0	-	-	?	uopgit	-	
34	12	22	10	4	6	7	4	3	22.7	6.1	43.6	35.0	2221	14	
18	7	11	6	4	2	8	6	2	25.0	-	-	?	uopgit	13	
11	6	5	3	1	2	15	8	7	21.4	14.7	185.8	7.6	5387	16	
90	26	64	14	4	10	21	12	9	13.4	20.3	59.4	20.4	7427	30	
85	47	38	16	6	10	17	8	9	15.8	17.8	55.3	?	6520	20	
131	69	62	17	7	10	58	31	27	11.5	59.0	104.9	5.6	21613	80	
78	28	50	2	2	-	-	-	-	2.5	-	-	?	uopgit	-	
879	478	401	48	28	20	61	25	36	5.2	85.1	31.5	14.4	31156	100	
7	3	4	5	2	-	8	5	3	41.7	-	-	?	uopgit	-	
22	15	7	-	-	3	2	-	2	-	-	-	?	42	?	
63	45	18	10	4	6	15	11	4	13.7	-	-	?	uopgit	-	

Antal av de paa syke-

Tabel XXXV (forts.).	Til- bakeliggende fra det forrige aar.			Indkommet.			Tilsammen behandlet.		
	Tils.	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.
Grimstad bys sykehus	2	1	1	54	28	26	56	29	27
Lister og Mandal amts sykehus	¹⁾ 16	7	9	113	57	56	129	64	65
Kristiansand bys sykehus	¹⁾ 38	21	17	471	247	224	509	268	241
Mandal — —	¹⁾ 12	8	4	142	66	76	154	74	80
Stavanger amts —	¹⁾ 27	11	16	415	211	204	442	222	220
— bys —	¹⁾ 115	56	59	1310	651	659	1425	707	718
Haugesund — —	15	11	4	170	98	72	185	109	76
Odda — — i Indre Har- dager	-	-	-	43	31	12	43	31	12
— epidemilasaret	-	-	-	16	9	7	16	9	7
Bergen bys sykehus	¹⁾ 35	3	32	2983	1484	1499	3018	1487	1531
— — — paa Lungegaarden	101	54	47	246	127	119	347	181	166
St. Franciskus's hospital i Bergen ..	11	4	7	322	153	169	333	157	176
Diakonissehjems klinikk — ..	14	3	11	468	150	318	482	153	329
Røde Kors' klinikk — ..	15	9	6	526	242	284	541	251	290
Arbeidsanstaltens sykestue — ..	¹⁾ 102	55	47	161	111	50	263	166	97
Romsdals amts sykehus	¹⁾ 18	12	6	530	260	270	548	272	276
Kristiansund bys —	¹⁾ 34	16	18	185	116	69	219	132	87
Aalesund — —	27	12	15	226	104	122	253	116	137
Trondhjem — —	¹⁾ 189	85	104	1897	955	942	2086	1040	1046
Kalvskindets — i T.hjem	48	19	29	80	50	30	128	69	59
Meldalens sykehjem i Trondhjem ...	¹⁾ 17	6	11	41	17	24	58	23	35
Orkedalen sanitetsforenings sykehus.	20	7	13	61	33	29	82	40	42
Nordre T.hjems amts sykehus i Skogn (Indherred)	47	29	18	473	241	232	520	270	250
— — — — v. Namsos	¹⁾ 28	17	11	398	202	196	426	219	207
Nordlands amts sykehus i Alstahaug	¹⁾ 14	8	6	271	152	119	285	160	125
— — — — Bodø	21	8	13	385	201	184	406	209	197
— — — — Buksnes .	¹⁾ 19	10	9	96	67	29	115	77	38
— — — — Stokmark- nes	22	9	13	184	93	91	206	102	104
Narvik sanitetsforenings sykehus i Narvik ...	14	10	4	186	131	55	200	141	59
Sulitjelma sykehus i Skjerstad	¹⁾ 10	3	7	132	73	59	142	76	66
Tromsø amts — i Tromsø ..	¹⁾ 64	29	35	507	205	302	571	234	337
— epidemilasaret —	26	18	8	84	41	43	110	59	51
Trondenes sykehus i Harstad	¹⁾ 20	10	10	152	85	67	172	95	77
Skjervøy — i Skjervøy	5	3	2	33	22	11	38	25	13
St. Vincents hospital i Hammerfest	¹⁾ 11	5	6	59	22	37	70	27	43
Finmarkens amts sykehus i Ham- merfest	37	28	9	672	428	244	709	456	253
— — — — Vardø ...	¹⁾ 33	24	9	304	205	99	337	229	108
— — — — Vadsø ..	¹⁾ 16	8	8	148	99	49	164	107	57
Tilsammen	¹⁾ 3328	1610	1718	32034	16705	15329	35362	18315	17047

¹⁾ Opgaven over tilbakeliggende svarer ikke til forrige aars.

husene behandlede syke.

Utgaaet						Tilbake- liggende ved aarets slutning.			Mortali- tets- procent til samtlige ut- gaaede.	Daglig middel- belæg.	Antal forplei- ningsdage for hver be- handlet.	Utgift til medicin for hver syk i døgnnet. øre.	Antallet av forplei- nings- dage.	Antallet av syke- pladser.
levende.			død.			Tils.	Md.	Kv.						
Tils.	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.	Tils.	Md.	Kv.						
42	22	20	6	1	5	8	6	2	12.5	5.9	38.7	?	2165	56
102	55	47	21	9	12	6	-	6	17.1	13.0	36.8	?	4751	?
450	234	216	25	16	9	34	18	16	5.3	43.0	30.9	13.9	15734	75
133	62	71	9	6	3	12	6	6	6.3	-	-	?	uopgit	
371	192	179	35	14	21	36	16	20	8.6	38.1	31.5	13.4	13943	60
1215	605	610	93	44	49	117	58	59	7.1	121.1	31.0	14.9	44315	?
160	91	69	11	7	4	14	11	3	6.4	14.8	29.2	27.3	5401	23
38	28	10	3	1	2	2	2	-	7.3	3.1	26.3	-	1130	6
15	9	6	1	-	1	-	-	-	6.3	1.7	37.7	-	603	8
2642	1279	1363	158	86	72	218	122	96	5.6	-	-	?	uopgit	
193	104	89	74	32	42	80	45	35	27.7	85.8	90.3	9.0	31330	90
314	151	163	3	1	2	16	5	11	0.9	90.0	12.9	13.0	4286	30
451	141	310	12	6	6	19	6	13	2.6	24.2	18.3	21.6	8841	30
506	232	274	18	9	9	17	10	7	3.4	26.5	17.9	38.6	9665	31
112	80	32	40	22	18	111	64	47	26.3	144.2	186.1	5.3	52644	142
512	247	265	18	12	6	18	13	5	3.4	35.6	23.8	21.7	13045	38
165	106	59	26	12	14	28	14	14	13.6	31.6	52.9	7.5	11500	?
206	98	108	25	7	18	22	11	11	10.8	24.8	36.0	11.2	9104	60
1708	856	852	162	81	81	216	103	113	8.7	218.0	38.3	?	79804	?
41	29	12	42	22	20	45	18	27	50.6	-	-	?	uopgit	
36	18	18	6	2	4	16	3	13	14.3	17.0	107.2	?	6217	18
50	26	24	15	7	8	17	7	10	23.1	23.9	106.6	?	8740	30
432	231	201	29	12	17	59	27	32	6.3	65.6	46.2	?	24003	?
368	190	178	29	15	14	29	14	15	7.3	39.0	33.5	36.2	14272	40
247	140	107	22	15	7	16	5	11	8.2	21.6	27.7	12.7	7888	33
372	186	186	9	6	3	25	17	8	2.4	30.0	27.0	22.0	10998	?
82	63	19	19	11	8	14	3	11	18.8	17.9	56.9	?	6544	35
168	84	84	13	8	5	25	10	15	7.2	28.6	50.8	30.0	10471	?
173	123	50	7	5	2	20	13	7	3.9	17.3	31.6	?	6319	24
132	71	61	3	2	1	7	3	4	2.2	27	224	?	3181	22
466	180	286	45	26	19	60	28	32	8.8	-	-	?	uopgit	
98	52	46	5	3	2	7	4	3	4.9	9.3	30.8	?	3388	?
147	80	67	12	8	4	13	7	6	7.6	-	-	?	uopgit	
32	20	12	2	2	-	4	3	1	5.9	5.1	49.3	?	1873	7
31	7	24	20	10	10	19	10	9	39.2	17.8	93.2	6.7	6526	26
637	405	232	34	23	11	38	28	10	5.1	47.4	24.5	21.3	17350	52
271	188	83	29	17	12	37	24	13	9.7	31.0	33.7	21.8	11348	43
129	180	49	16	12	4	19	15	4	11.0	18.1	40.5	20.1	6644	28
28857	15033	13824	2912	1518	1394	3593	1764	1829	9.2	3249.4	33.6	-	1189291	-

Opgaver over dødsfald med

Causes de décès par

Dødsårsaker. (Causes de décès).	Sum.	Kristiania.		Akershus amt.		Smaalønes amt.		Buskerud amt.		Jarlsberg og Larvik amt.		Hedemarkens amt.		Kristians amt.	
		Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.
		I. Medfødte sygdomme og dannelsesfeil.													
Medfødt svakhet	949	102	72	27	32	48	30	26	36	22	20	36	20	25	12
— cyanose	20	2	1	-	-	1	-	-	1	-	-	1	1	-	3
Andre medfødte eller i umiddelbar tilslutning til fødselen optrædende sygdomme	44	6	6	2	-	2	-	3	2	1	1	2	1	-	-
Misdannelser i centralnervesystemet	18	2	3	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-
Andre dannelsesfeil	21	-	3	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	1	-
II. Alderdomssygdomme.															
Alderdomssvakhet	4348	42	79	106	101	79	118	89	126	80	103	130	144	102	152
Alderdomsgangræn	89	3	-	1	1	6	3	-	4	3	3	5	8	-	1
III. Infektionssygdomme.															
Tyfoidefeber	55	2	-	2	-	2	-	1	2	1	-	1	3	-	-
Epid. cerebrospinalmeningit	198	64	71	7	6	5	2	10	9	4	-	-	-	2	-
Akut poliomyelit	74	2	-	-	-	2	-	3	-	1	2	-	-	2	1
Meslinger	165	35	25	4	5	2	1	5	6	3	5	1	2	-	-
Skarlagensfeber	86	9	9	5	6	5	4	2	3	1	-	2	3	1	2
Kikhoste	132	3	2	1	3	6	1	5	2	2	2	3	6	5	2
Difteri (croup)	436	26	27	6	6	9	7	10	9	7	4	8	5	4	3
Lungebetændelse (croupøs)	1728	116	109	72	50	45	47	41	47	52	52	36	35	30	25
Influenza	71	2	6	-	2	1	1	2	2	1	4	1	-	2	2
Dysenteri	5	-	-	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-
Gigtfeber	78	3	3	3	-	1	-	3	3	4	4	4	4	2	3
Rosen	87	10	9	3	2	2	2	2	2	1	-	1	1	3	3
Flegmone, absces	42	-	3	-	-	3	1	2	2	1	-	2	-	-	-
Septicopyæmi	210	12	14	6	3	6	4	4	5	5	6	5	6	4	5
Barsel-feber	90	-	6	-	4	-	4	-	4	-	3	-	6	-	5
Pemfigus hos nyfødte	20	-	2	2	-	2	1	1	-	-	-	-	-	-	1
Tetanus	13	3	-	1	-	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-
Akut gastro-enterit (cholera nostras)	533	67	56	10	10	13	16	7	14	14	14	17	16	10	6
Aktinomykose	11	-	1	1	-	-	-	-	1	1	-	-	-	2	-
Tuberkulose i lunger	4180	226	248	69	124	120	122	74	106	67	103	103	130	45	94
— - tarmkanal	114	7	8	3	3	2	4	7	6	3	3	3	1	5	6
— - urin- og kjønsg.	32	1	-	-	1	-	-	-	-	-	1	2	1	-	-
— - ben og led	98	2	2	4	1	1	3	3	2	1	-	3	4	7	2
— - lymfekjertler (skrofulose)	30	1	2	1	-	-	1	2	1	-	-	-	-	1	-
— - hud (lupus)	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
— - hjernebinder	691	38	39	19	15	23	13	23	13	14	16	14	15	11	11
— - andre organer ell. med uopgit sæte	60	4	-	3	-	1	1	2	2	1	1	2	1	-	1

Jendte dødsarsaker.

épartements.

Bratsberg amt.		Nedenes amt.		Lister og Mandal amt.		Stavanger amt.		Søndre Bergenhus amt.		Bergen.		Nordre Bergenhus amt.		Romsdals amt.		Søndre Trondhjems amt.		Nordre Trondhjems amt.		Nordlands amt.		Tromsø amt.		Finnmarkens amt.	
Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.
19	18	9	12	12	12	36	33	31	27	4	9	11	9	17	21	29	20	9	9	30	19	17	16	4	8
-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	2	2	-	-	-	-	1	-	-	-	1	-	2	-	1	-
-	-	1	1	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	2	2	-	-	1	-	1	-	2	-	1	-
-	-	1	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	1	1	1	-	-	-	1	-	1	1	1	-
-	-	1	-	-	-	1	2	-	1	-	-	-	-	2	1	-	2	-	-	2	2	1	-	1	-
46	59	61	63	90	110	97	144	149	178	20	44	121	190	191	244	140	189	89	145	169	194	53	68	22	21
1	3	3	-	1	-	5	-	4	2	-	1	3	1	3	4	1	4	2	1	3	3	3	3	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	2	-	1	3	1	1	4	4	1	1	5	2	3	2	2	2	-	3	1	3	-	-
5	4	2	-	-	-	1	1	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1
1	3	2	-	1	-	1	1	7	8	2	2	2	3	4	2	3	2	5	2	-	7	2	1	2	1
1	1	2	-	-	-	-	-	1	-	13	6	1	-	-	-	18	11	2	2	1	2	-	-	2	3
1	1	2	-	1	4	2	2	2	1	3	2	2	-	2	4	4	5	4	5	-	2	1	1	-	-
3	3	1	8	-	-	6	13	3	6	5	5	-	7	3	4	10	3	4	10	3	4	2	2	1	1
19	11	4	6	10	33	23	34	18	17	15	15	16	7	6	11	8	1	2	2	10	4	5	11	11	
42	41	37	35	22	28	64	49	52	66	37	33	46	48	60	43	48	51	25	34	26	18	23	17	15	11
2	3	5	6	-	3	2	4	1	5	1	4	-	-	1	1	-	-	-	-	1	3	1	-	-	1
-	-	1	-	-	-	2	2	2	3	3	5	1	2	4	4	-	-	-	-	1	2	-	-	1	-
1	2	-	-	1	-	4	6	4	1	2	1	1	1	1	1	3	2	1	5	2	2	4	2	2	-
2	1	-	-	-	-	1	3	-	2	1	7	10	5	4	2	6	3	3	6	2	6	7	3	5	5
-	-	2	-	-	-	8	-	8	-	-	1	-	1	1	-	-	2	-	-	1	1	-	-	-	9
-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	3	-	-	2	-	-	-	-	1
11	12	4	3	5	4	15	12	10	6	13	13	2	4	6	10	26	29	11	2	21	18	11	6	6	3
-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-
68	84	60	77	85	73	89	125	101	90	84	87	77	80	138	150	183	198	75	81	135	179	70	68	45	47
3	2	1	2	5	3	3	3	3	2	1	2	1	2	1	2	1	3	3	1	4	1	5	1	1	4
3	-	2	2	-	1	3	6	2	1	2	1	4	-	3	2	8	4	-	1	5	3	5	1	3	1
-	-	-	-	1	-	1	-	4	1	1	-	-	2	-	-	-	-	1	1	-	3	2	1	1	1
-	-	-	-	-	-	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
20	16	12	10	12	13	17	20	25	17	7	8	14	18	20	17	20	33	15	14	22	18	15	19	17	8
1	3	-	-	2	-	2	-	4	2	1	-	1	2	5	6	4	2	2	-	-	1	-	1	1	1

Opgaver over dødsfald med

Dødsårsaker. (Causes de décès).	Sum.	Kristiania.		Akershus amt.		Smaalønes amt.		Buskerud amt.		Jærsberg og Løvrik amt.		Hedemarkens amt.		Kristians amt.	
		Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.
Miliærtuberkulose	92	8	8	5	-	1	-	-	2	-	-	5	4	4	
Spedalskhet	27	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	
Syfilis, medfødt	46	14	7	-	-	1	-	-	-	-	1	-	-	-	
—, erhvervet efter fødselen	19	4	4	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	-	
Andre infektionssygdomme	6	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	
IV. Kroniske blod- og ernæringssygdomme.															
Gigt (arthritis urica)	15	-	-	-	-	-	1	2	-	-	-	-	-	1	
Kronisk rheumatisme. Arthritis deformans	36	1	1	2	1	3	-	2	1	1	3	-	3	2	
Skjorbuk	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	
Diabetes	196	12	19	9	7	6	7	4	6	9	5	5	1	1	
Leukæmi, pseudoleukæmi	19	3	1	1	-	-	1	1	-	-	-	1	-	2	
Perniciøs anæmi	82	6	5	2	2	2	3	4	2	7	6	1	3	2	
Morbus maculosus Werlhof, purpura hæmorrhagica	10	-	1	1	1	-	-	1	-	-	1	1	-	-	
Hæmofili	4	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	
Rakit	83	5	9	2	1	2	2	2	1	3	3	3	-	2	
Andre sygdomme i denne gruppe	19	4	4	-	3	-	-	2	1	1	-	-	-	-	
Kroniske forgiftninger:															
Alkoholisme	17	4	1	-	-	-	-	1	1	1	-	3	-	-	
Andre kroniske forgiftninger..	2	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	
V. Sygdomme i nervesystemet.															
Apoplexi og hjerneemboli	1592	88	108	34	43	54	59	40	44	37	46	54	47	37	
Meningit (suppurativ)	249	11	16	10	5	7	6	9	9	1	5	6	1	7	
Paralysis generalis	23	5	-	8	-	-	-	1	-	-	-	-	-	2	
Andre sindssygdomme	133	11	11	4	1	-	5	2	5	3	3	3	-	3	
Epilepsi	90	2	1	3	5	2	2	4	1	1	-	6	4	3	
Andre hjernesygdomme	150	12	21	4	3	8	2	7	5	5	6	4	3	1	
Rygmarvstæring (tabes dorsalis)	22	2	2	2	-	-	-	1	-	-	1	1	-	1	
Andre rygmarsvssygdomme	71	6	6	1	-	4	3	3	2	3	-	3	1	2	
Kramper hos småbarn	349	22	22	6	10	23	9	19	16	12	7	10	6	4	
Andre sygd. i nervesystemet..	32	1	-	-	1	-	2	1	1	1	1	2	1	1	
VI. Sygdomme i kredsløpsorganerne.															
Endo-, perikardit	66	5	3	3	2	2	1	1	-	1	-	1	1	4	
Klappfeil	1282	80	111	29	40	37	40	38	40	22	30	25	29	19	
Hjertemuskelsygdomme	209	9	9	4	3	4	8	7	6	5	5	13	12	5	
Arteriosklerose	596	40	45	21	13	32	18	14	16	34	13	22	16	12	
Aneurysma	14	1	1	1	1	1	-	-	-	1	-	1	-	1	
Hjertelammelse	557	34	29	28	33	15	9	24	17	20	17	16	16	14	
Andre hjerte- og karsygdomme.	81	2	2	2	1	1	1	-	1	-	1	2	-	1	

Opgaver over dødsfald me

Tabel XXXVI (forts.). Dødsårsaker. (Causes de décès).	Sum.	Kristiania.		Akershus amt.		Smaalenenes amt.		Busterud amt.		Jarlsberg og Larvik amt.		Hedemarkens amt.		Kristians amt.	
		Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.
		VII. Sygdomme i aandedrætsorganerne.													
Bronkit, akut	615	49	57	24	18	19	15	21	22	13	12	19	12	10	
—, kronisk, bronkiektasi..	556	28	31	26	21	21	17	18	21	6	16	10	21	14	
Astma, emfysem	132	7	2	5	3	7	6	3	1	1	3	10	5	16	
Lungebetændelse, katarralsk ..	485	33	43	3	4	12	20	7	9	12	8	18	8	16	
Lungegangræn	26	1	-	3	1	-	-	-	-	3	-	1	1	-	
Lungeemboli	20	1	2	1	2	1	1	1	-	-	-	1	-	-	
Pleurit, serøs	73	1	2	5	-	2	-	1	1	2	1	-	-	-	
—, purulent	37	3	2	-	3	1	-	1	2	1	-	1	-	-	
Andre sygd. i aandedrætsorg..	45	8	4	-	1	1	-	1	4	-	1	-	-	3	
VIII. Sygdomme i fordøielsesorganerne.															
Mave-tarmkatarr (kronisk)	132	6	6	1	2	2	2	7	5	4	1	5	1	2	
Mave-, duodenalsaar	147	9	7	5	2	4	3	3	6	3	4	6	4	9	
Blindtarmbetændelse (appendic.)	151	14	14	9	3	4	4	6	4	1	8	8	8	6	
Diffus peritonit	182	11	10	1	5	5	11	1	3	1	7	4	5	3	
Indeklemt brok	80	3	7	1	3	2	2	1	5	3	2	-	1	3	
Volvulus og ileus av andre aarsaker	188	16	14	2	2	11	4	4	5	4	7	10	1	4	
Galdestensygdomme	34	-	3	2	3	1	3	3	2	-	-	-	1	1	
Leverkirrose	39	5	1	1	-	4	-	1	-	2	1	-	1	3	
Andre sygd. i fordøielsesorg...	133	11	7	2	4	3	1	2	2	1	5	2	2	1	
IX. Sygdomme i urin- og kjønnsorganerne.															
Nefrit, akut	87	2	3	4	3	1	3	6	3	1	2	1	3	2	
—, kronisk (morb. Brightii)	632	60	31	22	21	12	14	19	14	15	15	14	13	14	
Cystit, cystopyelit	205	9	3	9	-	8	6	3	-	10	1	7	3	14	
Nyresten- og blærestensygdomme	11	-	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1	
Andre nyre- og urinveissygd...	71	8	1	3	1	1	1	2	1	1	2	5	-	1	
Sygd. i kjønnsorg., som ikke henhører under nogen anden gruppe	15	-	4	-	1	-	-	-	2	-	-	-	-	-	
X. Svulster.															
Kræft	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Carcinom i huden	39	-	3	3	2	1	1	1	-	-	1	2	1	3	
— - mavesækken	1383	66	59	50	30	55	34	44	30	47	27	53	45	28	
— - fordøielsesorg. ellers	406	28	36	12	6	12	13	17	13	10	10	16	11	15	
— - brystkjertelen	96	-	15	-	6	-	9	-	6	-	1	-	7	-	
— - livmoren	151	-	29	-	5	-	8	-	7	-	8	-	8	-	
— - andre organer eller med uopgit sæte	305	17	14	14	3	7	6	6	8	9	3	8	5	12	
Sarkom i bensystemet	54	1	1	2	-	3	5	1	2	1	1	2	2	2	
— - lymfekjertlerne	13	-	-	-	-	-	-	1	1	-	1	-	-	1	
— - andre organer eller med uopgit sæte	58	4	2	-	2	1	3	3	3	-	3	4	4	1	
Andre svulster	125	12	15	2	8	3	4	2	5	1	6	3	6	1	

Opgaver over dødsfald m

Dødsårsaker. (Causes de décès).	Sum.	Kristiania.		Akershus amt.		Smaalenenes amt.		Busterud amt.		Jarlsberg og Larvik amt.		Hedemarkens amt.		Kristians amt.	
		Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.
		XI. Sygdomme i hud, binde- væv, ben og led, som ikke kan henføres under nogen av de foregaaende grupper.													
Hudsygdomme	14	-	2	-	-	-	-	2	1	1	-	-	1	-	-
Gangræn (ikke senil)	11	-	-	-	-	-	-	-	-	1	2	1	-	-	
Ben- og ledsygdomme ¹⁾	31	4	2	2	-	-	3	2	1	-	-	-	1	-	
XII. Svangerskaps- og barsel- sygdomme.															
Barselkrampe	29	-	2	-	1	-	3	-	1	-	-	-	-	2	-
Emboli og trombose	17	-	1	-	-	-	1	-	1	-	2	-	1	-	
Blødning	19	-	-	-	1	-	2	-	1	-	-	-	1	-	
Livmorbristning	8	-	1	-	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	
Dystoki	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Ektopisk svangerskap	3	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Andre sygdomme under svangerskap og barselseng	8	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Dsf. i denne gruppe av ukjent eller uopgit årsak	6	-	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	
XIII. Andre sygdomme.															
Myxødem	8	-	2	-	-	-	-	-	2	-	-	-	1	-	
Basedows sygdom	6	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	
Addisons	3	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Diverse andre sygdomme ²⁾	23	10	3	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	1	
Dødsf. med kjendt sygd.årsak	27846	1609	1701	755	719	796	733	707	785	619	656	784	749	582	6
XIV. Unaturlig død.															
Selv mord ³⁾	145	15	3	7	-	5	1	4	1	9	2	7	4	9	-
Drap og mord	10	-	-	-	-	1	1	3	-	-	-	-	-	-	-
Ulykkestilfælde:															
a. Akut alkoholforgiftning	13	2	-	1	-	1	-	-	-	1	-	-	-	1	-
b. Andre akute forgiftninger ⁴⁾	17	-	-	-	2	1	-	1	-	1	-	-	-	-	-
c. Drukning	490	14	1	20	2	28	6	14	5	15	4	12	5	10	
d. Forfrysning	6	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	
e. Forbrænding	48	1	4	2	-	1	-	3	4	-	-	1	2	1	
f. Elektr. strøm og lynnedslag	8	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	
g. Vaadeskud	26	-	-	1	-	-	1	2	1	1	1	3	1	-	
h. Andre ulykkestilfælde ⁵⁾	293	37	22	12	2	19	3	12	2	3	1	15	2	5	
Tilsammen	1056	70	30	43	6	56	12	40	13	41	8	38	14	26	
Dødsf. med ukjent dødsårsak	1526	14	12	27	12	27	19	29	36	23	9	29	32	41	
Sum	30428	1693	1743	825	737	879	804	776	834	683	673	851	795	649	6

¹⁾ Osteomalaci hos en kvinde 30—40 aar. ²⁾ Deriblandt otitis media 9, ascites 3, blødning syke. ⁴⁾ Arsenik 1, bichromas kalic. 1, kloroform 1, kulos 1, lut 2, morfin 1, saltsyre 2, sop 1, stryknin overkjørsel 16 (derav 12 av jernbane), andre kjøreulykker 18, stauget ihjel 2, suffocatio 15, vulm

Le av læger meldte dødsfald.

pr sexe et âge.

Fordeling paa alder (par åge).																Alder er opgit for					
20—25 aar.		25—30 aar.		30—40 aar.		40—50 aar.		50—60 aar.		60—70 aar.		70—80 aar.		80—90 aar.		90—100 aar.		Over 100 aar.		Mandkj.	Kvindkj.
Kvindkj.	Mandkj.	Kvindkj.	Mandkj.	Kvindkj.	Mandkj.	Kvindkj.	Mandkj.	Kvindkj.	Mandkj.	Kvindkj.	Mandkj.	Kvindkj.	Mandkj.	Kvindkj.	Mandkj.	Kvindkj.	Mandkj.	Kvindkj.			
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	514	435
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	10	10
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	29	15
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	10	8
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	9	12
-	-	1	-	-	-	-	-	6	1	22	40	423	605	1076	1371	345	441	3	9	1876	2467
-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	5	3	12	10	25	25	4	4	-	-	47	42
7	4	2	1	10	3	2	4	1	2	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-	29	26
4	6	2	1	3	2	-	2	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	100	98
5	5	2	2	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	38	35
1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	95	70
2	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	41	45
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	59	71
4	4	1	7	-	1	1	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	232	201
26	19	32	19	52	51	82	53	88	81	128	135	155	149	82	111	9	7	-	-	889	839
-	1	1	1	-	3	1	1	1	1	5	2	12	9	4	14	-	1	-	-	23	48
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	2
3	5	1	1	7	1	2	1	2	2	1	4	1	3	1	1	-	-	-	-	36	42
-	1	1	1	3	4	5	1	3	7	6	7	3	5	4	1	-	-	-	-	48	39
-	1	-	-	1	1	1	1	1	1	1	3	5	6	1	4	-	-	-	-	22	20
6	10	5	11	8	10	8	2	15	7	19	8	9	8	5	2	1	-	-	-	115	95
-	21	-	21	-	32	-	12	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	89
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	10	10
1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	13	-
-	-	-	3	3	3	1	3	2	7	6	17	11	16	6	11	-	-	-	-	279	254
-	1	-	1	1	2	-	-	1	1	1	1	1	1	1	-	-	-	-	-	6	5
32	364	267	318	341	426	211	313	154	173	130	129	61	77	12	19	-	1	-	1913	2264	
7	8	4	5	2	4	7	8	5	4	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	46	68
2	-	2	3	3	4	3	3	4	1	1	1	-	1	-	-	-	-	-	-	18	14
8	7	8	3	5	1	11	3	5	6	2	3	4	1	-	-	-	-	-	-	61	37
1	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	18	12
-	-	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1
20	25	6	8	7	4	6	2	1	2	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	357	333
8	2	2	1	3	1	1	1	2	-	2	2	-	1	-	-	-	-	-	-	36	24
8	10	3	2	3	4	3	2	4	-	3	1	-	-	-	-	-	-	-	-	44	48
-	-	1	1	-	1	2	1	-	2	3	3	2	3	-	8	-	-	-	-	8	19

de av læger meldte dødsfald.

Fordeling paa alder (par åge).															Alder er opgit for						
20—25 aar.		25—30 aar.		30—40 aar.		40—50 aar.		50—60 aar.		60—70 aar.		70—80 aar.		80—90 aar.		90—100 aar.		over 100 aar.		Mandkj.	Kvindkj.
Mandkj.	Kvindkj.	Mandkj.	Kvindkj.	Mandkj.	Kvindkj.	Mandkj.	Kvindkj.	Mandkj.	Kvindkj.	Mandkj.	Kvindkj.	Mandkj.	Kvindkj.	Mandkj.	Kvindkj.	Mandkj.	Kvindkj.	Mandkj.	Kvindkj.		
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	31	15
-	-	-	2	2	-	1	6	-	5	1	-	2	-	-	-	-	-	-	-	6	13
-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	2	4
-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	4	1	1	2	4	1	-	-	-	-	11	4
-	-	-	-	-	1	-	2	5	3	6	4	3	6	2	2	1	-	-	-	17	19
-	-	1	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1	2	-	-	-	-	-	-	2	4
5	4	2	3	9	12	6	6	16	19	15	22	14	18	3	3	-	-	-	-	91	105
1	-	1	1	1	3	1	4	-	1	1	1	1	1	-	-	-	-	-	-	13	6
2	-	-	4	3	2	4	13	11	15	8	8	2	2	1	-	-	-	-	-	36	46
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1	-	-	-	-	1	-	-	1	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	4	6
1	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	1
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	48	35
-	-	-	-	1	1	1	-	-	4	1	2	3	-	1	-	-	-	-	-	8	11
-	-	1	-	1	-	2	-	7	2	3	-	1	-	-	-	-	-	-	-	15	2
-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2
3	2	2	2	1	10	17	30	67	106	175	192	273	290	183	186	20	28	-	-	743	848
18	5	2	2	7	3	8	11	8	6	9	6	3	2	1	2	-	-	-	-	145	104
-	-	3	1	6	-	5	-	6	1	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	21	2
1	1	5	3	8	7	11	11	6	18	11	14	11	8	4	7	-	2	-	-	57	74
3	7	5	1	8	6	11	4	3	4	1	3	2	1	-	1	-	-	-	-	48	41
5	4	3	-	4	5	11	10	12	12	10	14	12	6	-	4	-	-	-	-	79	71
-	-	-	-	3	1	2	1	6	2	3	-	3	-	-	1	-	-	-	-	17	5
3	1	2	-	4	6	3	4	10	4	10	3	2	5	2	1	-	-	-	-	41	30
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	205	144
-	-	1	1	1	1	1	3	-	4	5	2	4	1	-	-	-	-	-	-	17	15
2	-	7	-	2	7	2	2	2	6	2	7	1	2	-	2	-	-	-	-	32	34
23	26	7	18	31	51	54	60	75	99	140	163	128	162	46	74	1	6	-	-	562	720
-	-	-	1	2	2	12	4	19	17	33	28	36	36	9	8	1	-	-	-	112	97
-	-	-	-	1	1	1	1	7	7	78	37	166	82	89	107	10	10	-	-	352	244
2	-	-	-	2	1	2	-	2	2	-	1	-	-	1	-	-	-	-	-	9	5
6	10	1	6	12	10	16	20	36	38	69	52	84	73	34	37	4	2	-	-	289	268
-	-	2	-	4	2	1	5	4	4	3	7	13	13	4	7	-	-	-	-	37	43
-	-	1	-	2	2	3	6	1	5	11	14	17	50	15	26	2	3	-	-	293	322
-	2	-	1	3	3	5	4	12	23	50	59	109	145	51	69	4	8	-	-	241	315
-	-	1	-	2	2	2	2	7	6	19	15	30	29	9	8	-	-	-	-	70	62

Opgaver over køn og alder ved

Dødsårsaker. (Causes de décès).	Sum.	De vigtigste døds- årsakers forhold i pct. til samtlige opgivne døds- årsaker ved sygd.	Fordeling paa køn (par sexe).		0—1 aar.		1—5 aar.		5—10 aar.		10—15 aar.		15—20 aar.	
			Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.
Lungebet., katarrale	485	1,7	245	240	132	88	61	60	6	6	1	2	-	-
Lungegangræn	26	-	18	8	-	2	-	-	-	-	1	1	1	1
Lungeemboli	20	-	11	9	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Pleurit, serøs	73	-	33	40	2	1	2	5	-	1	1	2	2	-
—, purulent	37	-	17	20	-	-	5	2	2	3	-	-	1	-
Andre sygdomme i aandedrætsorganerne	45	-	23	22	5	2	4	3	1	4	1	-	-	-
VIII. Sygdomme i fordøielsesorganerne.														
Mave-tarmkatarr (kronisk)	132	0,5	66	66	20	15	8	5	1	2	-	2	-	1
Mave-, duodenalsaar	147	0,5	71	76	-	-	-	1	1	-	-	-	2	2
Blindtarmbet. (appendicit)	151	0,5	80	71	-	-	2	3	8	2	9	6	7	8
Diffus peritonit	182	0,7	79	103	8	2	3	6	3	3	4	7	6	2
Indeklemt brok	80	0,3	33	47	3	2	2	-	-	-	-	-	-	-
Volvulus og ileus av andre årsaker	188	0,7	111	77	5	2	2	2	3	2	2	1	4	1
Galdestenssygdomme	34	-	11	23	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Leverkirrose	39	-	31	8	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Andre sygdomme i fordøielsesorganerne	133	-	70	63	14	9	3	2	4	1	1	-	1	-
IX. Sygdomme i urin- og kjønsorganerne.														
Nefrit, akut	87	0,3	50	37	4	4	10	6	6	2	4	3	4	2
—, kronisk (morbid Brightii)	632	2,3	334	298	1	-	1	2	3	4	6	3	7	13
Cystit, cystopyelit	205	0,7	163	42	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-
Nyresten- og blæresten sygdomme	11	-	8	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Andre nyre- og urinveissygdomme	71	-	48	23	1	2	-	-	-	-	-	-	1	-
Sygdomme i kjønsorg., som ikke henhører under nogen anden gruppe	15	-	3	12	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
X. Svulster.														
«Kræft»	4	-	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Carcinom (kræft) i huden	39	-	20	19	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
— — — mave-sækken	1383	5,0	800	583	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
— — — fordøielsesorg. ellers	406	1,5	215	191	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
— — — brystkjertelen	96	-	-	96	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
— — — livmoren	151	-	-	151	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
— — — andre org., ell. med uopgit sæte	305	-	170	135	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Sarkom i bensystemet	54	-	24	30	-	1	1	-	-	-	-	1	1	6
— — — lymfekjertlerne	13	-	8	5	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-
— — — andre org. eller med uopgit sæte	58	-	28	30	2	-	2	1	-	2	1	3	1	1
Andre svulster	125	-	43	82	-	4	-	3	1	-	-	-	1	2

de av læger meldte dødsfald.

Fordeling paa alder (par åge).

20-25 aar.		25-30 aar.		30-40 aar.		40-50 aar.		50-60 aar.		60-70 aar.		70-80 aar.		80-90 aar.		90-100 aar.		Over 100 aar.		Alder er opgit for	
Mandkj.	Kvindkj.	Mandkj.	Kvindkj.	Mandkj.	Kvindkj.	Mandkj.	Kvindkj.	Mandkj.	Kvindkj.	Mandkj.	Kvindkj.	Mandkj.	Kvindkj.	Mandkj.	Kvindkj.	Mandkj.	Kvindkj.	Mandkj.	Kvindkj.	Mandkj.	Kvindkj.
1	3	-	-	3	2	2	3	4	5	8	9	16	30	9	32	2	-	-	-	245	240
1	-	2	1	-	-	5	1	1	1	7	1	-	-	-	1	-	-	-	-	18	8
1	-	2	1	-	2	-	1	2	2	4	3	2	2	-	-	-	-	-	-	11	9
6	1	1	1	4	3	2	5	2	5	4	7	5	5	2	4	-	-	-	-	33	40
2	2	-	2	3	3	1	2	1	4	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	17	20
2	2	2	3	-	1	4	1	1	-	1	1	2	4	-	1	-	-	-	-	23	22
1	-	1	2	6	5	2	8	5	3	6	9	12	12	4	2	-	-	-	-	66	66
3	3	5	3	5	13	12	17	18	11	20	17	4	8	1	1	-	-	-	-	71	76
6	9	10	9	10	15	8	6	8	3	8	3	3	5	1	2	-	-	-	-	80	71
5	12	4	12	5	16	13	10	8	8	7	15	8	6	4	3	1	1	-	-	79	103
-	-	-	-	1	3	2	3	4	8	8	9	9	18	4	10	1	1	-	-	33	47
1	1	-	-	6	7	6	7	11	11	27	21	32	15	11	7	1	-	-	-	111	77
-	-	1	-	1	-	2	5	3	3	3	10	2	5	2	-	-	-	-	-	11	23
-	-	-	-	6	-	5	2	5	3	7	2	6	1	2	-	-	-	-	-	31	8
3	2	2	1	3	4	6	6	5	7	12	10	11	12	5	9	-	-	-	-	70	63
4	3	4	4	2	5	3	1	2	3	5	3	2	1	-	-	-	-	-	-	50	37
10	9	11	9	24	31	42	36	70	54	86	61	55	65	16	9	2	2	-	-	334	298
1	-	-	-	2	7	2	2	6	4	24	10	77	12	49	6	1	-	-	-	163	42
-	-	-	-	-	-	-	1	3	-	1	1	1	1	3	-	-	-	-	-	8	3
1	1	2	1	1	4	2	5	1	3	9	1	20	4	9	1	1	1	-	-	48	23
-	-	-	1	-	2	-	4	-	3	1	1	-	-	1	-	1	-	-	-	3	12
-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	2	2
-	-	-	-	-	1	4	-	1	6	6	6	5	5	8	3	-	-	-	-	20	19
-	-	-	2	26	9	77	54	162	124	260	167	225	167	48	57	2	3	-	-	800	583
-	3	-	1	10	1	18	18	42	37	69	55	48	61	26	14	2	1	-	-	215	191
-	-	-	1	-	3	-	19	-	28	-	26	-	13	-	5	-	-	-	-	-	95
-	-	-	-	16	-	31	-	-	34	-	38	-	22	-	10	-	-	-	-	-	151
1	2	-	2	5	1	13	15	31	44	56	29	43	33	19	8	2	-	-	-	169	134
-	1	1	-	-	1	2	2	5	9	8	5	5	3	1	1	-	-	-	-	24	30
-	-	-	-	1	1	2	1	1	1	1	2	1	1	2	-	-	-	-	-	8	5
2	1	-	3	1	-	2	2	2	8	4	6	6	5	2	1	-	1	-	-	28	30
2	1	2	-	2	5	8	7	6	18	8	20	12	16	1	6	-	-	-	-	43	82

Opgaver over køn og alder ved

Dødsårsaker. (Causes de décès).	Sum.	De vigtigste dødsårsakers forhold i pct. til samtlige opgivne dødsårsaker ved sygd.	Fordeling paa køn (par sexe).		0—1 aar.		1—5 aar.		5—10 aar.		10—15 aar.		15—20 aar.	
			Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.
XI. Sygdomme i hud, bindevæv, ben og led, som ikke kan henføres under nogen av de foregaaende grupper.														
Hudsygdomme	14	-	6	8	2	6	2	-	-	-	-	-	-	-
Gangræn (ikke senil)	11	-	4	7	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ben- og ledsygdomme ...	31	-	17	14	-	1	2	-	2	-	-	2	1	1
XII. Svangerskaps- og barselsygdomme.														
Barselkrampe	29	-	-	29	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2
Emboli og trombose	17	-	-	17	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Blødning	19	-	-	19	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Livmorbristning	8	-	-	8	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Dystoki	5	-	-	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ektopisk svangerskap ...	3	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Andre sygd. under svangerskap og barselseng. .	8	-	-	8	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Dødsfald i denne gruppe av ukjent eller uopgitt årsak	6	-	-	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
XIII. Andre sygdomme.														
Myxødem	8	-	1	7	1	1	-	1	-	-	-	-	-	-
Basedows sygdom	6	-	1	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Addisons	3	-	1	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Diverse andre sygdomme	23	-	14	9	3	2	2	-	1	1	1	-	1	-
Dsf. m. kjendt sygd.årsak	27846	-	13556	14290	1760	2346	762	724	386	366	324	363	488	514
XIV. Unaturlig død.														
Selv mord	145	-	118	27	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-
Drap og mord	10	-	7	3	2	1	-	-	-	1	-	-	-	-
Ulykkestilfælde:														
a. Akut alkoholforgiftning.	13	-	12	1	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-
b. Andre akutte forgiftninger	17	-	8	9	1	-	6	1	-	2	-	-	-	-
c. Drukning	490	-	425	65	2	-	53	21	32	8	32	7	61	6
d. Forfrysning	6	-	4	2	-	-	-	1	-	-	-	-	-	1
e. Forbrænding	48	-	22	26	1	1	11	13	2	3	-	2	2	1
f. Elektrisk strøm og lynnedslag	8	-	7	1	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-
g. Vaadeskud	26	-	18	8	-	1	-	1	1	3	4	2	8	-
h. Andre ulykkestilfælde	293	-	240	53	7	6	13	7	13	3	8	1	18	3
Tilsammen	1056	-	861	195	14	9	83	44	48	20	46	12	90	11
Ukjendt dødsårsak	1526	-	748	778	246	233	64	38	14	10	8	7	10	12
Sum	30428	-	15165	15263	2020	1588	909	806	448	396	378	382	588	537

de av læger meldte dødsfald.

Fordeling paa alder (par åge).																		Alder er opgit for					
20—25 aar.		25—30 aar.		30—40 aar.		40—50 aar.		50—60 aar.		60—70 aar.		70—80 aar.		80—90 aar.		90—100 aar.				Over 100aar.			
Mandkj.	Kvindkj.	Mandkj.	Kvindkj.	Mandkj.	Kvindkj.	Mandkj.	Kvindkj.	Mandkj.	Kvindkj.	Mandkj.	Kvindkj.	Mandkj.	Kvindkj.	Mandkj.	Kvindkj.	Mandkj.	Kvindkj.	Mandkj.	Kvindkj.	Mandkj.	Kvindkj.		
-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	6	8
1	-	1	-	1	1	2	1	1	-	1	3	2	3	2	1	3	2	1	-	-	-	4	7
-	6	-	7	-	9	-	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	29
-	2	-	1	-	4	-	9	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	17
-	1	-	4	-	7	-	6	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	19
-	-	-	2	-	3	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	8
-	1	-	2	-	2	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5
-	-	-	-	-	2	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3
-	1	-	2	-	4	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	8
-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6
-	1	-	1	-	2	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6
-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	7
-	-	-	-	-	1	-	1	-	2	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	5
-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	2
-	-	2	-	-	-	1	2	-	2	-	2	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	14	9
626	626	444	535	699	889	773	943	1043	1172	1679	1586	2238	2360	1905	2314	420	525	3	9	13550	14272		
13	1	4	2	19	1	21	7	21	4	20	7	14	3	5	1	-	-	-	-	-	118	26	
2	-	-	-	1	-	-	1	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	7	3	
1	1	1	-	2	-	1	-	2	-	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	12	1	
1	-	-	2	-	1	-	1	-	-	-	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	8	9	
51	6	54	2	38	3	31	1	27	5	24	2	12	3	6	1	-	-	-	-	-	423	65	
-	-	-	-	1	-	1	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	2	
2	-	1	-	-	1	1	-	-	1	-	-	-	2	-	-	4	-	-	-	-	22	26	
2	1	1	-	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	7	1	
2	-	-	1	2	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	18	8	
24	-	10	1	37	7	24	1	29	4	24	3	18	8	11	7	3	2	-	-	-	239	53	
98	9	71	8	101	13	79	11	82	14	75	13	46	14	22	14	3	2	-	-	-	858	194	
12	11	7	8	20	19	20	33	40	50	67	92	112	118	105	122	22	24	-	1	-	747	778	
736	646	522	551	820	921	872	987	1165	1236	1821	1691	2396	2492	2032	2450	445	551	3	10	15155	15244		

dsaaarsaker i byerne.

Kragere.	IX			X			XI			XIII	XIV	XV		XVI	XVII			XVIII			XIX		XX															
	Langesund.	Stathelle.	Riser.	Tvedestrand.	Arendal.	Grimstad.	Lillesand.	Kristiansand.	Mandal.			Farsund.	Flekkeford.		Sogndal.	Egersund.	Sandnes.	Stavanger.	Skudeneshavn.	Kopervik.	Haugesund.	Bergen.	Floro.	Aalesund.	Molde.	Kristiansund.	Trondhjem.	Levanger.	Stenkjer.	Namsos.	Mosjøen.	Bodø.	Narvik.	Harstad.	Tromsø.	Hammerfest.	Vardø.	Vadsø.
1	-	-	2	-	3	-	8	-	-	-	-	11	2	2	2	15	-	1	1	7	20	2	2	1	2	3	5	3	2	7								
-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	1	-	-	1	1	-	-	-	3	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	6	-	-	1	7	-	-	-	5	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1	10	-	-	-	1	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	2	-	-	1	3	-	-	-	1	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	-	-	-	1	-	-	-	2	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	1	-	-	10	-	-	-	1	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	1	-	-	1	-	-	-	1	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
4	2	4	9	6	4	9	4	1	-	-	4	2	19	1	4	5	47	1	10	-	10	38	2	2	3	-	11	2	8	2								
5	-	1	-	-	-	5	4	-	-	-	-	2	6	2	1	11	1	-	-	-	-	7	-	-	-	-	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
-	-	1	1	1	1	1	-	-	-	-	-	-	4	-	-	2	1	-	-	1	1	2	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	1	1	2	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	2	4	-	-	-	-	3	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	1	2	-	-	-	-	2	4	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	1	5	1	-	5	1	-	-	-	-	5	-	-	2	-	12	-	-	6	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Opgaver over kjend

Tabel XXXVIII (forts.).	Tilsammen.	Forhold i procent til samtlige opgivne dødsårsaker ved sygd.																				
		I	II	III			IV			V			VI	VII	VIII							
Dødsårsaker. (Causes de décès).		Kristiania.	Drøbak. Son og Hølen.	Moss.	Sarpsborg.	Fredrikstad.	Fredrikshald.	Drammen.	Hønefoss.	Kongsberg.	Tønsberg.	Horten.	Aasgaardstrand.	Holmestrand.	Svelvik.	Sandefjord.	Larvik.	Kongsvinger.	Hamar.	Gjøvik.	Lillehammer.	Skien.
VI. Sygdomme i kredsløpsorganerne.																						
Endo-, perikardit	21	0,2	8	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-
Klappefeil	442	4,9	191	3	-	2	2	9	9	14	3	10	1	4	-	1	3	4	1	2	1	4
Hjertemuskel sygdomme	105	1,2	18	-	-	-	-	2	3	7	-	-	-	-	-	4	1	-	3	-	-	11
Arteriosklerose	240	2,6	85	2	-	5	5	7	1	16	-	2	6	-	3	1	-	5	-	-	1	2
Aneurysma	7	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Hjertelammelse	200	2,2	63	1	-	2	2	-	-	8	3	2	2	-	1	-	3	-	3	2	3	3
Andre hjerte- og karsygdomme	26	-	4	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-
VII. Sygdomme i aandedrøtsorganerne.																						
Bronkit, akut	257	2,7	106	-	-	1	1	2	6	15	-	3	2	-	2	-	2	2	-	-	1	10
—, kronisk, bronkiektasi	178	2,0	59	-	-	7	2	2	4	8	-	6	1	4	-	1	4	-	-	-	1	3
Astma, emfysem	18	0,2	9	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-
Lungebetændelse, kataralsk	231	2,6	76	1	-	3	-	4	6	-	1	4	1	-	1	-	5	1	1	-	-	-
Lungegangræn	10	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	1	-	-	-	-	-
Lungeemboli	11	-	3	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Pleurit, serøs	15	0,2	3	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
—, purulent	13	0,1	5	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1	-
Andre sygdomme i aandedrøtsorganerne	27	-	12	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	3
VIII. Sygdomme i fordøielsesorganerne.																						
Mave-tarmkatarr (kronisk)	47	0,5	12	-	-	1	-	-	3	-	1	1	-	-	-	-	1	-	2	-	-	1
Mave-, duodenal-saar	45	0,5	16	-	-	-	-	2	-	2	-	1	-	1	-	1	-	-	-	-	-	1
Blindtarmbetændelse (appendicit)	43	0,5	28	-	-	1	-	-	2	-	1	-	-	-	-	-	-	1	1	1	-	-
Diffus peritonit	64	0,7	21	-	-	2	1	3	-	-	-	2	-	1	-	-	-	1	2	-	-	1
Indeklemt brok	21	0,2	10	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	2	1	-	-	-	-	-
Volvulus og ileus av andre aarsaker	57	0,6	30	-	-	-	-	1	2	2	-	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-
Galdestensygdomme	12	-	3	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Leverkirrose	16	-	6	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-
Andre sygdomme i fordøielsesorganerne	46	-	18	-	-	-	-	-	-	1	-	-	3	-	-	1	-	-	1	-	-	2
IX. Sygdomme i urin- og kjønsorganerne.																						
Nefrit, akut	24	0,3	5	-	-	-	-	1	3	-	-	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	4
—, kronisk (morbus Brightii)	221	2,4	91	1	-	-	-	3	7	5	-	4	2	-	1	-	2	1	-	2	-	4

Ødsaaarsaker i byerne.

	IX				X				XI				XIII	XIV	XV		XVI	XVII		XVIII		XIX		XX													
Kragerø.	Langesund.	Stathelle.	Risør.	Tvedestrand.	Arendal.	Grimstad	Lillesand.	Kristiansund.	Mandal.	Farsund.	Flekkefjord.	Sogndal.	Egersund.	Sandnes.	Stavanger.	Skudeneshavn.	Kopervik.	Haugesund.	Bergen.	Florø.	Aalesund.	Molde.	Kristiansund.	Trondhjem.	Levanger.	Stenkjøer.	Namsos.	Mosjøen.	Bodø.	Narvik.	Harstad.	Tromsø.	Hammerfest.	Vardø.	Vadsø.		
-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	1	4	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2		
-	2	2	2	-	1	5	-	10	6	1	3	-	6	2	20	-	1	6	26	1	9	-	2	32	-	-	-	2	1	-	-	-	-	-	6	1	
-	-	-	1	-	-	1	2	1	2	2	3	-	1	1	11	-	2	36	-	-	3	-	5	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	2		
-	-	-	-	4	-	-	-	5	-	1	1	-	-	-	11	-	3	38	-	-	1	1	5	10	-	-	-	-	2	-	-	-	3	-	5	-	
-	-	-	-	-	7	-	2	10	-	1	1	-	-	-	1	-	1	1	1	-	3	-	2	1	1	1	-	1	-	-	-	5	-	-	1	2	
-	-	-	-	-	14	-	-	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	3	-	2	2	1	7	-	-	-	2	3	17	-	5	-	18	3	2	6	17	6	17	17	-	1	-	2	3	-	5	1	1	-	-	
1	3	-	1	-	10	1	-	4	1	2	-	2	-	10	-	4	17	-	-	3	-	5	2	5	2	2	-	-	-	-	-	5	-	2	1	-	
3	-	-	1	-	5	2	-	6	-	-	-	-	1	4	31	-	6	35	-	-	-	5	21	21	1	1	-	1	1	-	-	-	1	2	1	-	
1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	1	-	1	1	-	-	-	1	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-
-	-	-	-	-	2	-	-	-	2	-	-	-	1	-	1	-	-	2	-	-	1	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-
-	-	-	-	-	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2	-	-	-	-	3	-	-	4	1	-	-	-	-	-	3	-	1	8	-	-	-	1	2	2	2	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	4	4	1	-	-	-	-	1	-	-	6	-	-	-	1	4	4	4	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	3	3	7	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1	-	-	2	-	-	-	-	1	1	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-
1	-	-	-	-	2	1	-	1	-	-	-	-	-	-	4	1	-	5	-	-	-	-	3	3	3	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-
1	-	-	-	-	1	1	-	1	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1	-	-	-	-	2	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1	-	-	-	6	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1	-	1	6	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-
1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1	-	1	-	-	3	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-
1	3	-	2	2	4	-	-	7	-	-	-	-	4	1	7	1	2	19	-	1	2	-	5	17	3	1	-	-	4	3	-	4	1	-	2	-	

Opgaver over kjend

Tabel XXXVIII (forts.).	Tilsammen.	Forhold i procent til samtlige opgivne dødsårsaker ved sygd.	I	II	III			IV			V				VI	VII	VIII						
			Kristiania.	Drøbak. Son og Høten.	Moss.	Sarpsborg.	Fredrikstad.	Fredrikshald.	Drammen.	Hønefoss.	Kongsberg.	Tønsberg.	Horten.	Aasgaardstrand.	Holmestrand.	Svelviken.	Sandefjord.	Larvik.	Kongsvinger.	Hamar.	Gjøvik.	Lillehammer.	Skien.
Dødsårsaker. (Causes de décès).																							
Cystit, cystopyelit.	66	0,7	12	-	1	-	3	2	1	-	2	-	1	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-
Nyresten- og blæresten- sygdomme	4	-	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Andre nyre- og urinveis- sygdomme	24	-	9	-	-	-	-	1	2	-	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Sygdomme i kjønnsorga- nerne, som ikke hen- hører under nogen an- den gruppe	6	-	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
X. Svulster.																							
Carcinom (kræft) i huden	5	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
— — — mave- sækken	368	4,1	125	-	3	3	6	11	16	2	1	4	1	2	12	2	1	1	1	1	1	5	5
— — — fordøi- elses- organer	157	1,7	64	-	4	-	4	1	7	-	2	1	3	1	2	1	3	1	1	1	1	5	5
— — — ellers .	41	0,5	15	-	1	-	2	1	-	-	-	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-
— — — bryst- kjertel- len . . .	85	0,9	29	-	1	-	2	3	1	-	2	1	-	-	1	-	-	1	-	1	-	-	-
— — — livmo- ren . . .	93	-	31	-	-	-	1	3	3	2	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
— — — andre organer, ell. med uopgit sæte . . .	18	0,2	2	-	-	-	2	1	2	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Sarkom i bensystemet . . .	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
— — — lymfekjertlerne	18	-	6	-	-	-	-	1	2	-	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
— — — andre organer eller med uopgit sæte	54	-	27	-	-	-	3	-	1	-	-	2	-	-	3	-	-	-	-	1	-	-	-
Andre svulster																							
XI. Sygdomme i hud, bindevæv, ben og led, som ikke kan henføres under nogen av de foregaaende grupper.																							
Hudsygdomme	5	-	2	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Gangræn (ikke senil) . . .	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ben- og ledsygdomme . . .	12	-	6	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
XII. Svangerskaps- og barselsygdomme.																							
Barselkrampe	8	-	2	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Emboli og trombose	6	-	1	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-

Opgaver over kjend

Dødsårsaker. (Causes de décès).	Tilsammen.	Forhold i procent til samtlige opgivne dødsårsaker ved sygd.																						
		I Kristiania.	II Drøbak. Son og Hølen.	III Sarpsborg. Fredrikstad. Fredrikshald.		IV Drammen. Hønefoss. Kongsberg.		V Tønsberg. Horten. Aasgaardstrand. Holmestrand. Syelviken. Sandefjord.			VI Kongsvinger.	VII Hamar. Gjøvik. Lillehammer.	VIII Skien. Porsgrund.											
Blødning	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-			
Livmorbristning	3	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-			
Dystoki	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-			
Ektopisk svangerskap	2	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-			
Andre sygdomme under svangerskap og barsel-seng	6	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-			
XIII. Andre sygdomme.																								
Myxødem	3	-	2	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-			
Basedows sygdom	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-			
Addisons	2	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-			
Diverse andre sygdomme	16	-	13	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-			
Df. m. kjendt sygd.aarsak	9021	-	3310	23	7	83	82	166	171	355	1566	109	88	233	1775	130	17	44	26	41	153	53		
XIV. Unaturlig død.																								
Selv mord	56	-	18	-	1	-	-	1	-	4	-	-	2	-	-	1	3	-	-	-	-	-		
Drap og mord	4	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
Ulykkestilfælde:																								
a. Akut alkoholforgiftning	6	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	1		
b. Andre akutte forgiftninger	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
c. Drukning	96	-	15	-	1	-	2	2	6	-	-	1	2	1	-	2	1	2	1	5	1	1		
d. Forfrysning	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
e. Forbrænding	15	-	5	-	-	-	1	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
f. Elektrisk strøm og lynnedslag	3	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
g. Vaadeskud	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1		
h. Andre ulykkestilfælde	120	-	59	-	2	3	1	2	4	1	-	-	-	1	1	-	-	-	1	-	-	1		
Tilsammen	312	-	100	-	1	3	3	5	4	17	-	1	1	4	1	1	2	6	-	1	3	1	7	3
Dsf. med ukjendt dødsårsak	107	-	26	-	-	2	5	-	2	-	-	-	1	-	-	-	-	1	-	-	-	4	-	
Sum	9440	-	3436	23	8	86	87	176	175	374	1567	110	93	334	1777	136	17	46	29	42	164	56		

ødsaaarsaker i byerne.

		IX					X					XI					XIII	XIV	XV			XVI	XVII			XVIII			XIX		XX				
																	Bergen.	Florø.	Aalesund.	Molde.	Kristiansund.	Trondhjem.	Levanger.	Stenkjær.	Namsos.	Mosjøen.	Bodo.	Narvik.	Harstad.	Tromsø.	Hammerfest.	Vardø.	Vadsø.		
Langesund.	Stathelle.	Risør.	Tvedestrand.	Arendal.	Grimstad.	Lillesand.	Kristiansand.	Mandal.	Farsund.	Flekkefjord.	Sogndal.	Egersund.	Sandnes.	Stavanger.	Skudeshavn.	Kopervik.	Haugesund.	Bergen.	Florø.	Aalesund.	Molde.	Kristiansund.	Trondhjem.	Levanger.	Stenkjær.	Namsos.	Mosjøen.	Bodo.	Narvik.	Harstad.	Tromsø.	Hammerfest.	Vardø.	Vadsø.	
21	4	10	20	163	40	21	207	46	19	22	5	46	43	525	29	19	146	996	15	133	22	168	660	23	30	25	15	51	33	19	125	36	69	44	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	2	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	2	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	18	-	-	-	1	5	-	-	1	-	1	1	-	-	3	1	3	2
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	1	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	1	2	1	-	1	-	1	-	1	-	2	-	-	-	15	-	-	1	-	1	6	-	1	2	1	-	3	1	2	-	-	1	
1	-	1	1	4	1	-	8	1	-	1	-	2	3	12	-	2	2	46	-	4	-	2	22	1	1	3	1	1	5	1	8	1	4	4	
-	-	-	-	3	-	-	3	-	-	-	1	4	-	10	-	-	7	6	-	-	-	6	14	-	1	-	-	2	-	2	1	4	2		
22	4	41	21	170	41	21	218	47	19	23	6	52	46	547	29	21	155	1048	15	137	22	176	696	24	32	28	16	54	38	20	135	38	77	50	

Opgaver over kjøen og alder ved

Tabel XXXIX (forts.). Dødsårsaker. (Causes de décès).	Sum.	Fordeling paa kjøen (par sexe).		0—1 aar.		1—5 aar.		5—10 aar.		10—15 aar.		15—20 aar.	
		Mandkj.	Kvindkj.	Mandkj.	Kvindkj.	Mandkj.	Kvindkj.	Mandkj.	Kvindkj.	Mandkj.	Kvindkj.	Mandkj.	Kvindkj.
		Syfilis, medfødt	42	28	14	27	14	1	-	-	-	-	-
— , erhvervet efter fødselen	13	4	9	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Andre infektionssygdomme	2	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
IV. Kroniske blod- og ernæringsygdomme.													
Gigt (arthritis urica)	2	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kronisk rheumatisme. Arthritus deformans	7	2	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Skjørbuk	2	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Diabetes	72	27	45	-	-	-	-	3	1	1	1	3	1
Leukæmi, pseudoleukæmi	8	4	4	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-
Perniciøs anæmi	31	12	19	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-
Morbus marculosus Werlhofii, purpura hæmorrhagica	1	-	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-
Hæmofili	2	2	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
Rakit	37	20	17	11	11	9	6	-	-	-	-	-	-
Andre sygdomme i denne gruppe	9	5	4	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kroniske forgiftninger: Alkoholisme	12	11	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
V. Sygdomme i nervesystemet.													
Apoplexi og hjerneemboli	549	241	308	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Meningit (suppurativ)	87	38	49	13	9	6	12	2	6	4	6	2	1
Paralysis generalis	8	7	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Andre sindssygdomme	40	19	21	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Epilepsi	17	12	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Andre hjernesygdomme	74	36	38	1	1	2	-	1	3	2	4	2	1
Rygmarvstæring (tabes dorsalis)	8	6	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Andre rygmarvssygdomme	31	18	13	-	-	-	-	1	-	1	1	1	-
Kramper hos smaabarn	131	70	61	60	54	10	7	-	-	-	-	-	-
Andre sygdomme i nervesystemet	6	5	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
VI. Sygdomme i kredsløpsorganerne.													
Endo-, perikardit	21	13	8	-	-	2	-	3	2	1	-	1	-
Klappfeil	442	189	253	1	1	-	3	3	5	7	5	6	8
Hjertemuskelsygdomme	105	56	49	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Arteriosklerose	240	131	109	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aneurysma	7	4	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Hjertelammelse	200	104	96	3	2	3	2	1	1	2	2	1	1
Andre hjerte- og karsygd.	26	14	12	-	1	-	-	1	-	1	-	-	-
VII. Sygdomme i aandedrætsorganerne.													
Bronkit, akut	257	113	144	73	61	17	27	1	4	-	-	1	-
— , kronisk, bronkiektasi	178	81	97	2	-	4	1	-	-	-	-	-	-

kjendte dødsårsaker i byerne.

Fordeling paa alder (par åge).														Alder er opgit for							
20—25 aar.		25—30 aar.		30—40 aar.		40—50 aar.		50—60 aar.		60—70 aar.		70—80 aar.		80—90 aar.		90—100 aar.		Over 100 aar.		Mandkj.	Kvindekj.
Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.		
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	28	14
-	-	-	2	1	-	1	4	-	3	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	4	9
-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	2
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	1	1
-	-	-	-	-	-	-	1	1	2	-	1	1	1	-	-	-	-	-	-	2	5
-	-	1	3	1	1	3	5	2	3	4	10	4	10	3	7	2	-	-	-	1	1
-	-	-	-	-	1	1	1	2	4	2	1	-	1	-	-	-	-	-	-	27	45
-	-	-	-	1	1	-	2	1	2	4	4	4	1	1	1	-	-	-	-	4	4
-	-	-	-	-	-	-	8	4	5	4	4	1	1	1	1	-	-	-	-	12	19
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	17
-	-	-	-	1	1	-	-	-	1	1	1	2	-	-	-	-	-	-	-	5	4
-	-	1	-	1	-	1	-	6	1	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	11	1
1	5	-	-	1	3	13	14	30	43	58	76	83	99	48	64	6	9	-	-	241	308
-	2	-	-	2	-	1	5	1	1	2	2	-	2	1	1	-	-	-	-	38	49
-	-	2	-	1	-	2	-	2	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	7	1
-	1	-	-	2	-	3	4	1	3	5	2	4	4	4	5	-	2	-	-	19	21
-	4	2	-	3	-	4	1	-	-	1	-	2	-	-	-	-	-	-	-	12	5
2	2	1	-	3	3	6	7	5	5	5	8	6	2	-	2	-	-	-	-	36	38
-	-	-	-	1	-	-	1	3	1	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	6	2
1	1	-	-	1	2	-	-	5	3	5	2	2	2	2	1	-	-	-	-	18	13
-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	70	61
-	-	1	-	1	-	-	-	-	1	2	-	1	-	-	-	-	-	-	-	5	1
1	-	2	-	-	4	2	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	13	8
7	9	3	8	22	26	30	25	25	36	45	51	31	50	9	24	-	-	-	-	189	253
-	-	-	-	1	-	7	2	12	8	14	16	19	19	2	4	1	-	-	-	56	49
-	-	-	-	-	-	-	-	2	1	37	18	66	37	24	48	2	5	-	-	131	109
1	-	-	-	1	1	1	-	1	2	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	4	3
1	-	1	6	4	6	11	18	18	27	14	25	24	11	15	1	1	-	-	-	104	96
-	-	2	-	3	1	1	2	-	-	1	2	3	3	2	3	-	-	-	-	14	12
-	-	-	-	-	1	3	1	-	3	5	7	6	22	7	17	-	1	-	-	113	144
-	-	-	-	2	1	1	2	6	4	19	18	34	43	12	25	1	3	-	-	81	97

Opgaver over køn og alder ved

Dødsårsaker. (Causes de décès).	Sum.	Fordeling paa køn (par sexe).											
		0—1 aar.		1—5 aar.		5—10 aar.		10—15 aar.		15—20 aar.			
		Mandkj.	Kvindkj.	Mandkj.	Kvindkj.	Mandkj.	Kvindkj.	Mandkj.	Kvindkj.	Mandkj.	Kvindkj.		
Sarkom i andre organer eller med uopgit sæte..	18	9	8	-	-	1	-	-	-	1	-	1	-
Andre svulster	54	19	35	-	1	-	1	-	-	-	-	1	-
XI. Sygdomme i hud, bindevæv, ben og led, som ikke kan henføres under nogen av de føregaaende grupper.													
Hudsygdomme	5	1	4	-	4	-	-	-	-	-	-	-	-
Gangræn (ikke senil)....	2	1	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ben- og ledsygdomme....	12	6	6	-	-	2	-	1	-	-	1	-	-
XII. Svangerskaps- og barselsygdomme.													
Barselkrampe	8	-	8	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Emboli og trombose	6	-	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Blødning	2	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Livmorbristning.....	3	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Dystoki	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ektopisk svangerskap....	2	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Andre sygdomme under svangerskap og barsels.	6	-	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
XIII. Andre sygdomme.													
Myxødem	3	-	3	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Basedows sygdom	3	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Addisons	2	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Diverse andre sygdomme	16	11	5	3	1	2	-	1	1	1	-	1	-
Dsf. m. kjendt sygd.aarsak	9021	4293	4728	788	634	350	344	124	139	91	116	139	156
XIV. Unaturlig død.													
Selv mord	56	48	8	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Drap og mord	4	3	1	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Ulykkestilfælde:													
a. Akut alkoholforgiftn.	6	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
b. Andre akute forgiftninger	5	2	3	1	-	1	1	-	-	-	-	-	-
c. Drukning	96	83	13	1	-	7	4	15	1	4	1	8	-
d. Forfrysning	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
e. Forbrænding	15	6	9	-	-	1	5	1	2	-	-	1	-
f. Elektrisk strøm og lynnedslag	3	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
g. Vaadeskud	6	4	2	-	-	-	1	-	-	-	1	-	-
h. Andre ulykkestilfælde	120	87	33	2	3	10	7	8	1	3	-	6	9
Tilsammen	312	241	71	6	4	19	18	24	4	7	2	16	4
Dsf. m. ukjendt dødsårsak	107	55	52	29	23	3	3	-	-	-	1	3	-
Sum	9440	4589	4851	823	661	372	365	148	143	98	119	158	160

kjendte dødsårsaker i byerne.

Fordeling paa alder (par åge).																		Alder er opgitt for		
20—25 aar.		25—30 aar.		30—40 aar.		40—50 aar.		50—60 aar.		60—70 aar.		70—80 aar.		80—90 aar.		90—100 aar.				Over 100 aar.
Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	Mandkj.	Kvindekj.	
1	-	-	3	1	-	-	1	1	1	1	2	2	1	1	-	-	-	9	8	
1	-	-	-	1	6	5	4	10	2	8	4	7	1	2	-	-	-	19	35	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1	4	
-	-	1	-	1	1	1	-	-	1	-	-	-	-	1	-	1	-	1	1	
-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6	6	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
-	1	-	-	4	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	8	
-	1	-	-	3	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6	
-	-	-	1	1	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	
-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	
-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	
-	-	2	-	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6	
-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	3	
-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	3	
-	-	-	-	-	-	1	2	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	
-	1	-	-	-	1	2	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	11	5	5	
77	175	144	149	262	330	316	344	381	421	542	541	585	685	344	596	49	95	1	4292	4726
7	-	2	-	7	-	12	2	10	1	5	3	5	2	-	-	-	-	-	48	8
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	3	1
1	-	-	-	2	-	-	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	6	-
-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	2	3
4	1	13	1	4	2	11	-	6	1	6	-	1	1	3	-	-	-	-	83	13
1	-	1	-	-	-	1	-	-	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-	6	1
1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	1
2	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	2
9	-	3	1	14	2	6	-	10	2	6	3	6	6	3	5	1	-	-	87	33
25	2	19	3	29	4	30	3	26	5	21	7	12	9	6	6	1	-	-	241	71
-	1	2	-	-	2	1	1	4	7	7	7	3	4	3	3	-	-	-	55	52
202	178	165	152	291	336	347	348	411	433	570	555	600	698	353	605	50	95	1	4588	4849

Endel av lægerne behandlede epidemiske sygdomme, fordelt paa lægedistrikter og maaneder.

(Cas des maladies épidémiques par districts civils médicaux et par mois).

De romerske tal i følgende tabeller betegner de enkelte amter, saaledes som de paa side 1 og følgende er opført.

De av lægerne meddelte opgaver over tilfældenes fordeling paa maanederne omfatter ikk alle behandlede tilfælde, idet tiden ikke altid er opgit for disse.

a. Tyfoidfeber (*ileotyphus*).

Tabel XL.		Tilsammen.	Januar.	Februar.	Mars.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
Distrikt.														
I.	Kristiania	34	3	3	1	6	-	4	4	3	5	1	1	
II.	Aker	12	6	-	1	-	1	3	-	1	-	-	-	
	Ullensaker	7	-	-	-	-	2	4	1	-	-	-	-	
	Høland	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	
	Follo: Bygder	2	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	
III.	Eidsberg	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	
	Moss: Moss by	3	2	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	
	Bygder	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	
	Sarpsborg: Fredrikstad by	6	-	-	-	-	1	-	2	-	2	1	-	
	Bygder	9	-	-	-	2	2	-	1	1	-	2	-	
	Hvaler: Bygder	2	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	1	
IV.	Drammen stadsfysikat Drammen distrikt: Bygder	19	-	-	6	2	3	2	4	1	-	-	1	
	Modum	2	1	-	-	-	1	-	-	-	1	-	-	
	Sandsvær: Kongsberg by	2	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	
V.	Tønsberg: Tønsberg by	2	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	
	Bygder	4	1	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	
	Hof: Bygder	18	-	-	-	-	-	-	-	-	17	1	-	
	Larvik: Larvik by	2	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	
VI.	Solør og Odalen: Kongsvinger by	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
	Bygder	9	-	-	-	8	1	-	-	-	-	-	-	
VII.	Nordre Valdres	4	-	-	-	-	-	1	2	-	-	-	1	
VIII.	Skien: Porsgrund by	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	
	Brevik by	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	
	Tinn	10	-	1	1	-	2	-	-	-	1	1	1	

a. Tyfoidfeber (forts.).

Tabel XL (forts.).

Distrikt.		Tilsammen.	Januar.	Februar.	Mars.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
X.	Kristiansand by	11	-	1	2	2	1	-	-	2	2	1	-	-
	Oddernes:													
	Bygder	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Vanse:													
	Bygder	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
	Flekkefjord:													
	Flekkefjord by	2	-	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
XI.	Egersund:													
	Bygder	2	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-
	Sandnes:													
	Sandnes by	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	1	-
	Stavanger stadsfysikat	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	2
	Stavanger distrikt	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-
	Finnø	2	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	1
	Karmøen:													
	Skudeneshavn by	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-
	Kopervik by	8	-	1	-	5	-	-	-	-	1	-	-	-
XII.	Ytre Søndhordland	7	2	-	2	-	-	1	-	2	-	-	-	-
	Indre Hardanger	4	-	-	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Voss	3	1	-	-	1	-	-	-	-	-	1	-	-
	Søndre Midthordland	2	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-
	Nordre Midthordland	12	-	-	-	-	-	2	1	-	1	3	2	3
	Alversund	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Lindaas	7	-	-	1	1	-	2	1	-	1	1	-	-
XIII.	Bergen	60	2	2	4	4	4	1	2	7	9	8	11	6
XIV.	Lærdal	2	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Vik	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
	Ytre Søndfjord	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Indre Søndfjord	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Ytre Nordfjord	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Indviken	2	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-
XV.	Vestrø Søndmør	3	-	-	-	-	-	-	1	1	-	1	-	-
	Indre Søndmør	14	2	-	-	-	-	4	-	1	7	-	-	-
	Nordre Søndmør:													
	Aalesund by	41	1	-	-	-	-	9	18	2	7	-	3	1
	Bygder	5	-	-	-	1	-	-	3	-	-	-	1	-
	Ytre Romsdal:													
	Bygder	7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	5	-
	Indre Romsdal	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
	Søndre Nordmør:													
	Kristiansund by	3	-	-	-	-	1	-	-	2	-	-	-	-
XVI.	Trondhjem by	10	1	1	1	-	1	1	-	1	2	-	-	2
	Strinden	10	-	-	-	-	-	-	2	1	-	1	4	2
	Selbu	4	-	-	-	-	4	-	-	-	-	-	-	-
	Røros	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Guldalen	5	1	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	2
	Opdal	2	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	1	-
	Indre Fosen	2	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-

b. Epidemisk cerebrosppinalmeningit (forts.).

Tabel XL (forts.).

Distrikt.	Tilsammen.	Januar.	Februar.	Mars.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
VI. Trysil	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5
VII. Toten:													
Bygder	4	-	3	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Lom	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
VIII. Skien:													
Skien by	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Brevik by	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
Kragersø:													
Stathelle by	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
Hollen	1	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-
Tinn	17	5	2	3	2	2	-	2	1	-	-	-	-
IX. Aamli	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-
XI. Stavanger stadsfysikat	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
XII. Tysnes	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
XIII. Bergen	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-
XIV. Vik	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-
XV. Søndre Nordmør:													
Kristiansund by	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
Nordre Nordmør	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-
XVI. Strinden	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-
XVIII. Buksnes	5	1	1	-	2	-	-	1	-	-	-	-	-
XIX. Ibbestad	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-
XX. Loppen	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

c. Akut poliomyelitis (*poliomyelitis anterior acuta*).

I. Kristiania	4	1	-	1	1	-	-	-	-	1	-	-	-
II. Aker	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Ullensaker	2	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-
Høland	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-
III. Moss:													
Moss by	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-
Sarpsborg:													
Bygder	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-
Hvaler:													
Fredrikshald by ...	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Bygder	7	-	-	1	-	-	-	-	-	3	2	1	-

c. Akut poliomyelitt (forts.).

Tabel XL (forts.).		Tilsammen.	Januar.	Februar.	Mars.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
XII.	Indre Søndhordland...	7	-	-	-	-	-	-	-	-	1	2	2	2
	Ytre Søndhordland...	5	-	-	-	-	-	-	-	-	5	-	-	-
	Tysnes	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-
	Indre Hardanger	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-
	Ytre Hardanger	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
	Voss	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-
	Søndre Midthordland..	7	-	-	-	-	-	2	-	1	3	1	-	-
	Nordre Midthordland..	11	2	1	2	-	1	-	-	3	2	-	-	-
	Osterøen	11	-	-	-	-	-	-	4	6	1	-	-	-
	Alversund	9	1	-	-	-	-	-	2	1	2	3	-	-
	Lindaas	24	-	-	-	-	-	23	1	-	-	-	-	-
XIII.	Bergen	23	2	1	-	-	-	1	5	5	5	3	1	-
XIV.	Sogndal	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Gulen	2	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Kinn:													
	Bygder	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-
	Ytre Nordfjord	3	-	-	-	-	-	-	-	2	-	1	-	-
	Nordfjordeidet	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-
XV.	Vestre Søndmør	6	-	-	-	-	-	-	4	2	-	-	-	-
	Indre Søndmør	4	-	-	-	-	-	-	-	3	-	1	-	-
	Østre Søndmør	4	-	-	-	-	-	-	-	1	-	3	-	-
	Ørskog	6	-	-	-	-	-	-	-	3	1	-	2	-
	Nordre Søndmør:													
	Aalesund by	3	-	-	-	-	-	2	1	-	-	-	-	-
	Bygder	10	-	-	-	-	-	-	-	8	1	1	-	-
	Ytre Romsdal	7	-	-	-	-	-	-	1	4	1	1	-	-
	Indre Romsdal	2	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-
	Søndre Nordmør	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-
	Surendalen	2	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1	-
	Nordre Nordmør	2	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-
XVI.	Trondhjem by	2	-	-	-	-	1	-	-	-	-	1	-	-
	Strinden	8	3	2	-	-	-	2	-	-	-	-	-	1
	Røros	3	-	-	-	-	2	-	-	1	-	-	-	-
	Orkedalen	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	3	-
	Hitteren	3	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	1
	Ytre Fosen	3	-	-	-	-	-	-	1	1	1	-	-	-
	Nordre Fosen	3	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	1	-
XVII.	Stjørdalen	11	7	2	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-
	Frosta	2	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-
	Inderøen	3	2	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-
	Kolvereid	10	4	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Vikten	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
XVIII.	Brønnøy	6	3	1	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-
	Gildeskaal	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
	Folden	2	-	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-
	Skjerstad	21	3	-	-	-	-	11	-	-	2	3	1	1
	Hamarøy	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
	Lødingen	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
	Flakstad	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Buksnes	18	2	-	1	-	1	2	1	6	-	5	-	-

c. Akut poliomyelitt (forts.).

Tabel XL (forts.).		Tilsammen.	Januar.	Februar.	Mars.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
Distrikt.														
XIX.	Trondenes:													
	Harstad by	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
	Bygder	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Ibbestad	4	-	-	-	-	-	-	-	-	4	-	-	-
	Lenvik	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Tromsø:													
Tromsø by	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Bygder	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
XX.	Tanen	2	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Vardø:													
	Vardø by	2	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Sydvaranger	5	-	-	-	-	-	-	3	2	-	-	-	-

d. Barnekopper (*variola*).

I.	Kristiania	2	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-
----	----------------------	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---

e. Skarlagenseber (*scarlatina*).

I.	Kristiania	1073	91	110	92	75	59	53	45	58	103	131	155	10	
	Aker	324	16	31	15	27	29	23	8	24	35	57	39	1	
	Ullensaker	165	17	13	7	11	6	12	14	12	17	24	10	2	
	Høland	11	3	1	-	-	3	2	-	2	-	-	-	-	
	Follo:														
	Drebbak by	15	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	7	-	
	Bygder	41	2	4	4	4	8	6	2	-	-	7	4	-	
	II.	Eidsberg	38	6	2	10	1	4	-	2	1	8	-	1	-
		Moss:													
		Moss by	19	1	1	1	-	3	-	-	4	-	1	4	-
Bygder		47	11	5	1	2	10	1	-	7	2	-	5	-	
Sarpsborg:															
Sarpsborg by		17	7	3	2	4	-	-	-	-	1	-	-	-	
Fredrikstad by		46	8	2	1	1	1	-	-	2	7	20	4	-	
Bygder		107	25	3	8	5	4	13	4	10	13	11	4	-	
Hvaler:															
Fredrikshald by		23	2	1	-	-	4	3	3	1	5	3	1	-	
Bygder	44	6	2	6	2	8	5	1	2	4	4	2	-		
III.	Drammen stadsfysikat	63	20	5	13	6	5	2	-	4	3	1	3	-	
	Drammen distrikt:														
	Bygder	77	3	2	-	-	1	6	1	-	40	11	5	-	
	Ringerike:														
	Hønefoss by	7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	-	
	Bygder	50	1	3	1	1	4	-	1	8	21	2	8	-	
	Modum	59	28	13	7	1	1	4	-	-	3	-	2	-	
	Aal	3	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
	Sandsvør:														
	Kongsberg by	10	5	-	3	-	-	-	-	-	-	2	-	-	
Bygder	6	4	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-		
Rollag	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-		
IV.	Tønsberg:														
	Tønsberg by	28	4	6	9	6	-	1	1	-	-	-	1	-	
	Horten by	7	4	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	
	Bygder	52	14	14	4	3	3	1	4	5	-	2	1	-	

e. Skarlagensfeber (forts.).

Tabel XL (forts.).

Distrikt.	Tilsammen.	Januar.	Februar.	Mars.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
Hof:													
Holmestrand by	8	5	1	-	-	1	-	-	-	1	-	-	-
Svelviken by	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2
Bygder	61	19	2	4	13	2	-	1	2	2	1	4	11
Larvik:													
Larvik by	9	2	-	1	1	-	-	1	-	3	1	-	-
Sandefjord by	2	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Bygder	56	29	9	6	1	1	8	1	1	-	-	-	-
VI. Solør og Odalen:													
Kongsvinger by	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-
Bygder	42	2	10	5	2	6	-	6	5	4	-	2	-
Hedemarken:													
Hamar by	4	-	-	-	-	2	1	-	1	-	-	-	-
Bygder	141	20	49	15	10	12	3	5	15	6	3	3	-
Søndre Østerdalen	58	2	13	16	8	-	-	2	1	1	1	12	2
Trysil	8	7	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-
Rendalen	2	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Tønset	24	5	-	-	-	-	5	4	4	3	-	2	1
VII. Hadeland og Land	55	4	13	7	2	7	4	-	3	2	2	-	11
Søndre Valdres	36	-	1	-	-	7	7	-	-	-	11	8	2
Nordre Valdres	34	16	2	5	3	1	-	1	2	-	-	1	3
Toten:													
Bygder	10	3	1	-	-	-	-	2	-	2	-	-	2
Faaberg:													
Bygder	4	-	-	1	-	2	-	-	-	-	-	1	-
Ringebu	9	1	6	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-
Lom	7	-	-	-	1	1	-	1	-	-	-	4	-
Lesje	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	-	-
VIII. Skien:													
Skien by	27	4	4	-	-	-	3	-	4	11	1	-	-
Porsgrund by	5	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	3
Brevik by	6	-	-	-	-	-	-	-	-	2	3	1	-
Bygder	6	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Kragerø:													
Kragerø by	33	5	1	1	3	-	-	-	-	-	-	15	8
Bygder	26	5	3	3	2	-	3	1	-	1	-	2	6
Hollen	4	-	1	-	-	-	-	-	-	2	-	1	-
Sauland	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
Kviteseid	9	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	9
Laardal	27	-	-	-	-	-	9	10	-	6	2	-	-
Tinn	6	2	-	2	-	2	-	-	-	-	-	-	-
IX. Østre Nedenes:													
Risør by	16	7	6	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-
Tvedestrand by	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Bygder	14	-	1	-	-	1	3	1	2	5	-	1	-
Vestre Nedenes:													
Bygder	12	1	1	1	1	1	1	-	-	1	-	5	-
Aamli	2	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1	-	-
Evje	9	-	9	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
X. Kristiansand by	129	6	5	24	20	6	12	5	3	5	24	12	7
Oddernes:													
Bygder	208	20	38	28	5	15	19	30	10	2	14	19	8

e. Skarlagensfeber (forts.).

Tabel XL (forts.).		Tilsammen.	Januar.	Februar.	Mars.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
Distrikt.														
	Undal	6	5	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Vanse:													
	Farsund by	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
	Bygder	2	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Flekkefjord:													
	Flekkefjord by	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-
	Bygder	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-
XI.	Sogndal:													
	Bygder	5	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Egersund:													
	Egersund by	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Sandnes:													
	Bygder	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Stavanger stadsfysikat	80	13	14	13	3	2	6	-	4	5	4	15	1
	Stavanger distrikt	11	1	1	-	1	-	-	-	-	1	1	-	-
	Finnø	19	-	-	-	-	-	9	-	2	1	1	-	-
	Sand	1	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-
	Karmøen:													
	Bygder	7	1	-	-	1	-	-	-	5	-	-	-	-
	Hangesund:													
	Hangesund by	9	1	-	2	-	-	4	-	2	-	-	-	-
	Bygder	12	-	-	-	2	1	1	4	-	1	-	-	-
XII.	Sveio og Vikebygd	14	11	-	-	-	-	1	-	1	1	-	-	-
	Indre Søndhordland	7	3	-	-	-	-	-	-	3	-	1	-	-
	Ytre Søndhordland	67	10	12	6	4	7	7	3	4	7	-	5	2
	Tysnes	5	2	1	-	1	-	-	-	-	-	-	1	-
	Indre Hardanger	11	5	1	1	-	-	-	1	2	-	1	-	-
	Ytre Hardanger	50	19	5	7	2	2	1	5	-	-	9	-	-
	Voss	26	-	6	-	-	18	-	2	-	-	-	-	-
	Søndre Midthordland	19	2	4	1	-	1	1	-	2	6	2	-	-
	Nordre Midthordland	5	-	1	-	2	-	1	-	-	1	-	-	-
	Alversund	10	-	5	3	-	2	-	-	-	-	-	-	-
	Lindaas	14	6	2	5	-	-	-	-	-	-	1	-	-
XIII.	Bergen	51	7	8	1	3	6	5	4	2	-	5	6	-
XIV.	Lærdal	7	-	7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Gulen	7	4	-	-	2	-	1	-	-	-	-	-	-
	Ytre Søndfjord	20	-	-	-	-	-	-	-	-	-	9	10	-
	Indre Søndfjord	8	-	-	-	-	8	-	-	-	-	-	-	-
	Ytre Nordfjord	3	-	1	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-
	Indviken	9	-	-	6	3	-	-	-	-	-	-	-	-
XV.	Vestre Søndmør	13	3	-	-	1	1	3	-	-	-	4	-	-
	Indre Søndmør	27	4	12	-	-	-	-	3	1	3	1	3	-
	Ørskog	3	-	-	-	-	-	-	3	-	-	-	-	-
	Nordre Søndmør:													
	Aalesund by	68	1	-	9	8	10	22	3	6	3	2	1	-
	Bygder	23	-	-	4	8	6	4	1	-	-	-	-	-
	Ytre Romsdal:													
	Bygder	16	-	-	14	-	2	-	-	-	-	-	-	-
	Indre Romsdal	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-

e. Skarlagensfeber (forts.).

Tabel XL (forts.).

Distrikt.		Tilsammen.	Januar.	Februar.	Mars.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
XVI.	Søndre Nordmør:													
	Kristiansund by	15	8	1	1	-	1	1	-	-	-	2	1	-
	Bygder	2	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-
	Surendalen	63	1	19	13	8	4	8	2	2	-	-	5	1
	Nordre Nordmør	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Trondhjem by	180	14	16	18	9	13	5	5	8	6	3	17	66
	Strinden	98	9	17	19	5	2	2	1	-	6	2	29	6
	Røros	33	-	-	-	-	-	-	-	-	-	10	18	5
	Guldalen	21	-	1	3	-	-	-	-	-	-	-	3	12
XVII.	Orkedalen	215	28	27	28	26	10	36	12	12	5	13	12	6
	Hevne	4	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	2
	Ytre Fosen	2	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-
	Indre Fosen	58	3	19	6	9	1	2	-	-	6	5	5	2
	Nordre Fosen	5	-	-	-	-	-	-	-	2	3	-	-	-
	Stjørdalen	2	1	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-
	Levanger:													
	Bygder	2	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-
XVIII.	Inderøen	30	-	-	1	-	4	9	-	5	4	-	-	7
	Stenkjær:													
	Stenkjær by	3	-	-	-	-	2	1	-	-	-	-	-	-
	Bygder	2	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Vikten	3	-	-	-	-	2	-	-	1	-	-	-	-
	Vikten	18	-	-	4	4	8	1	-	-	-	1	-	-
	Vikten	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Vefsen:														
Bygder	12	-	-	-	-	-	6	5	-	-	-	1	-	
Bodø:														
Bodin	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	
Ofoten:														
Narvik by	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	
Buksnes	4	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	3	
XIX.	Trondenes:													
	Harstad by	3	-	-	-	2	1	-	-	-	-	-	-	-
	Bygder	6	-	-	-	-	2	-	-	4	-	-	-	-
	Ibbestad	2	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-
	Tranøy	5	3	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Lenvik	6	-	-	-	6	-	-	-	-	-	-	-	-
	Berg	13	-	-	-	-	-	-	-	-	4	2	5	2
	Balsfjorden	9	-	-	-	6	3	-	-	-	-	-	-	-
	Tromsø:													
	Tromsø by	67	14	20	13	-	-	-	-	-	2	8	5	5
Bygder	26	-	1	4	-	1	-	-	-	8	8	1	3	
Karløy	11	8	1	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	
Skjervøy	26	4	5	-	4	-	-	6	2	2	1	-	2	
XX.	Hammerfest:													
	Hammerfest by	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-
	Gamvik	3	-	-	-	-	1	-	2	-	-	-	-	-
	Vardø:													
	Vardø by	3	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	1
	Vadsø:													
Bygder	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	
Sydvaranger	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	

f. Meslinger (morbilli).

Tabel XL (forts.).		Tilsammen.	Januar.	Februar.	Mars.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
Distrikt.														
I.	Kristiania	547	100	46	50	33	87	103	14	11	13	12	41	3
II.	Aker	149	10	8	31	46	15	9	4	-	4	5	11	
	Ullensaker	288	1	9	6	3	26	23	22	10	12	17	58	10
	Høland	64	11	29	4	7	2	6	5	-	-	-	-	
	Follo:													
	Drøbak by	40	-	-	-	1	-	-	-	-	-	1	13	2
	Bygder	74	2	8	4	1	-	3	1	-	4	10	16	2
III.	Eidsberg	11	-	-	1	-	-	7	1	1	-	1	-	
	Moss:													
	Moss by	263	-	-	-	-	1	13	-	7	34	108	86	1
	Bygder	101	2	3	-	10	11	15	15	10	12	3	20	
	Sarpsborg:													
	Sarpsborg by	53	-	-	-	1	2	-	1	2	2	-	2	4
	Fredrikstad by	116	-	-	-	-	-	-	1	1	-	5	52	5
	Bygder	86	-	-	3	2	3	-	3	1	13	22	21	1
	Hvaler:													
	Fredrikshald by	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
	Bygder	15	4	-	-	-	-	-	1	1	1	-	8	
IV.	Drammen stadsfysikat	595	2	-	4	11	124	235	124	45	13	19	18	
	Drammen distrikt:													
	Holmsbu by	8	-	-	-	-	-	-	-	-	3	4	1	
	Bygder	255	-	-	5	2	-	2	5	10	19	61	56	9
	Ringerike:													
	Hønefoss by	2	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	
	Bygder	140	-	-	-	-	-	-	8	25	59	-	-	4
	Modum	347	3	-	-	1	-	24	106	44	25	35	50	5
	Aal	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
	Sandsvær:													
	Kongsberg by	18	-	-	-	-	-	-	2	1	-	13	1	
	Bygder	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	1	
V.	Tønsberg:													
	Tønsberg by	19	-	-	-	-	-	2	1	1	-	-	3	1
	Horten by	18	-	1	-	-	-	2	1	6	7	1	-	
	Bygder	32	-	-	1	1	-	1	4	7	4	3	7	
	Hof:													
	Holmestrand by	38	-	-	1	-	1	-	1	-	9	19	4	
	Svelviken by	28	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	21	
	Bygder	173	-	-	-	-	26	24	8	10	11	29	38	2
	Larvik:													
	Larvik by	43	-	-	-	1	3	1	-	1	-	2	8	2
	Sandefjord by	138	-	-	-	-	9	54	47	7	6	-	6	
	Bygder	74	1	-	-	1	2	18	30	11	2	7	1	
VI.	Søler og Odalen:													
	Kongsvinger by	5	-	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
	Bygder	54	19	6	9	6	4	3	-	2	-	5	-	
	Hedemarken:													
	Hamar by	98	-	2	-	1	-	6	4	-	-	-	19	6
	Bygder	43	-	-	-	-	1	-	-	6	5	3	9	1
	Søndre Østerdalen	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	
	Trysil	9	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	1	
	Rendalen	32	-	-	-	7	5	14	6	-	-	-	-	
	Tønset	75	21	22	-	16	4	2	1	-	-	1	-	

f. Meslinger (forts.).

Tabel XI. (forts.).		Tilsammen.	Januar.	Februar.	Mars.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
XIX.	Ibbestad	8	2	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
	Tranøy	3	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-
	Tromsø:													
	Tromsø by	3	2	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-
	Lyngen	14	1	-	-	-	-	-	-	-	12	1	-	-
XX.	Talvik	3	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Hammerfest:													
	Hammerfest by	57	14	-	6	6	20	9	2	-	-	-	-	-
	Maasø	29	-	-	19	-	-	-	-	1	3	4	2	-
	Vardø:													
	Vardø by	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Sydvaranger	57	35	19	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	

g. Difteri og strupehoste (*diphtheria, croup*).

I.	Kristiania	1174	95	88	78	70	96	67	54	79	152	152	126	117
	II.													
II.	Aker	187	21	15	14	10	4	16	12	9	14	21	23	28
	Ullensaker	73	4	8	8	-	6	5	7	4	7	9	4	11
	Høland	28	-	-	-	-	5	6	3	-	-	9	-	5
	Follo:													
	Drøbak by	4	-	-	-	-	-	-	-	-	1	3	-	-
	Hølen by	4	-	-	-	-	-	3	-	1	-	-	-	-
Bygder	17	-	-	2	2	1	1	4	1	1	3	1	1	
III.	Eidsberg	9	2	-	-	-	2	2	1	-	1	-	-	1
	Moss:													
	Moss by	14	3	-	-	1	2	1	-	1	-	-	3	3
	Bygder	24	7	3	3	2	2	-	-	1	1	2	3	-
	Sarpsborg:													
	Sarpsborg by	15	4	2	-	1	-	-	-	-	1	5	2	-
	Fredrikstad by	10	-	1	1	1	3	-	-	2	-	1	1	-
	Bygder	86	6	3	5	12	6	2	2	8	5	14	13	10
Hvaler:														
Fredrikshald by	4	-	1	1	-	-	1	-	-	-	-	1	-	
Bygder	19	2	2	2	-	-	-	-	-	-	1	-	12	
IV.	Drammen stadsfysikat	28	4	-	6	1	1	1	2	7	2	1	2	1
	Drammen distrikt:													
	Bygder	33	6	1	5	7	4	3	-	-	2	3	1	1
	Ringerike:													
	Hønefoss by	2	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-
	Bygder	6	-	1	-	-	-	-	-	-	-	4	1	-
	Modum	34	8	8	3	1	1	2	-	2	2	2	5	-
	Nes	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Sandsvær:													
	Kongsberg by	12	-	-	-	-	-	-	-	-	2	5	5	-
Bygder	7	-	-	3	-	-	-	-	-	1	-	1	2	
V.	Tønsberg:													
	Tønsberg by	9	-	-	-	-	1	4	-	1	-	2	-	1
	Horten by	7	2	-	2	-	1	-	-	-	-	-	-	2
	Bygder	26	2	8	6	-	2	-	-	-	-	2	5	1

g. Difteri og Strupehøste (forts.).

Tabel XL (forts.).

Distrikt.		Tilsammen.	Januar.	Februar.	Mars.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
X.	Kristiansand by	104	4	15	15	6	7	7	5	6	7	7	18	7
	Oddernes:													
	Mandal by	20	-	5	2	-	-	-	1	-	-	-	-	12
	Bygder	61	5	6	4	2	3	8	6	2	-	11	10	4
	Undal	25	10	2	3	4	2	-	-	1	1	-	-	2
	Lyngdal	6	-	-	-	2	4	-	-	-	-	-	-	-
	Vanse:													
	Bygder	20	1	1	12	4	-	-	1	1	-	-	-	-
	Flekkefjord:													
	Flekkefjord by	4	-	-	-	-	-	-	1	1	-	1	1	-
	Bygder	20	7	2	-	-	1	-	-	4	4	1	-	1
XI.	Sogndal:													
	Bygder	7	-	-	-	-	-	-	1	1	-	5	-	-
	Egersund:													
	Egersund by	30	1	1	3	2	2	2	-	-	-	4	5	10
	Bygder	38	7	1	16	4	6	2	-	2	-	-	-	-
	Sandnes:													
	Sandnes by	24	6	1	3	4	2	1	2	1	1	2	-	1
	Bygder	67	16	7	6	9	3	-	3	3	7	3	5	5
	Stavanger stadsfysikat	247	55	24	23	18	25	13	2	14	9	24	16	24
	Stavanger distrikt	24	3	3	-	1	7	-	-	-	1	2	5	2
	Finne	58	36	4	7	-	1	-	3	1	-	-	4	2
	Sand	29	4	7	10	-	2	-	-	-	-	6	-	-
	Karmøen:													
	Skudeneshavn by	28	8	14	3	1	1	1	-	-	-	-	-	-
	Kopervik by	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2
	Bygder	43	1	14	4	6	1	2	2	5	1	1	-	6
	Haugesund:													
	Haugesund by	86	24	8	7	8	6	3	3	1	5	6	8	7
	Bygder	22	4	1	2	-	3	1	-	3	-	-	1	7
XII.	Sveio og Vikebygd	20	1	-	6	7	1	1	2	-	-	2	-	-
	Indre Søndhordland	10	1	1	1	2	-	1	1	-	3	-	-	-
	Ytre Søndhordland	61	5	2	1	4	1	5	5	7	4	8	10	9
	Tysnes	7	4	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-
	Indre Hardanger	27	-	-	2	1	-	1	4	8	1	4	2	4
	Ytre Hardanger	35	1	2	-	1	11	12	1	-	5	1	1	-
	Voss	23	4	11	-	3	1	1	-	-	2	-	1	-
	Søndre Midthordland	56	20	1	5	1	1	5	3	4	11	2	3	-
	Nordre Midthordland	221	12	12	13	10	16	24	15	25	30	36	23	15
	Osterøen	35	7	4	4	6	-	-	1	5	6	-	1	1
	Alversund	24	2	-	2	-	-	5	4	2	2	-	3	4
	Lindaas	62	5	10	4	13	7	5	8	3	7	-	-	-
XIII.	Bergen	738	105	71	77	55	73	65	44	59	49	68	41	31
XIV.	Lærdal	7	-	-	5	2	-	-	-	-	-	-	-	-
	Sogndal	25	1	5	7	-	1	1	1	3	1	-	1	4
	Vik	49	9	8	3	4	-	1	5	5	4	3	5	2
	Gulen	18	-	2	4	-	-	1	-	-	4	2	4	1
	Kirkebo	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-
	Ytre Søndfjord	4	-	-	-	1	-	-	-	2	-	1	-	-
	Indre Søndfjord	17	1	1	-	3	2	-	2	-	1	5	1	1
	Kinn:													
	Bygder	27	-	2	-	6	1	5	-	4	3	-	-	6

g. Difteri og strupehoste (forts.).

Tabel XL (forts.).		Tilsammen.	Januar.	Februar.	Mars.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
Distrikt.														
XIX.	Trondenes:													
	Harstad by	12	-	-	-	-	-	-	-	2	1	3	3	3
	Bygder	14	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-	1	10
	Ibbestad	27	7	-	-	2	-	-	-	7	1	-	5	5
	Maalselven	9	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	9
	Balsfjord	2	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
	Tromsø:													
	Tromsø by	6	-	-	1	-	-	2	1	-	-	1	1	-
	Lyngen	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	-
	Karlsøy	5	-	-	-	4	1	-	-	-	-	-	-	-
	Skjervøy	3	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	1	-
XX.	Alten	14	4	-	-	-	-	-	2	1	-	6	1	-
	Talvik	22	-	3	1	-	-	-	-	1	1	3	7	6
	Loppen	14	-	-	6	2	-	-	1	2	-	-	-	3
	Hammerfest:													
	Hammerfest by	68	42	3	2	3	5	3	4	-	2	2	2	-
	Bygder	33	1	5	-	-	3	13	1	6	1	-	2	1
	Maasø	19	-	2	1	-	-	-	2	4	1	6	2	1
	Lebesby	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-
	Gamvik	16	-	-	-	-	-	-	-	-	5	2	4	5
	Tanen	14	-	-	-	-	-	-	-	9	5	-	-	-
	Vardø:													
	Vardø by	4	-	-	1	-	-	-	-	1	2	-	-	-
	Vadsø:													
	Vadsø by	3	-	2	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
	Sydvaranger	14	4	2	1	4	-	1	1	-	-	-	-	1

h. Kikhoste (*tussis convulsiva*).

I.	Kristiania	168	29	23	34	23	12	6	2	2	11	2	2	22
II.	Aker	30	12	5	2	-	3	4	-	4	-	-	-	-
	Ullensaker	169	24	15	27	35	28	34	1	3	2	-	-	-
	Høland	12	-	3	-	-	-	2	4	2	1	-	-	-
	Follo:													
	Drøbak by	3	-	-	1	-	-	-	1	-	-	-	1	-
	Bygder	22	4	7	3	4	-	2	-	-	-	-	-	-
III.	Eidsberg	10	5	2	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-
	Moss:													
	Moss by	180	58	43	20	35	15	4	-	-	-	2	3	-
	Bygder	124	2	2	1	14	21	21	25	18	10	5	5	-
	Sarpsborg:													
	Sarpsborg by	167	14	12	35	43	27	2	12	3	-	18	-	1
	Fredrikstad by	33	8	3	2	1	1	9	-	2	1	2	2	2
	Bygder	45	7	4	-	5	9	-	5	-	-	2	6	7
	Hvaler:													
	Fredrikshald by	28	10	12	-	-	3	-	2	-	-	-	-	1
	Bygder	11	1	5	2	-	-	1	2	-	-	-	-	-
IV.	Drammen stadsfysikat	89	-	3	5	4	-	5	-	7	-	10	20	35
	Drammen distrikt:													
	Holmsbu by	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Bygder	23	-	-	1	3	8	1	10	-	-	-	-	-

h. Kikhoste (forts.)

Tabel XL (forts.)		Tilsammen.	Januar.	Februar.	Mars.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
	Ringerike:													
	Hønefoss by	38	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	6	28
	Bygder	128	-	-	-	-	-	-	1	2	-	13	64	48
	Modum	303	18	33	28	17	54	32	24	26	28	13	1	29
	Sandsvær:													
	Kongsberg by	103	48	26	17	5	2	-	-	-	-	5	-	-
	Bygder	86	6	6	3	4	13	33	14	7	-	-	-	-
	Rollag	26	-	-	-	-	-	1	6	1	-	-	3	15
V.	Tønsberg:													
	Tønsberg by	39	15	15	7	-	1	-	-	1	-	-	-	-
	Horten by	4	-	-	-	-	-	-	4	-	-	-	-	-
	Bygder	7	2	-	-	1	1	3	-	-	-	-	-	-
	Hof:													
	Bygder	23	-	1	-	-	-	4	-	-	-	3	6	9
	Larvik:													
	Larvik by	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
	Sandefjord by	28	-	-	-	-	-	-	-	-	-	10	12	6
	Bygder	4	-	-	-	-	-	3	-	-	-	-	1	-
VI.	Solør og Odalen:													
	Kongsvinger by	3	-	-	-	-	1	-	-	2	-	-	-	-
	Bygder	121	10	7	10	25	16	25	4	10	7	4	3	-
	Hedemarken:													
	Bygder	8	3	-	-	5	-	-	-	-	-	-	-	-
	Søndre Østerdalen	56	6	17	19	4	7	3	-	-	-	-	-	-
	Tønset	56	17	36	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-
VII.	Hadeland og Land ...	355	22	12	5	7	18	43	57	63	42	30	26	30
	Søndre Valdres	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-
	Toten:													
	Bygder	14	-	12	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-
VIII.	Skien:													
	Skien by	14	-	-	1	1	1	-	5	5	1	-	-	-
	Porsgrund by	68	22	12	1	7	6	6	1	2	4	3	1	3
	Brevik by	3	-	-	1	2	-	-	-	-	-	-	-	-
	Bygder	70	10	2	-	1	10	1	12	1	10	3	12	8
	Kragerø:													
	Kragerø by	46	-	-	-	1	16	17	6	3	2	1	-	-
	Bygder	41	-	1	-	2	14	1	10	4	3	3	1	2
	Kviteseid	11	-	-	-	-	1	2	-	-	1	3	4	-
	Laardal	8	-	-	-	-	-	-	2	3	-	-	-	3
	Tinn	18	-	2	2	4	4	2	4	-	-	-	-	-
IX.	Østre Nedenes:													
	Riser by	14	6	3	1	-	-	-	-	-	4	-	-	-
	Tvedestrand by	14	7	6	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-
	Bygder	82	34	19	10	1	5	-	-	-	-	8	-	5
	Vestre Nedenes:													
	Arendal by	24	2	-	2	-	7	1	-	-	1	5	5	1
	Lillesand by	22	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	5	14
	Bygder	65	4	3	19	5	-	6	3	3	1	4	7	10
	Aamli	19	-	-	4	1	10	4	-	-	-	-	-	-

h. Kikhoste (forts.).

Tabel XL (forts.).		Tilsammen.	Januar.	Februar.	Mars.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
X.	Kristiansand by	50	-	-	-	-	-	-	-	5	4	2	20	19
	Oddernes:													
	Mandal by	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-
	Bygder	11	2	4	3	-	-	1	-	-	-	1	-	-
	Undal	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Flekkefjord:													
	Flekkefjord by	39	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	7	32
	Bygder	15	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-	4	8
XI.	Sandnes:													
	Sandnes by	44	-	9	5	6	4	4	3	7	1	4	-	1
	Bygder	48	1	9	8	-	8	10	3	-	-	2	2	5
	Stavanger stadsfysikat	384	72	63	59	34	20	14	14	22	16	7	18	45
	Stavanger distrikt	14	-	-	4	-	-	1	-	-	3	5	1	-
	Finnø	5	1	1	1	-	-	-	-	-	2	-	-	-
	Sand	29	-	-	1	-	-	-	-	-	14	8	6	-
	Karmøen:													
	Skudeneshavn by	22	-	-	-	-	-	-	1	-	10	6	5	-
	Kopervik by	35	2	-	-	-	-	-	-	4	-	8	14	7
	Bygder	49	-	-	16	5	8	3	3	-	1	-	5	8
	Haugesund:													
	Haugesund by	31	-	3	2	1	-	4	1	3	-	2	3	12
	Bygder	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-
XII.	Sveio og Vikebygd	12	-	2	6	2	-	2	-	-	-	-	-	-
	Indre Hardanger	7	-	5	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Voss	19	-	-	1	7	3	4	4	-	-	-	-	-
	Søndre Midthordland	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-
	Osterøen	7	4	-	-	-	-	-	-	-	3	-	-	-
XIII.	Bergen	425	68	55	41	28	37	31	27	21	13	37	46	21
XIV.	Lærdal	4	-	1	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Lyster	3	-	-	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-
	Gulen	6	-	-	-	6	-	-	-	-	-	-	-	-
	Ytre Søndfjord	36	8	-	11	-	9	8	-	-	-	-	-	-
	Kinn:													
	Florø by	14	5	8	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
	Bygder	17	4	3	4	1	2	-	3	-	-	-	-	-
XV.	Vestre Søndmør	6	2	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Nordre Søndmør:													
	Aalesund by	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-
	Bygder	9	-	2	1	2	-	-	-	-	-	-	-	4
	Ytre Romsdal:													
	Molde by	2	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-
	Indre Romsdal	14	-	1	5	7	1	-	-	-	-	-	-	-
	Søndre Nordmør:													
	Kristiansund by	64	-	-	-	-	-	-	-	3	1	11	13	36
	Bygder	20	1	-	6	3	3	1	2	4	-	-	-	-
	Surendalen	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1
	Nordre Nordmør	107	1	-	-	-	-	-	4	5	15	24	29	29
XVI.	Trondhjem by	330	51	28	22	27	44	27	21	13	12	30	31	24
	Strinden	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5	-
	Røros	29	13	9	2	4	1	-	-	-	-	-	-	-

h. Kikhoste (forts.).

Tabel XL (forts.).		Tilsammen.	Januar.	Februar.	Mars.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
Distrikt.														
	Guldalen	8	-	-	-	2	3	-	3	-	-	-	-	-
	Opdal	31	3	3	-	1	10	2	5	5	1	-	-	-
	Orkedalen	10	9	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Hevne	11	-	-	-	-	3	-	4	2	1	-	-	-
	Ytre Fosen	5	3	-	-	-	-	-	-	-	2	2	-	-
	Indre Fosen	3	-	-	-	-	-	-	1	-	2	-	-	-
	Nordre Fosen	47	11	10	15	8	3	-	-	-	-	-	-	-
XVII.	Stjørdalen	10	6	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Levanger:													
	Bygder	11	10	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Indrøen	5	-	-	-	1	1	-	2	1	-	-	-	-
	Stenkjær:													
	Stenkjær by	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Bygder	46	-	-	2	9	13	9	3	-	-	-	10	-
XVIII.	Alstahaug	9	-	4	2	2	1	-	-	-	-	-	-	-
	Gildeskaal	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-	-
	Bodø:													
	Bodø by	5	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	3	-
	Bodin	4	-	-	-	-	-	-	-	4	-	-	-	-
	Austlofoten	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
XIX.	Tromsø:													
	Tromsø by	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
	Bygder	1	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-
XX.	Alten	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-

i. Influenza.

I.	Kristiania	762	86	191	130	80	26	13	17	7	13	18	66	113
II.	Aker	355	76	65	52	48	29	20	12	1	3	7	22	20
	Ullensaker	125	52	24	22	4	4	1	-	-	-	1	-	17
	Høland	97	9	16	13	8	8	4	1	3	9	6	7	13
	Follo:													
	Drøbak by	14	6	3	2	-	-	-	-	-	-	-	-	3
	Bygder	79	5	16	10	8	8	-	2	2	-	4	18	6
III.	Eidsberg	69	19	19	8	10	7	2	2	-	-	1	-	1
	Moss:													
	Moss by	36	-	-	6	6	5	3	-	1	7	-	4	4
	Bygder	68	18	30	13	2	4	-	-	-	-	-	-	1
	Sarpsborg:													
	Sarpsborg by	116	2	20	32	12	6	4	3	1	7	5	-	24
	Fredrikstad by	30	1	3	8	1	-	1	-	-	-	-	3	13
	Bygder	125	6	16	22	9	6	16	11	2	4	4	6	23
	Hvaler:													
	Fredrikshald by	86	2	13	8	6	4	5	2	6	1	3	3	33
	Bygder	118	11	12	11	8	15	8	5	13	1	8	9	17
IV.	Drammen stadsfysikat	694	62	246	83	24	3	5	5	2	3	17	55	189
	Drammen distrikt:													
	Bygder	330	58	72	27	30	28	13	-	2	2	10	20	88

i. Influenza (forts.).

Tabel XL (forts.).

Distrikt.	Tilsammen.	Januar.	Februar.	Mars.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
Ringerike:													
Hønefoss by	137	27	20	13	3	11	12	-	13	15	9	8	6
Bygder	314	62	55	33	29	25	6	8	20	26	1	20	29
Modum	402	43	93	99	39	18	2	4	10	8	11	33	42
Nes	29	6	4	-	-	-	-	-	-	4	1	12	2
Aal	4	1	-	-	1	1	-	-	-	-	-	1	-
Sandsvær:													
Kongsberg by	102	6	18	19	16	8	7	1	1	6	12	5	3
Bygder	54	11	8	11	7	1	6	3	-	-	-	4	3
Rollag	30	3	5	9	4	-	1	3	1	-	-	1	3
V. Tønsberg:													
Tønsberg by	33	3	9	2	2	-	-	-	-	-	-	12	5
Horten by	69	1	5	8	4	4	-	1	1	-	-	-	45
Aasgaardstrand by	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2
Bygder	38	4	9	4	4	1	2	4	-	1	1	3	5
Hof:													
Holmestrand by	7	1	1	3	2	-	-	-	-	-	-	-	-
Svelviken by	14	-	-	-	-	2	5	7	-	-	-	-	-
Bygder	75	12	12	18	3	12	5	4	1	1	1	3	3
Larvik:													
Larvik by	226	21	22	24	16	16	-	6	11	3	9	13	85
Sandefjord by	64	8	8	9	4	5	-	-	2	1	2	7	18
Bygder	93	33	13	15	4	8	3	7	1	-	1	3	5
VI. Soler og Odalen:													
Kongsvinger by	7	-	-	-	-	-	1	-	4	-	-	-	2
Bygder	85	14	22	5	11	1	5	2	1	2	2	6	15
Hedemarken:													
Hamar by	5	3	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Bygder	138	21	40	31	14	5	7	2	3	1	7	3	4
Søndre Østerdalen	89	10	20	18	11	4	3	-	2	3	2	8	8
Trysil	21	5	4	5	-	-	-	1	-	-	-	5	1
Rendalen	9	-	-	-	-	6	3	-	-	-	-	-	-
Tønset	63	4	12	10	15	4	3	2	-	2	3	5	3
VII. Hadeland og Land	433	66	112	91	48	16	9	-	-	-	3	14	74
Søndre Valdres	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nordre Valdres	38	-	1	1	2	16	15	-	-	-	-	2	1
Toten:													
Gjøvik by	58	14	10	13	9	4	-	-	-	3	5	-	-
Bygder	104	16	7	25	9	6	10	3	4	3	5	11	5
Faaberg:													
Lillehammer by	22	-	16	4	1	-	-	1	-	-	-	-	-
Bygder	49	7	12	8	14	-	-	1	-	-	-	4	3
Ringeby	8	1	3	1	-	-	-	-	-	-	-	-	2
Lom	78	12	5	18	17	7	8	2	1	-	1	2	5
Lesje	45	6	13	8	7	-	4	-	-	-	4	-	3
VIII. Skien:													
Skien by	114	28	37	17	5	2	-	-	1	-	4	10	10
Porsgrund by	174	25	22	22	12	13	7	-	15	11	13	17	17
Brevik by	8	-	2	3	1	-	-	-	-	-	-	-	2
Bygder	90	10	11	13	5	9	5	5	6	6	4	7	9

i. Influenza (forts.).

Tabel XL (forts.).		Tilsammen.	Januar.	Februar.	Mars.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
	Distrikt.													
	Kragerø:													
	Kragerø by	26	-	1	3	4	2	3	-	7	-	-	-	6
	Langesund by	15	2	6	4	1	-	-	-	1	-	-	-	-
	Stathelle by	6	-	1	4	1	-	-	-	-	-	-	-	-
	Bygder	91	10	6	15	36	12	1	5	1	-	2	2	2
	Hollen	23	-	2	4	4	4	2	-	2	-	-	-	1
	Sauland	38	6	12	12	7	1	-	-	-	-	-	-	-
	Kviteseid	55	4	7	11	14	9	1	-	-	1	-	-	1
	Laardal	41	8	9	14	2	3	-	-	1	-	-	-	-
	Tinn	53	32	16	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-
IX.	Østre Nedenes:													
	Risør by	65	1	31	8	12	5	1	1	1	-	1	-	4
	Tvedestrand by	15	3	1	2	2	3	-	-	-	-	-	-	4
	Bygder	136	11	26	17	21	20	6	4	2	4	4	13	8
	Vestre Nedenes:													
	Arendal by	383	55	70	51	85	23	9	6	8	17	17	22	20
	Grimstad by	129	11	46	16	16	7	4	2	4	7	5	7	4
	Lillesand by	3	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-
	Bygder	333	32	86	54	58	38	9	7	9	7	5	13	15
	Aamli	38	-	2	2	31	3	-	-	-	-	-	-	-
	Evje	27	4	2	1	2	1	1	1	1	4	4	3	5
	Sætersdalen	13	2	8	1	-	-	1	-	-	-	-	1	-
X.	Kristiansand by	39	11	5	7	7	3	2	-	-	-	-	1	3
	Oddernes:													
	Bygder	15	4	5	-	3	1	-	-	-	1	-	-	1
	Undal	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
	Vanse:													
	Bygder	3	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	1	-
	Flekkefjord:													
	Flekkefjord by	64	16	10	6	3	6	6	4	8	-	-	5	-
	Bygder	51	7	9	8	6	5	10	-	-	-	1	4	1
XI.	Sogndal:													
	Sogndal by	6	-	-	-	-	3	1	-	-	1	1	-	-
	Bygder	23	-	-	-	-	7	8	-	-	4	4	-	-
	Egersund:													
	Egersund by	18	-	1	6	8	1	1	1	-	-	-	-	-
	Bygder	5	-	-	3	2	-	-	-	-	-	-	-	-
	Sandnes:													
	Sandnes by	49	-	-	-	1	32	13	3	-	-	-	-	-
	Bygder	106	7	19	13	6	26	14	4	-	-	7	8	2
	Stavanger stadsfysikat	324	13	53	153	36	12	7	2	9	5	9	6	19
	Stavanger distrikt	8	-	-	-	-	4	4	-	-	-	-	-	-
	Finno	4	1	2	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
	Sand	14	-	2	2	9	1	-	-	-	-	-	-	-
	Karmøen:													
	Kopervik by	25	-	2	19	2	-	2	-	-	-	-	-	-
	Bygder	19	-	-	6	4	7	-	-	-	2	-	-	-
	Haugesund:													
	Haugesund by	327	19	68	85	56	18	17	7	1	4	6	28	18
	Bygder	8	-	3	-	-	3	-	-	-	-	-	-	2
XII.	Indre Søndhordland...	97	-	17	51	4	3	2	3	-	2	1	10	4
	Ytre Søndhordland ...	25	-	4	4	4	2	1	-	-	-	-	5	5

i. Influenza (forts.).

Tabel XL (forts.).

Distrikt.		Tilsammen.	Januar.	Februar.	Mars.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
	Tysnes	8	1	2	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Indre Hardanger	8	1	1	3	1	2	-	-	-	-	-	-	-
	Ytre Hardanger	33	-	2	10	13	6	2	-	-	-	-	-	-
	Voss	23	2	3	3	6	2	1	-	1	-	-	2	3
	Søndre Midthordland ..	83	24	4	28	15	4	-	-	-	-	2	2	4
	Nordre Midthordland ..	14	-	4	-	1	-	-	-	-	1	2	4	2
	Osteroen	46	2	4	25	14	1	-	-	-	-	-	-	-
	Lindaas	7	1	-	3	-	-	-	-	-	-	-	2	1
XIII.	Bergen	1000	164	307	143	34	35	20	5	5	18	23	100	146
XIV.	Lærdal	53	5	6	10	4	2	5	8	1	3	3	4	2
	Lyster	26	6	1	3	2	7	2	-	-	-	-	5	-
	Sogndal	56	5	10	9	1	-	-	-	15	11	3	2	-
	Vik	10	-	3	2	5	-	-	-	-	-	-	-	-
	Gulen	11	-	1	7	-	-	3	-	-	-	-	-	-
	Kirkebø	17	-	1	6	8	-	-	-	-	-	-	2	-
	Ytre Søndfjord	56	4	4	15	13	4	3	2	-	2	4	-	5
	Indre Søndfjord	27	4	3	2	9	2	3	-	-	1	2	-	1
	Kinn:													
	Florø by	21	1	1	3	5	2	3	2	-	1	-	-	3
	Bygder	140	3	39	61	12	4	4	4	2	2	2	3	4
	Ytre Nordfjord	21	-	-	6	5	-	3	-	1	-	-	6	-
	Gloppen	4	-	-	-	2	-	1	-	-	-	-	-	1
	Indviken	3	-	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-
XV.	Vestre Søndmør	39	4	7	8	4	2	3	4	1	-	1	2	3
	Indre Søndmør	33	5	4	7	7	5	4	-	-	1	-	-	-
	Østre Søndmør	9	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	5
	Ørskog	62	11	10	7	8	13	3	10	-	-	-	-	-
	Nordre Søndmør:													
	Aalesund by	178	56	25	17	12	1	6	4	1	5	6	12	33
	Bygder	60	10	3	7	4	1	2	2	2	1	4	13	11
	Ytre Romsdal:													
	Molde by	17	5	5	5	-	-	-	-	-	1	-	1	-
	Bygder	19	7	4	4	6	2	3	-	-	-	1	2	-
	Indre Romsdal	11	-	-	1	1	-	2	-	3	-	-	3	1
	Søndre Nordmør:													
	Kristiansund by	164	65	33	14	-	4	2	-	-	1	30	7	8
	Bygder	21	7	3	7	3	-	-	-	-	-	1	-	-
	Sundalen	10	1	-	-	2	3	2	-	-	1	-	-	1
	Surendalen	15	2	3	-	3	-	-	-	-	2	1	3	1
	Nordre Nordmør	33	3	-	4	5	2	1	2	2	5	6	1	2
XVI.	Trondhjem by	135	23	26	13	19	5	2	1	2	-	2	2	40
	Strinden	59	4	10	7	9	5	1	5	2	6	-	5	5
	Røros	107	14	13	16	15	9	10	7	3	3	5	6	6
	Guldalen	13	2	2	2	2	-	1	-	-	-	-	1	3
	Opdal	46	1	2	3	1	13	10	5	-	4	1	2	4
	Orkedalen	140	15	10	14	18	22	9	9	7	6	6	13	11
	Hitteren	7	3	1	1	1	-	-	-	-	1	-	-	-
	Ytre Fosen	13	2	3	3	-	-	-	-	-	-	1	3	1
	Indre Fosen	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-
	Nordre Fosen	61	17	9	10	10	8	3	2	1	1	-	-	-

i. Influenta (forts.).

Tabel XL (forts.).

Distrikt.	Tilsammen.	Januar.	Februar.	Mars.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
Hammerfest:													
Hammerfest by	57	7	-	24	21	2	1	-	-	-	2	-	-
Bygder	39	3	1	30	5	-	-	-	-	-	-	-	-
Maase	32	1	3	13	4	4	3	1	-	-	3	-	-
Kistrand	26	-	-	15	5	-	-	-	-	-	3	2	1
Gamvik	2	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Vardø:													
Vardø by	72	1	-	-	25	7	16	14	4	3	2	-	-
Bygder	6	-	-	-	1	4	-	1	-	-	-	-	-
Vadsø:													
Vadsø by	53	-	1	10	34	-	2	-	1	2	-	1	2
Bygder	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Sydvaranger	30	2	-	7	6	11	3	1	-	-	-	-	-

k. Lungebetændelse (*pneumonia crouposa*).

I.	Kristiania	722	74	83	124	115	78	42	35	17	32	45	42	35
II.	Aker	257	25	24	18	46	42	24	13	9	15	18	10	13
	Ullensaker	134	24	13	9	15	18	8	4	1	3	15	12	12
	Høland	68	12	10	6	9	9	-	3	4	-	5	5	5
	Follo:													
	Drøbak by	8	2	-	-	-	3	-	1	-	1	-	-	1
	Bygder	57	8	12	5	5	6	2	-	1	2	3	4	9
III.	Eidsberg	75	8	9	9	10	7	7	4	6	3	4	3	5
	Moss:													
	Moss by	127	14	8	15	22	6	8	6	7	7	6	8	20
	Bygder	98	8	11	11	15	15	14	4	-	1	6	5	8
	Sarpsborg:													
	Sarpsborg by	103	9	16	19	12	7	1	9	6	1	7	6	10
	Fredrikstad by	81	4	4	3	6	12	8	8	6	2	5	13	10
	Bygder	281	37	36	34	34	29	20	14	6	6	19	20	26
	Hvaler:													
	Fredrikshald by	85	16	8	5	8	6	6	2	2	7	13	6	6
	Bygder	68	8	13	7	5	2	2	1	3	2	6	4	15
IV.	Drammen stadsfysikat	202	24	16	13	11	26	15	17	6	19	11	16	28
	Drammen distrikt:													
	Holmsbu by	3	1	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Bygder	147	27	16	16	9	12	10	4	6	9	11	18	9
	Ringerike:													
	Hønefoss by	28	4	5	7	2	4	-	-	1	-	2	3	-
	Bygder	105	8	10	13	11	8	8	5	6	5	7	10	14
	Modum	230	22	31	32	15	32	15	12	10	5	21	13	22
	Nes	12	1	-	5	-	2	2	-	-	-	1	1	-
	Aal	7	-	-	-	3	2	1	-	-	1	-	-	-
	Sandsvær:													
	Kongsberg by	28	4	3	1	2	2	3	2	2	1	1	3	4
	Bygder	35	7	5	1	5	5	3	3	-	2	2	-	2
	Rollag	4	1	-	-	1	1	-	-	-	1	-	-	-
V.	Tønsberg:													
	Tønsberg by	42	7	5	4	-	5	3	2	-	1	4	3	4
	Horten by	48	3	3	2	12	10	3	4	1	2	2	3	3
	Aasgaardstrand by	1	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-
	Bygder	124	27	19	13	14	9	8	3	4	3	13	2	9

k. Lungebetændelse (forts.).

Tabel XL (forts.).		Tilsammen.	Januar.	Februar.	Mars.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
Distrikt.														
	Hof:													
	Holmestrand by	5	1	2	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-
	Svelviken by	11	-	1	-	-	3	2	2	-	1	1	1	
	Bygder	41	4	10	5	2	7	2	-	-	3	-	2	
	Larvik:													
	Larvik by	91	17	12	13	11	20	2	2	-	-	3	3	
	Sandefjord by	26	3	-	1	3	4	1	-	1	3	6	2	
	Bygder	67	10	3	7	6	14	8	-	3	3	5	5	
VI.	Solør og Odalen:													
	Kongsvinger by	19	1	-	1	2	6	1	3	-	-	2	2	
	Bygder	218	29	27	18	40	30	21	7	4	4	12	10	
	Hedemarken:													
	Hamar by	29	1	3	2	1	4	7	-	2	-	4	3	
	Bygder	206	23	16	20	27	28	12	7	4	11	19	20	
	Søndre Østerdalen	206	22	25	35	31	25	12	7	4	6	11	19	
	Trysil	32	6	1	3	4	4	1	2	-	3	1	-	
	Rendalen	39	5	4	-	2	7	3	2	-	3	6	3	
	Tønset	96	8	12	15	21	7	8	3	2	4	8	3	
VII.	Hadeland og Land	156	20	15	24	26	9	10	5	6	3	13	12	
	Søndre Valdres	43	3	4	2	12	7	2	-	-	1	2	6	
	Nordre Valdres	23	5	2	3	4	2	2	-	-	1	1	3	
	Toten:													
	Gjøvik by	13	4	2	4	-	1	-	-	-	-	2	-	
	Bygder	106	11	11	13	15	14	17	3	4	1	7	2	
	Faaberg:													
	Lillehammer by	26	6	1	-	3	2	3	2	1	2	1	-	
	Bygder	29	2	3	4	6	4	-	2	1	1	4	1	
	Ringebu	31	3	5	1	5	3	2	1	1	1	3	4	
	Lom	32	3	-	10	5	5	4	1	-	1	2	-	
	Lesje	66	5	15	6	15	12	3	4	-	5	4	1	
VIII.	Skien:													
	Skien by	74	5	8	11	7	17	12	3	3	2	4	2	
	Porsgrund by	24	4	5	3	2	3	1	-	1	1	1	1	
	Brevik by	4	-	2	-	-	-	-	-	-	1	-	1	
	Bygder	88	19	9	11	9	8	10	5	2	1	2	6	
	Kragerø:													
	Kragerø by	31	3	13	1	-	4	4	3	1	-	-	-	
	Langesund by	10	1	1	1	1	1	2	2	-	-	-	-	
	Stathelle by	1	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	
	Bygder	29	3	1	3	1	6	3	3	2	1	1	1	
	Hollen	46	9	8	9	2	4	4	1	2	1	1	1	
	Sauland	21	4	6	2	5	1	-	-	1	1	1	-	
	Kviteseid	13	1	1	2	3	1	-	1	1	1	1	-	
	Laardal	10	4	-	1	-	2	-	-	-	-	1	2	
	Tinn	49	5	6	6	4	2	1	-	3	4	4	3	
IX.	Østre Nedenes:													
	Risør by	23	1	8	3	3	4	2	-	-	-	-	-	
	Tvedestrand by	23	2	1	2	1	2	1	1	-	-	2	6	
	Bygder	49	4	9	7	8	5	1	1	2	-	2	6	
	Vestre Nedenes:													
	Arendal by	85	9	9	4	9	16	4	2	1	6	11	10	
	Grimstad by	28	1	7	7	4	2	1	-	1	1	-	3	

k. Lungebetændelse (forts.).

Tabel XL (forts.).

Distrikt.		Tilsammen.	Januar.	Februar.	Mars.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
	Lillesand by	8	1	-	2	1	-	-	-	3	-	-	1	-
	Bygder	81	6	9	14	10	10	2	3	5	3	5	8	6
	Aamli	3	-	1	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-
	Evje	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	1	1
	Sætersdalen	4	-	3	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
X.	Kristiansand by	57	3	5	6	2	9	9	4	2	4	5	5	3
	Oddernes:													
	Mandal by	11	1	1	-	1	1	1	-	2	-	1	1	2
	Bygder	61	8	5	5	10	7	6	2	3	1	3	5	6
	Undal	23	2	1	2	6	1	-	1	1	2	4	2	1
	Lyngdal	5	1	-	1	-	2	-	-	-	-	-	-	1
	Vanse:													
	Farsund by	2	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Bygder	19	5	3	2	1	2	2	2	-	1	-	-	1
	Flekkefjord:													
	Flekkefjord by	14	2	1	-	-	-	1	-	1	1	-	3	5
	Bygder	41	5	10	2	6	4	2	2	1	1	1	4	3
XI.	Sogndal:													
	Bygder	5	-	-	1	-	-	3	-	-	1	-	-	-
	Egersund:													
	Egersund by	23	2	2	3	7	5	2	-	-	-	1	-	1
	Bygder	51	2	4	10	13	4	5	1	-	1	1	6	4
	Sandnes:													
	Sandnes by	27	8	5	5	3	1	1	1	1	-	-	1	1
	Bygder	146	9	25	11	22	26	12	5	4	4	11	5	12
	Stavanger stadsfyssikat	434	49	82	89	49	34	30	12	20	14	15	12	28
	Stavanger distrikt	10	1	1	-	1	1	1	1	-	-	2	1	1
	Finnø	27	3	1	6	3	2	3	-	-	-	1	5	3
	Sand	23	1	1	1	10	3	-	2	1	2	1	-	1
	Karmøen:													
	Skudeneshavn by	20	13	4	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Kopervik by	10	-	3	2	-	-	-	-	-	-	1	1	3
	Bygder	84	25	24	12	5	3	7	-	-	-	3	2	3
	Haugesund:													
	Haugesund by	131	12	8	25	34	18	10	5	2	2	3	7	5
	Bygder	20	5	3	2	2	3	2	-	-	2	-	-	1
XII.	Sveio og Vikebygd	5	1	1	-	1	-	1	-	-	-	-	-	1
	Indre Søndhordland	39	5	7	9	9	3	2	1	-	1	-	-	2
	Ytre Søndhordland	28	2	4	-	8	6	-	-	1	-	1	2	4
	Tysnes	33	2	6	3	5	3	3	-	-	2	3	5	1
	Indre Hardanger	17	1	2	4	-	4	3	1	-	-	-	1	1
	Ytre Hardanger	16	1	3	2	5	-	-	-	-	1	-	2	2
	Voss	104	8	9	11	12	15	4	6	3	1	12	12	11
	Søndre Midthordland	105	18	19	12	20	5	5	5	5	3	2	4	7
	Nordre Midthordland	21	-	3	4	2	-	1	3	2	2	2	1	1
	Osterøen	64	15	10	9	5	5	3	4	1	1	2	2	7
	Alversund	10	-	-	1	1	1	-	-	-	1	-	3	3
	Lindaas	43	6	6	2	4	9	2	3	2	-	-	6	3
XIII.	Bergen	640	101	118	68	70	47	39	16	22	23	26	56	54

k. Lungebetændelse (forts.).

Tabel XL (forts.).		Tilsammen.	Januar.	Februar.	Mars.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.	
Distrikt.															
XIV.	Lærdal	6	2	-	-	1	1	1	-	-	-	-	-	-	
	Lyster	21	2	3	2	2	-	2	-	-	-	-	7	-	
	Sogndal	19	2	1	2	4	5	2	1	1	-	1	-	-	
	Vik	43	5	-	7	1	3	2	2	3	4	5	5	-	
	Gulen	27	1	4	5	6	3	1	3	-	-	2	1	-	
	Kirkebo	16	1	1	3	6	1	1	-	1	-	1	1	1	
	Ytre Søndfjord	46	3	7	9	9	1	1	1	1	2	1	3	4	
	Indre Søndfjord	90	18	13	12	16	9	14	-	-	-	1	2	5	
	Kinn:														
	Florø by	25	-	3	2	2	1	4	4	3	-	3	1	-	
	Bygder	72	4	2	20	9	5	7	1	2	3	5	7	-	
	Ytre Nordfjord	23	1	3	2	3	5	2	2	-	1	-	3	-	
	Nordfjordeidet	30	2	-	8	6	1	1	-	-	1	4	3	-	
	Gloppen	48	3	1	3	7	5	5	-	5	3	-	5	-	
	Indviken	34	2	1	7	6	4	3	-	-	1	3	3	-	
	XV.	Vestre Søndmør	51	9	2	7	8	6	2	1	1	3	1	4	-
Indre Søndmør		34	3	4	1	4	8	1	2	1	-	4	5	-	
Østre Søndmør		25	3	4	2	6	2	1	-	-	-	3	1	-	
Ørskog		24	4	2	4	1	6	1	1	-	-	1	3	-	
Nordre Søndmør:															
Aalesund by		97	5	7	4	14	28	4	1	2	8	5	6	-	
Bygder		22	5	4	3	2	2	-	-	-	-	-	2	-	
Ytre Romsdal:															
Molde by		1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	
Bygder		157	9	13	17	34	24	14	8	3	1	4	12	-	
Indre Romsdal		32	8	5	3	4	3	-	1	1	-	-	4	-	
Søndre Nordmør:															
Kristiansund by		96	15	15	13	-	4	5	6	3	7	13	10	-	
Bygder		83	12	7	15	16	7	6	1	2	1	7	6	-	
Sundalen		16	-	-	1	3	9	2	-	-	-	-	1	-	
Surendalen		54	6	3	5	7	13	4	7	-	3	3	3	-	
Nordre Nordmør	26	3	3	2	3	3	-	-	2	2	7	1	-		
XVI.	Trondhjem by	386	92	48	27	34	23	34	24	12	19	21	27	-	
	Strinden	111	17	15	12	12	13	5	8	6	6	7	1	-	
	Selbu	15	1	2	2	3	2	3	1	-	-	-	1	-	
	Røros	13	1	-	3	3	1	-	1	-	-	2	1	-	
	Guldalen	49	6	12	8	4	6	2	2	-	1	4	3	-	
	Opdal	11	1	-	2	-	2	2	-	1	-	1	1	-	
	Orkedalen	85	8	9	7	13	9	8	1	3	4	5	12	-	
	Hevne	38	5	7	2	8	7	-	2	1	1	3	1	-	
	Hitteren	15	5	1	3	1	-	-	1	2	1	1	-	-	
	Ytre Fosen	41	10	5	6	2	8	4	2	-	-	2	2	-	
	Indre Fosen	31	6	6	4	5	-	1	1	1	1	1	3	-	
	Nordre Fosen	35	5	3	6	3	8	2	2	-	1	1	1	-	
XVII	Stjørdalen	63	6	6	4	8	7	7	4	1	2	7	6	-	
	Frosta	24	2	3	2	3	2	3	1	-	1	2	3	-	
	Levanger:														
	Levanger by	4	-	-	1	1	-	2	-	-	-	-	-	-	
	Bygder	36	7	3	6	4	3	2	3	1	1	1	3	-	
	Inderøen	41	1	5	4	8	9	2	6	-	2	-	2	-	
	Stenkjær:														
Stenkjær by	23	-	7	-	3	4	4	2	-	3	-	-	-		
Bygder	40	5	4	5	6	6	3	2	1	1	3	3	-		

k. Lungebetændelse (forts.).

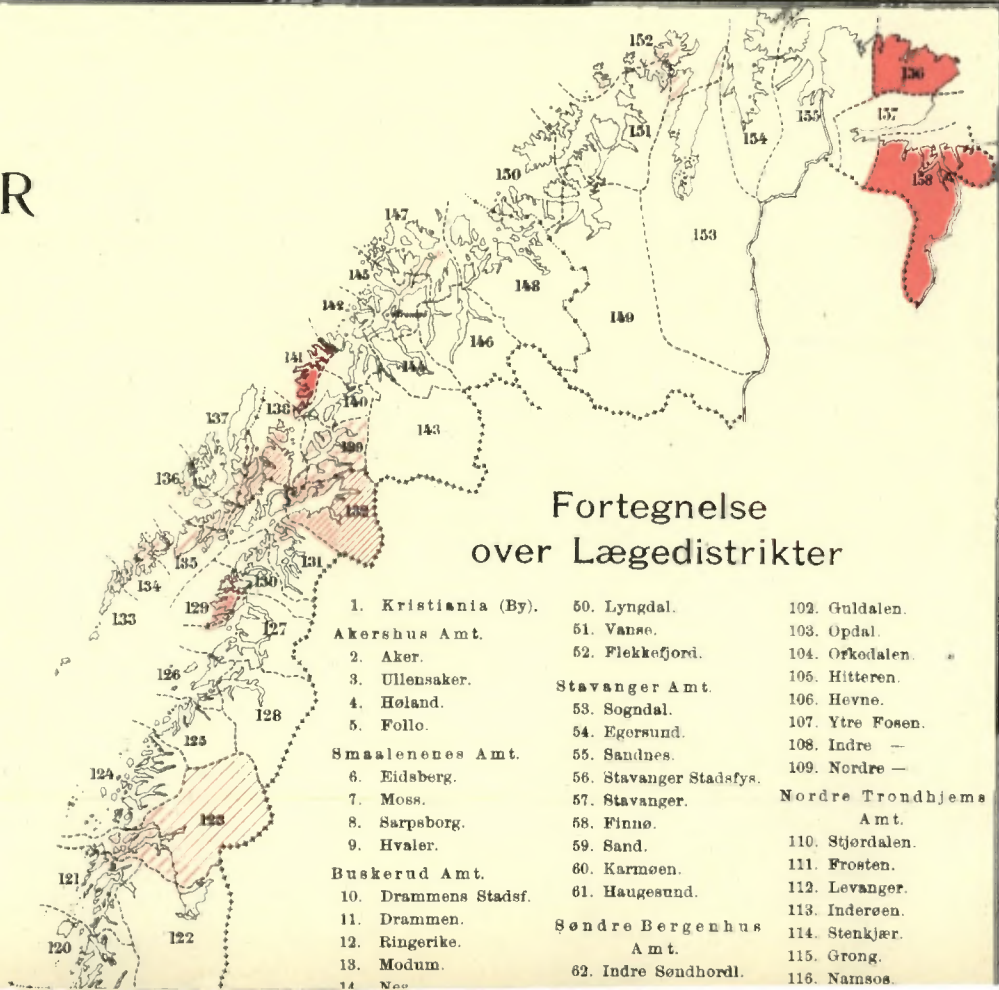
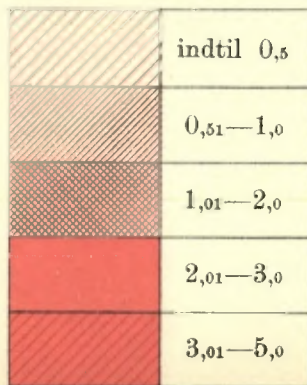
Tabel XL (forts.).		Tilsammen.	Januar.	Februar.	Mars.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
	Grong	8	2	-	1	-	1	2	-	-	-	-	1	1
	Lierne	4	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	2	-
	Namsos:													
	Namsos by	31	2	1	2	4	6	3	2	3	4	-	3	1
	Bygder	24	2	2	-	-	5	3	2	2	2	1	1	1
	Fosnes	11	2	1	1	-	1	1	1	-	-	2	2	-
	Kolvereid	8	2	-	-	1	4	1	-	-	-	-	-	-
	Vikten	9	-	1	-	3	4	-	-	-	-	1	-	-
XVIII.	Brønnøy	27	2	3	-	1	10	5	2	1	-	1	2	-
	Alstahaug	10	2	-	2	1	1	2	-	-	1	1	-	-
	Vefsen:													
	Mosjøen by	2	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-
	Bygder	10	-	3	1	1	1	1	-	-	-	2	-	1
	Ranen	45	5	9	8	8	-	-	-	2	1	3	5	3
	Lurøy	18	-	1	-	1	3	4	3	-	1	1	3	1
	Gildeskaal	22	3	1	-	2	7	3	2	-	-	3	1	-
	Bodø:													
	Bodø by	32	3	1	6	1	5	2	2	-	6	1	5	-
	Bodin	4	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1	2
	Folden	10	-	-	-	-	1	-	-	1	2	3	3	-
	Skjerstad	32	2	3	3	3	5	2	4	-	1	3	1	5
	Steigen	10	-	-	-	-	1	-	-	-	-	3	3	3
	Hamarøy	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Lødingen	19	-	1	4	1	3	-	2	-	1	3	3	1
	Ofoten:													
	Narvik by	45	-	8	16	1	1	1	1	3	6	6	2	-
	Bygder	33	-	2	8	1	-	4	1	3	4	5	2	3
	Flakstad	5	-	1	2	-	-	1	1	-	-	-	-	-
Buksnes	11	1	1	2	1	1	-	-	-	-	2	3	-	
Austlofoten	12	2	-	2	1	2	1	3	-	1	-	-	-	
Hadsel	27	-	1	6	2	2	6	2	1	1	1	2	3	
Sortland	26	1	5	7	3	4	1	-	-	-	-	1	4	
Under Lofotfisket	16	-	10	5	1	-	-	-	-	-	-	-	-	
XIX.	Trondenes:													
	Harstad by	7	-	-	2	-	1	1	1	-	-	-	1	1
	Bygder	39	3	1	3	4	2	3	2	1	3	3	4	10
	Ibbestad	85	7	6	3	15	12	7	4	3	2	5	7	14
	Tranøy	9	-	-	1	-	1	-	-	-	-	2	3	3
	Lenvik	6	2	2	-	-	-	-	1	-	-	1	-	-
	Berg	9	1	2	-	-	2	-	-	-	-	2	2	-
	Maalselven	12	1	-	-	-	6	-	1	-	1	2	-	1
	Balsfjord	6	-	-	2	1	1	-	-	1	-	1	-	-
	Tromsø:													
	Tromsø by	86	12	21	12	6	4	13	4	3	3	2	5	1
	Bygder	9	2	2	1	-	-	-	-	1	1	1	1	-
	Lyngen	15	1	3	-	1	1	3	1	2	1	-	1	1
Karlsøy	33	4	2	6	7	2	1	3	1	-	-	4	2	
Skjervøy	17	2	-	2	3	1	-	2	-	2	2	1	2	
XX.	Alten	13	2	2	2	2	1	-	-	-	1	1	1	1
	Talvik	9	5	-	1	1	-	-	-	2	-	-	-	-
	Loppen	3	-	-	-	-	-	-	-	2	-	1	-	-

k. Lungebetændelse (forts.).

Tabel XL (forts.).		Tilsammen.	Januar.	Februar.	Mars.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
Distrikt.														
Hammerfest:														
	Hammerfest by	6	-	-	3	1	-	-	1	-	-	-	-	-
	Bygder	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-
	Maasø	16	1	3	-	5	3	-	-	1	-	-	-	2
	Kistrand	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
	Lebesby	4	1	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	1
	Gamvik	4	-	-	1	-	-	-	2	-	-	-	-	-
	Tanen	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
Vardø:														
	Vardø by	28	2	1	3	5	6	2	2	2	-	1	3	-
	Bygder	4	-	-	-	-	1	-	2	-	1	-	-	-
Vadsø:														
	Vadsø by	17	-	-	3	8	-	-	1	-	-	1	3	-
	Sydvaranger	16	2	-	2	1	1	-	2	1	-	4	2	-

FOREKOMSTEN
 AV
TYFOIDFEBER
 I NORGE
 I 1912.

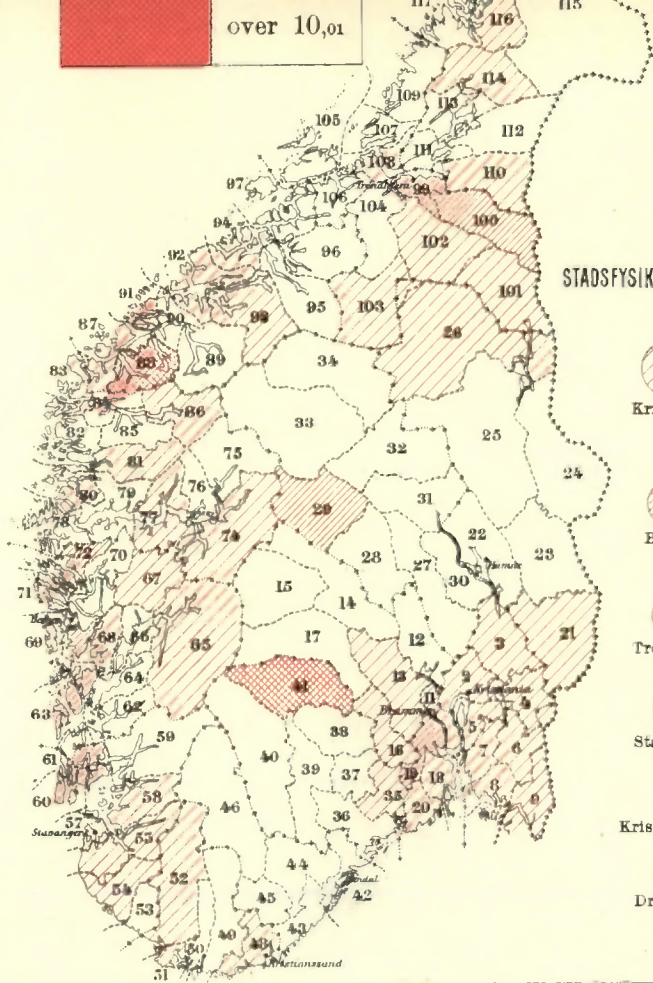
Antal Tilfælde pr.
 1000 Indbyggere.

Fortegnelse
 over Lægedistrikter

1. Kristiania (By).	50. Lyngdal.	102. Guldalen.
Akershus Amt.	51. Vane.	103. Opdal.
2. Aker.	52. Flekkefjordi.	104. Orkdalen.
3. Ullensaker.	Stavanger Amt.	105. Hitteren.
4. Holand.	53. Sogndal.	106. Hevne.
5. Follo.	54. Egorsund.	107. Ytre Fosen.
Smaalenenes Amt.	55. Sandnes.	108. Indre —
6. Eidsberg.	56. Stavanger Stadsfys.	109. Nordre —
7. Moss.	57. Stavanger.	Nordre Trondhjems
8. Sarpsborg.	58. Finne.	Amt.
9. Hvaler.	59. Sand.	110. Stjørdalen.
Buskerud Amt.	60. Karmøen.	111. Frosten.
10. Drammens Stadsf.	61. Haugesund.	112. Levanger.
11. Drammen.	Søndre Bergenhus	113. Indereen.
12. Ringerike.	Amt.	114. Stenkjær.
13. Modum.	62. Indre Søndhordl.	115. Grong.
14. Nes.		116. Namsos.

over 10,01

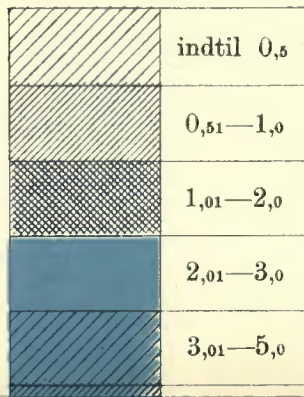
STADSFYSIKATERNE

- 1 Kristiania
- 73 Bergen
- 96 Trondhjem
- 50 Stavanger
- 47 Kristianssand
- 10 Drammen

- Jarlsberg og Larvik Amt.
- 18. Tønsberg.
- 19. Hof.
- 20. Larvik.
- Hedemarkens Amt.
- 21. Soler og Odalen.
- 22. Hedemarken.
- 23. Søndre Østerdalen.
- 24. Trysil.
- 25. Rendalen.
- 26. Tønsset.
- Kristians Amt.
- 27. Hadeland og Land.
- 28. Søndre Valdres.
- 29. Nordre —
- 30. Toten.
- 31. Faaberg.
- 32. Ringebu.
- 33. Lom.
- 34. Lesje.
- Bratsberg Amt.
- 35. Skien.
- 36. Kragerø.
- 37. Hollen.
- 38. Sauland.
- 39. Kviteseid.
- 40. Laardal.
- 41. Tinn.
- Nedenes Amt.
- 42. Østre Nedenes.
- 43. Vestre —
- 44. Aamli.
- 45. Evje.
- 46. Sætersdalen.
- Lister og Mandal Amt.
- 47. Kristiansands Stadsfysikat.
- 48. Oddernes.
- 49. Undal.
- 67. Voss.
- 68. Søndre Midthordl.
- 69. Nordre —
- 70. Osterøen.
- 71. Alversund.
- 72. Lindaa.
- 73. Bergen (By).
- Nordre Bergenhus Amt.
- 74. Lærdal.
- 75. Lyster.
- 76. Sogndal.
- 77. Vik.
- 78. Gulen.
- 79. Kirkebo.
- 80. Ytre Søndfjord.
- 81. Indre —
- 82. Kinn.
- 83. Ytre Nordfjord.
- 84. Nordfjordsidet.
- 85. Gloppen.
- 86. Indviken.
- Romsdals Amt.
- 87. Vestre Søndmør.
- 88. Indre —
- 89. Østre —
- 90. Ørskog.
- 91. Nordre Søndmør.
- 92. Ytre Romsdal.
- 93. Indre —
- 94. Søndre Nordmør.
- 95. Sundalen.
- 96. Surendalen.
- 97. Nordre Nordmør.
- Søndre Trondhjems Amt.
- 98. Trondhjems Stadsfysikat.
- 99. Strinden.
- 100. Selbu.
- 101. Røros.
- 120. Brønne.
- 121. Aistahaug.
- 122. Vefsen.
- 123. Ranen.
- 124. Lura.
- 125. Gildeskaal.
- 126. Bode.
- 127. Folden.
- 128. Skjerstad.
- 129. Steigen.
- 130. Hamnerø.
- 131. Lødingen.
- 132. Ofoten.
- 133. Flakstad.
- 134. Buksnes.
- 135. Østlofoten.
- 136. Hadsel.
- 137. Sortland.
- Tromsø Amt.
- 138. Trondenes.
- 139. Ibbestad.
- 140. Tranø.
- 141. Berg.
- 142. Lenviken.
- 143. Maalselven.
- 144. Balsfjorden.
- 145. Tromsø.
- 146. Lyngen.
- 147. Karlsø.
- 148. Skjerve.
- Finmarkens Amt.
- 149. Alten.
- 150. Loppen.
- 151. Hammerfest.
- 152. Maasø.
- 153. Kistrand.
- 154. Lebesby.
- 155. Tanen.
- 156. Varde.
- 157. Vadø.
- 158. Sydvaranger.

FOREKOMSTEN
AV
DIFTERI
I NORGE
I 1912

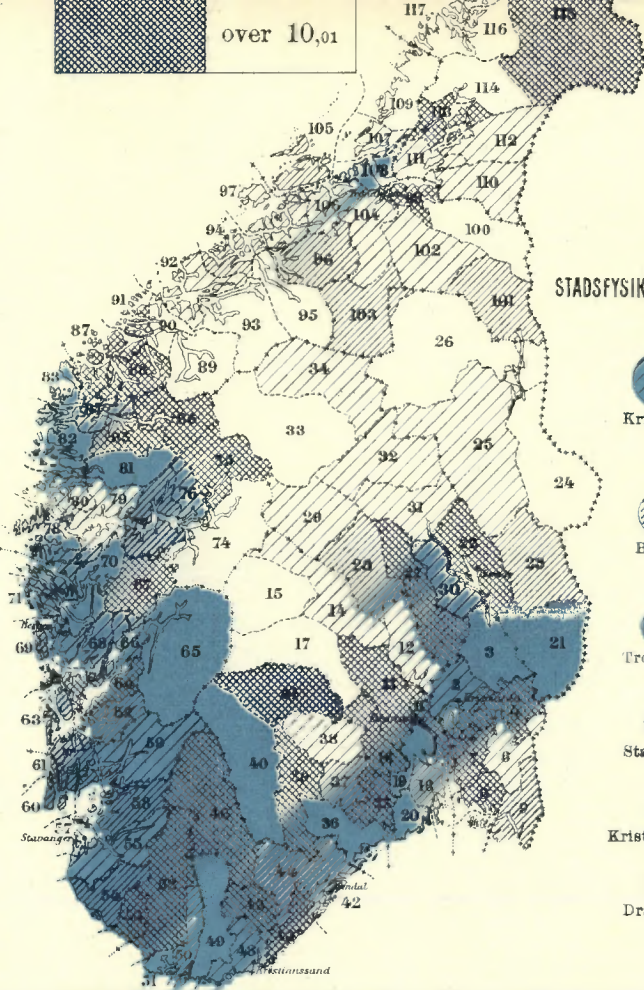
Antal Tilfælde pr.
1000 Indbyggere.

over 10,01

STADSFYSIKATERNE

Kristiania

Bergen

Trondhjem

Stavanger

Kristianssand

Drammen

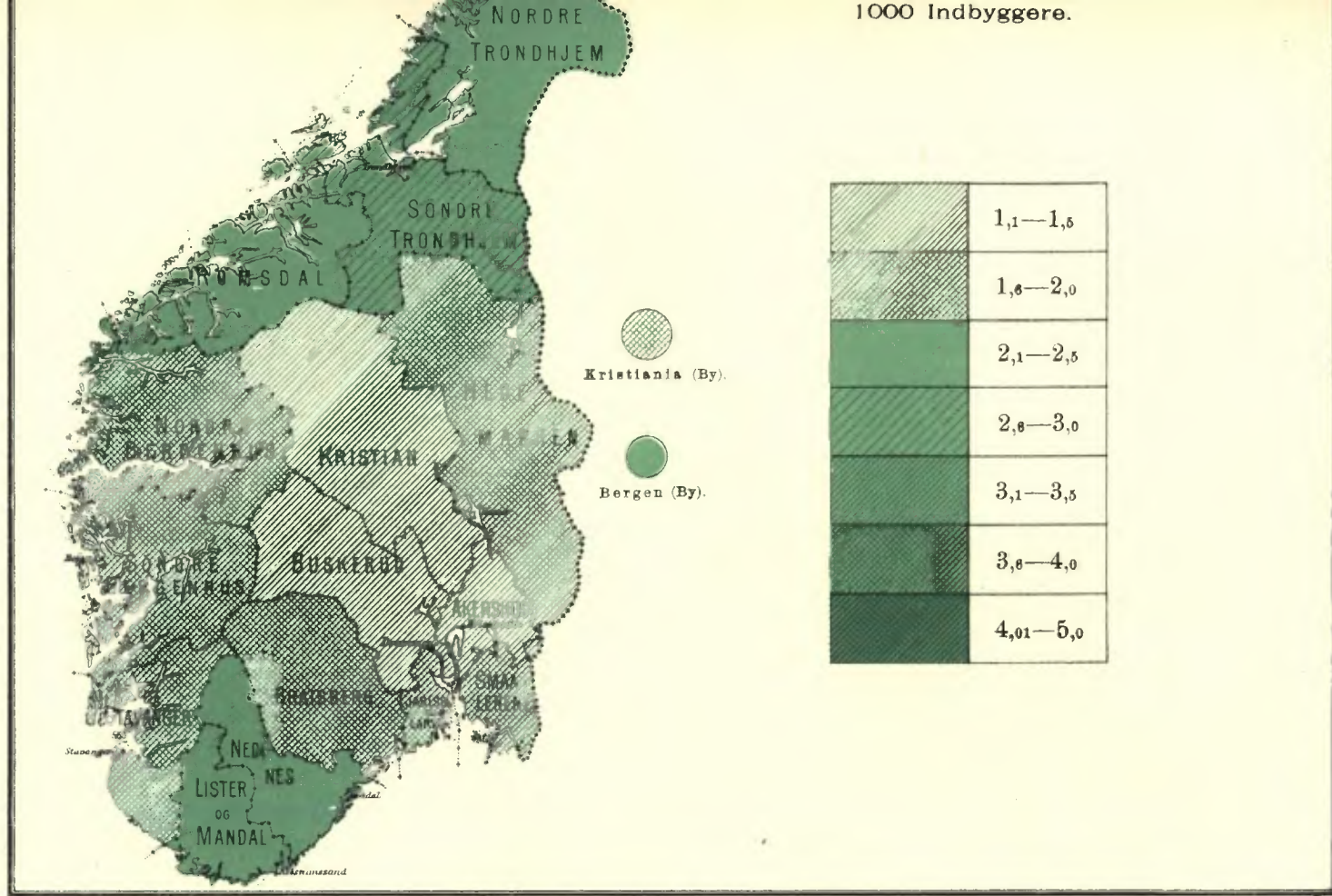
- Jarlsberg og Larvik Amt.
- 18. Tensberg.
- 19. Hof.
- 20. Larvik.
- Hedemarkens Amt.
- 21. Soler og Odalen.
- 22. Hedemarken.
- 23. Søndre Østerdalen.
- 24. Trysil.
- 25. Rendalen.
- 26. Tønsset.
- Kristians Amt.
- 27. Hadeland og Land.
- 28. Søndre Valdres.
- 29. Nordre —
- 30. Toten.
- 31. Faaberg.
- 32. Ringebu.
- 33. Lom.
- 34. Lesje.
- Bratsberg Amt.
- 35. Skien.
- 36. Kragerø.
- 37. Hollen.
- 38. Sauland.
- 39. Kviteseid.
- 40. Laardal.
- 41. Tinn.
- Nedenes Amt.
- 42. Østre Nedenes.
- 43. Vestre —
- 44. Aamli.
- 45. Evje.
- 46. Sætersdalen.
- Lister og Mandal Amt.
- 47. Kristiansands Stadsfysikat.
- 48. Oddernes.
- 49. Undal.
- 67. Voss.
- 68. Søndre Midthordl.
- 69. Nordre —
- 70. Østereen.
- 71. Alversund.
- 72. Lindaas.
- 73. Bergen (By).
- Nordlands Amt.
- 120. Brønnø.
- 121. Alstahaug.
- 122. Vefsen.
- 123. Ranen.
- 124. Lurø.
- 125. Gildeskaal.
- 126. Bodo.
- 127. Folden.
- 128. Skjerstad.
- 129. Steigen.
- 130. Hammerø.
- 131. Ledingen.
- 132. Ofoten.
- 133. Fiakstad.
- 134. Bukanes.
- 135. Østlofoten.
- 136. Hadsel.
- 137. Sortland.
- Tromsø Amt.
- 138. Trondenes.
- 139. Ibbestad.
- 140. Tranø.
- 141. Berg.
- Romsdals Amt.
- 87. Vestre Søndmør.
- 88. Indre —
- 89. Østre —
- 90. Ørskog.
- 91. Nordre Søndmør.
- 92. Ytre Romsdal.
- 93. Indre —
- 94. Søndre Nordmør.
- 95. Sundalen.
- 96. Surendalen.
- 97. Nordre Nordmør.
- Søndre Trondhjems Amt.
- 98. Trondhjems Stadsfysikat.
- 99. Strinden.
- 100. Selbu.
- 101. Røros.
- 142. Lenviken.
- 143. Maalselven.
- 144. Balsfjorden.
- 145. Tromsø.
- 146. Lyngen.
- 147. Karlø.
- 148. Skjervø.
- Finmarkens Amt.
- 149. Alten.
- 149a. Talvik
- 150. Loppen.
- 151. Hammerfest.
- 152. Maasø.
- 153. Kistrand.
- 154. Lebesby.
- 155. Tanen.
- 156. Vardø.
- 157. Vadø.
- 158. Sydvaranger.

DØDELIGHEDEN
AV
LUNGETUBERKULOSE
I NORGE

fremstillet amtsvis
i Treaaret 1910—1912

1000 Indbyggere.

	1,1—1,5
	1,6—2,0
	2,1—2,5
	2,6—3,0
	3,1—3,5
	3,6—4,0
	4,01—5,0

B. Beretninger

for de enkelte civile overøvrighetsdistrikter.

I. Kristiania by

med et flateindhold av 16,55 km.² hadde ved folketællingen den 1ste februar 1913 250 423 hjemmehørende indbyggere. Ifølge helseraadets beretning for 1912 utgjorde tallet paa de i byen hjemmehørende, levende fødte barn 5 984, utregnet efter folkemængden 1ste februar 1913 blir fødselstallet pr. 1 000 = 23,9 (i 1911 22,53, i 1910 22,90, i 1899 36,08). — Der var 272 læger, 150 tandlæger og 114 jormødre.

Sundhetstilstanden maa efter de fra lægerne indkomne anmeldelser om epidemiske sygdomme og om dødsfald betegnes som meget god. Der forekom dog en epidemi av cerebros spinalmeningit med en nok saa stor dødelighet. Av epidemiske sygdomstilfælde er ialt meldt 16 480 med 880 dødsfald mot henholdsvis 19 436 og 935 i 1911. At disse tal i de senere aar er lavere end tidligere, maa vistnok for en del tilskrives det beklagelige forhold, at tallet paa læger, som sender beretninger om epidemiske sygdomme, har været i stadig avtagen.

Dødeligheten utgjorde 14,4 pro mille av den utregnede tilstedeværende middelfolkemængde (247 310). Aaret forut var den 14,1 pro mille.

De til helseraadet oppgivne 3 436 dødsfald fordeler sig saaledes paa de forskjellige maaneder:

Januar.....	295	Mai.....	329	September.....	231
Februar.....	312	Juni.....	278	Oktober.....	223
Mars.....	374	Juli.....	235	November.....	269
April.....	386	August.....	217	December.....	287

Dødsfaldenes fordeling paa de forskjellige sogn og dødeligheten inden disse i forhold til den hjemmehørende folkemængde ved aarets utgang sees av følgende tabel:

Dødeligheten i byens 15 sogn.

Sogn.	Flateindhold i km. ²	Hjemme-hørende folke-mængde. ¹⁾	Til helseraadet meldte dødsfald.	Dødelighetsforhold pro mille.
Vor Frelser	1,07	9 124	156	17,09
Johannes	0,63	14 992	182	12,14
Trefoldighet	1,00	19 504	239	12,25
Jakob	0,48	13 379	193	14,42
Frogner	1,69	16 668	154	9,24
Uraniensborg	0,95	13 555	134	9,88
Fagerborg	0,77	15 650	168	10,37
Gamle Aker	1,83	22 610	318	14,06
Sagene	2,34	20 310	297	14,62
Paulus	0,50	23 440	303	12,92
Petrus	1,34	22 033	368	16,70
Grønland	0,63	22 676	397	17,50
Kampen	0,68	17 349	256	14,75
Oslo	1,68	7 938	130	16,37
Vaalerengen	0,70	11 195	141	12,59
Samtlige sogn	²⁾ 16,29	250 423	3 436	13,72

¹⁾ Efter folketællingen 1ste februar 1913. ²⁾ Heri ikke medtat det av ferskvand dækkede areal.

Nedenstaaende tabel gir en oversigt over dødeligheten i forhold (pro mille) til folkemængden ved aarets utgang i tiden 1860—1912. De til helseraadet indkomne opgaver over indtrufne dødsfald er lagt til grund for utregningen.

Aar.	Folkemængde ¹⁾	Dødelighet pro mille.	Aar.	Folkemængde.	Dødelighet pro mille.	Aar.	Folkem. 1ste februar det flg. aar.	Dødelighet pro mille.
1860—64	—	24,21	1900	227 626	16,34	1906	229 324	13,26
1865—69	—	22,00	1901	224 909	15,80	1907	231 687	13,41
1870—74	—	20,66	1902	225 709	14,66	1908	235 674	13,98
1875—79	—	19,93	1903	223 649	15,10	1909	240 178	13,08
1880—84	—	19,05	1904	222 373	14,32	²⁾ 1910	244 038	12,12
1885—89	—	21,97	1905	226 472	16,50	1911	247 488	13,46
1890—94	—	19,03				1912	250 423	13,72
1895—99	—	17,05						

¹⁾ Folkemængden var ved aarets slutning efter utregning i 1860: 53 435, i 1864: 56 253, efter tælling i 1869: 64 935, i 1874: 75 042, i 1879: 116 801, i 1884: 128 300 og i 1891: 148 213. ²⁾ Efter tællingen 1ste december 1910.

Til sammenligning med dødeligheten pr. 1 000 indvaanere i en del andre byer ligsættes følgende efter en av «registrar general» i London utgit oversigt for 1912.

Stockholm	14,2	Rom	14,0	London	13,6
Kjøbenhavn	14,1	Paris	16,3	Dublin	20,5
Hamburg	13,6	Brüssel	13,5	Glasgow	17,6
Berlin	14,4	Amsterdam	11,2	Edinburg	15,7
Wien	15,4	Antwerpen	13,2		

Om de **epidemiske sygdomme** henvises til tabellen paa næste side; den er utarbejdet efter de fra lægerne og sykehusene til helseraadet indsendte opgaver.

Tyfoidfieber. Av abdominaltyfus forekom 18 tilfælde og av paratyfus 16. 9 maa antages smittet utenbys. De 2 dødsfald indtraf blandt de førstnævnte, som optraadte spredt over byen, to ganger med to tilfælde i familien.

Epidemisk cerebrospinalmeningit. Av denne sygdom var der fra 1866—1910 kun meldt 10 tilfælde, hvorav 4 i 1905. I 1911 meldtes 8 tilfælde med 4 dødsfald. Men i 1912 blev der ialt iagttaget 200 tilfælde, væsentlig i Sagene, Paulus, Petrus, Grønland og Kampens sogne.

Der døde 134 eller 67 pct. av de angrepne. 26 avgik ved døden i hjemmet uten iforveien at være anmeldt; en række av disse døde saa pludselig og efter saa kort sygdom, at læge først blev tilkaldt like før eller ved døden. — 3 syke blev isolert i sine hjem, de øvrige blev indlagt i sykehus. — Bemerkelsesværdig var det, at der kun yderst sjelden saaes mere end ett tilfælde i samme familie, og direkte forbindelse fra en syk til en anden kunde næsten aldrig findes. Videre var det paafaldende, at man trods undersøkelse av alle personer i de sykes husstand kun i 4 tilfælde fandt meningokokker hos friske, og i disse tilfælde forsvandt kokkerne igjen meget hurtig. Om forskjellige enkeltheter ved epidemien henvises forøvrig til meddelelser i «*Medicinsk selskaps forhandlinger*» for 1912, side 36—37 og side 163—167. — Fremgangsmaaten var, at den syke blev indlagt i sykehus og boligen desinficert; skolebarn negtedes adgang til skolen i 7 dage. Hele den sykes husstand blev indkaldt til undersøkelse paa suudhetskommisionens kontor, hvor der blev anlagt kulturer fra næsesvælgrummet; ialt blev der gjort 639 saadanne undersøkelser. — Diagnosen vil i mange tilfælde være vanskelig, især likeoverfor den tuberkuløse meningit; det avgjørende vil være resultatet av en lumbalpunktion, og naar det ønskedes av den behandlende læge, utførtes punktion, særlig i tilfælde, hvor familien motsatte sig den sykes indlæggelse i sykehus, før diagnosen var fastslaat.

Akut poliomyelit. Av de 4 meldte tilfælde var det første hos en skoleelev fra Mandalskanten; han blev syk paa reisen derfra til Kristiania. Det sidste tilfælde var hos et barn, som under besøk i Bergen hadde drikket melk fra et sted, hvor budeien blev indlagt i sykehus som lidende av poliomyelit; nogen dage efter blev barnet sykt paa reisen hit. — Den ene av de opførte døde var en ældre mand, som var indlagt i Rikshospitalet fra Aker.

Av **barnekopper** (variola) indtraf et tilfælde hos en matros ombord paa en russisk damper. Det andet tilfælde var hos den kjørekar paa desinfektionsanstalten, som hadde hentet tøj ombord; han blev syk den 12te dag efter desinfektionen, han var revakcinert uten anslag i 1908, likesaa den dag, han deltog i desinfektionen ombord i det russiske fartøj.

Difteri (croup). Fremgangsmaaten mot denne sygdom har været den samme, som er befulgt siden høsten 1904, idet det er overlatt til de behandlende læger at bestemme varigheten av de sykes isolation uten krav om, at paaavisning

Epidemiske sygdomme.

	Ialt kjendte		Tiden er opgit for	Januar.	Februar.	Mars.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
	tilfælde.	dødsfald.													
Tyfoidfeber	34	2	34	3	3	1	6	-	4	4	3	5	1	1	3
Cerebrospinalmeningit (epid.) . . .	200	135	200	4	21	48	55	30	18	3	4	2	5	5	5
Akut poliomyelit	4	2	4	1	-	1	1	-	-	-	-	1	-	-	-
Barnekopper	2	-	2	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Skarlagensfeber	1073	18	1073	91	110	92	75	59	53	45	58	103	131	155	101
Meslinger	547	60	547	100	46	50	33	87	103	14	11	13	12	41	37
Difteri (croup)	1174	53	1174	95	88	78	70	96	67	54	79	152	152	126	117
Barselfeber	10	6	10	1	-	-	1	1	-	-	-	1	3	3	-
Pyæmi, septhæmi	30	26	30	4	3	4	1	3	2	-	2	2	2	5	2
Pemfigus (hos nyfødte)	6	2	6	1	-	-	1	-	1	-	1	-	2	-	-
Rosen	140	19	140	12	14	16	16	15	10	7	9	11	9	13	8
Røde hunde	440	-	440	24	81	91	74	73	45	16	3	5	4	14	10
Vandkopper	252	-	252	32	21	31	26	13	10	9	15	11	13	44	27
Kusma	252	-	252	36	55	44	36	22	22	11	9	2	2	5	8
Kikhoste	168	5	168	29	23	34	23	12	6	2	2	11	2	2	22
Akute katarrer i aandedrætsorg.	7958	182	7958	1289	1426	1135	926	491	292	202	172	384	389	617	635
Influenza	762	8	762	86	191	130	80	26	13	17	7	13	18	66	115
Lungebetændelse	722	225	722	74	83	124	115	78	42	35	17	32	45	42	35
Pleurit	219	8	219	40	18	15	20	29	20	15	6	12	14	18	12
Gigtfeber	362	6	362	58	40	42	36	36	24	16	15	21	20	32	22
Akut diarré (kolerine)	2125	123	2125	194	194	177	123	142	165	227	302	161	140	176	124
Tilsammen	16480	880	16480	2174	2417	2114	1719	1213	897	677	715	942	964	1365	1283

Alder og køn for de av tyfoidfieber, cerebrosppinalmeningit, skarlagensfeber og difteri (croup)
angrepne og døde.

	Tyfoidfieber (paratyfus).							Cerebrosppinalmeningit.							Skarlagensfeber.							Difteri (croup).									
	An- grepne.			Døde.			Procent.	Angrepne.			Døde.			Procent.	Angrepne.			Døde.			Procent.	Angrepne.			Døde.			Procent.			
	Md.	Kv.	Sum.	Md.	Kv.	Sum.		Md.	Kv.	Sum.	Md.	Kv.	Sum.		Md.	Kv.	Sum.	Md.	Kv.	Sum.		Md.	Kv.	Sum.	Md.	Kv.	Sum.		Md.	Kv.	Sum.
1ste halvaar	-	-	-	-	-	-	2	1	3	2	1	3	100,00	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	11	8	19	3	2	5	26,30
2det —	-	-	-	-	-	-	8	13	21	7	5	12	57,14	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	10	7	17	2	-	2	11,76	
1ste aar ..	-	-	-	-	-	-	10	14	24	9	6	15	62,50	4	5	9	1	1	2	22,22	21	15	36	5	2	7	19,40				
2—3 aar	-	-	-	-	-	-	19	31	50	15	31	46	92,00	51	50	101	6	1	7	6,91	66	51	117	7	10	17	14,53				
4—5 —	1	2	3	-	-	-	20	13	33	12	8	20	60,60	79	79	158	-	4	4	2,53	78	95	173	2	4	6	3,46				
6—10 —	1	1	2	-	-	-	24	16	40	11	10	21	52,50	219	238	457	2	2	4	0,87	166	179	345	9	5	14	4,05				
11—15 —	3	2	5	-	-	-	4	11	15	3	6	9	60,00	102	142	244	-	1	1	0,41	99	115	214	3	2	5	2,33				
16—20 —	2	2	4	-	-	-	10	5	15	6	4	10	66,66	25	33	58	-	-	-	-	50	60	110	-	-	-	-	-	-	-	
21—25 —	4	1	5	1	-	1	4	4	8	2	3	5	62,50	11	18	29	-	-	-	-	35	54	89	-	2	2	2,24				
26—30 —	2	-	2	-	-	-	2	2	4	1	-	1	25,00	1	8	9	-	-	-	-	14	35	49	-	2	2	4,08				
31—40 —	4	2	6	-	-	-	3	1	4	2	1	3	75,00	5	3	8	1)	-	-	-	13	22	35	-	-	-	-	-	-	-	
41—50 —	3	1	4	-	-	-	2	2	4	-	2	2	50,00	-	-	-	-	-	-	-	2	2	4	-	-	-	-	-	-	-	
Over 50 aar	1	2	3	1	-	1	3	-	3	2	-	2	66,66	-	-	-	-	-	-	-	-	2	2	4	-	-	-	-	-	-	
Tilsammen	21	13	34	2	-	2	5,88	101	99	200	63	71	134	67,00	497	576	1073	9	9	18	1,67	544	630	1174	26	27	53	4,51			

1) Over 30 aar.

av difteribaciller skal være det avgjørende. I praksis viser det sig dog, at mange behandlende læger ikke hæver isolationen, før dyrkningsforsøk ikke lenger gir difteribaciller. Det er videre kun i yderst faa tilfælde, at der træffes særlige foranstaltninger likeoverfor bacilbærere, som paatræffes i de sykes omgivelser; det blir der væsentlig tale om, naar det gjelder personer, som har med melkehandel eller lignende at gjøre; saadanne holdes borte fra sit arbeide, saalænge man kan paavise difteribaciller. Om der hos skolebarn findes difteribaciller uten noget synlig tegn paa sygdom, faar de allikevel gaa paa skole efter 7 dages forløp. — De profylaktiske indsprøitninger med antidifteriserum, som i de foregaaende aar er anvendt i meget stor utstrækning, har i 1912 været meget litet brukt; der er ialt kun indsprøitet 73 personer. Publikum stiller sig mer og mer avvisende paa grund av de ulemper i form av lokal hævelse og smerter, som saa hyppig følger med, og efter de senere tiders erfaringer om ubehagelige bivirkninger ved fornyet indsprøitning av serum hos samme individ f. eks. ved senere optræden av difteri har man ikke villet tilraade bruken saa sterkt som tidligere.

Paa side 5 findes en tabel med opgave over alder og kjønn for angrepne og døde av tyfoidfieber, cerebrospinalmeningit, skarlagensfeber og difteri (croup).

Av **skabb** er meldt 318 tilfælde og av **angina catarrhalis et follicularis** 3018.

Veneriske sygdomme. Tabellen paa side 7 gir opplysning om de fra praktiserende læger og sykehusene meldte nye tilfælde, fordelt paa de enkelte maaneder. Tabellen paa side 8 viser antallet av meldte nye tilfælde av veneriske sygdomme i Kristiania i aarene 1876—1912. For forbrydelse mot straffelovens § 155 («Den, som med kundskap eller formodning om at lide av smitsom kjønssygdøm ved legemlig omgjængelse eller utugtig forhold smitter eller utsætter nogen for smitte, straffes med fængsel indtil 3 aar»), er ifølge meddelelse fra politikammeret 6 mænd og 15 kvinder meldt; av disse blev 4 domfældt. Forøvrig henvises til helseraadets trykte beretning for 1912, side 84 og flg.

Det viser sig, at sjømænd utgjør en forholdsvis stor procent av de venerisk inficerte mænd; saaledes fandtes ved optælling for:

1908	—	209 sjømænd eller	13,7 pct.	av meldte mænd
1909	—	177	—«—	10,8 « —«—
1910	—	206	—«—	11,5 « —«—
1911	—	219	—«—	10,7 « —«—

Under henvisning til dette forhold indsendtes der gjennom helseraadet en forestilling til medicinaldirektøren om det ønskelige i, at der blev utfærdiget en veiledning for sjømænd om de veneriske sygdomme; medicinaldirektøren og sjøfartsdirektøren har stillet sig meget velvillig til saken, likesom «Norges Rederforbund» interesserer sig meget derfor og besørger trykt og utdelt følgende anvisning, som er utarbeidet under samraad med dr. med. Krefthing:

«De veneriske sygdomme smitter oftest ved samleie. De er tre: dryppert, bløt chancker og syfilis.

Dryppert ytrer sig hos manden ved svie ved vandlatningen og avsondring av materie fra urinrøret; den begynder almindelig nogen faa dage efter samleiet. Sygdommen kan vare temmelig længe, og undertiden gaar smittestoffet op i blæren og fremkalder blærebetændelse, eller det kan gaa ned i stenene

De av byens læger og fra sykehusene meldte nye tilfælde av veneriske sygdomme.

Maaned.	Blennorragiske tilfælde.			Ikke inficerende chanker.			Erhvervet syfilis.			Medfødt syfilis.			Sum.
	Md.	Kv.	Sum.	Md.	Kv.	Sum.	Md.	Kv.	Sum.	Md.	Kv.	Sum.	
Januar . . .	40	6	46	16	2	18	22	12	34	-	-	-	98
Februar . . .	62	11	73	12	2	14	13	13	26	4	1	5	118
Mars	136	18	154	15	5	20	41	8	49	2	2	4	227
April	49	6	55	4	1	5	12	17	29	2	1	3	92
Mai	35	3	38	5	-	5	14	9	23	3	2	5	71
Juni	95	7	102	5	1	6	35	12	47	2	-	2	157
Juli	73	10	83	3	1	4	16	4	20	-	-	-	107
August	97	5	102	10	-	10	22	10	32	2	2	4	148
September . .	67	2	69	8	1	9	19	9	28	1	3	4	110
Oktober	60	7	67	13	2	15	45	21	66	2	2	4	152
November . . .	194	19	213	23	2	25	44	28	72	2	1	3	313
December . . .	358	27	385	33	1	34	89	21	110	2	4	6	535
Sum	1266	121	1387	147	18	165 ²⁾	372 ³⁾	164	536	22	18	40	2128

1) 8 piker under 15 aar. 2) 1 gut under 15 aar. 3) 3 piker under 15 aar. Hos de 4 sidstnævnte syfilis hos forældre eller i nærmeste kreds.

(testiklerne), hvorved der opstaar «pungdryppert», som i regelen er meget smertefuld, og som kan ødelægge mandens evne til at avle barn.

Bløt chanker begynder som et eller flere smaa saar paa kjønsdelene, nogen faa dage efter samleiet. De kan brede sig og er ofte smertefulde. Der er ofte samtidig betændelse under forhuden, som kan svulme op og bli saar og øm. Ikke sjelden kommer der i lyskerne hævelse av kjertlerne — buboner — som varer meget længe og ofte maa opereres.

Syfilis begynder som en hudløshet eller et litet saar, den saakaldte haarde chanker; den merkes sjelden før 3 uker efter samleiet. Først 6—10 uker efter det første saar kommer der et rødt utslet paa kroppen og væskende saare steder, især paa kjønsdelene, omkring endetarmen og i munden. Disse tegn kan, især hvis sygdommen ikke blir ordentlig behandlet, komme og gaa gjennom 3—4 aar, og i al denne tid er sygdommen smitsom ikke bare ved samleie, men ogsaa ved kys, fælles bruk av pipe, glas, spiseredskaper og lignende. Efter denne tid angriper syfilis ikke sjelden indre organer og kan bli aarsak til langvarige sygdomstilstande, som medfører arbeidsudygtighet og store lidelser, undertiden sindssygd, ja endog døden.

Hvis en kvinne smittes med syfilis, vil de barn, hun føder, som regel være smittet med syfilis allerede ved fødselen. En mand maa derfor ikke gifte sig, før der er gaat mindst 4 aar, efterat han har faat sygdommen. Det er av den største betydning, at sygdommen straks den merkes kommer under kyndig lægebehandling.

Sjøfolk er meget utsat for at faa veneriske sygdomme; naar de kommer til havn og faar landlov, skal de more sig; de nyter ofte vel meget av sterke drikke, og der er fristelser nok.

Det kan ikke indskjærpes ofte og sterkt nok, at en mand maa være forberedt paa at bli smittet med venerisk sygdom ved hvert eneste samleie, han har med en ukjent kvinne; men under landlovens fristelser glemmes dette.

De meldte nye tilfælde av veneriske sygdomme i Kristiania i aarene 1876—1912.

Aar.	Blennorragiske tilfælde.			Ikke inficerende chanker.			Erhvervet syfilis.			Medfødt syfilis.			Til- sammen.	Folke- mængde.	Meldte tilfælde i procent av folke- mængden.
	Md.	Kv.	Sum.	Md.	Kv.	Sum.	Md.	Kv.	Sum.	Md.	Kv.	Sum.			
1876	-	-	593	-	-	419	-	-	-	-	-	-	1012	79022	1,28
1877	-	-	909	-	-	134	-	-	297	-	-	33	1373	106781	1,28
1878	-	-	1040	-	-	166	-	-	311	-	-	31	1548	112977	1,37
1879	951	176	1127	200	114	314	211	154	365	21	15	36	1842	116801	1,58
1880	1208	219	1427	265	99	364	268	156	424	21	22	43	2258	119407	1,89
1881	1272	196	1468	353	78	431	302	151	453	33	39	72	2424	122036	1,99
1882	1140	146	1286	580	127	707	308	188	496	21	23	44	2533	122424	2,07
1883	1100	186	1286	257	49	306	175	111	286	21	15	36	1914	124155	1,55
1884	1118	142	1260	208	57	265	172	126	298	17	22	39	1862	128300	1,45
1885	997	186	1183	175	32	207	148	123	271	33	29	62	1723	130790	1,32
1886	1095	99	1194	292	65	357	163	101	264	25	14	39	1854	134036	1,39
1887	829	106	935	306	37	343	175	97	272	21	23	44	1594	135615	1,18
1888	509	66	575	71	16	87	103	109	212	18	14	32	906	138319	0,66
1889	585	85	670	73	8	81	187	107	294	10	22	32	1077	143347	0,75
1890	679	60	739	213	25	238	330	178	508	16	13	29	1514	151130	1,00
1891	759	42	801	180	15	195	303	170	473	10	10	20	1489	156535	0,95
1892	935	90	1025	192	13	205	355	208	563	9	18	27	1820	161151	1,13
1893	1069	97	1166	260	23	283	278	229	507	12	15	27	1983	167588	1,18
1894	1283	121	1404	281	29	310	353	193	546	25	17	42	2302	174717	1,32
1895	1482	126	1608	387	34	421	518	206	724	26	14	40	2793	182856	1,52
1896	1471	149	1620	393	49	442	498	235	733	32	28	60	2855	192554	1,48
1897	2031	173	2204	447	46	493	450	233	683	25	25	50	3430	203337	1,69
1898	2125	207	2332	433	51	484	565	259	824	25	27	52	3692	221255	1,67
1899	1966	191	2157	491	44	535	543	221	764	35	34	69	3525	226423	1,56
1900	1871	170	2041	507	43	550	457	195	652	28	26	54	3297	227626	1,44
1901	1684	174	1858	292	32	324	432	208	640	23	17	40	2862	224909	1,27
1902	1576	159	1735	418	37	455	368	196	564	20	28	48	2802	225709	1,24
1903	1570	183	1753	401	39	440	431	183	614	24	20	44	2851	223649	1,27
1904	1392	139	1531	347	20	367	355	154	509	26	34	60	2467	222373	1,11
1905	1384	139	1523	278	16	294	340	128	468	24	26	50	2335	226472	1,03
1906	1108	132	1240	169	14	183	302	129	431	19	16	35	1889	229324	0,82
1907	903	112	1015	133	10	143	251	123	374	10	25	35	1567	231687	0,68
1908	1055	107	1162	198	21	219	278	134	412	24	26	50	1843	235674	0,78
1909	1149	101	1250	172	19	191	315	142	457	31	27	58	1956	240178	0,81
1910	1261	98	1359	206	14	220	332	141	473	27	13	40	2092	244038	0,86
1911	1373	94	1467	327	27	354	356	163	519	19	17	36	2376	247488	0,96
1912	1266	121	1387	147	18	165	372	164	536	22	18	40	2128	250423	0,85

Hvis nu en mand allikevel har hat samleie, maa han saa hurtig som mulig efterpaa vaske og rense sig paa følgende maate: 1) Urinen lates straks. 2) Kjønssdelene vaskes nøiagtig med sæpe og vand (under forhuden). 3) Der inddryppes i urinnrøret et par draaper 20 pct. protargolopløsning. 4) Et lag rensset bomuld, fugtet med sublimatopløsning (2 dele til 1000) lægges omkring hodet, og forhuden trækkes over; omslaget maa ligge i 12 timer og i den tid skiftes en gang.

En omhyggelig indgnidning av hode og forhud med 30 pct. kalomelsalve ansees ogsaa som forebyggelsesmiddel mot syfilis.

Denne rensning kan ikke sikkert forhindre venerisk sygdom; men i mange tilfælde gjør den det, og desto sikrere, jo snarere den gjøres efter samleiet. Om ikke før maa den foretages, straks man kommer ombord. Har man ikke bomuld og medicin, kan dette faaes hos kapteinen.

Merkes noget tegn, som kan være mistænkelig paa venerisk sygdom, maa man saa hurtig som mulig søke en kyndig læge; blir man behandlet tidlig nok, kan mange lidelser og utgifter spares.

Kjønslig avholdenhet fremkalder ikke sygdom».

Tuberkulose. Tallet paa de i 1912 meldte og av tuberkuloseprotokollen utgaade tilfælde av tuberkuløse sygdomme vil sees av tabellen i den almindelige beretning. — Dødsfald av lungetuberkuløse utgjorde 474 eller 14,3 pct. av samtlige kjendte dødsfald ved sygdom og 19,5 pct av dødsfald av ikke epidemiske sygdomme. — Dødeligheten pro mille av folkemængden, som i 1861 var 4,98 pro mille, sank jevnt til 2,80 i 1899. Av nedenstaaende tabel sees dødeligheten av lungetuberkulose i Kristiania i de sidste 13 aar.

Aar.	Middelfolkemængde.	Dødsfald av lunge- tuberkulose.	Døde pr. 1000 indbyggere.
1900	227 025	626	2,76
01	226 268	525	2,32
02	225 309	460	2,04
03	224 679	476	2,12
04	223 011	489	2,19
05	224 573	624	2,78
06	228 049	510	2,24
07	230 505	505	2,19
08	233 680	502	2,15
09	237 926	473	1,99
10	242 108	452	1,86
11	245 169	450	1,84
12	248 955	474	1,90

Spedalskhet (lepra). En gift kvinde, som blev anmeldt i 1909 og en tid behandlet i Rikshospitalet, lever her i byen sammen med sin mand og sit barn; hun er blevet saa meget bedre, at man ikke længer kan se tydelige knuteutbrud hos hende. Hun har faat forsigtighetsregler og synes at følge dem. Der er videre meldt en 31 aar gammel mand, som først blev indlagt i Ullevaal og senere overført til pleiestiftelsen nr. 1. Han er født i Nordland og har tidligere været sjømand. Hans sygdom er efter sykehusets anmeldelse utvilsomt meget gammel; ved indlæggelsen hadde han store ulcerationer, ben- og ledaffektioner, uten at han tidligere har søkt læge. Han har bodd 10 aar i Kristiania, har været gift og har 3 barn; hustru og barn er undersøkt; de frembød intet tegn paa sygdommen.

Av **sindssyke** forpleiedes for Kristiania fattigvæsens regning uten stats-

bidrag privat 279 og i asyl 1 med en utgift av kr. 47 057,51. Forøvrig henvises til tabellen i den almindelige beretning.

Paa **fødselsstiftelsen** laa tilbake fra 1911 46 kvinder; av disse fødte 8 i 1912. I løpet av dette aar indkom 1126 fødende (657 gifte, 469 ugifte); der indlagdes desuten 24 kvinder (11 g., 13 ug.), som hadde født før indkomsten og 88 (59 g., 29 ug.), som blev utskrevet uten at ha født. 101 blev indlagt som aborterende, blødende eller paa grund av sygdom under svangerskapet. Der indtraf 4 dødsfald (eklampsi 1, croupøs lungebetændelse 1, meningit 1, lungetuberkulose 1). 45 laa tilbake ved aarets utgang.

Fra den i forbindelse med fødselsstiftelsen staaende jormorskole uteksaminertes 44 elever. Av disse var fra:

Akershus	amt	.....	5	Stavanger amt	.....	1
Smaalenenes	«	.....	2	Bergen by	.....	1
Buskerud	«	.....	1	Nordre Bergenhus	amt..	1
Jarlsberg og Larvik	«	.....	2	Romsdals	«	5
Hedemarkens	«	.....	4	Søndre Trondhjems	«	6
Kristians	«	.....	3	Nordlands	«	6
Bratsberg	«	.....	2	Tromsø	«	1
Nedenes	«	.....	1	Finmarkens	«	1
Lister og Mandal	«	.....	2			

Av **obstetriciske operationer** utførtes i aarets løp efter indkomne opgaver fra fødselsstiftelsen og Kristiania stadsfysikat ialt 566, derav paa fødselsstiftelsen 87 fødselsoperationer. Om indikationer og utfald henvises til tabellen paa side 12 og 13.

Efter prestenes opgaver **døde paa barselseng** 11 kvinder. Efter lægernes døde av barselfeber 6, barselkrampe 2, emboli 1, livmorbristing 1, ektopisk svangerskap 1, placenta prævia 1, hjertelammelse 2.

Antallet av **fødte** og **døde** sees av følgende tabel:

Lægedistrikter.	Fødte		Døde					
	leven- de.	død- fødte.	ialt.	0—1 aar.	i 1ste døgn.	paa barsel- seng.	ved ulyk- kelige hæn- delser.	ved selv- mord.
Kristiania stadsfysikat. .	5651	136	3560	635	77	11	74	17

Overskuddet av fødte var 2 091 og forholdet mellem fødte og døde = 100 : 63,0.

De av lægerne oppgivne **dødsårsaker** sees av tabellen paa side 14 og fig.

De **hyppigste dødsårsaker** var: lungetuberkulose 474, kræft (cancer og sarkom) 275, croupøs lungebetændelse 225, hjertemuskelsygdomme og klappefeil 209, hjerneslag 196, akut bronkit og katarralsk lungebetændelse 182, medfødt svakhet 174, cerebrosplinalmeningit 135, akut gastroenterit (cholera nostras) 123, alderdomssvakhet 121, tuberkulose utenfor lungerne 120.

Dødsårsaker i de fem første leveaar i 1912.

	Døde						Av 100 dødsfald var					
	under 1 aar.		i 2det og 3dje aar.		i 4de og 5te aar.		under 1 aar.		i 2det og 3dje aar.		i 4de og 5te aar.	
	Uegtefødt.	Egtefødt.	Uegtefødt.	Egtefødt.	Uegtefødt.	Egtefødt.	Uegtefødt.	Egtefødt.	Uegtefødt.	Egtefødt.	Uegtefødt.	Egtefødt.
Av sygdomme i tarmkanalen (diarré, cholera nostras, gastroenteritis acuta & chron.)	34	55	3	14	-	2	20,11	11,98	11,53	5,90	-	3,07
- sygdomme i aandedrætsor- ganerne (bronkit, croupøs og katarralsk lungebetændelse)	38	125	10	60	1	6	22,48	27,23	38,46	25,32	100,00	9,23
- tuberkulose og skrofulose . .	3	17	4	28	-	13	1,77	3,70	15,38	11,81	-	20,00
- medfødt svakhed	44	128	-	2	-	-	26,3	27,88	-	0,84	-	-
- kramper	8	29	1	5	-	1	4,73	6,31	3,86	2,11	-	1,54
- syfilis	16	4	-	1	-	-	9,46	0,87	-	0,42	-	-
- kikhoste, difteri, barnekopper, skarlagensfeber, meslinger, epid. cerebrospinalmeningit . .	10	36	7	100	-	32	5,91	7,84	26,82	42,19	-	49,23
- rakit	1	8	-	5	-	-	0,59	1,74	-	2,11	-	-
- andre sygdomme	12	49	1	20	-	11	7,10	10,67	3,86	8,43	-	16,92
- ukjendt dødsårsak	3	8	-	2	-	-	1,77	1,74	-	0,84	-	-
Tilsammen	169	459	26	237	1	65						

Veirliget. Sommeren var meget regnfuld; aarets nedbørhøide var 687 mm. mot normalt 572 mm. Middelttemperaturen var $5,9^{\circ}$ C. mot normalt $5,5^{\circ}$ C.; især var juli maaned meget varm.

Helseraadet holdt 14 møter. Stadsfysikatets og helseraadets journaler viser tilsammen 5 102 numre; av disse vedkom 1 417 bygningsjournalen.

Helseraaadet har vedtat nedenstaaende

Advarsel mot blyforgiftning:

Bly, saavel i ren metallisk tilstand som i blandinger med andre metaller (type-metal, loddetin og fl.) og i kemiske forbindelser (blyhvitt, mønje, sølverglød, bly-sukker, kromgult og fl.), er en farlig gift, som selv i de mindste mængder, naar de tilføres legemet gjennom længere tid, virker skadelig.

Alle arbeidere, som har sysselsættelse med behandling av bly eller blyholdige stoffe (saasom malere, emalje- og glassarbeidere, skriftstøpere og typografer, rørleggere, arbeidere i blyhvitt- og akkumulatorfabrikker og fl.) er derfor utsat for blyforgiftning.

Blyforgiftning opstaar lettest hos dem, hvis motstandskraft er formindsket ved fremskreden alder, utilstrækkelig næring, misbruk av spirituosa eller paa anden maate. Den opstaar hyppigst paa grund av den slette vane at holde maten og spise med skidne fingre, hvorved maten forgiftes, ved at holde gjenstande som inneholder eller er tilsmudset med bly (typer, malerkoster) i munnen, ved at bære skraatobak, pipe eller lign. i lommer tilsmudset med blyholdige stoffer, ved indaanding av blyholdig støv eller blydampe m. m.

Indikation.	Tangforløsning.			Vending.			Uttrækning ved bækkenendeleie.			
	Mødre.		Barn.	Mødre.		Barn.	Mødre.		Barn.	
	Lev.	Lev.	Df.	Lev.	Lev.	Df.	Lev.	Død.	Lev.	Df.
Paa fødselsstiftelsen:										
Langsom fremgang og utilstrækkelige rier	1) 36	34	2	-	-	-	6	-	4) 5	3) 1
Trangt bækken	2	1	1	-	-	-	-	-	-	-
Barselkrampe	5	5	-	-	-	-	-	-	-	-
Placenta prævia og blødning	1	-	1	2) 3	2	3) 1	-	-	-	-
Temperaturstigning	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-
Tverleie	-	-	-	7	7	-	-	-	-	-
Fremfald av navlesnor	-	-	-	2	1	1	1	-	1	-
Daarlige fosterlyd	6	5	1	-	-	-	-	-	-	-
Tilbakeholdt morkake	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Blødning	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tilsammen	52	47	5	12	10	2	7	-	6	1
Utenfor fødselsstiftelsen:										
Langsom fremgang og utilstrækkelige rier	324	322	8	1	1	-	15	1	15	2
Trangt bækken	15	15	-	3	3	-	-	-	-	-
Barselkrampe, truende b.	3	3	-	-	-	-	-	-	-	-
Placenta prævia og blødning	-	-	-	6	2	4	-	-	-	-
Ueftergivelige fødselsdele	7	7	-	-	-	-	-	-	-	-
Livmorbristning	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Blødning	1	1	-	2	1	1	1	-	1	-
Smaa kræfter	5	5	-	-	-	-	1	-	1	-
Sygdом	5) 2	2	-	-	-	-	-	-	-	-
Temperaturstigning	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-
Tumor ossis sacri	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Skakt isseleie	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Pandeleie	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Tverleie	-	-	-	19	16	3	-	-	-	-
Dyp tverstand	3	3	-	-	-	-	-	-	-	-
Fremfald av navlesnor	1	-	1	4	2	2	2	-	-	2
Stort foster	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Hydramnion	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1
Daarlige fosterlyd	4	4	-	-	-	-	-	-	-	-
Dødt foster	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tilbakeholdt morkake	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Uopgit indikation	1	1	-	-	-	-	2	-	1	1
Tilsammen	372	369	9	35	25	10	22	1	18	6
Samlet sum	424	416	14	47	35	12	29	1	24	7
		430			47		30		31	

1) Hos én var der i forveien foretat hebosteotomi. 2) Desuten foretoges hos en fødende 4) Ett av disse blev forløst ved tang paa sætet. 5) Epilepsi. Hæmatemesis.

operationer.

Partus præmaturus artificialis.		Keisersnit. (Klassisk) (Vaginalt).				Laparotomi.		Perforation.	Efterbyrdsoperation.
Mødre.	Barn.	Mor.	Barn.	Mødre.	Barn.	Mor.	Barn.	Mødre.	Mødre.
Lev.	Lev.	Lev.	Lev.	Lev.	Lev.	Død.	Død.	Lev.	Lev.
-	-	-	-	-	-	-	-	3	-
4	4	1	1	2	2	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	3
-	-	-	-	-	-	-	-	-	3
4	4	1	1	2	2	-	-	3	6
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1	1	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	1	1	-	16
-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	1	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	21
-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
1	1	-	-	-	-	1	1	1	39
5	5	1	1	2	2	1	1	4	45

fingervending uten paafølgende uttrækning av det ikke fuldbaarne foster. ³⁾ Ufuldbaaret.

Liste over de av lægerr

(Forts.) Dødsårsak.	Tilsammen.	Derav		Alder							
				0—1		1—5		5—10		10—15	
		Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.
IV. Kroniske blod- og ernærings- sygdomme.											
Kronisk rheumatisme. Arthritis deformans	2	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Diabetes	31	12	19	-	-	-	-	2	1	-	
Leukæmi, pseudoleukæmi	4	3	1	-	-	-	-	-	-	-	
Perniciøs anæmi	11	6	5	-	-	-	-	-	-	-	
Morbus maculosus Werlhofii, pur- pura hæmorrhagica	1	-	1	-	-	-	1	-	-	-	
Rakit	14	5	9	4	5	1	4	-	-	-	
Anæmi	8	4	4	-	-	-	-	-	-	-	
Kronisk alkoholisme	5	4	1	-	-	-	-	-	-	-	
V. Sygdomme i nervesystemet.											
Apoplexi og hjerneemboli	196	88	108	-	-	-	-	-	-	-	
Meningit (suppurativ)	28	11	16	6	2	1	3	1	2	-	
Paralysis generalis	5	5	-	-	-	-	-	-	-	-	
Andre sindssygdomme	22	11	11	-	-	-	-	-	-	-	
Epilepsi	3	2	1	-	-	-	-	-	-	-	
Andre hjernesygdomme	33	12	21	-	-	1	-	1	3	-	
Rygmarvstæring (tabes dorsalis) . .	4	2	2	-	-	-	-	-	-	-	
Andre rygmarsvssygdomme	12	6	6	-	-	-	-	-	-	-	
Kramper hos smaabarn	44	22	22	18	19	4	3	-	-	-	
Andre sygdomme i nervesystemet	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	
VI. Sygdomme i kredsløpsorganerne.											
Endo-, perikardit	8	5	3	-	-	1	-	2	-	1	
Klappefeil	191	80	111	1	1	-	-	-	4	4	
Hjertemuskelssygdomme	18	9	9	-	-	-	-	-	-	-	
Arteriosklerose	85	40	45	-	-	-	-	-	-	-	
Aneurysma	2	1	1	-	-	-	-	-	-	-	
Hjertelammelse	63	34	29	1	2	-	-	-	-	-	
Andre hjerte- og karsygdomme . .	4	2	2	-	-	-	-	-	-	-	
VII. Sygdomme i aandedræts- organerne.											
Bronkit, akut	106	49	57	29	26	9	10	1	-	-	
— , kronisk, bronkiektasi	59	28	31	1	-	1	-	-	-	-	
Astma, emfysem	9	7	2	-	-	-	-	-	-	-	
Lungebetændelse, katarralsk	76	33	43	21	23	6	10	-	-	-	
Lungegangræn	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	
Lungeemboli	3	1	2	-	-	-	-	-	-	-	
Pleurit, serøs	3	1	2	-	-	-	-	-	-	-	
— , purulent	5	3	2	-	-	-	-	1	-	-	
Andre sygdomme i aandedrætsorg.	12	8	4	1	-	1	-	-	1	-	

Meddelte dødsårsaker.

og kjønn.

15-20		20-25		25-30		30-40		40-50		50-60		60-70		70-80		80-90		90-100	
Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-
3	1	-	1	-	-	2	3	1	2	1	5	1	4	2	2	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	1	1	2	2	1	1	1	2	-	-	1	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	1	-	-	-	-	1	1	-	-	1	1	1	2	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	3	1	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	1	1	5	7	17	14	22	33	29	33	11	17	3	3
-	1	1	1	-	1	1	-	4	4	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	1	-	1	-	1	2	2	-	2	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	2	1	1	1	-	1	4	1	4	5	-	2
-	-	-	-	1	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1	1	-	2	1	-	2	2	3	2	1	4	2	3	-	-	-	1	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	1	-	-	1	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	2	1	2	2	1	-	-	-	-
-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-
3	3	3	2	2	5	12	11	14	17	8	10	20	27	9	16	4	12	-	1
-	-	-	-	-	-	-	-	2	1	2	-	4	3	1	4	-	1	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	14	8	19	20	6	15	-	2
-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	3	1	4	3	6	4	4	4	8	9	8	5	-	1
-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	2	1	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	3	1	-	2	2	3	4	7	1	8	-	-
-	-	-	-	-	-	1	1	1	1	1	2	6	3	11	14	6	8	-	2
-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1	2	4	-	1	-	-	-
-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	2	1	1	1	1	3	1	5	-	-
-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-
-	-	1	-	-	-	-	-	1	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	1	1	1	-	-	-	2	1	-	-	-	-	2	1	-	-	-	-

Liste over de av lægerne

(Forts.). Dødsårsak.	Tilsammen.	Derav		Alder							
		0—1		1—5		5—10		10—15			
		Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.		
VIII. Sygdomme i fordøielse-organerne.											
Mave-tarmkatarr (kronisk)	12	6	6	2	1	1	-	-	1	-	
Mave-, duodenalsaar	16	9	7	-	-	-	-	-	-	-	
Blindtarmbetændelse (appendicit) . .	28	14	14	-	-	1	2	-	1	-	
Diffus peritonit	21	11	10	1	-	1	-	-	-	-	
Indeklemt brok	10	3	7	-	1	-	-	-	-	-	
Volvulus og ileus av andre årsaker	30	16	14	1	-	-	-	1	-	-	
Galdestensygdomme	3	-	3	-	-	-	-	-	-	-	
Leverkirrose	6	5	1	-	-	-	-	-	-	-	
Andre sygdomme i fordøielseorg.	18	11	7	-	-	-	-	-	-	-	
IX. Sygdomme i urin- og kjønnsorganerne.											
Nefrit, akut	5	2	3	1	-	-	-	1	-	-	
—, kronisk (morb. Brightii) . .	91	60	31	-	-	-	1	1	-	1	
Cystit, cystopyelit	12	9	3	-	-	-	-	-	-	-	
Nyresten- og blærestensygdomme . .	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	
Andre nyre- og urinveissygdomme	9	8	1	-	-	-	-	-	-	-	
Sygdomme i kjønnsorganerne, som ikke henhører under nogen anden gruppe	4	-	4	-	-	-	-	-	-	-	
X. Svulster.											
Carcinom (kræft) i huden	3	-	3	-	-	-	-	-	-	-	
— — — mavesæken	125	66	59	-	-	-	-	-	-	-	
— — — fordøielseorg. ellers	64	28	36	-	-	-	-	-	-	-	
— — — brystkjertelen	15	-	15	-	-	-	-	-	-	-	
— — — livmoren	29	-	29	-	-	-	-	-	-	-	
— — — andre organer, eller med uopgit sæte	31	17	14	-	-	-	-	-	-	-	
Sarkom i bensystemet	2	1	1	-	-	-	-	-	-	-	
— — — andre organer eller med uopgit sæte	6	4	2	-	-	1	-	-	-	-	
Andre svulster	27	12	15	-	-	-	1	-	-	-	
XI. Sygdomme i hud, bindevæv, ben og led, som ikke kan henføres under nogen av de foregaaende grupper.											
Hudsygdomme	2	-	2	-	2	-	-	-	-	-	
Ben- og ledsygdomme	6	4	2	-	-	-	-	1	-	-	

Liste over de av lægeri

(Forts.). Dødsårsak.	Tilsammen.	Derav								A l d			
		0—1		1—5		5—10		10—1					
		Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.				
XII. Svangerskaps- og barsel-sygdomme.													
Barselkrampe	2	-	2	-	-	-	-	-	-	-			
Emboli	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-			
Livmorbristning	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-			
Ektopisk svangerskap	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-			
Andre svangerskaps- og barsel-sygdomme	3	-	3	-	-	-	-	-	-	-			
XIII. Andre sygdomme.													
Myxødem	2	-	2	-	1	-	-	-	-	-			
Addisons sygdom	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-			
Akromegali	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-			
Diverse andre sygdomme	13	10	3	3	-	2	-	1	1	1			
Ukjendt dødsårsak.	26	14	12	6	5	1	1	-	-	-			
XIV. Unaturlig død.													
Selv mord	18	15	3	-	-	-	-	-	-	-			
Ulykkestilfælde:													
a. Akut alkoholforgiftning	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-			
b. Drukning	15	14	1	-	-	1	-	3	-	-			
c. Forbrænding	5	1	4	-	-	-	1	-	2	-			
d. Elektrisk strøm og lynnedslag	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-			
e. Andre ulykkestilfælde	59	37	22	1	3	6	5	4	1	1			
Tilsammen	3436	1693	1743	350	278	159	170	64	50	27			

Blyforgiftning utvikler sig som regel snikende og ytrer sig til at begynde med med en graalig rand — saakaldt blyrand — langs tandkjøttet, løse tænder, ond lugt av munden, fremtrædende blekhet av læber og ansigt samt avmagring. Senere slutter sig hertil periodevis optrædende underlivssmerter, som utgaar fra navlepartiet — saakaldt blykolik — appetitmangel, forstoppelse, indtrukket haardt underliv. I de høieste grader utvikler der sig lammelse, især av forarmens og haandens muskler, nyrelidelse, kramper, blindhet m. m.

Enhver arbeider skylder sig selv, sin familie og samfundet at beskytte sig mot denne forgiftning.

Det bedste beskyttelsesmiddel mot blyforgiftning er renlighet.

Arbeiderne bør derfor mindst mulig tilsmudse sine hænder, ansigt og klær. De bør saavidt mulig ha sin egen arbeidsdragt, som lar sig vaske, og som opbevares adskilt fra hjemmeklærne. De maa ikke berøre mat, eller spise, eller gaa til sit

Udvalgte dødsårsaker.

Efter alder og kjønn.																			
15—20		20—25		25—30		30—40		40—50		50—60		60—70		70—80		80—90		90—100	
Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.
-	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	1	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-
1	-	-	-	1	-	-	-	1	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	2	2	1	-	1	2	1	-	-
-	-	4	-	-	-	3	-	4	2	2	-	1	1	1	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
-	-	2	-	2	1	1	-	2	-	1	-	1	-	1	-	-	-	-	-
-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-
1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
3	1	3	-	-	1	6	1	2	-	5	2	2	3	1	2	2	3	1	-
66	56	77	64	58	51	116	134	141	142	164	146	203	208	182	220	81	167	9	22

hjem uten at ha vasket sine hænder og skj g rene med vand — helst varmt —, s pe og børste og skyllet munden. Gjenstande, som inneholder eller er tilsmudset med bly, maa ikke puttes i munden. Under arbeidet eller i lukkede arbeidsrum for blyholdige gjenstande maa de ikke spise eller drikke, røke, tygge eller snuse tobak. De maa undgaa alt, som kan nedsætte legemets motstandskraft, særlig nydelse av spirituosa. Fettholdig næring og rikelig nydelse av melk anbefales.

Den, som arbeider i blyholdig støv eller i blydampe, maa puste gjennom næsen, ikke gjennom munden, samt helst benytte respirator. N sen b r i saa tilfælde hver dag omhyggelig utrenses eller utskylles.

Viser nogen de overfor nævnte tegn paa forgiftning, b r han søke læge straks og gjøre denne opmerksom paa, hvori hans arbeide bestaar.

Den som engang har gjennomgaaet en blyforgiftning b r være særlig forsiktig, eller endog helst søke anden beskj ftigelse, da tilbakefald av sykdommen lettere opstaar hos ham.

Da anstillede undersøkelser og erfaringer hadde vist, at lus var adskillig utbredt blandt byens skolebarn, blev, paa foranledning av 2den sundhetsinspektør utarbeidet nedenstaaende korte veiledning til at rense haaret for lus; den over-sendes skoleinspektøren med anmodning om at la den trykke og gjennom skolerne sende hjem til foreldrene.

Anvisning

fra Kristiania helseraad til at bli av med utøi i haaret.

1. Gnid hode og haar godt ind med karbololje (2 %) om aftenen, og bind et tørklæ om.
2. Vask hode og haar godt med grønsæpe og vand morgenen efter. Kjæm med finkam.
3. Gjør dette hver aften og hver morgen, indtil hode og haar er rent og frit for lus og egg.
4. Er der saar eller skorper, bør haaret klippes kort og skorperne bløtes op med omslag av olje.

Merk. Det værste hode blir rent paa en uke, hvis det stelles ordentlig.

Endvidere blev der av helseraadet fattet følgende beslutninger:

«Da blaaskjæl og østers, som vokser eller lagres paa steder, hvor kloaker utmunder, erfaringsmæssig jevnlig er sundhetsskadelig, kan helseraadet ikke tillate, at saadanne sjødyr, optat eller lagret i den indre havn sælges som menneskeføde.

Politikammeret anmodes om at paase, at saa ikke sker».

«Helseraadet vil for fremtiden ikke tillate salg av kjøt og kjøtvarer til menneskeføde i Kristiania, naar kjøttet eller kjøtvarerne er tilsat saadanne stoffe, som er mere eller mindre sundhetsskadelige som

1. Borsyre og borater.
2. Formaldehyd og stoffer, som avgir formaldehyd.
3. Svovlsyrlige og undersvovlsyrlige salte (sulfiter og hyposulfiter).
4. Fluorider.
5. Benzoesyre, salicylsyre og deres forbindelser.
6. Chlorater».

De under 2den sundhetsinspektør staaende assistenter har utført 8 822 undersøkelser og desinfektioner i anledning av de tuberkuløse og de sedvanlige smitsomme sygdomme, 485 i anledning av de veneriske og 716 av skibe paa havnen.

Av stadsdyrlægens medhjælper er der utført 3 778 undersøkelser av melke-utsalg og lagere, 763 av slagterier og pølsemakerier, 4 816 vedkommende nærings-middelkontrollen forøvrig og 1 142 i staller, fjøs og grisehus; heri er ikke med-regnet de av en assistent foretagne undersøkelser av utenbys fjøs og meierier (jfr. beretningen for 1909).

Ved ingeniørkontoret er der for kontrollen med byens renhold utført 63 077 undersøkelser. — Til anlæg av 2 pumpe- og rensstationer med Rhiensk skive, hvorav 1 paa Grev Wedels plads og 1 paa Jernbanetorget, tillikemed separat-ledninger i en del av de tilførende gater, blev i aarets løp bevilget kr. 136 000.

Ved den systematiske gjennomgaelse av byen blev 520 hus undersøkt; i 77 paavistes misligheter; efter indløpen klage blev 91 hus undersøkt. Paa grund av helseraadets henvendelse blev 101 leiligheter, hvorav 12 i kjeldere forbedret; 51 leiligheter, hvorav 26 i kjeldere, blev sløffet til beboelse.

I flere aar har man paatalt og søkt rettet en gammel feil ved ventilationen av bryggerhusene, som findes i saagodtsom alle byens gaarder. Den findes ogsaa omtalt i beretningen for 1907. Istedetfor at bortlede dampen fra selve rummet direkte til damppipen gjennom en tilstrækkelig stor ventilaapning oppe ved taket, sætter man direkte paa bryggepanden en høi konisk hette med dør paa forsiden

og med et rør paa toppen, som ledes ind enten i damppipe eller i en røkpipe. Undertiden anvender man ogsaa et flatt lok, hvis ene halvdel er fast, og hvori et lignende rør, der fører til pipen, er fæstet. Det er klart, at man paa denne maate avleder dampen under kokningen av tøiet, og at man derved taper meget i varmeeffekt og faar adskillig større forbruk av brændsel end nødvendig. Dette forstaaer de fleste vaskekoner ganske instinktmæssig og putter derfor røret fuldt av filler; thi ellers faar de vanskelig bryggepanden til at koke. Man kan da ogsaa, naar man kommer ind i et saadant bryggerhus, gripe noksaa sikkert i røret og finde dette tilstoppet. Men dette er dog ikke det værste ved denne uhensigtsmæssige indretning. Det værste er, at bryggerhusrummet, hvori dampen vælter ut, hver gang loket eller døren paa bryggepanden blir aapnet, blir aldeles uventilert. Dampen trænger da ofte op gjennem gulvene og ut i de øvrige kjeldere og er meget ofte aarsaken til ødelæggelse ved fugtighet og sop. Desuten trænger dampen op gjennem trapperne og ind i leilighetene. Det er derfor høist paakrævet at faa en ende paa denne meningsløse anordning og forby anvendelse av disse hætter og overhovedet alle rørforbindelser fra panden til pipen. Istedet er det bedst at anvende simpelthen et træløkk over bryggepanden. Som allerede nævnt maa det strengt forlanges en tilstrækkelig stor ventilationsaapning til damppipen. Hvor saadanne i ældre gaarder ikke findes, kan man med fordel og uten brandfare anvende en «eminentventil» i røkpipen. Man kan ogsaa i sidstnævnte tilfælde hjelpe sig med saa nær taket som mulig — dog ikke nærmere end 30 cm. — at indsætte et ret stykke galvanisert jernrør langs med den ene væg og om fornødent, indtil 1 meters længde. Dampen vil da let undvike, og saavel bryggerhuset som de øvrige kjeldere vil bli ganske godt ventilert. Et saadant rør kan let feies og vil tilstrækkelig hindre sot fra at falde ned i bryggepanden. Det har været indvendt, at træløkk skulde være ildsfarlig at anvende. Det er dog en overdreven frygt, idet er saadant lok snart vil være gjennemvaatt. Desuten er jo bryggerhuset i det hele det mest ildsikre rum i en bygning. Likeledes trænges der en mere effektiv ventilation i kjøkkener. Komfyrhætterne er avlægsø, men bygningsloven paabyr dem, og der er ikke adgang til at sløife dem uten efter kongelig dispensation. De brukes saagodtsom ikke mere i andre land, da de i vor tid ikke er til nogen nytte, men derimot volder mange ulemper. Som oftest er det nødvendig fra hætternes top at lede avtræksrøret i flere vinkler, inden man kommer til damppipen, og dette hemmer i høi grad trækken. Det er ofte vanskelig at se, om ventilen er aapen eller lukket, og den træffes da ogsaa ofte gjenstængt. Komfyrhætten er let at samle støv paa og er vanskelig for ikke at si farlig at holde ordentlig ren. En stor del av dampen under kokning eller endda værre under stekning undviker ikke hurtig nok gjennem det trange krokede rør og gaar utenom; den har derefter vanskelig for at finde veien tilbake under hætten og til pipen. Kunde man med fordel faa dem væk, vilde kjøkkenerne bli hyggeligere og mere som et værelse, og ved at skaffe dem dampavtræk gjennem en størst mulig ventil med fuld, fri aapning direkte til pipen uten vinkler, vilde meget være vundet i sanitær henseende for enhver leilighet, men særlig for de smaa arbeiderboliger, som saa høilig trænger denne ventilation. Er en liten arbeiderbolig indredet, som den bør være paa en praktisk maate, saa maa der være dørforbindelse mellem værelset og kjøkkenet. Derved opnaaes, at man ikke alene kan nyttiggjøre varmen fra komfyren om vinteren, men særlig den i kjøkkenet paabudte ventilation. Det er derfor av saameget større vigtighet, at denne ventilation er effektiv. Desuten kan et kjøkken, som ikke staa i direkte dørforbindelse med værelserne, ikke med rette medregnes i leilighetens kubikindhold.

Stadskemikeren har foretat undersøkelser av nærings- og nydelsesmidler i samarbeide med stadsdyrlægen, og desuten av forskjellige bruksgjenstande saasom tøier, farver etc., væsentlig paa arsenik.

Av barnehjem har byen nu 23, idet 2 nye kom til i aarets løp, nemlig Fadums barnehjem «Bethania» og et høist paakrævet hjem for barn lidende av medfødt syfilis. — 2109 barn stod under helseraadets kontrol; av disse utgik 788.

Ifølge «Statistiske opgaver vedkommende bebyggelse og boligforhold i Kristiania» blev tallet paa leiligheter kun øket med 230. Herav var 32 leiligheter paa 1 værelse, 27 paa 2 og 27 paa 3, alle med kjøkken. Byens utregnede nettotilvekst ved utgangen av december 1912 var samtidig opgit at være 6006 personer. Sætter man det gjennemsnittlige antal beboere pr. leilighet til 5, hvilket vel ikke er for høit regnet i disse tider, avgir de 230 leiligheter plads til kun 1150 mennesker. De øvrige har da selvfølgelig maattet trænge sig ind hos bekjendte og venner eller i rum, der ikke er tjenlig til beboelse. Ikke alene dette, men ogsaa befolkningsoverskuddet fra tidligere aar og den omstændighet, at der ikke i flere aar har været nogen nævneværdig byggespekulation i byen, gjør, at bolignoden har tiltat i en foruroligende grad. Der træffes stadig overfyldte leiligheter, og folk maa ty til de utroligste og elendigste rum i kjeldere og paa lofter for at skaffe sig husly. Der tages i bruk rum, som forlængst er sløifet som utjenlige til beboelses- eller arbeidsrum. Selv likeoverfor de mest graverende tilfælde staar man ofte i længere tider magtesløs, idet det ikke har været mulig for vedkommende at skaffe sig andet hus. Dertil kommer især for den fattigste del av befolkningen, men ogsaa for alle de øvrige byens leieboere, den omstændighet, at husleien nu er steget til en saa urimelig høide, at det for en stor del av dem er ganske uoverkommelig at betale den, uten at det maa ske paa bekostning av andre livsfornødenheter. Selv for de elendigste og under normale tider ubrukbare rum tages en leie, som er langt over det rimelige, og mange er fortvilet over tilstanden, uagtet de gode tider forøvrig gir god anledning til fortjeneste. For familier med barn er det i særdeleshet meget vanskelig at faa hus, og mange blir skaanselsløst opsagt, bare av den grund at de har barn. Vel er det saa, at en leilighet slites og lider mere, naar der er barn, og at mange leieboere mishandler sine leiligheter, men huseiernes optræden i denne henseende har under nærværende husnødperiode for en stor dels vedkommende været uforsvarlig og samfunnsfiendsk. Der kan i 1912 ikke være tale om nogen ledighet av leiligheter. Træffer man paa en saadan, saa er det kun tilfældig og midlertidig. Er en leilighet tilfældigvis ledig, er der hundreder av konkurrenter om den, og man overbyr hinanden uten engang at se leiligheten. Derimot har der stadig været avertert et stort antal enkelte værelser tilleie. Men dette er ogsaa et bolignødens fænomen, idet folk er nødt til at bortleie sine værelser og beholde det daarligste selv for at klare den store husleie. Paa denne maate blir overbefolkningen i leilighetene større end nogensinde.

Paa grund av bolignøden har man ogsaa i dette aar fundet det hensigtsmæssig at opføre videre 8 nødbarakker med 8 leiligheter à 1 værelse og kjøkken i hver eller tilsammen 64 «leiligheter». Disse primitive træbarakker med stue og kjøkken hver paa ca. 3×4 m. gulvflate blev øieblikkelig overfyldt med nødlidende familier med størst mulige barneflokke, idet disse som rimelig var blev git fortrinnet.

Om **fængslerne** og sykepleien inden disse henvises til den derom av fængselsstyrelsen utgivne beretning.

Ved den **offentlige vaccination** vaksinertes ialt 1428 barn, alle med dyrisk lymfe.

Statens institut til frembringelse av dyrisk vaccine er i Kristiania.

Sykehus. Av offentlige sykehus findes i og ved byen ialt 6: Rikshospitalet, fødselsstiftelsen, det kommunale sykehus med underavdelinger, det militære sykehus, Diakonisseanstaltens sykehus med underavdeling og «Vor Frue hospital» (katolsk).

Byens epidemisykehus tillikemed 3 avdelinger av det kommunale sykehus ligger utenfor bygrænsen i Vestre Aker. Det kommunale sindssykeasyl er paa Dikemark i Asker; inden selve byen ligger Oslo hospitals asyl. Flere av byens læger eller foreninger har større eller mindre sykeavdelinger forbundet med sine klinikker.

Der findes inden byen 7 offentlige badeindretninger. Fra følgende 5 er opgit tallet paa solgte billetter:

Badeanstalten i Torvgaten.....	155 574
Kristiania bad	60 392
Sagenes bad	104 305
Enerhaugens bad	43 221
Kampens bad	8 374

Fra Kristiania varme sjøbad og fra Alfheims badstubad mangler opgaver. Ved samtlige folkeskoler er indrettet bad for skolebarnene.

Apotekenes antal var 24, heri medregnet Rikshospitalets. Om deres personale henvises til den almindelige beretning.

II. Akershus amt.

Lægedistriktsinddeling, flateindhold, indbyggere, medicinalpersonale.

Lægedistrikter.	Tilsvarende herreder, dele derav og bykommuner.	Flateindhold i km. ²	Tilstedev. indb. 1ste decb. 1910.	Læger ¹⁾	Tandlæger.	Jordmødre.	Hjælpevaksinatører.
Amtet.....		5 235,30	129 323	67	10	63	39
1. Aker.....		1 035,30	59 380	2)42	3	21	11
	Aker	424,60	30 375	23	1	3) 8	5
	Asker	106,28	5 800	5	-	1	1
	Bærum	185,00	11 062	8	-	5	2
	Nittedalen	182,75	2 780	2	-	1	1
	Skedsmo	66,08	3 705	1	-	6	-
	Lillestrøm	5,32	4 373	3	2		2
	Lørenskogen	65,27	1 285	-	-	-	-
2. Ullensaker		2 086,88	35 073	9	5	18	15
	Ullensaker	240,45	5 896	2	2	3	2
	Sørum	102,66	2 742	-	-	1	1
	Gjerdrum	80,28	1 657	-	-	1	1
	Nannestad	331,56	4 051	1	-	2	1
	Nes	624,45	8 376	2	1	4	4
	Eidsvold	339,42	9 557	4	2	5	4
	Hurdalen	271,52	1 719	-	-	1	1
	Feiring	96,54	1 075	-	-	1	1

¹⁾ Ved distriktslægerens bopæl er her, likesom i de øvrige amter, herredets navn uthævet ved spærrede typer. ²⁾ Distriktslægen bor i Kristiania. ³⁾ Av disse bor 1 i Kristiania.

Lægedistrikter.	Tilsvarende herreder, dele derav og bykommuner.	Flate- indhold i km. ²	Tilstedev. indb. 1ste decb. 1910.	Læger.	Tandlæger.	Jormødre.	Hjælpe- vækinotører.
3. Høland	.....	1 331,10	14 860	7	1	15	7
	Høland	448,80	5 096	3	1	4	2
	Setskogen	184,52	821	-	-	1	1
	Urskog	418,61	4 588	2	-	3	2
	Fet	279,17	4 355	2	-	7	2
4. Follo	.....	782,02	20 010	9	1	9	6
	Drøbak kjøbstad	0,80	1 879	3	-	1	-
	Hølen, ladested	0,13	165	1	-	-	-
	Son, —	0,20	550	-	-	-	-
	Hvitsten, — ¹⁾	0,07	69	-	-	-	-
	Vestby	113,53	2 765	-	-	1	1
	Kraakstad	149,63	3 560	1	1	2	1
	Enebak	252,21	3 193	1	-	2	2
	A s	92,08	3 145	2	-	1	1
	Frogn	84,71	2 049	1	-	1	1
	Nesodden	88,66	2 635	-	-	1	-

¹⁾ Har ikke eget kommunestyre.

Sundhetstilstanden i det hele betegnes som ganske god. Av epidemiske sygdomme meldtes ialt 8 853 tilfælde, hvorav 276 endte dødelig; aaret forut var de tilsvarende tal 9 477 og 295.

Dødeligheten utgjorde 11,8 pro mille (1 556 dødsfald) av den opgivne tilstedeværende middelfolkemængde (131 546). I 1911 var dødeligheten 11,6 pro mille.

Om de **epidemiske sygdomme** i almindelighet henvises til tabellen paa side 28 og 29. Jfr. forøvrig sidste tabel i den almindelige beretning.

Tyfoidfieber. Av tilfældene i Aker distrikt indtraf 11 i Aker herred; 5 forekom spredt ved Ljan, hvor de respektive familier hadde samme melkeleverandør; hos denne blev derfor gjort indgaaende undersøkelser; men da ingen hadde været syk der i den senere tid, og fæcesprøver fra alle folkene paa gaarden gav negativt resultat, innskærket man sig til at paaby streng renlighet overfor alt melkestel. Et tilfælde paa Frøen og et paa Munkeengen i Vestre Aker var hos personer, som var kommet syke hjem fra en reise; paa førstnævnte sted blev konen i huset og en datter smittet før, sygdommen blev meldt. — Paa Ullevaal døde en fra Holmenkollen turisthotel indlagt syk. (Oxholm).

Cerebrospinalmeningit optraadte i Aker temmelig pludselig med nakkestivhet og hos nogen med bevisstløshet. Der indtraf ialt 31 tilfælde med 11 dødsfald. Den først angrepne var en liten gut i en stue paa Grorud; moren pleiet ham hjemme, til han døde efter 9 ukers sykeleie; bestemoren tok sig imens av de andre barn. Der indtraf aldrig mere end ett tilfælde i hver familie, uagtet isolationen var meget mangelfuld; kun 8 blev behandlet paa sykehus. Smitten skrev sig antagelig som vanlig fra Kristiania, da sygdommen forekom netop i de strøk, som grænser til de dele av byen, hvor sygdommen hadde hersket i længere tid. (Oxholm). — I Ullensaker døde 2 av 4 angrepne

paa Gardermoen, og av et par barn i en liten stue i nærheten døde det ene, hvorimot det andet kom sig men med fuldstændig tap av hørselen. Et tilfælde ved Kløften station optraadte i en postførers hus; denne hadde i længere tid, før sygdommen blev konstateret, bragt posten omkring til gaardene, uten at nogen blev smittet; tilfældet stod heller ikke i forbindelse med dem paa Gardermoen. (Svanøe).

Av akut poliomyelitt forekom et tilfælde paa et par steder i Nannestad (Ullensaker distrikt). Fra Høland omtales et hos en liten gut, som pludselig hadde faat en generell parese med stor vanskelighet for at bevæge hode og lemmer; han kom sig fuldstændig efter nogen tids forløp. (Prydz).

Barsel-feber. I Aker optraadte 4 tilfælde paa Øraker ved Lysaker; sammesteds døde ogsaa et barn av pemfigus hos nyfødte. Jormorens hus, bohave og klær blev desinficeret, og hun selv tok bad. Det andet tilfælde av pemfigus med letal utgang forekom paa Bygdønes; jordmor fra Kristiania. (Oxholm).

Av katarralek ikterus er meldt 5 tilfælde fra Aker og 4 fra Høland distrikter. I Enebak (Follo) optraadte sygdommen epidemisk i høstmaanederne. (Aas).

Av skabb er meldt 203 tilfælde, hvorav 116 fra Ullensaker distrikt. Det hænder her, at de angrepne ikke søker raad, før hele familien er blit smittet. (Søberg).

Veneriske sygdomme. Utenfor sykehus behandlede tilfælde vil sees av følgende tabel:

Sygdom.	Tilfælde.	Fordeling paa lægedistrikterne:			
		1	2	3	4
		Aker.	Ullensaker.	Høland.	Follo.
Syfilis, erhvervet	8	4	4	-	-
— medfødt	2	-	-	2	-
Gonorrhé, uretrit	33	11	11	1	10

Døde av lungetuberkulose.

Lægedistrikter.	Opgivne dødsfald ved			
	sygdom.	lunge- tuberkulose.	epidemiske sygdomme.	ikke epidemiske sygdomme.
Aker	694	94	150	544
Ullensaker	411	58	61	350
Høland	143	12	31	112
Follo	226	29	34	192
Drøbak by	23	4	6	17
Son ladested	} 7	3	1	6
Hølen —				
Bygder		196	22	27
Akershus amt	1474	193	276	1198
Derav i byer	30	7	7	23
— - bygder	1444	186	269	1175

Epidemiske

	Ialt kjendte		Tiden er opgit for	Januar.	Februar.	Mars.	April.	Mai.	Juni.
	tilfælde.	dødsfald.							
Tyfoidføber	22	2	22	6	-	3	-	3	8
Cerebrospinalmeningit (epid.)	41	13	41	-	1	7	13	6	7
Akut poliomyelit.	4	-	4	-	-	-	1	-	2
Skarlagensfeber	557	11	556	38	49	26	42	46	43
Meslinger	616	9	615	24	54	45	58	43	41
Difteri (croup).	313	12	313	25	23	24	12	16	31
Blodgang	1	1	-	-	-	-	-	-	-
Barsel-feber	14	4	12	1	-	2	4	-	-
Pyæmi, septhæmi	27	9	24	2	-	1	1	2	-
Pemfigus (hos nyfødte) . . .	3	2	3	1	-	-	1	-	-
Rosen	116	5	116	13	9	7	7	10	6
Røde hunde	178	-	178	2	6	12	25	52	39
Vandkopper	97	-	97	10	12	2	3	15	12
Kusma	158	-	158	11	31	22	12	16	9
Kikhøste	236	4	236	42	30	33	39	31	42
Akute katarrer i aandedrætsorganerne	3825	49	3820	555	433	439	503	420	216
Influenza	679	2	669	148	124	99	68	49	25
Lungebetændelse	524	122	524	71	59	38	75	78	34
Pleurit	259	8	258	34	19	22	24	32	17
Gigtfeber	244	3	244	37	38	33	13	16	13
Akut diarré (kolerine) . . .	939	20	938	77	57	65	59	62	70
Tilsammen	8853	276	8828	1097	945	880	960	897	615

Tuberkulose. Til oplysning om tallet paa de i aarets løp meldte og av tuberkuloseprotokollerne utgaaede tilfælde av tuberkulose sygdomme henvises til tabellen i den almindelige beretning. Dødsfald av lungetuberkulose utgjorde for det hele amt 13,1 pct. av samtlige ved sygdom forarsakede dødsfald og 16,1 pct. av dødsfald av ikke epidemiske sygdomme. For byerne var forholdet henholdsvis 23,3 pct. og 30,4 pct. og for bygderne 12,9 pct. og 15,8 pct. Forøvrig henvises til tabellen paa foregaaende side. I Aker herred har helseraadet fremdeles 1500 kr. pr. aar til kurativ behandling av ikke fattigunderstøttede tuberkulose. — I aarets løp traadte godseier Herman Wedel-Jarlsberg og hustrus legat i kraft; kapitalen er 10 000 kr., og renterne utdeles aarlig til fordel for ubemidlede, ikke fattigunderstøttede, tuberkulose inden herredet; det styres av amtmanden og ordførererne i herredsstyret og helseraadet. (Oxholm). — Det i Ullensaker herred av amtet besluttede tuberkulosehjem er næsten færdigbygget; det har plads for 17—20 syke. — Paa Nes pleiehjem indlagdes i aarets løp 9 patienter; der utgik 8 (2 helbredede, 1 uhelbredet og 5 døde). — I Serum og Gjerdrum har

sygdomme.

Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.	Fordeling paa lægedistrikterne:							
						1		2		3		4	
						Aker.		Ullensaker.		Høland.		Follo.	
						Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.
1	1	-	-	-	-	12	1	7	-	1	-	2	1
4	1	2	-	-	-	31	11	7	2	-	-	3	-
-	-	-	-	1	-	1	-	2	-	1	-	-	-
24	39	52	88	60	49	325	5	165	5	11	-	56	1
32	10	20	33	98	157	150	1	288	4	64	2	114	2
26	15	23	45	28	45	187	6	73	3	28	2	25	1
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1
-	-	3	-	2	-	7	1	1	-	4	1	2	2
2	-	1	5	1	9	19	6	1	-	2	2	5	1
-	-	1	-	-	-	3	2	-	-	-	-	-	-
7	6	9	16	12	14	56	3	26	2	6	-	28	-
12	3	-	3	20	4	98	-	25	-	10	-	45	-
13	3	4	10	5	8	64	-	28	-	3	-	2	-
15	8	3	12	8	11	85	-	44	-	2	-	27	-
6	9	3	-	1	-	30	2	169	2	12	-	25	-
159	134	200	259	240	262	2164	24	777	16	299	7	585	2
15	6	12	18	47	58	365	1	125	-	96	-	93	1
21	15	21	41	31	40	257	75	134	21	68	10	65	16
19	22	17	18	18	16	137	5	52	1	38	1	32	1
14	14	11	14	23	18	122	-	66	-	31	1	25	2
130	134	72	55	62	95	545	7	140	5	75	5	179	3
500	420	454	617	657	786	4658	150	2130	61	751	31	1314	34

helseraadets ordfører holdt foredrag om sygdommen i ungdomsforeninger og i kommunelokalet for alle interesserte, baade unge og gamle. — I Nannestad blev for kredssykekassens regning et begyndende tilfælde inden en sterkt belastet familie behandlet i 3 maaneder paa Reknes sanatorium. — Fra Høland omtaler distriktslæge Prydz et gammelt lupussaar hos en 80 aar gammel mand; han har i en aarrække pleiet konen, som lider av tuberkuløse abscesser og fistler med rikelig sekretion; saaret svarer nøiagtig til det sted, hvor høire pekefinger placeres, naar han snyter sig med fingrene.

Av **obstetriciske operationer**, utført av læger, er ialt meldt 95, derav 29 i Aker lægedistrikt, 38 i Ullensaker, 13 i Høland og 15 i Follo. Om indikationer og utfald se tabellen paa næste side.

Paa **barselseng** døde ifølge presternes opgaver 8 kvinder. Lægerne har opgit 4 dødsfald av barsel-feber, 1 av barselkrampe, 1 av blødning og 1 av livmorbristing.

Obstetriciske operationer.

Indikation.	Taugforløsning.					Vending.			Uttrækning ved bækkenendeleie.		Perforation.		Decapitation.	Efterbyrdsoperation.
	Mødre.		Barn.			Mødre.	Barn.		Mødre.	Barn.	Mødre.	Mor.	Mødre.	
	Lev.	Uopg.	Lev.	Dødf.	Uopg.	Lev.	Lev.	Dødf.	Lev.	Lev.	Lev.	Død.	Lev.	Lev.
Utilstrækkelige eller smertefulde rier	54	-	54	-	-	-	-	-	3	3	-	-	-	-
Bækkensneverhet	6	1	4	2	1	1	-	1	1	1	2) 1	-	-	
Barselkrampe	2	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Placenta prævia og blødning ...	1	-	-	1	-	3	1	2	-	-	-	-	-	
Ueftergivelige fødselsdele	4	-	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Truende livmorbristning	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Fare for moren 1)	1	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Isseleie med panden fortil	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Tverleie	-	-	-	-	-	3	2	1	-	-	-	-	-	
Fremfald av navlesnor	2	-	1	1	-	1	-	1	-	-	-	-	-	
Fare for fosteret	2	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Dødt foster	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	
Tilbakeholdt morkake	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3
Fastvokset —	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Tilsammen	74	1	71	4	1	8	3	5	4	4	1	1	1	4
	75		76				8				2			

1) Nefrit med hurtig tiltagende synssvækkelse; hun døde faa dage efter fødselen. 2) Dødsarsak: peritonit.

Fødte og døde.

Lægedistrikter.	Fødte		Døde						
	leven- de.	død- fødte.	ialt.	0—1 aar.	i 1ste døgn.	paa barsel- seng.	ved ulyk- kelige hæn- delsler.	ved selv- mord.	ved mord eller drap.
Aker	1297	23	625	90	17	4	16	2	1
Ullensaker	828	23	475	53	13	2	17	3	-
Høland	385	11	177	21	2	2	2	2	-
Follo	435	9	279	27	2	-	10	1	-
Drøbak by	40	1	32	1	-	-	-	-	-
Son ladested	15	-	6	2	-	-	-	1	-
Hølen —	3	-	1	-	-	-	-	-	-
Hvitsten —	2	-	5	-	-	-	-	-	-
Bygder	375	8	235	24	2	-	10	-	-
Akershus amt	2945	66	1556	191	34	8	45	8	1
Derav i byer	60	1	44	3	-	-	-	1	-
— - bygder	2885	65	1512	188	34	8	45	7	1

I henhold til tabellen over **fødte** og **døde** var der et overskud av 1 389 fødte og forholdet mellem fødte og døde = 100 : 52,8.

De hyppigste dødsårsaker var:

Dødsårsaker.	Dødsfald.	Derav i	
		byer.	bygder.
Alderdomssvakhet	207	4	203
Lungetuberkulose	193	7	186
Kræft (cancer og sarkom)	135	-	135
Lungebetændelse	122	1	121
Hjerneslag	77	2	75
Klappefeil og hjertemuskelsygdomme	76	3	73
Hjertelammelse	61	1	60
Medfødt svakhet	59	1	58
Tuberkulose utenfor lungerne	55	-	55
Akute katarrar i aandedrætsorganerne	49	1	48

Veirliget. Vaar og sommer var gunstig for landmanden og utbyttet av hoi, rug, havre og rotfrugter blev som et middelsaars, men frugt- og bærhøsten var daarlig.

Levemaate og hygieniske forhold. Fra Lillestrøm (Aker distrikt) meddeles, at der i aarets løp er indført en mere betryggende ordning med kontrol av næringsmidler. (Bjurstedt). Til Aker foregaar fremdeles sterk utflytning fra Kristiania; efter opgave fra bygningschefen i Aker var tallet paa meldinger om nybygging i dette aar 587. Foruten det ovenfor nævnte legat til motarbeidelse av tuberkulose, traadte dette aar ogsaa et andet legat i kraft, nemlig statsminister Carl Løvenskjold og hustrus. Det er paa 325 000 kr.; renterne utdeles aarlig i forskjellige øiemed til bygselmænd, husmænd og andre arbeidere med familie paa legators eiendomme i Aker, Bærum og Hakedal; saaledes $\frac{1}{3}$ til forbedringer i sanitære øiemed, saasom vand- og kloakforhold og bad; $\frac{1}{3}$ til kurativ behandling av forskjellige sygdomme, herunder indbefattet tandpleie; sidstnævnte er ordnet paa den maate, at de tandlidende henvender sig hver til sin forvalter, som igjen sender dem til tandlæge; $\frac{1}{3}$ gaar til understøttelse av syke og gamle med penger. Utdelingskomiteen bestaar av eieren av legators nuværende eiendomskompleks, eller den som til enhver tid repræsenterer ham, distriktslægen i Aker og alle forvaltere paa godset.

I Sørum (Ullensaker distrikt) er der i de senere aar paa 3 forskjellige steder gjennom sammenslutning av flere gaarder og grænder anlagt vandledning med fald fra fjeldvand. — I Gjerdrum er alle gaarder nu oplyst med elektricitet fra eget lysverk, anlagt paa aktier; dette forsyner ogsaa hele Ullensaker hovedsogn og en stor del av Hovind anneks. Gaardklyngerne omkring Ask station har under arbeide et vandledningsanlæg fra et fjeldvand. (Christophersen).

Sykehus. I Aker herred er Aker sykehus og pleiehjem paa Tonsen Kristiania kommunale sykehus og epidemilæset, Diakonhjemmets sykehus, 2 private sanatorier for tuberkulose, begge paa Grefsen, og 1 pleiehjem for tuberkulose paa Grorud, Gaustad statsasyl for sindssyke og doktor Dedichens private sindssykeasyl. Fremdeles 2 sanatorier, nemlig paa Holmenkollen og Voksenkollen. — I Nittedalen er et privat sanatorium (Glittre) for tuberkulose. — I Bærum er der et kommunalt sykehus, et epidemispykehus, et pleiehjem for tuberkulose, et pleiehjem for aandsvake og et for gamle. — I Asker herred er et litet sykehus, Akershus amts sindssykeasyl paa Blakstad og Kristiania kommunale sindssykeasyl paa Dikemark. — I Ullensaker distrikt er der i Nes herred et litet pleiehjem for tuberkulose. Om det i Ullensaker herred opførte tuberkulosehjem se ovenfor under tuberkulose. — I Follo distrikt har Drøbak by et epidemilæset.

Badeindretninger. I Aker distrikt er der dusjbad paa Lilleaker skole ved Lysaker og 2 folkebad (badstubad med dusj) er under opførelse, 1 i Nydalen og 1 ved Grorud. (Oxholm). I Lillestrøm er der et folkebad (badstubad, karbad og dusjbad). Paa Bygdø, Nordstrand og flere steder i nærheten av Kristiania findes sjøbadehus tildels i forbindelse med forlystelsesetablissemeter. I Bærum er der oprettet et kommunalt bad ved Høvik; enkelte skoler og nogen fabrikker har bad. I Ullensaker distrikt er Eidsvold bad og kuranstalt samt et folkebad (badstubad) ved Eidsvold verk. I Follo distrikt findes i Drøbak en indretning for varme bad, gytje- og furunaalsbad, som holdes aapen om sommeren fra juni til august. Desuten er der et sjøbadehus, som holdes aapent i samme tid.

Om amtets **apotek** se den almindelige beretning.

Tabellen paa næste side gir oplysning om møter i helseraad og om vakkerte.

Helseraadet for Aker herred har sit kontor i Kristiania (Heimdalsgaten 1), hvor kommunen leier lokaler foruten til helseraadet ogsaa til bygnings- og ingeniørvæsenet. Helseraadet har 300 kr. til kontorhold, og kommunen lønner en mandlig assistent og en kvindelig kontorist. (Oxholm).

Lægedistrikter.	Møter i helseraad.	Vaksinerte.
Akershus amt	51	2753
Aker	¹⁾ 28	1024
Ullensaker	²⁾ 11	878
Høland	³⁾ 3	476
Follo	⁴⁾ 9	375

¹⁾ Aker 10, Bærum 9, Asker 2, Lillestrøm 6, Lørenskogen 1. ²⁾ Eidsvold 2, Feiring 1, Sørum 1, Gjerdrum 1, Nes 2, Ullensaker 1, Nannestad 2, Hurdalen 1. ³⁾ Høland 1, Urskog 1, Fet 1. ⁴⁾ Aas 1, Kraakstad 1, Vestby 2, Frogn 1, Nesodden 1, Hølen 1, Son 1, Drøbak 1.

III. Smaalenenes amt.

Lægedistriktsinddeling, flateindhold, indbyggere, medicinalpersonale.

Lægedistrikter.	Tilsvarende herreder, dele derav og bykommuner.	Flate- indhold i km. ²	Tilstedev. indb. 1ste decb. 1910.	Læger.	Tandlæger.	Jornmedr.	Hjælpe- vaksinater.
Amtet		4 144,14	150 690	60	28	63	32
1. Eidsberg		1 405,96	22 531	8	1	12	10
	Rømskogen	163,94	480	-	-	1	1
	Rødenes	221,67	1 355	-	-	1	1
	Rakkestad	416,32	5 489	2	-	2	1
	Eidsberg	229,30	6 014	2	-	3	3
	Trogstad	205,73	3 515	1	-	2	2
	A s k i m	67,64	3 296	2	1	2	1
	Skriptvet	101,36	2 382	1	-	1	1
2. Moss		783,91	24 516	13	5	10	6
	Moss, kjøbstad	1,51	8 572	8	4	3	-
	Moss landsogn	56,67	2 769	-	1	¹⁾ 1	-
	Spydeberg	138,86	2 305	2	-	1	1
	Høbel	143,68	2 287	1	-	1	1
	Vaaler	249,17	2 241	1	-	2	2
	Raade	113,73	2 866	-	-	1	1
	Rygge	80,29	3 476	1	-	1	1

¹⁾ Bor i Moss.

Lægedistrikter.	Tilsvarende herreder, dele derav og bykommuner.	Flateindhold i km. ²	Tilstedev. indb. 1ste decb. 1910.	Læger.	Tandlæger.	Jornødre.	Hjælpevaksinaterer.
3. Sarpsborg	.....	701,59	71 517	23	14	27	9
	Sarpsborg, kjøbstad	8,18	10 710	8	4	4	-
	Fredrikstad, —	10,20	15 481	9	10	13	-
	Tune	142,63	7 295	1	-	1	1
	Rolvsey	30,65	2 349	-	-	1	1
	Varteig	69,34	1 140	-	-	1	1
	Skjeberg	193,65	5 982	-	-	2	1
	Borge	41,94	6 384	2	-	1	1
	Torsnes	35,54	1 532	-	-	1	1
	Onsø	121,17	7 308	2	-	2	2
	Glemminge	23,46	10 144	1	-	1	1
	Kraakerøy	24,83	3 192	-	-	-	-
4. Hvaler	.....	1 252,68	32 126	16	8	14	7
	Fredrikshald, kjøbstad	1,86	12 023	11	7	7	-
	Hvaler	86,39	4 045	1	-	2	2
	Berg	255,30	5 593	1	-	1	1
	Id	382,34	6 587	-	-	1	1
	Aremark	316,31	1 829	1	-	1	1
	Ømark	210,48	2 049	2	1	2	2

¹⁾ Bor i Fredrikshald.

Sundhetstilstanden opgives at ha været tilfredsstillende. Av epidemiske sygdomstilfælde meldtes ialt 13 618 med 260 dødsfald mot henholdsvis 14 013 og 406 aaret forut.

Dødeligheten var 11,8 pro mille (1 806 dødsfald) av den oppgivne tilstedeværende middelfolkemængde (153 590). I 1911 var dødeligheten 12,2 pro mille.

Om de **epidemiske sygdomme** i almindelighet henvises til tabellen paa side 36 og 37. Jfr. forøvrig sidste tabel i den almindelige beretning.

Epidemisk cerebrospinalmeningit. I Askim (Eidsberg distrikt) indtraf 3 tilfælde; 2 var hos voksne, som døde efter et par dages sygdom; hos et 5 aars barn fulgte efter det akutte stadium en flere ukers protaheret febertilstand med vekslende av- og tiltagen av de meningitiske symptomer, inden døden indtraadte. (A. V. Smith). I Skiptvet indsygnet to smaabarn; det først angrepne døde efter kort tids forløp, og ved at bruke dettes seng og sengklær blev sandsynligvis nummer to smittet; hos dette barn blev der gjort spinalpunktion, samtidig som kollargol og salicyl blev git som klyster; tilstanden forandredes derefter i løpet av et par timer fra høi feber, bevisstløshet og stadige kramper til normal temperatur, fuld bevissthet og velvære; rekonvalescensen var dog som sedvanlig lang og plag-som. (Gløersen).

Som lidende av **akut poliomyelit** blev i Fredrikshald en ung mand, som var kommet til byen for at gaa paa underofficersskolen, indlagt i sykehuset, hvor

han døde dagen efter; han hadde følt sig uvel ved avreisen fra hjemmet (Ringsaker i Hedemarken), og sygdommen hadde tiltat underveis. — Paa en plads i Berg, like ved bygrænsen, blev et litet barn syk med hodepine, feber og brækning, som efterfulgtes av paralyses i den ene underekstremitet og parese i den anden; 5 dage i forveien hadde en litt ældre bror været syk med hodepine, feber og brækning og slaphet i benene; han blev frisk igjen paa nogen dage. (Nannestad).

Av **icterus catarrhalis** er for Eidsberg distrikt meldt 8 tilfælde og fra Hvaler 10; av disse forekom 9 i Fredrikshald; der var desuten i januar mange angrepne blandt barnene ved Skottene skole i Id. (Nannestad).

I Eidsberg distrikt forekom et tilfælde av **miltbrand** hos en ældre mand, som var blit smittet under slagting av en syk ko og først 12 dage efter kom under behandling; han hadde da et ca. ørestort saar paa høire underarm, og armen i sin helhet var meget opsvulmet og næsten træhaard; der var høi feber. Saaret blev etset og dagen efter kauteriseret; han indlagdes paa Sarpsborg sykehus, hvorfra han blev utskrevet helbredet. (Gangnæs).

Hugormbit. En 10 aars gut i Trøgstad var en av de sidste dage i april blit bitt i høire haand av en fuldvoksen ganske stor hugorm; for at hindre giftens utbredning var der om armen blit snørt et baand. Ved lægens ankomst næste dag var der svær ødematøs svulst av armen med bulladannelser og sterkt hovnede axillarglandler; svulsten strakte sig ogsaa opover halsen og nedover bryst og underliv. Gutten var cyanotisk og sterkt medtat; pulsen uregelmæssig, hurtig og liten; hjertet akut dilateret. 2—3 maaneder senere fandtes der ved undersøkelse intet abnormt ved hjertet. (Kahrs).

Av **skabb** er ialt meldt 95 tilfælde.

Veneriske sygdomme. Utenfor sykehus behandlede tilfælde sees av følgende tabel:

Sygdom.	Tilfælde.	Fordeling paa lægedistrikterne:			
		1	2	3	4
		Eidsberg.	Moss.	Sarpsborg.	Hvaler.
Veneriske saar	7	2	1	3	1
Erhvervet syfilis	20	1	10	6	3
Medfødt —	2	-	-	2	-
Gonorrhé, uretrit	180	9	46	70	55

Tuberkulose. Om de i aarets løp meldte og av tuberkuloseprotokollene utgaaede tilfælde av tuberkulose sygdomme inden amtets distrikter henvises til tabellen i den almindelige beretning. — Dødsfald av lungetuberkulose utgjorde i henhold til lægernes dødsarsakslisters for det hele amt 15,4 pct. av samtlige ved sygdom forarsakede dødsfald og 18,5 pct. av dødsfald av ikke epidemiske sygdomme. For byerne var forholdet henholdsvis 17,9 og 21,7 pct. og for bygdene 14,2 pct og 17,0 pct. Forøvrig henvises til tabellen paa side 38. — I Askim (Eidsberg distrikt) er der stiftet en tuberkuloseforening, som har hat forholdsvis betydelige midler at hjelpe med. Paa Mysen er der kjøpt tomt til pleiehjem, som amtet lar opføre for de fra brændevinssamlagene mottagne penger. (A. V. Smith). I Trøgstad synes sygdommen at være i tilbakegang;

Epidemiske

	Ialt kjendte		Tiden er opgit for	Januar.	Februar.	Mars.	April.	Mai.	Juni.
	tilfælde.	dødsfald.							
Tyfoidfeber	22	2	22	2	-	1	2	3	1
Cerebrospinalmeningit (epid.).	12	7	10	3	-	2	1	4	-
Akut poliomyelit.	11	2	10	1	-	1	-	-	-
Skarlagensfeber	341	9	341	66	19	29	15	34	22
Meslinger	646	3	646	7	3	4	13	17	35
Difteri (croup)	181	16	181	24	12	12	17	15	6
Barsel-feber	17	4	17	1	2	2	-	1	1
Pyæmi, septhæmi	15	10	12	-	1	1	2	-	-
Pemfigus (hos nyfødte)	4	3	2	-	-	-	-	1	-
Rosen	162	4	162	19	16	14	18	8	11
Røde hunde	100	-	100	9	17	5	6	20	16
Vandkopper	125	-	125	2	14	23	1	6	12
Kusma	94	-	94	7	14	12	5	-	1
Kikhoste	599	7	598	105	83	60	101	76	37
Akute katarrer i aandedrætsorganerne	7188	66	7188	1033	860	698	703	592	477
Influenza	652	2	648	59	113	108	54	47	39
Lungebetændelse	920	92	918	104	105	103	112	84	66
Pleurit.	418	3	418	45	48	49	56	21	41
Gigtfeber	432	1	432	64	67	45	40	18	26
Koldfeber	3	-	3	-	1	-	-	-	-
Akut diarré (kolerine)	1674	29	1673	110	85	171	113	72	139
Skjorbuk	2	-	2	-	-	2	-	-	-
Tilsammen	13618	260	13602	1661	1460	1342	1259	1019	930

man har i sidste aar faat isolert flere av de mest smittefarlige i et par mindre bygninger paa pleiehjemmet for fattige. Bygdens sykepleieforening, som ogsaa har optat arbeidet mot tuberkulosen, har engagert 2 sykepleiersker. (Kahrs). I Rakkestad har arbeidet med sygdommens bekjæmpelse tat større fart, siden der blev oprettet en tuberkuloseforening; foruten herredsstyret har en større handelsforretning stillet et fast aarlig beløp til lægernes raadighet, likesom en før eksisterende sykepleieforening bruker mesteparten av sine inntægter til sanatorieophold for ubemidlede tæringssyke. (H. Walther). Ogsaa i Skiptvet er der stiftet en underavdeling av «Den norske nationalforening mot tuberkulose»; der er blit utdannet en sykepleierske, som ogsaa har gjennomgaat et tillægskursus i pleie av tuberkulose ved Lyster sanatorium. At faa tuberkulose pleiepatienter indlagt i sykehus falder meget vanskelig, og i sin hjælpeløshet er de i sidste stadium farlige smitekilder; en slik patient fandtes liggende i et av de her endnu forekommende

sygdomme.

Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.	Fordeling paa lægedistrikterne:							
						1		2		3		4	
						Eidsberg.		Moss.		Sarpsborg.		Hvaler.	
						Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.
3	1	2	5	1	1	1	-	4	-	15	2	2	-
-	-	-	-	-	-	5	4	-	-	6	2	1	1
-	-	4	3	1	-	-	-	1	-	2	2	8	-
10	27	40	39	21	19	38	1	66	-	170	5	67	3
22	23	62	139	189	132	11	1	364	1	255	1	16	-
3	12	8	23	23	26	9	-	38	3	111	6	23	7
-	-	1	2	3	4	2	1	5	1	9	2	1	-
1	-	2	3	2	-	1	1	6	2	5	4	3	3
-	1	-	-	-	-	2	1	-	-	2	2	-	-
8	8	10	22	15	13	11	1	52	1	64	1	35	1
4	8	3	9	-	3	24	-	46	-	20	-	10	-
9	19	11	11	11	6	8	-	42	-	57	-	18	-
4	21	6	3	6	15	8	-	25	-	39	-	22	-
46	23	11	29	16	11	10	-	304	5	245	1	40	1
380	340	365	486	602	652	498	12	1369	15	3561	25	1760	14
23	23	20	21	25	116	69	1	104	-	275	-	204	1
48	36	29	66	65	100	75	11	225	9	467	52	153	20
24	30	24	25	25	30	42	1	99	1	173	1	104	-
22	21	18	37	40	34	46	-	112	-	177	-	97	1
-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	3	-	-	-
223	269	168	112	89	122	71	-	329	3	849	21	425	5
-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-
830	863	785	1035	1134	1284	931	35	3193	41	6505	127	2989	57

lukkede og mørke toetages sengeskab; der var rikelig opspyt, og renligheden var ikke overvættet; i 2den etage av dette skap laa et fra Kristiania utsat barn, som var daarlig ernæret og led av skrofuløst eksem. (Gløersen). — Fra Moss anføres, at man ved de av kommunen, Sparebanken og private ydede midler har skaffet uformuende tuberkuløse dels sanatorieophold, dels hjælp hjemme. (Rømcke). Ogsaa i Hobøl har man optat kampen mot sygdommen. (Bjerk). I Sarpsborg har man alt i flere aar bevilget de fornødne midler til sanatorieophold for byens helbredelige tuberkuløse, dette aar kr. 5 000,00. Ogsaa i Tune, Skjeberg og Rolvsøy er der stiftet tuberkuloseforeninger og tuberkulosestationer; ved de sidste er der en ukentlig kontordag, da de av lægerne til stationen henviste kan møte op og faa baade hjælp og veiledning. (E. Paasche).

Om de med statsbidrag forpleiede **sindssyke** se den almindelige beretning.

Døde av lungetuberkulose.

Lægedistrikter.	Opgivne dødsfald ved			
	sygdom	lunge- tuberkulose.	epidemiske sygdomme.	ikke epidemiske sygdomme.
Eidsberg	256	35	35	221
Moss	235	28	41	194
Moss by	83	17	15	68
Bygder	152	11	26	126
Sarpsborg	702	117	127	575
Sarpsborg by	82	10	23	59
Fredrikstad by	166	35	20	146
Bygder	454	72	84	370
Hvaler	376	62	57	319
Fredrikshald by	171	28	29	142
Bygder	205	34	28	177
Smaalenees amt	1569	242	260	1309
Derav i bygder	502	90	87	415
— - bygder	1067	152	173	894

Født og døde.

Lægedistrikter.	Født		Døde						
	le- vende.	død- fødte.	ialt.	0—1 aar.	i 1ste døgn.	paa bar- sel- seng.	ved ulyk- kelige hæn- delser.	ved selv- mord.	ved mord eller drap.
Eidsberg	509	10	291	27	9	1	12	1	2
Moss	591	18	275	42	7	2	10	2	-
Moss by	224	6	111	17	3	1	3	-	-
Bygder	367	12	164	25	4	1	7	2	-
Sarpsborg	2300	38	837	184	34	4	31	3	-
Sarpsborg by	361	4	98	41	7	-	3	-	-
Fredrikstad by	373	9	186	33	7	-	5	1	-
Bygder	1566	25	553	110	20	4	23	2	-
Hvaler	725	11	403	41	6	2	10	3	-
Fredrikshald by	249	4	175	19	2	1	2	1	-
Bygder	476	7	228	22	4	1	8	2	-
Smaalenees amt	4125	77	1806	294	56	9	63	9	2
Derav i byer	1207	23	570	110	19	2	13	2	-
— - bygder	2918	54	1236	184	37	7	50	7	2

Obstetriciske operationer.

Indikation.	Tangforløsning.			Vending.			Uttækning ved bækkenendeleie.		Perforation.	Efterbyrdsoperation.	
	Mødre.		Barn.		Mødre.		Barn.				
	Lev.	Død.	Lev.	Dødf.	Lev.	Død.	Lev.	Dødf.	Lev.	Lev.	
Utilstrækkelige eller smertefulde rier	209	-	207	4	11	-	12	-	7	1	-
Trangt bækken	33	-	28	5	3	-	2	1	-	-	2
Barselkrampe	6	-	5	1	-	-	-	-	-	-	-
Placenta prævia og blødning	1	-	-	1	3	-	2	1	1	1	-
Uefftergivelige fødselsdele	4	-	4	-	-	-	-	-	-	-	-
Peritonit	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-
Temperaturstigning	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Smaa kræfter	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Blødning	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	1
Isseleie med panden fortil	9	-	8	1	-	-	-	-	-	-	-
Ansigtseie	2	-	2	-	-	-	10	2	-	-	-
Tverleie	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Hydrokefalisk fosterhode	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Fremfald av navlesnor	3	-	2	1	-	-	-	-	-	-	-
Fare for fosteret	1	-	1	-	-	-	-	-	1	1	-
Dødt foster	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-
Tilbageholdt morkake	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	8
Tilsammen	270	1	259	14	27	1	27	4	10	8	3
	271		273		28		31		11		9

1) En av disse blev ekstrahert med hake.

Av **obstetriciske operationer**, utført av læger, opgives 327, derav i Eidsberg distrikt 42, i Moss 25, i Sarpsborg 229 og i Hvaler 31. Om indikationer og utfald henvises til tabellen paa foregaaende side.

Om **jormorhjælpen** henvises til tabellen i den almindelige beretning.

Paa barselseng døde efter presternes opgaver 9 kvinder. Lægerne har opgit dødsårsaken for 10 kvinder saaledes: barsel-feber 4, barselkrampe 3, emboli 1, blødning 2.

Ifølge tabellen paa side 38 over **fødte og døde** var der et overskudd av 2 319 fødte og forholdet mellem fødte og døde = 100 : 43,8.

De **hyppigste dødsårsaker** var:

Dødsårsaker.	Dødsfald.	Derav i	
		byer.	bygder.
Lungetuberkulose	242	90	152
Alderdomssvakhet	197	44	153
Kræft (cancer og sarkom)	158	50	108
Hjerneslag	113	35	78
Lungebetændelse	92	37	55
Klappfeil og hjertemuskelsygdomme	89	27	62
Medfødt svakhet	78	26	52
Akute katarrer i aandedrætsorganerne	66	17	49
Tuberkulose utenfor lungerne	50	20	30
Arteriosklerose	50	18	32

Veirliget var i det store hele ret gunstig for landmanden, saa utbyttet av jordbruket nærmest blev som et godt middelsaars.

Levemaate og hygieniske forhold. I Eidsberg distrikt er de økonomiske forhold jevnt gode, nogen utpræget fattigdom træffer man sjelden paa. — Kostholdet er der adskillige mangler ved; der avhænder saaledes for meget av melken, som derfor i husholdningen erstattes ved overdreven bruk av kaffe; det myke brød er bakt av finsigtet mel og ofte surt og tungt; et slikt brød har rimeligvis stor skyld i, at mange har saa daarlige tænder; en begyndende karies holder det haardt at faa folk til at la plombere; man søker tandlæge somoftest kun for indsætning av kunstige tænder, og dette sker hyppig for letvinthets skyld paa den maate, at de gjenværende tænder først avklippes; omkring de gjenværende røtter opstaar der saa let periostit og forraadnelseprocesser, som gjør, at munden ikke kan holdes ordentlig ren, og at der staar en ulidelig stank av den. For at bedre kostholdet er der i de sidste aar av landbruksforeningen holdt husholdnings- og grøntsakekurser, som har været godt besøkt og har virket efter hensigten; landmandslaget har nu ogsaa bevilget penger til kurser i flabørbakning. — Der er i de sidste aar foretat adskillige byggearbeider saavel av uthus som av vaaningshus; disse bygges nu rummeligere med større vinduer og høiere under taket, saa værelserne blir lysere og luftigere; indbyggede senger i 2 etager træffer man

fremdeles paa, men der føres en energisk kamp for at faa dem fjernet. — Vandforholdene er ofte mindre gode, da brøndene somoftest er aapne og utsat for overvand og tilsig. — Paa grund av den lethet, hvormed man kan skaffe sig brændevin, er der megen drik, hvortil de gode tider for arbeiderne vel ogsaa bidrar; mindst 5 av de i aarets løp indtrufne dødsfald maa tilskrives beruselse; 4 av disse var hos unge kraftige folk; Borregaards brændevinshandel maa siges at ha været en forbandelse for de omliggende distrikter; det er meget almindelig, at selv unge gutter drikker ublandet 96 % alkohol, og ved basarer, fester etc., selv av religiøs art, er det alt andet end sjelden at se overstadig drukne personer, og skrik og skraal efter veiene er ved den slags tilstelninger en jevnlig foreteelse; folkeskolelærere og andre arbeider dog ivrig for at faa drukkenskapen indskrænket, likesom de ogsaa er meget interesseret for at motarbeide tuberkulosen. (A. V. Smith, Gløersen, Kahrs og H. Walther).

I Moss har kontrollen med melken og dens behandling ikke git anledning til særlige bemerkninger eller foranstaltninger undtagen engang, der blev klaget over, at melken fra et utenbys meieri lugtet og smagte ondt. Renlighetsforholdene paa skolerne maa i det hele tat siges at være ganske tilfredsstillende. — Plan til anlæg av renovationsverk paa basis av de Walanderske staalbøtter er utarbeidet; dette system er man vel tilfreds med i Tønsberg, hvor det har været praktiseret i ca. 2 aar. (Rømcke).

I Sarpsborg er der i de senere aar opført boliger for den store arbeiderbefolkning; de er gjennomgaaende luftige, lyse og hyggelige; herved er den bolignød, som eksisterte for nogen aar siden, for en stor del blit avhjulpet. Arbeiderne tjener bra, og levemaaten er derfor som regel god. — Fra Borge klages over, at barn drikker for meget kaffe, da melken er baade dyr og vanskelig at faa fat i. Ædrueligheten er som regel bra, og avholdsarbeidet i god fremgang. Boligerne er gjennomgaaende bra, men kloakforholdene i de tæbyggede strøk daarlige; paa Selbak er der dog for kommunens regning i aarenes løp lagt en del kloaker i gaterne; sanmesteds har man ogsaa vandledning. (N. Nilsen).

I Fredrikshald har drikkevandet i de senere aar bestandig været uklart og ofte fuldt av smaaartikler, som skriver sig fra myrjord og fra den ikke ubetydelige tømmertrafik i den flere mil lange forbindelse av elver og sjøer, som gjennom elven Tista har sit utløp ved Fr.hald. Vandledningen har sit indtag fra elven et par hundrede meter fra dens utløp av den nederste sjø, Femsjøen. Vandet undergaar en meget ufuldkommen filtrering gjennom et tyndt gruslag, før det gaar ind i indtagskummen. Adskillig høiere end Femsjøen og ca. 2 km. sydost for Tistedalen ligger et mindre vand, lille Ertevand, som har et ualmindelig klart og godt vand, uten nogen beboelse om vandet paa en liten husmandsplads nær, og der blev ogsaa tænkt paa at ta vand herfra, da det i sin tid blev lagt vandledning til Fr.hald; men det blev opgitt, da det blev beregnet, at der ikke vilde være nok vand til byen derfra. For et par aar siden blev det bestemt, at bydelen Tistedalen og den tilgrænsende del av landdistriktet skulde skaffes vandledning, og da denne bebyggelse ligger høiere end Femsjøen, maatte man ta vandet fra lille Ertevand, som saaledes ogsaa kom i forbindelse med byens gamle ledning. Da høsten 1912 hadde været regnfuld, og der var vand nok i lille Ertevand, slap man vand herfra ogsaa i byens ledning, og paa den maate har Fr.hald siden oktober 1912 hat et klart og aldeles udmerket drikkevand. Fra kyndig hold er der ogsaa faldt uttalelse om, at det var sandsynlig, at baade byen og Tistedalen under almindelige omstændigheter vilde ha nok vand fra Ertevandet, hvis man kun vilde la være at sløse med det; men der er fra gammel tid et stort sløseri med vand i Fr.hald. Paa denne maate kan maaske et kostbart rense- og filtreringsanlæg, som var paatænkt, undgaaes. Det kan tilføies, at vandet fra Femsjøen erfaringsmessig ikke har vist sig sundhetsfarlig. (Nannestad).

Av pleiebarn er der i henhold til beretning for Trøgstad (Eidsberg distrikt) utsat en mængde fra Kristiania fattigvæsen og vergeraad; mange av dem er rakistiske og skrofuløse; landopholdet er for barnene kun av det gode, men om det er heldig for bygdens egne folk at faa skrofuløse barn ind i sine hjem er en anden sak. (Kahrs). Ogsaa i Moss distrikt er der utsat mange pleiebarn særlig inden Vaaler herred; de litt større av disse kan være til adskillig nytte i huset og paa gaarden, men vedkommende forpleier tar ikke altid tilbørlig hensyn til, at de av flere grunde (vekst, utvikling, forberedelse til og deltagelse i skoleundervisningen) maa spares for større legemlig arbeide; skolestyret i Vaaler har derfor set sig nødt til at stille bestemte krav i saa henseende. (Rømcke).

Sykehus. Amtets sykehus ligger i Fredriksstad. I alle byer findes kommunale sykehus og epidemilasaretter. Desuten er der i Fredrikstad et militært sykehus, et privat (Bethesda) og et tilhørende den katolske mission. I Fredrikshald er der et interneringslokale samt et av kotolske søstre drevet hospital (St. Josefs). I Ømark ligger Ørje kuranstalt for alkoholikere. Fra Trøgstad skrives: Bygden har sit eget pleiehjem for fattige; stellet der er renlig og godt; det forekommer derfor ikke sjelden, at gamle folk, som har litt midler, losjerer sig ind der for at sikre sig pleie. (Kahrs).

Av badeindretninger findes i Eidsberg distrikt en privat badstue paa Mysen. I Askim har Kykkelsrudanlægget bad for sine arbeidere; omkring Askim station har man faat eget vandverk med vandforsyning fra Glommen. Om badstuer holdt distriktslæge Rømcke i Askim arbeiderakademi et foredrag med lysbilleder. (Smith). I Moss by er der et folkebad (karbad og badstue), arbeiderforeningens sjøbad samt folkeskolens bad (dusjbad). I Spydeberg er der et kommunalt bad. Inden Sarpsborg distrikt ligger Hankø bad i Onso, Torsøkilens bad i Torsnes og Høisand bad i Skjeberg; disse er kun i virksomhet om sommeren. Ved Borregaard fabrikker i Sarpsborg og ved karbidfabrikken i Skjeberg findes badeindretninger for arbeidere og funktionærer. I Fredrikstad er der et damp- og karbad. Inden Hvaler distrikt er der i Fredrikshald et badehus, hvor der gives kar- og dampbad, dusj og styrt. Desuten er der 2 sjøbadehus, hvor alle skolebarn bader gratis i visse timer paa dagen. Cellulosefabrikken (sagbruksforeningen) har et badstubad for funktionærer og arbeidere. Paa Kornsjø er et par private badstubad, hvor der enkelte dage i uken kan faaes bad mot en liten betaling.

Om amtets **apotek** se den almindelige beretning.

Følgende tabel gir opplysning om antallet av møter i helseraad og om vaksinerte:

Lægedistrikter.	Møter i helseraad.	Vaksinerte.
Smaalenees amt	51	3312
Eidsberg	1) 9	569
Moss	2) 18	491
Sarpsborg	3) 15	1517
Hvaler	4) 9	735

1) Eidsberg 2, Trygstad 2, Skiptvet 2, Rødenes 3. 2) Moss by 7, Moss herred 4, Rygge 1, Raade 3, Vaaler 3. 3) Sarpsborg by 5, Tune 2, Skjeberg 2, Varteig 2, Rolvsøy 4. 4) Fredrikshald 6, Berg 1, Aremark 1, Ømark 1.

IV. Buskerud amt.

Lægedistriktsinndeling, flateindhold, indbyggere, medicinalpersonale.

Lægedistrikter.	Tilsvarende herreder, dele derav og bykommuner.	Flateindhold i km. ²	Tilstedev. indb. 1ste decb. 1910.	Læger.	Tandlæger.	Jornødre.	Hjælpevaksinater.
Amtet		14816,87	123 863	57	23	62	26
1. Drammen stadsfysikat	Drammen, kjøbstad	6,86	24 937	16	13	10	-
2. Drammen lægedistrikt		596,32	17 787 ¹⁾	7	-	7	4
	Lier	319,97	8 763	2	-	2	1
	Røken	114,07	4 474	1	-	3	1
	Hurum	161,97	4 194	3	-	2	2
	Holmsbu, ladested ²⁾ ...	0,31	356				
3. Ringerike		1 697,54	19 095	7	4	10	7
	Hønefoss, kjøbstad	1,06	2 695	4	3	4	-
	Hole	304,04	3 432	1	1	2	2
	Norderhov	752,16	9 576 ³⁾	1	-	1	3 ⁴⁾
	Aadalen	640,28	3 392	1	-	3	2
4. Modum		2 360,34	30 787	13	3	15	2
	Nedre Eker	117,72	5 858	2	1	2	-
	Øvre —	470,18	8 225	4	1	5	1
	Modum	519,17	10 563	4	1	5	-
	Sigdal	889,31	3 590	1	-	2	1
	Krødsherred	363,96	2 551	2	-	1	-
5. Nes		3 028,58	7 703	2	-	5	3
	Nes	820,63	2 272	1	-	2	-
	Flaa	702,21	1 671	-	-	1	1
	Gol	512,01	2 271	1	-	1	1
	Hemsedal	838,91	1 357	-	-	1	1
	Del av Nore (distriktet Tunhovd)	154,82	132	-	-	-	-
6. Aal		2 657,00	5 478	2	-	2	2
	Aal	1 154,27	3 346	1	-	1	1
	Hol	1 502,73	2 132	1	-	1	1
7. Sandsvær		1 324,75	14 047	8	3	9	4
	Kongsberg, kjøbstad	66,20	6 132	6	3	4	-
	Øvre Sandsvær	396,02	2 497	-	-	1	1
	Ytre —	281,76	3 260	1	-	1	1
	Flesberg	580,77	2 158 ³⁾	1	-	3	2
8. Rollag		3 145,48	4 029	2	-	4	4
	Rollag	435,39	1 318	1	-	1	1
	Rest av Nore (undt. Tunhovd) ⁵⁾	608,67	1 364	1	-	2	2
	Opdal	2 101,42	1 347	-	-	1	1

¹⁾ Distriktslægen bor i Drammen by. ²⁾ Hører til Hurum herred. ³⁾ Praktiserer ikke. ⁴⁾ 2 av disse bor i Hønefoss. ⁵⁾ Nore herred har et flateindhold av 763,49 km.² og en folkemængde av 1 496.

Sundhetstilstanden var i det hele kun saa nogenlunde. Av epidemiske sygdomstilfælde meldtes ialt 16 105, hvorav 266 med dødelig utgang; aaret forut var de tilsvarende tal 13 881 og 246.

Dødeligheten var 13,0 pro mille (1 645 dødsfald) av den opgivne tilstedeværende middelfolkemængde (126 405). I 1911 var dødeligheten 12,0 pro mille.

Om de **epidemiske sygdomme** i almindelighet henvises til tabellen paa side 46 og 47. Jfr. forøvrig sidste tabel i den almindelige beretning.

Av **tyfoidfieber** forekom en liten epidemi i D r a m m e n by; den begyudte i et strøk, hvor avløpsforholdene er meget slette, og hvor ogsaa de fleste senere tilfælde indtraf spredt i forskjellige hus. Indlæggelse paa epidemilasaret maatte indskrænkes mest mulig av mangel paa plads; begge pleierskene der blev smittet. (Bonnevie).

Cerebrospinalmeningit. Om tilfældene i Modum distrikt skrives: Det første indtraf 10de januar hos en ung gut paa Gorud i Øvre Eker; han døde efter at ha været syk kun et døgn; lægen, som først var blit tilkaldt i sidste liten og kom tilstede, da den syke utaaudet, synes ikke at ha opfattet sygdommens art, saa distriktslægen først fik greie herpaa ved en skriftlig forespørsel fra sundhetsinspektøren i Kristiania. Her var nemlig en underofficersselev, som var avdødes bror, i slutten av februar blit indlagt paa Ullevaal som lidende av cerebrospinalmeningit; han var kommet hjem til broderens begravelse 21de januar, var hjemme en uke og brukte avdødes sengklær. — Paa og omkring Vestfossen i Øvre Eker indtraf 4 spredte tilfælde hos mindreaarige i familier, hvor voksne hadde arbeide ved en uldvarefabrik; men undersøkelser paa denne med hensyn til behandlingen av uldfillerne og med hensyn til abortive tilfælde gav negativt resultat; heller ikke i de angrepnes hjem forekom der slike lette tilfælde tiltrods for, at det var vanskelig eller umulig at overholde den paabudte 3 ukers isolation i de smaa tildele overfyldte leiligheter; derimot indtraf der paa andre spredte steder i Øvre Eker nogen faa tilfælde, som man kunde ha grunnet mistanke om var abortive tilfælde av allerletteste sort. I Nedre Eker forekom 3 tilfælde, hvorav de 2 hadde dødelig utgang. (A. C. Bull). — Med hensyn til isolation og desinfektion ved denne sygdom har statens epidemilæge meddelt, at isolationen maa søkes gjort mest mulig effektiv ved at indlægge alle tilfælde paa sykehus; og da det er meget vanskelig ved bakteriologiske undersøkelser at bringe paa det rene, om patienten eller omgivelsene er smittefri, bør de syke være paa sykehuset 3 uker efter symptomernes ophør, i likhet med hvad der gjøres ved tyfoidfieber i mangel av bakteriologisk undersøkelse; recidiver kan nemlig ogsaa indtræffe ved cerebrospinalmeningit som ved tyfoidfieber. Desinfektion er ved cerebrospinalmeningit ikke av den betydning som isolation, da smittestoffet har meget vanskelig for at leve utenfor den menneskelige organisme.

Akut poliomyelitis. Det fra Rollag distrikt meldte tilfælde var det sidste av den om høsten og vinteren 1911 forekommende epidemi. Som forholdsregel mot yderligere smitteutbredning blev den formentlige smitteoverfører (jfr. beretningen for foregaaende aar) paalagt at holde sig hjemme i 4 uker og flere ganger daglig foreta utskylning av muud og svelg med en opløsning av overmangansurt kali; kredsens skole blev holdt lukket i 14 dage og alleslags offentlige møter forbudt i samme tid i den øvre del av Nore. (Kretting).

Skarlagensfeber. I D r a m m e n distrikt var der en større epidemi, særlig paa Tofte i Hurum og deromkring; smitten var antagelig indført fra Kristiania; sygdommens art blev ikke erkjendt i den første maaned, og imens hadde den

spredt sig utover. — Man har i det sidste konsekvent gjennomført at paabyde de angrepne familier at desinficere rum, gjenstande og personer under hele sygdomsforløpet (dette søkes ogsaa saavidt som mulig gjennomført for tuberkulosens vedkommende). Paa denne maate kan man antagelig med bedre utsigt til effekt hindre sygdommens utbredning og faa tilintetgjort smittestoffet end ved en enkelt gangs desinfektion efter sygdommens ophor. Den sykes omgivelser maa i ethvert tilfælde indgaaende og i mindste detaljer sættes ind i, hvorledes en gjennomført isolation og desinfektion under de forskjellige stedlige forhold skal iverksættes; Gamle folk bør helst holdes helt borte fra pleien av den syke, da det ofte er umulig at bibringe disse den rette forstaaelse av, hvad en gjennomført isolation og desinfektion er for noget. (Grimsgaard). — I Ringerike forekom paa Benterud, en liten bymæssig bebyggelse straks sønderfor Hønefoss, en del ondartede tilfælde, hvor døden indtraadte efter nogen timers sygdom, av enterit og hjerteparalyse; sygdommen gik her fra hus til hus og hadde visselig grasseret flere uker, før den kom under lægebehandling. (Harboe).

Difteri. Fra Drammen distrikt skrives, at der ved sygdommens optræden inden en familie straks iverksættes isolation av hele familien, fra hvis samtlige medlemmer der tages kulturer; viser disse sig negative, holdes de voksne endnu 3—5 dage borte fra arbeidet, som de saa faar lov til at gjenopta, naar intet klinisk symptom forefindes; selvfølgelig er de hele denne tid strengt isoleret fra den syke. Skolebarn holdes under hele sygdomsforløpet borte fra skolen. Der foretages i almindelighet ingen præventive injeksjoner av serum, men der vaages strengt over, om der klinisk skulde optræ nye tilfælde; virkningen av den præventive injeksjon er tvilsom, ialfald av kort varighet; faar en injiceret allikevel sygdommen, optrær denne antagelig oftest i saa let form, at den kan oversees og derfor bli til en større fare for smittens utbredning, end om vedkommende var virkelig syk; overvaages de friske nøie, kan man derimot paa ethvert tidspunkt sætte ind med den fulde terapeutiske dose; man undgaar derved ogsaa faren for anafylaxi¹⁾, som i enkelte sjeldne tilfælde kan være ubehagelig nok. (Grimsgaard). — Fra Modum distrikt omtales en grav husepidemi paa Semsmoen i Øvre Eker; 5 barn blev angrepne og tilslut faren; belægget var meget sterkt, og halskjertler og tonsiller svært hovne. Serum blev brukt noget sent. 2 av barnene døde. Faren hadde, en ukes tid før det første tilfælde indtraf, været i Drammen. (Bull). — Til Joleim i Hemsedal (Nes distrikt) kom en uke før jul en datter hjem, som hadde ligget 6 uker paa Drammens lasaret for difteri; hun var utskrevet bacillefri. En bror fik «ondt i halsen» ved nytaarstid. Disse to og en anden bror, som ogsaa blev let angrepet, hadde i julen og siden været omkring hos slegt og venner; overalt var der mange barn; 20de januar gik begge brødrene til Gol for at raadspørge læge. Der blev foretat endel profylaktiske injeksjoner blandt barn i Joleimsgrænden og skolegang negtet i 14 dage. (Wolff).

Icterus catarrhalis optraadte ganske hyppig i Aal i 2det halvjaar. Sygdommen holdt sig væsentlig langs Strandegrænden i Aal, men førtes derfra til Hol, hvor den likeledes holdt sig i en liten grænd. Der indtraf optil 3 tilfælde samtidig i et hus. Sygdommen avstedkom adskillig arbeidsudygtighet midt i onnen. Som regel gik den over paa et par uker, men som følge av den ledsagende mathet tok det indtil 5—6 uker, før voksne folk atter var i de gamle folder. (Bruun).

Av skabb er ialt meldt 431 tilfælde, derav 167 fra Modum distrikt.

¹⁾ Erhvervet overømfindtlighet for indbringelse av eggehvitestoffer i legemet utenfor digestionskanalen.

Epidemiske sygdomme.

	Ialt kjendte		Tiden er opgit for	Januar.	Februar.	Mars.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
	tilfælde.	dødsfald.													
Tyfoidfieber	24	3	24	1	-	6	2	4	2	4	1	3	-	1	-
Cerebrospinalmeningit (epid.) . . .	47	19	47	1	-	6	17	19	2	-	-	-	1	-	1
Akut poliomyelit	16	3	16	4	5	2	-	-	-	-	-	-	4	1	-
Skarlagensfeber	276	5	276	64	23	24	10	12	12	2	12	67	16	22	12
Meslinger	1370	11	1370	6	-	9	14	124	261	245	127	119	135	127	203
Difteri (croup)	124	19	124	20	10	17	9	6	6	2	9	10	15	16	4
Blodgang	7	-	7	-	-	-	-	-	-	-	7	-	-	-	-
Barselfeber	16	4	16	4	3	2	1	-	2	-	1	1	-	2	-
Pyæmi, septhæmi	18	9	11	1	2	3	1	-	1	-	-	-	-	-	3
Pemfigus (hos nyfødte)	7	1	7	1	-	-	2	1	-	-	1	2	-	-	-
Rosen	222	2	222	18	19	17	17	22	12	15	35	21	17	13	16
Røde hunde	245	-	245	27	73	32	18	16	26	5	15	6	13	5	9
Vandkopper	179	-	179	28	33	21	8	8	13	5	6	8	14	14	21
Kusma	223	-	223	5	5	6	25	14	1	5	23	16	30	49	44
Kikhoste	797	7	797	73	68	54	33	77	72	55	43	28	45	94	155
Akute katarrer i aandedrætsorg.	7284	59	7284	914	845	744	588	546	545	331	411	453	560	597	750
Influenza	2096	4	2096	279	521	294	153	95	52	24	49	64	61	159	345
Lungebetændelse	805	88	801	99	88	88	59	94	57	43	31	42	57	64	79
Pleurit	381	5	381	41	42	42	25	34	32	35	21	28	23	29	29
Gigtfeber	432	6	432	63	49	47	41	36	35	23	22	29	29	29	29
Akut diarré (kolerine)	1535	21	1535	85	98	84	81	103	167	209	237	116	113	125	117
Skjorbuk	1	-	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Tilsammen	16105	266	16094	1734	1884	1498	1105	1211	1298	1003	1051	1013	1133	1347	1817

Epidemiske sygdomme.

(Forts.).	Fordeling paa lægedistrikterne:															
	1		2		3		4		5		6		7		8	
	Drammen stadsfysikat.		Drammen læge- distrikt.		Ringerike.		Modum.		Nes.		Aal.		Sandsvær.		Rollag.	
	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.
Tyfoidfeber	19	2	1	-	-	-	2	1	-	-	-	-	2	-	-	-
Cerebrospinalmeningit (epid.)	11	6	24	8	1	-	9	5	-	-	-	-	2	-	-	-
Akut poliomyelit	-	-	-	-	1	1	13	1	-	-	-	-	1	-	1	1
Skarlagensfeber	63	1	77	-	57	3	59	1	-	-	3	-	16	-	1	-
Meslinger	595	9	263	-	142	1	347	1	-	-	1	-	22	-	-	-
Difteri (croup)	28	4	33	4	8	-	34	8	2	-	-	-	19	3	-	-
Blodgang	-	-	-	-	-	-	7	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Barsel-feber	2	1	9	1	-	-	1	1	1	1	-	-	3	-	-	-
Pyæmi, septhæmi	3	3	3	3	4	-	1	1	6	2	-	-	1	-	-	-
Pemfigus (hos nyfødte)	4	-	1	-	-	-	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Rosen	70	-	14	-	68	-	45	2	2	-	3	-	16	-	4	-
Røde hunde	143	-	53	-	20	-	26	-	-	-	-	-	1	-	2	-
Vandkopper	73	-	25	-	31	-	28	-	3	-	-	-	19	-	-	-
Kusma	9	-	34	-	84	-	55	-	2	-	2	-	37	-	-	-
Kikhoste	89	2	24	-	166	-	303	3	-	-	-	-	189	2	26	-
Akute katarer i aandedrætsorg.	1731	21	1229	8	2272	4	1498	16	84	2	5	-	429	7	36	1
Influenza	694	3	330	-	451	1	402	-	29	-	4	-	156	-	30	-
Lungebetændelse	202	21	150	23	137	2	230	28	12	-	7	4	63	7	4	3
Pleurit.	83	-	61	1	89	1	100	-	15	1	6	-	27	2	-	-
Gigtfeber	84	2	80	-	79	2	111	1	31	1	7	-	33	-	7	-
Akut diarré (kolerine)	350	3	111	9	472	3	424	1	46	2	11	-	115	3	6	-
Skjorbuk	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tilsammen	4253	78	2523	57	4082	18	3697	71	233	9	49	4	1151	24	117	5

Veneriske sygdomme. Utenfor sykehus behandlede tilfælde vil sees av følgende tabel:

Sygdom.	Tilfælde.	Fordeling paa lægedistrikterne:					
		1 Drammen stads- fysikat.	2 Drammen distrikt.	3 Ringe- rike.	4 Modum.	6 Aal.	7 Sandsvær.
Veneriske saar.....	11	7	-	2	-	-	2
Syfilis, erhvervet.....	12	7	3	-	1	-	1
— medfødt.....	1	-	-	-	1	-	-
Gonorré, uretrit.....	122	94	12	1	6	1	8

Tuberkulose. Til opplysning om de i aarets løp meldte og av tuberkuloseprotokollene utgaaede tilfælde av tuberkulose sygdomme inden amtet henvises til tabellen derom i den almindelige beretning. Dødsfald av lungetuberkulose utgjorde for det hele amt 12,1 pct. av samtlige kjendte ved sygdom foraar-sakede dødsfald og 14,7 pct. av dødsfald av ikke epidemiske sygdomme. For byerne var forholdet henholdsvis 10,8 pct. og 13,6 pct. og for bygdene 12,6 pct. og 15,1 pct. Forøvrig henvises til nedenstaaende tabel. — I Drammen by er tallet paa nymeldte tilfælde steget ganske betydelig, mens dødsfaldene og disses andel i den samlede dødelighet ikke viser tilsvarende stigning. Med den nugjældende mere liberale tolkning av tuberkuloseloven er ogsaa tallet paa offentlig forpleiede tuberkulose steget, likesom der ved hjælp av private og offentlige midler

Døde av lungetuberkulose.

Lægedistrikter.	Opgivne dødsfald ved			
	sygdom.	lunge- tuberkulose.	epidemiske sygdomme.	ikke epidemiske sygdomme.
Drammen stadsfysikat.....	355	39	78	277
— lægedistrikt.....	248	29	57	191
Ringerike.....	225	25	18	207
Hønefoss by.....	15	2	2	13
Bygder.....	210	23	16	194
Modum.....	317	48	71	246
Nes.....	94	13	9	85
Aal.....	58	7	4	54
Sandsvær.....	142	15	24	118
Kongsberg by.....	66	6	11	55
Bygder.....	76	9	13	63
Rollag.....	53	4	5	48
Buskerud amt.....	1492	180	266	1226
Derav i byer.....	436	47	91	345
— bygder.....	1056	133	175	881

Obstetriciske operationer.

Indikation.	Tangforløsning.			Vending.			Uttrækning ved bækkenendeleie.			Partus præmaturus artificialis.		Perforation.		Exvisceration.	Efterbyrdsoperation.
	Mødre.		Barn.	Mødre.		Barn.	Mødre.		Barn.	Mor.	Barn.	Mor.	Mødre.	Mødre.	
	Lev.	Lev.	Dødf.	Lev.	Lev.	Dødf.	Lev.	Lev.	Dødf.	Lev.	Lev.	Lev.	Død.	Lev.	Lev.
Utilstrækkelige eller smertefulde rier	70	68	2	-	-	-	3	2	1	-	-	-	-	-	-
Trangt bækken	15	14	1	1	-	1	-	-	-	1	1	1	-	³⁾ 2	-
Barselkrampe	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Placenta prævia og blødning	1	-	1	3	2	1	1	-	1	-	-	-	-	-	-
Ueftergivelige fødselsdele ...	3	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Blødning	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
For tidlig løsning av placenta	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Isseleie med panden fortil ...	3	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ansigtspfødsel	4	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	²⁾ 1	-	-	-
Fremfald av navlesnor	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Hydramnion	-	-	-	-	-	-	1	-	¹⁾ 2	-	-	-	-	-	-
Tilbakeholdt morkake	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	11
Fastvokset	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Tilsammen	98	94	4	6	3	3	5	2	4	1	1	1	1	2	13
		98			6			6				2			

¹⁾ For tidlig fødte tvillinger. ²⁾ Dødsårsak: livmorbristing. ³⁾ Den ene av disse operationer blev foretat i Skoger (Hof lægedistrikt, Jarlsberg og Larvik amt).

Fødte og døde.

Lægedistrikter.	Fødte		Døde						
	le- vende.	død- fødte.	ialt.	0—1 aar.	i 1ste døgn.	paa bar- sel- seng.	ved ulyk- kelige hæn- delser.	ved selv- mord.	ved drap.
Drammen stadsfysikat . . .	639	15	385	71	8	-	10	4	-
— lægedistrikt . . .	520	11	259	49	2	1	12	1	1
Holmsbu ladested	3	-	8	-	-	-	-	-	-
Bygder	517	11	251	49	2	1	12	1	1
Ringerike	584	12	220	30	10	-	4	-	-
Hønefoss by	247	3	25	3	2	-	-	-	-
Bygder	337	9	195	27	27	-	4	-	-
Modum	915	13	383	54	10	3	6	1	-
Nes	183	7	107	7	1	2	3	-	-
Aal	151	6	66	3	2	1	-	-	-
Sandsvær	354	14	167	16	2	1	4	-	-
Kongsberg by	153	6	74	9	2	1	1	-	-
Bygder	201	8	93	7	-	-	3	-	-
Rollag	95	3	58	6	1	-	2	-	-
Buskerud amt	3441	81	1645	236	36	8	41	6	1
Derav i byer	1042	24	492	83	12	1	11	4	-
— - bygder	2399	57	1153	153	24	7	30	2	1

er skedd flere indlæggelser paa sanatorier; det er dog nu meget vanskelig at skaffe plads saavel paa disse som i pleiehjem. Et saadant for Drammen by med 20 pladser er under opførelse. (Bonnevie). — I Lier (Drammen distrikt) er, siden hjemmet paa Gifstad blev færdig i 1910, over halvparten av de i tuberkuloseprotokollerne indskrevne syke blit indlagt paa tuberkulosehjem. I 1901, da man begyndte at føre disse protokoller, blev kun 6 pct. indlagt paa tuberkulosehjem, sykehus eller sanatorium; i 1902—1905 ingen, derimot i 1907 og 1908 ca. 20 pct. Ved sammenligning av dødelighetsprocenten blandt de indlagte og de ikke indlagte syke viser det sig, at levevarigheten er større blandt dem som indlægges paa sykehus, pleiehjem og sanatorier end blandt dem som ikke indlægges. Dette er resultatet av den kamp, som her er ført mot tuberkulosen, men med hensyn til hyppigheten av denne sygdom i forhold til folkemængden sammenlignet med andre bygder ser det ikke saa lyst ut; 3,2 pro mille i Lier mot 2,4 for landsbygderne i Buskerud og 2,7 for landsbygderne i riket. (Grimsgaard). — Fra Modum distrikt anføres, at sygdommens større hyppighet i Sigdal end i Krødsherred er paafaldende (13,3 og 1,6); ingen av disse herreder har noget fabrikanlæg med stor sammentrængt befolkning. — I Modum herred er sygdommen mest utbredt inden den talrike fabrikkbefolkning, som har samlet sig ved de store anlæg. (Bull).

Av akut forgiftning døde i Flaa (Nes distrikt) en litt over 2 aar gammel gut, som gjennom et usedvanlig stort kattedul i døren var kommet sig ind paa

stabburet; her kom han over en klump kromsur kali, hvorav han nød litt, da han trodde, det var sukkertøi; han fik snart efter gulfarvede brækninger og diarré, som holdt ved, til han døde 4de dagen. (Wolff).

Om de med statsbidrag forpleiede **sindssyke** se den almindelige beretning.

Av **obstetriciske operationer**, utført av læger, er meldt ialt 128, derav i Drammen stadsfysikat. 35, i Drammen distrikt 14, i Ringerike 36, i Modum 24, i Nes 1, i Aal 2, i Sandsvær 13, i Rollag 3. — Om indikationer og utfald henvises til tabellen paa side 49.

Om **jormorhjælpen** henvises til tabellen i den almindelige beretning.

Av tabellen paa side 50 over **fødte** og **døde** sees der at ha været et over-skudd av 1 796 fødte; forholdet mellem de fødte og de døde var = 100 : 47,8.

Paa barselseng døde efter presternes opgaver 7 kvinder. Ifølge læger-nes døde der av barsel-feber 4, barselkrampe 1, emboli og trombose 1, blødning 1, livmorbristing 1; desuten er der opført 1 med ukjent dødsårsak.

De hyppigste av de oppgivne dødsårsaker:

Dødsårsaker.	Antal dødsfald.	Derav i	
		byer.	bygder.
Alderdomssvakhet.....	215	36	179
Lungetuberkulose.....	180	47	133
Kræft (cancer og sarkom)....	143	36	107
Klappfeil og hjertemuskelsygdomme.....	91	34	57
Lungebetændelse.....	88	25	63
Hjerneslag.....	84	25	59
Tuberkulose utenfor lungerne.....	63	22	41
Medfødt svakhet.....	62	18	44
Akute katarrar i aandedretsorganerne.....	59	22	37
Hjertelammelse.....	41	13	28

Veirliget. Sommeren var varm og regnfull.

Levemaate og hygieniske forhold. I Drammen by har leve-maaten vistnok været ganske tilfredsstillende trods de høie priser paa alle livs-fornødenheter, idet arbeidslønnen ogsaa har steget raskt, og der har været let adgang til arbeide. Eftersom det gaar tilbake med den gamle sagbruksindustri, sættes nye industrielle bedrifter igang, saa industrien sysselsætter stadig flere individer, ca. 2 000 mandlige og 800 kvindelige ifølge opgaver fra fabriktilsynet. — Frit skolemateriel og skolemat (brød og varm nysilt melk) har i dette aar været til stor lettelse for mange familieforsørgere. Der hersker fremdeles bolig-nød, og den er ikke i avtagen; særlig skorter det paa smaa leiligheter paa 1 à 2 værelser med kjøkken. (Bonnievie).

I Ringerike er sansen for at skaffe sig egne hjem stor, og der reiser sig overalt det ene lille vakre arbeiderhjem efter det andet, i regelen med en liten velstelt have foran. Levemaaten er i regelen god. Arbeiderne bruker forholdsvis meget meierismør trods den høie pris; margarin skaper ikke appetit, siger de, og den maa til, skal man holde ut. Arbeidsfortjenesten er nogenlunde god; i almindelighet tjener en bruksarbeider ca. 4 kroner daglig, men saa kommer det

an paa, hvor flink «mutter» er til at stelle med dette lille. Ulykken er nemlig den, at arbeiderne gifter sig for tidlig, inden fremtiden er nogenlunde økonomisk trygget, og pikerne har lært for litet av praktisk husstel til at bli flinke husmødre. (Harboe).

I M o d u m distrikt bor omtrent fjerdeparten av indbyggerne ved store fabrikanlæg (cellulosefabrikker, træsliperier, teglverk, spindrier, uldvare-, galosje-, papirfabrik). I Nedre Eker er endog fabrikkbefolkningen gaardbrugerstanden numerisk overlegen. Arbeiderne har gjennemgaaende god fortjeneste; ved cellulosefabrikker kan en arbeider tjene op til kr. 4,50 pr. dag, og piker ved spindrier etc. kr. 1,50 — 2,00. Som regel har en familie sit eget lille hjem med nyttehage og hønsegaard, mange av disse hjem er opført ved laan fra boligbanken; næsten overalt har man elektrisk lys for en billig penge; det er en mægtig hygienisk faktor, som bidrar til renlighet, orden og velvære. Levemaaten er gjennemgaaende ganske bra; ved jernbanestationerne er der fisk at faa gjennom fiskehandlere fra byen eller hos de mange landhandlere, hermetik brukes meget, kanskje mest av de ugifte arbeidere. Brød fra bakerier brukes meget, flabrød næsten ikke. Som følge av den stigende interesse for havebruk finder grøntsaker og bær øket anvendelse i husholdningen. Nysilt melk er det adskillige steder meget vanskelig at faa kjøpt paa grund av de mange meierier, og man maa nøie sig med skummet eller separert. Kaffe misbrukes. De fleste har daarlige tænder, og tandlægerne nok at bestille; barnene vil ha sukkertøi, og de føielige foreldre lar dem faa, men den væsentligste aarsak er vel det myke brød og det mange steder mindre gode drikkevand, som er haardt og jernholdig. Rosværdig er ungdommens sans for alskens sport, skiløp, sykling, fotball og skogsturer etc.; der burde dog drives mere paa med badning og svømming. Ogsaa musikalsk interesse er der flere steds; saaledes har forskjellige arbeiderforeninger sine musikkorps, som spiller taktfast og godt; de virker oplivende blandt andet paa de mange tog, som ofte i store skarer drar til et eller andet stevne. I Nedre Eker synes der at være størst interesse for folkeakademiske foredrag, og der har herredsstyret ogsaa et vaakent øie med, at kinematograferne skal være «ei blot til lyst»; men saa har ogsaa denne kommune i doktor Nygaard hat en drivende kraft til at faa sat igang forskjellig, som har været til gagn i kulturel og materiel henseende. — Ædrueligheten er gjennemgaaende god; nogen ungdommer særlig av arbeiderklassen danner dog en mindre hæderlig undtagelse. — Inden denne klasse kan heller ikke sedeligheten roses; der findes dem, som har 2—3, ja 4—5 uegte barn; mange indgaar egteskap i en altfor ung alder, ofte vistnok paa grund av «periculum in mora» og uten at ha lagt op noget til indbo eller uforutseede utgifter; pikerne har ingen sans for at spare og bruker for meget av, hvad de tjener, til pynt. (Bull).

Fra A a l skrives: Hallingerne er et arbeidsomt og nøisomt fjeldfolk. Alle-rede fra 8—9 aars alderen maa barnene delta i arbeidet paa gaarden, dels og hovedsagelig med gjæting, dels med markarbeide. Hallingen er født handelskar, ialfald Aalingen og Hovingen; næsten anden hver mand handler med skind, sauer, fæ eller hester. Paa grund av høie priser paa landmandsproduktene er det gode tider for fjeldbonden, selv om leiehjælpen er dyr. (Bruun).

Fra Kongsberg (S a n d s v æ r distrikt) berettes om nogen bolignød paa grund av, at mange arbeidere og forretningsfolk er flyttet dit i haab om de gode tider, den paabegyndte vestlandsbane skal bringe stedet. Hermed er der ogsaa blit mere drik og uorden særlig blandt de ugifte løsarbeidere. (Nyquist).

I R o l l a g økes etterhaanden forstaaelsen av, hvilken betydning renlighet og frisk luft har i hjemmene; herpaa influerer ikke mindst den gode hygiene i skolerne. Levemaaten bedres ogsaa ved øket bruk av havregryn, melk, knækkebrød og mere ferskt kjøt; men kaffen er fremdeles den folkekjære drik. Snarefangst og jagt paa rype har git god fortjeneste, særlig for Opdals vedkommende;

gutter og mænd drar om vinteren tilfjelds i ukevis for at drive denne fangst. (Krefting).

Sykehus. I Drammen by er der et kommunalt sykehus, som tillike gjør tjeneste som sykehus for Buskerud amt; desuten et epidemilasaret, et katolsk St. Josefs hospital og et privat pleiehjem («Bethesda»); i «Gamlehjemmet» er der en avdeling for tuberkulose. — I Drammen lægedistrikt findes 2 tuberkulosehjem, 1 i Lier (Gifstad) og 1 (kombinert med sykehus) i Røken. — I Ringerike distrikt er der i Hønefoss et epidemilasaret, alene til bruk for byen. I Norderhov ligger Trøgstad kur- og pleiehjem for tuberkulose. — Modum tuberkulosehjem, som ligger ca. 3 km. fra Aamot station, har 23 pladser; det har kostet ca. kr. 40 000,00 og er forsynt med centralopvarming, elektrisk lys, vandklosetter etc.; betalingen pr. patient pr. maaned har maattet økes fra kr. 50,00 for de interesserte kommuner og kr. 65,00 for andre bygder til henholdsvis kr. 65,00 og kr. 75,00; amtskommunens aarlige bidrag for hver av helseraadene indlagt syk er ogsaa efterhvert blit øket fra kr. 50,00—75,00—100,00. For at kunne opretholde disiplinen inden hjemmet og hævde dettes ret til at skride ind mot den i tiden raadende anarkistiske og irreligiøse paavirkning saa man sig nødt til at bortvise 4 patienter (3 mænd og 1 kvinde), som forresten snart skulde været utskrevet allikevel; siden denne bortvisning har forholdet været særdeles godt. (Bull). — I Gol (Nes distrikt) er der en liten sykestue. — I Aal er et sykehus under opførelse. — Paa Kongsberg (Sandsvær distrikt), er der et kommunalt sykehus med isolationslokale. Opførelse av et pleiehjem for tuberkulose er paabegyndt.

Badeindretninger. I Drammen by findes et offentlig bad og vaskeri, hvor bl. a. byens jormødre har frit bad. Desuten er der en gammel privat badeanstalt paa Strømsø og dusjbad ved folkeskolerne. I Drammen distrikt er der damp- og karbad paa Engene; ved Lier meieri og Slemmestad fabrikker findes primitive karbad, likesom der langs kysten, fra Askerlandet til Holmsbu, findes mangfoldige badehus for sjøbad, som foruten av eierne ogsaa brukes av stedets mange sommergjester. I Ringerike distrikt er der bad ved flere bruk; badet i Hønefoss folkeskole staar enkelte dage aapent for publikum. Paa Modum var St. Olafs bad i virksomhet; ved Vikesund er der et folkebad og ved nogen av de større fabrikker karbad. I Aal distrikt er der en badstue. Paa Kongsberg er der et kommunalt badehus og i Rollag et badstubad.

Om amtets **apotek** se den almindelige beretning.

Følgende tabel gir oplysninger om antallet av møter i helseraad og om vaksinerte:

Lægedistrikter.	Møter i helseraad.	Vaksinerte.
Buskerud amt	71	3059
Drammen stadsfysikat	12	401
— lægedistrikt	¹⁾ 10	516
Ringerike	²⁾ 10	515
Modum	³⁾ 26	830
Nes	-	148
Aal	⁴⁾ 3	243
Sandsvær	⁵⁾ 6	294
Rollag	⁶⁾ 2	112

¹⁾ Lier 6, Hurum 3, Røken 1. ²⁾ Hønefoss 4, Hole 2, Norderhov 4. ³⁾ Øvre Eker 4, Nedre Eker 7, Modum 11, Sigdal 2, Krødsherred 2. ⁴⁾ Aal 2, Hol 1. ⁵⁾ Kongsberg 5, Øvre Sandsvær 1, Flesberg 1, Ytre Sandsvær 1. ⁶⁾ Rollag 2.

Helseraadet i Nedre Eker hadde en meget vidtløftig sak, som medtok mange møter paa grund av, at drikkevandet paa Sandstranden i Krogstadelven blev utskjemt ved avfallsdut fra Krogstad cellulosefabrik; denne foiet sig tilslut i, som paapekt av helseraadet, at lægge en vandledning til de klagendes gaardsplads. Man skylder justisdepartementet og medicinalstyrelsen stor tak for den velvilje, der blev vist saken helt fra først av; dens kemiker foretok saaledes en række analyser og vidtomfattende borer i grunden uten utgift for kommunen. (Bull).

Fra **barnehjemmet** i Modum rømte en kveld nogen av de større piker, fordi «de ikke lenger orket at holde ut med bestyrerinden». Denne blev av styret straks avskediget, og saken gjort til gjenstand for retslig etterforskning. (Bull).

V. Jarlsberg og Larvik amt.

Lægedistriktsinndeling, flateindhold, indbyggere, medicinalpersonale.

Lægedistrikter.	Tilsvarende herreder, dele derav og bykommuner.	Flateindhold i km. ²	Tilstedev. indb. 1ste decb. 1910.	Læger.	Tandlæger.	Jornødre.	Hjælpevaccinatorer
Amtet	.....	2 319,58	103 333	39	19	50	14
1. Tønsberg	.....	781,11	48 236	19	10	23	9
	Tønsberg, kjøbstad	3,71	9 416	6	5	4	-
	Horten, —	1,62	9 609	6	4	4	-
	Aasgaardstrand, ladest.	0,18	322	1	-	-	-
	Vaale	82,30	2 623	-	-	1	1
	Borre	63,86	2 904	-	-	¹⁾ -	1
	Sem	103,03	5 825	-	-	²⁾ 3	1
	Andebu	176,97	2 529	1	-	1	1
	Stokke	118,79	4 566	1	-	3	2
	Nøtterø	55,29	5 037	2	1	3	1
	Ramnes	137,97	2 787	-	-	3	1
	Tjøme	37,39	2 618	2	-	1	1
2. Hof	.....	866,52	20 931	6	2	12	1
	Holmestrand, kjøbstad	0,42	2 299	2	2	-	-
	Svelviken, ladested	0,50	978	1	-	2	-
	Hof	158,55	2 219	1	-	2	-
	Lardal	278,88	2 273	1	-	1	-
	Skoger	114,37	5 459	-	-	³⁾ 2	-
	Strømmen	54,19	1 359	-	-	⁴⁾ -	-
	Sande	172,59	3 897	1	-	1	1
	Botne	87,02	2 447	-	-	2	-
3. Larvik	.....	671,95	34 166	14	7	15	4
	Larvik, kjøbstad ...	2,60	9 458	7	3	4	-
	Sandefjord, —	1,12	4 864	4	4	6	-
	Sandeherred	116,85	7 171	-	-	⁵⁾ -	-
	Tjølling	65,33	3 241	-	-	1	1
	Hedrum	298,95	4 083	-	-	1	1
	Brunlanes	185,14	4 434	1	-	⁶⁾ 2	2
	Fredriksværn	1,96	915	2	-	1	-

¹⁾ Jormoren bor i Horten ²⁾ Den fast ansatte jormor bor i Tønsberg. ³⁾ Den ene, fast ansat, bor i Drammen. ⁴⁾ Jormoren bor i Svelviken. ⁵⁾ Jormoren bor i Sandefjord. ⁶⁾ Den ene jormor bor i Larvik.

Sundhetstilstanden synes i det hele tat at ha været god. Av epidemiske sygdomme med mere almindelig utbredning forekom meslinger, akute katarer i aandedrætsorganerne og crupøs lungebetændelse, mens kighoste og akut diarré var sjældnere end aaret forut. Det samlede antal av anmeldte epidemiske sygdomstilfælde inden amtet utgjorde 7 639 med 243 dødsfald mot henholdsvis 7 015 og 222 i 1911.

Dødeligheten. De dødes antal utgjorde 1 406 eller 13,4 pro mille av den beregnede tilstedeværende middelfolkemængde (104 534). Aaret forut var dødeligheten 13,1 pro mille.

Angaaende de **epidemiske sygdomme** i almindelighet henvises til tabellen paa side 56 og 57, som er sammendraget efter lægernes opgaver.

Av **tyfoidfieber** anmeldtes ialt 26 tilfælde med 1 dødsfald (i 1911 henholdsvis 61 og 4). 6 av disse forekom i Tønsberg distrikt, derav 2 i byen, 4 i landdistriktet. De var spredt omkring uten indbyrdes sammenhæng. Epidemien i byen i 1911 bevirket, at bevilgning blev git til indgjerdning av de to i den trykte beretning for samme aar omtalte damme, hvorfra drikkevand tilføres byen. (O. Dietrichson). En mindre epidemi (paratyfus b.), indtraf i Hof distrikt om høsten, hvor 18 personer angrepes, uten dødsfald. Sygdommen begyndte rent eksplosionsagtig i september og holdt sig til gaardene Benden, Teien og Skokke i Sande. Disse gaarder ligger omtrent i en linje langs Skougselven under skraaning av en aas. Nogen smitteoverførelse mellem gaardene kunde ikke paavises, heller ingen anden fælles smitekilde gjennem melk eller vand. (Nørregaard). — Fra Larvik distrikt omtales 2 angrepne i Larvik by med 1 dødsfald. Den ene var en netop hjemvendt sjømand. Begge indlagdes i lasaret. (H. Blom). Desuten nævner ordføreren for helseraadet i Sandeherred i sin medicinalberetning 2 tilfælde av paratyfus b. inden herredet uten nærmere oplysninger, men da tilfældene ikke er opført paa nogen sykelliste, er de ikke medtat i summen av angrepne for distriktet.

Av **cerebrospinalmeningit** opføres 5 tilfælde, derav 4 med dødelig utgang. 3 vedkommer Tønsberg distrikt, derav 1 i Horten by og 2 i landdistriktet, begge de sidste tilfælde endte dødelig. 2 tilfælde opføres for Hof distrikt, begge med dødelig utgang. Den ene av disse syke var en norsk-amerikaner, som efter sin ankomst til Norge i flere maaneder hadde bodd i et hotel i Kristiania (i Piperviken). Han reiste paa besøk herfra til gaarden Stensholdt i Lardal, var da ikke ganske frisk, men dog ikke værre end at han deltok i en tiurjagt. Herunder blev han saa daarlig, at han maatte begi sig hjem, og fik typiske symptomer paa en cerebrospinalmeningit, hvorav han døde. Smitten skrev sig fra Kristiania, hvor sygdommen da forekom. (K. Nielsen).

Akut **poliomyelit** anmeldtes med 9 angrepne, hvorav 3 døde. De fleste av disse, nemlig 6 med 2 dødsfald, forekom i Larvik distrikt. Paa sykellisterne er disse fordelt med 3 i Larvik by og 3 i landdistriktet. Distriktslægen bemerker, at samtlige behandledes i hjemmet, og nogen sammenhæng mellem dem kunde ikke paavises. I sin medicinalberetning omtaler ordføreren i Sandefjords og Sandeherreds helseraad 5 tilfælde, derav 2 i Sandefjord by, hvortil de kom fra Kristiania med pareser; dertil 3 tilfælde i Sandeherred, en 15 aar gl. pike og 2 gutter, 12 og 4 aar gl. Piken døde. De syke hørte hjemme paa gaarder, som laa langt fra hinanden og uten indbyrdes samkvem. Nogen smitteoverførelse fra de angrepne til andre skede ikke. (J. Christensen).

Skarlagensfeber viser omtrent samme hyppighet som aaret forut, men dødeligheten var mindre. Av 225 anmeldte syke døde kun 1. — I Tønsberg

Epidemiske

	Ialt kjendte		Tiden er opgit for	Januar.	Februar.	Mars.	April.	Mai.	Juni.
	tilfælde.	dødsfald.							
Tyfoidfeber	26	1	26	2	-	-	-	-	-
Cerebrospinalmeningit (epid.)	5	4	4	-	-	-	2	-	1
Akut poliomyelit	9	3	9	-	-	-	-	1	-
Skarlagensfeber	225	1	225	77	32	26	25	7	10
Meslinger	564	8	563	1	1	2	3	41	102
Difteri (croup)	172	11	172	14	15	8	8	13	17
Blodgang	2	1	2	-	-	-	-	-	-
Barselfeber	12	3	10	1	2	1	-	2	2
Pyæmi, septhæmi	13	11	6	-	1	1	-	1	-
Pemfigus (hos nyfødte)	1	-	1	-	-	-	-	-	-
Rosen	102	1	102	10	10	9	13	12	6
Røde hunde	194	-	194	17	22	34	35	29	21
Vandkopper	119	-	118	14	6	7	8	5	12
Kusma	14	-	14	1	1	-	-	-	1
Kikhoste	106	4	106	17	16	7	1	3	10
Akute katarrer i aande- drætsorganerne	3785	45	3764	539	457	408	318	355	160
Influenta	623	5	621	83	79	83	39	48	15
Lungebetændelse	456	104	456	72	55	45	52	74	29
Pleurit	197	4	197	21	15	18	15	21	15
Gigtfeber	174	8	173	30	24	15	16	14	13
Koldfeber	11	-	11	1	1	2	-	1	-
Akut diarré (kolerine)	828	28	828	73	73	73	40	37	60
Skjærbuk	1	1	-	-	-	-	-	-	-
Tilsammen	7639	243	7602	973	810	739	575	664	474

distrikt var tilfældene spredt rundt omkring og med mildt forløp. (O. Dietrichson). Den samme spredte forekomst synes ogsaa at ha fundet sted i de to øvrige lægedistrikter.

Meslinger synes at ha hat epidemisk utbredning, særlig inden Hof og Larvik lægedistrikter. Av de ialt anmeldte 564 tilfælde forekom halvdelen i byerne. 8 angrepsdøds. Sygdommen optraadte særlig i 2det halvjaar. I Hof distrikt tiltok den saaledes navnlig fra høsten av i Sande og Hof og angrep baade voksne og barn; mange av disse var temmelig syke. (Nørregaard). — I Fredriks-

sygdomme.

Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.	Fordeling paa lægedistrikterne:					
						1		2		3	
						Tønsberg.		Hof.		Larvik.	
						Tilf.	Dødsf.	Tilf.	Dødsf.	Tilf.	Dødsf.
3	-	18	1	-	2	6	-	18	-	2	1
-	-	-	-	-	1	3	2	2	2	-	-
-	1	5	1	-	1	1	-	2	1	6	2
8	8	6	4	6	16	87	1	71	-	67	-
92	43	39	62	88	89	69	2	240	3	255	3
3	3	8	19	35	29	42	5	46	2	84	4
-	-	-	-	-	2	2	1	-	-	-	-
-	2	-	-	-	-	4	1	3	1	5	1
-	-	1	-	2	-	7	6	2	2	4	3
-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1	-
9	5	4	8	13	3	43	-	8	-	51	1
6	6	1	10	4	9	157	-	4	-	33	-
11	11	19	2	8	15	51	-	7	-	61	-
-	2	-	2	3	4	1	-	11	-	2	-
4	1	-	13	19	15	50	1	23	1	33	2
146	139	207	270	373	392	2098	17	585	10	1102	18
29	16	6	14	41	168	142	-	98	2	383	3
14	9	16	34	21	35	215	55	57	14	184	35
17	13	16	20	9	17	99	2	25	1	73	1
10	9	9	7	13	13	89	4	29	3	56	1
-	1	3	-	2	-	4	-	-	-	7	-
76	113	90	51	63	79	346	9	127	4	355	15
-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-
428	382	448	519	700	890	3516	106	1359	47	2764	90

værn, Larvik distrikt, begyndte meslingerne i juni rent eksplosivt med flere samtidig angrepe barn i en av folkeskolens klasser. (Stenstrup).

Difteri (croup) viser litt stigning i de angreptes antal i forhold til de to nærmest foregaende aar. Inden Tønsberg distrikt naadde sygdommen ikke synderlig stor utbredning, men mange av tilfældene var meget alvorlige. (O. Dietrichson). Inden Hof distrikt forekom sygdommen særlig i Svelviken og Strømmen, hvor 43 av de ialt for lægedistriktet opgivne 46 tilfælde indtraf. Epidemien hersket særlig i aarets sidste kvartal. Alle syke behandledes i sine hjem. (Bjerknes).

— I Larvik distrikt indlagdes de fleste syke fra Larvik by og Hedrum (Nanset) i lasaret. Paa sidstnævnte sted smittedes de fleste paa skolen, hvor der i lærerens husstand var en bacillebærer, nemlig den, som hadde med rengjøringen av klasseværelserne. Skolen lukkedes og desinficertes. (Blom). Til Sandeherrad bragtes smitte til gaarden Hystad med en budeie fra Drammen. Hun var let angrepet og utførte melkningen i 8 dage, før hun henvendte sig til læge. I den tid smittet hun gjennom melken 3 barn i to familier, det ene barn døde. Budeien blev isolert i amtssykehuset og salg av melk fra gaarden forbudt en kortere tid. Fjøs og vaaningshus desinficertes, hvorefter ingen nye tilfælde optraadte. (J. Christensen).

Dysenteri. De 2 anmeldte syke var sjøfolk, hjemkomne fra Vestafrika; de isolertes paa amtssykehuset i Tønsberg. (O. Dietrichson).

Røde hunde forekom epidemisk i Horten.

Kikhoste viser fortsatt tilbakegang fra de nærmest foregaaende 3 aar.

De **akute katarrar i aandedrætsorganerne og lungebetændelse** var noget hyppigere end i de 2 nærmest foregaaende aar. Dødeligheten av sidstnævnte sygdom var stor.

Akut diarré var sjeldnere, uagtet den varme og tørre sommer.

Av **skjørbuk** døde en voksen kvinne i Hof distrikt. Nærmere opplysninger foreligger ikke.

Av **fnat** opgives 71 behandlede tilfælde.

Veneriske sygdomme. Utenfor sykehus behandlede tilfælde vil sees av følgende tabel:

Sygdom.	Tilfælde.	Fordeling paa lægedistrikterne:		
		1	2	3
		Tønsberg.	Hof.	Larvik.
Veneriske saar	13	11	-	2
Syfilis erhvervet	23	14	2	7
— medfødt	2	1	-	1
Gonorrhé, uretrit.....	168	92	12	64

Tuberkulose. Til opplysning om de i aaret anmeldte og av tuberkuloseprotokollene utgaaede tilfælde inden amtet henvises til tabellen derom i den almindelige beretning. Dødsfald av lunge tuberkulose utgjorde for det hele amt 13,3 pct. av samtlige ved sygdom forarsakede dødsfald og 16,5 pct. av dødsfald av ikke epidemiske sygdomme. For byerne var forholdet henholdsvis 13,2 pct. og 16,8 pct. og for bygdene 13,4 pct. og 16,3 pct. — Forøvrig henvises til tabellen paa neste side. — I Tønsberg by blev der av sanitetsforeningen opprettet en tuberkulosestation med egen tuberkulosesøster. Til drift av stationen det første aar bevilgede kommunestyret kr. 1 500,00. (O. Dietrichson). I Sandefjord og Sandeherrad er flere syke bekostet indlagt for det stedlige tuberkulosefonds regning dels i Grefsen dels i Glitre sanatorium. En privat mand har skjænket kr. 10 000,00 til tuberkulosens bekjæmpelse, men det er endnu ikke avgjort, paa hvilken maate beløpet er tænkt anvendt. (J. Christensen).

Døde av lungetuberkulose.

Lægedistrikter.	Opgivne dødsfald ved			
	sygdom.	lunge- tuberkulose.	epidemiske sygdomme.	ikke epidemiske sygdomme.
Tønsberg	600	87	106	494
Tønsberg by	109	17	30	79
Horten ladested	88	16	15	73
Aasgaardstrand ladested	2	-	-	2
Bygder	401	54	61	340
Hof	224	29	47	177
Holmestrand by	33	2	4	29
Svelviken ladested	17	5	6	11
Bygder	174	22	37	137
Larvik	451	54	90	361
Larvik by	130	11	30	100
Sandefjord by	75	9	12	63
Bygder	246	34	48	198
Jarlsberg og Larvik amt.	1275	170	243	1032
Derav i byer	454	60	97	357
— - bygder	821	110	146	675

Fødte og døde.

Lægedistrikter.	Fødte		Døde						
	leven- de.	død- fødte.	ialt.	0—1 aar.	i 1ste døgn.	paa barsel- seng.	ved ulyk- kelige hæn- delser.	ved selv- mord.	ved mord og drap.
Tønsberg	1155	28	631	65	9	1	13	5	1
Tønsberg by	247	6	116	13	-	1	1	-	-
Horten ladested	232	9	97	10	2	-	2	1	1
Aasgaardstrand ladested	7	-	4	1	-	-	1	-	-
Bygder	669	13	414	41	7	-	9	4	-
Hof	517	8	265	29	3	4	10	1	1
Holmestrand by	38	-	35	-	-	1	1	-	-
Svelviken ladested	26	1	18	3	-	-	-	-	-
Bygder	453	7	212	26	3	3	9	1	1
Larvik	949	28	510	63	10	1	12	5	-
Larvik by	261	6	158	14	3	1	4	3	-
Sandefjord by	148	7	83	11	2	-	1	1	-
Bygder	540	15	269	38	5	-	7	1	-
Jarlsberg og Larvik amt	2621	64	1406	157	22	6	35	11	2
Derav i byer	959	29	511	52	7	3	10	5	1
— - bygder	1662	35	895	105	15	3	25	6	1

Obstetriciske operationer.

Indikation.	Tangforløsning.				Vending.				Uttrækning ved bækkenendeleie.			Perforation.	Exviseration.	Efterbyrdsoperation.
	Mødre.		Barn.		Mødre.		Barn.		Modre	Barn.		Mor.	Mor.	Mødre
	Lev.	Død.	Lev.	Dødf.	Lev.	Død.	Lev.	Dødf.	Lev.	Lev.	Dødf.	Lev.	Lev.	Lev.
Utilstrækkelige eller smertefulde rier..	67	¹⁾ 1	²⁾ 63	5	-	-	-	-	1	¹⁰⁾ 2	-	-	-	-
Bækkensneverhet	7	-	³⁾ 6	³⁾ 2	2	-	1	1	1	-	¹²⁾ 1	1	-	-
Barselkrampe	-	-	⁴⁾ 1	-	-	-	-	-	1	¹¹⁾ 1	-	-	-	-
Blødning	-	-	-	-	1	-	-	⁷⁾ 2	-	-	-	-	-	-
Ansigtfødsel.....	2	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Isseleie med panden fortil.....	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tverleie	-	-	-	-	4	⁶⁾ 1	⁸⁾ 3	⁹⁾ 2	-	-	-	-	-	4
Tilbakeholdelse	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2
Fastvoksning	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Uopgit indikation	1	-	⁵⁾ 1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
Tilsammen	78	1	73	8	7	1	5	5	3	3	1	1	1	6
	79		81		8		10			4				

¹⁾ Dødsårsak ikke opgit. ²⁾ Blandt disse en 2den tvilling, om 1ste intet anført. ³⁾ Et par tvillinger, intet anført om hvilken av dem er død. ⁴⁾ 1ste tvilling, 2den forløst (lev.) ved uttrækning, hvor utfald for moren er anført. ⁵⁾ 2den tvilling, 1ste forløst (lev.) ved vending. ⁶⁾ Dødsårsak ikke opgit. ⁷⁾ Tvillinger. ⁸⁾ Derav en 2den tvilling, om 1ste intet anført. ⁹⁾ Derav en 2den tvilling, om 1ste intet anført. ¹⁰⁾ Tvillingfødsel. ¹¹⁾ 2den tvilling, 1ste forløst (lev.) ved tang. ¹²⁾ Tang paa sætet.

Om amtets **sindssyke** se den almindelige beretning. I Hof distrikt er pleien av sindssyke nu noksaa god. Det har lykkedes distriktslægen at faa istand 2 à 3 smaa kolonier paa 3 til 5 sindssyke; men det er vanskelig at faa folk til at motta slike syke, og prisen stiger stadig. (Nørregaard).

Obstetriciske operationer. Av læger utførtes ialt 103 saadanne, derav i Tønsberg distrikt 53, i Hof 12 og i Larvik 38. Angaaende indikationer og utfald henvises til tabellen paa foregaaende side.

Angaaende **jormorhjælpen** se tabellen i den almindelige beretning.

Antallet av **fødte** og **døde** vil sees av tabellen paa side 59.

Der blir et overskud av 1 215 fødte og forholdet mellem fødte og døde = 100 : 53,6.

Dødsfald paa barselseng. Efter presternes opgaver døde 6 kvinder paa barselseng. Lægerne har opgit dødsårsaken for 2 kvinder, som begge døde av emboli og trombose.

De hyppigste dødsårsaker var:

Dødsårsaker.	Antal dødsfald.	Derav i	
		byer.	bygder.
Alderdomssvakhet.....	183	56	127
Lungetuberkulose.....	170	60	110
Kræft (cancer og sarkom).....	122	39	83
Lungebetændelse.....	104	42	62
Hjerneslag.....	83	41	42
Organisk hjertesygdom.....	62	18	44
Arteriosklerose.....	47	15	32
Akute katarer i aandedrætsorganerne.....	45	20	25
Medfødt svakhet.....	42	14	28
Tuberkulose utenfor lungerne.....	40	12	28

Veirliget. Ifølge de meddelelser, som foreligger fra Hof og Larvik distrikter synes snemængden om vinteren at ha været moderat (Hof), med streng kulde paa efterjulsvinteren (Larvik). Vaaren kom tidlig, forsommeren hadde dels pent regn (Hof), dels var den tør (Larvik). Sommeren var meget varm og tør i juli, eftersommeren var regnfuld og tildels kald (Larvik). Utbyttet av jorden blev et godt middelsaar; i et enkelt herred (Sandeherred) endog kronaar.

Levemaate, hygieniske og økonomiske forhold. Hof lægedistrikt bestaar i det hele av velstandsbygder med akerbruk og skogdrift som hovednæring. Flere steder er der dog ogsaa fabrikdirift, navnlig er hele Strømsgodset, anneks til Skoger, nu snart et eneste sammenhengende fabriksstrøk. I Svelviken er der en

stor, ny papirfabrik begyndt i 1912. Paa Eidsfoss og Berger er store fabrikkentra med over hundrede arbeidere paa hvert sted, ved Svelviken i Sande, Bakke i Hillestad og flere andre steder er der mindre fabrikanlæg. Man ser derfor foruten mange store og velbyggede bondegaardar baade hele smaa arbeiderbyer og nette, nybyggede egnehem i nærheten av fabrikkene. Boligforholdene maa derfor i det hele siges at være gode, men de kunde være endda bedre, hvis folk brukte sine hus ordentlig. Men det er ikke tilfældet. Særdeles ofte pakker familien sig sammen i kammeret, mens stuen, som er lyset og størst, staar paa stas. — Kostholdet er godt, det beregnes av arbeiderne selv til kr. 1,00 pr. dag, naar det ikke ydes in natura. Paa Eidsfoss koster det mindst kr. 1,20 pr. dag for en løsarbeider at leve. Melk er vanskelig at faa, da alt gaar til melkefabrikken i Holmestrand eller til meieriutvalg i byerne og ysterier paa landet. — Drikfældighet kan man ikke bruke som betegnelse for almentilstanden inden distriktet; men visse anledninger benyttes dog almindelig mere end ønskelig til drik, f. eks. byreiser. Et utslag herav er vel en henstilling fra to herredsstyrrer til Holmestrand brændevinssamlag om at holde lukket den 15de i hver maaned; da henter nemlig melkeleverandørerne sine penger. — Sedelighetstilstanden er, saavidt distriktslægen kan kjende den, ialfald tilsynelatende tilfredsstillende. (Nørregaard).

I Larvik distrikt virker Larvik bys vandverk nu ganske tilfredsstillende, idet Ulvbaksvandet er udmerket. Det mindre gode Klevervand brukes bare om vinteren, og ser nu forresten ganske bra ut. Paa landet findes jo væsentlig brønde, men man gaar dog jevnt over til smaa vandledning, hvor dertil er anledning. Paa det bymessig byggede Østre Halsen i Tjølling savnes dog vandledning, der findes omtrent ikke kloaker, saa der er meget svineri med skyllevand. Omtrent samtlige skoler undersøktes. Renholdet var ganske bra, omend ikke fuldt overensstemmende med anordnet reglement, idet tørfeining var almindelig. Drikkevandsbøtte med fælles drikkekop fraraadedes overalt. Forøvrig er renligheten upaaklagelig, men der slippes altfor litet sol ind i hjemmene, hvor gardinerne holdes for meget nedrullet, sommer som vinter. — Levemaaten maa siges at være god; naturligvis spiller kaffen en overdreven rolle og brukes endog til middag istedetfor suppe. — Hvalfangsten har i 1912 været en skuffelse. Der disponertes ialt 9 selskaper fra Larvik, men intet av disse gav noget utbytte. Mange smaafolk har sat penger i disse selskaper; der er i bygdene omkring Larvik neppe en bonde, som ikke har en aktie eller to. — Industrien gaar fremad. De mekaniske verksteder har meget at gjøre. Produksjonen av trømasse skal være fordoblet. — Byens skibsredere har hat et godt aar, og forretningsstanden har i almindelighet arbeidet under jevnt gode forhold. Av kommunale foranstaltninger kan nævnes en bevilgning av kr. 50 000,00 til bryggeutvidelse, kr. 50 000,00 til aktier i et gasverk, som skal anlægges, og kr. 143 000,00 til 2 nye folkeskoler. — Vaaren 1912 vedtok bystyret at bevilge laan for bygning av arbeiderboliger til avhjælp av bolignøden; siden er opført 22 hus, av hvilke 16 koster kr. 5 000,00 og mindre. Mange av dem menes at være indredet med for smaa rum. — Trods den vaate og kolde høst blev der av høi, korn og rotfrugter, som ovenfor nævnt, over et middelsaars utbytte. Hvad havebruket angaar, slog eplene feil. Av vilde bær blev litet indsamlet. Arbeidet med forbedring av fjøsdriften er fortsatt med større iver end før. Melkepriserne har været høiere end paa mange aar, likesaa har landmandsprodukterne forøvrig opnaadd gode priser undtagen poteterne. Prisen paa kjøt har især været høi. — For byen Larviks vedkommende kan der være adskillig at si paa ædrueligheten, sedeligheten kan der ikke klages paa. (H. Blom). — Ordføreren i Sandefjord og Sandeherreds helseraad skriver: Den økonomiske tilstand i distriktet maa betegnes som gjennomgaende mere end almindelig god. Som følge derav er der stor rørelse og bygge-

virksomhet baade i byen og omegnen. Sandefjords kommune har ydet billige og langsigtige laan indtil 85 pct. av boligens og tomtens kostende. I de bebyggede strøk er vand- og kloakledninger nedlagt. Et nyt gasverk er opført og sat igang for privat regning. — I Sandeherred er der ført tilsyn med de fleste skolers renlighetsforhold, og fundne mangler er paatalt for skolestyret, som ogsaa har gjort sit bedste for at faa de paabudte regler overholdt. Utbyttet av hvalfangsten ved Syd-Shetland og Syd-Georgia var glimrende. Ved østkysten av Afrika, Australien og vestkysten av Amerika mindre godt eller endog tildels rent uheldig. Langs Afrikas vestkyst fangedes middels godt. Skibsfarten kastet i 1912 mere av sig end i de foregaaende aar. Tilstrømmingen av hyre- og arbeidssøkende personer har saaledes været stor og med disse følger megen drik. Antallet av berusede i Sandefjord har ogsaa været større end i noget tidligere aar. Bystyret staa i begrep med at træffe forøvelinger til mulig bedring av denne tilstand. (J. Christensen). I Fredriksværn synes boligbankens hjælp til opførelse av egne hus at bidra ikke litet til at øke sansen for orden og hygge i hjemmet; men sansen for at holde sit eget legeme rent kunde være større. Det er derfor sørgelig, at arbeidet for at skaffe stedet et badstubad i forbindelse med skolebad (dusj) hittil har møtt motstand. — Ædrneligheten maa siges at staa meget høit, sedeligheten — saavidt der kan dømmes derom — ogsaa. (R. Steenstrup).

Sykehus. I Tønsberg har byen og amtet et fælles sykehus, endvidere er der et pleiehjem for tuberkuløse. Paa Horten er Karl Johansværns sykehus, som tilhører marinen. I Hof distrikt findes i Holmestrand en fattiggaard, hvor nogen rum kan benyttes til sykestuer, naar det trænges. I Svelviken er der et epidemispykehus. I Larvik by er der et kommunalt sykehus og et epidemilasaret. Paa «Gamlehjemmet» er der 2 stuer for tuberkuløse. I Sandefjord er der et epidemilasaret med desinfektionsanstalt og i Fredriksværn et litet isolationslokale. Desuten ligger i Brunlanes kysthospitalet for skrofuløse barn.

Sykepleien. I Hof distrikt findes nu sykepleiersker i alle bygder. I Strømmen, Sande og Lardal er de privat ansatte av foreninger, og der maa betales omtrent 1 krone pr. dag for dem, ialfald av dem, som ikke er medlemmer. Herved utestænges de mindre bemidlede, som ikke netop har fattighjælp. I Hof, Skoger og Botne er det omsider lykkedes at gjøre stillingerne som pleiersker til kommunale stillinger med fast aarlig løn, mest paa kr. 600,00. Tjenesten utføres gratis for baade fattig og rik. Der hersker ubetinget tilfredshet med denne ordning. (Nørregaard).

Badeindretninger. I Horten har arbeiderne ved marineverftet om lørdagen gratis bad (kar- og varmluftsbad) ved det med marinens sykehus forbundne bad, som ogsaa er aapent for publikum. I Holmestrand er der en anstalt for varme og kolde sjøbad samt furunaals- og gytjebad. Ved Holm i Sande er der et litet sjøbad; endvidere findes ved Drammens glasverk, Fidsfoss verk, Berger fabrikk m. fl. bad for arbeiderne. I Larvik by er der et offentlig kar- og badstubad, desuten badehus for sjøbad, som ogsaa findes i Sandefjord og Sandeherred samt ved kysthospitalet i Fredriksværn; paa dette sted er desuten ogsaa en anstalt for varme og kolde sjøbad, gytje- og furunaalsbad. Ved Larvik og i Sandefjord er der fremdeles 2 større bade- og kuranstalter.

Om amtets **apotek** se den almindelige beretning.

Følgende tabel gir oplysning om antallet av møter i helseraad og av vakcinerte:

Lægedistrikter.	Møter i helseraad.	Vaksinerte.
Jarlsberg og Larvik amt.....	68	2265
Tønsberg.....	¹⁾ 23	1036
Hof.....	²⁾ 19	532
Larvik.....	³⁾ 26	697

¹⁾ Tønsberg by 8, Horten by 2, Aasgaardstrand 1, Vaale 1, Borre 2, Sem 3, Stokke 3, Nøtterø 2, Tjøme 1. ²⁾ Holmestrand by 4, Svelviken ladested 3, Skoger 6, Strømmen 1, Sande 3, Botne 2. ³⁾ Larvik by 6, Sandefjord by 7, Tjølling 4, Hedrum 5, Brunlanes 1, Fredriksværn 3.

Helseraad. I Hof distrikt bestaar helseraadet i Skoger og Sande, som før, av særskilte utvalg, ellers overalt av det samlede kommunestyre. I Skoger, Sande, Hof og Lardal er distriktslægen ordfører; Botne, Strømmen, Svelviken og Holmestrand har andre læger som ordførere for de respektive helseraad (Nørregaard). For Sandefjord har helseraadet utarbeidet nye sundhetsvedtægter, som er vedtat av bystyret. Helseraadet har tillike oversendt bystyret en utredning av de usikre hygieniske forhold, som menes at være tilstede i nedslagsdistriktet for byens vandbasin med henstilling og forslag om at træffe foranstaltninger til utbedring av de paapekte misligheter. (J. Christensen).

VI. Hedemarkens amt.

Lægedistriktsinddeling, flateindhold, indbyggere, medicinalpersonale.

Lægedistrikter.	Tilsvarende herreder, dele derav og bykommuner.	Flate- indhold i i km. ²	Tilstedev. indb. 1ste decb. 1910.	Læger.	Tandlæger.	Jormødre.	Hjælpe- vaksinaterer.
Amtet.....		27 480,47	133 635	49	21	61	48
1. Solør og Odalen...		3 569,27	32 563	10	6	12	9
	Kongsvinger, kjøb- stad.....	0,80	1 624	3	2	1	-
	Vinger.....	492,20	4 588	1	-	¹⁾ 2	2
	Eidskogen.....	645,52	5 838	1	1	1	1
	Søndre Odalen.....	513,16	6 343	1	2	1	1
	Nordre.....	493,53	4 421	1	-	2	2
	Brandval.....	587,18	3 629	1	-	2	2
	Grue.....	836,88	6 120	2	1	3	1
2. Hedemarken.....		2 627,75	48 683	19	7	16	9
	Hamar, kjøbstad.....	1,11	6 171	5	5	2	-
	Vang.....	314,87	6 371	1	-	1	1
	Furnes.....	218,33	3 832	-	-	2	1
	Stange.....	327,38	7 236	4	1	4	2
	Romedal.....	363,41	4 848	1	-	1	1
	Løiten.....	349,05	5 606	1	-	2	1
	Nes.....	175,21	3 479	2	-	1	-
	Ringsaker.....	878,39	11 140	5	1	3	3

¹⁾ Den ene bor i Kongsvinger.

Lægedistrikter.	Tilsvarende herreder, dele derav og bykommuner.	Flate- indhold i km. ²	Tilstedev. indb. 1ste decb. 1910.	Læger.	Tandlæger.	Jornmødre.	Hjælpe- vakkinatorer.
3. Søndre Odalen	.....	2 987,01	21 759	10	4	9	7
	Elverum	1 285,22	9 818	4	2	5	2
	Vaaler	674,11	3 761	2	1	1	1
	Åasnes	607,03	5 083	3	1	2	2
	Hof	420,65	3 097	1	-	1	2
4. Trysil	.....	5 164,40	7 000	2	1	8	8
	Trysil	2 962,01	5 773	2	1	7	7
	Engerdalen	2 202,39	1 227	-	-	1	1
5. Rendalen	.....	6 569,54	10 803	3	1	8	8
	Øvre Rendalen	1 659,16	1 604	-	-	1	1
	Ytre —	1 499,39	1 678	1	-	1	1
	Aamot	1 323,60	3 531	1	1	3	3
	Stor-Elvedalen	1 628,07	3 567	1	-	2	2
	Sollien	459,32	423	-	-	1	1
6. Tønset	.....	6 286,01	12 118	5	2	8	7
	Lille-Elvedalen	2 208,26	4 394	2	1	3	2
	Tønset	1 126,97	3 504	2	1	2	2
	Tolgen prestegjeld av Tolgen	1 998,63	3 346	1	-	2	2
	Kvikne sogn av Kvikne	952,15	874	-	-	1	1

Anm. Inset anneks til Kvikne med flateindhold 212,34 km.² og 591 indbyggere hører til Opdal lægedistrikt. En del av Tolgen herred med flateindhold 64,15 km.² og 118 tilstedeværende indbyggere hører til Røros prestegjeld og til Røros lægedistrikt. Begge disse distrikter hører til Søndre Trondhjems amt.

Sundhetstilstanden synes at ha været i det hele noksaa tilfredsstillende. Der meldtes av epidemiske sygdomstilfælde ialt 9 581, hvorav 244 med dødelig utgang, mot henholdsvis 8 320 og 240 aaret forut.

Dødeligheten var 12,6 pro mille (1 712 dødsfald) av den oppgivne tilstedeværende middelfolkemængde (135 844). Aaret forut var dødeligheten 11,9 pro mille.

Om de **epidemiske sygdomme** i almindelighet henvises til tabellen paa side 66 og 67. Jfr. forøvrig sidste tabel i den almindelige beretning.

Tyfoidfeber. Fra Tønset berettes om 5 tilfælde, som indtraf paa enkelte gaarder, deriblandt Bakkenberg i Inset sogn¹⁾; paa denne gaard blev der for amtets regning leiet en stue til midlertidig «sykehus». En av de angrepne døde. (Bergh).

Epidemisk cerebrosproinalmeningit. I Trysil blev paa Kjernmoen, som ligger ved landeveien paa grænsen til Elverum, 5 angrepne, én paa østre og de andre paa vestre Kjernmoen; det blev oplyst, at der hadde været tatere inde paa sidstnævnte sted nogen tid i forveien; tilfældene var typiske og for et par

¹⁾ Dette utgjør en del av Kvikne herred, hvor embedslægen i Tønset distrikt er helseraadets ordfører; Inset hører til Opdal lægedistrikt (Søndre Trondhjems amt).

Epidemiske sygdomme.

	Ialt kjendte		Tiden er opgit for	Januar.	Februar.	Mars.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
	tilfælde.	dødsfald.													
Tyfoidfeber	15	4	10	-	1	-	8	1	-	-	-	-	-	-	-
Cerebrospinalmeningit (epid.)	5	-	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5
Akut poliomyelit.	5	-	5	1	1	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-
Skarlagensfeber	280	5	280	36	72	37	21	20	10	17	27	14	4	19	3
Meslinger	317	3	317	40	35	17	30	15	25	11	8	5	11	29	91
Difteri (croup)	169	13	167	14	22	11	5	14	20	7	13	10	15	21	15
Barselfeber	13	6	13	3	2	1	1	1	1	1	-	-	-	3	-
Pyæmi, septhæmi	27	11	27	4	1	3	3	-	4	1	2	4	3	-	2
Pemfigus (hos nyfødte)	7	-	7	1	-	-	1	-	2	1	-	-	2	-	-
Rosen	134	2	134	11	11	11	11	12	14	10	12	5	12	13	12
Røde hunde	211	-	211	6	25	60	33	42	24	8	3	1	3	4	2
Vandkopper	169	-	169	7	8	17	20	3	13	2	10	7	17	32	33
Kusma	56	-	56	5	18	9	-	10	1	2	4	3	3	-	1
Kikhoste	244	9	244	36	60	31	35	24	28	4	12	7	4	3	-
Akute katarrer i aandedrætsorganerne	4952	57	4948	514	595	582	627	498	378	309	192	199	326	344	384
Influenta	417	1	417	57	98	71	51	20	22	7	9	8	14	27	33
Lungebetændelse	845	71	845	95	88	94	128	111	65	31	16	31	63	60	63
Pleurit	330	1	330	33	20	26	31	20	23	38	29	25	32	20	33
Gigtfeber	288	8	288	51	37	36	18	24	15	14	18	14	27	15	19
Akut diarré (kolerine)	1096	33	1096	70	102	92	74	89	114	159	118	69	66	76	67
Skjærbuk	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-
Tilsammen	9581	224	9570	984	1196	1098	1097	904	761	622	474	403	602	666	763

Epidemiske sygdomme.

(Forts.).	Fordeling paa lægedistrikterne:											
	1		2		3		4		5		6	
	Solør og Odalen.		Hedemarken.		Søndre Østerdalen.		Trysil.		Rendalen.		Tønset.	
	Tilf.	Dødsf.	Tilf.	Dødsf.	Tilf.	Dødsf.	Tilf.	Dødsf.	Tilf.	Dødsf.	Tilf.	Dødsf.
Tyfoidefeber	10	3	-	-	-	-	-	-	-	-	5	1
Cerebrospinalmeningit (epid.)	-	-	-	-	-	-	5	-	-	-	-	-
Akut poliomyelit.	-	-	1	-	2	-	-	-	2	-	-	-
Skarlagensfeber.	43	1	145	2	58	2	8	-	2	-	24	-
Meslinger	59	-	141	-	1	1	9	1	32	-	75	1
Difteri (croup).	77	8	78	4	12	1	-	-	2	-	-	-
Barsel-feber	2	-	4	3	-	-	2	1	2	1	3	1
Pyæmi, sept hæmi	9	3	4	3	2	2	-	-	-	-	12	3
Pemfigus (hos nyfødte)	1	-	3	-	-	-	-	-	-	-	3	-
Rosen	25	1	50	1	33	-	8	-	6	-	12	-
Røde hunde.	14	-	180	-	9	-	1	-	7	-	-	-
Vandkopper	53	-	59	-	41	-	4	-	6	-	6	-
Kusma	30	-	24	-	-	-	-	-	2	-	-	-
Kikhoste	124	3	8	-	56	1	-	-	-	-	56	5
Akute katarrer i aandedrætsorganerne . .	1227	21	1524	14	1228	11	121	4	426	1	426	6
Influenza	92	1	143	-	89	-	21	-	9	-	63	-
Lungebetændelse	237	21	235	18	206	12	32	4	39	4	96	12
Pleurit.	71	-	97	-	67	-	16	-	18	1	61	-
Gigtfeber.	97	5	80	1	68	1	7	1	14	-	22	-
Akut diarré (kolerine)	333	9	288	12	233	4	42	2	84	1	116	5
Skjærbuk	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tilsammen	2505	76	3064	58	2105	35	276	13	651	8	980	34

gutters vedkommende noksaa alvorlige og langvarige; den ene fik først tre maaneder efter fuld førlighed igjen i hode- og nakkemuskler. — Erfaringen har lært, at det er omstreifere og tatere, som bringer alle de ondartede smitsomme sygdomme til dette avsidesliggende distrikt; lus og skabb følger ogsaa ofte med dem, og det er en skam for landet, at omstreifervæsenet efter løsgjængerlovens ikrafttræden fremdeles trives saa frodig, især i de mere avsidesliggende bygder; saa længe der sees gennem fingre med fantene, vil de være en fare for folkehelsen. (Mejlænder).

Akut poliomyelit. Et, som det synes ganske sporadisk tilfælde indtraf hos en ung mand fra en gaard i Brøttum (Ringsaker, Hedemarken distrikt); han døde i Fredrikshald. (Løken). Se nærmere under beretningen for Smaalenene. — Tilfældene i Søndre Østerdalen forekom i Aasnes. — Av de angrepne i Ytre Rendalen fik den ene varig parese av det ene ben.

Difteri, skrives der fra Hedemarken, optræder fremdeles av og til særlig i Stange og Romedal. Da feltmanøvren skulde holdes om høsten, blev det likesom forrige aar forlangt, at der hos betjeningen paa kaféerne ved Stange station skulde tages slimprøver til bakteriologisk undersøkelse; men da en slik negtedes dette aar, blev der under manøveren stillet vakt ved indgangen til kaféerne for at forby de militære adgang; dette hadde til følge, at ogsaa de civile sluttet med at søke kaféerne av frygt for «smitsom sygdom». (W. Holm).

Pemfigus hos nyfødte. Ved 2 av tilfældene i Tønset hadde jormor ikke været tilstede; man antok derfor, at smitten hadde været i huset, antagelig i barnetøi; sygdommen hadde nemlig for 2 à 3 aar siden optraadt hos nyfødte i de samme familier. Der blev paabudt desinfektion. (Bergh).

Lungebetændelse, meddeles der fra Grue (Søndre Østerdalen), forekom meget hyppig især i første halvjaar, og hadde en tildels epidemisk karakter; der kunde være optil tre angrepne i samme familie; sygdommen angrep hyppigere barn end voksne, og syntes at ha et godartet forløp. (Queseth).

Herpes zoster optraadte i juli omtrent samtidig hos 5 personer i Tønset; tilfældene var spredte, og nogen forbindelse dem imellem, som kunde tyde paa epidemisk utbredning, lot sig ialfald ikke paavise; hos 3, som kom til behandling i sygdommens begyndelse, fandtes de 2 første dage feber paa 37,8^o optil 39,2^o. (Bergh).

Av **skabb** er ialt meldt 110 tilfælde. — Fra Ringsaker meddeles, at plagen i slutten av aaret var adskillig utbredt i Brøttum, hvor et barn, som var kommet hjem fra en døvstumskole, hadde smittet en hel del familier. (Wergeland).

Veneriske sygdomme. Utenfor sykehus behandlede tilfælde vil sees av følgende tabel:

Sygdom.	Tilfælde.	Fordeling paa lægedistrikterne:					
		1	2	3	4	5	6
		Solør og Odalen.	Hedemarken.	Søndre Østerdalen.	Trysil.	Rendalen.	Tønset.
Veneriske saar	2	1	-	-	-	-	1
Syfilis, medfødt	2	1	1	-	-	-	-
Gonorré, uretrit. . . .	62	22	8	16	1	6	9

Døde af lungetuberkulose.

Lægedistrikter.	Opgivne dødsfald ved			
	sygdom.	lunge- tuberkulose.	epidemiske sygdomme.	ikke epidemiske sygdomme.
Solør og Odalen	454	70	76	378
Kongsvinger by	17	1	7	10
Bygder	437	69	69	368
Hedemarken	498	73	58	440
Hamar by	44	6	2	42
Bygder	454	67	56	398
Søndre Østerdalen	265	52	35	230
Trysil	82	6	13	69
Rendalen	91	13	8	83
Tønset	143	19	34	109
Hedemarkens amt	1533	233	224	1309
Derav i byer	61	7	9	52
— - bygder	1472	226	215	1257

Fødte og døde.

Lægedistrikter.	Fødte		Døde					
	le- vende.	død- fødte.	ialt.	0—1 aar.	i 1ste døgn.	paa barsel- seng.	ved ulyk- kelige hæn- delser.	ved selv- mord.
Solør og Odalen	814	12	511	55	6	1	6	3
Kongsvinger by	33	2	21	3	-	1	-	1
Bygder	781	10	490	52	6	-	6	2
Hedemarken	1372	35	566	61	13	6	16	5
Hamar by	149	5	47	4	-	-	1	-
Bygder	1223	30	519	57	13	6	15	5
Søndre Østerdalen	674	16	276	33	4	-	6	3
Trysil	178	2	72	13	2	-	2	-
Engerdalen	26	2	8	-	-	-	1	-
Rendalen	289	8	99	12	1	1	1	1
Tønset	324	8	169	15	4	1	6	1
Gaarder av Tolgen herred . . .	6	-	3	-	-	-	-	-
Inset sogn av Kvikne	22	-	8	2	-	-	-	-
Hedemarkens amt	3705	83	1712	191	30	9	38	13
Derav i byer	182	7	68	7	-	1	1	1
— - bygder	3523	76	1644	184	30	8	37	12

Obstetriciske operationer.

Indikation.	Taug- forlæsning.					Vending.				Perfo- ration.	Efter- byrds- operation.
	Mødre.		Barn.			Mødre.		Barn.		Mødre.	Mødre.
	L.	Uopg.	L.	Df.	Uopg.	L.	D.	L.	Df.	Lev.	Lev.
Utilstrækkelige eller smerte- fulde rier	73	-	67	6	-	1	-	-	1	1	-
Trangt bækken	9	-	8	1	-	1	-	-	1	-	-
Barselkrampe	2	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-
Placenta prævia og blødning.	-	-	-	-	-	3	1) 2	3	2	-	-
Ueftergivelige fødselsdele	4	-	4	-	-	-	-	-	-	-	-
Dystoki	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Isseleie med panden fortil. . . .	3	-	2	1	-	-	-	-	-	-	-
Ansigtisleie	-	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-
Tverleie	-	-	-	-	-	4	-	5	-	-	-
Hydrokefalisk fosterhode	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-
Stort foster	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Fremfald av navlesnor	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Fare for fosteret	2	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-
Tilbakeholdt morkake	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Blødning	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2
Fastvokset morkake	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2
Tilsammen	96	1	86	10	1	9	2	8	4	2	5
	97		97			11		12			

1) Dødsårsaken for den ene var blødning og for den anden barselfeber.

Om meldte tilfælde av **tuberkuløse sygdomme** henvises til tabellen i den almindelige beretning; den er utarbeidet efter de indkomne utdrag av kommunernes tuberkuloseprotokoller. — Dødsfald av **lungetuberkuløse** utgjorde for det hele amt 15,2 pct. av samtlige ved sygdom forårsakede dødsfald og 17,8 pct. av dødsfald av ikke epidemiske sygdomme. For byerne var forholdet henholdsvis 11,5 pct. og 13,5 pct. og for bygderne 15,4 pct. og 18,0 pct. Forøvrig henvises til tabellen paa foregaaende side. I **Hedemarken** distrikt tiltar smittefrykten, da man tror, at den syke er omgitt av en sky av smittestof; bruk av spytteflaske er derfor et sikkert tegn paa, at vedkommende er farlig og maa skyes; og prøkes der om, at man burde sky dem, som spytter efter hoste uten spytteflaske, saa blir det ikke trodd. Det har endog forekommet, at man i en grænd med læreren i spidsen forlangte, at friske barn fra en tuberkelsmittet husstand skulde negtes skolegang. (W. Holm). — Smittefrykten bidrager muligens ogsaa til, at de syke, som under et sanatorieophold hadde lært at være forsigtige med sit spyt, kort tid efter hjemkomsten synes at sætte sig utover slikt; det er ogsaa ellers noksaa triste resultater, man ser av et kun 3 maaneders ophold ved et sanatorium, idet det som regel ikke varer længe, før sygdommen recidiverer. (Wergeland). — Tuberkulosehjemmet i Elverum (Søndre Østerdalen) hadde til stadighet næsten fuldt belæg; 19 av de syke var fra Elverum og 16 fra andre nærliggende bygder. (Sjursen).

Av **obstetriciske operationer**, utført av læger, er ialt opgit 116, derav i Solør og Odalen distrikt 40, Hedemarken 41, Søndre Østerdalen 15, Trysil 3, Rendalen 7 og Tønset 10. Om indikationer og utfald henvises til tabellen paa foregaaende side.

Om **jormorhjælpen** henvises til tabellen i den almindelige beretning.

Paa **barselseng døde** efter presternes opgaver 9 kvinder. Lægerne har opgit dødsårsaken for 10 saaledes: barselfeber 6, barselkrampe 2, emboli og trombose 1, blødning 1.

Ifølge tabel over **fødte** og **døde** var overskuddet av fødte 1 993 og forholdet mellem fødte og døde = 100 : 46,2.

De **hyppigste dødsårsaker** var:

Dødsårsaker.	Dødsfald.	Derav i	
		byer.	bygder.
Alderdomssvakhet.....	274	6	268
Lungetuberkulose.....	233	7	226
Kræft (cancer og sarkom).....	169	7	162
Hjerneslag.....	101	5	96
Klappfeil og hjertemuskel sygdomme.....	79	6	73
Lungebetændelse.....	71	4	67
Akute katarrar i aandedrætsorganerne.....	57	4	53
Medfødt svakhet.....	56	3	53
Tuberkulose utenfor lungerne.....	55	1	54
Arteriosklerose.....	38	-	38

Veirliget. Vaaren kom tidlig; sommeren var varm og med rikelig nedbør. Utbyttet av jordbruket blev derfor meget godt.

Levemaate og hygieniske forhold. Fra Hedemarken distrikt anføres en noksaa træffende illustration av sedelighetsforholdene, at en prest en tid efter sin tiltræden kunde komme med et utbrud som: «findes der da bare uegte barn her?» (W. Holm).

I Rendalen viste det sig ved inspektion av skolehusene, at barnene overalt brukte at drikke vand av samme øse og av samme vandbøtte, en uskik, som ogsaa er almindelig i hjemmene. Der er nu sørget for anskaffelse av drikkekopper og vandmugger i skolerne. (Bull).

Sykehus. I Kongsvinger (Solør og Odalen) er der et litet sykehus for epidemiske sygdomstilfælde og paa Gjosegaarden i Vinger en privat kuranstalt for ca. 30 tuberkuløse. I Eidskogen og i Grue er opført sykehus med særskilte rum for tuberkuløse. I Hedemarken distrikt er der et sykehus med epidemilasaret i Hamar; amtet disponerer her over 10 pladser. Sykestuer for almindelige syke og tuberkuløse findes i samtlige distriktets herreder med undtagelse av Nes; her er distriktslæge Holms kuranstalt for alkoholister. I Ringsaker ligger Mesnaliens sanatorium for tuberkuløse. I Elverum (Søndre Østerdalen) har kommunen et epidemilasaret og et pleiehjem for tuberkuløse (16 pladser). I Trysil er der paa kommunens eiendom Nordhagen et sykehus

samt et gamle- og tuberkulosehjem. I Tønset har sanitetsforeningen et par smaa sykestuer. Ved Foldalens verk er der et litet sykehus for ulykkestilfælde.

Badeindretninger. I Kongsvinger findes en badeanstalt, hvor der foruten almindelige karbad kan faaes dampbad, gytje- og furunaalsbad; den er i sommermaanederne aapen 3 ganger om uken, den øvrige del av aaret som regel kun 1 gang ukentlig. Paa Hamar er der et kar- og dampbad. I Elverum leir er der et karbad med dusj, aapent de 3 sidste dage i uken. Paa Flisen i Aasnes er der anlagt et kombinert badstu-karbad, som er aapent 1 gang om uken. (Sjursen). I Ytre Rendalen er der i nærheten av kirken et litet folkebad (2 karbad), som er aapent 2 ganger i uken om vinteren. I Storelvedalen er der et folkebad paa Koppang og et paa Messelt. Ved Tolgen station er der et folkebad, indrettet som varmluftsbad med tempereret dusj. Ved Røstvangen gruber og ved Foldalens verk er der bad.

Om amtets **apotek** og **personale** se den almindelige beretning.

Følgende tabel gir opplysning om antallet av møter i helseraad og om vaksinerte:

Lægedistrikter.	Møter i i helseraad.	Vaksinerte.
Hedemarkens amt.....	66	3819
Solør og Odalen.....	1) 15	864
Hedemarken.....	2) 28	1278
Søndre Østerdalen.....	3) 10	808
Trysil.....	4) 3	266
Rendalen.....	5) 8	286
Tønset.....	6) 2	317

1) Kongsvinger 2, Vinger 1, Brandval 2, Eidskogen 2, Søndre Odalen 1, Nordre Odalen 5, Grue 2. 2) Hamar 8, Romedal 3, Ringsaker 2, Furnes 3, Vang 2, Stange 6, Løiten 4. 3) Elverum 5, Vaaler 3, Aasnes 1, Hof 1. 4) Trysil 3. 5) Storelvedalen 3, Aamot 3, Øvre Rendalen 1, Ytre Rendalen 1. 6) Tønset 1, Lillelvedalen 1.

VII. Kristians amt.

Lægedistriktsinndeling, flateindhold, indbyggere, medicinalpersonale.

Lægedistrikter.	Tilsvarende herreder, dele derav og bykommuner.	Flate- indhold i km. ²	Tilstedev. indb. 1ste decb. 1910.	Læger.	Tandlæger.	Jordmødre.	Hjælpe- vaksinatører.
Amtet.....	.....	25275,36	118 901	45	16	54	41
1. Hadeland og Land..	.....	2 932,19	27 206	12	3	15	9
	Jevnaker.....	165,86	4 088	1	-	2	1
	Lunner.....	278,23	4 135	1	-	3	1
	Gran.....	351,33	4 074	2	-	2	2
	Brandbu.....	470,60	4 850	2	2	3	2
	Søndre Land.....	781,35	5 297	4	-	3	1
	Nordre —.....	884,82	4 762	2	1	2	2

Lægedistrikter.	Tilsvarende herreder, dele derav og bykommuner.	Flateindhold i km. ²	Tilstede- indb. 1ste decb. 1910.	Læger.	Tandlæger.	Jornmødre.	Hjælpe- vaksinatorer.
2. Søndre Valdres . . .	.....	2 488,38	10 313	4	2	7	6
	Søndre Aurdal.....	1 128,86	3 980	2	-	3	3
	Nordre —	919,72	4 495	1	2	3	2
	Etnedalen	439,80	1 838	1	-	1	1
3. Nordre Valdres . . .	.....	2 943,32	6 632	2	-	4	4
	Østre Slidre.....	829,50	2 386	1	-	1	1
	Vestre —	467,37	2 427	1	-	1	1
	Vang	1 606,45	1 819	-	-	2	2
4. Toten	.....	1 467,62	29 779	10	3	9	6
	Gjøvik, kjøb- stad.....	0,94	4 059	3	2	3	1
	Østre Toten.....	399,54	8 224	2	1	2	2
	Vestre —	160,28	4 037	3	-	1	1
	Eina.....	104,85	1 162	-	-	-	-
	Kolbu.....	131,20	2 366	-	-	1	-
	Vardal.....	268,16	5 129	-	-	-	-
	Biri.....	187,55	2 792	1	-	1	1
Snertingdalen.....	215,10	2 010	1	-	1	1	
5. Faaberg	.....	2 359,51	17 554	10	5	6	4
	Lillehammer, kjøb- stad.....	2,79	3 947	6	6	2	-
	Faaberg.....	477,73	5 400	-	-	1	1
	Øier.....	689,22	3 091	1	-	1	1
	Østre Gausdal.....	223,29	2 796	3	-	1	1
	Vestre —	966,48	2 320	-	-	1	1
6. Ringebu	.....	3 166,69	11 489	3	2	4	3
	Ringebu	1 256,27	1 371	1	1	2	1
	Søndre Fron.....	547,04	2 931	1	-	1	1
	Nordre —	1 363,38	4 187	1	1	1	1
7. Lom	.....	5 753,09	8 655	2	-	5	5
	Lom.....	1 948,35	2 332	1	-	2	2
	Skjaak.....	2 154,70	2 168	-	-	1	1
	Vaage.....	1 299,39	2 967	1	-	1	1
	Hedalen.....	350,65	1 188	-	-	1	1
8. Lesje.....	.....	4 164,56	7 273	2	1	4	4
	Lesje.....	2 244,90	2 389	-	-	2	2
	Dovre.....	1 475,21	2 481	1	-	1	1
	Sel.....	444,45	2 403	1	1	1	1

¹⁾ Er ogsaa jormor og hjelpevaksinatrice for Vardal herred.

Sundhetstilstanden synes at ha været i det hele noksaa tilfredsstillende. Av epidemiske sygdomme er ialt meldt 6 716 tilfælde, hvorav 167 med dødelig utgang; aaret forut var de tilsvarende tal 6 335 og 199.

Dødeligheten var 12,0 pro mille (1 440 dødsfald) av den opgivne tilstedeværende middelfolkemængde (120 442). I 1911 var dødeligheten 11,9 pro mille.

Om de **epidemiske sygdomme** i almindelighet henvises til tabellen paa side 74 og 75. Jfr. forevrig sidste tabel i den almindelige beretning.

Epidemiske sygdomme.

	Ialt kjendte		Tiden er opgit for	Januar.	Februar.	Mars.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
	tilfælde.	dødsfald.													
Tyfoidfeber	4	-	4	-	-	-	-	-	1	2	-	-	-	1	-
Cerebrospinalmeningit	5	2	5	-	3	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Akut poliomyelit	15	3	14	2	-	8	2	-	-	-	-	2	-	-	-
Skarlagensfeber	159	3	159	24	23	13	6	18	12	4	6	4	17	14	18
Meslinger	79	-	79	-	-	-	-	4	11	1	5	1	19	16	22
Difteri (croup)	148	7	148	19	22	12	7	4	9	7	21	12	6	16	13
Barsel-feber	10	5	9	-	4	-	-	2	2	-	1	-	-	-	-
Pyæmi, septhæmi	26	9	25	5	3	2	3	1	1	4	-	2	3	-	1
Pemfigus (hos nyfødte)	3	1	3	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1
Rosen	73	6	73	10	7	6	5	16	4	4	8	2	5	4	2
Røde hunde	28	-	28	2	10	9	-	-	2	5	-	-	-	-	-
Vandkopper	48	-	48	7	10	3	9	2	6	2	2	-	2	3	2
Kusma	25	-	25	10	1	6	2	1	1	-	-	-	1	3	-
Kikhoste	373	7	373	22	24	7	7	18	43	57	63	42	30	28	32
Akute katarrer i aandedrætsorg.	3241	40	3241	399	397	374	365	268	217	187	148	160	256	198	272
Influenza	837	4	836	122	179	170	107	50	46	7	5	6	18	33	93
Lungebetændelse	527	55	525	62	53	67	91	59	43	18	13	16	39	29	35
Pleurit	241	4	240	27	27	31	31	26	26	13	15	10	11	9	14
Gigtfeber	213	5	211	27	30	17	17	26	13	12	10	5	19	17	18
Akut diarré (kolerine)	657	16	657	50	33	51	37	34	73	113	115	48	32	43	28
Skjorbuk	4	-	4	1	-	1	-	-	-	1	-	1	-	-	-
Tilsammen	6716	167	6707	789	827	778	689	529	510	437	412	311	459	414	552

Epidemiske sygdomme.

(Forts.).	Fordeling paa lægedistrikterne:															
	1		2		3		4		5		6		7		8	
	Hadeland og Land.		Søndre Valdres.		Nordre Valdres.		Toten.		Faaberg.		Ringebu.		Lom.		Lesje.	
	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.
Tyfoidfeber	-	-	-	-	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Cerebrospinalmeningit	-	-	-	-	-	-	4	2	-	-	-	-	1	-	-	-
Akut poliomyelit	1	1	1	-	-	-	1	1	1	-	1	-	10	1	-	-
Skarlagensfeber	55	-	36	-	34	-	10	4	1	9	-	7	1	4	1	-
Meslinger	76	-	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	1	-	-	-
Difteri (croup)	38	2	7	1	3	1	97	3	1	-	1	-	-	-	1	-
Barselfeber	2	-	1	-	-	-	1	-	1	1	2	1	-	-	3	3
Pyæmi, septhæmi	6	3	2	1	1	1	15	3	-	-	1	-	1	1	-	-
Pemfigus (hos nyfødte)	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	1	-
Rosen	16	1	5	2	3	-	11	1	17	-	6	1	12	-	3	1
Røde hunde	4	-	3	-	-	-	3	-	1	-	17	-	-	-	-	-
Vandkopper	11	-	11	-	1	-	8	-	9	-	8	-	-	-	-	-
Kusma	11	-	2	-	-	-	-	-	8	-	4	-	-	-	-	-
Kikhoste	355	7	4	-	-	-	14	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Akute katarrer i aandedrætsorg	691	18	156	2	76	-	635	7	647	9	163	-	335	3	538	1
Influenza	434	-	1	1	38	-	162	1	71	2	8	-	78	-	45	-
Lungebetændelse	156	11	45	6	23	3	119	14	55	6	31	4	32	3	66	8
Pleurit	77	1	26	-	6	-	54	-	55	2	13	-	4	-	6	1
Gigtfeber	62	1	10	1	7	-	74	-	25	1	21	-	5	1	9	1
Akut diarré (kolerine)	208	4	31	2	6	-	125	5	147	1	34	2	78	2	28	-
Skjærbuk	-	-	2	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tilsammen	2204	49	343	16	202	5	1336	37	1043	23	319	8	565	13	704	16

Kristians amt. 1912.

Av **tyfoidfæber** indtraf i Vestre Slidre (Nordre Valdres) 3 tilfælde paa Ormestad og 1 paa nabogaarden; manden her havde nemlig hat arbeide paa Ormestad. Efter det sidste tilfælde blev prøver av fæces og urin fra alle folkene paa denne gaard, ogsaa fra dem, som hadde hat sygdommen, sendt til det hygieniske institut, men undersøkelsen der gav negativt resultat. Hvor smitten var kommet fra har ikke kunnet opklares. (Lyche).

Akut poliomyelit. I Søndre Valdres fik en mand paa den ytterste gaard i Hedalen (Søndre Aurdal) sygdommen; samtidig hadde der været nogen tilfælde i det nærliggende strøk av Aadalen i Buskerud amt; nogen uker tidligere var der meldt et mistænkelig tilfælde hos en gravid kone en mils vei længere nord i Hedalen, men undersøkelsen viste de almindelige tegn paa en perifer polio-nevrit. (A. Olsen). — I Tretten (Øier, Faaberg distrikt) indtraf et isolert tilfælde hos et halvtaars barn; sygdommen begyndte med fæber, snue og diarré; dagen efter var der lammelse av hele venstre underekstremitet; de akute symptomer svandt i løpet av 3 døgn, men lammelsen vedvarte. Smittekilden kunde ikke opdages. En slegtning i Trondhjem hadde vistnok ogsaa sygdommen, men naar undtages et enkelt brev hadde der ikke været nogen forbindelse mellem de respektive familier. (Torp). — I Lom distrikt optraadte sygdommen med et par tilfælde i Skjaak og 8 i Hedalen. Den først angrepne her var en skolegut; skolen blev stanset og desinficert, og undervisning først tillatt efter at der var foretat desinfektion i guttens hjem; nogen uker senere dukket sygdommen op igjen i samme skolekreds; en kamerat av ovennævnte gut døde, og alle de andre barn i samme hus fik sygdommen, dog i let grad; paa nabogaarden blev ogsaa en skolegut let angrepen; skolen blev atter stanset og desinficert. Ved opslag opfordredes folk til at foreta storrengjøring i hjemmene og holde barnene borte fra omgang med andre; offentlige sammenkomster i bygden blev forbudt. Smittekilden lot sig ikke paavise. (R. Müller).

Skarlagensfæber, meddeles der fra Søndre Valdres hadde meget stor utbredning, men forløpet var i det hele let, og der forekom ingen komplikationer.

Fra samme distrikt omtales en liten **difterieepidemi**, som var avløpet i et sel paa Hermansstølene; alle familiens barn hadde været angrepne, hvorfor ingen profylaktiske injeksjoner blev foretat; uagtet naboerne var blit advaret, indsygnet en gut i naboselet; han blev efter en ukes tid bragt hjem og døde trods serumbehandling. (A. Olsen).

Av **tetanus** indtraf et tilfælde hos en unggut, som var indlagt paa sykehuset i Lillehammer for et skuddsaar i læggen; saaret hadde været betydelig forurenset før indkomsten; han fik seruminjeksjoner og kom sig. (Torp).

Et tilfælde av **tænia cucumerina** (bændelorm hos hunde og katter) iagtoges i Søndre Valdres hos et 4 maaneder gammelt barn. Ormen blev sendt til det patologisk-anatomiske institut. (A. Olsen).

Av **katarralsk ikterus** er meldt 40 tilfælde fra Jevnaker, 20 fra Østre Slidre og 1 fra Gjøvik, de fleste i aarets første kvartal.

Av **herpes zoster** er meldt 12 fra Søndre Valdres.

I Faaberg forekom et tilfælde av **miltbrand**.

Av **skabb** er i alt meldt 174 tilfælde. Plagen har i Ringebu den meste tid av aaret været overordentlig utbredt, hvad ikke er paafaldende, naar den først har faat indpas, da sansen for renlighet er liten. (Groth).

Veneriske sygdomme. Utenfor sykehus behandlede tilfælde vil sees av følgende tabel:

Sygdom.	Fordeling paa lægedistrikterne:					
	Tilfælde.	1	3	4	5	6
		Hadeland og Land.	Nordre Valdres.	Toten.	Faaberg.	Ringebu.
Syfilis, erhvervet.....	1	-	-	1	-	-
Gonorré, uretrit	43	9	5	18	10	1

Tuberkulose. Til oplysning om de meldte og av tuberkuloseprotokollerne utgaaede tilfælde av tuberkulose sygdomme henvises til tabellen i den almindelige beretning. Dødsfald av lunge tuberkulose utgjorde i henhold til lægernes dødsårsakslistor for det hele amt 11,3 pct. av samtlige ved sygdom foranledigede dødsfald og 13,1 pct. av dødsfald ved ikke epidemiske sygdomme. For byerne var forholdet henholdsvis 6,0 pct. og 6,7 pct. og for bygderne 11,6 pct. og 13,4 pct. Forøvrig henvises til nedenstaaende tabel. — Sammenlignet med det hele amt staar Nordre Valdres og her særlig Østre Slidre daarlig; der har derfor baade i dette herred og i Vang været holdt foredrag, og desuten er der dannet foreninger med formaal at motarbeide sygdommen; sykepleielaget i Vestre Slidre har ogsaa arbeidet mot denne sygdom paa sit program. (Lyche). — I Toten bestræber man sig for at faa begyndende tilfælde inden arbeiderfamilierne indlagt i sanatorium; penger hertil skaffes fra samlagsoverskudd, kredssykekasse,

Døde av lungetuberkulose.

Lægedistrikter.	Opgivne dødsfald ved			
	sygdom.	lunge-tuberkulose.	epidemiske sygdomme.	ikke epidemiske sygdomme.
Hadeland og Land	299	28	49	250
Søndre Valdres.....	89	9	16	73
Nordre —	82	20	5	77
Toten	270	29	37	233
Gjøvik by	26	3	1	25
Bygder	244	26	36	208
Faaberg	184	14	23	161
Lillehammer by	41	1	6	35
Bygder	143	13	17	126
Ringebu	92	13	8	84
Lom	117	16	13	104
Lesje	99	10	16	83
Kristians amt	1232	139	167	1065
Derav i byer	67	4	7	60
— bygder	1165	135	160	1005

Obstetriciske operationer.

Indikation.	Tangforløsning.			Vending.			Uttækning ved bækkenendeleie.			Keisersnit.		Perforation.	Artificiel abort.	Efterbyrdsoperation.
	Mødre.	Barn.		Mødre.	Barn.		Mødre.	Barn.		Mor.	Barn.	Mor.	Mor.	Mødre.
	Lev.	Lev.	Dødf.	Lev.	Lev.	Dødf.	Lev.	Lev.	Dødf.	Lev.	Lev.	Lev.	Lev.	Lev.
Utilstrækkelige eller smertefulde rier.....	42	43	-	²⁾ 1	1	1	1	³⁾ 1	⁵⁾ 1	-	-	-	-	-
Trangt bækken.....	¹⁾ 4	5	1	2	1	1	2	⁴⁾ 1	1	-	-	1	-	-
Barselkrampe; truende b...	2	2	-	1	-	1	-	-	-	1	1	-	-	-
Ueftergivelige fødselsdele ..	4	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Sygdом.....	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-
Isseleie med panden fortil .	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Skakt isseleie.....	2	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tverleie.....	-	-	-	7	6	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Fremfald av navlesnor....	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Tilbakeholdt morkake.....	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5
Blødning.....	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3
Fastgrodd morkake.....	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2
Uopgit indikation.....	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Tilsammen	55	55	3	13	8	6	3	2	2	1	1	1	1	10
		58			14			4						

¹⁾ En av disse fødte trillinger. ²⁾ Trillingfødende (den første trilling forløst ved tang). ³⁾ 1ste tvilling; 2den forløst levende ved vending. ⁴⁾ Forløst ved tang paa sætet. ⁵⁾ Tang paa tilbakesittende hode.

Fødte og døde.

Lægedistrikter.	Fødte		Døde					
	leven- de.	død- fødte.	ialt.	0—1 aar.	i 1ste døgn.	paa bar- sel- seng.	ved ulyk- kelige hæn- delser.	ved selv- mord.
Hadeland og Land	721	10	337	40	10	1	3	3
Søndre Valdres	286	5	112	10	2	1	-	-
Nordre —	127	5	91	5	1	-	-	-
Toten	796	10	313	29	4	-	6	1
Gjøvik by	116	1	28	4	-	-	3	-
Bygder	680	9	285	25	4	-	3	1
Faaberg	419	8	223	19	4	1	4	2
Lillehammer by	104	2	54	6	1	1	1	-
Bygder	315	6	169	13	3	-	3	2
Ringebu	268	3	123	8	-	-	2	2
Lom	209	9	136	7	2	-	3	1
Lesje	169	5	105	6	2	2	-	-
Kristians amt	2995	55	1440	124	25	5	18	9
Derav i byer	220	3	82	10	1	1	4	-
— bygder	2775	52	1358	114	24	4	14	9

kommunekasse og private foreninger. (Marcussen). — I Lesje synes sygdommen særlig at holde sig til enkelte hus trods omhyggelig desinfektion; den forløper raskt, blit let galopperende. Som kursted for tuberkulose synes det nordligste Gudbrandsdalen ikke egentlig egnet; luften er for tynd, og den korte sommer meget blæsende. Smittefrygten er altfor stor. (Bidenkap).

Om de med statsbidrag forpleiede **sindssyke** se den almindelige beretning. Fra Faaberg anføres: Naar det nye asyl paa Prestsæteren blir tat i bruk, vil de allerfleste av de omkring Lillehammer koloniserte 70—80 patienter bli flyttet dit, og desuten vil sykehusets sindssykeavdeling bli evakueret. Privatpleien i kolonier har kun været en nødhjælp; meget har manglet, som alene et asyl kan avhjelpe. Av ulykker er der i de forløpne 25 aar indtruffet meget faa; 4 syke har forkortet sit liv, og ét overfald med døden til følge har fundet sted. (Torp).

Albuminuri forekommer hyppig i Ringebu. Den opdages oftest tilfældig ved undersøkelser i anledning av livsforsikring, og forekommer kun sjelden i forbindelse med andre symptomer paa sygdom, som driver vedkommende til lægen. Enkelte ganger viser tilstanden sig at være accidentel og forårsaket ved anstrengelser, men i de fleste tilfælde er den stabil og med ganske liten utskillelse, hvilket skulde tyde paa granulær nyre; den optrær særlig hos yngre, hos ikke alkoholikere, ja endog hos totalister; den viser sig oftest upaavirkelig av det vanlige regime, og er i det hele ikke let at indordne i systemet. Flere har utvilsomt hat den gjennom aarrækker uten mén og uten at iagttat overdrevne for-sigtighetsregler med hensyn til diæt og regime. (Groth).

Arthritis deformans er i Lesje en hyppig og meget plagsom sygdom for de gamle; der er opført 4 dødsfald av den. (Bidenkap).

Av **obstetriciske operationer**, utført av læger, er meldt ialt 89, derav i Hadeland og Land distrikt 18, Søndre Valdres 15, Nordre Valdres 7, Toten 27, Faaberg 12, Ringebu 3, Lom 4, Lesje 3. Om indikationer og utfald henvises til tabellen paa side 78.

Om **jormorhjælpen** henvises til tabellen i den almindelige beretning.

Paa barselseng døde efter prestenes opgaver 5 kvinder. Lægerne har opgit dødsårsaken for 9 saaledes: barsel-feber 5, emboli og trombose 2, blødning 1, anden sygdom i svangerskap og barselseng 1.

Ifølge tabel over **fødte** og **døde** var overskuddet av fødte 1 555 og forholdet mellem fødte og døde = 100:48,1.

De hyppigste dødsårsaker var:

Dødsårsaker.	Antal dødsfald.	Derav i	
		byer.	bygder.
Alderdomssvakhet.....	254	11	243
Lungetuberkulose.....	139	4	135
Kræft (cancer og sarkom).....	123	4	119
Hjerneslag.....	82	9	73
Hjertemuskelsygdomme og klappefeil.....	65	5	60
Lungebetændelse.....	55	2	53
Tuberkulose utenfor lungerne.....	51	6	45
Akute katarrer i aandedrætsorganerne.....	40	1	39
Medfødt svakhet.....	37	4	33
Kronisk bronkit; bronkiektasi.....	37	1	36

Veirliget var gunstig for landmanden. Vinteren utover var vistnok vandmangelen efter fjoraarets tørke meget følelig i Ringebu, men den blev avhjulpet ved den rikelige nedbør om sommeren.

Levemaate og hygieniske forhold. I beretningen fra Søndre Valdres meddeler tandlæge Sørum, at tandgaren hos mangfoldige er blit vanskjøttet slik i barnealderen, saa den omkring 20 aars alderen er mere eller mindre defekt. Vistnok blir det mere almindelig at gaa til tandlæge, men de mindre bemidlede har ikke raad til at koste anden behandling paa sine barn end uttrækning for tandpinens skyld. En gjennomført tvungen tandbehandling hos skolebarn synes derfor paakrævet.

I Nordre Valdres gaar det fremad med hensyn til renlighet i alt husstel, men drikeriet har øket i de senere aar; i almindelighet brukes spiritus blandet med vand. (Lyche).

Fra T o t e n anføres, at boligforholdene i Gjøvik og omliggende fabrikk-distrikt er alt andet end tilfredsstillende; der kan med fuld grund klages over husnød, da det er en ganske vanlig foreteelse, at familier paa 6—10 personer stues sammen i en leilighet, som kun bestaar av et litet værelse og et litet kjøkken. Hvor man gjør det til en forretning at ta arbeidsfolk i losji, kan der være saa mange i ét rum, at luften, naar en flerhet av disse har sin sovetid samtidig, blir uutholdelig; indtræffer saa sygdom, og denne ikke er en smitsom, som der i regelen skaffes sykehusplads for, vil det let forstaaes, at det ofte falder vanskelig at skaffe tilstrækkelig luftkubus til f. eks. en pneumoniker. Renligheten i slike overfyldte rum er selvfølgelig heller ikke tilfredsstillende. Tuberkulosens tilsyneladende økning paa disse kanter maa visselig for en stor del skrives paa boligforholdenes regning. Sansen for en bedret hygiene kan dog siges at være i tiltagen, og dette skyldes vistnok i ikke liten grad tuberkuloseloven paa grund av de foranstaltninger, som træffes i henhold til den og ved det oplysningsarbeide, som læger og sykepleiersker øver i hjemmene. (Marcussen).

Som et viktig led i den sammenslutning av bønderne, der blandt andet har resultert i deres fællessalg og -indkjøp, maa nævnes, at der i løpet av aaret er bygget et nyt meieri og ysteri til i R i n g e b u og planlagt flere saadanne i Søndre og Nordre Fron. Ved disse anlæg spares adskillig arbeidshjælp, saa man kommer lettere over denne mangel, som for hvert aar blir almindeligere. Amerika, jernbaneanleggene og industrielle bedrifter byr sikrere utsigter for et bedre utkomme for arbeideren; det gjelder derfor for landmændene at forenkle driften saa meget som mulig. Der er ogsaa forskjellige andre industrielle bedrifter under dannelse eller igangsat, og der foregaar adskillig rydningsarbeide, mest av smaa-brukere med laan av arbeiderbruk- og boligbanken. I de senere aar har der været økning av indtægter og lønninger, men samtidig er ogsaa skatterne og fordringerne til livet øket. Til trods for de bedre tider synes der dog ikke at være mere drikkfædighet; forholdene synes i saa maate snarere at bedres. Der gjør sig gjældende en trang til bedre utdannelse, som imøtekommes baade av den regulære undervisning og av de forskjellige kurser ved amtets landbruksskole, endvidere ved husmorskole, folkehøiskole og amtsskole. Dog rekrutteres disse alt for litet av husmands- og arbeiderklassen, som danner grosset av tyende. Disses kundskaper og utdannelse er ofte minimal, deres forstaaelse av hygienisk stel liten eller ingen, likesom deres renlighets- og ordenssans og dygtighet ofte later meget tilbake at ønske; i en henseende staa de ikke tilbake for sine dygtigere kamerater — i kravet paa løn. (Groth).

I L o m foregaar der ikke nogen synderlig nybygning, men hvad der opføres tilfredsstillende alle rimelige fordringer. — Hovednæringen er gaardsbruk, men brukene er i regelen smaa og ofte ikke tilstrækkelige til at ernære en talrik familie; noksaa mange tar derfor ut paa jernbaneanarbeide, veianlæg etc. og lar saa familien hjemme stalle med gaarden. Det maa siges til folkets ros, at de klarer sig forbausende godt trods de smaa forhold; fattigbudgettene er i den senere tid stadig gaat ned; i Lom herred holder det endog paa næsten at forsvinde. At mange av de unge utvandrer, er der dog ikke noget rart i, da løningene for arbeiderne er meget smaa; og naar mangen familie faar penge sendes fra Amerika, er dette kanskje ogsaa en av aarsakerne til, at fattigbudgettet minker. — Ædruelighet og sedelighet er upaaklagelige, og folk i sin helhet mere end almindelig skikkelige; at laase sine dører her er unødvendig og undlates da ogsaa i stor utstrækning, saaat man selv om natten kan gaa like ind til folk. — Renligheten er meget primitiv. — Kaffemisbruk er vistnok en av aarsakene til de daarlige maver og tænder; melet maa antages at spille en mindre rolle i saa henseende, da man her fremdeles for en stor del lever paa flabrod og grøt av hjemmemalet, altsaa ikke fnsigtet, mel. Forholdsvis unge kvinder har meget

almindelig helt kunstig gebis. (Kjos). — For Hedalens vedkommende begynder boligbanken at hjelpe endel paa de gjennemgaaende daarlige boligforhold hos de mindre bemidlede, men bra blir det ikke, før det gamle husmandssystem forsvinder; husmanden skal nemlig selv holde husene istand, men hvor skal han ta pengene fra? (R. Müller).

Paa grund av jernbanebygningen var der i Dovre og Sel (Lesje distrikt) lagt beslag paa hvert ledig rum langs linjen, og bønderne fik til svære priser omsætning av ved, slag, smør etc. Sundhetstilstanden har været bra i de av jernbaneanlægget opførte barakker paa Dovrefjeld; de er som regel beregnet paa 24 mand og delt i 2 avdelinger med hver sit lille spiserum og soverum; ventilationen besørget av 2 luker for tilførsel av luft og 2 for utførsel; luftkubus pr. mand, iberegnet aapent spiserum og aapent loftsrum, var kun 7,8 m.³; dette synes for litet, da arbeiderne ogsaa tørker sine vaate klær i rummene. Mangelen av en særskilt sykebarakke var et følelig savn. I midten av en barakke er der 2 rum, hvert for et barnløst egtepar; konerne fungerer som kokker for hver sin halve barakke, der er godt utstyrt med fornødent husgeraad. Kostholdet i et kvartal er opgit til kr. 1,33 pr. mand pr. dag, hvortil kommer for ophold i barakken samt lys, ved og sengklær kr. 0,15 pr. mand pr. dag. Arbeidernes fortjeneste varierer efter aarstid, lagets dygtighet og heldig akkord; 5 kr. pr. dag kan ansees for gjennemsnittsfortjeneste; nogen tjener, ialfald om vinteren, ikke mere end kr. 4,00; undtagelsesvis har enkelte tjent op til kr. 7,00 pr. dag. Ædrueligheten er god, da anlægget holder god justis og ikke taaler drukkenbolter. (Bidenkap). — Sænkningen av flomvandstanden over Selsmyren har allerede bevirket, at mange har begyndt opdyrkning her, og hvad der i kort tid er indvundet av god jord er ikke saa litet og spaar godt for denne jordfattige bygds fremtid. Skifer- og kleberstenindustrien er i rask fremgang. Paa grund av de gode indtægter er boligforholdene blit bedre. Ved foretagen skoleinspektion viste det sig, at renholdet var godt, men et par av skolehusene var ikke tilfredsstillende. (R. Müller).

Sykehus. Paa Gjøvik (Toten distrikt) er der et kommunalt sykehus; epidemisykehuset ligger utenfor bygrænsen. Av epidemilasarer findes desuten 1 i Vardal, 1 i Østre Toten og 1 ved Raufoss patronfabrik i Vestre Toten. I Eina er der en helbredelsesanstalt for alkoholister. I Faaberg distrikt er paa Lillehammer et smtssykehus og et epidemilasar. — Av sanatorier med fast læge findes i Søndre Valdres distrikt Tonsaasen og Bredablik med læge hele aaret, mens i Nordre Valdres Fosheim sæter og i Faaberg Gausdal sanatorium kun har læge i sommersæsonen. I Gausdal ligger 2 private sanatorier for tuberkulose, nemlig Kornhaug og Granheim. I Ringebu distrikt ligger Golaa og Fefor høifjeldssanatorier med læge i sommertiden.

Sykepleien. I Hadeland og Land distrikt er der ansat pleiersker i alle herreder, og de brukes meget. — Fra Toten skrives: Interessen for en bedret sykepleie er i god fremgang; dette viser sig i den større tilslutning, diakonisseforeningen har faat, hvilket har sat den istand til at ansætte flere og flere pleiersker. De saakaldte arbeiderdemokrater, som flere steder er i majoritet i kommunestyrene, har «sykepleien over i beskatningen» paa sit program; dette har dog saavidt vides ikke ført til andre kommunale foranstaltninger end, at Gjøvik har faat en kommunal sykepleierske, hvis arbeide skal være kun at virke blandt de fattige. — Bygdene er ogsaa saavidt forsynet med pleiersker, at man i regelen kan paaregne at faa en øvet pleierske ved alvorligere sygdomstilfælde. (Marcussen).

— I Faaberg herred er der foruten en menighetsdiakonisse 2 faste sykepleiersker, i Øier 1 og Østre Gausdal 1; i Ringebu distrikt er der 4; i Lom distrikt 1 i Skjaak og 1 i Vaage; i Lesje 1 i hvert herred. — **Kredssykekassen,**

skrives der fra Faaberg, har nu funktionert i 2 aar; tilløpet til lægen for «alt mulig» er nu tat av, og forholdet har i saa maate regulert sig ret bra; dette skyldes ikke mindst medicinindkjøpet, der virker som bremse. Institutionen er sikkerlig et stort samfundsgode særlig derved, at patienterne kommer meget mere end før i ret tid under behandling, og dette opveier fuldt ut den merutgift, en ivrig lægesøkning gir. Som det nu arter sig, blir lægevirksomheten ganske anderledes frugtbringende end før, da de fleste tilfælde kom forsømt til lægebehandling. (Torp). — Fra Sel i Lesje distrikt anføres, at kredssykekassen bærer sig bra og gjør stor nytte især ved at lette adgangen til indlæggelse paa sykehus i ret tid; læge brukes nu meget mere end før. (R. Müller).

Badeindretninger. I Gran herred (Hadeland og Land distrikt) er der 2 offentlige badehus. Paa Fagernes (N. Aurdal, Søndre Valdres) er der opprettet et kombinert damp- og karbad, men da det kun er aapent lørdagskvelden fra 5 til 10, er de, som ikke bor i den allernærmeste omkreds, avskaaret adgangen til at bruke det. (A. Olsen). — Paa Heggnes i Østre Slidre (Nordre Valdres) er der en badstue. I Toten distrikt har Gjøvik en kommunal badeanstalt, likesom Raufoss patronfabrik og melkekondenseringsfabrikken paa Kap har badeindretning for arbeiderne. I Faaberg distrikt er der paa Lillehammer en badeanstalt og paa Tretten en badstue. I Ringebu distrikt er der 2 badstuer. Ved forskjellige sanatorier og hoteller er der indretninger for kolde og varme bad m. v.

Om amtets apotek se den almindelige beretning.

Følgende tabel gir opplysning om tallet paa møter i helseraad og paa vaksinerte:

Lægedistrikter.	Møter i helseraad.	Vaksinerte.
Kristians amt	63	2835
Hadeland og Land	1) 13	407
Søndre Valdres	2) 5	372
Nordre —	3) 5	-
Toten	4) 18	458
Faaberg	5) 8	516
Ringebu	6) 3	252
Lom	7) 5	440
Lesje	8) 6	390

1) Nordre Land 1, Søndre Land 3, Jevnaker 7, Brandbu 2. 2) Nordre Aurdal 1, Søndre Aurdal 2, Etnedalen 2. 3) Vestre Slidre 2, Østre Slidre 1, Vang 2. 4) Gjøvik 4, Vardal 3, Østre Toten 3, Vestre Toten 4, Kolbu 1, Eina 1, Biri 1, Snertingdalen 1. 5) Lillehammer 3, Faaberg 2, Vestre Gausdal 2, Øier 1. 6) Ringebu 2, Søndre Fron 1. 7) Skjaak 2, Lom 1, Vaage 2. 8) Sel 1, Lesje 1, Dovre 4.

VIII. Bratsberg amt.

Lægedistriktsinddeling, flateindhold, indbyggere, medicinalpersonale.

Lægedistrikter.	Tilsvarende herreder, dele derav og bykommuner.	Flateindhold i km. ²	Tilstedev. indb. 1ste decb. 1910.	Læger.	Tandlæger.	Jornedre.	Hjælpevakinatorer.
Amtet.....		15189,09	106 791	46	20	65	35
1. Skien.....		1 066,24	40 736	18	10	22	7
	Skien, kjøbstad ...	2,13	12 099	7	8	5	-
	Porsgrund — ...	1,26	4 625	4	2	5	-
	Brevik — ...	0,76	2 028	2	-	1	-
	Eidanger.....	139,50	3 714	-	-	2	1
	Solum.....	317,82	9 451	4	-	6	²⁾ 4
	Gjerpen.....	380,91	7 960	1	-	¹⁾ 1	1
	Slemdal.....	223,86	859	-	-	2	1
2. Kragerø.....		1 650,41	21 661	8	3	9	7
	Kragerø, kjøbstad ..	1,17	4 621	4	2	2	-
	Langesund, ladested...	0,88	1 488	1	-	-	-
	Stathelle — ...	0,24	463	-	-	-	-
	Bamle.....	286,83	4 553	2	1	2	2
	Sannikedal.....	196,83	2 662	-	-	1	1
	Skaate.....	109,61	3 845	-	-	³⁾ 1	1
	Drangedal.....	1 054,85	4 029	1	-	3	3
3. Hollen.....		1 141,81	12 169	5	2	8	4
	Hollen.....	257,54	4 102	3	2	2	1
	Lunde.....	259,65	2 249	-	-	1	1
	Bø.....	281,66	2 631	1	-	3	1
	Saude.....	342,96	3 187	1	-	2	1
4. Sauland.....		1 716,04	11 339	6	2	8	5
	Hitterdal.....	407,44	7 679	4	2	6	2
	Hjartdal.....	891,84	2 262	1	-	1	1
	Gransherred.....	416,76	1 398	1	-	1	2
5. Kviteseid.....		2 256,07	7 715	4	1	7	5
	Seljord.....	665,83	2 860	1	-	3	2
	Kviteseid.....	712,08	3 120	3	1	2	1
	Nissedal.....	878,16	1 735	-	-	2	2
6. Laardal.....		4 151,00	7 454	2	1	7	4
	Laardal.....	287,76	1 425	1	-	1	1
	Fyresdal.....	1 253,18	1 824	1	-	2	-
	Mo.....	694,49	1 653	-	-	2	1
	Vinje.....	1 215,87	1 630	-	1	1	1
	Rauland (Møsstrandens sogn undtat).....	699,70	922	-	-	1	⁴⁾ 1
7. Tinn.....		3 207,52	5 717	3	1	4	3
	Tinn.....	1 774,36	4 832	3	1	3	2
	Hovin.....	302,46	769	-	-	1	1
	Møsstrandens sogn av Rauland.....	1 130,70	116	-	-	-	-

¹⁾ Bor i Skien. ²⁾ Derav 1 bosat i Porsgrund. ³⁾ Bor i Kragerø. ⁴⁾ Vakcinerer i hele Rauland herred.

Sundhetstilstanden betegnes fra Skien, Sauland og Laardal distrikter som i det hele tilfredsstillende, mens den i amtets øvrige lægedistrikter synes at ha været mindre god. Av epidemiske sygdomme forekom endel tilfælde av skarlagensfeber, difteri og kikhoste; hyppigere end vanlig var de akute katarrer i aandedrætsorganerne, tildels ogsaa lungebetændelse og pleurit, mens meslinger og akut diarré viser betydelig nedgang i de angrepnes antal mot aaret forut. Det samlede antal anmeldte epidemiske sygdomstilfælde utgjorde 6 796 med 232 dødsfald mot henholdsvis 7 631 og 216 aaret forut.

Dødeligheten. De dodes antal utgjorde 1 396 eller 12,8 pro mille av den beregnede tilstedeværende middelfolkemængde (108 941). I 1911 var dødeligheten 12,14 pro mille.

Angaaende de **epidemiske sygdomme** i almindelighet henvises til tabellen paa side 86 og 87, som er sammendraget efter lægernes opgaver.

Av **tyfoidfeber** anmeldtes 13 tilfælde uten dødsfald, derav 2 fra Skien og 11 fra Tinn distrikt. Disse sidste forekom spredt over det hele aar. Distriktslægen mener, at man altid maa regne med denne sygdoms optræden paa et sted med en saa omvankende befolkning som Rjukan, især i tider, hvor store anlæg utføres. (Sandved).

Av **cerebrospinalmeningit** opføres 32 tilfælde med 9 dødsfald. Av disse vedkommer 26 med 4 døde Tinn distrikt, hvor de 17 patienter, for hvilke tiden er opgit, fordeler sig paa maanederne januar—mai, samt juli og august. De fleste angrepne iagttoges i Saaheim (Rjukan), nogen ogsaa i den øvrige del av distriktet. Antagelig er sygdommen kommet fra Saaheim, men nogen forbindelse har ikke været mulig at paavise. Distriktslægen antar, at der vistnok er forekommet flere dødsfald, end han har kunnet opføre paa dødsårsakslisten, da de ikke er kommet til hans kundskap. I et tilfælde indtraadte som eftersygdum døvhet. Diagnosen voldte som regel ingen vanskelighet. (Sandved).

Av **akut poliomyelit** iagttoges 30 tilfælde med 4 dødsfald, alle paa 2 nær i aarets sidste halvdel. For Skien landdistrikt opføres paa sykelisterne 2 angrepne, et guttebarn i februar og et pikebarn i september. Distriktslægen i Kragerø omtaler i sin medicinalberetning likeledes 2 angrepne, en i Kragerø by og en i landdistriktet. Epidemisk viste sygdommen sig i Sauland distrikt, hvorfra er anmeldt 19 tilfælde med 4 dødsfald, derav 11 i september, 6 i oktober og 2 i december. Den optraadte i alle herreder, mest i grupper inden hvert herred, uten at der synes at ha været nogen forbindelse mellem grupperne i de enkelte bygder, men vistnok mellem tilfældene inden samme gruppe. Overførelse av smitte ved friskt mellemed synes at være forekommet. Det første tilfælde av epidemien er vistnok indtruffet allerede i april i Gransherred, uten dog den gang at være erkjent og anmeldt. De næste indtraf, som nævnt, senere paa aaret. (F. Holst). Paa Notodden begyndte sygdommen om høsten og fortsatte opover distriktet med spredte tilfælde, indtil den hadde naadd de mest bebyggede strøk av Hjartdal i slutten av oktober og begyndelsen av december. Et par tilfælde var noget uklare. Det ene var forbundet med sterke smerter i underlivet og i underekstremiteterne, som ved siden av lammelsen frembød en høi grad av hyperæsthesi av nervestammer og muskler. Det andet mindet med sit stadig fremadskridende forløp og ved bulbære symptomer om en Landry's paralyse. (Frantze). Læge Utsond omtaler i sin medicinalberetning for Kviteseid distrikt, at 2 smaapiker i Brunkeberg fik sygdommen i september og oktober, med parese av et lem. De var dog let angrepne. De findes imidlertid ikke opførte paa hans sykelliste for lægedistriktet. I Laardal distrikt behandledes 2 syke i Øifjeld i december og i Tinn distrikt 5 fra juli til oktober.

Epidemiske sygdomme.

	Ialt kjendte		Tiden er opgit for	Januar.	Februar.	Mars.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
	tilfælde.	dødsfald.													
Tyfoidfeber	13	-	12	-	1	1	-	2	-	-	2	1	1	1	3
Cerebrospinalmeningit (epid.)	32	9	21	5	2	3	3	4	-	3	1	-	-	-	-
Akut poliomyelit.	30	4	30	-	1	-	1	-	-	2	2	12	7	1	4
Skarlagensfeber	150	2	150	22	9	6	5	3	15	11	4	22	6	20	27
Meslinger	54	1	54	12	5	20	5	1	1	5	1	-	-	2	2
Difteri (croup)	212	30	211	45	30	25	16	11	10	3	19	16	6	28	2
Blodgang	1	-	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Barselfeber	20	2	20	1	3	2	1	1	1	-	-	1	2	6	2
Pyæmi, septhæmi	7	3	5	1	-	1	1	-	-	2	-	-	-	-	-
Pemfigus (hos nyfødte)	3	-	3	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	1
Rosen	73	3	71	9	8	4	6	5	9	4	8	3	5	4	6
Røde hunde	60	-	60	1	7	12	4	10	10	4	3	4	4	-	1
Vandkopper	85	-	85	10	4	2	2	8	10	1	1	6	11	17	13
Kusma	17	1	17	1	2	5	-	4	2	-	-	-	1	-	2
Kikhoste	282	6	279	32	17	5	18	52	29	40	18	21	13	18	16
Akute katarrer i aandedrætsorganerne	3476	50	3450	506	441	379	345	311	224	135	130	160	287	256	276
Influenta	734	5	734	125	132	127	92	55	19	10	34	18	23	44	55
Lungebetændelse	400	83	400	58	60	50	39	49	37	19	16	13	18	17	24
Pleurit.	206	9	206	15	15	21	17	18	14	24	24	14	15	15	14
Gigtfeber	199	1	199	28	24	17	15	29	8	10	8	8	14	24	14
Koldfeber	3	-	3	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	1
Akut diarré (kolerine)	739	23	739	49	46	45	58	58	72	112	92	54	57	67	29
Tilsammen	6796	232	6750	920	807	726	628	621	463	385	364	354	470	520	492

Epidemiske sygdomme.

(Forts.)	Fordeling paa lægedistrikterne:														
	1		2		3		4		5		6		7		
	Skien.		Kragersø.		Hollen.		Sauvand.		Kviteseid.		Laardal.		Tinn.		
	Tilf.	Dødsf.	Tilf.	Dødsf.	Tilf.	Dødsf.	Tilf.	Dødsf.	Tilf.	Dødsf.	Tilf.	Dødsf.	Tilf.	Dødsf.	
Tyfoidfeber	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	11	-
Cerebrospinalmeningit (epid.)	4	4	1	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	26	4
Akut poliomyelit	2	-	2	-	-	-	19	4	-	-	-	2	-	5	-
Skarlagensfeber	44	2	59	-	4	-	1	-	9	-	27	-	-	6	-
Meslinger	10	-	39	1	-	-	3	-	1	-	1	-	-	-	-
Difteri (croup)	62	15	54	3	7	4	3	3	9	1	16	2	61	2	
Blodgang	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Barsel-feber	5	-	4	1	1	-	3	-	2	-	1	-	4	1	
Pyæmi, septhæmi	3	2	-	-	-	-	1	-	3	1	-	-	-	-	-
Pemfigus (hos nyfødte)	1	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-
Rosen	35	1	11	1	4	-	5	-	8	-	4	-	6	1	
Røde hunde	33	-	9	-	-	-	2	-	-	-	-	-	16	-	
Vandkopper	68	-	9	-	-	-	3	-	5	-	-	-	-	-	
Kusma	13	1	-	-	-	-	4	-	-	-	-	-	-	-	
Kikhoste	155	5	87	-	-	-	-	-	11	-	8	-	21	1	
Akute katarrer i aandedrætsorganerne..	1992	32	504	6	292	-	281	9	99	-	56	-	252	3	
Influenza	386	2	138	-	23	-	38	-	55	2	41	1	53	-	
Lungebetændelse	190	42	71	10	46	19	21	6	13	-	10	6	49	-	
Pleurit	120	2	35	1	6	2	21	2	6	1	7	1	11	-	
Gigtfeber	101	1	33	-	25	-	17	-	11	-	6	-	6	-	
Koldfeber	2	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Akut diarré (kolerine)	441	9	143	3	26	-	39	8	33	-	25	3	32	-	
Tilsammen	3670	118	1200	27	435	25	463	32	265	5	204	13	559	12	

Skarlagensfeber viser betydelig nedgang i antallet av kjendte angrepne mot aaret forut. I Skien distrikt forekom av de ialt anmeldte 44 tilfælde de 32 i byerne, derav 27 alene i Skien. I Kragerø distrikt falder ogsaa de fleste angrepne (33) paa Kragerø by, hovedsagelig paa forjuls- og efterjulsvinteren; i landdistriktet var tilfældene spredt over de fleste av aarets maaneder og med meget mildt forløp. (O. Carlsen). I Laardal distrikt opføres 27 tilfælde, derav 16 fra Laardal og 11 fra Rauland; sygdommen optraadte først i sidstnævnte herred, sandsynligvis ved smitte fra Saaheim. Den antoges i begyndelsen for meslinger og blev ikke anmeldt, før den bredte sig videre, og der hos flere kom komplikationer som ørelidelser og kjertelbylder paa halsen. Fra Rauland kom sygdommen til Laardal i juli, men her var forløpet let. (O. Lund).

Meslinger, som aaret forut hadde epidemisk utbredning inden flere lægedistrikter, opføres for 1912 med kun 54 tilfælde for det hele amt; av disse vedkommer 39 med 1 dødsfald Kragerø landdistrikt.

Difteri (croup) viser omtrent det samme antal angrepne som i 1911, men dødeligheten var meget større (30 i 1912 mot 10 i 1911). De fleste tilfælde indtraf i aarets 1ste kvartal, for de 3 øvrige kvartaler var antallet omtrent likt (36 til 38 i hvert). I Skien distrikt falder av de ialt anmeldte 62 tilfælde 18 paa landdistriktet og 44 paa byerne og av disse 32 med 12 dødsfald paa Skien by. Syke fra Gjerpen, Solum og Slemdal herreder indlagdes næsten alle i Skien lasaret, hvor ogsaa størsteparten av bacillebærere interneres. Dette er for amtskassen en temmelig dyr foranstaltning. Distriktslægen er tilbøielig til at tro, at en mindre streng fremgangsmaate ikke vilde medføre nogen større fare for smitteutbredningen. Men det nævnte system har været anvendt der i saa lang tid, at det vistnok vilde falde vanskelig at foreta nogen forandring. (S. Lange). Angaaende epidemien paa Bratsberg amtssykehus i 1911—1912 henvises til den trykte beretning for 1911, side 87. I 1912 blev en tjenestepike og 4 patienter angrepet i tiden fra 4de januar til 15de mars. I Kragerø distrikt fortsatte epidemien fra 1911 i 1ste halvjaar 1912, men med avtagende styrke, indtil den i november pludselig blusset op igjen i byen, efter at man i flere maaneder hadde været omtrent fri for den. (O. Carlsen). For Høllen distrikt opføres 7 behandlede syke og 4 dødsfald og for Sauland paa sykelisterne kun 2 behandlede, men paa dødsaaarsakslisten 3 dødsfald. I Laardal distrikt forekom alle 16 tilfælde i Mo herred, og sygdommen tok her sin begyndelse paa Vistad skolehus, hvor 20 unge piker besøkte en syskole. Da der gik en ukes tid, før sygdommen anmeldtes, og da eleverne bodde paa gaardene rundt omkring i grænden, fik den tid til at brede sig. Ved de trufne foranstaltninger lykkedes det dog at stanse epidemien. Der indtraf 2 dødsfald, begge de som døde var skrofuløse personer. (O. Lund). Den epidemi, som var begyndt ved juletider 1911 i Tinn distrikt fortsatte i 1912 til mot dette aars slutning; ialt iagttoges 61 tilfælde med 2 dødsfald. Sygdommen optraadte jevnt utover hele distriktet undtagen i Hovin herred, hvor den ikke forekom. Det var paafaldende, at den viste sig paa nogen heiegaarder, som paa lang tid ikke hadde været i berøring med omverdenen. At forfølge smitten var i de fleste tilfælde ikke mulig. Efter selskabelige sammenkomster angrepes gjerne flere av deltagerne. Dette forklares ved, at det er almindelig skik, at brændevinsflasken gaar fra mund til mund. Serumindspreitninger gjorde god nytte. 2 syke døde, den ene av nefrit som eftersygdom. (Sandved).

Av **barselfeber** er opgit et adskillig større antal angrepne end vanlig, ialt 20, derav de 18 i landdistriktet med 2 dødsfald. Fra Drangedal av Kragerø distrikt omtales 4 angrepne, av hvilke en døde, hvad der mulig kan tilskrives en hjelpekones virksomhet. 2 andre hadde phlegmasia alba dolens. (M. Solberg).

Kikhoste viser betydelig tilbakegang mot de nærmest foregaaende 3 aar, men hadde dog ikke saa liten utbredning inden Skien og Kragerø lægedistrikter.

De **akute katarrer i aandedrætsorganerne** var hyppigere end vanlig.

Influenza viser ogsaa nogen vekst i de anmeldte angrepsnes antal. Epidemi omtales fra Kviteseid distrikt.

Lungebetændelse, pleurit og gigtfeber hører ogsaa til de sygdomme, som har hat ikke liten andel i aarets sykkelighet. Dødelighetsprocenten for lungebetændelsen var over 20 pct., og for pleurit var den ogsaa høiere end vanlig.

Akut diarré (kolerine) var derimot sjeldnere end vanlig.

Av andre sygdomme omtales fra Skien by og nærmeste omegn en epidemi av **angina** i oktober av noksaa ondartet karakter og hyppig forbundet med halsebyld; 212 tilfælde anmeldtes i den maaned. Aarsaken kunde ikke sikkert bringes paa det rene. Man mistenkte melk, og det blev paavist, at den indeholdt streptokokker, men om disse var av samme slags som dem, der fandtes i de sykes hals, kunde ikke avgjøres. (Gaathaug).

Av **morbus maculosus Werlhofii** døde i Kviteseid distrikt en kraftig bygget kone. Hun hadde ustanselige blødninger i huden, fra næse, mavesæk, nyrer og livmor. Hun sendtes til amtssykehuset i Skien for at prøve blodtransfusion, men døde der. (Heidenreich).

Av **fnat** opgives 441 tilfælde, de fleste (177) likesom tidligere fra Kviteseid distrikt.

Veneriske sygdomme. Utenfor sykehus behandlede tilfælde vil sees av følgende tabel:

Sygdom.	Tilfælde.	Fordeling paa lægedistrikterne:						
		1	2	3	4	5	6	7
		Skien.	Kragerø.	Hollen.	Sauland.	Kviteseid.	Laardal.	Tinn.
Veneriske saar.....	9	2	-	-	3	1	-	3
Syfilis, erhvervet.....	17	9	-	-	2	-	1	5
Gonorré, uretrit.....	189	86	13	2	37	4	2	45

I Tinn distrikt hører paa Rjukan veneriske sygdomme til dagens orden, især gonorré. (Sandved).

Tuberkulose. Angaaende de i aarets løp anmeldte og av tuberkuloseprotokollene utgaaede tilfælde av tuberkulose sygdomme inden amtets lægedistrikter henvises til den almindelige beretning. Dødsfald av lunge tuberkulose utgjorde ifølge lægernes dødsårsakslistor for det hele amt 13,0 pct. av samtlige kjendte ved sygdom foranledigede dødsfald og 16,2 pct. av dødsfald av ikke epidemiske sygdomme. For byerne var forholdet henholdsvis 8,2 pct. og 10,7 pct. og for bygderne 14,7 pct. og 18,1 pct. Forøvrig henvises til tabellen paa næste side.

Døde av lungetuberkulose.

Lægedistrikter.	Opgivne dødsfald ved			
	sygdom.	lunge- tuberkulose.	epidemiske sygdomme.	ikke epidemiske sygdomme.
Skien.....	517	65	118	399
Skien by.....	153	18	43	110
Porsgrund by.....	53	1	15	38
Brevik by.....	21	1	4	17
Bygder.....	290	45	56	234
Kragerø.....	239	31	27	212
Kragerø by.....	54	3	7	47
Langesund by.....	21	2	1	20
Stathelle by.....	4	-	2	2
Bygder.....	160	26	17	143
Hollen.....	122	23	25	97
Sauland.....	129	13	32	97
Kviteseid.....	70	15	5	65
Laardal.....	57	3	13	44
Tinn.....	35	2	12	23
Bratsberg amt.....	1169	152	232	937
Derav i byer.....	306	25	72	234
— - bygder.....	863	127	160	703

I Skien distrikt har Solum herred fremdeles det største antal angrepne av tuberkulose pr. 1 000 indvaanere.

Porsgrund by staar ogsaa iaar bedst med paafaldende liten dødelighetsprocent. Smittefrykten er fremdeles uhyggelig stor og gjør de sykes stilling ofte noksaa forvilet. (S. Lange). I Kragerø distrikt er neppe endnu indtraadt nogen forandring i sygdommens optræden. Et tuberkulosehjem er under opførelse paa Furulund nær Helle. (O. Carlsen).

Bleksot og fordøielsessygdomme er temmelig hyppige i Laardal distrikt. Interessen for at bevare sine tænder er nok i glædelig fremgang og forstaaelsen av nytten ved at anskaffe gebis for at forebygge fordøielsessygdomme vaaknet, men den overdrevne kaffedrikning og den ensformige kost bærer nok for en stor del skylden for, at disse sykdomme er saa hyppige blandt ungdommen. (O. Lund).

Om amtets **sindssyke** se den almindelige beretning.

Obstetriciske operationer. Av læger utførtes 103 saadanne, derav i Skien distrikt 41, i Kragerø 22, i Hollen 6, i Sauland 22, i Kviteseid 5, i Laardal 5 og i Tinn 2. Angaaende indikationer og utfald henvises til tabellen paa næste side.

Om **jormorhjælpen** se den almindelige beretning.

Dødsfald paa barselseng. Efter presternes opgaver døde 11 kvinder paa barselseng. Lægerne har opgit dødsårsaken for 8 kvinder saaledes: barsel-feber 2, barselkrampe 2, emboli 1, blødning 2, dystoki 1.

Obstetriciske operationer.

Indikation.	Tangforløsning.				Vending.			Uttrækning ved bækkenendeleie.			Perforation.	Embryotomi.	Efterbyrdsoperation.
	Mødre.		Barn.		Mødre.	Barn.		Mødre.	Barn.		Mødre.	Mor.	Mødre.
	Lev.	Død.	Lev.	Dødf.	Lev.	Lev.	Dødf.	Lev.	Lev.	Dødf.	Lev.	Død.	Lev.
Utilstrækkelige eller smertefulde rier	70	-	²⁾ 69	2	3	³⁾ 2	1	1	-	⁴⁾ 1	-	-	-
Bækkensneverhet	1	-	1	-	-	-	-	1	1	-	2	-	-
Barselkrampe	2	¹⁾ 1	2	1	1	-	1	-	-	-	-	-	-
Placenta prævia og blødning	-	-	-	-	2	-	2	-	-	-	-	-	-
Svakhet hos moren, svake fosterlyd	3	-	3	-	2	1	1	-	-	-	-	-	-
Isseleie med panden fortil	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tverleie	-	-	-	-	5	2	3	-	-	-	-	⁵⁾ 1	-
Tilbakeholdelse	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5
Fastvoksning	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Tilsammen	77	1	76	3	13	5	8	2	1	1	2	1	6
	78		79			13			2				

¹⁾ Dødsårsak ikke nærmere angit, men er sandsynlig barselkrampe. ²⁾ Derav en 2den tvilling, om 1ste intet anført. Tillike en 1ste tvilling, 2den forløst (lev.) ved vending, hvor utfald for moren er anført. ³⁾ Derav en 2den tvilling, 1ste forløst (lev.) ved tang. ⁴⁾ 2den tvilling, et litet utviklet misfoster, 1ste født ved naturens hjælp (død). ⁵⁾ Forsømt tverleie. Dødsårsak: dystoki.

Fødte og døde.

Lægedistrikter.	Fødte		ialt.	Døde					
	leven- de.	død- fødte.		0—1 aar.	i 1ste døgn.	paa bar- sel- seng.	ved ulyk- kelige hæn- delser.	ved selv- mord.	ved mord eller drap.
Skien	998	17	543	76	9	-	21	1	-
Skien by	309	3	163	26	2	-	7	-	-
Porsgrund by	95	3	98	6	1	-	4	-	-
Brevik by	43	1	26	1	-	-	1	-	-
Bygder	551	10	256	43	6	-	9	1	-
Kragerø	521	11	278	31	1	3	9	2	-
Kragerø by	91	2	60	7	-	-	3	1	-
Langesund by	40	1	22	3	-	-	-	-	-
Stathelle by	12	-	4	-	-	-	-	-	-
Bygder	378	8	192	21	1	3	6	1	-
Hollen	323	9	150	14	4	1	1	1	-
Sauland	343	12	133	27	4	2	4	-	-
Kviteseid	216	8	106	5	2	4	3	1	1
Laardal	184	4	83	6	1	1	2	-	-
Tinn	203	7	103	21	2	-	6	4	-
Bratsberg amt	2788	68	1396	180	23	11	46	9	1
Derav i byer	590	10	373	43	3	-	15	1	-
— - bygder	2198	58	1023	137	20	11	31	8	1

Antallet av fødte og døde vil sees av ovenstaaende tabel.

Der blir et overskudd for det hele amt av 1 392 fødte og forholdet mellem fødte og døde = 100 : 50,1.

De hyppigste dødsårsaker var:

Dødsårsaker.	Antal dødsfald.	Derav i	
		byer.	bygder.
Lungetuberkulose	152	25	127
Organisk hjerte- og karsygd.	113	28	85
Alderdomssvakhet	105	22	83
Kræft (cancer og sarkom)	101	31	70
Hjerneslag	90	28	62
Lungebetændelse	83	25	58
Tuberkulose utenfor lungerne	54	12	42
Akute katarer i aandedrætsorganerne	50	16	34
Medfødt svakhet	37	14	23
Difteri (croup)	30	13	17
Bright's nyresygd.	30	10	20
Hjertelammelse	28	8	20

Veirliget. Herom foreligger alene beretninger fra Kviteseid, Laardal og Tinn distrikter. Ifølge disse synes vinteren at ha været kold og snerik i Kviteseid og Laardal, forholdsvis mild og med moderat snemængde i Tinn. Forsommeren var dels varm (Kviteseid), dels kold og tør (Laardal og Tinn). August maaned var meget regnfuld, tildels med skybrudd, saa der blev flom og oversvømmelser med ødelæggelse av veier, og skade paa eiendom og marker. I Laardal tok elven et nyt løp, gik tvers igjennem «Laardals Uldspinderi» og ødela maskineriet. (O. Lund).

Levemaate, økonomiske og hygieniske forhold. Fra Bamle herred av Kragerø distrikt skrives: Bygden har vist fortsat interesse for gode og tidsmessige skolelokaler og lærerboliger. Likesaa har man aapent øie for at skaffe skolerne godt og tilstrækkelig drikkevand, idet Bamle Sparebank paa foranledning av helseraadet har begyndt aarlig at avsætte et beløp til drikkevandets forbedring. (K. Hougen).

I enkelte mere avsidesliggende strøk av Kviteseid herred er renligheten mindre god. Der var gjennomgaaende stive arbeids- og tømmerpriser og dyre levnetsmidler. Skogen spares mere nu end for nogen aar tilbake, idet de høie priser paa tømmeret har git mere jevn velstand. Arbeiderbrukes antallet er i stigende. Av spirituøse drikke nyses ikke ubetydelige mængder. (Utsond).

I Laardal distrikt blev, forat utbrede kundskap om tuberkulosen og til dens bekjæmpelse, alle 5 helseraad enige om at trykke en av ordføreren utfærdiget plakat, som blev spredt ut over det hele distrikt til alle hjem, skoler, ungdomslokaler o. s. v. Desuten blev der trykt en særskilt plakat med «Spytning er forbudt», som blev opslaat i skoler, handelsboder, og alle offentlige lokaler. Man synes ogsaa virkelig at spore nytte av disse foranstaltninger. Foredrag om tuberkulose er ogsaa holdt av ordføreren i forbindelse med møter i helseraadet, og til disse foredrag har ogsaa gjerne en del bygdefolk møtt frem. — Aktieselskapet «Bandak elektrolytiske Kobberverk» (Aamdals verk), som har en arbeidsstyrke paa omtrent 250 mand, har opført en stor barakkebygning med rum til 80 arbeidere. Den ligger frit og sundt til og alle rum er lyse og venlige; i hvert af dem er indlagt vand og vask, centralopvarmning og ventilation. I barakkens umiddelbare nærhet er opført et slags «dampkjøkken» med stor spisesal, hvor alle maal leveres for rimelig betaling. Elektrisk lys findes i begge bygninger. Ogsaa i dampkjøkkenet er der centralopvarmning. (O. Lund).

I Tinn distrikt maatte der utarbeides nye sundhetsforskrifter, da der ved de nye anlæg i Vestfjorddalen var opstaat bymæssig bebyggelse, hvor de sanitære forhold lot meget tilbake at ønske og ikke altid kunne rammes av de gamle forskrifter. Det var især den private bebyggelse paa Bøen, som var mindre tilfredsstillende, i den del av Saaheim, hvor Rjukanselskapet var eneraadende, var derimot forholdene i de fleste henseender mønstergyldige. — Ædrueligheten er mindre god; de nye forhold synes ikke at ha hat nogen god indflydelse paa ungdommen. — De økonomiske forhold har vistnok i mange henseender bedret sig. Landmanden faar avsætning paa sine produkter til forhøiede priser. Melken er saaledes steget voldsomt i pris. Der føres en mængde melk til Saaheim ikke alene fra Vestfjorddalen, men ogsaa fra Østbygden og Atraa. Befolkningen finder det derfor regningssvarende at drive jord og fjøs med mere kraft, og kunstgjødning og kraffor brukes i større utstrækning aar for aar. (Sandved).

Sykehus. Amtets sykehus og sindssykeasyl ligger i Solum, omtrent 3 km. fra Skien. I Porsgrund er der et kommunalt sykehus og et katolsk St. Josefs Hospital. I Skien og Porsgrund findes epidemilasareter med desinfektionsovn.

I Brevik er der et litet isolationslokale. I Gjerpen omtrent 8 km. fra Skien ligger Høgaas tuberkulosehjem. — I Kragerø anvendes 4 à 5 smaa rum i en sidebygning til byens fattighjem som isolationslokale for epidemiske syke. — Paa Notodden i Sauland distrikt, er der et litet sykehus — oprettet og underholdt av flere av fabrikkene. I Hitterdal ligger tuberkulosehjemmet «Solbakken» med 15 senger og i Hjartdal Tuddal sanatorium, alene aapent om sommeren. Paa Saaheim i Tinn distrikt findes et sykehus og 2 smaa barakker for epidemiske sygdomme.

Badeindretninger for kolde og varme bad, dampbad samt folkebad findes i Skien og Porsgrund. I Brevik er der en liten sjøbadanstalt. Ved Børsesjø, et par km. fra Skien, er der en ferskvandsbadeanstalt. De ved enkelte fabrikker oprettede bad brukes nok ikke meget. (S. Lange). Kragerø badeanstalt leverer karbad og dampbad, 2 smaa sjøbadehus brukes om sommeren. I Drangedal findes et badstubad. Paa Notodden i Sauland distrikt er der badeindretninger for arbeiderne ved flere fabrikker. I Fyresdal og Vinje, Laardal distrikt, er der badstubad, likesaa paa Saaheim et folkebad og i Atraa et badstubad, de to sidste i Tinn distrikt.

Om amtets **apotek** se den almindelige beretning. Paa Saaheim aapnedes Tinn apotek for drift.

Følgende tabel gir opplysning om antallet av møter i helseraad og av vaksinerte:

Lægedistrikter.	Møter i helseraad.	Vaksinerte.
Bratsberg amt	77	1900
Skien	1) 33	771
Kragerø	2) 20	463
Hollen	3) 4	161
Sauland	4) 6	70
Kviteseid	5) 3	144
Laardal	6) 5	161
Tinn	7) 6	130

1) Skien 11, Porsgrund 4, Brevik 6, Gjerpen 2, Solum 4, Slemdal 2, Eidanger 4.
 2) Kragerø 4, Langesund 3, Skaatø 2, Sannikedal 2, Bamle 7, Drangedal 2. 3) Hollen 1,
 Lunde 1, Sande 2. 4) Hitterdal 2, Gransherred 2, Hjartdal 2. 5) Seljord 3. 6) Vinje 1,
 Rauland 1, Laardal, Fyresdal 1, Mo 1. 7) Tinn 5, Hovin 1.

IX. Nedenes amt.

Lægedistriktsinddeling, flateindhold, indbyggere, medicinalpersonale.

Lægedistrikter.	Tilsvarende herreder, dele derav og bykommuner.	Flate- indhold i km. ²	Tilstedev. indb. 1ste decb. 1910.	Læger.	Tandlæger.	Jormødre.	Hjælpe- vaksinatører.
Amtet		9 349,00	71 272	24	13	53	23
1. Østre Nedenes		874,16	21 758	8	2	15	7
	Risør, kjøbstad	1,43	3 409	3	1	2	-
	Tvedestrand, ladested	0,09	1 435	2	1	1 ¹⁾	-
	Gjerstad	312,66	2 322	1	-	1	1
	Søndeled	188,60	3 015	-	-	2 ²⁾	2
	Dybvaag	47,71	2 487	1	-	3	2
	Holt	184,52	3 844	-	-	2	-
	Østre Moland	86,34	1 907	-	-	1	1
	Flosta	22,79	1 459	1	-	1	1
	Tromø	30,02	1 880	-	-	1	-
2. Vestre Nedenes		1 131,99	34 686	13	10	28	7
	Arendal, kjøbstad	15,61	9 750	7	6	7	-
	Grimstad, —	0,22	2 116	3	2	2	-
	Lillesand, ladested	0,39	1 133	1	1	1	-
	Froland	294,97	2 545	1	1	1	1
	Øiestad	109,33	4 212	-	-	5	-
	Hisø	8,74	2 192	1	-	1	-
	Fjære	59,67	4 359	-	-	3	1
	Landvik	190,68	1 980	-	-	1	1
	Eide	32,36	600	-	-	1	1
	Vestre Moland	102,46	2 082	-	-	2	1
	Birkenes	238,34	1 826	-	-	2	1
	Høvaag	79,22	1 891	-	-	2	1
3. Aamli		1 995,71	5 991	1	-	5	4
	Aamli	478,40	2 085	1	-	1	1
	Gjevedal	347,65	603	-	-	1	-
	Vegaardsheien	349,29	1 705	-	-	1	1
	Mykland	299,86	702	-	-	1	1
	Herefoss	164,61	503	-	-	1	1
	Lille Topdal	355,90	393	-	-	-	-
4. Evje		1 139,43	4 453	1	-	3	3
	Vegusdal	333,57	935	-	-	1	1
	Evje	176,85	1 212	1	-	1	1
	Hornnes	392,62	1 244	-	-	1	1
	Iveland	236,39	1 062	-	-	1	1
5. Sætersdalen		4 206,71	4 384	1	1	2	2
	Bygland	1 356,90	2 190	1	1	1	1
	Valle	1 298,22	1 708	-	-	1	1
	Bykle	1 551,59	486	-	-	-	-

¹⁾ Tillike jormor for en del av Holt herred. ²⁾ Den for Ytre Søndeled fast ansatte jormor bor i Risør.

Epidemiske

	Ialt kjendte		Tiden er opgitt for	Januar.	Februar.	Mars.	April	Mai.	Juni.
	tilfælde.	dødsfald.							
Cerebrospinalmeningit (epid.)	1	-	1	-	-	-	-	-	-
Akut poliomyelit	20	2	20	2	1	-	1	-	-
Skarlagensfeber	54	2	54	8	17	3	1	2	7
Meslinger	774	5	774	7	29	26	26	142	77
Difteri (croup)	95	10	91	32	7	4	6	1	2
Barsel-feber	5	1	4	1	-	2	-	-	-
Pyæmi, septhæmi	28	8	23	7	6	-	2	3	-
Pemfigus (hos nyfødte)	1	-	1	-	-	-	-	-	-
Rosen	84	-	84	18	10	8	5	5	3
Røde hunde	136	-	136	14	37	11	38	16	3
Vandkopper	106	-	106	14	7	8	2	5	7
Kusma	3	-	3	-	-	-	1	1	-
Kikhoste	240	9	240	53	31	36	7	22	11
Akute katarrer i aandedrætsorganerne	1773	34	1757	191	286	194	199	151	100
Influenza	1142	11	1142	119	272	152	230	100	31
Lungebetændelse	309	72	308	24	47	39	36	41	12
Pleurit	140	7	139	12	17	16	13	10	9
Gigtfeber	167	4	167	22	33	22	14	15	7
Akut diarré (kolerine)	457	7	457	39	28	29	33	29	38
Tilsammen	5535	172	5507	563	828	550	614	543	307

Sundhetstilstanden synes i det hele tat at ha været tilfredsstillende inden alle lægedistrikter undtagen i Aamli, hvorfra den betegnes som kun middels god. Av epidemiske sygdomme synes særlig meslinger og kikhoste at ha hat en større utbredning, tildels ogsaa akute katarrer i aandedrætsorganerne og influensa. Som vanlig er det kystdistrikterne, som viser det største antal angrepne; over halvparten av de ialt opgivne tilfælde falder her paa byerne. Det samlede antal anmeldte epidemiske sygdomstilfælde utgjorde 5 535 med 172 dødsfald mot henholdsvis 5 291 og 141 i 1911.

Dødeligheten. De dodes antal utgjorde 1 063 eller 14,9 pro mille av den tilstedeværende beregnede middelfolkemængde (71 266). I 1911 var dødeligheten 13,99 pro mille.

Angaaende de **epidemiske sygdomme** i almindelighet henvises til ovenstaaende tabel, som er sammendraget efter lægernes opgaver.

sygdomme.

Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.	Fordeling paa lægedistrikterne:									
						1		2		3		4		5	
						Østre Nedenes.		Vestre Nedenes.		Aamli.		Evje.		Sætersdalen.	
						Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.
-	-	-	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-
-	1	6	7	1	1	5	-	6	1	-	-	9	1	-	-
1	2	6	1	6	-	31	1	12	-	2	-	9	1	-	-
60	5	20	135	180	67	190	1	556	4	24	-	1	-	3	-
5	5	9	1	10	9	18	-	63	7	4	-	5	-	5	3
-	-	1	-	-	-	1	-	1	-	2	-	-	-	1	1
-	-	1	-	2	2	6	6	20	1	1	1	-	-	1	-
1	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
9	4	2	13	6	1	20	-	59	-	2	-	1	-	2	-
1	-	3	12	1	-	31	-	105	-	-	-	-	-	-	-
11	1	6	20	19	6	17	-	88	-	-	-	1	-	-	-
-	-	-	-	-	1	1	-	1	-	-	-	-	-	1	-
3	4	6	20	17	30	110	4	111	2	19	3	-	-	-	-
69	60	86	134	164	123	563	10	1107	21	33	3	33	-	37	-
21	25	39	36	59	58	216	3	848	8	38	-	27	-	13	-
7	12	10	22	35	23	95	31	202	37	4	4	4	-	4	-
15	11	5	6	17	8	33	1	105	5	1	1	1	-	-	-
9	4	12	9	14	6	40	1	117	3	2	-	-	-	8	-
63	57	50	28	28	35	119	2	290	4	14	1	16	-	18	-
275	191	262	445	559	370	1497	60	3691	93	147	13	107	2	93	4

Cerebrospinalmeningit. I en indberetning til medicinalstyrelsen av 4de november 1912 meddeler distriktslægen i A a m l i, at han hadde til behandling et tilfælde av denne sygdom paa gaarden Engenes i Aamli herred hos en 16 aar gammel gut. Paa maanedslisten for oktober over epidemiske sygdomme er patienten ogsaa opført, derimot ikke paa sykelisten for aaret fra lægedistriktet. Angaaende smitteforhold var intet andet oplyst, end at han hadde været sammen med jernbanearbeidere, hvorav flere var kommet fra Kristiania, hvor sygdommen da hersket

Av akut poliomyelitt opføres ialt 20 tilfælde med 2 dødsfald. I Østre Nedenes distrikt angreps 5 barn let, derav 2 paa gaarden Strengereid i Holt herred, resten i Stokken sogn av Østre Moland herred. (Keyser og S. Erichsen). I Vestre Nedenes distrikt sees behandlet i Arendal 2 angrepne med 1 dødsfald, 1 tilfælde i Grimstad og 3 i landdistriktet. Av disse sidste indtraf det

ene hos en gut paa Guldsmedengen i Hisø og et i Høvaag herred. I Evje distrikt iagttoges 9 angrepne med 1 dødsfald. Det første tilfælde indtraf i januar hos en 17 aar gammel gut paa pladsen Bakken; han hadde været paa tømmerhugst paa gaarden Mykland, hvor han blev syk, og kjørtes til sit hjem, hvor han paa sygdommens 4de dag blev tilset av distriktslægen. Han døde nogen timer senere. Desinfektion blev foretat, og ingen av hans søskende blev syke. Om høsten indtraf i september og oktober ialt 8 tilfælde paa gaardene Rishaug, Austerhus, Døla og Løvland i Evje, samt paa gaardene Tortveit og Gautestad i Iveland. Mellem de 3 førstnævnte gaarder i Evje hadde vistnok samkvem fundet sted, men for de øvriges vedkommende blev smittekilden uopklaret. En av de syke paa Austerhus blev indlagt i sykehus i Kristiansand, hvorfra han kom til Kristiania og behandles der hele sommeren 1913 for lamelser. I de øvrige tilfælde indtraadte helbredelse. (C. Schøyen).

Skarlagensfeber viser betydelig tilbakegang mot de tre nærmest foregaaende aar, idet der ialt anmeldtes 54 tilfælde med 2 dødsfald (i 1911 216, i 1910 293, i 1909 695). Paa gaarden Retterholt i Vegusdal, Evje distrikt, behandles 9 tilfælde, hos barnene i en familie; gaarden ligger isolert i en utkant av distriktet. En av de syke var allerede død og begravet inden lægens ankomst. Smittekilden var ukjent. Forøvrig optraadte sygdommen spredt og med i det hele godartet forløp.

Siden den store epidemi av **meslinger** i 1903, har der ikke været anmeldt saa mange tilfælde som i 1912 inden amtet, nemlig 774 med 5 dødsfald. Som vanlig indtraf hovedmassen i kystdistriktene, og her overveiende i byerne. Ordføreren i Tvedestrand og Holt helseraad, Østre Nedenes distrikt, bemerker, at et forbausende stort antal voksne mennesker omkring 20 aars alderen blev angrepet. Flere av de syke, som gik for tidlig ut, paadrog sig lungebetændelse som eftersygdom. Han mener derfor, at man, i den kolde aarstid ialfald, bør søke at holde de syke inde i 5 uker efter sygdommens begyndelse forat undgaa affektion av aandedrætsorganerne. De skrofuløse (tuberkuløse) øienlidelser efter meslinger (og kikhoste) sees nu omtrent ikke mere. Dette tilskrives, at det tuberkuløse virus nu ikke mere faar den anledning til at gjøre sin virkning som tidligere, da ukontrollert spyting av syke som av sunde hørte til dagens orden. (S. Erichsen). I Vestre Nedenes distrikt begyndte epidemien i den østlige del og gik vestover fra gaard til gaard, naar undtages de 3 vestligste herreder. Kun de færreste tilfælde kom til lægebehandling. Sygdommen var mest utbredt i oktober og november; som eftersygdom optraadte lungebetændelser, men ogsaa lunge-tuberkulose. (A. Daae). I Aamli distrikt hersket ogsaa midtsommers en sterkt utbredt epidemi, men i det hele med mildt forløp. (T. Lundevall). I Evje distrikt behandles kun et enkelt tilfælde, og i Sætersdalen begyndte epidemien først over nytaar 1913.

Difteri (croup) holdt sig paa omtrent samme høide som i de 4 nærmest foregaaende aar. I Østre Nedenes forekom sygdommen spredt over hele distriktet, men viste sig overalt let at begrænse, saa den fik liten utbredning. (Keyser). I Vestre Nedenes distrikt behandles i Høvaag herred 20 tilfælde i aarets første og sidste maaneder, derav 6 i et hus, hvor en av de syke var død av croup før lægens ankomst; i nabohuset, som ogsaa var smittet, blev en crouppatient operert og kom sig. Ellers forekom spredte tilfælde rundt i herredet. Smitten kunde oftest føres tilbake til Kristiansand, som ligger like i nærheten, med livlig samkvem. (C. Boe). I Arendal behandles 24 angrepne med 3 dødsfald. I Evje distrikt indtraf 3 tilfælde i november i et hus i Fladebygden; alle disse syke indlagdes i sykehus i Kristiansand. Smittekilden var ukjent. Indlæggelse skede ogsaa 8 dage senere av en svensk arbeider fra

barakken ved nikkelgruben. Han var kommet med dampskib rundt kysten nordenfjeldsfra til Kristiansand, var sandsynlig smittet der i et losjhus, idet han kun 2 à 3 dage efter sin ankomst derfra til nikkelgruben blev syk av difteri. (C Schøyen). I Sætersdalen distrikt hadde en gut i Grenna, et tætbebygget sted, croup i sidste stadium og maatte øieblikkelig opereres; han kom sig. Flere yngre søskende fik profylaktisk serumindsprøitning og blev ikke smittet, derimot angrepes en liten gut i nabohuset, han helbrededes. Skolen blev lukket i 8 dage. Flere sikre tilfælde av difteri iagttoges ikke, men der optraadte i naboskapet flere tilfælde av angina, som muligens kunde være lette tilfælde av sygdommen, hvorfor de, som kom under lægebehandling, blev indsprøitet med serum i den utstrækning, som det ansaaes paakrævet. (J. Sætre).

Pyæmi. Naar det for Østre Nedenes distrikt paa den epidemiske sammendragliste opføres 6 tilfælde av sygdommen med 100 pct. dødelighet, skriver det sig fra, at de 5 av disse tilfælde er tat fra dødsaaersakslisterne for Tvedestrand og lægedistriktets bygder; uten at være opført blandt behandlede paa sykelisterne fra disse steder.

Røde hunde var utbredt inden Høvaag sogn og i og omkring Arendal i Vestre Nedenes distrikt.

Vandkopper var adskillig hyppige paa eftersommeren i Hornnes sogn av Evje distrikt.

Kikhoste var sjeldnere end aaret forut, men i Østre Nedenes distrikt fulgte særlig i Holt og Søndeled herreder efter meslingeepidemien en utstrakt epidemi av kikhoste; tildels av ondartet karakter, forbundet med eftersygdomme og sværere komplikationer. (Keyser). I Vestre Nedenes fortsatte epidemien fra 1911 særlig i distriktets østlige del, dog med mere spredte tilfælde. I Høvaag herred hersket sygdommen særlig i aarets 3 sidste maaneder, en del av barnene fik miliærtuberkulose og meningit i tilslutning til den. (A. Daae og C. Boe). I Mykland av Aamli distrikt var kikhosten meget utbredt i sommermaanederne; 3 av de angrepne døde.

Akute katarrer i aandedrætsorganerne omtales som hyppige fra Østre og Vestre Nedenes distrikter.

Influenza forekom hele aaret i Østre Nedenes distrikt, var ogsaa meget utbredt i Aamli, her ofte efterfulgt av langvarig svækkelse. (T. Lundevall). Ogsaa i Evje distrikt viste tilfældene sig ofte langvarige og haardnakkede, flere ganger med betydelig svækkelse og arbeidsudygtighet. (C. Schøyen).

Akut diarré synes ikke nogetsteds at ha hat epidemisk optræden undtagen i Evje distrikt, hvor sygdommen optraadte baade blandt barn og voksne, kvinder og mænd. Blandt de sidste angrepes især arbeidere i losjhusene, hvor sygdommen tydelig forplantet sig ved smitte. Bedærvet kost kunde i enkelte tilfælde muligens være aarsaken. (C. Schøyen).

Av **fnat** opgives behandlet 50 tilfælde, de fleste (40) i Vestre Nedenes distrikt, hvor sygdommen fremdeles er hyppig i oplandsbygderne, særlig i Froland og Landvik. (A. Daae).

Impetigo contagiosa forekom fremdeles i Aamli distrikt, særlig i Aamli herred. Paafaldende hyppig iagttoges sygdommen ogsaa i Sætersdalen distrikt, hvad der antages at staa i nogen forbindelse med mangelfuld renlighet. (J. Sætre).

Veneriske sygdomme. Utenfor sykehus behandlede tilfælde vil sees av følgende tabel:

Sygdom.	Tilfælde.	Fordeling paa lægedistrikterne:	
		1	2
		Østre Nedenes.	Vestre Nedenes.
Veneriske saar	12	1	11
Syfilis, erhvervet	12	3	9
Gonorré, uretrit	76	11	65

Tuberkulose. Til opplysning om de i aarets løp anmeldte og av tuberkulose-protokollerne utgaaede tilfælde av tuberkulose sygdomme inden amtet hevises til tabellen derom i den almindelige beretning. — Dødsfald av lungetuberkulose utgjorde i henhold til lægernes dødsaaersakslistor for det hele amt 14,7 pct av samtlige ved sygdom foraaersakede kjendte dødsfald og 18,0 pct. av dødsfald av ikke epidemiske sygdomme. For byerne var forholdet henholdsvis 10,0 pct. og 12,6 pct. og for bygderne 16,6 pct. og 20,3 pct. Forøvrig henvises til nedenstaaende tabel. — I Østre Nedenes distrikt hadde, særlig Gjerstad herred, mange nye tilfælde av tuberkulose, hvad der mulig kan ha sin aarsak i at lægehjælp nu søkes mere end før allerede i sygdommens tidligere stadier. At det arbeide, som er lagt i kampen mot denne sygdom, allerede begynder at bære frugt, er det ikke vanskelig at overbevise sig om paa disse kanter. Renligheten,

Døde av lungetuberkulose.

Lægedistrikter.	Opgivne dødsfald ved			
	sygdom.	lunge- tuberkulose.	epidemiske sygdomme.	ikke epidemiske sygdomme.
Østre Nedenes	275	38	60	215
Risør by	40	4	8	32
Tvedestrand ladested	20	2	7	13
Bygder	215	32	45	170
Vestre Nedenes	512	70	93	419
Arendal by	163	18	27	136
Grimstad by	40	3	8	32
Lillesand ladested	21	2	3	18
Bygder	288	47	55	233
Aamli	62	9	13	49
Evje	40	12	2	38
Sætersdalen	45	8	4	41
Nedenes amt	934	137	172	762
Derav i byer	284	29	53	231
— bygder	650	108	119	531

Obstetriciske operationer.

Indikation.	Tangforløsning.			Vending.			Ultrækning ved bækkenendeleie.			Perforation.	Abortus provocatus.	Efterbyrdsoperation.
	Mødre.	Barn.		Mødre.	Barn.		Mødre.	Barn.		Mor.	Mor.	Mor.
	Lev.	Lev.	Dødf.	Lev.	Død.	Lev.	Lev.	Lev.	Dødf.	Lev.	Lev.	Lev.
Utilstrækkelige eller smertefulde rier	37	¹⁾ 36	2	-	-	-	1	-	³⁾ 1	-	-	-
Bækkensneverhet	6	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Blødning	-	-	-	-	²⁾ 1	1	-	-	-	-	-	-
Ueftergivelige fødselsdele	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Hjertefeil, lungeødem	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-
Ansigtsleie	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-
Tverleie	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-
Fare for fosterets liv	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-
Tilbageholdelse	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Tilsammen	44	43	2	1	1	2	2	1	1	1	1	1
		45		2				2				

¹⁾ Derav i et tilfælde tang paa begge tvillinger, i et andet tang paa 1ste tvilling, 2den født (lev.) ved naturens hjælp. ²⁾ Døds-
 aarsak: blødning, var i sidste stadium av lungetæring. Er paa dødsaaarsakslisten ikke opført under barselsygdomme. ³⁾ Dødfødt 2den
 tvilling, 1ste født (lev.) ved naturens hjælp.

Fødte og døde.

Lægedistrikter.	Fødte		Døde					
	leven- de.	død- fødte.	ialt.	0—1 aar.	i 1ste døgn.	paa barsel- seng.	ved ulyk- kelige hæn- delser.	ved selv- mord.
Østre Nedenes	446	13	315	24	1	1	10	1
Risør by	59	2	44	4	-	-	1	-
Tvedestrand ladested.....	35	-	23	3	1	1	1	-
Bygder	352	11	248	17	-	-	8	1
Vestre Nedenes	809	20	555	58	5	-	15	3
Arendal by.....	224	7	163	17	1	-	5	-
Grimstad by.....	42	1	41	3	-	-	-	-
Lillesand ladested	21	-	20	1	-	-	-	-
Bygder	522	12	331	37	4	-	10	3
Aamli	152	2	78	12	2	-	2	-
Evje	103	-	55	5	-	-	4	-
Sætersdalen	120	8	60	7	-	-	-	1
Nedenes amt.....	1630	43	1063	106	8	1	31	5
Derav i byer	381	10	291	28	2	1	7	-
— - bygder.....	1249	33	772	78	6	-	24	5

saavel den personlige som stellet i husene, gaar stadig fremover og specielt synes den før saa almindelige spytning bestemt at være i avtagende. (Keyser). Offer-villigheten likeoverfor de tuberkuløse øker. Nedenes amt har nu stillet et visst beløp til raadighet for ubemidlede tuberkuløse, som skal behandles paa sanatorium. Herredsstyrene bevilger ogsaa til samme øiemed. (S. Erichsen). I Vestre N e d e n e s synes sygdommen at være i tilbakegang, særlig i byerne Grimstad og Lillesand og i distriktets vestlige herreder, mens i Øiestad og særlig i Froland det motsatte synes at være tilfældet, hvad der muligens kan skyldes den store tilstrømning av arbeidere til disse herreder det sidste aar. — Der hersker fremdeles megen utidig smittefrygt likeoverfor tuberkulosen, hvilket vistnok skyldes den megen nervøsitet blandt Sørlandets befolkning. Patienter med fremskreden lungetuberkulose er fremdeles uvillige til at lægge sig ind i pleiehjem. Egra tuberkulosehjem har endnu ikke hat fuldt belæg siden dets oprettelse i 1907. (A. Daae).

Anæmiske tilstande synes at bli hyppigere i Østre Nedenes distrikt, maaske foraarsaget ved de trange kaar, de sidste aar har bragt, hvad der vel for manges vedkommende har bevirket, at kostholdet er blit avknapet mere end ønskelig. (Keyser).

Om amtets **sindssyke** se den almindelige beretning.

Obstetriciske operationer. Av læger utførtes ialt 52 saadanne, derav i Østre Nedenes distrikt 22, i Vestre Nedenes 18, i Aamli 7, i Evje 1 og i Sætersdalen 4. — Angaaende indikationer og utfald henvises til tabellen paa foregaaende side. Desuten opføres fra Vestre Nedenes distrikt en fødsel, som blev fremkaldt paa grund av blæremola.

Om **jormorhjælpen** se den almindelige beretning.

Antallet av fødte og døde vil sees paa foregaaende side.

Der blir et overskudd av 567 fødte og forholdet mellem fødte og døde = 100 : 65,2.

Dødsfald paa barselseng. Efter presternes opgaver døde 1 kvinde paa barselseng. Lægerne har opgit dødsårsaken for 2 kvinder saaledes: barsel-feber 1, emboli 1.

De hyppigste dødsårsaker var:

Dødsårsaker.	Antal dødsfald.	Derav i	
		byer.	bygder.
Lungetuberkulose	137	29	108
Alderdomssvakhet	124	23	101
Kræft (cancer og sarkom)	90	27	63
Lungebetændelse	72	17	55
Organisk hjerte- og karsygd.	69	16	53
Hjerneslag	61	23	38
Akute katarrar i aandedrætsorganerne	34	16	18
Tuberkulose utenfor lungerne	30	7	23
Hjertelammelse	26	13	13
Brights nyresygd.	26	8	18

Veirliget. Vinteren synes at ha været forholdsvis streng, vaaren kom tidlig, sommeren var varm og tør, med en regnfuld høst. Tørken om sommeren formindsket utbyttet av jorden en del; det blev dog henimot et middelsaars.

Levemaate, hygieniske og økonomiske forhold. I Østre Nedenes distrikt drives baatbyggeriet fremdeles og sysselsætter mange mennesker. Av fiskerier ved kysten har alene makrelfisket i de sidste aar vist sig lønsomt. Grubedriften med feldspat og kvarts beskjæftiger som før ikke saa faa av befolkningen. Synderlig misbruk av alkohol finder ikke sted, derimot brukes, som tidligere, altfor meget kaffe og tobak, hvorfor nervøse tilstande neppe er hyppigere nogetsteds end paa disse kanter. (Keyser).

I Vestre Nedenes distrikt maa de hygieniske forhold betegnes som gode særlig ute ved kysten. Den økonomiske tilstand er fremdeles bedret som følge av de gode tider for skibsfarten. Misbruk av alkohol er almindelig; oplandsbonden maa ha en rus, naar han kommer til byen, skjønt denne skik ikke er saa almindelig nu som i tidligere dage. (A. Daae). I Lillesand, Vestre Moland og Høvaag herreder siges renligheten at være tilfredsstillende. Mange ældre hus ombygges, og nye mere hygienisk tilfredsstillende opføres. Ædrueligheten er meget god. Skolehusene brukes endnu mange steder altfor meget til religiøse møter, hvor der tildels spyttes meget paa gulvene. Rengjøringen efter saadanne foregaar dog nu bedre end før. Fast desinfektrice er nu ansat i hvert av de 3 herreder. (C. Boe).

I Evje distrikt siges drikfældigheten ikke at være i avtagende. (C. Schøyen).

Sykehus. I Østre Nedenes distrikt har Risør et sykehus med plads ogsaa for tuberkuløse syke, samt et epidemilasarret. I Tvedestrand har sykehuset en avdeling for almindelige og en for epidemiske syke. I Vestre Nedenes distrikt har Arendal og Grimstad kommunale sykehus og epidemilasarreter. I Fjære herred ligger Egra pleiehjem for tuberkuløse. I Aamli distrikt er der et litet sykehus, som i Aarets løp har været jevnt belagt, især med jernbanearbeidere. (T. Lundevall).

Fattigsykepleien. I Østre Nedenes distrikt vises i det hele stor liberalitet i at skaffe fattige syke god pleie. Hver kommune har gjerne et pleiehjem for sine gamle, men, hvor det trænges, spares der ikke paa at sende syke til sykehusene. (Keyser). I Vestre Nedenes distrikt er der i Høvaag dannet en sanitetsforening, som har en utdannet sykepleierske i virksomhet, i Lillesand og Vestre Moland er der ansat en diakonisse, likesom den der virkende sanitetsforening har under utdanning en sanitetssøster. Denne forening har ogsaa hjulpet tuberkuløse til indleggelse i sanatorium. (C. Boe).

Badeindretninger. I Risør er der en koldtandsbadeanstalt, hvor der i den kjølige aarstid er anledning til at faa varme karbad. Tvedestrand har ogsaa en badeindretning med en liten badstue. Søkningen er nu ganske god. (S. Erichsen). I Arendal er der badehus for varme og kolde bad; Grimstad har et udmerket bad, som hele aaret rundt leverer ogsaa medicinske og elektriske bad. Søkningen tiltar aar for aar, især er der om sommeren mange badegjester. (A. Daae). I Lillesand er der et sjøbadehus. I Fjære og Landvik herreder findes badstuer. I Aamli distrikt er der et badstubad, hvortil søkningen har været nogenlunde tilfredsstillende. (T. Lundevall).

Om amtets **apotek** se den almindelige beretning.

Følgende tabel gir opplysning om antallet av møter i helseraad og av vaksinerte:

Lægedistrikter.	Møter i helseraad.	Vaksinerte.
Nedenes amt	40	1368
Østre Nedenes	1) 13	420
Vestre —	2) 18	641
Aamli	3) 4	173
Evje	4) 5	73
Sætersdalen	ingen.	61

1) Risør by 4, Tvedestrand 2, Søndeled 2, Dybvaag 2, Østre Moland 2, Tromø 1.
 2) Arendal 7, Grimstad 2, Lillesand 1, Landvik 2, Eide 1, Øiestad 1, Fjære 2, Froland 1, Vestre Moland 1. 3) Aamli 2, Gjævedal 1, Vegaardsheien 1. 4) Evje 2, Hornnes 1, Iveland 1, Vegusdal 1.

X. Lister og Mandal amt.

Lægedistriktsinddeling, flateindhold, indbyggere, medicinalpersonale.

Lægedistrikter.	Tilsvarende herreder, dele derav og bykommuner.	Flate- indhold i km. ²	Tilstedev. indb. 1ste deeb. 1910.	Læger.	Tandlæger.	Jormødre.	Hjælpe- vaccinatører.
Amtet		7 264,24	17 237	33	18	58	33
1. Kristiansand stadfsysikat	Kristiansand kjøbstad	16,04	15 408	18	10	10	-
2. Oddernes	Mandal, ladested	0,92	3 268	3	3	2	1
	Oddernes	96,27	4 436	-	-	3	1
	Randø Sund	43,12	1 224	-	-	1	1
	Tveit	111,59	1 543	1	-	2	1
	Vennesla	106,17	2 445	1	-	1	1
	Øvrebo	116,00	811	-	-	1	1
	Hægeland	203,09	820	-	-	1	1
	Søgne	239,83	3 297	1	-	4	1
	Holme	113,07	1 193	-	-	1	1
	Halsaa og Hartmark	116,90	2 949	-	-	1	-
3. Undal	Spangereid	63,36	1 499	-	-	1	1
	Søndre Undal	171,70	2 636	-	-	3	1
	Vigmostad	83,66	794	-	-	2	1
	Konsmo	112,14	766	-	-	1	1
	Laudal	97,73	656	1	-	1	1
	Øislebo	153,76	920	-	-	1	1
	Finsland	114,15	812	-	-	1	1
	Bjelland	164,84	893	1	-	1	1
	Grindum	130,46	815	-	-	1	1
	Aaseral	868,48	1 164	-	-	1	1
4. Lyngdal	Lyngdal	230,37	2 449	-	-	1	1
	Austad	43,68	1 116	-	-	1	1
	Kvaas	106,19	680	1	-	1	1
	Hægebostad	461,59	1 785	-	-	1	1
5. Vanse	Farsund, ladested	0,42	1 417	2	2	1	-
	Vanse	139,10	5 220	1	-	2	2
	Herred	87,54	832	-	-	1	1
	Spind	41,28	1 007	-	-	1	1
6. Flekkefjord	Flekkefjord, kjøb- stad	0,20	2 201	3	3	1	-
	Nes	150,62	2 217	-	-	2	-
	Hitterø	89,70	1 687	-	-	1	1
	Liknes	299,55	2 900	1	-	1	1
	Fede	64,54	845	-	-	1	1
	Fjotland	595,87	941	-	-	1	1
	Bakke	243,96	1 197	-	-	1	1
	Gyland	176,25	908	-	-	1	1
	Øvre Siredalen	1 051,19	711	-	-	1	1
	Tonstad	358,91	775	-	-	1	1

1) Distriktslægen bor i Kristiansand. 2) Her benyttes jormøren i Lyngdal. 3) Bor i Flekkefjord.

Epidemiske sygdomme.

	Ialt kjendte		Tiden er opgit for	Januar.	Februar.	Mars.	April.	Maj.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
	tilfælde.	dødsfald.													
Tyfoidefeber	15	2	15	1	2	2	2	2	-	-	2	2	1	-	1
Aknt poliomyelit.	14	1	14	6	5	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-
Skarlagensfeber	350	5	350	31	46	52	25	22	31	35	13	7	40	32	16
Meslinger	19	-	19	6	-	-	1	-	-	-	2	-	-	4	6
Difteri (croup)	260	16	260	27	31	36	18	17	15	14	15	12	20	29	26
Barsel-feber	5	1	4	-	-	-	1	-	-	2	-	-	-	-	1
Pyæmi, septhæmi	5	-	5	2	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	1
Pemfigus (hos nyfødte)	2	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-
Rosen	41	1	41	7	9	2	1	-	1	5	-	3	2	9	2
Røde hunde	83	-	83	-	14	16	7	17	16	5	-	-	2	1	5
Vandkopper	90	-	90	-	3	8	1	1	-	1	2	1	23	23	27
Kusma	9	-	9	-	-	2	-	-	-	-	1	4	-	-	2
Kikhoste	117	1	117	4	6	3	-	-	1	-	5	4	4	31	59
Akute katarrer i aandedræts- organerne	1627	34	1617	199	141	176	194	122	137	112	87	62	80	156	151
Influenta	174	3	173	38	30	21	20	16	18	4	8	1	1	11	5
Lungebetændelse	233	50	233	28	26	19	26	26	21	11	10	10	14	20	22
Pleurit	164	7	163	16	18	12	13	15	15	19	15	16	10	12	2
Gigtfeber	100	1	100	20	16	11	10	3	6	5	4	4	7	6	8
Koldfeber	2	-	2	-	-	-	-	1	-	-	1	-	-	-	-
Akut diarré (kolerine)	467	9	467	24	31	26	29	27	36	54	64	48	43	44	41
Tilsammen	3777	131	3764	409	378	386	348	269	297	267	229	176	249	381	375

Epidemiske sygdomme.

(Forts.).	Fordeling paa lægedistrikterne:											
	1		2		3		4		5		6	
	Kristiansand stadsfysikat.		Oddernes.		Undal.		Lyngdal.		Vanse.		Flekkefjord.	
	Tilf.	Dødsf.	Tilf.	Dødsf.	Tilf.	Dødsf.	Tilf.	Dødsf.	Tilf.	Dødsf.	Tilf.	Dødsf.
Tyfoidefeber	11	1	¹⁾ 1	-	-	-	-	-	1	-	2	1
Akut poliomyelit.	1	-	1	-	11	1	1	-	-	-	-	-
Skarlagensfeber	129	3	208	2	6	-	-	-	3	-	4	-
Meslinger	7	-	3	-	3	-	3	-	3	-	-	-
Difteri (croup)	104	2	81	10	25	1	6	1	20	1	24	1
Barsel-feber	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	4	-
Pyæmi, septhæmi	1	-	2	-	2	-	-	-	-	-	-	-
Pemfigus (hos nyfødte)	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Rosen	8	1	15	-	8	-	1	-	2	-	7	-
Røde hunde	31	-	49	-	-	-	-	-	3	-	-	-
Vandkopper	76	-	4	-	-	-	1	-	1	-	8	-
Kusma	3	-	-	-	-	-	1	-	-	-	5	-
Kikhoste	50	1	12	-	1	-	-	-	-	-	54	-
Akute katarrer i aandedrætsorganerne	709	13	425	8	38	6	5	-	159	4	291	3
Influenza	39	-	15	-	1	-	-	-	3	-	116	3
Lungebetændelse	57	18	72	18	23	3	5	-	21	7	55	4
Pleurit.	44	-	58	4	22	-	6	-	3	-	31	3
Gigtfeber	33	-	21	1	18	-	3	-	15	-	10	-
Koldfeber	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-
Akut diarré (kolerine)	221	5	112	1	16	1	7	2	16	-	95	-
Tilsammen	1524	44	1081	44	176	13	40	3	250	12	706	15

¹⁾ Patienten blev indlagt paa epidemilasaret i Kristiansand.

Sundhetstilstanden betegnes fra de fleste lægedistrikter som i det hele god, alene i Oddernes og Undal var den mindre tilfredsstillende. Av epidemiske sygdomme hadde difteri ogsaa dette aar ikke liten utbredning, likesom skarlagensfeber var ganske hyppig inden et par lægedistrikter. Derimot viser tyfoidfieber, kikhoste og influensa adskillig tilbakegang mot aaret forut. Det samlede antal anmeldte epidemiske sygdomstilfælde utgjorde 3 777 med 131 dødsfald mot henholdsvis 3 673 og 176 i 1911.

Dødeligheten. De dodes antal utgjorde 1 090 eller 14,0 pro mille av den beregnede tilstedeværende middelfolkemængde (77 870). Dødeligheten i 1911 var 13,96 pro mille.

Angaaende de **epidemiske sygdomme** i almindelighet henvises til tabellen paa side 106 og 107, som er sammendraget efter lægernes opgaver.

Av **tyfoidfieber** er ialt opgit 15 tilfælde med 2 dødsfald. Paa epidemiavdelingen i Kristiansands sykehus behandledes i 1912, ifølge meddelelse fra sykehuset til distriktslægen i Oddernes, ialt 4 patienter lidende av tyfoidfieber, nemlig i januar maaned 1 gut fra Vennessla, i august en maskinist fra en amerikansk lystjagt, som fra skibet først blev indlagt i St. Josefs hospital i Kristiansand, og derfra overflyttet til sykehusets epidemiavdeling, hvor han døde; i september en mand fra Kristiansand, samt i oktober en svensk fisker, som blev bragt like fra fiskekutteren til sykehusets epidemiavdeling. I Vanse distrikt angrepes en mand i Vanse herred; som agent i landbruksmaskiner bereiste han en stor del av amtet. Han helbrededes, og ingen flere blev syke. (H. Meyer). Paa sykelisterne fra Fløkkefjord by opføres 2 voksne mænd som indlagte i amtssykehuset for tyfoidfieber; en i februar og en i mai. Paa aarslisten fra nævnte sykehus sees der behandlet desuten 4 gutter og 1 voksen kvinde for samme sygdom, tilsammen altsaa 7, uten at nærmere opplysninger foreligger. 1 voksen mand døde. Fra landdistriktet er ingen tilfælde av tyfoidfieber opført paa vedkommende sykелiste for aaret.

Av **akut poliomyelit** indtraf 14 tilfælde med 1 dødsfald. I Oddernes distrikt behandledes en gut i sit hjem i Tveit i november. (Rummelhoff). I Undal distrikt var i aarets begyndelse en mindre epidemi paa gaardene Øislebø og Skjævesland i Øislebø herred med 10 angrepne og 1 dødsfald. Smitten kom rimeligvis fra et par gaarder paa Vestheien i Øislebø, hvor der før jul 1911 var et par tilfælde (se den trykte medicinalberetning for 1911, side 106). I Spangereid behandledes et isolert tilfælde. (E. Jahr). En gut angrepes i november paa gaarden Giftestad i Kvaas (Lyngdal distrikt). Han hadde været syk i 14 dage, da distriktslægen blev varslet. Skolehuset blev da lukket 1 uke og desinficeret, den syke isolert. Han kom sig efterhvert, og ingen flere tilfælde viste sig. (Reehorst).

Den betydelige tilvekst i antallet av angrepne av **skarlagensfeber** i forhold til de to nærmest foregaaende aar rammer alene Kristiansands fysikat og Oddernes distrikt; fra Lyngdal distrikt anmeldtes ingen tilfælde og fra de øvrige lægedistrikter kun ganske faa. Fra Undal distrikt omtales, at en epidemi fra aaret forut fortsatte i søndre Undal og Spangereid herreder, men kun 6 av de syke kom til behandling. (E. Jahr).

Av **meslinger** opføres kun 19 behandlede i hele amtet i løpet av aaret.

Difteri (croup) var ogsaa dette aar en ganske hyppig sygdom, dog med litt færre angrepne end aaret forut. Ifølge maanedslisterne behandledes 104 syke med 2 dødsfald i Kristiansand. Paa denne bys sykehus kom der ifølge sykehuslisten ind 126 patienter med difteri i 1912; av disse opgives 78 at ha været barn og 48 voksne (over 15 aar); (Brodtkorb).

Av de 81 tilfælde i Oddernes distrikt falder 20 paa Mandal ladested, 61 paa landdistriktet og her særlig paa Vennesla og Oddernes herreder. (Rummelhoff). I Undal distrikt begyndte en epidemi ved nytaarstid i Søndre Undal herred, hvor 21 personer behandlede. Desuten anmeldtes fra Finsland 4 tilfælde, hvor smitten rimeligvis skrev sig fra Kristiansand. (E. Jahr). I Lyngdal distrikt iagttoges 2 tilfælde paa gaarden Moi i Kvaas, hvor en liten pike døde av croup nogen timer efter lægens ankomst; tracheotomi blev negtet, og serumindsprøitning var forgjæves. Indsprøitning foretoges ogsaa paa et andet barn i huset, som viste sig at ha difteri; dette barn kom sig. Smittekilden for disse tilfælde blev uopklaret. Fra gaarden Egeland i Lyngdal kom en voksen kvinde med difteri til distriktslægens kontor. Der foretoges serumindsprøitning, ogsaa profylaktisk, i den sykes hjem, men 3 barn paa gaarden blev allikevel angrepe, dog ganske let. Det oplystes senere, at den først angrepe kvinde hadde faat en dragt fra Amerika fra en søster, som hadde ha difteri der og hadde brukt kjolen under sin sygdom. (Reehorst). I Vause distrikt optraadte en mindre epidemi i Vause herred paa gaarden Borhaug og et par tilfælde paa nabogaarden Skollevoid. Epidemien hadde vistnok hersket gjennem flere uker uten at paakalde opmerksomhet, da lægen i mars kaldtes til en syk med croup, 5 timer før døden indtraadte. Her behandlede ialt 18 tilfælde. Sygdommen var noksaa skarpt lokalisert til en enkelt del av gaarden Borhaug. Skolen lukkedes en tid for at hindre sygdommens videre utbredning i den folkerike, landsbymæssig bebyggede skolekreds. (Selvaag).

Kusma var noksaa utbredt i november og december i den vestre del av Vause herred, men ingen av de syke kom til behandling. (Selvaag).

Av **kikhoste** opføres et mindre antal angrepe end aaret forut, men efter sykelisterne behandlede ikke saa faa i Kristiansand og i Flekkefjord distrikt.

Av **influenza** opgives forholdsvis meget faa tilfælde sammenlignet med tidligere aar. Alene fra Flekkefjord distrikt tales om epidemi, men med mildt forløp; dog trak den dette aar længere ut end vanlig. (E. Hansen).

Av **fnat** opgives 106 behandlede, derav de fleste i Undal og Flekkefjord distrikter.

Veneriske sygdomme. Utenfor sykehus behandlede tilfælde vil sees av følgende tabel:

Sygdom.	Tilfælde.	Fordeling paa lægedistrikterne:			
		1 Kristiansand stads- fysikat.	2 Oddernes.	3 Undal.	4 Flekk- fjord.
Veneriske saar	3	2	1	-	-
Syfilis, erhvervet.....	3	-	2	-	1
— medfødt	1	-	1	-	-
Gonorré, uretrit	74	48	15	2	9

Stadsfysikus i Kristiansand anfører, at en hel del personer, som er angrepet av venerisk sygdom, dels indfinder sig i, dels sendes til byen for at komme under ordnet og gratis behandling. Dette forhold volder kommunen store og unødige utgifter, som en efter stadsfysikus's formening uforstandig lovgivning paatvinger bedre ordnede kommuner. Han finder indførelse av en retfærdigere ordning paakrævet.

Døde av lungetuberkulose.

Lægedistrikter.	Opgivne dødsfald ved			
	sygdom.	lunge- tuberkulose.	epidemiske sygdomme.	ikke epidemiske sygdomme.
Kristiansand stadsfysikat.	207	21	44	163
Oddernes	279	49	44	235
Mandal by.	48	5	6	42
Bygder	231	44	38	193
Undal	120	29	13	107
Lyngdal	62	12	3	59
Vanse	124	15	12	112
Farsund ladested.	19	2	-	19
Bygder	105	13	12	93
Flekkefjord	161	32	15	146
Flekkefjord by.	22	1	2	20
Bygder	139	31	13	126
Lister og Mandal amt.	953	158	131	822
Derav i byer	296	29	52	244
— bygder	657	129	79	578

Tuberkulose. Til opplysning om de i aarets løp for helseraadene anmeldte og av disses protokoller utgaaede tilfælde av tuberkulose sykdomme inden amtet henvises til tabellen i den almindelige beretning. — Dødsfald av lungetuberkulose utgjorde i henhold til lægernes dødsaarsakslistor for det hele amt 16,6 pct. av samtlige ved sygdom foranledigede, kjendte dødsfald og 19,2 pct. av dødsfald av ikke epidemiske sykdomme. For byerne var forholdet henholdsvis 9,8 pct. og 11,9 pct. og for bygderne 19,6 pct. og 22,3 pct. Forøvrig henvises til ovenstaaende tabel. — Stadsfysikus i Kristiansand meddeler, at pleien av syke med lungetuberkulose nu helt er lagt i hænderne paa sanitetsforeningen, som utfører et godt og energisk arbeide. Det av den oprettede pleiehjem «Solvang» er i aarets løp utvidet med 10 senger, som til stadighet er optat dels av syke fra byen, dels fra de omliggende bygder. Prisen er for byens folk kr. 2,00, for bygderne kr. 2,40 pr. dag. Pleie og ernæring er god. I aarets løp behandledes 35 syke (hjemmet aapnedes den 29de april 1912), 19 gik ut ilive og 2 døde. Underskuddet ved driften dækkes ved salg av «maiblomsten», julemerker o. s. v. — Sykehusene mottar ikke lenger tuberkulose syke. (Brødtkorb). I Undal distrikt er tuberkulosen fremdeles meget utbredt, særlig i de sydligste og nordligste herreder, hvor de sanitære misligheter er størst og de økonomiske forhold daarligst. Mange av de hjemvendte utvandrere lider av tuberkulose. (E. Jahr). I Lyngdal betegnes tuberkulosen som distriktets svøbe; 20,0 pct. av dødsfaldene i 1912 skyldtes tæringen. Arbeidet paa at faa et pleiehjem er fortsat og de nødvendige pengemidler er i 1913 paa det nærmeste tilveibragt. Staten har av prestegaardens grund bortfæstet en tomt for hjemmet mot en avgift av kr. 10,00 i 60 aar. Erkjendelsen av, at tuberkulosen er smitsom, og at der maa forlanges forsigtighet av de tæringssyke, har slaat igjennem hos befolkningen. Spytteuavanen avtar. (Reehorst). I Vanse distrikt er sykdommen

Obstetriciske operationer.

Indikation.	Tangforløsning.			Vending.			Uttrækning ved bækkenendeleie.		Partus præmaturus artificialis.		Perforation.
	Mødre.	Barn.		Mødre.	Barn.		Mor.	Barn.	Mor.	Barn.	Mødre.
	Lev.	Lev.	Dødf.	Lev.	Lev.	Dødf.	Lev.	Lev.	Lev.	Dødf.	Lev.
Utilstrækkelige eller smertefulde rier	26	¹⁾ 24	2	-	-	-	1	²⁾ 1	-	-	-
Bækkensneverhet	5	2	3	-	-	-	-	-	1	1	2
Barselkrampe	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Truende barselkrampe	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Placenta prævia og blødning	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-
Tverleie	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-
Fremfald av navlesnor	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tilsammen	34	29	5	2	1	1	1	1	1	1	2
		34			2						

¹⁾ Derav en 2den tvilling, om 1ste intet anført. ²⁾ 2den tvilling, om 1ste intet anført.

Fødte og døde.

Lægedistrikter.	Fødte		Døde						
	leven- de.	død- fødte.	ialt.	0—1 aar.	i 1ste døgn.	paa bar- sel- seng.	ved ulyk- kelige hæn- delser.	ved selv- mord.	ved mord og drap.
Kristiansand stadsfysikat	321	8	219	35	3	-	6	1	-
Oddernes	509	9	310	27	3	-	4	-	1
Mandal by	57	-	50	2	-	-	-	-	-
Bygder	452	9	260	25	3	-	4	-	1
Undal	244	4	152	10	2	1	5	-	-
Lyngdal	121	2	67	7	-	-	1	-	-
Vanse	180	9	130	4	-	-	2	1	-
Farsund ladested	38	-	23	1	-	-	-	-	-
Bygder	142	-	107	3	-	-	2	1	-
Flekkefjord	352	4	212	11	1	-	8	1	-
Flekkefjord by	46	1	29	1	-	-	1	-	-
Bygder	306	3	183	10	1	-	7	1	-
Lister og Mandal amt . .	1727	36	1090	94	9	1	26	3	1
Derav i byer	462	9	321	39	3	-	7	1	-
— - bygder	1265	27	769	55	6	1	19	2	1

fremdeles adskillig utbredt i Spind herred. (H. Meyer). I Vanse herred har helseraadets ordfører siden mars 1912 været bistaat i sit tilsyn med de tuberkuløse av den kommunale sykepleierske. (Selvaag).

Av andre sygdomme omtales en epidemi av **icterus catarrhalis** i Flekkefjord distrikt. De fleste syke har dog været let angrepet; i flere familier forekom 2 à 3 tilfælde. (E. Hansen).

Om amtets **sindssyke** se den almindelige beretning. Fra Vanse omtales den stigende vanskelighet ved at faa anbragt sindssyke i forpleining. Omkostningerne stiger. Behandlingen er dog saa god, som omstændighetene tillater, men det er bedrøvelig, at urolige og urenlige syke skal forpleies i hjemmene og skape ufred baade nat og dag. (H. Meyer). I Flekkefjord distrikt maa forpleiningen ansees forsvarlig, saaledes som forholdene er, men det vilde være meget ønskelig, om der i umiddelbar nærhet av sindssykeasylerne kunde for statsmidler opprettes sindssykekolonier eller detentionsanstalter for de mange sindssyke, som helst burde være i privatforpleining. (E. Hansen).

Obstetriciske operationer. Av læger utførtes ialt 40 saadanne, derav i Kristiansands fysikat 7, i Oddernes distrikt 13, i Undal 9, i Lyngdal 2, i Vanse 5 og i Flekkefjord 4. — Angaaende indikationer og utfald henvises til tabellen paa foregaaende side.

Angaaende **jormorhjælpen** se den almindelige beretning.

Antallet av **fødte og døde** vil sees av ovenstaaende tabel.

Der blir et overskudd av 637 fødte og forholdet mellem fødte og døde = 100 : 63,1.

Dødsfald paa barselseng. Efter presternes opgaver døde 1 kvinde paa barselseng. Lægerne har opgit dødsårsaken for 3 kvinder saaledes: barsel-feber 1, barselkrampe 1, emboli og trombose 1.

De hyppigste dødsårsaker var:

Dødsårsaker.	Antal dødsfald.	Derav i	
		byer.	bygder.
Alderdomssvakhet	200	40	160
Lungetuberkulose	158	29	129
Organisk hjerte- og karsygd.	86	30	56
Kræft (cancer og sarkom).	76	25	51
Lungebetændelse	50	20	30
Hjerneslag	48	14	34
Tuberkulose utenfor lungerne	37	11	26
Akute katarrar i aandedrætsorganerne	34	13	21
Hjertelammelse	27	12	15
Bright's nyresygd.	26	7	19
Medfødt svakhet	24	11	13

Veirliget. Herom foreligger alene meddelelse fra 2 av amtets 6 læge-distrikter, nemlig Undal og Vanse. Ifølge disse synes efterjulsvinteren at ha været noksaa kold, tildels regnfull, vaaren kom tidlig, var kold (Vanse), forsommeren var varm og tør, eftersommeren og høsten regnfull.

Levemaate, hygieniske og økonomiske forhold. I U n d a l distrikt forbedres de hygieniske forhold litt efter litt, haand i haand med stigende opplysning og bedre økonomiske kaar, likesom lægernes foredrag om tuberkulosen og ved de hygieniske undersøkelser har bidraget betydelig hertil. Skolehusinspektionen har vist sig at være nødvendig; renlighetsforholdene og vandforsyningen var mangesteds mindre tilfredsstillende. — Sedelighetstilstanden er god, ædrueligheten kunde være bedre. (E. Jahr). Kommunelege Lange omtaler, at man er begyndt i husholdningerne at spise raa havregryn i melk istedetfor at koke grøt av dem. Man rører ut raa gryn i melken saalænge, at det hele blir som en grøt, og arbeidsfolk roser anretningen som letvint og god at «gaa paa».

I L y n g d a l distrikt lader den personlige renlighet meget tilbake at ønske, utøi er ikke sjelden baade blandt voksne og barn. Tandpleien er yderlig forsømt; det ansees som luksus og en utidig finhet at ha tandbørste og pudse sine tænder. (Reehorst).

I V a n s e distrikt har spørsmålet om nyt vandverk for Farsund maattet stilles i bero paa grund av de store omkostninger. Byen har kun 1 500 indbyggere og ikke særlige indtægter. Dog drives der nu i den sidste tid ikke saa litet skibsrederi, og det kaster godt av sig. En hermetikfabrik, som mulig vil bli bragt paa fote igjen, vil kunne komme til at beskjæftige mange kvinder og halv voksne personer og utvilsomt forbedre byens økonomi. (H. Meyer). I Vanse herred inspicerte helseraadets ordfører 17 av folkeskolens derværende 18 lokaler. Det viste sig, at bestemmelserne om renhold som regel ikke var

overholdt. Renholdsplakaten fandtes opslaat kun i halvdel av lokalerne. Særlig forsømt var bestemmelserne om daglig vask og om utluftning. Priveterne befandt sig i mere eller mindre mislig forfatning o. s. v. Der blev vist forstaaelse av vedkommende myndigheter av de reiste krav til forbedringer, som vil medføre betydelig økede utgifter for kommunen. (Selvaag).

I Flekkefjord distrikt gaar de hygieniske forhold og levemaaten fremad til det bedre. De gode tider og penger fra Amerika har bidraget hertil. Ædruelighetstilstanden er ganske god, men brændevinsforsendelser, særlig fra Egersunds samlag, gir enkelte steder anledning til utskielser. (E. Hansen).

Fattig- og sykepleien. Forholdet i Kristiansand er som i tidligere aar. I Lyngdal distrikt er sansen for en bedre sykepleie vakt, og den ansatte sykepleierske er til stadighet optat. (Reehorst). I Vanse herred begyndtes i 1912 efter herredsstyrets beslutning opførelse av et hjem for fattige, «Heimen» kaldet. Det er beregnet paa forpleining av 35 personer. Et mindre gaardsbruk skal knyttes til hjemmet, som antages at ville koste omtrent 30 000,00 kr., og som skal tages i bruk i 1913. (Selvaag).

Sykehus. I Kristiansand er der et kommunalt sykehus med avdeling for epidemiske sygdomme, desuten et kommunalt sindssykeasyl, statens karantæneanstalt paa Odderøen, Eg sindssykeasyl samt et katolsk St. Josefs hospital, som er betydelig utvidet og kan opta 70 syke; i 1912 behandledes der 192 syke i hospitalet, mest operative tilfælde. (Brodtkorb). I Mandal, Oddernes distrikt, er der et kommunalt sykehus med isolationslokale. I Flekkefjord by ligger Lister og Mandal amtssykehus.

Badeindretninger. I Kristiansand er der en offentlig indretning for varme karbad og dusj samt badstubad, desuten et par karbadindretninger, derav en for varmt sjøvand. Dertil findes 4 sjøbadehus, derav et militært. I Mandal, Oddernes distrikt, er der badstubad og bad ved sykehuset, dertil et sjøbadehus. I Vennesla herred er der bad ved Hunsfoss fabrikker. I Lyngdal er der et karbad paa meieriet. Det benyttes fremdeles litet. (Reehorst). I Flekkefjord kan karbadet paa sykehuset benyttes av publikum, der findes tillike en sjøbadeanstalt.

Om amtets apotek se den almindelige beretning.

Følgende tabel gir oplysning om antallet av møter i helseraad og av vaksinerte:

Lægedistrikter.	Møter i helseraad.	Vaksinerte.
Lister og Mandal amt	53	1182
Kristiansand stadsfysikat.....	16	68
Oddernes	1) 7	256
Undal	2) 8	36
Lyngdal	3) 7	121
Vanse	4) 7	206
Flekkefjord.....	5) 8	495

1) Mandal 2, Oddernes 2, Hægeland 1, Øvrebo 1, Søgne 1. 2) Laudal 1, Finsland 1, Søndre Undal 3, Øislebo 2, Aaseral 1. 3) Lyngdal 3, Hægebostad 2, Kvaas 1, Austad 1. 4) Farsund 5, Spind 1, Vanse 1. 5) Flekkefjord 3, Liknes 2, Øvre Siredalen 1, Gyland 1, Tonstad 1.

XI. Stavanger amt.

Lægedistriktsinddeling, flateindhold, indbyggere, medicinalpersonale.

Lægedistrikter.	Tilsvarende herreder, dele derav og bykommuner.	Flateindhold i km. ²	Tilstedev. indb. 1ste december 1910.	Antal læger.	Tandlæger.	Jormødre.	Hjælpevaksinatorene.
Amtet		9 147,15	137 581	44	19	84	43
1. Sogndal	Sogndal, ladested	790,77	5 296	2	-	4	3
	Sogndal	0,19	358	1	-	1	-
	Lund	291,63	2 391	-	-	1	1
	Heskestad	292,59	1 610	1	-	1	1
		206,36	937	-	-	1	1
2. Egersund	Egersund, ladested	1 298,02	13 568	4	2	7	4
	Egersund	0,32	3 112	3	2	1	-
	Ogne	207,57	2 502	-	-	1 ¹⁾	-
	Helleland	107,57	1 123	-	-	1	1
	Bjerkreim	143,26	1 183	-	-	1	1
	Nærbø	693,29	1 648	-	-	1	1
	Varhaug	60,31	1 963	1	-	1	-
		85,70	2 037	-	-	1	1
3. Sandnes	Sandnes, ladested	1 955,84	18 620	4	1	9	6
	Høiland	0,81	2 608	2	1	3	-
	Klepp	170,63	5 111	-	-	2 ²⁾	1
	Time	128,49	2 996	-	-	2	1
	Gjesdal	184,71	3 013	1	-	1	1
	Høle	218,04	2 146	1	-	1	1
	Fossan	109,58	952	-	-	1	1
		1 143,58	1 794	-	-	1	1
4. Stavanger stadsfysikat	Stavanger, kjøbstad	7,41	36 621	22	12	23	-
5. Stavanger	Hetland	227,01	10 912 ³⁾	1	-	6	5
	Haaland	113,82	6 401	-	-	3	3
	Mosterø	85,24	3 407	-	-	2	1
		27,95	1 104	-	-	1	1
6. Finnø	Rennesø	1 521,19	10 467	4	-	8	8
	Finnø	40,82	935	-	-	1 ⁴⁾	1
	Strand	42,43	1 573	1	-	1	1
	Aardal	195,58	2 243	1	-	1	1
	Hjelmeland	505,26	804	-	-	1	1
	Fister	535,06	1 823	1	-	1	1
	Nerstrand	42,56	977	-	-	1	1
	Sjernerø	122,04	1 333	1	-	1	1
		37,44	779	-	-	1	1
7. Sand	Jelsa	2 495,48	8 587	1	1	8	8
	Sand	257,27	2 018	-	-	2	2
	Suldal	213,78	1 316	1	1	1	1
	Saude	1 219,46	1 754	-	-	2	2
	Vikedal	514,20	1 394	-	-	1	1
		290,77	2 105	-	-	2	2

¹⁾ Bor i ladestedet. ²⁾ Jormøren bor i Sandnes. ³⁾ Distriktslægen bor i Stavanger by. ⁴⁾ Fungerer ogsaa som jormor og hjelpevaksinatrice i en del av Mosterø herred.

Lægedistrikter.	Tilsvarende herreder, dele derav og bykommuner.	Flate- indhold i km. ²	Tilstedev. indb. 1ste decb. 1910.	Antal læger.	Tandlæger.	Jormødre.	Hjælpe- vaksinater.
8. Karmøen		447,22	13 968	3	-	11	5
	Skudeneshavn, ladested	0,48	1 129	1	-	1	-
	Kopervik, —	0,36	1 427	2	-	3	-
	Skudenes	68,29	2 617	-	-	2	1
	Kopervik	29,36	948	-	-	-	-
	Aakre	32,35	2 591	-	-	1	1
	Avaldsnes	121,40	2 999	-	-	2	1
	Bokn	46,92	643	-	-	1	1
	Tysvær	148,06	1 614	-	-	1	1
9. Haugesund ¹⁾		404,21	19 542	4	3	8	4
	Haugesund, kjøbstad	0,91	12 681	4	3	5	-
	Skaare	73,15	1 762	-	-	²⁾ -	1
	Torvestad	31,08	2 099	-	-	1	1
	Skjold	168,73	1 926	-	-	1	1
	Vats	130,34	1 074	-	-	1	1

¹⁾ Til Haugesund lægedistrikt hører Sveio og Vikebygd herreder av Søndre Bergenhus amt, av tilsammen 214,23 km.² størrelse med 2 812 tilstedeværende indbyggere; distriktet i det hele utgjør saaledes 618,44 km.² med 22 354 indbyggere. ²⁾ Jormøren for Torvestad sogn og Skaare bor i Haugesund.

Sundhetstilstanden var i det hele kun middels god. Av epidemiske sygdomstilfælde er ialt meldt 11 744, hvorav 382 hadde dødelig utgang; aaret forut var de tilsvarende tal 11 157 og 412.

Dødeligheten var 13,8 pro mille (1 942 dødsfald) av den opgivne tilstedeværende middelfolkemængde (140 679). I 1911 var dødeligheten ogsaa 13,8 pro mille.

Om de **epidemiske sygdomme** i almindelighet henvises til tabellen paa side 118 og 119. Jfr. forøvrig sidste tabel i den almindelige beretning

Tyfoidfieber. I Varhaug (Egersund distrikt) blev en mand fra Aalesund angrepet et par dage efter ankomsten. Vidal positiv. Han døde av perforativ peritonit. Bygdens sykepleierske, som passet ham, blev smittet og indlagt paa amtets sykehus. (Horne). — I Stavanger by optraadte sygdommen i 3 forskjellige familier, men hverken smitekilden eller nogen sammenhæng mellem tilfældene kunde paavises. Den i tidligere beretninger omtalte fremgangsmaate for at hindre sygdommens utbredning blev brukt. (Wyller). — Tilfældet i Stavanger distrikt var hos en tilreisende arbeider, som blev indlagt paa amtets sykehus. — Til Aardal (Finnø distrikt) kom en mand syk hjem fra Jæren, og til Strand en fra fisket; de døde begge, men dødsfaldene sees ikke opført paa listen for distriktet. — Paa Veia i Aakre (Karmøen) indsygnet 2 søstre; den først angrepen søster døde; den anden var blit smittet av hende. — I Kopervik

indtraf 6 tilfælde inden en enkelt husstand; smittekilden var en fra Amerika hjemvendt dame, som blev haardt angrepen en ukes tid efter hjemkomsten; alle blev efterhvert indlagt paa amtets sykehus; grundig rengjøring blev foretat av hus og indbo, og en hel del saker brændt. (Søyland). — Et tilfælde (paratyfus) hos en kapteinsfrue i Skudeneshavn skyldtes antagelig nydelse av melk i St Petersburg. (Jensen).

Akut poliomyelit. Det fra Sogndal distrikt opførte tilfælde indtraf paa Tjørn i Heskestad; diagnosen var noget tvilsom, men desuagtet blev huset, en ussel gammel rønne, grundig desinficeret av den faste desinfektor. (Wingard). — Paa Lande i Avaldsnes (Karmøen) forekom et tilfælde med hurtig forbigaaende lammelse av det ene ben; paa Stangeland (Kopervik herred) døde et barn. — Tilfældet i Vats (Haugesund distrikt) var kanskje noget tvilsomt. (Caspersen).

Meslinger. Trods epidemien i 1911 tok sygdommen atter fat i november 1912 (for at fortsætte i 1913). (Wyller).

Difteri optraadte med nogen tilfælde i Sogndal distrikt; alle var lette undtagen ett paa Moi i Lund. — Ogsaa i Egersund distrikt optraadte sygdommen meget let; præventive injeksjoner blev anvendt for kommunens regning; de fleste tilfælde forefaldt i arbeiderfamilier med liten plads, saa det var meget vanskelig, ja ofte umulig, at isolere de syke. Kommunen har intet lasaret; man har staaende i banken ca. kr. 4 000,00, som er indvundet ved basarer og lignende tilstelninger, men utsigterne til nogen kommunal bevilgning i dette øiemed er smaa. (Horne). — I Finnø distrikt var sygdommen væsentlig en fortsættelse av den epidemi, som begyndte i slutten av foregaaende aar. Naar bortsees fra nogen dødsfald paa grund av croup, som tildels indtraf, før læge var kommet tilstede, forløp tilfældene let; kurativt serumbehandling blev derfor litet brukt, præventiv derimot oftere. (Frisak). — I Sand distrikt optraadte sygdommen paa strandstedet, i strøket omkring Marvik i Jelsa og paa en gaard i Saude; hvor der i et smittet rum var flere barn, blev alle injiceret, da de, som blir angrepet, efter indsprøiting synes at faa sygdommen i mildere grad. (Østvold). — Ogsaa i Karmøen saa man udmerkede resultater av seruminjeksjoner, som bruktes i stor utstrækning saavel kurativt som profylaktisk. I Skudeneshavn fulgte man uten merkbare ulemper den regel at slippe patienterne ut, naar de hadde været helt symptomfri i 10 dage, og der var foretat desinfeksjon i hjemmet. (Søyland og Jensen). — Fra Haugesund distrikt anføres, at det fremdeles er vanskelig for lægerne at faa anvendt serumbehandling, særlig i byen; paa landsbygden staar de Olvikske teorier dog ikke lenger i høi kurs. (Caspersen).

Kusma utbredte sig i løpet av sommeren over hele Sogndal prestegjeld. (Wingard).

Ett av de fra Stavanger by meldte tilfælde av **koldfeber** var hos en hjemkommen sjømand, de øvrige hos hjemvendte missionærer.

Av **katarralsk ikterus** sees i første kvartal som fortsættelse av epidemien i slutten av foregaaende aar meldt 7 tilfælde fra Karmøen, derav 3 i Kopervik.

Et tilfælde av **aktinomykose** i maxillen forekom i Sandnes distrikt.

Skabb er opført med ialt 115 angrepne, derav 65 fra Stavanger by.

Epidemiske sygdomme.

	Ialt kjendte		Tiden er opgit for	Januar.	Februar.	Mars.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
	tilfælde.	dødsfald.													
Tyfoidfeber	21	4	20	-	1	-	5	-	-	2	2	3	3	1	3
Cerebrospinalmeningit	2	2	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
Akut poliomyelit	5	1	5	1	-	-	-	-	-	-	1	2	1	-	-
Skarlagensfeber	149	4	149	21	16	15	7	3	20	5	13	8	6	15	20
Meslinger	182	-	182	8	2	14	14	3	2	3	1	-	-	33	102
Difteri (croup)	705	56	705	165	85	84	53	59	25	16	31	24	53	44	66
Blodgang	5	-	5	-	4	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-
Barselfeber	18	8	16	1	1	1	4	2	1	-	3	1	-	-	2
Pyæmi, septhæmi	15	14	6	-	2	1	-	1	-	-	1	-	1	-	-
Pemfigus (hos nyfødte)	13	-	13	4	-	2	1	-	-	2	-	-	2	-	2
Rosen	200	10	200	27	21	23	13	23	14	14	10	13	21	12	9
Røde hunde	9	-	9	1	2	1	-	-	-	1	1	-	-	2	1
Vandkopper	184	-	184	48	33	23	16	10	12	8	5	9	7	8	5
Kusma	224	-	224	58	40	39	32	17	16	10	7	-	-	3	2
Kikhoste	662	19	662	76	85	96	46	40	36	25	37	47	42	54	78
Akute katarrer i aandedrætsorg.	5342	104	5341	617	1105	900	601	377	275	176	163	193	243	336	355
Influenta	936	6	936	40	150	287	124	115	67	17	10	16	27	42	41
Lungebetændelse	1011	113	1011	130	163	170	149	100	76	27	28	26	39	40	63
Pleurit	386	10	386	54	31	40	26	39	38	25	34	15	33	30	21
Gigtfeber	326	4	326	36	42	40	40	35	33	17	20	13	9	17	24
Koldfeber	6	-	6	-	-	2	-	-	-	4	-	-	-	-	-
Akut diarré (kolerine)	1343	27	1343	116	144	105	77	71	96	97	147	130	108	123	129
Tilsammen	11744	382	11730	1403	1927	1843	1208	896	712	449	514	500	595	760	923

Epidemiske sygdomme.

(Forts.).	Fordeling paa lægedistrikterne:																	
	1		2		3		4		5		6		7		8		9	
	Sogndal.		Egersund.		Sandnes.		Stavanger stads- fysikat.		Stavanger læge- distrikt.		Finnø.		Sand.		Karmøen.		Haugesund.	
	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.
Tyfoidfeber	-	-	2	1	3	-	3	1	1	-	2	-	-	-	10	2	-	-
Cerebrospinalmeningit	-	-	-	-	-	-	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Akut poliomyelit	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	2	1	1	-	-
Skarlagensfeber	5	-	4	-	1	-	80	2	11	-	19	-	1	-	7	1	21	1
Meslinger	-	-	5	-	38	-	132	-	-	-	6	-	-	-	-	-	1	-
Difteri (croup)	7	-	68	4	91	11	247	12	24	1	58	6	29	3	73	4	108	15
Blodgang	-	-	-	-	-	-	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Barselfeber	-	-	1	1	8	1	3	3	-	-	1	-	-	-	4	2	1	1
Pyæmi, septhæmi	1	1	1	1	2	2	4	4	1	1	-	-	1	1	1	-	4	4
Pemfigus (hos nyfødte)	-	-	-	-	4	-	2	-	1	-	-	-	-	-	3	-	3	-
Rosen	1	-	6	3	33	1	111	6	1	-	6	-	8	-	12	-	22	-
Røde hunde	-	-	-	-	5	-	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Vaudkopper	-	-	1	-	14	-	135	-	-	-	2	-	3	-	4	-	25	-
Kusma	6	-	-	-	7	-	150	-	-	-	4	-	-	-	1	-	56	-
Kikhoste	-	-	-	-	92	4	384	7	14	1	5	-	29	-	106	5	32	2
Akute katarer i aandedrætsorg.	35	-	140	6	626	21	3118	48	26	6	109	3	94	1	520	4	674	15
Influenza	29	-	23	-	155	1	324	-	8	-	4	-	14	-	44	1	335	4
Lungebetændelse	5	2	74	16	173	16	434	29	10	10	27	5	23	5	114	17	151	13
Pleurit	2	-	22	1	53	3	187	3	2	1	11	-	15	-	39	1	55	1
Gigtfeber	5	-	9	-	90	-	135	1	4	-	7	1	9	-	25	2	42	-
Koldfeber	-	-	-	-	-	-	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Akut diarré (kolerine)	12	-	79	4	202	-	682	13	14	2	14	-	21	-	124	1	195	7
Tilsammen	109	3	435	37	1597	60	6149	131	117	22	275	15	247	10	1089	41	1726	63

Veneriske sygdomme. Utenfor sykehus behandlede tilfælde sees av følgende tabel:

Sygdom.	Tilfælde.	Fordeling paa lægedistrikterne:					
		2	3	4	5	8	9
		Egersund.	Sandnes.	Stavanger stadsfysikat.	Stavanger.	Karmøen.	Haugesund.
Veneriske saar	44	-	-	44	-	-	-
Syfilis, erhvervet	113	1	-	82	1	7	22
— medfødt	20	-	-	14	-	1	5
Gonorré, uretrit	556	8	18	437	-	13	80

Tuberkulose. Til oplysning om de i aarets løp meldte og av protokollerne utgaaede tilfælde av tuberkulose sygdomme inden amtets distrikter henvises til den almindelige beretning. Dødsfald av lungetuberkulose utgjorde for det

Døde av lungetuberkulose.

Lægedistrikter.	Opgivne dødsfald ved			
	sygdom.	lungetuberkulose.	epidemiske sygdomme.	ikke epidemiske sygdomme.
Sogndal	51	7	3	48
Sogndal ladested	5	-	-	5
Bygder	46	7	3	43
Egersund	158	10	37	121
Egersund ladested	46	2	8	38
Bygder	112	8	29	83
Sandnes	181	28	60	121
Sandnes ladested	43	7	22	21
Bygder	138	21	38	100
Stavanger stadsfysikat	525	72	131	394
Stavanger	92	19	22	70
Finnø	69	19	15	54
Sand	98	15	10	88
Karmøen	223	19	41	182
Skudeneshavn ladested	29	4	5	24
Kopervik —	19	-	-	19
Bygder	175	15	36	139
Haugesund	204	25	63	141
Haugesund by	146	15	49	97
Bygder	58	10	14	44
Stavanger amt	1601	214	382	1219
Derav i byer	813	100	215	598
— - bygder	788	114	167	621

hele amt 13,4 pct. av samtlige kjendte, ved sygdom foraarsakede dødsfald og 17,6 pct. av dødsfald av ikke epidemiske sygdomme. For byerne var forholdet henholdsvis 12,3 pct. og 16,7 pct., for bygderne 14,5 pct. og 18,4 pct. Forøvrig henvises til tabellen paa side 120. — Fra Sogndal og Stavanger meddeles, at der av nationalforenings utsending, distriktslæge Caspersen, var holdt flere godt besøkte populære foredrag om sygdommen paa forskjellige steder inden disse distrikter; mange besøkte ogsaa nationalforenings utstilling i Stavanger by ved dens utsending doktor Heitmann, og paahørte dennes foredrag. Baade i Hetland og Haaland er der oprettet en tuberkuloseforening; i sidstnævnte herred likesaa en sanitetsforening. — I Finnø distrikt trænger vistnok forstaaelsen av, at det er nødvendig at være forsigtig med de sykes opspyt, mer og mer igjennem; men at spytning i det hele, ogsaa av præsumptivt friske personer, er en motbydelig og farlig uskik, faar man neppe den nuværende voksne befolkning paa disse kanter til at kunne eller ville forstaa; man faar haabe paa den opvoksende generation; særlig de yngre lærere synes at være ivrige for at indprente denne og andre hygieniske forholdsregler. (Frisak). — Fra Sand distrikt anføres, at der i de sidste 9 aar er indtruffet 216 dødsfald av tuberkulose, hvorav 166 i lungerne. Vel 82 pct. var indført i protokollene; i henvend 18 pct. har man saaledes først gjennem dødsanmeldelserne faat vite om sygdommen. Desinfektion foretoges efter alle dødsfald, og forsigtighet i omgangen med tilfælde av aapen tuberkulose er i stadig fremgang. (Østvold). — Fra Haugesund meddeles, at sanitetsforeningen ogsaa dette aar har stillet spytteflasker til disposition. Særlig for byens vedkommende har man i stor utstrækning gjort bruk av tuberkuloseovens § 6; men da tuberkulosehjemmet paa Førde har været overfyldt, maatte en patient lægges ind paa byens sykehus og en sendes til Romsdals amts tuberkulosehjem i Vestnes. (Caspersen).

Om de med bidrag fra stat og amt forpleiede **sindssyke** se den almindelige beretning. — I Egersund distrikt forpleiedes, foruten 105 slik understøttede, 9 for forskjellige fattigvæseners regning og 3 for privat regning. I 3 kolonier, forpleiedes henholdsvis 3, 7 og 8 mænd og i 2 kolonier 4 kvinder i hver. Paa 18 steder forpleiedes 2 patienter; forøvrig var der anbragt kun 1 hos hver forpleier. De allerfleste er anbragt paa Jæren i Varhaug og Nærbø herreder. Forpleiningen er gjennomgaaende god i enhver henseende. Forpleierne er næsten alle øvede folk; men paa grund av mangel paa asylplads har der maattet anbringes i forpleining mange patienter, som rettelig hører hjemme i asyl. Patienter, som paa grund av uro, ødelæggelsestrang og lignende til stadighet maa holdes inde-spærret, egner sig selvfølgelig ikke til privat forpleining paa almindelige lands-gaarder; av slike urolige og vanskelige tildels voldsomme syke er der ikke saa faa, endvidere nogen meget urenlige. Naar Stavanger amts og bys nye asyl aapnes, formodentlig i løpet av indeværende aar, vil selvfølgelig de daarlige patienter bli overflyttet dit. Familiepleien paa Jæren for de dertil skikkede patienter vil dog fremdeles bli nødvendig. — Naar undtages de større kolonier, er forpleierne paa Jæren for det meste smaa gaardbrukere, som finder det økonomisk regningssvarende at ha sindssyke i forpleining. Som regel er det heldigst, at en slik forpleier faar 2 patienter, og saavidt mulig er det i den senere tid ogsaa ordnet saa. Disse smaagaardbrukere maa nemlig ofte ta arbeide utenfor hjemmet, men naar de har 2 sindssyke og en godtgjørelse herfor av ca. kr. 600,00 pr. a., kan de til stadighet holde sig hjemme, hvad der selvfølgelig er av vigtighet for tilsynet med de syke. Godtgjørelsen dreier sig for det meste om kr. 300,00 pr. a., men har fremdeles tendens til at stige. — Med hensyn til arbeidsdygtigheten var omkring 17 pct. nogenlunde arbeidsdygtig; 39 pct. kun halvt eller delvis, og 44 pct. absolut uvirksomme. (Horne).

Obstetriciske operationer.

Indikation.	Tangforløsning.				Vending.			Uttrækning ved bækkenendeleie.			Perforation.	Efterbyrdsoperation.
	Mødre.		Barn.		Mødre.	Barn.		Mødre.	Barn.		Mor.	Mødre.
	Lev.	Død.	Lev.	Df.	Lev.	Lev.	Df.	Lev.	Lev.	Df.	Død.	Lev.
Utilstrækkelige eller smertefulde rier	159	¹⁾ 1	159	2	-	-	-	14	15	1	-	-
Trangt bækken	24	²⁾ 1	25	2	-	-	-	-	-	-	¹⁾ 1	-
Barselkrampe	1	-	1	-	1	-	1	-	-	-	-	-
Placenta prævia og blødning	-	-	-	-	4	4	-	1	1	-	-	-
Ueftergivelige fødselsdele	5	-	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Truende livmorbristning	1	³⁾ 1	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Fare for moren	2	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Isseleie med panden fortil	4	-	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ansigtsleie	3	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Skakt isseleie	2	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tverleie	-	-	-	-	11	10	1	-	-	-	-	-
Fremfald av navlesnor	2	-	1	1	3	2	1	1	1	-	-	-
Stort foster	4	-	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Fare for fosteret	5	-	5	-	-	-	-	1	-	1	-	-
Dødt foster	3	⁴⁾ 1	-	4	1	-	1	-	-	-	-	-
Tilbakeholdt morkake	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	13
Blødning	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3
Tilsammen	⁵⁾ 215	4	213	9	⁶⁾ 20	16	4	⁷⁾ 17	17	2	1	16
	219		222			20			19			

¹⁾ Dødsårsak: puerperalfeber. ²⁾ Dødsårsak: peritonit. ³⁾ Dødsårsak: inversio uteri. ⁴⁾ Dødsårsak: blødning ⁵⁾ Av 3 tvillingfødende forløstes hos 2 begge tvillinger ved tang; hos 1 kun 1ste, tilsvarende 2den forløst ved uttrækning; alle levende. ⁶⁾ Hos 1 tvillingfødende blev 1ste forløst ved tang, 2den ved vending; begge levende. ⁷⁾ Hos 1 tvillingfødende blev begge tvillinger forløst (levende) ved uttrækning.

Fødtte og døde.

Lægedistrikter.	Fødte		Døde						
	leven- de.	død- fødte.	ialt.	0—1 aar.	i 1ste døgn.	paa bar- sel- seng.	ved ulyk- kelige hæn- delser.	ved selv- mord.	ved mord og drap.
Sogndal	140	3	77	7	2	-	2	-	-
Sogndal ladested	6	1	8	-	-	-	-	-	-
Bygder	134	2	69	7	2	-	2	-	-
Egersund	355	9	188	13	-	2	9	2	-
Egersund ladested	61	5	48	2	-	1	2	-	-
Bygder	294	4	140	11	-	1	7	2	-
Sandnes	631	10	248	37	-	-	6	3	-
Sandnes ladested	84	2	51	11	-	-	2	1	-
Bygder	547	8	197	26	-	-	4	2	-
Stavanger stadsfysikat ..	1049	33	558	120	4	6	12	3	1
— lægedistrikt ..	343	6	136	18	-	1	2	-	-
Finnø	284	1	126	10	2	-	1	-	-
Sand	177	1	129	11	2	-	2	-	-
Karmøen	390	7	237	24	2	3	6	-	-
Skudeneshavn ladested ..	30	2	29	2	-	-	-	-	-
Kopervik — ..	46	-	20	2	-	-	1	-	-
Bygder	314	5	188	20	2	3	5	-	-
Haugesund	750	13	288	52	4	2	4	1	-
Haugesund by	481	10	164	36	2	2	2	-	-
Bygder ¹⁾	269	3	124	16	2	-	2	1	-
Stavanger amt	4049	83	1942	284	15	14	42	9	1
Derav i byer	1757	53	878	173	6	9	19	4	-
— - bygder	2292	30	1064	111	9	5	23	5	-

¹⁾ Tallene for Sveio og Vikebygd herreder av Søndre Bergenhus amt (se under dette) er medtat i summen for Haugesund lægedistrikt, men ikke i summen for Stavanger amt og dettes bygder.

Av **obstetriciske operationer**, utført av læger, opgives ialt 278, nemlig i Sogndal 2, Egersund 23, Sandnes 33, Stavanger by 87, Stavanger distrikt 3, Finnø 10, Sand 2, Karmøen 15 og Haugesund 103. Indikationer og utfald vil sees av tabellen paa foregaaende side.

Om **jormorhjælpen** henvises til tabellen i den almindelige beretning.

Paa barselseng døde ifølge presternes opgaver 14 kvinder; lægerne har opgit 8 dødsfald av barsel-feber, 2 av barselkrampe, 2 av emboli og trombose, 1 av blødning, 2 av livmorbristning og 1 av anden sygdom i svangerskap eller barselseng.

Ifølge tabellen paa foregaaende side over **fødte** og **døde** var overskuddet av fødte 2 107 og forholdet mellem fødte og døde = 100 : 48,0.

De hyppigste dødsårsaker var:

Dødsårsaker.	Antal dødsfald.	Derav i	
		byer.	bygder.
Alderdomssvakhet.....	241	95	146
Lungetuberkulose.....	214	100	114
Kræft (cancer og sarkom).....	135	67	68
Lungebetændelse.....	113	49	64
Akute katarrer i aandedrætsorganerne.....	104	69	35
Hjerneslag.....	78	35	43
Klappefeil og hjertemuskelsygdomme.....	77	49	28
Medfødt svakhet.....	69	48	21
Tuberkulose utenfor lungerne.....	68	36	32
Difteri.....	59	30	26

Veirliget var heldig for aarsveksten; frugthøsten var dog mislykket; likesaa for de vilde markbærs vedkommende. (Østvold).

Levemaate og hygieniske forhold. Fra Sogndal skrives: Foruten landbruket gav ogsaa fiskerierne et godt utbytte; for egg og faarekjøt betaltes usedvanlig høie priser. Utvandringen til Amerika var mindre dette aar; derimot drog en hel del ungdom til byerne, særlig Stavanger, lokket av de uhorste arbeidslønninger specielt i hermetikfabrikkernes brislingsæsong. (Wingard).

I Lund distrikt er urenligheten stor. En skole, som blev inspicert, var ikke blit rengjort i de sidste 8 aar, og da skedde det paa grund av smitsom sygdom; og dengang var det gaat 30 aar, siden der var foretat nogen hovedrengjøring. Bestemmelsen om, at helseraadets ordfører skal ha overopsynet med skolernes renhold, var visselig i høi grad paakrævet. — Interessen for bruk av elektricitet i husholdningen er i glædelig fremgang. Der skal anlægges et elektricitetsverk. som skal kunne forsyne størsteparten av bygden med lys, varme og drivkraft. — Kredssykekassen blir mer og mer populær; dens budget balancerer saavidt. (Huus).

I Stavanger by er det nye næringsliv fra 90-aarene i stadig fremgang; man kjøper brisling og bygger hermetikfabrikker, hvorav der nu med stort og smaat er ialt 41; Bjellands fabrik har endog sin egen blikemballagefabrik og eget maskinverksted. — De økonomiske forhold har været meget gode; folk har hat mange penger under hænder og forstaar ogsaa at bli av med dem; i motsætning til gamle dage, da sansen for at spare var almindelig, ødes der nemlig nu for meget til pynt og fornøielser; man har derfor ikke stort at staa imot med, naar indtægten stopper op; en streik f. eks. har saaledes neppe varet 14 dage, før

der maa foretages innsamling for at avhjælpe nød. — Sedelighetsforholdene kan nærmest betegnes som slette; medvirkende hertil er muligens den omstændighet, at unge mennesker av begge kjøen i mængdevis arbeider side om side i hermetikfabrikkene; men hovedårsaken er den, at de gamles respekt for moralske og religiøse værdier er borte, barnene faar gjøre, som de vil, og ungdommen hører idelig om, hvilke rettigheter den har, men litet eller ingenting om pligterne; nogen opdragelse til selvbeherskelse eller selvtugt er der ikke tale om. De gamle blev holdt under et altfor stort tryk ved den paa Vestlandet almindelige religiøse opfatning, men de unge har rystet ethvert saadant tryk av sig, og nyder livet saa langt som mulig. Følgerne er da altfor tidlige egteskaper, hyppige skilsmisser og usedelig liv. For saavidt mulig at motarbeide det specielle utslag av dette, nemlig de veneriske sygdomme, er det planlagt at holde oplysende foredrag, ikke under store massemøter, men indenfor ganske snevre kredser; nytten av slike foredrag turde dog vise sig at være likesaa tvilsom, som opprettelse av en poliklinik til gratis behandling av disse sygdomme vilde være; under smaa og gjennemsigtige forhold vilde nok mange ha betænkelighet ved at søke hjelp der. — Ædrueligheten er det heller ikke rart med. Av de lokale forbud har man kun set nytte av dem, som holder utsalgsteder lukket under markedet og andre folkestevner for folk fra landdistrikterne; ellers synes de at være ganske unyttige; man har saaledes kunnet se mangfoldige drukne mennesker ved folkefester; hvor selv det tynde landsøl var forbudt; og heldig var det, thi ellers hadde landsøllet høist ufortjent faat skylden for den overvættes fyld. — Der er bygget 289 nye hus, hvorav 56 murbygninger. Av vandledningsrør er der lagt 3 454 meter og av kloak 1 040 meter. Ved nybygning i byens utkanter, hvor kloakforholdene har været noksaa primitive, forlanger helseraadet av bygherren, at han skal komme med forslag til en ordning av kloakavløpet, som kan bli godkjendt. I det strøk av byen, hvor faldet gaar mot Stokkevandet, hvorfra byen naarsomhelst kan bli nødt til at ta sit drikkevand, har man maattet hjelpe sig med samlekkummer for kloakvand; disse forlangtes i begyndelsen cementert, men ved et rent tilfælde fik man syn for, at cementering ikke alene var overflødig, men direkte skadelig, da den gjør kummen for tæt; uten cement virker den udmerket som klaringskum, idet vandet siver væk gjennem murverket, mens slammet blir liggende igjen og uten synderlig besvær kan tømmes og komposteres; systemet er jo kun et nødhjælp, og forutsætningen for dets brukbarhet er selvfølgelig den, at der ikke er lagt vand ind i huset, da kummen ellers i løpet av meget kort tid vilde være fuld. — Helseraadet gav forsøksvis tilladelse til at indrette en skøitebane paa en avgrænset del av Mosvandet (byens vandreservoir), da dette praktisk talt er det eneste vand, som egner sig til vintersport for ungdommen; alle de andre vand ligger enten for langt borte eller er usikre; skøitebanen stod under ingeniørvæsenets opsigst og blev daglig rengjort. — Byens torv er som regel vel forsynt med friske og gode varer, men ikke billige som før i tiden, da Stavanger med rette hadde ord for at være et meget billig levested; endog fisken er dyr; hermetikfabrikkene sluker nemlig store kvanta kjøt, fisk og melk, foruten at meget eksporteres til det øvrige land. — Kontrollen med det slag, som med jernbanen kommer til byen fra Jæren, har bevirket, at baade kjøttet og emballagen nu som regel har et propert utseende. — Endel slagtere og handlende med kjøt er som vanlig blit mulkttert for bruk av sozolith. (Wyller).

I Finnø distrikt slog brislingfisken, som næst jordbruket er den viktigste næringsvei, godt til om sommeren, men mislykkedes ganske om høsten og vinteren. (Frisak).

Fra Sand skrives, at der paa grund av udmeerket arbeidsfortjeneste viser sig stigende trang til at utbedre baade vaanings- og uthus. Levemaaten maa

endnu siges at være god, skjønt flekk har avløst kjøt, og melken ofte separeres. Ysteriet i Vikedal og meieriet paa Sand har endnu ikke ført til nogen melkemangel hos smaafolk. — Av distriktets henved 50 skolelokaler er opimot halvparten blit inspiceret væsentlig i forbindelse med andre offentlige reiser; mange ligger dog saa langt fra de vanlige reiseruter, at det nok maa ofres særskilte reiser paa dem, og enkelte vil kræve to dage. Et par skolestuer var saa mangelfulde, at der efter henstilling til skolestyrerne blev opført nye; nogen steder var grundmuren saa aapen og elendig, at barnene vinterdag sat og frøs paa benene; i et forøvrig pent lokale saa man, at der under bygningen uten videre var sløifet et omfar, hvorfor det var mørkt om vinteren, fordi den øvre kant av vinduerne ikke var ført høit nok op; et andet sted hadde man for litet lys, fordi vinduerne, stik imot byggeplanen, var placert forkjert; man har ogsaa truffet paa, at brandmuren var sløifet og ovnen stillet 1 meter fra tømmerveggen, saa bænker og pulter maatte stuves sammen om vinteren, da man ikke kan komme ovnen nærmere end 1 meter; en stor mangel flere steder er, at der ikke findes lekeplads, og at adkomstveiene er saa bløte, at man i regnveir synker i til anklene. Rengjøringen var som regel upaaklagelig, og der saaes ikke spyt paa gulvene. (Østvold).

Paa Karmøen tiltar folkemængden jevnt, trods megen emigreren. Leve- maaten er i det hele god, men altfor flot, for meget fint brød, kaker og slikkerier. saa tandsygdomme er meget hyppige. (Søyland).

I Haugesund er de sanitære forhold mangelfulde, og har ikke kunnet holde skridt med byens raske utvikling. I de tettere byggede periferer strøk, som ved byutvidelsen 1911 blev lagt ind under byen, findes saagodtsom ingen kloaker, bare lukkede grøfter, «veiter». Disse kunde endda til nød gaa an, saalænge disse strøk ikke hadde vandledning. Men det varte ikke længe, før kravet paa saadan maatte efterkommes; man fik vask i husene, og «veiterne» kunde ikke klare at sluke det forøkede avløp. Dette forhold har avstedkommet mange ulemper, og voldt helseraadet meget besvær. En effektiv drænering vil bli en meget kostbar affære; budgettet er spændt, hvorfor formandskapet kvier sig for utlægget. (Caspersen).

Av sykehus er der ett i Egersund. I Stavanger ligger byens kommunale samt amtets sykehus, for epidemiske sygdomme brukes Bjergsted laseret; endvidere er der et katolsk sykehus (St. Franciscus's hospital). I Aakre og Skudeneshavn (Karmøen) er der for vaarsildavgiftsfondets regning leiet sykehus, som kun brukes i fisketiden. I Kopervik er der et litet isolationslokale. Paa Sørhaug, like ved Haugesund, har vaarsildavgiftsfondet et sykehus for fiskere og sildearbeidere; et par værelser utleies til sykehus for byen; epidemiavdelingen i en fløibygning har byen fælles med fondet. — Førde pleiehjem for tuberkuløse ligger i Avaldsnes.

Badeindretninger. Ved sykehuset i Egersund findes varmtbad med dusj og ved fajancefabrikken varmt bad og dampbad for dens funktionærer og arbeidere; desuten havest et offentlig sjøbadehus. Ved meierierne paa Jæren findes varmtbad med dusj og i Sandnes distrikt 3 badeindretninger, 2 ved uldvarefabrikkerne i Gjesdal og Time, og 1 paa meieriet ved jernbanestationen i sidstnævnte herred. I Stavanger by er der et varmtvandsbad og et sjøbadehus. Ved førstnævnte toges ca. 32 200 bad og ved det sidste ca. 11 000. I Skudeneshavn (Karmøen) findes et litet badehus for sjøbade og varme karbad og i Kopervik en privat indretning (2 varme bad med styrt) til offentlig bruk. I Haugesund er der en anstalt for kar- og dampbad ved dampvaskeriet.

Om amtets apotek og deres personale se den almindelige beretning.

Følgende tabel gir oplysning om antallet av møter i helseraad og vaksinerte:

Lægedistrikter.	Møter i helseraad.	Vaksinerte.
Stavanger amt	123	2267
Sogndal	1) 3	177
Egersund	2) 9	373
Sandnes	3) 7	318
Stavanger stadsfysikat	46	316
— lægedistrikt	4) 6	145
Finnø	5) 7	251
Sand	6) 2	144
Karmøen	7) 5	288
Haugesund	8) 38	255

1) Sogndal ladested 1, Sogndal herred 1, Lund 1. 2) Egersund ladested 4, Helleland 1, Ogne 1, Varhaug 2, Nærbø 1. 3) Sandnes 4, Time 3. 4) Hetland 5, Møsterø 1. 5) Rennesø 1, Hjelmeland 1, Fister 1, Strand 2, Nerstrand 2. 6) Vikedal 1, Saude 1. 7) Kopervik 3, Avaldsnes 1, Aakre 1. 8) Haugesund 35, Torvestad 1, Skaare 1, Skjold 1.

XII. Søndre Bergenhus amt.

Lægedistriktsinndeling, flateindhold, indbyggere, medicinalpersonale.

Lægedistrikter.	Tilsvarende herreder, dele derav og bykommuner.	Flate- indhold i km. ²	Tilstedev. indb. 1ste decb. 1910.	Læger.	Tandlæger.	Jornmødre.	Hjælpe- vaksinaterer.
Søndre Bergenhus amt		15606,40	141 613	37	2	108	70
Haugesund	Sveio	130,84	1 782	-	-	1	1
	Vikebygd	83,39	1 030	1	-	1	1
1. Indre Søndhordland		1 094,72	8 122	4	-	7	5
	Skaanevik	588,27	2 845	1	-	3	1
	Etne	318,01	2 009	-	-	1	1
	Fjelberg	188,44	3 268	3	-	3	3
2. Ytre Søndhordland		602,51	11 521	4	-	15	8
	Stord	135,34	3 036	3	-	3	1
	Valestrand	58,81	962	-	-	2	1
	Finnaas	225,15	5 102	1	-	7	4
	Fitjar	183,21	2 421	-	-	1) 3	2
3. Tysnes		1 042,50	9 393	4	-	9	9
	Tysnes	252,25	4 243	2	-	4	4
	Kvinherred	790,25	5 150	2	-	5	5

1) En av disse er tillike jormor og hjelpevaksinatrice for en del av Austevold herred i Nordre Midthordland lægedistrikt.

Lægedistrikter.	Tilsvarende herreder, dele derav og bykommuner.	Flate- indhold i km. ²	Tilstedev. indb. 1ste decb. 1910.	Læger.	Tandlæger.	Jormødre.	Hjælpe- vaksinatører.
4. Indre Hardanger		5 543,45	11 454	3	1	13	6
	Ullensvang	2 583,94	6 950	3	1	7	2
	Ulvik	841,42	1 551	-	-	1	1
	Granvin	189,04	1 164	-	-	2	1
	Eidfjord	1 269,20	1 011	-	-	1	1
	Røldal	670,85	778	-	-	2	1
5. Ytre Hardanger		877,34	7 816	3	-	6	4
	Strandebarm	108,87	1 617	1	-	1	1
	Varaldsø	81,58	848	-	-	1	1
	Jondal	233,07	1 951	1	-	2	1
	Kvam	453,82	3 400	1	-	2	1
6. Voss		2 073,52	11 826	3	1	4	2
	Voss	928,01	7 919	3	1	2	-
	Evanger	590,55	1 996	-	-	1	1
	Vossestranden	554,96	1 911	-	-	1	1
7. SøndreMidthordland		995,43	17 496	6	-	8	8
	Fuse	102,31	1 117	-	-	1	1
	Haalandsdalen	102,53	637	-	-	1	1
	Strandvik	160,81	1 925	1	-	2	2
	Os	129,41	3 041	2	-	1	1
	Samnanger	282,34	2 957	1	-	1	1
	Fane	218,03	7 819	2	-	2	2
8. NordreMidthordland		433,22	23 565	¹⁾ 1	-	13	9
	Sund	94,40	2 230	-	-	3	2
	Austevold	82,47	2 353	-	-	2	2
	Fjeld	141,20	3 443	-	-	2	2
	Askøen	93,78	8 254	-	-	5	3
	Aarstad	21,37	7 285	-	-	1	-
9. Osterøen		1 561,93	16 905	5	-	15	11
	Haus	200,13	5 134	2	-	3	2
	Bruvik	392,26	3 972	1	-	3	3
	Hosanger	231,35	2 420	1	-	3	2
	Modalen	572,74	804	-	-	2	2
	Hammer	90,27	2 952	1	-	3	1
	Aasene	75,18	1 623	-	-	1	1
10. Alversund		242,79	7 634	¹⁾ 1	-	6	4
	Alversund	105,58	3 125	-	-	2	2
	Herlø	112,33	3 597	-	-	3	2
	Hjelme	24,88	912	-	-	1	-
11. Lindaas		913,76	13 069	2	-	10	10
	Manger	94,18	4 213	1	-	3	3
	Lindaas	208,01	4 206	1	-	4	4
	Austrheim	68,51	2 406	-	-	2	2
	Masfjorden	543,06	2 244	-	-	1	1

¹⁾ Distriktslægen bor i Bergen.

Sundhetstilstanden synes i det heletat at ha været god undtagen i Lindaas distrikt, hvorfra den betegnes som mindre tilfredsstillende. Av epidemiske sygdomme hadde difteri (croup) fremdeles adskillig utbredning, i mindre grad skarlagensfeber. Den mest fremtrædende rolle synes dette aar de akute sygdomme i aandedrætsorganerne med lungebetændelse og pleurit at ha hat, hvortil kommer giftfeber, i mindre grad influensa. Det samlede antal anmeldte epidemiske sygdomstilfælde utgjorde 5 367, vel hittil det høieste inden amtet, med 315 dødsfald, mot henholdsvis 4 646 og 349 aaret forut.

Dødeligheten. De dødes antal utgjorde 2 047 eller 14,3 pro mille av den beregnede tilstedeværende middelfolkemængde (143 324). I 1911 var dødeligheten 13,0 pro mille.

Om de **epidemiske sygdomme** i almindelighet henvises til tabellen paa side 130 og 131, som er sammendraget efter lægernes opgaver.

Av **tyfoidfieber** iagttoges ialt 36 tilfælde med 2 dødsfald. Om de 7 angrepne i Ytre Søndhordland distrikt foreligger ingen anden oplysning end, at de alle hadde hjemme i den vestlige del av Stord herred; en syk døde. I Indre Hardanger blev 4 personer syke omtrent samtidig i mars; de bodde paa forskjellige tildels langt fra hinanden liggende steder. De hadde alle deltatt i en ungdomsfest paa gaarden Ringøen omtrent 3 uker iforveien. Tiltrods for advarsel, hadde de her drukket av en brønd i nærheten av et gammelt arnested for sygdommen. Alle blev indlagt i et midlertidig paa Ringøen istandbragt isolationslokale. Paa denne gaard hadde tyfoidfieber optraadt med kortere eller længere mellemrum helt siden 1898. Opsitterne paa gaarden rev, for at forebygge videre smitte, ned en gammel stuebygning, som tidligere var benyttet av syke, og brændte den op. Brønden blev tilkastet og jordbunden omkring i vid utstrækning avgrøftet og kalkslaaet. Vandledningen lagdes fra en høiere liggende kilde, hvorved samtlige gaardens beboere og et nærliggende skolehus fik rent drikkevand. (Garmann-Andersen). Av de 3 angrepne i Voss distrikt kom en mand syk hjem fra Bergen, en fra Amerika, en pike indsygnet i sit hjem paa Vossevangen. Uagtet alle 3 blev noget sent indlagt i lasaret, blev ingen flere angrepet. (J. Frost). Fra Nordre Midthordland distrikt er opgit 12 tilfælde, for det meste spredt inden Aarstad og Askøen herreder. Alle indlagdes i sykehus, ingen døde. Distriktslægen mener, at smitten spredtes dels ved nydelsen av frugt, som haandteres av mange og ikke vaskes, før den nytes, dels ved fluer, som fører bakterierne over paa mat. (Falkenberg). Fra Lindaas distrikt opføres 7 tilfælde uten dødsfald. Sygdommen dukker stadig op paa gaarden Solend i Manger, likesom den ogsaa paa Kvalheim i Bø synes at ha en gunstig jordbund. Paa sidstnevnte gaard antoges en pike smittet, som tjente paa Manger prestegaard. Det er ikke urimelig, at der paa Kvalheim, som betegnes som en gammel tyfusrede, kan gaa kroniske bacillebærere omkring. (Tannæs og Widerøe).

Cerebrospinalmeningit. En soldat kom i mars syk hjem fra Kristiania, hvor han hadde bodd i en soldaterkaserne. Han døde efter en ukes sygdom. (Mørch).

Av **akut poliomyelitt** opføres ialt 88 tilfælde med 15 dødsfald, de fleste i sommermaanederne. Fra Indre Søndhordland distrikt opføres 7 syke med 2 døde; det var 4 barn paa gaarden Tungesvik, 1 mand paa Matre og 2 barn paa Tjelle, alle i Skaanevik herred. Paa Tungesvik var sygdommen optraadt tidligere, den angrepne paa Matre blev syk 4 uker efter hjemkomsten fra felttjenesteøvelser paa Østlandet; for de 2 paa Tjelle kunde ingen smitekilde paavises. Skolen i Tungesvik holdtes en tid lukket. (J. Wallace). I Ytre Søndhordland distrikt iagttoges 5 tilfælde paa gaarden Blænæs paa øen Hofteren i Fitjar

Epidemiske sygdomme.

	Ialt kjendte		Tiden er opgit for	Januar.	Februar.	Mars.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
	tilfælde.	dødsfald.													
Tyfoidfeber	36	2	36	3	1	7	2	-	5	2	3	3	5	2	3
Cerebrospinalmeningit (epid.) . . .	1	1	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Akut poliomyelit	88	15	80	4	1	2	-	1	25	7	11	16	6	4	3
Skarlagensfeber	228	3	228	58	37	23	9	30	11	11	12	15	14	6	2
Meslinger	111	1	111	-	-	-	3	-	11	16	1	2	5	29	44
Difteri (croup)	581	52	581	62	44	38	48	38	61	45	54	71	43	44	33
Barselfeber	16	8	15	2	1	4	-	4	-	-	-	1	1	1	1
Pyæmi, septhæmi	33	20	18	5	3	2	1	-	1	1	-	1	-	3	1
Pemfigus (hos nyfødte)	4	1	4	1	-	-	-	-	-	-	-	3	-	-	-
Rosen	102	5	101	9	14	9	8	10	10	4	8	6	7	8	8
Røde hunde	34	-	34	-	-	-	-	-	-	1	3	1	1	18	10
Vandkopper	26	-	26	6	2	5	2	-	-	-	-	4	2	4	1
Kusma	118	-	118	28	38	26	10	5	2	2	-	1	1	3	2
Kikhoste	49	9	46	4	7	9	9	3	6	4	-	4	-	-	-
Akute katarrer i aandedræts- organerne	2184	44	2166	244	313	301	216	196	138	108	79	90	120	183	178
Influenza	345	6	344	31	41	132	58	20	6	3	1	3	5	25	19
Lungebetændelse	485	118	485	59	70	57	72	51	24	23	14	12	22	38	43
Pleurit	259	9	259	34	22	37	27	27	23	15	11	13	15	22	13
Gigtfeber	260	5	260	28	40	35	26	26	21	21	14	10	10	11	18
Koldfeber	2	-	2	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1
Akut diarré (kolerine)	405	16	400	42	18	24	24	26	28	58	65	40	31	23	21
Tilsammen	5367	315	5315	620	652	712	516	437	372	321	276	296	288	424	401

Epidemiske sygdomme.

(Forts.)	Fordeling paa lægedistrikterne:																							
			1		2		3		4		5		6		7		8		9		10		11	
	Sveen og Vikebygd herreder.		Indre Søndhordland.		Ytre Søndhordland.		Tysnes.		Indre Hardanger.		Ytre Hardanger.		Voss.		Søndre Midthordland.		Nordre Midthordland.		Osterøen.		Alversund.		Lindaas.	
	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.
Tyfoidfeber	-	-	-	-	7	1	-	-	4	1	-	-	3	-	2	-	12	-	-	-	1	-	7	-
Cerebrospinalmeningit (epid.)	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Akut poliomyelit	-	-	7	2	5	-	2	-	1	-	2	-	1	-	7	2	11	2	11	3	9	3	32	3
Skarlagensfeber	14	-	7	-	67	1	5	-	11	-	50	1	26	-	19	-	5	-	-	-	10	1	14	-
Meslinger	-	-	29	-	-	-	6	-	-	-	4	-	31	-	20	-	-	-	17	-	2	-	2	1
Difteri (croup)	20	-	10	1	61	8	7	-	27	2	35	3	23	5	56	7	221	12	35	5	24	5	62	4
Barselfeber	-	-	1	1	1	-	2	-	1	1	2	-	-	-	3	2	1	1	2	1	1	1	2	1
Pyæmi, septhæmi	-	-	2	2	1	1	1	-	2	2	-	-	1	-	4	4	3	2	2	2	5	5	12	1
Pemfigus (hos nyfødte).	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	1
Rosen	4	-	10	-	1	-	4	1	8	-	11	-	16	1	34	-	1	1	8	-	-	-	5	2
Røde hunde	-	-	-	-	-	-	-	-	23	-	5	-	-	-	-	-	-	-	6	-	-	-	-	-
Vandkopper	1	-	-	-	1	-	8	-	1	-	4	-	8	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kusma	1	-	82	-	-	-	-	-	3	-	-	-	5	-	24	-	-	-	-	-	1	-	2	-
Kikhoste	12	2	-	-	-	-	-	-	7	1	-	-	19	2	1	1	2	2	7	-	-	-	1	1
Akute katarrer i aandedrætsorganerne	9	-	40	1	34	1	78	5	263	7	97	-	510	-	796	6	17	11	232	8	9	-	99	5
Influenta	-	-	97	-	25	-	8	-	8	-	33	1	23	1	83	2	14	-	46	1	1	1	7	-
Lungebetændelse	5	1	39	9	28	12	33	7	17	7	16	11	104	20	105	6	21	15	64	17	10	3	43	10
Pleurit	7	-	7	2	21	-	3	1	37	1	8	2	67	-	61	2	-	-	33	-	2	-	13	1
Gigtfeber	1	-	7	-	17	1	3	-	36	1	10	1	47	-	82	-	-	-	40	1	2	-	15	1
Koldfeber	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Akut diarré (kolerine).	1	-	24	-	3	-	9	-	54	-	8	1	118	3	116	4	7	5	42	2	4	-	19	1
Tilsammen	75	3	362	18	272	25	170	15	505	23	286	20	1002	33	1416	36	315	51	545	40	811	19	338	32

herred. 2 voksne personer angreps ogsaa let i november paa øen Reksteren. I Indre Hardanger distrikt blev en arbeider i Odda syk uten kjendt smittekilde. Han helbrededes fuldstændig. (Garmann-Andersen). I Ytre Hardanger distrikt blev 2 smaagutter syke, den ene i januar paa gaarden Rise, den anden i december paa gaarden Koltveit, begge i Strandebarm herred. Paa førstnævnte gaard hadde 3 søskende av den syke sidst i december 1911 og de første dage av 1912 hat hodepine og brækning, været «upasselig», men blevet hurtig bra igjen. Tilfældet paa Koltveit vakte tvil, om det ikke var en cerebrosppinalmeningit. Der var flere barn i familien, og kun et eneste værelse til raadighet, men ingen av de øvrige barn hadde været eller blev senere syke. (Fugelli). I Voss distrikt anmeldtes kun et enkelt tilfælde, paa en avsidesliggende fjeldgaard i Bergsdalen, 20 km. fra Dale fabrikker. (J. Frost). Fra Søndre Midthordland distrikt opføres 7 angrepne med 2 dødsfald. 5 med 1 dødsfald forekom i Fane herred, hvor sygdommen optraadte paa 5 forskjellige steder uten paavisselig forbindelse mellem dem. Hos to av de syke synes der at ville bli tilbake betydelige lammelser. (J. Smitt). De 11 syke i Nordre Midthordland distrikt meldtes for det meste først i sygdommens 3dje, 4de og 6te uke, saa nogen forbindelse mellem dem kunde ikke paavises. 5 tilfælde iagttoges i Fjeld herred, 5 i Askøen og 1 i Aarstad herred. En av patienterne i Fjeld var død ved distriktslægens ankomst; hun anmeldtes først 6 å 7 uker efter sygdommens begyndelse. Kun patienten fra Aarstad (Solheimsviken) indlagdes i sykehus, de øvrige behandledes i sine hjem. (Falkenberg). I Osterøen distrikt behandledes ialt 11 tilfælde med 2 dødsfald, derav 4 paa gaarden Storsæter og 3 paa Haustveit i Hosanger herred, samt 2 paa Raknes i Hammer herred. Til Storsæter, hvor der fandtes 3 syke i en familie og 1 døde, var sygdommen kommet fra de like nordenfor i Lindaas lægedistrikt liggende gaarder, hvor poliomyeliten hadde været i længere tid. En av de syke paa Raknæs døde ogsaa. (E. Thesen). I Bruvik herred behandledes 2 tilfælde, et paa gaarden Vaksdal og et paa Boge; den sidstnævnte patient døde. Smittekilden kunde ikke med sikkerhet paavises for nogen av dem. (J. Berner). Paa den nordvestlige spids av Askøen, som tilhører Herlø herred av Alversund distrikt, opstod i oktober og november en liten epidemi. Den først angrepne iagttoges paa gaarden Hestetraet; sikker smittekilde kunde ikke paavises. Der skulde dog i forveien ha været mange barn, som hadde lidt av en slags omgangssyke med hodepine og smerter i kroppen; patienten blev efter en tids forløp indlagt i sykehus. Flere tilfælde optraadte paa gaardene Aadlandsvik, Skandsen og Skraamestø. Desinfektion blev foretat saa godt som gjørlig var, men der savnes en fast desinfektør, som er oplært hertil. Befolkningen synes ikke at ha den rette forstaaelse av den nytte, en saadan kan gjøre. (A. Arnesen). Det største antal syke anmeldtes fra Lindaas distrikt, ialt 24 med 3 dødsfald, derav 23 i juni og 1 i juli. Sygdommen optraadte væsentlig i Austrheim og Myking. Av de syke blev 6 barn ved helseraadsbeslutning indlagt i Bergens sykehus til efterbehandling. Efter kst. distriktslæge Tannæs's medicinalberetning for distriktet i tiden fra juli til midten av oktober 1912 synes der desuten at være iagttat 8 tilfælde, væsentlig i Austrheim herred paa flere gaarder; en 5 aar gammel gut døde av aandedrætslammelse. Ingen av disse findes dog opført paa nogen sykelliste for distriktet, men er medtat i summen paa sammendraglisten over epidemiske sygdomme i amtet.

Skarlagensfeber viser adskillig nedgang mot aaret forut, men hadde ogsaa dette aar ikke liten utbredning inden enkelte lægedistrikter. Epidemisk optræden omtales saaledes fra Sveio herred og fra Ytre Søndhordland distrikt, hvor sygdommen i Valestrand hadde meget stor utbredning; men med almindelig let forløp, saa det varte en tid. før den blev anmeldt for læge. Dette skedde først,

da i et hus et barn døde meget hurtig uten at være lægebehandlet. (K. Kristensen). Fremdeles optraadte sygdommen blandt eleverne paa fortsættelsesskolen i Granvin og i Odda, Indre Hardanger, ogsaa her med let forløp. I Ytre Hardanger fortsatte epidemien fra aaret forut i 1ste kvartal i 1912, men saa let, at de fleste angrepne var oven senge. Sygdommen fortsatte utover til oktober, men med mere spredte tilfælde. (Fugelli). I Voss optraadte den paa Vossevangen, men væsentlig i Rundalen omkring Grove jernbanestation. En samtidig utbredt epidemi av Røde hunde gav oftere anledning til diagnostiske vanskeligheter. (J. Frost). Fra Søndre Midthordland distrikt bemerkes, at paa grund av det lette forløp, er vistnok mange tilfælde blit overset. (Krüger og J. Smitt).

Meslinger begyndte særlig mot aarets slutning at vinde større utbredning inden enkelte lægedistrikter, saaledes i Indre Søndhordland, Søndre Midthordland, Osterøen og Lindaas, i de to sidstnævnte distrikter ved smitte fra Bergen. I Lindaas efterfulgtes sygdommen av alvorlige bronkiter med flere dødsfald blandt smaabarn og med nervøs slaphetstilstand av længere tids varighet hos voksne. (C. Paus).

Difteri (croup) viser adskillig nedgang i de anmeldte angrepnes antal mot aaret forut, men sygdommen var dog noksaa almindelig utbredt inden amtet gjennom det hele aar. Til Sveio herred bragtes smitte fra Haugesund; der behandledes paa gaardene Nonsli og Haukaas 20 tilfælde. (K. Kristensen). I Indre Søndhordland forekom sygdommen spredt over det hele distrikt uten bestemt paaviselig smitekilde for de enkelte tilfælde. Oprindelig var smitten formentlig bragt fra omliggende byer, med hvilke der er en livlig samfærdsel. (J. Wallace). I Finnaas av Ytre Søndhordland distrikt var der megen difteri som forvoldte ikke faa dødsfald. I Valestrand var sygdommen spredt paa forskjellige steder; en patient døde her, og læge blev først tilkaldt, efterat døden var indtraadt. (K. Kristensen). I Indre Hardanger distrikt optraadte difteri gjennom det hele aar med kortere og længere mellemrum inden Odda bygningskommune, desuten i aarets sidste maaneder paa gaarderne Hakestad og Sponeim i Ulvik, hvor sygdommen antagelig var indført fra Kvam i Ytre Hardanger distrikt. I dette distrikt behandledes 21 tilfælde, dog ikke av særlig alvorlig natur. Kommunelægen foretok profylaktiske indsprøitninger av serum kun der, hvor de hygieniske forhold var mindre gode, og hvor der bodde særlig mange unge personer tæt ind paa hverandre. (Munch-Søegaard). Forresten optraadte sygdommen inden distriktet paa Valradsø, hvor distriktslægen blev kaldt til et barn paa Øvsthus; døden var imidlertid indtraadt straks før hans ankomst under croupsymptomer. Det viste sig, at 3 av barnets søskende ogsaa hadde difteri. Der hadde nylig været begravelse paa gaarden med samling av mange mennesker. En nabofamilie og en familie paa gaarden Sandvik, som begge hadde deltat i begravelsen, fik difteri. Sygdommen begrænsedes dog her til disse 3 familier. (Fugelli). I Voss distrikt døde av 23 anmeldte difterisyrke de 5, derav flere av meget hurtig forløpende croup, før læge blev tilkaldt. Sygdommen holdt sig, som i tidligere aar, væsentlig til Voss herred, som regel spredt men med nogen koncentration omkring Fitje skolehus, 5 km. fra Vossevangen. Som det senere blev fastslaaet, hadde difteri optraadt i en husmandsstue uten at bli anmeldt. Flere steder i kredsens blev saa barn syke; ogsaa hos læreren, som dog ikke bodde i skolelokalet. Efter desinfektion av skolen, lærerens bolig og den først angrepne stue ophørte sygdommen i kredsens. Til Vossestranden kom en gut syk hjem fra Stalheim hotel og døde. Der blev da foretat desinfektion og præventiv indsprøitning av serum paa Stalheim. Reisetrafikken var slut, og tjenerne spredt til alle kanter. Da der var mistanke om, at et par av dem led av ondt i halsen, blev helseraadet paa hjemstedet varslet. (J. Frost). I Søndre Midthordland distrikt forekom de fleste tilfælde (36) i Fane herred, spredt omkring og av en mere ondartet karakter end tidligere, idet 6 dødsfald indtraf.

Flere av disse syke kom dog meget sent under behandling. 2 smaa-piker var saaledes døende ved lægens ankomst. De fleste angrepne indlagdes paa amtets lasaret. Paa Ekelunds abnormskole var der ogsaa i 1912 flere tilfælde, dog synes sygdommen her at være i tilbagegang. (J. Smitt). I Nordre Midthordland distrikt anmeldtes ialt 221 tilfælde, derav 118 i Aarstad herred, 53 i Askøen, 25 i Fjeld, 19 i Sund og 6 i Austevold. Av disse indlagdes 160 paa sykehus; dette skedde dog efter distriktslægens mening ikke i den ønskelige utstrækning. (Falkenberg). I Osterøen distrikt forekom sygdommen i alle aarets maaneder undtagen mai, juni og oktober. I Bruvik herred døde 3 av 5 angrepne; av disse hadde 2 croup. Familiens øvrige medlemmer sprøitedes præventivt med serum, og ingen uten de først angrepne blev smittet. (J. Berner). I Alversund var tilfældene spredt rundt om i distriktet uten paaviselig indbyrdes forbindelse. (A. Arnesen). I Lindaas distrikt fortsatte epidemien fra aaret forut, men med langt færre tilfælde. (Widerøe).

Av **barsel-feber** angrepes 16 kvinder med 8 dødsfald. I Indre Søndhordland distrikt døde en kvinde, som efter forutgaaet forgjæves forsøk med tang, blev forløst ved vending. (J. Wallace). I Indre Hardanger distrikt var en barselkvinde allerede inficert i sidste uke av svangerskapet under blødninger foranlediget ved en placenta prævia; hun døde. (Garmann-Andersen). I Ytre Hardanger distrikt aborterte en kone i samme seng, hvori barn med skarlagensfeber laa. En ugift pike, hos hvem der hadde været hjelpekone, som hadde foretat indvendig undersøkelse, døde av lungebetændelse. (Fugelli).

Av **pyæmi** opføres 33 tilfælde og 20 dødsfald. Som ikke usedvanlig ved denne sygdom, opføres mange behandlede tilfælde ikke paa sykkelisterne, mens dødsfaldene opgives paa dødsaaarsakslisterne. Hvor man da alene har disse sidste at holde sig til, blir dødeligheten jevnlig 100 pct. inden de forskjellige lægedistrikter.

Pemfigus hos nyfødte anmeldtes med 4 tilfælde, hvorav i Lindaas distrikt 3 med 1 dødsfald. (Tannæs).

Vandkopper optraadte epidemisk i Indre Hardanger distrikt, særlig i Ullensvang.

Kusma forekom epidemisk i aarets første maaneder i Indre Søndhordland distrikt, sandsynligvis ogsaa i Søndre Midthordland.

Kikhoste var utbredt over store dele av Sveio herred, omtales ogsaa fra Søndre Midthordland distrikt. Sygdommen viser dog i det hele fortsat tilbakegang fra 1910.

Akute katarrer i aandedrætsorganerne var meget hyppigere end vanlig, og det anmeldte antal tilfælde er vistnok hittil det høieste inden amtet.

Influenza viser nogen tiltagen sammenlignet med de nærmest foregaaende 3 aar.

Lungebetændelse viser omtrent samme hyppighet som de 2 nærmest foregaaende aar. Der anmeldtes ialt 485 tilfælde med 118 dødsfald eller en dødelighet av 24,3 pct.

Av **pleurit** og **gigtfeber** behandlede ogsaa flere tilfælde end vanlig aar om andet.

Nogen epidemisk optraeden av **akut diarré** (kolerine) synes trods den varme og tørre sommer ikke at ha fundet sted, naar undtages i et enkelt herred (Haus) i Osterøen distrikt.

Av **fnat** opgives 19 behandlede.

Veneriske sygdomme. Utenfor sykehus behandlede tilfælde vil sees av følgende tabel:

Sygdom.	Tilfælde.	Fordeling paa lægedistrikterne:						
		1 Indre Søndhordland.	2 Ytre Søndhordland.	4 Indre Hardanger.	6 Voss.	7 Søndre Midthordland.	8 Nordre Midthordland.	11 Lindaas.
Veneriske saar	4	-	-	3	-	1	-	-
Syfilis, erhvervet	8	-	1	-	-	1	5	1
Gonorré, uretrit	38	7	1	19	9	1	1	-

Tuberkulose. Til opplysning om de i aarets løp anmeldte og av tuberkuloseprotokollerne utgaaede tilfælde av tuberkulose sygdomme inden amtet henvises til tabellen i den almindelige beretning. — Dødsfald av lungetuberkulose utgjorde for det hele amt 11,9 pct. av samtlige kjendte ved sygdom forarsakede dødsfald og 14,8 pct. av dødsfald av ikke epidemiske sygdomme. Forøvrig henvises til tabellen paa næste side. — I Voss distrikt er arbeidet mot tuberkulosen kommet godt igang. Nationalforeningens tuberkuloseutstilling hadde stort held med sig, den besøktes av omtrent 2 000 mennesker. Offring i kirken, forskjellige tilstelninger og maiblomstsalg har skaffet penger, der anvendes til opplysningsarbeide, til hjelp ved melkeforsyning o. s. v. Til tuberkulosen bekjæmpelse stiftedes en forening, hvis formand har holdt 15 foredrag med lysbilleder rundt om i distriktet, og disse har været godt besøkt. — Bjørkeli pleiehjem for tuberkulose har været fuldt belagt hele aaret. (J. Frost). — I Søndre Midthordland distrikt er smittefrygten fremdeles ganske stor. Sygdommen synes der mest utbredt blandt fabrikkbefolkningen, som særlig i Samnanger og Fane er forholdsvis betydelig. I Fane er megen interesse for arbeidet mot tuberkulosen, den lokale tuberkuloseforening har faat stor tilslutning, og haaber snart at kunne ansætte en sykepleierske udelukkende for tuberkulosearbeidet. (S. Holtermann og J. Smitt). — I Osterøen distrikt, skriver distriktslægen, gaar tuberkulosen sin vante gang og utbreder sig sikkert. Han hævder, som i den trykte medicinalberetning for 1911, fremdeles, at pleiehjem maa bygges i hvert herred, og at tvangsindlæggelse bør gjælde for hver syk, likesom det maa indskjærpes de nuværende pleiehjem, at de ikke tillater de for offentlig regning som smittefarlige indlagte syke at forlate pleiehjemmet uten helseraadets tilladelse. Det hænder nu ikke sjelden, at saadanne indlagte syke en dag faar hjemlængsel eller blir misfornøiet med opholdet paa pleiehjemmet, og saa drar de uten videre hjem, hvor helseraadet da efter en tid finder dem. Likesaa hænder det, naar helseraadet efter meget stræv og møie har faat plass paa et pleiehjem for en for sine omgivelser smittefarlig person, at vedkommende selv eller nærstaaende slegtninger, efter først at ha været enige i og tilfredse med indlæggelsen, pludselig nægter at reise eller at la indlæggelse finde sted. Man kan nok benytte lensmandens hjelp, men det tar sig ikke godt ut, og derfor menes lovordning om tvungen indlæggelse at maatte komme. Bygges pleiehjem i hvert herred, vil de syke av og til kunne faa besøk av slegt og venner. At støtte saadanne anlæg vilde være en opgave for nationalforeningen mot tuberkulose, som aarlig kunde avsætte et beløp til hjelp for de herreder, som selv ikke magter at bygge. (E. Thesen). — I Bruvik

Døde av lungetuberkulose.

Lægedistrikter.	Opgivne dødsfald ved			
	Sygdom.	Lunge- tuberkulose.	epidemiske sygdomme.	ikke epidemiske sygdomme.
Sveio og Vikebygd herreder . . .	21	3	3	18
Indre Søndhordland	116	13	18	98
Ytre —	138	12	25	113
Tysnes	115	15	15	100
Indre Hardanger	139	9	23	116
Ytre —	75	5	20	55
Voss	141	23	33	108
Søndre Midthordland	173	20	36	137
Nordre —	231	33	51	180
Osterøen	175	30	40	135
Alversund	97	8	19	78
Lindaas	181	20	32	149
Søndre Bergenhus amt.	1602	191	315	1287

herred dukker stadig nye tilfælde av sygdommen op, særlig i Stamnes. Foruten den paa Dale tidligere stiftede tuberkuloseforening, er ogsaa stiftet en paa Vaksdal, og en er under dannelse i Stamnes. Kun sjelden er de syke uvillige til indlæggelse i sanatorium eller pleiehjem, hvor det er paakrævet; hertil bidrar vistnok for en del den store, tildels overdrevne smittefrygt. (J. Berner). — I Alversund distrikt later forpleiningen av de syke i hjemmene adskillig tilbake at ønske. Forholdene er smaa, pladsen indskrænket, man maa mangelgang være glad, om den syke kan skaffes egen seng. Renligheten kan ogsaa være mangelfuld, især i distriktets ytre del; men distriktslægen har det indtryk, at der er fremgang at spore. Flere steder har der været mønstergyldig rent og ordentlig. (A. Arnesen).

Spedalskhet. Ved utgangen av 1912 fandtes ingen spedalske i Stord og Valestrand av Ytre Søndhordland distrikt. En spedalsk kvinde i Fitjar indlagdes i pleiestiftelse. (K. Kristensen). I Indre Hardanger døde distriktets eneste spedalske av lungebetændelse. (Garmann-Andersen). I Ytre Hardanger distrikt lever fremdeles en spedalsk i Kvam herred. (Fugelli). I Søndre Midthordland findes fremdeles 1 spedalsk i Fane og 1 i Strandvik. (Holtermann). I Nordre Midthordland er der 1 i Aarstad, 1 i Askøen, 2 i Fjeld og 1 i Sund. (Falkenberg). Paa Øigaren i Alversund distrikt forpleiedes 2 syke i sit hjem. (A. Arnesen). I Lindaas distrikt opdagedes sygdommen hos en ældre kvinde, som blev indlagt i pleiestiftelse. (Tannæs).

Om amtets **sindssyke** se den almindelige beretning. I Tysnes distrikt blev sindssykekolonien paa Midtvaage nedlagt, og de syke overflyttet til Valen asyl. (Mørck).

Obstetriciske operationer. Av læger utførtes ialt 91 saadanne, derav i Sveio og Vikebygd herreder 2, i Indre Søndhordland distrikt 8, i Ytre Søndhordland 2, i Tysnes 3, i Indre Hardanger 10, i Ytre Hardanger 3, i Voss 14, i Søndre Midthordland 5, i Nordre Midthordland 24, i Osterøen 12 og i Lindaas 8. — Angaaende indikationer og utfald henvises til tabellen paa næste side.

Obstetriciske operationer.

Indikation.	Tangforløsning.			Vending.				Uttrækning ved bækkenendeleie.			Exviscera- tion.	Efter- byrds- operation.
	Mødre.	Barn.		Mødre.		Barn.		Mødre.	Barn.		Mødre.	Mødre.
		Lev.	Lev.	Df.	Lev.	Død.	Lev.		Df.	Lev.		
Utilstrækkelige eller smertefulde rier.....	45	¹⁾ 43	3	2	²⁾ 1	⁴⁾ 1	2	4	⁵⁾ 5	-	-	-
Bækkensneverhet.....	5	4	1	-	-	-	-	1	-	1	-	-
Barselkrampe.....	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Placenta prævia og blødning.....	1	-	1	4	³⁾ 2	3	3	-	-	-	-	-
Blødning.....	-	-	-	1	-	-	1	1	1	-	-	-
Feber og ødemer hos barselkvinden.....	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ueftergivelige fødselsdele.....	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Isseleie med panden fortil.....	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tverleie.....	-	-	-	5	-	5	-	-	-	-	⁶⁾ 2	-
— og placenta prævia.....	-	-	-	1	-	-	1	-	-	-	-	-
Fremfald av navlesnor.....	-	-	-	3	-	3	-	-	-	-	-	-
Svake fosterlyd.....	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	-
Tilbakeholdelse.....	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5
Tilsammen	56	52	5	16	3	12	7	7	6	2	2	5
		57		19		19			8			

¹⁾ Derav en 1ste tvilling, 2den forløst (lev.) ved vending, hvor utfald for moren (lev.) er angit. ²⁾ Dødsarsak: barsel-feber. ³⁾ Dødsarsak: barsel-feber. Den ene kvinde døde 14 dage efter forløsningen av infektion, den anden døde av blødning. ⁴⁾ 2den tvilling, 1ste forløst (lev.) ved tang. ⁵⁾ Av disse forløstes 3, et tvillingpar og en 2den tvilling, ved tang paa sætet. ⁶⁾ Forsømt tverleie.

Fødte og døde.

Lægedistrikter.	Fødte		Døde						
	leven- de.	død- fødte.	ialt.	0—1 aar.	i 1ste døgn.	paa barsel- seng.	ved ulyk- kelige hæn- delser.	ved selv- mord.	ved mord og drap.
Sveio og Vikebygd herreder	65	-	45	8	1	-	2	-	-
Indre Søndhordland	193	7	115	12	4	1	1	1	1
Ytre —	332	11	163	11	-	-	4	-	-
Tynes	236	6	124	13	3	-	1	-	-
Indre Hardanger	318	5	157	19	2	2	4	-	1
Ytre —	181	6	120	8	-	1	2	-	-
Voss	253	8	169	8	1	-	3	1	-
Søndre Midthordland	405	3	200	27	2	2	3	1	1
Nordre —	686	16	363	53	5	4	11	2	-
Osterøen	418	11	241	27	6	1	2	2	1
Alversund	231	4	137	16	1	1	15	1	-
Lindaas	375	7	207	22	1	1	11	1	-
Søndre Bergenhus amt. . . .	3698	84	2047	224	26	13	59	9	4

Om jormorhjælpen se den almindelige beretning.

Antallet av fødte og døde vil sees av ovenstaaende tabel.

Der blev et overskudd av 1 651 fødte og forholdet mellem fødte og døde = 100 : 55,4.

Dødsfald paa barselseng. Efter presternes opgaver døde 13 kvinder paa barselseng. Lægerne har opgit dødsårsaken for 12 kvinder saaledes: barsel-feber 8, barselkrampe 2, blødning 2.

De hyppigste dødsårsaker var:

Dødsårsaker.	Antal dødsfald.
Alderdomssvakhet	327
Lungetuberkulose	191
Organisk hjerte- og karsygd.	132
Kræft (cancer og sarkom)	131
Lungebetændelse	118
Hjerneslag	80
Tuberkulose utenfor lungerne	67
Medfødt svakhet	58
Difteri (croup)	52
Akute katarrar i aandedrætsorganerne	44

Veirliget. Vinteren synes i det hele at ha været mild, vaaren kom tidlig, sommeren var tør og varm. Utbyttet av høsten omtrent som i et middelsaar undtagen av frugt, som særlig for epler og pærer var mislykket.

Levemaate, hygieniske og økonomiske forhold. Distriktslæge Caspersen beretter, som ordfører i Sveio og Vikebygdens helseraad, om undersøkelser av renholdet i skolerne. Bestemmelserne om dette viste sig at være meget mangelfuldt gjennomført. Efter en del stræv blev skolernes renhold i Sveio bragt i orden, Vikebygd mangler der endnu meget paa, at bestemmelserne overholdes. — Sveio kirketilsyn søkte om fritagelse for at rengjøre kirken søndage, og andragendet, som blev anbefalt av helseraadet imot ordførerens stemme, blev bifaldt av stiftsdirektionen. Det begründedes med, at det ikke var mulig i hele Sveio herred at finde et menneske, som var villig til at gjøre et saadant arbejde paa en søndag. Distriktslægen har det indtryk, at det strider mot befolkningens religiøse begreper om helligholdelse av søndagen. Naar alt kommer til alt, er det kanske bare et økonomisk spørsmaal, da den fastsatte betaling er latterlig liten.

I Tysnes distrikt maa de hygieniske forhold hos de av tuberkulose lidende syke siges at være bra efter forholdene og ialfald langt bedre end for 10 aar siden efter distriktslægens erfaring. (F. Mørch). For den arbeidende klasse var der gode tider. Gaardbrukerne klager over mangel paa arbeidshjælp og over, at den som er at faa, er kostbar. Vel er gaardenes produkter steget i pris, og er let avsættelig, men skal gaarden drives med leiet hjælp for de nuværende høie lønninger, gaar vindingen op i spindingen. Der maa derfor ved siden av søkes bierhverv. I Rosendalsbygden har mange et saadant ved Skaalurens store skibsverft. Skibsbyggeriet blomstrer for tiden over hele Kvinnherred. Der bygges fra mindre fiskekuttere til store Ishavsdampere. Fabrikvirksomheten i herredet er ogsaa betydelig. — Levemaaten er hos den større del av befolkningen ikke god. Kaffe og smørbrød («Skjeva») staar øverst til enhver tid. Fint brød og hvetebrød kjøpes hos bakeren. Fersk kjøt er en sjeldenhet — Tiltrods for at man har rum nok i sine store vaaningshus, klumper familien sig sammen i ett værelse, som er baade beboelsesrum om dagen og soverum om natten. Naar dertil kommer, at alle vinduer er hermetisk lukket om natten selv paa varmeste sommeren, kan det let forstaaes, hvorledes luften i værelset blir. (Vangsnæs).

I Indre Hardanger er det fremdeles Odda, som med sin overvældende turisttrafik og fremfor alt sin stadig økende fabrikdirift, gjennemgaaende sætter sit præg paa nær sagt alle forhold inden distriktet. Stadige nybygninger og utvidelser og den stedse voksende indflytterbefolkning skaffer stigende omsætning paa alt, hvad distriktet omkring kan frembringe av landsvarer til priser, som i mange tilfælde overstiger byernes. Al den arbeidskraft, som kan avsees og mere end det, gaar til fabrikkerne, hvorfor gaardbrukerne ogsaa her har den største vanskelighet for at skaffe sig den nødvendigste arbeidshjælp selv til aller høieste priser. Tiltrods for at Odda bygningskommune vokser med rivende hurtighet og alt, hvad der heter administrative foranstaltninger av denne grund har vanskelig for at følge med, ikke mindst paa det hygieniske omraade, gaar det dog desuagtet over forventning, og sundhetstilstanden hos den store arbeiderbefolkning i de tildels noksaa fuldpakkede familiebøliger, maa allikevel siges at være tilfredsstillende. Hertil bidrar meget det rikelige og udmerkede drikkevand, likesom kloaknettet stadig utvides. Men det mangler endnu meget paa, at alt er, som det burde være. (Garmann-Andersen).

I Kvam herred av Ytre Hardanger distrikt lever en meget oplyst og arbeidsom befolkning. Rusdrik benyttes saagodtsom ikke. Det var en tid, da bygden hadde ord paa sig for mindre god renlighet. Nu antages den at være kommet paa høide med de øvrige Hardangerbygder. Efter at det nye storartede

veianlæg over Kvamskogen er blit færdig, har Nordheimsund i løpet av de 3 sidste aar utviklet sig til et turistcentrum av rang. Skysstrafken har herunder tat et svært opsving, uten at uheldige følger derav med hensyn til gaardsarbeidet eller drik har kunnet spores for de gaardbrukere, som deltar i den. (Munch-Søegaard).

I Voss distrikt har undersøkelsen av skolelokalerne git det indtryk, at renholdet i det hele er upaaklagelig, især i de nye, mere rummelige lokaler. — Forbruket av alkohol er nok ikke i avtagende; til 3 jernbanestationer i Voss kom der i 4de kvartal 1912 omtrent 6 000 kg. brændevin. (J. Frost).

I Søndre Midthordland distrikt lever befolkningen i tarvelige kaar, er nøisom og arbeidsom. Brukene er smaa, saa mange gaardbrukere og pladsmænd ogsaa her maa søke bierhverv forat kunne greie sig, husene er ikke sjelden altfor smaa, likesom renligheten og stellet later adskillig tilbake at ønske. Diæten er mindre heldig. Brød leveres fra bakerier, havre brukes der litet av, og fladbrød gaar av bruk. Meierierne faar melken, istedet anvendes margarin og sirup, bruken av sild, som før var meget almindelig, tar sterkt av, da hermetikfabrikkernes store forbruk derav har bragt prisen til at stige sterkt. — Befolkningen er i det hele anæmisk, særlig fabrikkbefolkningen. Daarlige tænder er sørgelig almindelig. — I Os og Fane herreder er der adskillig leilighetsdrik, dog skal det være bedre nu end tidligere. I de øvrige herreder er ærueighetsforholdene meget gode. (S. Holtermann).

I Bruvik herred av Osterøen distrikt, maa for Dales vedkommende ærueigheten siges at ha været mindre tilfredsstillende. Beklagelig er det, at det er rent unge mennesker, som skeier ut. (J. Berner).

I Lindaas distrikt staar sansen for renlighet endnu lavt hos mange. Utøi findes meget av, dog er forholdet bedre hos dem, som kommer sig fremover økonomisk. Befolkningen er yderst sparsommelig i matveien (se herom i den trykte medicinalberetningen for 1911 side 142). Barnene har næsten alle daarlige tænder, saa de fleste er tandløse, naar de er blit voksne. Det nødvendige salg av gaardens produkter forat greie utgifterne, som stadig stiger, forringer sundhetstilstanden betænkelig blandt den opvoksende slægt. Der, hvor der enten er skog ved siden av jordbruket som i Masfjorden, Myking og tildels Lindaas, eller fiskeri som i Fedje, staar befolkningen sig godt, og har et ganske andet syn paa livet end i de smaa hjem med de mange daarlig stelte barn. (C. Paus).

Sykehus. I Indre Søndhordland distrikt ligger Valen sindssykeasyl i Fjelberg herred. I Indre Hardanger distrikt har Odda et litet sykehus, en gave av den tyske keiser. Istedetfor den gamle epidemibarakke har fabrikkstyret i Odda i aarets løp paa Odda bygningskommunes grund latt opføre et nyt epidemilasaret. I Voss distrikt er der et kommunalt og et privat sykehus; desuten paa Bjørkeli et pleiehjem for tuberkulose. I Søndre Midthordland distrikt er Hagevikens kystsanatorium for skrofuløse barn, Askvikens barnehjem («Splintehjemmet») samt et rekonvalescenthjem paa Røgneberghaugen, alle i Os herred. I Fane herred findes Ekelunds offentlige aandsvakeskole samt et tuberkulosehjem paa Fagerli i Sandal. I Nordre Midthordland distrikt ligger i Aarstad herred Møllendal sindssykeasyl, det Bergens. kommune tilhørende sykehus paa Haukeland, samt Aarstad epidemilasaret. I Osterøen distrikt er der ved Dale fabrikker et litet sykehus.

Badeindretninger. I Indre Søndhordland distrikt er paa hotellet i Skaanevik karbad med styrt, som mot betaling staar til benyttelse for bygdens befolkning. I Tysnes distrikt er der en liten badstue paa Røiraas i Ølve og i Aamvikdalens skolehus i Kvinnherred bad med varm og kold styrt. I Indre

Hardanger distrikt er den av fabrikkene bekostede badeindretning færdig, og den tjener tillike som folkebad for hele Odda. Desuten findes badeindretninger paa Lofthus og Naa i Ullensvang og paa Hakestad i Ulvik. I Ytre Hardanger distrikt er der ved Øystese meieri et badstuebad med karbad og dusj, likesaa et lignende ved Vikøy meieri. I Voss distrikt er der et damp- og karbad paa Vossevangen. I Søndre Midthordland distrikt ligger Solstrand sjøbad med damp- og gytjebad. I Osterøen distrikt er der 2 folkebad, et ved Vaksdal mølle i Bruvik og et ved Arne fabrikker i Haus.

Om amtets apotek se den almindelige beretning.

Følgende tabel gir oplysning om antallet av møter i helseraad og av vaksinerte:

Lægedistrikter.	Møter i helseraad.	Vaksinerte.
Søndre Bergenhus amt	79	2921
Sveio og Vikebygd herreder	1) 3	94
Indre Søndhordland	2) 2	223
Ytre —	3) 4	305
Tysnes	4) 4	123
Indre Hardanger	5) 8	256
Ytre —	6) 8	138
Voss	7) 4	273
Søndre Midthordland	8) 7	184
Nordre —	9) 12	537
Osterøen	10) 14	375
Alversund	11) 6	146
Lindaas	12) 7	267

1) Sveio 2, Vikebygd 1. 2) Etne 1, Fjelberg 1. 3) Stord 2, Finnaas 2. 4) Tysnes 2, Kvinnherred 2. 5) Ullensvang 5, Ulvik 1, Eidfjord 1, Røldal 1. 6) Strandebarm 2, Varaldsø 2, Jondal 2, Kvam 2. 7) Voss 3, Vossestranden 1. 8) Samnanger 1, Fane 2, Fuse 1, Os 2, Haalandsdalen 1. 9) Aarstad 7, Askøen 4, Sund 1. 10) Haus 5, Hosanger 2, Hammer 3, Aasene 1, Modalen 1, Bruvik 2. 11) Alversund 3, Herlø 2, Hjelmen 1. 12) Lindaas 3, Masfjorden 1, Austrheim 1, Manger 2.

XIII. Bergens by.

	Flateindhold i km. ²	Tilstedev. indb. 1ste decb. 1910.	Læger. ¹⁾	Tandlæger.	Jormødre.
Bergens by	13,55	75 588	64	35	30

1) Desuten er distriktslægerne i Nordre Midthordland og Alversund bosat i Bergen.

Sundhetstilstanden synes at ha været mindre tilfredsstillende at dømme efter antallet av de anmeldte epidemiske sygdomstilfælde. Dette utgjorde for aaret 12575 med 262 dødsfald, mot henholdsvis 8873 og 183 aaret forut. Flere viktigere epidemiske sygdomme hadde ikke liten utbredning. Om høsten begyndte en meslingeepidemi, som fortsatte i 1913. Difteri og i større grad kikhoste viste stigning i de angrepnes antal mot aaret forut, likesaa akute katarrer i aandedrætsorganerne, influensa, lungebetændelse og pleurrit, mens skarlagensfeber, giftfeber og akut diarré viser nedgang.

Dødeligheten. De dødes antal utgjorde 1048 eller 13,6 pro mille av den beregnede tilstedeværende middelfolkemængde (76869). I 1911 var dødeligheten 12,3 pro mille.

Til Bergens helseraad anmeldtes av lægerne ialt 1048 dødsfald, derav 6 med ukjent dødsårsak. Dødsfaldenes fordeling paa maanederne, paa byens befolkning og paa utenbys hjemmehørende, som er begravet i Bergen o. s. v. vil sees av følgende tabel:

	Aaret.	Januar.	Februar.	Mars.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
I. Byens befolkning:													
Dødsfald ved sygdom	943	96	104	96	82	82	74	63	57	50	61	80	98
Ulykkestilfælde	29	4	1	2	3	6	5	1	2	-	1	1	3
Selv mord	6	-	-	1	1	-	3	-	-	-	1	-	-
Død utenbys	22	-	1	3	3	5	4	3	1	-	2	-	-
Sum	1000	100	106	102	89	93	86	67	60	50	65	81	101
II. Utenbys hjemmehørende begravet i Bergen													
Død paa sykehus	4	-	-	-	-	1	-	-	1	1	-	1	-
« « sindssykehus	15	1	-	3	-	-	-	5	2	2	-	-	2
Spedalske	9	-	-	3	-	-	1	-	1	3	-	1	-
Sum	48	4	-	6	3	3	4	7	5	7	2	3	4
Tilsammen	1048	104	106	108	92	96	90	74	65	57	67	84	105

Den procentvise dødelighet inden de forskjellige aldersklasser vil sees av følgende tabel:

Sum.	0-1	1-5	5-10	10-15	15-20	20-25	25-30	30-40	40-50	50-60	60-70	70-80	80-90	90-100
1048	114	86	34	30	36	50	38	86	85	96	129	147	101	16
i pct.	10,9	8,2	3,2	2,9	3,4	4,8	3,6	8,2	8,1	9,2	12,3	14,0	9,6	1,5
	264 = 25,2 pct.				784 = 74,8 pct.									

Til oplysning om de **epidemiske sygdomme** i almindelighet henvises til tabellen paa næste side, sammendraget efter de fra lægerne og sykehusene indkomne opgaver.

Tyfoidfeber anmeldtes med 60 tilfælde og 8 dødsfald. 11 var paratyfus B, og av disse døde ingen. Samtlige behandledes paa sykehus. De fleste tilfælde optraadte i høstmaanederne. Smitten skrev sig sandsynligvis oprindelig fra melk fra et av byens meierier, i hvis distrikt sygdommen viste sig. 8 personer smittedes ved melk, 24 ved overførsel fra person til person; 5 var smittet utenbys, og for 23 var smittemaaten ukjent.

Av **cerebrospinalmeningit** opføres et dødelig endende tilfælde hos en voksen kvinde.

Av **akut poliomyelit** angrepes 23 personer, av hvilke 4 døde. Av dem som overstod sygdommen, helbrededes 6, 4 fik mindre og 9 større varig mén efter. 15 tilfælde forekom i maanederne juli—september. Dette kan for en del sættes i forbindelse med de angrepsnes sommerophold paa landet i byens nærhet, saaledes i Lindaas. Ingen direkte omgang hadde fundet sted mellem to familier hvor 2 søskendebarn blev syke, men en fælles tante, som selv var frisk, hadde vanket i begge familier. Nogenlunde samtidig angrepes 3 barn, som bodde i nærheten av hinanden og lekte sammen paa gaten. Forøvrig optraadte tilfældene spredt omkring i byen; uten at nogen smittesammenheng kunde paavises.

Skarlagensfeber viser forholdsvis faa anmeldte angrepne mot de nærmest foregaaende 3 aar. Sygdommen var fremdeles meget let i sit forløp. Antallet av syke kan med sikkerhet siges at ha været adskillig større end de opførte 51 tilfælde. Indlæggelse i sykehus skedde kun fra særlig daarlige hjem, eller hvor sygdommen antok en noget alvorligere karakter. Samtlige 5 døde opføres fra Bergens sykehus.

Meslinger optraadte i større antal i sidste kvartal som indledning til den for det meste hvert 4de aar tilbakevendende epidemi, som naadde sit høidepunkt i 1913. I 1912 anmeldtes 1 845 tilfælde. 11 patienter behandledes i sykehus, av disse hadde 5 meslingecroup.

Difteri (croup) optraadte noget hyppigere end i 1911. Sygdommen forløper dog nu betydelig mildere end for nogen faa aar siden; dødeligheten har været jevnt avtagende aar for aar. De syke var spredt over hele byen. Bacillebærerne syntes at spille en forholdsvis underordnet rolle for sygdommens utbredning. Lettere kliniske tilfælde blir ofte upaaagtet, særlig de med næsedifteri. Omtrent samtlige næsedifterier er indlagt gjennom polikliniken, og fandtes oftest at skrive sig fra de steder, hvor der samtidig optraadte en række tilfælde av sygdommen. Av de ialt anmeldte 738 tilfælde av difteri blev 726 eller 98,0 pct. behandlet i sykehus. — Angaaende smitte gjennom melk opplyses, at der indtraf 12 tilfælde i 10 familier, som alle fik sin melkeforsyning fra en gaard i Fane, hvor budeien viste sig at lide av næsedifteri.

Kikhoste var adskillig hyppigere end aaret forut.

Av **akute katarrar** i **aandedrætsorganerne** anmeldtes ialt 5 210 behandlede, vel det hittil høieste antal for et enkelt aar.

Lungebetændelse og **pleurit** viser ogsaa høiere tal end de vanlige, mens

gigtfeber var mindre hyppig end aaret forut.

For **fnat** behandledes 143 patienter.

Epidemiske sygdomme.

	Ialt kjendte		Tiden er opgit for	Januar.	Februar.	Mars.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
	tilfælde.	dedsfald.													
Tyfoidfeber	60	8	60	2	2	4	4	4	1	2	7	9	8	11	6
Cerebrospinalmeningit (epid.) . . .	1	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-
Akut poliomyelit	23	4	23	2	1	-	-	-	1	5	5	5	3	1	-
Skarlagensfeber	51	5	51	7	8	1	3	6	5	4	2	-	5	6	4
Meslinger	1845	19	1845	-	-	-	-	-	-	1	-	22	241	739	842
Difteri (croup)	738	32	738	105	71	77	55	73	65	44	59	49	68	41	31
Barselfeber	2	1	2	-	-	-	-	-	1	-	-	1	-	-	-
Pyæmi, septhæmi	14	14	10	2	1	-	-	-	2	1	1	-	1	-	2
Pemfigus (hos nyfødte)	8	-	8	2	-	-	-	-	-	-	3	-	2	-	1
Rosen	170	3	170	20	21	15	15	23	10	6	11	10	19	10	10
Røde hunde	16	-	16	-	-	6	9	1	-	-	-	-	-	-	-
Vandkopper	315	-	315	82	63	25	28	38	28	6	8	15	-	12	10
Kusma	121	-	121	2	22	6	11	24	6	6	4	6	6	11	17
Kikhoste	425	10	425	68	55	41	28	37	31	27	21	13	37	46	21
Akute katarrer i aandedrætsorg.	5210	53	5175	842	722	473	464	365	301	171	183	271	379	520	484
Influenza	1000	5	1000	164	307	143	34	35	20	5	5	18	23	100	146
Lungebetændelse	640	70	640	101	118	68	70	47	39	16	22	23	26	56	54
Pleurit	413	2	413	46	32	41	35	45	33	20	25	22	40	37	37
Gigtfeber	370	8	370	44	49	30	34	33	34	22	26	22	24	29	23
Koldfeber	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-
Akut diarré (kolerine)	1151	26	1151	105	78	69	74	93	118	126	160	110	64	82	72
Skjorbuk	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tilsammen	12575	262	12535	1594	1550	999	864	824	695	462	542	598	946	1701	1760

De veneriske sygdommes hyppighet og fordeling paa maanederne vil sees av følgende tabel:

Sygd.	Tilfælde.	Januar.	Februar.	Mars.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
Veneriske saar.	98	10	7	8	8	9	3	7	14	5	10	10	7
Syfilis, erhvervet	103	6	8	17	7	5	6	6	9	15	5	12	7
— medfødt	6	.	.	2	3	.	.	.	.	.	1	.	.
Gonorré, uretrit.	575	37	36	49	39	58	31	56	54	56	52	68	39

Antallet av veneriske sygdomstilfælde, behandlet i aarene 1905—1912, vil sees av følgende tabel:

Aar.	Veneriske saar og syfilis (konstitutionel og medfødt).						Gonorré (uretrit).						Tilsammen.		
	Paa sykehus.			Utenfor sykehus.			Paa sykehus.			Utenfor sykehus.			Veneriske sygdomme.	Veneriske saar og syfilis.	Gonorré og uretrit.
	Behandlede.	Derav		Behandlede.	Derav		Behandlede.	Derav		Behandlede.	Derav				
		Md.	Kv.		Md.	Kv.		Md.	Kv.		Md.	Kv.			
1912..	51	31	20	156	141	15	11	9	2	564	494	70	782	207	575
1911..	79	45	34	205	178	27	24	17	7	618	580	38	926	284	642
1910..	82	43	39	210	191	19	32	24	8	645	589	56	969	292	677
1909..	65	32	33	329	270	59	33	23	10	684	621	63	1111	394	717
1908..	59	34	25	211	197	14	29	27	2	695	633	62	994	270	724
1907..	34	28	6	155	129	26	37	30	7	525	483	42	751	189	562
1906..	44	25	19	130	114	16	41	20	21	592	560	32	807	174	633
1905..	76	53	23	142	131	11	48	31	17	425	401	24	691	218	473

De anmeldte tilfælde av chanker og syfilis pr. 10 000 indbyggere stiller sig saaledes for nedenstaaende aarrække (middelfolkemængden var efter meddelelse fra Det statistiske centralbyraa beregnet til: 76 869).

1898	1899	1900	1901	1902	1903	1904	1905	1906	1907	1908	1909	1910	1911	1912
47,7	42,3	37,1	31,2	26,8	37,6	30,6	26,6	21,7	23,2	33,0	50,7	38,6	37,3	26,9
37,02					27,9					37,3				

En del kvinder med venerisk sygdom — rekonvalescenter og lettere tilfælde — er, som tidligere, behandlet i «Indremissionens redningshjem for kvinder». Dette faar aarlig en sum av sundhetsvæsenet til drift, og staar under regelmæssig lægetilsyn, som lønnes av sundhetsvæsenet.

De veneriske sygdomme i Bergen har for samtlige formers vedkommende været i jevn og betydelig avtagen i de senere aar. Antallet av anmeldte nye tilfælde av erhvervet syfilis er saaledes i løpet av aarene 1909 til 1912 innskærket til omtrent det halve. Aarsakerne er det vanskelig at ha nogen mening om. Forholdsreglerne mot de veneriske sygdomme har i en aarrække været de samme.

Tuberkulose. Angaaende de i aarets løp nyanmeldte og av tuberkulose-protokollen utgaaede tilfælde av tuberkulose sygdomme m. v. henvises til tabellen i den almindelige beretning. — Dødsfald av lungetuberkulose utgjorde 17,2 pct. av samtlige ved sygdom forarsakede dødsfald og 23,3 pct. av dødsfald av ikke epidemiske sygdomme. — Sundhetsvæsenets poliklinik for lungesygdomme har siden mars 1912 været ledet av sundhetsinspektøren. Formandskapet vedtok nemlig 6te juni, at polikliniken for lungetuberkulose skulde forbli under helseraadets bestyrelse med sundhetsinspektøren som tilsynshavende læge istedetfor, som under sidste budgetforhandling forutsat, at tilknyttet sykehusstyret og underlægges Lungegaardshospitalets bestyrende læge. — Ved polikliniken er i aarets løp undersøgt 187 nye patienter, av disse hadde 38 tuberkulose. Foruten 427 gamle patienter undersøgtes ogsaa 124 barn for «Maiblomsten»s feriekoloni paa Ferstad. Det frivillige tuberkulosearbeide er fortsatt paa samme maate som omtalt i den forrige trykte medicinalberetning. — 146 anmeldelser av tuberkulose hos utenbys patienter er oversendt helseraadens ordførere paa hjemstederne. Efter tuberkulose-lovens § 6 er 16 mænd og 11 kvinder indlagt i sykehus paa grund av daarlige hygieniske forhold i hjemmet. — Av komitéen for fri sykehusforpleining er indlagt som lidende av tuberkulose i Bergens sykehus 14, i Lyster sanatorium 12 og i Hagevikens kysthospital 70 syke.

Angaaende stadsfysikatets **sindssyke** henvises til tabellen i den almindelige beretning.

Av **obstetriciske operationer** er ialt av læger utført 269 derav 69 paa fødselsstiftelsen. Angaaende indikationer og utfald henvises til tabellen paa side 147 og 148.

Angaaende **jormorhjælpen** se den almindelige beretning.

Paa **fødselsstiftelsen** kom der i aarets løp ind 482 kvinder; da 6 kom ind 2 ganger, bestod belægget av 476 kvinder. Av disse gik 4 ut uten at føde, 4 behandledes for gynækologiske sygdomme, 1 for blæremola og 5 for abort, 2 kvinder hadde født før indkomsten, den ene hadde barnet med, den anden ikke. Tilbake blev 460 kvinder, som fødte paa stiftelsen 468 barn, idet 8 fik tvillinger; regnes den med, som hadde født før indkomsten, men hadde barnet med, blir der 469 barn.

Fosterleierne var følgende:

Issefødsel	436	{ 1ste isseleie 262, derav med panden fortil 7 2det — 174, — « — — 2
Ansigtfødsel	2.	
Pandefødsel	1.	
Bækkenendefødsel	21	{ 1ste sæteleie 9. 2det — 4. 1ste fotleie 3. 2det — 2. 1ste samlet bæk- kenendeleie 2. 2det — 1.
Tverleie	4	
Ubestemt leie	4	

Obstetriciske operationer.

Indikation.	Tangforløsning.			Vending.				Utrækning ved bækkenendeleie.			Partus præmaturus artificialis.			Keisersnit.		Efterbyrdsoperation.
	Mødre.		Barn.	Mødre.		Barn.		Mødre.	Barn.		Mødre.	Barn.		Mødre.	Barn.	Mødre.
	Lev.	Lev.	Df.	Lev.	Død.	Lev.	Df.	Lev.	Lev.	Df.	Lev.	Lev.	Df.	Lev.	Lev.	Lev.
Paa fødselsstiftelsen:																
Utilstrækkelige rier, langsom fødsel..	9	9	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-
Bækkensneverhet	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	8	6	2	-	-	-
Barselkrampe	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Placenta prævia	2	2	-	1	1	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Feber hos barselkvinden	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Utmattelse hos barselkvinden	3	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Sygdom hos barselkvinden (hjertefeil, nyresygdom)	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Stramme bløddele	4	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Fortidlig løsning av morkaken	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tøiet nedre uterinsegment	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Isseleie med panden fortil	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Dyp tverstand	4	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tverleie og skjævt leie	-	-	-	3	-	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
— og forliggende morkake	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Daarlig fosterlyd	13	12	1	1	-	1	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-
Fremfald av navlesnor	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Blødning	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	7
Tilsammen	44	42	2	5	3	4	4	2	2	-	8	6	2	-	-	7

Obstetriciske operationer.

Indikation.	Tangforløsning.			Vending.				Uttrækning ved bækkenendeleie.			Partus præmaturus artificialis.			Keisersnit.		Efterbyrdsoperation.
	Mødre.		Barn.	Mødre.		Barn.		Mødre.		Barn.	Mødre.		Barn.	Mødre.		
	Lev.	Lev.	Df.	Lev.	Død.	Lev.	Df.	Lev.	Lev.	Df.	Lev.	Lev.	Df.	Lev.	Lev.	Lev.
Utenfor fødselstiftelsen:																
Svake rier, langvarig fødsel.....	75	74	1	1	-	1	-	15	12	3	-	-	-	-	-	-
Bækkensneverhet	12	9	3	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	1	1	-
Barselkrampe	5	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Placenta prævia	1	-	1	2	-	1	1	1	1	-	-	-	-	-	-	-
Blødning	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	9
Trange ydre fødselsdele.....	26	25	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Slap vattersottig livmor	-	-	-	-	-	-	-	2	-	2	-	-	-	-	-	2
Sygdом hos moren.....	3	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Hodeleie med panden fortil.....	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Uregelmæssige, svake fosterlyd.....	8	8	-	-	-	-	-	4	4	-	-	-	-	-	-	-
Dyp tverstand	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tverleie	-	-	-	8	-	7	1	1	- ¹⁾ 1	-	-	-	-	-	-	-
Fremfald av navlesnor	2	2	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Sygdом hos fosteret	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Fastvoksning	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6
Uopgit indikation	8	8	-	-	-	-	-	2	2	-	-	-	-	-	-	-
Tilsammen	144	137	7	12	-	10	2	25	19	6	1	1	-	1	1	17
Ialt i Bergen.....	188	179	9	17	3	14	6	27	21	6	9	7	2	1	1	24
		188		20		20			27			9				

¹⁾ Partus corpore conduplicato.

Angaaende tvillingfødslerne meddeles, at 1ste tvilling forløstes 6 ganger ved naturens hjælp, 1 gang ved tang, dertil utstøttes et misfoster spontant. 2den tvilling fødtes ved naturens hjælp 5 ganger, forløstes 1 gang ved tang paa grund av daarlige fosterlyd, 2 ganger ved vending, den ene paa grund av tverleie den anden paa grund av daarlige fosterlyd. Leierne var følgende:

	1ste isseleie.	2det isseleie.	1ste sæteleie.	2det fotleie.	2det samlet bækken- endeleie.	Tver- leie.
1ste tvilling	4	3	-	-	-	-
2den —	3	1	1	1	1	1

Dertil kommer det ovennævnte misfoster som 1ste tvilling med ubestemt leie.

Der døde 4 kvinder; av disse kom en inficeret ind paa stiftelsen og døde der av sepsis, en inlagdes sandsynlig lidende av meningit og døde **uforløst**. Der gjordes hos hende 10 à 15 minutter efter døden keisersnit; under operationen var der endnu puls i navlesnoren, men fosterets blod var lakfarvet, og aandedrættet kunde ikke bringes igang. De to øvrige kvinder døde paa grund av for stort blodtap.

Hos 1 kvinde indtraf bristning av livmoren. Der blev fremkaldt kunstig fortidlig fødsel, og der maatte gjøres vending paa grund av fremfald av navlesnoren. Under vendingen brast livmorhalsens bakre væg med aapning ind til bughulen. Der indtraadte helbredelse.

Fra den til stiftelsen knyttede **jormorskole** uteksaminertes 20 elever; av disse var fra:

Kristiania	1	Romsdals amt	5
Lister og Mandals amt	1	Nordre Trondhjems amt	1
Søndre Bergenhus amt	4	Nordlands amt	1
Bergens by	1	Tromsø amt	2
Nordre Bergenhus amt	3	Finmarkens amt	1

Antallet av **fødte** og **døde** sees av følgende tabel:

Lægedistrikter.	Fødte		Døde						
	leven- de.	død- fødte.	ialt.	0—1 aar.	i 1ste døgn.	paa barsel- seng.	ved ulyk- kelige hæn- delser.	ved selv- mord.	ved mord og drap.
Bergens by	1917	57	1048	141	17	2	30	7	1

Der blir et overskudd av 869 fødte og forholdet mellem fødte og døde = 100 : 54,7.

Dødsfald paa barselseng. Efter presternes opgaver døde 2 kvinder paa barselseng. Lægerne har opgit dødsårsaken for 3 kvinder saaledes: barsel-feber 1, barselkrampe 1, ektopisk svangerskap 1.

Angaaende **dødsårsakerne** for de indtrufne dødsfald henvises til tabellen paa side 150 og flg.

Liste over de av lægerne

(Forts.). Dødsårsak.	Tilsammen.	Derav		Alder									
				0—1		1—5		5—10		10—15			
		Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.		
Skjørbruk	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Diabetes	10	3	7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Leukæmi, pseudoleukæmi	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Rakit	4	2	2	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-
V. Sygdomme i nervesystemet.													
Apoplexi og hjerneemboli	47	22	25	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Meningit (suppurativ)	11	5	6	-	1	1	3	1	-	-	-	1	-
Paralysis generalis	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Epilepsi	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Andre hjernesygdomme	4	1	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Rygmarvstøring (tabes dorsalis)	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kramper hos smaabarn	12	9	3	8	3	1	-	-	-	-	-	-	-
Andre sygdomme i nervesystemet	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
VI. Sygdomme i kredsløpsorganerne.													
Endo-, perikardit	4	3	1	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-
Klappefeil	26	10	16	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-
Hjertemuskel­sygdomme	36	20	16	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Arteriosklerose	38	20	18	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aneurysma	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Hjertelammelse	37	17	20	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-
VII. Sygdomme i aandedrætsorganerne.													
Bronkit, akut	18	4	14	3	3	-	2	-	2	-	-	-	-
—, kronisk, bronkiektasi	17	7	10	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Astma, emfysem	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Lungebetændelse, katarralsk	35	15	20	8	7	6	6	-	-	-	-	-	-
Lungegangræn	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Pleurit, serøs	2	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Andre sygdomme i aandedrætsorg.	2	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
VIII. Sygdomme i fordøiel­sesorganerne.													
Mave-tarmkatarr (kronisk)	8	3	5	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Mave-, duodenalsaar	6	3	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Blindtarmbetændelse (appendicit)	2	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Diffus peritonit	9	3	6	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Indeklemt brok	2	1	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Volvulus og ileus av andre aarsaker	5	2	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Galdestensygdomme	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Leverkirrose	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Andre sygdomme i fordøiel­sesorg.	6	4	2	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-

Meddelte dødsårsaker.

ifølge kjønn.

15-20		20-25		25-30		30-40		40-50		50-60		60-70		70-80		80-90		90-100	
Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	2	-	-	-	1	-	-	1	2	-	1	1	-	1	1	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	3	4	5	7	9	8	3	6	1	-
-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	1	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	2	3	-	2	3	4	1	2	1	3	1	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	2	3	3	5	13	7	1	-	1	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	1	6	3	7	5	5	8	2	1
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	1	2	1	2	6	6	4	4	4	1	3	1	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	3	1	1	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5	5	3	2	2	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	4	-
-	-	-	-	-	-	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	2	-	1	-	-
-	-	1	-	-	-	-	1	1	1	1	-	1	-	1	1	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	4	-	-	-	-	-	-	1	-	1	1	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	1	-	1	2	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	1	-	-
-	-	1	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1	-	-	-	1	-	-	-

Liste over de av lægerne

(Forts.) Dødsårsak.	Tilsammen.	Derav		Alder							
				0—1		1—5		5—10		10—15	
		Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.
IX. Sygdomme i urin- og kjønnsorganerne.											
Nefrit, akut	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
— kronisk (morb. Brightii) . .	19	8	11	-	-	-	-	-	-	-	-
Cystit, cystopyelit	7	3	4	-	-	-	-	-	-	-	-
Nyresten- og blærestensygdomme .	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Andre nyre- og urinveissygdomme	4	3	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Sygdomme i kjønnsorganerne, som ikke henhører under nogen anden gruppe	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
X. Svulster.											
Carcinom (kræft) i mavesækken . .	38	21	17	-	-	-	-	-	-	-	-
— — - fordøielsesorg	14	9	5	-	-	-	-	-	-	-	-
— — - brystkjertelen	4	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-
— — - livmøren	16	-	16	-	-	-	-	-	-	-	-
— — - andre organer, eller med uopgit sæte	9	4	5	-	-	-	-	-	-	-	-
Sarkom i bensystemet	3	1	2	-	-	-	-	-	-	-	-
Andre svulster	7	2	5	-	-	-	-	-	-	-	-
XI. Sygdomme i hud, bindevæv, ben og led, som ikke kan henføres under nogen av de foregaaende grupper.											
Ben- og ledsygdomme	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
XII. Svangerskaps og barselsygdomme.											
Barselkrampe	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Ektopisk svangerskap	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Dødsfald ved sygdom	996	460	536	60	50	41	38	13	17	15	1
Ukjendt dødsårsak	6	4	2	3	1	-	-	-	-	-	-
XIII. Unaturlig død.											
Selvmord	6	4	2	-	-	-	-	-	-	-	-
Andre akute forgiftninger	2	1	1	-	-	¹⁾ 1	-	-	-	-	-
Drukning	18	14	4	-	-	1	1	1	-	-	-
Forfrysning	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Forbrænding	3	-	3	-	-	-	2	-	-	-	-
Vaadeskud	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Andre ulykkestilfælde	15	12	3	-	-	²⁾ 2	-	3	-	1	-
Tilsammen	1048	496	552	63	51	45	41	17	17	16	1

¹⁾ Lutforgiftning. ²⁾ 1 Fr. cranii. ³⁾ Fr. columnæ. ⁴⁾ Kvælning under brand.

Meddelte dødsårsaker.

I alder og kjønn.																			
15—20		20—25		25—30		30—40		40—50		50—60		60—70		70—80		80—90		90—100	
Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-
-	1	-	1	-	-	-	-	3	2	3	2	2	1	-	3	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	1	-	2	1	-	1	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1	-	1	-	1	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	3	-	3	1	3	3	11	4	-	6	1	3	-	-
-	-	-	-	-	-	1	-	1	1	1	1	2	2	4	-	1	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1	-	1	-	1	-	-
-	-	-	-	-	-	-	2	-	3	-	3	-	5	-	3	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	1	-	2	1	1	2	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	2	1	-	1	-	2	-	1	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
14	18	23	22	16	16	34	47	40	42	40	49	60	67	66	78	33	67	5	11
1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-
-	-	1	-	-	-	1	-	-	-	1	1	1	-	-	1	-	-	-	-
-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2	-	-	1	5	-	2	1	1	-	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-
-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	2	-	-	-	1	-	³⁾ 1	1	⁴⁾ 1	-	-	-	1	1	-	1	-	-
17	19	27	23	21	17	38	48	42	43	44	52	61	68	67	80	33	68	5	11

De **hyppigste dødsårsaker** var: lungetuberkulose 171, organisk hjertesygdom, arteriosklerose 100, kreft (cancer og sarkom) 84, lungebetændelse 70, alderdomssvakhet 64, akutte katarrer i aandedrætsorganerne og katarralsk lungebetændelse 53, hjerneslag 47, hjertelammelse 37, difteri (croup) 32.

Veirliget. Efter meddelelse fra det meteorologiske institut i Bergen var aarets middelbarometerstand 757,0 mm., middeltemperaturen 7,4° C. Den høieste varmegrad var 26,8° C. i juli, den laveste kuldegrad ÷ 13,7° C. i februar. Den samlede nedbør utgjorde 1 962 mm. Den største nedbørhøide hadde december med 343 mm., den mindste juni med 56 mm. — Juni og særlig juli hadde varmt og tørt veir, høsten fra oktober og forjulsvinteren hadde stigende nedbørmængder.

Levemaate og hygieniske forhold. I byen hersker fremdeles stor bolignød. Den tilvekst i byggevirksomheten, som begyndte i 1909 og fortsatte i 1910 og 1911 er i 1912 gaat sterkt tilbake. Der savnes et sakyndig boligtilsyn og plan og orden i forholdsreglerne. I august 1912 holdtes i Bergen det «1ste norske landsmøte for eiendomsinteresser og boligspørsmål»; disses sanitære side behandledes i et foredrag av stadsfysikus om «Boligforholdene og folkehelsen».

Kontrollen med nærings- og nydelsesmidlerne, med utsalgssteder for matvarer, bakerier, slagterier, kjøt- og pøseforretninger, staller, fjøs o. s. v. utførtes, som før, av kommunedyrlægen, som ogsaa bestyrer den kommunale kjøtkontrol. Ifølge hans beretning undersøktes ved kjøtkontrolstationerne i 1912 82 361 slagtt med en samlet vekt av 3 864 737,5 kg. Der konfiskertes herav 12 675,5 kg, væsentlig indre organer, særlig lever, (leverikter), som viste sig utjenlig til menneskeføde. Kjøtpriserne er steged betydelig. Kjøtets beskaffenhet og behandling viser kun smaa fremskritt til det bedre. — Av utenlandsk kjøt undersøktes 279 687,4 kg., hovedsagelig engelsk hestetøndekjøt, hvilket tidligere ikke har været underkastet nogen lovbefalet kontrol; denne er nu blit ordnet ved lov. Der blev konfiskert 6 937,5 kg. av dette kjøt i 1912.

Med fisketorvet førtes jevnlig kontrol. Der opprettes fremdeles nye fiskeforretninger omkring i byen, til hvis indretning har maattet stilles strenge krav.

Melketilførselen sker hovedsagelig gjennom de i byen virkende meierier, og kontrollen med melkens beskaffenhet sker fremdeles ved kommunedyrlægenes laboratorium. Der foretages aarlig befarung av de meieriers samlestationer, som har indgaat paa samarbeide med Bergens sundhetsvæsen.

De i tidligere beretninger omtalte byggryn, som er bleket med svovlsyring og polert med talkum, og som væsentlig skriver sig fra fra utenlandske møller, sælges som før, og grynene indtar en fremherskende plads paa markedet, da de ved sit penere utseende foretrækkes av kjøperne. Forhandlingen av disse gryn kan dog ikke lovlig forbydes.

Forøvrigt henvises angaaende en række andre undersøkelser av nærings- og nydelsesmidler til den trykte beretning for 1912 fra Bergens helseraad ved stadsfysikus Geirsvold.

Indredning av vandklosetter foregaar fremdeles (i 1912 421 saadanne). I de centrale bydele, som har avløp til Lille Lungegaardsvand og Vaagen, har helseraadet paa grund av kloakkernes elendige forfatning kun tillatt W. C. i forbindelse med «Friedrichske Desinfektionsgruber». — Hensigten er dog at sløife disse, efterhvert som tidsmessige kloaker anlægges. — Renovationen forresten, foregaar som før, ved kaggssystemet.

Utryddelsen av rotter har været fortsat paa samme vis som i tidligere beretninger omtalt, og man begynder at se gode resultater av arbeidet.

Gaternes vedlikehold og renhold maa betegnes som mangelfuldt. Brolægningen er utilfredsstillende og blir sjelden eller aldrig utbedret; i de store, aapne fuger mellom de kuplede eller slidte brosten samler der sig urin, gjødsel og gatelort, som gjærer, raatner og stinker. Smaa brolagte stykker veksler i en gate med makadamiserte partier, som i regnveir er en eneste søle og i tørveir en støvmasse.

Renholdet av gaterne er beregnet paa stadig øsregn, kun da er gaterne rene, og da hersker altid den bedste sundhetstilstand. Etter kort tids tørke faar gaterne et litet tiltalende utseende. Det er en sørgelig tilbakegang fra den velkjendte, nedarvede bergenske renlighet, saaledes som den endnu sees bevaret omkring de karakteristiske smaa sjømandshjem i enkelte dele av byen. Den sterke indvandring fra laddistrikterne har i høi grad bidraget til at utviske den renlighetssans, som Hollændere og Hanseater bragte med herop, og som desværre er vor egen nation saa fremmed.

Sykehus og sykepleie. Det nye kommunale sykehus paa Haukeland blev tat ibruk i januar 1912. Allerede i dette første driftsaar har for de medisinske og kirurgiske avdelingens vedkommende pladsen vist sig for liten, saa videre utvidelse er blit nødvendig. Til det gamle sykehus overflyttedes arbeidsanstalten med hele dens arbeidsvirksomhet, dens kroniske syke og fattigforsørgede gamle. I byen ligger desuten det kommunale Neevengaarden sindssykeasyl og et epidemilasaret, Lungegaardens sykehus, fremdeles fødselsstiftelsen (statens), St. Jørgens hospital og pleiestiftelsen nr. 1 til pleie og behandling av spedalske, et katolsk St. Franciskus's hospital, Rosenbergs private sindssykeasyl, Det røde kors's og diakonisseanstaltens kliniker. — Foruten den tidligere omtalte poliklinik for lungesygdomme findes en poliklinik for spædbarnspleie og en for spædbarnundersøkelser paa moderhjemmet, likesaa var den ved fødselsstiftelsen oprettede «spædbarnkontrol» i virksomhet.

Badeindretninger. Ved det kommunale sykehus (i Teatergaten) levertes ialt 20 434 bad, derav til funksionærer ved sykehuset og Lungegaardshospitalet 1 395, resten til betalende personer. Ved Markens folkebad toges 65 500 badstubad, dampbad og styrt, ved doktor Wieseners folkebad 29 073 styrtbad. Ved Sydnes og Nordnes findes sjøbadehus til bruk om sommeren.

Om byens **apotek** se den almindelige beretning.

I **helseraadet** holdtes 39 møter og behandledes 320 saker.

Ved stadsfysikatets kontor behandledes ialt 5 225 saker, hvorav 826 er inddatt i sundhetskommisjonens journal, 117 i stadsfysikatets og 6 i karantænekommissionens.

Sundhetsbetjentene har avgitt 2 132 anmeldelser om sanitære misligheter av forskjellig slags. Den i aaret nyansatte sundhetsbetjent til at føre tilsyn med de sanitære forhold paa havnen, med bondelosjier, pensionater m. v., har ialt foretat 904 inspektioner. — I almindelighet synes renlighetsforholdene ombord i skibene at være bedret i betydelig grad særlig med hensyn til passagerbekvemmelighetene. Blandt mandskaper og fyrbøtere staar dog ordens- og renlighetssansen ofte endnu langt tilbake.

Desinfektion efter smitsomme sykdomme er utført som tidligere. I hjemmene foretoges 1 058 desinfektioner og ved epidemilasaretets desinfektionsanstalt 451 desinfektioner omfattende 9 758 kolli fra 921 hjem, derav 241 utenbys.

Kontrollen med sjøværts indførsel av smitsomme sykdomme, har som før været utført av stadsfysikus.

Ved den offentlige **vaksinering**, utført av stadsfysikus, vaksinertes 910 personer, privat av byens læger 67.

Tilsynet med utsatte pleiebarn utførtes som før av egen læge (kvindelig). Ifølge den herom avgivne beretning var antallet av pleiebarn den 1ste januar 1912 169. I aarets løp indkom 14, utgik 18, ved aarets utgang altsaa tilbake 165. Av de utgaaede er 6 adoptert av sine pleieførelde eller kommet tilbake til sine egne forældre, 3 er flyttet til anden kommune, 7 har fyldt 14 aar, og 2 er døde. Ved helseraadets indgripen er 3 pleiebarn flyttet i aarets løp og anbragt i andre pleiehjem. Tilsynet med barnene er forøvrig utført som før. Av akute, smitsomme sygdomme er blandt pleiebarnene optraadt enkelte spredte tilfælde av difteri og skarlagensfeber, likesom den meslingeepidemi med ledsagende eftersydomme, som indtraf i aarets sidste kvartal, ogsaa rammet pleiebarnene. Dog døde ingen av dem som følge av meslinger. De 2 ovenfor nævnte dødsfald foranledigedes det ene av septisk skarlagensfeber, det andet av tuberculosis intestinorum (laa paa Lungegaardens sykehus). — Angaaende poliklinikernes virksomhet m. v., henvises til sundhetskommisionens trykte beretning for 1912.

XIV. Nordre Bergenhus amt.

Lægedistriktsinddeling, flateindhold, indbyggere, medicinalpersonale.

Lægedistrikter.	Tilsvarende herreder, dele derav og bykommune.	Flateindhold i km. ²	Til-telev. indb. 1ste decb. 1910.	Læger.	Tandlæger.	Jornedre.	Hjælpevaksinater.
Amtet	.....	18481,51	88 943	29	2	83	66
1. Lærdal	.....	3 625,86	6 581	3	-	9	6
	Lærdal	583,67	1 878	2	-	3	1
	Borgund	577,94	721	-	-	1	1
	Aardal	994,60	1 490	-	-	3	1
	Aurland	1 455,95	2 328	1	-	2	2
	Av Leikanger: Gaardene Frønningen og Tingestad av Fresvik sogn	13,70	164	-	-	-	1
2. Lyster	.....	2 225,15	5 222	5	-	4	4
	Lyster	1 559,87	3 051	4	-	3	3
	Jostedalen	529,20	934	-	-	1	1
	Av Hafslø: Joranger sogn	136,08	516	1	-	-	-
	Fet		415	-	-	-	-
	samt av Solvorn sogn gaarden Ytre Kroken og det tidligere Urnes sogn		306	-	-	-	-

Lægedistrikter.	Tilsvarende herreder, dele derav og bykommune.	Flateindhold i km. ²	Tilstedev. indb. 1ste dech. 1910.	Læger.	Tandlæger.	Jormødre.	Hjælpevaksinatore.
3. Sogndal.....	.....	887,33	5 466	1	-	3	3
	Sogndal.....	440,66	3 610	1	-	1	1
	Av Hafslo:					1) ²	2
	Hafslo sogn.....	446,67	1 431	-	-	-	-
	Solvorn (undt. gaarden Ytre Kroken og det tidligere Urnes sogn)			425	-	-	-
4. Vik.....	.....	1 792,24	8 057	3	-	10	6
	Leikanger (med undertagelse av det, som tilhører Lærdal distrikt)	451,43	2 427	1	-	4	3
	Balestrand.....	626,15	2 213	1	-	2	2
	Vik.....	714,66	3 417	1	-	4	1
5. Gulen.....	.....	885,00	6 408	1	-	9	7
	Gulen.....	416,64	3 070	1	-	2) ⁵	3
	Sulen.....	213,25	1 807	-	-	3	3
	Brekke.....	185,59	951	-	-	1	1
	Bø sogn av Hyllestad	69,52	580	-	-	-	-
6. Kirkebø.....	.....	1 467,57	6 139	2	-	7	5
	Kirkebø.....	667,00	1 668	1	-	3	1
	Lavik.....	239,63	1 122	1	-	1	1
	Gaular.....	560,94	3 349	-	-	3	3
7. Ytre Søndfjord...	.....	874,86	8 404	3	-	8	6
	Hyllestad (undtagen Bø sogn).....	191,23	1 831	1	-	3) ⁵	1
	Askvold.....	178,27	2 839	1	-	3	2
	Fjaler.....	505,36	3 734	1	-	3	3
8. Indre Søndfjord ..	.....	4)	7 469	2	-	6	6
	Aalhus sogn og del av Helgheim sogn av Jølster.....	?	2 240	-	-	5) ⁵	2
	Førde.....	493,12	2 702	1	-	2	2
	Naustdal.....	394,80	2 527	1	-	2	2
9. Kinn.....	.....	1 160,16	9 801	3	1	11	7
	Florø, ladested.....	0,72	1 407	2	1	2	4
	Kinn.....	687,04	4 903	-	-	4	
	Bremanger.....	347,24	2 393	1	-	4	2
	Vevring.....	125,16	1 098	-	-	1	1
10. Ytre Nordfjord...	.....	549,47	7 715	3	-	4	4
	Selje.....	242,83	3 277	1	-	2	2
	Nordre Vaagsø.....	40,08	1 098	-	-	1	1
	Søndre.....	39,28	1 475	1	-	-	-
	Rugsund sogn av Daviken.....	227,28	1 865	1	-	1	1

1) Den ene jormor bor i Solvorn, den anden i Veitestranden. 2) 2 av disse var privat praktiserende. 3) Den ene er tillike jormor og hjelpevaksinatrice for den del av Hyllestad herred, der hører til Gulen lægedistrikt. 4) Flateindholdet av Indre Søndfjord og Gloppen distrikter er tilsammen 2 572,45 km.² Jølster herred er 652,64 km.² stort. 5) Den ene av jormødrene fungerer tillike som jormor i den til Gloppen lægedistrikt hørende del av Helgheim sogn.

Lægedistrikter.	Tilsvarende herreder, dele derav og bykommune.	Flate- indhold i km. ²	Tilstedev. indb. 1ste deeb. 1910.	Læger.	Tandlæger.	Jornedre.	Hjælpe- vaknaterer.
11. Nordfjordeidet.....	.....	1)	4 796	1	-	3	3
	Eid.....	252,40	3 190	1	-	2	2
	Daviken (undtagen Rug- sund sogn).....	427,19	1 407	-	-	1	1
	Del av Hornindalen (Heggebygden).....	?	199	-	-	-	-
12. Gloppen.....	.....	2)	5 968	1	1	3	3
	Rest av Helgheim sogn av Jølster.....	?	660	-	-	-	-
	Gloppen.....	673,63	3 346	1	1	2	2
	Breim.....	358,26	1 962	-	-	1	1
13. Indviken.....	.....	1)	6 917	1	-	6	6
	Rest av Hornindalen..	?	1 430	-	-	1	1
	Indviken.....	502,31	2 970	1	-	2	2
	Stryn.....	889,20	2 517	-	-	3	3

1) Flateindholdet av Nordfjordeidet og Indviken distrikter er tilsammen 2441,42 km.² Hornindalen herred er 370,32 km.² stort. 2) Flateindholdet av Indre Søndfjord og Gloppen distrikter er tilsammen 2572,45 km.² Jølster herred er 652,64 km.² stort.

Sundhetstilstanden synes i det hele tat at ha været nogenlunde god; kun for Vik, Ytre Søndfjord, tildels ogsaa Ytre Nordfjord lægedistrikter betegnes den som mindre tilfredsstillende paa grund av optræden av epidemiske sygdomme i større grad. Blandt sygdomstilfælde av denne art optraadte særlig difteri, i enkelte distrikter meslinger og røde hunde, men mest fremtrædende synes akutte katarrer i aandedrætsorganerne, lungebetændelse og pleurit at ha været. — Der anmeldtes ialt 3 829 epidemiske sygdomstilfælde med 193 dødsfald mot henholdsvis 3 398 og 170 aaret forut.

Dødeligheten. De dodes antal utgjorde 1 263 eller 14,2 pro mille av den tilstedeværende beregnede middelfolkemængde (89 029). I 1911 var dødeligheten 13,3 pro mille.

Angaaende de **epidemiske sygdomme** i almindelighet henvises til tabellen paa side 162 og 163, som er sammendraget efter lægernes opgaver.

Av **tyfoidføber** anmeldtes ialt kun 8 tilfælde med 2 dødsfald. Paa Lærdalsøren i Lærdal distrikt iagttoges 2 tilfælde, sandsynlig ved smitte fra gaarden Natviken i Aardal, hvor den først angrepne hadde været i besøk i julen i et hus, hvor der for vel 1 aar siden var tyfoidføber. Hun blev syk i begyndelsen av januar og døde av voldsom tarmlødning. Kort efter blev hendes mand syk. (E. Andersen). Paa gaarden Skadal i Ytre Søndfjord distrikt, hvor sygdommen i det sidste aar jevnlig har vist sig, indtraf ogsaa dette aar et tilfælde. Sygdommen hadde en ondartet karakter, men den syke kom sig. I mangel av andre holdepunkter for smitte, faldt tanken paa en mulig bacillebærer paa gaarden og

ved undersøkelse av fæces fandtes ogsaa gaardens eier at bære paa tyfusbaciller; han hadde for 10 aar siden ligget paa Bergens sykehus for tyfoidefeber, og efter hans flytning til distriktet har denne sygdom stadig fulgt i hans spor. De nødvendige foranstaltninger forat hindre smitteutbredning fra ham blev truffet. Ved 2 senere foretagne undersøkelser kunde bacillerne ikke paavises, og siden har ikke noget nyt tilfælde av tyfoidefeber vist sig i Skadal. (F. Grimsgaard). I Indre Søndfjord distrikt døde en mand av sygdommen, uten at nærmere opplysninger foreligger. I Indviken distrikt behandledes 2 lette tilfælde. (Brottkorb).

I Fjærland sogn av Balestrand, Vik lægedistrikt, behandledes et tilfælde av **cerebrospinalmeningit**, som endte dødelig. Smittekilden kunde ikke paavises. (E. Andreassen).

Akut poliomyelit oppføres med 8 syke, hvorav 3 døde. I Sogndal distrikt blev en 17-aarig skolepike syk i Sogndalsfjæren paa folkehøiskolen straks efter sin tilbakekomst fra sit hjem i Sulen. Smitteforhold var ukjent. Hun forklarte, at hun paa reisen hadde lidt meget ondt, idet hun paa dampskibet var gjennomvaat og frøs. Hun døde. (O. B. Schøyen). I Gulen distrikt angreps 2 smaabarn, et paa gaarden Grimen i Gulen og et paa Kraakaasen i Sulen, uten at der hadde været nogen forbindelse mellem deres hjem. Uagtet der var en stor barneflok paa begge steder, blev ingen flere syke. Hos den ene patient blev tilbake nogen svækkelse i benene, hos den anden lammelse av den ene arm. (J. Nielsen). Paa Frøien i Bremanger av Kinn distrikt blev en liten pike syk paa en av Lisetgaardene og døde. Smittekilden blev uopklaret. Aaret forut hadde der vistnok vist sig flere tilfælde av sygdommen paa Frøien, men ingen paa Lisetgaardene, som desuten ligger avsides. Ingen flere tilfælde optraadte, uagtet isolation var umulig og barneflokken stor. (H. Eriksen). I Ytre Nordfjord distrikt angreps 3 smaapiker, en paa Moldøen, en i Borgund i Selje og en paa gaarden Revik paa Nordre Vaagsø. Den syke i Borgund døde av lammelse. (E. Strand). I Heggebygden av Nordfjord eidet distrikt behandledes et tilfælde hos en voksen mand i november med ukjent smittekilde. (P. Dietrichson).

Av **skarlagensfeber** opgives 54 behandlede uten dødsfald. De fleste tilfælde anmeldes fra Ytre Søndfjord distrikt. Her hersket epidemien alene i Stangfjorden av Askvold herred og med let forløp. Ellers synes sygdommen ikke nogetsteds at ha hat større utbredning inden amtet, saavidt den er kommet til lægernes kundskap.

Meslinger. Der anmeldtes 72 behandlede med 1 dødsfald. Til Kirkebo distrikt bragtes sygdommen mot aarets slutning av nogen barn fra Bergen, som hadde været paa besøk. (R. Bergh). I Ytre Søndfjord distrikt var den meget utbredt i Askvold og Hyllestad herreder. (F. Grimsgaard). I Kinn distrikt optraadte den særlig i aarets 2den halvdel. (Skridshol). Til samme tid av aaret forekom den særlig i Selje av Ytre Nordfjord distrikt. (E. Strand).

Difteri (croup) var ogsaa dette aar en ikke litet utbredt sygdom inden amtet. Der anmeldtes ialt 203 angrepne med 31 dødsfald, litt færre tilfælde end i de nærmest foregaaende 3 aar, men omtrent samme antal dødsfald. — I Lyster distrikt iagttoges ogsaa dette aar spredte tilfælde av sygdommen i Fortundalen, antagelig med smitte fra et hus, hvor den forekom i 1911. (Kohmann). I Sogndal distrikt var der ogsaa iaar epidemi i Hafslo som fortsættelse av den i 1911, men med samme lette forløp som da, saa mange ikke søkte læge. Der anmeldtes 25 angrepne, av hvilke 3 døde av strupedifteri. (O. B. Schøyen). I Vik distrikt optraadte sygdommen særlig alvorlig paa Vikøren i Vik herred i 1ste halvvaar, med flere dødsfald. Epidemiens ondartede karakter skyldtes dels slette hygieniske forhold, dels at lægen i flere tilfælde hentedes altfor sent. (I. Torp).

Epidemiske sygdomme.

	Ialt kjendte		Tiden er opgit for	Januar.	Februar.	Mars.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.	1		2	
	tilfælde.	dødsfald.														Lærdal.	Lyster.		
																		Tilf.	Dsf.
	Tyfoidefeber	8														2	8	2	2
Cerebrospinalmeningit	1	1	1	.	.	.	.	.	.	.	.	.	1	.	.	.	.	.	.
Akut poliomyelit	8	3	8	.	3	.	.	.	.	.	3	.	1	1	.	.	.	.	.
Skarlagensfeber	54	.	54	4	8	6	5	8	3	.	.	.	9	10	1	7	.	.	.
Meslinger	72	1	72	4	.	2	.	.	1	15	12	21	4	9	4	.	.	.	.
Difteri (croup)	203	31	203	20	19	23	34	8	15	13	14	14	11	12	20	.	.	7	1
Barsel-feber	7	1	7	.	.	2	.	1	1	.	.	.	2	1	.	.	.	.	.
Pyæmi, septhæmi	33	15	25	1	1	2	.	.	2	5	3	4	1	5	1	1	1	.	.
Pemfigus (hos nyfødte)	1	1	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	1	1	.	.
Rosen	66	2	66	6	5	6	6	5	6	8	7	2	5	4	6	3	.	5	.
Røde hunde	9	.	9	1	.	.	.	.	.	.	.	.	1	4	3	.	.	.	.
Vandkopper	24	.	24	8	2	3	.	7	1	.	1	.	.	1	1	1	.	5	.
Kusma	45	.	45	1	4	2	.	.	.	1	1	.	11	15	10	1	.	41	.
Kikhoste	80	1	80	17	12	20	9	11	8	3	.	.	.	.	.	4	.	3	1
Akute katarrer i aandedrætsorganerne	1484	27	1478	86	243	361	156	119	95	60	47	60	75	71	105	28	3	42	.
Influenza	445	.	445	28	69	124	66	24	27	16	19	20	14	22	16	53	.	26	.
Lungebetændelse	505	94	500	46	39	82	78	44	45	14	17	15	29	45	46	6	3	21	3
Pleurit	225	4	224	10	17	32	23	19	18	15	24	18	15	16	17	11	.	16	.
Gigtfeber	139	3	139	14	13	26	14	14	8	13	8	8	3	9	9	6	.	12	.
Akut diarré (kolerine)	419	6	419	14	45	66	30	30	24	51	55	28	29	14	33	5	.	40	.
Skjorbuk	1	1	1	.	.	.	.	.	.	.	1	.	.	.	.	.	.	.	.
Tilsammen	3829	193	3808	262	482	758	421	290	256	214	212	190	211	239	273	129	9	218	5

Epidemiske sygdomme.

(Forts.).	Fordeling paa lægedistrikterne:																							
	3		4		5		6		7		8		9		10		11		12		13			
	Sogndal.		Vik.		Gulen.		Kirkebo.		Ytre Søndfjord.		Indre Søndfjord.		Kinn.		Ytre Nordfjord.		Nordfjord-eidet.		Gloppen.		Indviken.			
	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.
Tyfoidfeber	-	-	1	-	-	-	-	-	1	-	1	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	2	-
Cerebrospinalmeningit	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Akut poliomyelit	1	1	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	1	1	3	1	1	-	-	-	-	-	-	-
Skarlagensfeber	-	-	-	-	7	-	-	-	20	-	8	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-	9	-
Meslinger	-	-	-	-	1	-	7	-	7	1	1	-	30	-	24	-	1	-	-	-	-	-	1	-
Difteri (croup)	25	3	49	13	18	2	1	-	4	1	17	4	27	1	19	3	15	-	8	2	13	1	-	-
Barsel-feber	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	2	1	2	-	-	-	2	-	-	-	-	-
Pyæmi, septhæmi	-	-	1	1	2	2	-	-	2	1	13	1	4	1	4	4	4	2	2	2	-	-	-	-
Pemfigus (hos nyfødte)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Rosen	-	-	3	2	2	-	2	-	13	-	7	-	6	-	12	-	3	-	4	-	6	-	-	-
Røde hunde	1	-	7	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Vandkopper	2	-	2	-	2	-	-	-	4	-	3	-	-	-	4	-	-	-	1	-	-	-	-	-
Kusma	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kikhoste	-	-	-	-	6	-	-	-	36	-	-	-	31	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Akute katarrer i aandedrætsorganerne	37	-	189	4	77	1	51	1	162	2	48	3	428	7	212	1	62	-	49	-	99	5	-	-
Influenza	56	-	10	-	11	-	17	-	56	-	27	-	161	-	21	-	-	-	4	-	3	-	-	-
Lungebetændelse	19	1	43	13	27	5	16	7	46	4	95	22	97	20	23	3	30	3	48	10	34	-	-	-
Pleurit	10	-	33	1	4	-	12	1	21	-	7	-	48	2	26	-	8	-	13	-	16	-	-	-
Gigtfeber	9	-	11	-	5	-	3	-	16	-	22	-	21	3	15	-	1	-	7	-	11	-	-	-
Akut diarré (kolerine)	14	-	51	-	12	-	6	-	51	-	16	3	86	-	29	-	21	-	29	1	59	2	-	-
Skjærbuk	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tilsammen	174	5	401	35	177	10	115	9	444	10	265	34	942	36	398	12	146	5	167	15	253	8	-	-

Nordre Bergenhus amt. 1912.

I Fjærland av Balestrand herred forekom sygdommen stadig utover vinteren og forsommeren. Efterat gudstjenesten var avlyst en gang og kirken ordentlig rengjort, likesaa skolerne og biblioteket rengjort og desinficeret, viste der sig ikke flere tilfælde. Derimot var der i november og december i Tjugum 4 angrepne, av hvilke 2 døde. (E. Andreassen). I Leikanger herred fortsatte epidemien fra aaret forut med en del spredte tilfælde i aarets 3 første maaneder. Om høsten begyndte en ny epidemi igjen i annekset Fresvik, hvortil smitten var bragt fra Bergen. Læge tilkaldtes først, da en av de angrepne var døende av croup. (F. Heiberg). I Gulen distrikt behandledes 18 syke spredt omkring i Gulen og Sulen herreder. 2 døde. Fra Indre Søndfjord distrikt anmeldtes ialt 17 angrepne og 4 dødsfald, de fleste i Jølster herred, hvor en liten pike var død, før læge hentedes, og en anden var døende ved hans ankomst. I Førde forekom spredte tilfælde opover Angedalen, men med let forløp. (W. Münster). I Kinn distrikt syntes sygdommen ogsaa dette aar at ha sit tilhold i Svane gruber og derfra at spredes om i distriktet ved arbeiderne; av 27 anmeldte syke døde 1 (Skridshol). I Ytre Søndfjord distrikt gik i 1ste halvaar en epidemi over Statlandet; den begyndte i jannar paa Leikanger, hvortil smitten antagelig bragtes høsten 1911 ved en pike, som kom hjem fra Aalesund med difteri. Om høsten indtraf et tilfælde i Ervik i en familie, hvor et barn var død om vaaren. Serumbehandling anvendtes, men paa grund av de lange afstande kunde lægen ikke altid komme tidsnok. I den sydlige del av distriktet behandledes om vaaren kun 2 tilfælde; ialt anmeldtes 19 med 3 dødsfald. (E. Strand). Av 15 syke i Nordfjordeidet distrikt blev de 9 angrepet i samme hus i Hundvik; alle kom sig. Smittekilden var ukjent. (P. Dietrichson). I Gloppen distrikt forekom uten paaviselig sammenhæng til forskjellige tider paa aaret difteri paa gaardene Kleppe, Gaasemyr og Fløtre i Breim samt paa Sandene i Gloppen (her kun et enkelt tilfælde). Paa Fløtre var en gut død og flere av hans søskende syke, før læge blev tilkaldt. Paa Gaasemyr døde desuten en 11 aar gammel gut av croup; han hadde 8 dage iforveien faat præventiv serumindsprøitning. (O. Løken). I Indviken distrikt forekom en mindre epidemi i Rakegrænden om vaaren, en slemmere utbrøt i december og strakte sig ind i det følgende aar og bragte flere dødsfald. (H. Brodtkorb).

Av **pyæmi** er opført 33 tilfælde og 15 dødsfald. Som vanlig ved denne sygdom er den for flere lægedistrikters vedkommende alene opført paa dødsårsakslisten, hvorfra tilfældene er overført til sykelisten. Dødeligheten blir paa det vis stor i statistiken.

Av **røde hunde** omtales epidemier i Aurland av Lærdal distrikt og i Vik distrikt paa og omkring Vikøren, her ledsaget av adskillige tilfælde av angina. (I. Torp).

Kusma forekom ogsaa epidemisk i Aurland i Lærdal distrikt og i Lyster distrikt, hvor sygdommen hyppig komplisertes med orkit hos voksne mandfolk.

Kikhoste. Den i den trykte beretning for 1911 omtalte epidemi i Lyster distrikt døde ut. (Kohmann). I Ytre Søndfjord distrikt hersket sygdommen fremdeles i Askvold herred, ledsaget av vanlige komplikationer fra lungerne. (F. Grimsgaard). Sygdommen sees ogsaa at ha optraadt i Kinn distrikt, særlig i aarets 1ste halvdel.

Akute katarrer i aandedrætsorganerne var ganske hyppig inden amtet.

Lungebetændelse var ogsaa en hyppig sygdom. Saamange tilfælde som iaar har ikke været anmeldt siden 1897. Dødeligheten omtales ogsaa

fra flere lægedistrikter som meget stor. Ialt opføres 505 syke med 94 dødsfald. Sygdommen hadde flesteds epidemisk karakter, saaledes i Lyster, hvor 4 i et hus blev angrepet, i Ytre Søndfjord, i Glommen distrikter. I Indre Søndfjord distrikt døde 22 av 95 syke. Distriktslægen omtaler, at naar en lungebetændelse menes at være i anmarsch hos en syk, saa overinciteres denne av omgivelserne med nafta, cognac eller rhum til overmaal. Han har fundet patienter i en tilstand, hvor feberdelirier har været vanskelig at skjelne fra delirier fremkaldt ved brændevin $\frac{3}{4}$ av de angrepede falder paa Naustdal herred, hvor dødeligheten blandt de mange syke i fremskreden alder ogsaa var stor. (W. Münster).

Ogsaa av pleurit opføres der dette aar et usedvanlig stort antal angrepede.

Skjorbuk. En 15 aars pike i Ytre Søndfjord distrikt, som var utsat av fattigvæsenet, fik skjorbuk paa grund av daarlig behandling med forlitet mat. Hun hadde større og mindre blødninger i huden, desuten fra hals og næse. Hun døde paa Bergens sykehus. (E. Münster).

Av fnat er fra 3 lægedistrikter opgit tilsammen behandlet 15 tilfælde.

Av andre epidemiske sygdomme omtales fra Kirkebo distrikt en liten epidemi av *icterus catarrhalis* i januar i en grænd i Kirkebo herred. Om sommeren fik 2 sæterjenter, som benyttet samme sæl, sygdommen. (R. Bergh). Lignende sygdomstilfælde omtales fra enkelte andre lægedistrikter inden amtet.

Mycosis tonsurans var noksaa utbredt i Balestrand herred av Vik distrikt, især blandt kvinderne; de smittedes ved at stelle kreaturerne. (E. Andreassen). I Askvold herred av Ytre Søndfjord distrikt var sygdommen ogsaa temmelig hyppig. (E. Münster).

Veneriske sygdomme. Utenfor sykehus behandlede tilfælde vil sees av følgende tabel:

Sygdom.	Tilfælde.	Fordeling paa lægedistrikterne:						
		1	2	3	4	8	9	10
		Lærdal.	Lyster.	Sogn- dal.	Vik.	Indre Sønd- fjord.	Kinn.	Ytre Nord- fjord.
Veneriske saar	3	-	-	-	-	-	3	-
Syfilis, erhvervet	2	1	-	-	1	-	-	-
Gonorré, uretrit	24	2	1	1	5	1	11	3

Tuberkulose. Til oplysning om de i aarets løp anmeldte og av protokollerne utgaaede tilfælde av tuberkulose sygdomme inden amtets lægedistrikter henvises til tabellen i den almindelige beretning. — Dødsfald av lunge-tuberkulose utgjorde i henhold til lægernes dødsårsakslistor for det hele amt 14,1 pct. av samtlige kjendte, ved sygdom forarsakede dødsfald og 17,0 pct. av dødsfald av ikke epidemiske sygdomme. For Florø ladested var forholdet henholdsvis 26,7 pct. og 40,0 pct. og for bygderne 13,9 pct. og 16,8 pct. Se forøvrig tabellen paa næste side. — I Aurland herred av Lærdal distrikt viser

Døde av lungetuberkulose.

Lægedistrikter.	Opgivne dødsfald ved			
	sygdom.	lunge- tuberkulose.	epidemiske sygdomme.	ikke epidemiske sygdomme.
Lærdal	76	20	9	67
Lyster	63	11	5	58
Sogndal	46	5	5	41
Vik	109	8	35	74
Gulen	85	13	10	75
Kirkebø	88	16	9	79
Ytre Søndfjord	106	11	10	96
Indre —	106	9	34	72
Kinn	140	19	36	104
Florø ladested	15	4	5	10
Bygder	125	15	31	94
Ytre Nordfjord	90	15	12	78
Nordfjordeidet	59	9	5	54
Gloppen	48	7	15	33
Indviken	99	14	8	91
Nordre Bergenhus amt.....	1115	157	193	922
Derav i by	15	4	5	10
— - bygder	1100	153	188	912

sygdommen fremdeles ingen tilbakegang. De syke, som egner sig dertil, blir sendt til sanatorium, og om det er fattige patienter, er folk meget offervillige, saa man slipper at ty til fattigvæsenet. Herredstyret har ogsaa bevilget en aarlig sum til et fond for ubemidlede tuberkuløses ophold paa sanatorium. Man sporer nogen fremgang til det bedre, hvad spyttsvineriet og urenligheten angaar. Foredrag om tuberkulosen holdes omkring i skolekredsene og blir paahørt med stor interesse baade av voksne og barn. (A. Matthiesen). I Lyster distrikt synes tuberkulosen ikke at gaa synderlig tilbake. (Kohmann). I Sogndal distrikt menes den at tilta i Sogndal herred. Alle dertil skikkede tilfælde behandles paa sanatorium. (O. B. Schøyen). Kirkebø helseraad vedtog efter opfordring av distriktslægen at rette en henvendelse til Nordre Bergenhus dampskibsselskaps direktion om at la en sykepleierske medfølge skibene forat holde øie med renlighetsforholdene ombord, navnlig hindre spytning. Der blev ogsaa anmodet om at faa større syke-lugarer ombord i skibene. Henvendelsen hadde tilfølge, at en sykepleierske i vintermaanederne har medfulgt skibene. (R. Bergh). I Askvold herred av Ytre Søndfjord distrikt siges spytteuskikken at være meget utbredt selv blandt de bedste bønder. (E. Münster). I Ytre Nordfjord distrikt viser sykdommen ingen tilbøielighet til at avta; er antallet av nye tilfælde noget mindre et aar, kommer der saa mange flere næste aar. (E. Strand). I Nordfjordeidet distrikt søkes gjerne nye tilfælde av tuberkulose indlagt i sanatorium, forsaavidt der er plass; men oftest kommer der paa ansøknig et avslaaende svar. (P. Dietrichson).

Spedalskhet. I Kinn distrikt lever fremdeles en spedalsk paa Storhaugen ved Kinn, en forhenværende lods. (Skridshol).

Obstetriciske operationer.

Indikation.	Tangforløsning.			Vending.			Uttrækning ved bækkenendeleie.		Perforation.	Efterbyrdsoperation.
	Mødre.	Barn.		Mødre.	Barn.		Mor.	Barn.	Mødre.	Mødre.
	Lev.	L.	Df.	Lev.	L.	Df.	Lev.	Lev.	Lev.	Lev.
Utilstrækkelige eller smertefulde rier	33	30	4	-	-	-	1	1	-	-
Bækkensneverhet	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-
Livmorbristning	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-
Ueftergivelige fødselsdele	2	1	1	-	-	-	-	-	-	-
Skakt isseleie	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-
Svake fosterlyd	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Fare for fosterets liv . . .	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Tverleie	-	-	-	6	1	5	-	-	-	-
Fastvoksning	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Tilbakeholdelse	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Blødning	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Uopgit indikation	3	3	-	-	-	-	-	-	-	-
Tilsammen	42	38	5	7	1	6	1	1	2	3
		43			7					

1) Av disse er 2 tvillingfødsler; ved den ene forløstes begge tvillinger ved tang, ved den anden alene 1ste tvilling, idet 2den fødtes (lev.) ved naturens hjælp.

Blektot, anæmi og fordøielsessydomme forekommer almindelig i Ytre Nordfjord distrikt, især hos kvinder. (E. Strand).

Om amtets **sindssyke** se den almindelige beretning.

Obstetriciske operationer. Av læger utførtes ialt 56 saadanne, derav i Lærdal distrikt 8, i Lyster 10, i Sogndal 1, i Vik 2, i Gulen 5, i Ytre Søndfjord 1, i Indre Søndfjord 10, i Kinn 5, i Ytre Nordfjord 8, i Nordfjordeidet 1, i Gloppen 1 og i Indviken 4. Angaaende Indikationer og utfald henvises til ovenstaaende tabel.

Om **jormorhjælpen** henvises til den almindelige beretning.

Antallet av **fødte** og **døde** vil sees av tabellen paa næste side.

Der blir et overskudd av 739 fødte og forholdet mellem fødte og døde = 100 : 63,1.

Dødsfald paa barselseng. Efter presternes opgaver døde 4 kvinder paa barselseng. Lægerne har opgit dødsårsaken for 5 kvinder saaledes: barselkrampe 1, blødning 3, dystoki 1. En av kvinderne med blødning som dødsårsak døde **uforløst** i Indviken distrikt. Læge var ikke hentet. (Brodtkorb).

Fødte og døde.

Lægedistrikter.	Fødte		Døde					
	leven- de.	død- fødte.	ialt.	0—1 aar.	i 1ste døgn.	paa bar- sel- seng.	ved ulyk- kelige hæn- delser.	ved selv- mord.
Lærdal.....	150	3	83	6	1	-	3	-
Lyster.....	119	7	61	5	-	1	-	-
Sogndal.....	133	5	61	6	-	-	2	-
Vik	163	10	110	4	-	1	1	-
Gulen.....	129	4	108	6	-	-	4	-
Kirkebo.....	142	1	90	6	-	-	1	1
Ytre Søndfjord.....	212	4	115	12	-	-	7	-
Indre —.....	140	5	122	8	5	1	1	1
Kinn.....	234	9	159	9	-	-	5	-
Flørø ladested.....	48	2	13	2	-	-	1	-
Bygder.....	186	1	146	7	-	-	4	-
Ytre Nordfjord.....	171	9	110	10	1	-	5	-
Nordfjordeidet.....	115	-	64	5	2	-	-	2
Gloppen.....	131	2	77	6	1	-	1	-
Indviken.....	163	5	103	3	-	1	2	-
Nordre Bergenhus amt.....	2002	64	1263	86	10	4	32	4
Derav i by.....	48	2	13	2	-	-	1	-
— - bygder.....	1954	62	1250	84	10	4	31	4

De hyppigste dødsårsaker var:

Dødsårsak.	Antal dødsfald.	Derav i	
		by.	bygder.
Alderdomssvakhet.....	311	-	311
Lungetuberkulose.....	157	4	153
Kræft (cancer og sarkom).....	109	2	107
Lungebetændelse.....	94	-	94
Organisk hjerte- og karsygd.	61	1	60
Tuberkulose utenfor lungerne.....	45	-	45
Hjerneslag.....	39	1	38
Akute katarrar i aandedrætsorganerne.....	27	3	24
Brights nyresygd.	23	1	22

Veirliget. Angaaende dette foreligger meddelelser fra 6 av amtets 13 lægedistrikter. I henhold til disse synes efterjuls vinteren at ha været mild. Sommeren i det hele gunstig for aarsveksten undtagen for frugtavlens, som mislykkedes for det meste. Høsten utover synes at ha hat mere ugunstig veir, tildels med meget regn og storm.

Levemaate, hygieniske og økonomiske forhold. Fra Lærdal distrikt omtales den mangelfulde rengjøring av skolerne, idet tørfeining for det meste anvendes, og det mislige i, at lokalerne ogsaa brukes til møter av forskjellig slag, ofte flere ganger i uken, hvorunder der spytted og søles til, uten at det alltid blir ordentlig rengjort efter eller kanskje slet ikke, naar møterne varer til langt paa kveld. Betalingen for renholdet er som oftest altfor knap. Priveterne er ogsaa som oftest i mislig forfatning, vistnok for en del fordi barnene ikke hjemme fra er vant til disse indretninger, og derfor ikke forstaar at benytte dem. (E. Andersen). Fra Aurland herred klages over den mangelfulde tandhygiene; det er et særsyn at træffe paa gode tænder hos den yngre og yngste slekt. Det er dog blitt almindeligere at søke tandlæge, efter at en saadan er begyndt at praktisere i bygden. (A. Matthiesen).

Fra Lyster distrikt beklages mangelen paa melk om sommeren. Dette forhold i forbindelse med bruken av finsigtet mel er vel hovedaarsaken til de elendige tænder, man gjennemgaaende ser hos ungdommen. (Kohmann).

Fra Balestrand herred, Vik distrikt, omtales bedring i de økonomiske kaar ved den stigende turisttrafik og derav følgende høiere priser og større avsetning paa landmandsprodukter. Det dyrkede jordsmon utvides, vaaningshusene gjøres større og rummeligere, likesaa fjøsene. Paa turistcentret Balholm er tomtepriserne steget betydelig. Paa dette sted volder dog vandspørsmålet vanskeligheter, idet der om vinteren og i tørre sommere let vil bli vandmangel. (E. Andreassen).

I Gulen distrikt siges ædruelighets- og sedelighetsforholdene at være gode, de sidste bedømt efter antallet av uegte barn. I hjemmene bedres de hygieniske forhold litt efterhvert. Der bygges aarlig mange nye vaaningshus, og man begynder paa de fleste steder at sætte mer og mer pris paa renlighet og frisk luft. (J. Nielsen).

Ogsaa ved Vadheim i Kirkebo distrikt bygges der nu ikke saa litet, efter at arbeidsstokken ved den derværende fabrikk er forøket efter den nylig stedfundne utvidelse. (R. Bergh).

I Indre Søndfjord distrikt er der især i det sidste aar foregaaet en energisk utskiftning av gaardene, hvor der kunde sitte like til 22 opsittere i en gaardklynge. En livlig nybygning av hus er begyndt, med nok saa luftige og rummelige værelser, og der føies ogsaa til smaa haveanlæg. (W. Münster).

I Kinn distrikt slog fisket godt til, og høstutbyttet var tilfredsstillende. Den økonomiske fremgang er merkbar, og ædrueligheten tiltar. (Skridshol).

I Ytre Nordfjord distrikt er der ingen nævneværdig forandring skedd i de hygieniske forhold. Rigtignok bygger man sig større hus, men saalænge kokeovnen staar i stuen, og alt trærk er gjennemtrukket av dampen fra denne, er det ikke stor mon i det. (E. Strand).

I Nordfjordeidet distrikt er forholdene, som før, smaa. Da gaardene ikke skaffer nok til utkommet, tar manden fremdeles almindelig ut paa arbeide, ofte langt fra hjemmet. En væsentlig intægtskilde for Eid herred er bærplukningen blit. Der utskibes for tusenvis av kroner til utlandet, og under bærtiden er det ofte vanskelig at skaffe arbeidshjelp, idet husets samtlige beboere er ute paa bærplukning. En dygtig bærplukker kan tjene fra 5 til 8 kr. pr. dag. Den økonomiske evne er tiltat i de senere aar og med den renligheten. Med kostholdet er det dog daarlig bevendt; melken sendes for en stor del til meierierne, eller man bruker separator. Den separerte melk brukes dog litet, derimot brukes kaffe saa altfor meget. Kjøt anvendes litet, mere flesk. Naar en ko eller et faar er slagtet, havner det i regelen hos slagteren paa Nordfjordeidet eller sendes til Bergen. — Drikfældigheten er fremdeles liten og sedelighetstilstanden meget god; uegte barn er en stor sjeldenhet. (P. Dietrichson).

Fra Indviken distrikt betegnes aaret som et godt aar i alle henseender, undtagen for frugtavlens vedkommende, idet den mislykkedes næsten helt; det samme utfald hadde forresten ogsaa brislingfisket. Men der var ellers ingen grund til klage, der var mange penger blandt folk og høie priser for alt, som levertes fra gaardsbrukene. Forholdene er jevnt gode, der er ingen rigdom og absolut ingen fattigdom. Som i tidligere aar berettet, bringer plukningen av vilde bær mange penger ind i distriktet. Levemaaten er bra; dog kjøpes der for meget og brukes for litet av egen avling. Gaardbrukernes eiendomme er steget i værdi, men gjælden er steget likesaa meget. Ædrueligheten er gaat tilbake ganske betydelig, vel en følge av de gode tider. Alkoholforbruket er, trods alt snak om avholdets fremgang, nu større end det var for 10 aar siden. Sedeligheten er, bedømt efter de uegte barns antal, bra. (H. Brodtkorb).

Sykehus. I Lærdal er der et litet kommunalt sykehus. Amtets pleiehjem sammesteds for tuberkulose er besluttet flyttet til et heldigere beliggende sted enten i eller utenfor distriktet. (C. Michelet). I Lyster ligger sanatoriet av samme navn for tuberkulose. I Florø, Kinn distrikt, har vaarsildavgiftsfondet et sykehus, som er aapent under vaarsildfisket. Paa Kalvaag i Bremanger har fondet ogsaa et litet sykehus, som holdes aapent under fisket i februar og mars.

Sykepleien. I flere av lægedistrikterne virker sykepleieforeninger, som ansætter sykepleiesker omkring i herredene.

Badeindretninger. I Vadheim, Kirkebø distrikt er der en dusjindretning ved den derværende fabrikk, men den benyttes litet av arbeiderne. (R. Bergh). I Indre Søndfjord findes nu intet for almenheten tilgjengelig bad. (W. Münster). Ved sykehuset i Florø er der et karbad med 3 rum, som stod aapent for publikum det hele aar. (Skridshol). Ved Elektricitetsverket i Moldøen, Ytre Nordfjord distrikt, blev der om høsten indrettet et karbad tilgjengelig for publikum. (E. Strand).

Om amtets **apotek** se den almindelige beretning.

Følgende tabel gir opplysning om antallet av møter i helseraad og av vaksinerte:

Lægedistrikter.	Møter i helseraad.	Vaksinerte.
Nordre Bergenhus amt	48	2470
Lærdal	1) 6	156
Lyster	2) 4	170
Sogndal	3) 2	172
Vik	4) 5	236
Gulen	5) 2	197
Kirkebø	6) 3	140
Ytre Søndfjord	7) 10	291
Indre —	8) 4	131
Kinn	9) 3	311
Ytre Nordfjord	10) 2	224
Nordfjordeidet	ingen	129
Gløppen	11) 2	149
Indviken	12) 5	164

1) Lærdal 3, Borgund 1, Aardal 1, Aurland 1. 2) Lyster 1, Jostedalen 3. 3) Sogndal 1, Hafslo 1. 4) Vik 1, Leikanger 2, Balestrand 2. 5) Gulen 1, Sulen 1. 6) Kirkebø 2, Gaular 1. 7) Fjaler 5, Hyllestad 3, Askvold 2. 8) Førde 1, Naustdal 1, Jølster 2. 9) Florø 2, Kinn 1. 10) Selje 2. 11) Gløppen 2. 12) Indviken 2, Stryn 2, Hornindalen 1.

XV. Romsdals amt.

Lægedistriktsinndeling, flateindhold, indbyggere, medicinalpersonale.

Lægedistrikter.	Tilsvarende herreder, dele derav og bykommuner.	Flate- indhold i km. ²	Tilstedev. indb. 1ste dec. 1910.	Læger.	Tandlæger.	Jormødre.	Hjælpe- vaksinaterer.
Amtet		14990,14	143 102	43	14	109	81
1. Vestre Søndmør		918,51	13 696	4	-	10	10
	Vannelveen	305,55	2 869	-	-	2	2
	Herø	132,85	3 832	2	-	3	3
	Sande	70,88	2 196	1	-	1	2
	Rovde	102,59	635	-	-	1	-
	Ulstein	196,42	3 498	1	-	2	2
	Vartdalstranden	110,22	666	-	-	1	1
2. Indre Søndmør ...		1 241,27	9 654	3	1	8	6
	Ørsten	241,57	2 741	1	-	2	1
	Volden	520,59	5 032	2	1	4	3
	Hjørundfjord	479,11	1 881	-	-	2	2

Lægedistrikter.	Tilsvarende herreder, dele derav og bykommuner.	Flateindhold i km. ²	Tilstedev. indb. 1ste dec. 1910.	Læger.	Tandlæger.	Jormødre.	Hjælpe-vakcinatører.
3. Østre Søndmør		2 040,94	6 432	1	-	7	7
	Stordalen	259,28	918	-	-	1	1
	Stranden	267,67	1 494	1	-	1	3
	Norddalen	947,67	2 363	-	-	3	3
	Sunnelven	566,32	1 657	-	-	2	2
4. Ørskog		723,33	7 135	1	-	6	5
	Ørskog	200,85	1 799	1	-	1	1
	Søkelven	261,05	2 353	-	-	3	2
	Skodje	124,51	1 498	-	-	1	1
	Vatne	136,92	1 485	-	-	1	1
5. Nordre Søndmør		314,82	26 000	8	5	16	8
	Aalesund, kjøbstad	2,14	14 785	8	5	8	-
	Haram	90,32	2 638	-	-	2	2
	Roald	20,06	926	-	-	1	1
	Borgund	181,41	6 043	-	-	4	4
	Giske	20,89	1 608	-	-	1	1
6. Ytre Romsdal		1 165,15	19 004	7	2	17	13
	Molde, kjøbstad	0,38	2 300	5	2	2	-
	Bolsø	271,45	3 679	-	-	4	3
	Bud	152,90	3 066	1	-	2	2
	Akerø	152,46	2 439	-	-	2	2
	Frænen	220,32	2 910	-	-	3	3
	Sandø	16,04	956	-	-	1	1
	Sylte	193,29	1 167	-	-	1 ¹⁾	1
	Vestnes	158,31	2 487	1	-	2	1
7. Indre Romsdal		2 525,46	9 984	3	-	7	7
	Hen	245,54	1 157	-	-	-	-
	Grytten	798,94	1 690	-	-	2	2
	Eid	36,12	568	2	-	1	1
	Vold	260,81	931	-	-	-	-
	Veo	247,14	2 409	-	-	1	1
	Neset	178,68	1 630	1	-	1	1
	Eresfjord og Vistdalen	758,23	1 599	-	-	2	2
8. Søndre Nordmør		817,52	28 151	6	5	17	9
	Kristiansund, kjøbstad	8,80	15 891	5	5	8	-
	Kvernes	33,45	687	1	-	1	1
	Bremsnes	119,71	3 534	-	-	1	1
	Kornstad	66,24	1 591	-	-	1	1
	Eide	141,11	1 567	-	-	1	1
	Frei	51,49	988	-	-	1	1
	Grip	0,48	162	-	-	1	1
	Øre	232,28	1 818	-	-	1	1
	Stråmsneset	118,57	1 147	-	-	1	1
	Gjemnes	45,39	766	-	-	1	1

¹⁾ Er tillike vakcinatrice i Vaagstranden sogn av Veø herred.

Lægedistrikter.	Tilsvarende herreder, dele derav og bykommuner.	Flateindhold i km. ²	Tilstedev. indb. 1ste decb. 1910.	Læger.	Tandlæger.	Jormødre.	Hjælpevaccinater.
9. Sundalen	.....	1 951,22	5 078	3	-	6	6
	Sundalen	1 229,84	1 524	1	-	2	2
	Øksendalen	225,67	539	1	-	1	1
	Ulvundeidet	182,39	392	-	-	1	1
	Tingvold	313,32	2 623	1	-	2	2
10. Surendalen	.....	2 065,16	7 999	3	1	5	4
	Stangvik	510,98	2 165	1	-	2	2
	Aasgaard	64,22	689	-	-	1	1
	Surendalen	870,52	2 741	1	1	1	-
	Rindalen	608,07	2 292	1	-	1	1
	Heggemstranden og Staknes bygdelaag av Halse herred	11,37	112	-	-	-	-
11. Nordre Nordmør..	.....	1 226,76	9 969	4	-	10	6
	Edø	273,92	3 277	1	-	3	3
	Tusteren	167,31	1 431	-	-	1	1
	Aure	504,46	3 034	1	-	2	-
	Valsøfjorden	156,33	1 018	-	-	3	1
	Halse (undt. Heggemstranden og Staknes bygdelaag)	124,74	1 209	2	-	1	1

Sundhetstilstanden kan i det hele betegnes som nogenlunde tilfredsstillende. Av epidemiske sygdomme er ialt meldt 7 659 med 259 dødsfald mot henholdsvis 5 922 og 279 aaret forut.

Dødeligheten var 13,8 pro mille (1 992 dødsfald) av den oppgitte tilstedeværende middelfolkemængde (144 352). I 1911 var dødeligheten 13,5 pro mille.

Om de **epidemiske sygdomme** i almindelighet henvises til tabellen paa side 174 og 175. Jfr. forøvrig sidste tabel i den almindelige beretning.

Av **tyfoldfeber** forekom adskillig flere tilfælde end i de nærmest foregaaende aar paa grund av en epidemi i Aalesund. I Vestre Søndmør indtraf det ene tilfælde paa Brandal i Hareid (Ulstein), ikke langt fra Aalesund, hvorfra ogsaa smitten skrev sig. Den syke kom efter at ha hanglet en ukes tid gaende til lægens kontor; sygdommen forløp til at begynde med let, men senere indtraf et meget alvorlig tilbakelald. (Dørge). — Blandt tilfældene i Indre Søndmør forekom 3 inden en familie paa Saltre i Hjørundfjorden, og i Volden 4 inden en familie paa Dale. — I Aalesund (Nordre Søndmør) optraadte om sommeren pludselig 26 tilfælde; 19 av disse syke blev indlagt paa sykehus, mens 7 forpleiedes i sine hjem; nogen uker senere dukket der op 15 nye tilfælde; en av de hjemme-forpleiede syke hadde nemlig paa det groveste overtraadt de gitte forholdsregler og derved smittet 12 personer i samme hus og desforuten 3 i nærheten boende slektninge; de blev alle indlagt i lasaret. Det er ikke udelukket, at smitten

	Fordeling paa lægedistrikterne:																					
	1		2		3		4		5		6		7		8		9		10		11	
	Vestre Søndmør.		Indre Søndmør.		Østre Søndmør.		Ørskog.		Nordre Søndmør.		Ytre Romsdal.		Indre Romsdal.		Søndre Nordmør.		Sundalen.		Suren-dalen.		Nordre Nordmør.	
	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.
Tyfoidfeber	3	-	14	1	-	-	-	-	46	4	7	1	1	-	3	1	-	-	-	-	-	-
Cerebrospinalmening. (epid.)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	1	1
Akut poliomyelit	6	-	4	-	4	1	6	-	13	1	7	3	2	-	1	1	-	-	-	2	-	2
Skarlagensfeber	13	-	27	-	-	-	3	-	91	-	16	2	2	-	17	-	-	-	63	-	1	-
Meslinger	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-	-	-	-	-	264	3	-	-	1	-	50	-
Difteri (croup)	16	3	15	-	-	-	-	-	32	7	9	-	-	-	23	1	-	-	6	1	3	1
Blodgang	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	19	1	-	-	-	-	-	-
Barselfeber	-	-	3	-	1	-	-	-	13	2	4	4	1	1	2	1	-	-	1	-	1	-
Pyæmi, septhæmi	2	-	-	-	1	1	-	-	20	-	1	1	1	1	4	-	-	-	1	1	2	2
Pemfigus (hos nyfødte)	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-	1	-	2	-	2	1	-	-	1	-	-	-
Rosen	12	-	15	1	5	1	3	-	91	1	16	1	3	-	27	1	3	-	6	-	7	-
Røde hunde	1	-	-	-	-	-	-	-	5	-	13	-	-	-	13	-	-	-	1	-	-	-
Vandkopper	1	-	10	-	-	-	-	-	36	-	7	-	1	-	14	-	-	-	1	-	2	-
Kusma	9	-	1	-	-	-	-	-	10	-	9	-	3	-	27	-	1	-	11	-	16	-
Kikhoste	8	-	-	-	-	-	-	-	10	-	2	-	14	1	84	4	-	-	2	-	107	5
Akute katarrer i aande- drætsorganerne	301	4	208	4	74	-	149	3	820	2	416	8	116	3	684	20	51	3	104	3	270	6
Influenta	39	-	33	-	9	1	62	-	238	-	46	-	11	-	185	1	10	-	15	-	33	-
Lungebetændelse	51	6	34	5	25	3	24	4	120	17	158	22	32	8	179	23	16	1	54	11	26	3
Pleurit.	82	-	29	1	11	1	26	-	125	2	74	2	19	1	72	2	1	-	11	-	19	-
Gigtfeber	26	3	39	2	14	-	11	-	64	1	25	1	10	-	57	-	1	1	19	-	15	-
Akut diarré (kolerine)	40	1	46	1	7	1	30	-	191	4	57	1	16	-	286	2	7	-	32	-	130	6
Skjærbuk	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tilsammen	610	17	479	16	151	9	314	7	1932	41	869	47	234	15	1964	62	90	5	331	16	685	24

fra først av kan være indført fra Hjørundfjord, hvor der nogen uker før sygdommen brøt ut i Aalesund hadde forekommet et par tilfælde paa nabogaarder til dem, som sendte melk til byens meieriblag; ved dette meieri blev 3 angrepne; man gik straks igang med at pasteurisere melken, og selve meieriet tillikemed de spredte utsalg blev omhyggelig desinficeret. 3 av de angrepne i landdistriktet tilhørte en husstand i Borgund. (Tobiassen). — I Ytre Romsdal forekom, bortset fra et dødelig endende tilfælde i Bud, 3 spredte i Vestnes og 3 inden en husstand i Frænen. Det ene tilfælde paa Vestnes forekom paa Leirvaag, en meget isolert liggende gaard, hvor en tjenestepike for et par aar siden hadde hat nervefeber; denne pike, som var blit indlagt paa sykehus, fik efter at være utskrevet, recidiv i sit hjem; patienten paa Leirvaag fik ogsaa et tilbakefald flere uker efter at ha følt sig helt frisk. Den først angrepne i Frænen var en mand, som blev syk efter hjemkomsten fra feltmanøveren i det nordenfjeldske; nogen faa uker senere blev hans 2 barn syke samtidig. (Parelius). — Tilfældet i Indre Romsdal forekom paa Skaret i Vold. Den syke var forlangt indlagt i lasaret, men politiet kunde ikke faa folk til at gjøre det, og flertallet i helseaadet besluttet da, at man skulde se tiden an; da han 3 maaneder senere blev indlagt, var han yderlig avkræftet og døde efter et par dages forløp. (Eide).

Akut poliomyelitt. I Vestre Søndmør indtraf nogen spredte tilfælde, særlig paa Hareidlandet. Et av disse var meget gravt; det var hos en voksen jente, som fik lammelse av alle 4 ekstremiteter og av ryg- og nakke-muskulaturen; der var sterke smerter i endetarmen særlig ved defækationen; hun døde efter et ca. 6 maaneders yderst smertefuldt sykeleie. — Paa en anden kant av Hareidlandet var samtidig med, at der forekom lammelser hos 3 mindre barn, adskillige inden de omboende familier angrepet av «forkjølelse». (Dørge). — I Østre Søndmør blev i et hus i Merok (Geiranger) 3 barn angrepet samtidig; av disse døde et efter vel et døgn forløp, et fik parese av en underarm, mens det tredje kom sig uten at faa noget varig mén. (Alm). — Blandt tilfældene i Ørskog distrikt var der et i Skodje paa Velleplass, et sted uten vei og aldeles isolert, hvor der paa længere tid hverken hadde været nogen fremmede eller nogen av gaardens folk været borte. Paa Langnes indsygnet et par barn, og i nabohuset var der ifølge beskrivelsen vistnok flere abortive tilfælde. (Holst). — I Nordre Søndmør døde en voksen pike under komplet kropslamhet. (Tobiassen). — I Bolsø (Ytre Romsdal) hadde en mor med sit halvtåars gamle barn været paa besøk i Akerø paa en gaard, i hvis nabolag der paa den tid forekom flere tilfælde med «ondt i halsen»; det lille barn blev først angrepet og med nogen faa dages mellemrum 2 søskende, hvorav den ene døde. Inden en anden familie med mange barn fik kun ett sygdommen, uagtet der hengik noksaa lang tid, før sygdommen blev konstatert, og isolation iverksat. (Parelius).

Difteri, meddeles fra Søndre Nordmør, er tilbøielig til at ta sig op hver sommer under arbeidet paa fisketørkebergene, hvor der samles folk av alle aldre og fra næsten hvert hus; der var somoftest kun ett tilfælde inden hver husstand. (Selmer).

Av **dysenteri** forekom i Bremsnes (Søndre Nordmør) en epidemi paa en gaard ved Sveggesundet paa Averøen. Den først angrepne, en gut paa 10 aar, døde, inden man vandt sig til at hente læge. (Selmer).

Av **skabb** er ialt meldt 111 tilfælde, hvorav 90 fra Nordre Nordmør.

Mycosis tonsurans forekom hyppig i Østre Søndmør, særlig i Stranden og Stordalen; smitten skriver sig vistnok overveiende fra husdyrene. (Alm).

Veneriske sygdomme. Utenfor sykehus behandlede tilfælde vil sees av følgende tabel:

Sygdom.	Tilfælde.	Fordeling paa lægedistrikterne:				
		1	5	6	8	11
		Vestre Søndmør.	Nordre Søndmør.	Ytre Romsdal.	Søndre Nordmør.	Nordre Nordmør.
Veneriske saar	16	-	15	1	-	-
Syfilis, erhvervet	66	2	47	1	15	1
— medfødt	1	-	-	-	1	-
Gonorrhé, uretrit	171	3	111	7	43	7

Tuberkulose. Til oplysning om de i aarets løp meldte og av tuberkulose-protokollerne utgaaede tilfælde av tuberkulose sygdomme inden amtet henvises til tabellen i den almindelige beretning. Dødsfald av lungetuberkulose utgjorde i henhold til lægernes dødsårsakslister for det hele amt 16,0 pct. av samtlige ved sygdom forårsakede dødsfald og 18,7 pct. av dødsfald av ikke epidemiske sygdomme. For byerne var forholdet henholdsvis 17,0 pct. og 20,5 pct. og for bygderne

Døde av lungetuberkulose.

Lægedistrikter.	Opgivne dødsfald ved			
	sygdom.	lunge- tuberkulose.	epidemiske sygdomme.	ikke epidemiske sygdomme.
Vestre Søndmør	146	22	17	129
Indre —	99	13	16	83
Østre —	91	5	9	82
Ørskog	75	13	7	68
Nordre Søndmør	278	37	41	237
Aalesund by	133	17	21	112
Bygder	145	20	20	125
Ytre Romsdal	265	51	47	218
Molde by	22	6	3	19
Bygder	243	45	44	199
Indre Romsdal	133	18	15	118
Søndre Nordmør	365	70	62	303
Kristiansund by	168	32	31	137
Bygder	197	38	31	166
Sundalen	72	16	5	67
Surendalen	120	15	16	104
Nordre Nordmør	154	28	24	130
Romsdals amt	1798	288	259	1539
Derav i byer	323	55	55	268
— - bygder	1475	233	204	1271

Obstetriciske operationer.

Indikation.	Tangforløsning.			Vending.			Uttrækning ved bækkenendeleie.			Partus præmaturus artificialis.		Perforation.	Exvisceration.	Efterbyrdsoperation.	
	Mødre.	Barn.		Mødre.	Barn.		Mødre.	Barn.		Mor.	Barn.	Mor.	Mor.	Mødre.	
	Lev.	Lev.	Dødf.	Lev.	Lev.	Dødf.	Lev.	Død.	Lev.	Dødf.	Lev.	Lev.	Lev.	Lev.	Lev.
Utilstrækkelige eller smertefulde rier	54	53	1	-	-	-	3	-	2	1	-	-	-	-	-
Trangt bækken	8	5	3	-	-	-	1	-	-	1	1	1	-	-	
Barselkrampe, truende b	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Placenta prævia og blødning . .	-	-	-	4	1	3	-	1	-	1	-	-	-	-	
Ueftergivelige fødselsdele	2	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Fare for moren	3	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Isseleie med panden fortil	5	4	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Skakt isseleie	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Tverleie	-	-	-	2	1	1	-	-	-	-	-	-	1	-	
Fremfald av navlesnor	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Fare for fosteret	7	5	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Tilbakeholdt morkake	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	
Tilsammen	83	75	8	6	2	4	4	1	2	3	1	1	1	1	4
		83			6		5		5						

Fødte og døde.

Lægedistrikter.	Fødte		Døde					
	leven- de.	død- fødte.	ialt.	0—1 aar.	i 1ste døgn.	paa bar- sel- seng.	ved ulyk- kelige hæn- delser.	ved selv- mord.
Vestre Søndmør	386	5	176	18	4	-	3	-
Indre —	254	4	104	8	2	1	2	-
Østre —	133	5	102	7	3	1	1	1
Ørskog	158	2	90	3	-	-	4	-
Nordre Søndmør	685	10	291	32	3	-	5	1
Aalesund by	382	4	143	17	2	-	1	-
Bygder	303	6	148	15	1	-	4	1
Ytre Romsdal ..	541	10	305	29	6	6	11	-
Molde by	70	3	25	2	-	-	-	-
Bygder	471	7	280	27	6	6	11	-
Indre Romsdal ..	209	7	155	10	2	2	2	2
Søndre Nordmør	658	10	400	49	3	5	6	1
Kristiansund by	371	3	185	28	2	3	4	-
Bygder	287	7	215	21	1	2	2	1
Sundalen	103	1	78	3	-	-	4	-
Surendalen	180	5	132	9	3	-	3	1
Nordre Nordmør	246	2	159	8	-	-	5	-
Romsdals amt	3553	61	1992	176	26	15	46	6
Derav i byer	823	10	353	47	4	3	5	-
— bygder	2730	51	1639	129	22	12	41	6

15,8 pct. og 18,3 pct. — Forøvrig henvises til tabellen paa side 177. — I Vestre Søndmør herjer sygdommen slemt i de ytre dele av distriktet, mindre i de indre. Renligheten i hjemmene er for det meste god, og man gjør alt for at forebygge sygdommen, men det er sandsynlig de gamle inficerte hus, som er den væsentlige aarsak til dens vedvarende utbredning. (Dørge) — I Indre Søndmør blev det av Volden sanitetsforening byggede pleiehjem aapnet; det ligger en kilometers vei fra bygningskommunen Halkelsvik, er bygget av Bergensk hulmur, har plads til 12 syke (tilnød 14) og har i fullfærdig stand kostet vel 17 000 kr. (Eng). — I Østre Søndmør og Ørskog synes sygdommen at øke; fra det førstnevnte distrikt anføres, at en hel del av de syke har faat smitten andetsteds, især i Amerika. — I Nordre Søndmør viser tuberkulosen avgjort tendens til avtagen i bygderne, men sygdommen tiltar i Aalesund, hvor ogsaa de sanitære forhold er mindre gode, idet mange paa grund av den økende bolignød bor trangt; indlæggelse i sykehus eller pleiehjem i henhold til tuberkuloseovens § 6 har derfor ofte fundet sted. I arbeidet for en bedre hygiene i hjemmene yder en tuberkulosesøster udmerket hjælp; hun avgir saaledes rapporter om, hvor der bør træffes særlige foranstaltninger mot sygdommen, og der blir ofte i henhold til disse foretat ekstradesinfektion av klær og rum; ved hendes hjælp kan man ogsaa

følge de sykes flytninger, hvorom der trods givne paalæg ofte ikke sker melding. (Tobiassen). — Nordmør tuberkulosehjem i Tingvold (Sundalen distrikt) blev aapnet sommeren 1912 og hadde fuldt belæg. (Onsum). — I Surendalen distrikt synes folk at ha god rede paa sygdommens karakter og smiteveier; der er ogsaa blit holdt endel foredrag herom. En sykepleieforening, som ogsaa har optat arbeidet mot tuberkulosen paa sit program, nyder megen sympati. (Bugge).

Spedalskhet. I Vestre Søndmør fik den ene av distriktets syke, som begge lider av den anæstetiske form, et makuløst exantem over hele ansigtet. (Dørge). — I Stordalen (Østre Søndmør) og i Vatne (Ørskog distrikt) er der en syk paa hvert av disse steder. — I Ytre Romsdal bor der en gammel rask og rørig mand, hos hvem sygdommen forlængst er avløpen. (Parelius).

Av **obstetriciske operationer**, utført av læger, er ialt meldt 101, derav i Vestre Søndmør distrikt 9, i Indre Søndmør 11, i Østre Søndmør 1, i Ørskog 2, i Nordre Søndmør 12, i Ytre Romsdal 13, i Indre Romsdal 9, i Søndre Nordmør 25, i Sundalen 6, i Surendalen 8 og i Nordre Nordmør 5. — Om indikationer og utfald henvises til tabellen paa side 178.

Om **jormorhjælpen** se tabellen i den almindelige beretning.

I følge tabellen over **fødte og døde** var der et overskudd av 1561 fødte og forholdet mellem fødte og døde = 100 : 56,1.

Dødsfald paa barselseng. Efter presternes opgaver døde 15 kvinder paa barselseng. Lægerne har opgit dødsårsaken for 17 kvinder saaledes: barsel-feber 8, barselkrampe 5, blødning 3, dystoki 1; desuten er opført et tilfælde med ukjent dødsårsak.

De **hyppigste dødsårsaker** var:

Dødsårsaker.	Antal dødsfald.	Derav i	
		byer.	bygder.
Alderdomssvakhet	435	27	408
Lungetuberkulose	270	55	215
Kræft (cancer og sarkom)	159	48	111
Hjerneslag	105	20	85
Lungebetændelse	103	20	83
Klappfeil og hjertemuskelsygdomme	72	14	58
Tuberkulose utenfor lungene	65	23	42
Akute katarer i aandedrætsorganerne	56	13	43
Brights nyresygd.	44	7	37
Medfødt svakhet	38	6	32

Veirliget var i sjelden grad gunstig for fiskerierne og i det hele ogsaa ganske bra for jordbruket.

Levemaate og hygieniske forhold. Vestre Søndmør er et utpræget fiskedistrikt; saavel gaardbrukere som løsarbeidere deltar i fisket; og

baade kvinder og barn tjener adskillig ved sløgjing og tørking av fisken. Almindelig slaar 5—6 mand sig sammen og kjøper en motorbaat; denne er overbygget, har rig og seil og en petroleumsmotor paa 4 op til 12 hestekræfter; som regel falder der paa baaten 3 «lotter» og paa hver av mandskapet 1; hver mand holder sine egne «veidn» (garn etc); utbyttet pr. lott utgjorde fra ca. 300 til 800 kr. Fordelene ved disse baater til fiskebruk er store; der spares tid og kræfter, trygheten er større og saaledes færre forlis. Det var et ganske andet slitsomt liv for fiskerne i gamle dage, da man med de aapne «otringer» ofte maatte seile for livet eller ro mange mil hver dag blot med 2—3 timers søvn i døgnet og uten at faa noget varmt i livet. — Gaardsbrukene er paa 2—3 kjøer, op til 8—10 med hest; ogsaa her deltar kvinderne i utearbeidet, idet de foruten alt sit andet staak maa være med at bruke ljaeen. — Der synes at herske jevn velstand, og tjenerhjelp er vanskelig at opdrive. — Med hensyn til levemaaten klages der over, at det gamle kosthold svinder; kjøt og flesk falder det for dyrt at bruke; men da der kun er faa meierier, brukes der adskillig smør og skummet melk i husholdningen. Kaffeconsumet er stort. — De nye hus som opføres svarer ganske bra til tidens krav, men de gamle er baade trange og litet hygieniske. — Klædedragten blir mer og mer bymæssig, særlig for kvindernes vedkommende; de store hatter, de trange skjorter med konturer av korsetterne og de høie hæler sees likesaavel her som paa bygaterne; utringet og med et tyndt gjennemsiktig flor over brystet og ellers ialfald oventil let drapert skulde man tro, man klædde sig efter sydens og ikke efter nordens klima. — Hele aaret igjennem drives der med en utallighet av alslags møter enten inden de enkelte bygdelag i kvindeforeninger, i bedehus, ungdomslokaler etc. eller saa fællesmøter, hvor der kan samles tusener av ungdom og ældre fra fogderiets forskjellige dele; det er jo letvint at komme frem baade pr. dampbaat og motorbaat. Det er saaledes vel paakrævet, at der er kommet renholdsbestemmelser for alle forsamlingslokaler. — Der er liten eller ingen drikfældighet, og sedelighetsforholdene synes at være upaaklagelige. — Der er flere gamlehjem i distriktet, hvor de fattige blir godt stelt med. (Dørge).

I Nordre Søndmør er velstanden øket betydelig saavel i by som bygd paa grund av de senere aars gode fiske. (Tobiassen).

I Indre Romsdal foregaar endel nybygging paa strandstederne Aandalsnes og Veblungsnes; disse hus er nogenlunde tidsmessige, og de, som forøvrig opføres rundt om i bygderne, er ialfald bedre end de gamle; de har saaledes større vinduer og høiere grundmur. Ædrueligheten er gjennemgaaende god og sedeligheten i avgjort bedring; enkelte bygder har i denne henseende forandret sig paafaldende i løpet av de sidste 20 aar. Ved inspektion av skolerne fandtes drikkevandsforholdene som regel mindre tilfredsstillende; man har, derfor hvor det var nødvendig, paabudt anskaffelse av drikkevandsbeholdere, helst av stentøi eller lertøi med kran, flere glasser og skyllebøtte. Lufting foregaar gjennom vinduene i friminuttene, naar veiret tillater det. Som oftest fandtes hverken fotskraper eller matte. (Eide).

I Søndre Nordmør har jordbruket i de senere aar gjort adskillig fremgang, dels ved bedring av den gamle vold og dels ved nydyrkning. Ogsaa dyrkning av havevekster og grønsaker tiltar, men væsentlig for salg til byen. (Selmer).

Fra Surendalen omtales skolelokalerne som renlige, lyse og rummelige; endvidere har man et pent fattighjem med 15—20 pladser, hvor stellet er meget bra. (Bugge).

Sykehus. I Aalesund er der et kommunalt sykehus og et epidemilasaret. I Molde ligger amtssykehuset og i nærheten Reknes sanatorium for tuberkulose. Et militært sykehus paa Setnesmoen i Indre Romsdal distrikt benyttes kun under

vaabenøvelserne. I Kristiansund er der et kommunalt sykehus med afdeling for epidemiske syke. Peiehjem for tuberkulose findes i Volden, Vestnes og Tingvold.

Badeindretninger. I Aalesund er der 2 badstubad og 1 karbad, endvidere 1 skolebad (dusj). I Molde er der et folkebad med karbad og styrt i folkeskolen. Om sommeren er et sjøbadehus aapent. Paa byens 3 større hoteller er der anledning til at faa karbad. I Indre Romsdal findes bad paa Veblungsnes, paa 2 hoteller i Grytten og paa 1 i Hen, foruten ved det militære sykehus. Kristiansund by har en karbadanstalt. I Øksendalen (Sundalen distrikt) er der en badeindretning. I Rindalen (Surendalen distrikt) og i Aure (Nordre Nordmør) findes der en badstue.

Om amtets **apotek** se den almindelige beretning.

Følgende tabel gir oplysning om antallet av møter i helseraad og om vaksinerte:

Lægedistrikter.	Møter i helseraad.	Vaksinerte.
Romsdals amt	74	3063
Vestre Søndmør	1) 4	384
Indre —	2) 2	266
Østre —	3) 3	141
Ørskog	4) 3	149
Nordre Søndmør	5) 19	554
Ytre Romsdal	6) 12	408
Indre —	7) 5	249
Søndre Nordmør	8) 12	645
Sundalen	9) 4	77
Surendalen	10) 3	155
Nordre Nordmør	11) 7	35

1) Vannelven 1, Sande 1, Herø 2. 2) Volden 1, Ørsten 1. 3) Stordalen 2, Sunnelven 1. 4) Ørskog 1, Skodje 1, Vatne 1. 5) Aalesund 17, Haram 1, Borgund 1. 6) Molde 4, Bolsø 1, Bud 1, Frænen 1, Akerø 2, Sandø 2, Sylte 1. 7) Grytten 1, Eresfjord og Vistdalen 1, Veø 1, Vold 1, Eid 1. 8) Kvernes 1, Frei 2, Eide 1, Øre 1, Gjennes 1, Kornstad 1, Grip 1, Bremsnes 4. 9) Sundalen 1, Øksendalen 2, Ulvundeidet 1. 10) Surendalen, 1, Rindalen 1, Stangvik 1. 11) Aure 1, Valsøfjorden 2, Tusteren 1, Halse 1, Edø 2.

Kvaksalveri drives vistnok nu meget mindre end før; men naar det gjælder «gusten», saa maa der «kloke» mænd til; den greier neppe nogen læge. Søndmøringen er nemlig noksaa overtroisk. (Tobiassen).

XVI. Søndre Trondhjems amt.

Lægedistriktsinddeling, flateindhold, indbyggere, medicinalpersonale.

Lægedistrikter.	Tilsvarende herreder, dele derav og bykommune.	Flate- indhold i km. ²	Tilstedev. indb. 1ste decb. 1910.	Læger.	Tandlæger.	Jornedre.	Hjælpe- vaknaterer.
Amtet ¹⁾		18612,37	147 343	71	26	83	53
1. Trondhjems stads- fysikat	Trondhjem, kjøbstad	35,24	46 256	42	23	24	-
2. Strinden	Strinden	689,47	16 292 ²⁾	5	-	6	5
	Strinden	140,90	7 754	3	-	1	1
	Malvik	182,41	2 849	-	-	1	1
	Klæbu	182,21	980	-	-	1	1
	Tilder	27,42	714	-	-	2	1
	Byneset	78,05	1 730	-	-	1	1
	Leinstranden	46,54	1 408	1	-	-	-
	Buviken	31,94	857	-	-	-	-
3. Selbu	Selbu	2 545,04	4 832	1	-	2	2
	Selbu	1 174,15	4 050	1	-	1	1
	Tydalen	1 370,89	782	-	-	1	1
4. Røros	Røros med bergstaden Røros	3 182,95 1 900,45	8 344 5 024	2 2	1 -	4 2	3 1
	Aalen	696,72	2 253	-	-	1	1
	Holtaalen	521,63	949	-	-	1	1
	Til Røros prestegjeld og Røros lægedistr. hører ogsaa en del av Tolgen herred av Hedemarkens amt...	64,15	118	-	-	-	-
5. Guldalen	Melhus	2 451,04 118,91	12 582 2 546	5 1	- -	7 1	7 1
	Flaa	127,30	681	-	-	1	1
	Hølandet	168,33	930	-	-	1	1
	Horg	290,12	2 047	-	-	1	1
	Støren	266,15	2 083	2	-	1	1
	Budalen	350,45	533	-	-	1	1
	Singsaa	695,04	1 575	1	-	1	1
	Soknedalen	434,74	2 167	1	-	1	1
6. Opdal	Opdal	2 820,84 2 398,80	5 169 3 755	2 1	- -	2 2	2 2
	En del av Rennebu (søn- denfor Vangsgraven)	209,70	823	1	-	-	-
	Til Opdal lægedistrikt hører derhos Inset anneks til Kvikne av Hedemarkens amt...	212,34	591	-	-	-	-

¹⁾ Jfr. note 1 og 2 paa side 4*. ²⁾ Distriktslægen bor i Trondhjem. ³⁾ Se anm. under Orkedalen lægedistrikt (Børsen).

Lægedistrikter.	Tilsvarende herreder, dele derav og bykommune.	Flateindhold i km. ²	Tilstedev. indb. 1ste decb. 1910.	Læger.	Tandlæger.	Jormødre.	Hjælpevaksinatører.
7. Orkedalen	.....	1 943,59	15 358	5	2	10	7
	Børsen	62,31	1 886	1	1 ¹⁾	1	1
	Gjeitestranden	118,29	660	-	-	1	1
	Børseskognen	128,89	1 237	-	-	1	1
	Orkedalen	470,33	6 384	2	1	4	2
	Meldalen	636,14	4 257	2	-	2	1
	Rennebu (den til Opdal distrikt hørende del fraregnet)	527,63	1 434	-	-	1	1
8. Hevne	.....	1 094,01	4 756	1	-	4	4
	Hevne	866,06	3 284	1	-	3	3
	Heim	227,95	1 472	-	-	1	1
9. Hitteren	.....	921,84	10 413	2	-	9	9
	Hitteren	433,72	2 448	1	-	3	3
	Fillan	244,35	2 186	-	-	3	3
	Nordfrøya	138,60	3 805	1	-	2	2
	Sørfrøya	105,17	1 974	-	-	1	1
10. Ytre Fosen	.....	618,67	9 749	2	-	5	5
	Ørlandet	79,12	3 040	-	-	1	1
	Nes	60,45	1 166	-	-	1	1
	Bjugn	82,18	1 108	2	-	1	1
	Skjørn	317,41	2 889	-	-	1	1
	Jøssund	79,51	1 546	-	-	1	1
11. Indre Fosen	.....	806,79	6 869	1	-	5	5
	Stadsbygden	135,77	1 721	-	-	1	1
	Rissen	331,82	2 917	1	-	2	2
	Lensviken	171,71	955	-	-	1	1
	Agdenes	167,49	1 276	-	-	1	1
12. Nordre Fosen	.....	1 779,38	7 432	3	-	5	4
	Roa n	360,98	1 948	2	-	1	1
	Osen	389,07	1 536	-	-	1	1
	Stoksund	114,23	1 342	-	-	2	1
	Aa	915,10	2 606	1	-	1	1

¹⁾ Er tillike jormor og hjelpevaksinatrice i Buviken herred av Strinden lægedistrikt.

Sundhetstilstanden opgives at ha været i det hele ret god. Av epidemiske sygdomstilfælde er ialt meldt 14 254, hvorav 352 hadde dødelig utgang; aaret forut var de tilsvarende tal 13 482 og 414.

Dødeligheten var 14,7 pro mille (2 210 dødsfald) av den opgivne tilstedeværende middelfolkemængde (149 902). I 1911 var dødeligheten 15,2 pro mille.

Om de **epidemiske sygdomme** i almindelighet henvises til tabellen paa side 186 og 187. Jfr. forevrig sidste tabel i den almindelige beretning.

Tyfoidføber forekom likesom foregaaende aar forholdsvis sjelden. I Trondhjem 10 tilfælde, hvorav de 9 indlagdes paa sykehus. I Strinden distrikt indtraf ogsaa 10, hvorav 5 inden en familie paa Brenslan i Byneset; konen i huset, som var den først angrept, døde av tarmlødsninger. — Til en isoleret grænd i Tydalen (Selbu distrikt) kom en tjenestepike syk hjem fra en gaard i Stjørdalen, hvor sygdommen skal ha forekommet i flere aar. I pikens hjem blev ingen smittet, men i den nedenfor liggende nabogaard blev 3 angrepet, muligens paa grund av forurensning av drikkevandet ved tilsig. (Meidell). — I Inset (Opdal distrikt) indtraf 2 tilfælde hos jernbanearbeidere, som bodde i en grænd, hvor sygdommen har forekommet flere ganger tidligere. (Nissen).

Av **akut poliomyelitis** er der i dette aar kun meldt 27 tilfælde mot 347 i 1911. I Trondhjem blev angrepet 2 barn, hvorav det ene døde; den anden opførte døde var en mand, som ikke døde i byen, men blev begravet der. (Bockman). — I Strinden distrikt indtraf, foruten nogen faa spredte tilfælde, 3 paa Øverby i Byneset; et dødsfald blandt disse er av den behandelte læge opført paa dødslisten under epidemisk cerebrospinalmeningitis. (Herlofsen). — I Buviken var der foruten et typisk tilfælde endel lettere, abortive. (Bryhni). — I Orkedalen distrikt hadde en av de angreptne pareser av lang varighet, men blev tilslut helbredet; abortive former var meget utbredt. (Bryhni). — I Hitteren optraadte sygdommen med 1 tilfælde i Fillan og 2 i Sørfrøya paa steder, som laa flere kilometer fra hinanden; i det ene av husene hadde der bodd omstreifere, kort før sygdommen optraadte. (Ludvigsen). — Av 3 angreptne i Ytre Fosen fik et barn og en voksen kvinde varig men efter sygdommen. (Knudtzon). — Tilfældene i Nordre Fosen optraadte i Aa.

Skarlagensfeber forekom hyppig. Fra Strinden skriver distriktslæge Herlofsen: Sygdommen har fremdeles gaat saa let, at den forholdsvis store utbredning for en stor del kan forklares herav; den oversees, indtil avskallingen begynder. Saaledes som den nu har vist sig i en aarrække, anser jeg baade meslinger og kikhoste for mere ondartede sygdomme. Jeg har dog endnu ikke turdet helt la skarlagensfeberen seile sin egen sjø, men har fortsatt med mest mulig isolation, samt desinfektion efter avskallingens ophør. — Fra Orkedalen distrikt omtales et dødlig endende tilfælde paa grund av komplikation med meningitis. I tre tilfælde optraadte supraorbitale abscesser, som i klinisk henseende var ganske karakteristiske; affektionen begyndte med pastøs, kun litet ømfindlig svulst over panden; efter 5—6 dages forløp fluktuation og sterk frembugning av pandehuden, men uten rubor eller ømfindtlighet; øienløkene var blaaligrøde, sterkt ødematøse; efter nogen dages forløp dannet der sig fistler ved indre kant av øienløkene (i et tilfælde kun paa én side), hvorigjennem uttømtes tyndt, næsten hvitt pus; to av de syke blev helbredet i løpet av 3 uker; i det tredje tilfælde forløp sygdommen mere kronisk, men gik dog helt tilbake. (Bryhni). — Ogsaa i Indre Fosen indtraf, særlig i slutten av aaret, endel tilfælde med heftige symptomer, ialfald heftigere end man i de senere aar hadde været vant til at se, saasom nefrit, hæmaturi, suppurerende glandler, otitis og langvarig anæmi. (Wolmar).

Meslinger. I Vinje (Hevne distrikt) forekom en isoleret husepidemi; manden hadde ført smitten med sig fra en gaard i Valsøfjorden. (Wedøe).

Epidemiske sygdomme.

186

Søndre Trondhjems amt. 1912.

	Ialt kjendte		Tiden er opgit for	Januar.	Februar.	Mars.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
	tilfælde.	dødsfald.													
Tyfoidfeber	34	5	34	2	1	3	-	7	1	2	3	2	2	5	6
Cerebrospinalmeningit	1	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-
Akut poliomyelit	27	5	27	3	2	-	2	3	2	3	2	1	3	4	2
Skarlagensfeber	616	9	616	55	80	76	49	26	46	18	22	26	36	93	89
Meslinger	763	29	763	427	152	58	50	14	11	17	6	5	3	5	15
Difteri (croup)	168	19	166	16	9	24	2	12	25	19	12	9	14	15	9
Blodgang	21	1	21	-	-	-	2	-	6	8	5	-	-	-	-
Barselfeber	17	2	16	3	1	-	-	-	3	1	1	1	1	2	3
Pyæmi, septhæmi	33	9	28	3	3	5	2	1	-	7	-	-	1	3	3
Pemfigus (hos nyfødte)	20	4	20	1	2	2	1	1	2	2	2	-	1	3	3
Rosen	192	5	192	9	21	21	11	12	19	10	16	7	17	25	24
Røde hunde	9	-	9	-	-	2	-	2	3	1	-	-	-	-	1
Vandkopper	105	-	105	5	8	7	10	11	14	6	2	5	6	15	16
Kusma	58	-	58	1	1	18	17	3	2	2	2	5	1	3	3
Kikkoste	479	14	479	90	50	40	42	64	29	34	20	18	30	36	26
Akute katarrer i aandedrætsorganerne	7447	82	7447	1210	912	730	661	619	570	398	306	363	486	551	641
Influenta	584	1	583	81	76	69	75	62	36	29	15	21	16	32	71
Lungebetændelse	830	99	830	157	108	82	88	79	61	45	25	34	48	53	50
Pleurit	426	9	426	36	41	54	41	42	31	40	26	27	36	26	26
Gigtfeber	324	3	324	29	40	29	29	32	26	23	13	29	13	28	33
Akut diarré (kolerine)	2100	55	2100	150	101	106	107	98	112	227	515	248	129	111	196
Tilsammen	14254	352	14245	2278	1608	1326	1189	1088	999	892	993	801	844	1010	1217

Epidemiske sygdomme.

(Forts.)	Fordeling paa lægedistrikterne:																							
	1		2		3		4		5		6		7		8		9		10		11		12	
	Trondhjemstadsfysikat.		Strinden.		Selbu.		Røros.		Guldalen.		Opdal.		Orkedalen.		Hevne.		Hitteren.		Ytre Fosen.		Indre Fosen.		Nordre Fosen.	
	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.
Tyfoidfeber	10	-	10	1	4	-	1	-	5	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	2	2	-	-	
Cerebrospinalmeningit . .	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Akut poliomyelit.	2	2	8	-	-	-	3	1	-	-	-	-	5	2	-	-	3	-	3	-	-	-	3	
Skarlagensfeber	180	2	98	-	-	-	33	2	21	2	-	-	215	4	4	-	-	2	-	58	1	5	-	
Meslinger	437	17	74	5	-	-	60	2	92	2	-	-	48	1	6	-	23	2	3	-	20	-	-	
Difteri (croup)	98	7	26	1	-	-	5	2	5	-	3	-	2	-	2	-	7	6	1	-	19	3	-	
Blodgang	-	-	9	1	-	-	-	-	-	-	-	-	12	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Barselfeber	5	-	-	-	-	-	2	1	1	-	1	1	5	-	-	-	1	-	-	1	-	1	-	
Pyæmi, septhæmi	3	3	3	2	-	-	3	1	-	-	-	-	1	-	-	-	2	2	1	1	5	-	15	
Pemfigus (hos nyfødte). .	16	4	-	-	-	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	
Rosen	110	1	9	-	1	-	16	-	9	2	6	-	18	-	2	-	5	1	6	-	1	-	9	
Røde hunde	8	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Vandkopper	81	-	2	-	-	-	3	-	3	-	1	-	11	-	1	-	1	-	2	-	-	-	-	
Kusma	36	-	4	-	-	-	1	-	3	-	-	-	12	-	1	-	-	-	1	-	-	-	-	
Kikhoste	330	8	5	-	-	-	29	1	8	-	31	1	10	1	11	2	-	-	5	-	3	-	47	
Akute katarrer i aande- drætsorganerne	4653	38	565	13	22	-	486	8	357	4	84	3	645	5	41	2	65	5	289	1	63	-	177	
Influenta	135	1	59	-	-	-	107	-	13	-	46	-	141	-	-	-	7	-	13	-	2	-	61	
Lungebetændelse	386	41	111	16	15	3	13	3	49	11	11	3	85	5	38	1	15	-	41	4	31	8	35	
Pleurit	208	2	30	1	3	-	14	1	36	2	10	-	39	1	5	-	19	-	25	1	8	-	29	
Gigtfeber	150	2	34	-	1	-	33	-	9	-	20	-	28	-	4	-	12	-	10	1	12	-	11	
Akut diarré (kolerine). .	1499	22	93	9	3	-	112	5	82	3	30	-	123	5	18	1	34	3	38	2	23	3	45	
Tilsammen	8347	150	1141	50	49	3	922	25	696	28	245	8	1400	24	133	6	195	19	440	10	248	17	438	

Difteri optraadte i Trondhjem noget hyppigere end i de senere aar; der indtraf 6 dødsfald i byen (paa dødslisten er opført 7 døde, fordi en, som ikke var død i byen, blev begravet der). Som regel isoleres baade kliniske patienter og bacillebærere, indtil der er fundet 3 rene prøver, med 2 dages mellemrum; men varer dette mere end 5 uger, efterat alle kliniske tegn er svundet, utskrives de som regel, og hjemmet stilles under bylægens opsyn. (Bøckman). — I Strinden forekom endel tilfælde paa Tempe og Ranheim; mor til en liten gut, som døde, fik generelle paralyser, men kom sig. Mest interesse hadde dog sygdommens optræden paa en større gaard med utbredt melkeleverance til byen; da det var midtsommers og i onnetiden, var der en større mængde leiede arbeidere foruten gaardens folk; de 4 angrepne, hvoriblandt meier-sken, blev straks isoleret paa sykehuset; 3 ganger blev der tat halsprøver fra alle folkene ca. (30 mennesker) og de faa bacillebærere internerert paa sykehuset; tilslut foretoges grundig desinfektion. (Herlofsen). — Det ene av tilfældene i Hevne distrikt forekom i Snildfjorden, hvor der nogen uker i forveien hadde været 3 angrepne paa nabogaarden. — I Nordskaggränden i Sørfroya (Hitteren distrikt), som ofte har været hjemsoekt av denne sygdom, døde i løpet av ca. 1 døgn 4 barn; der blev foretat en inspektionsreise dit og foretat profylaktiske injektioner. (Walderhaug). — I Indre Fosen optraadte sygdommen ganske hyppig. I Føldalen, et avsides sted i Rissen, hadde en næsten 10 aar gammel gut i 3 dage været hæs og hat bræknunger og ondt i hode og hals; han hadde været med ute og sætte poteter like til kvelds, og hug etterpaa ved; om natten døde han før lægens ankomst. I et hus i Mellandsgränden (Lensviken) blev 4 angrepne, hvorav 2 haardt; den ene døde under lægens besøk; serum blev brukt. Kort forut hadde 2 piker hat «ondt i halsen»; de snøvlet, men var forresten bra. Det blev oplyst, at mange rundt omkring ogsaa hadde hat «ondt i halsen», men var blit bra igjen, hvorfor man ikke hadde trodd, det var noget farlig. Ved sygdommens senere optræden i gränden blev serum injiceret baade kurativt og profylaktisk. (Knutssøn).

Erythema multiforme optraadte epidemisk paa Frøya ut paa vaarparten, i et begrenset strøk (Sistranden til Skaget); saavel barn som voksne blev angrepet. Et tilfælde, der begyndte som et uskyldig e. nodosum, utviklet sig til et sterkt e. multiforme kompliceret med organisk hjertefeil. (Walderhaug).

Veneriske sygdomme. Utenfor sykehus behandlede tilfælde vil sees av følgende tabel:

Sygdom.	Tilfælde.	Fordeling paa lægedistrikterne:										
		1	2	4	5	6	7	8	9	10	11	12
		Trondhjems stadsfysikat.	Strinden.	Røros.	Guldaalen.	Opdal.	Orkedalen.	Hevne.	Hitteren.	Ytre Fosen.	Indre Fosen.	Nordre Fosen.
Veneriske saar	40	40	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Syfilis, erhvervet	124	112	5	1	1	-	2	-	1	1	-	1
— medfødt	13	11	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-
Gonorré, uretrit	589	526	9	11	9	7	12	1	-	9	1	4

I Trondhjem var der med de paa sykehus behandlede ialt 146 tilfælde av erhvervet syfilis (mot 133 i 1911 og 116 i 1910); av medfødt syfilis 13 (12,7);

chanker 42 (39, 75); gonorrhé 541 (533, 514). Selv om hensyn tages til byens vekst i disse aar, synes hyppigheten av disse infektioner dog at tilta. Der er derfor nu git bevilling til gratis poliklinisk behandling av disse sygdomme, og denne foranstaltning vil bli iverksat ved en mandlig og en kvindelig læge fra høsten 1913.

Tuberkulose. Til opplysning om de i aaret meldte og av tuberkuloseprotokollene utgaaede tilfælde av tuberkulose sygdomme henvises til tabellen i den almindelige beretning. Dødsfald av lungetuberkulose utgjorde i henhold til lægernes dødsarsakslistor for det hele amt 19,6 pct. av samtlige ved sygdom forarsakede dødsfald og 23,9 pct. av dødsfald av ikke epidemiske sygdomme. For Trondhjem by var forholdet henholdsvis 15,5 pct. og 20,0 pct. og for bygdene 21,7 pct. og 25,8 pct. — I Trondhjem er 52 tuberkulose syke blitt indlagt paa sykehus i henhold til tuberkuloselovens § 6; dette tal vil utvilsomt øke, naar den nye tuberkulosepaviljong ved sykehuset blir færdig. Hjælpestationen har paa byens budget for 1913—1914 faat sit tilskud øket fra kr. 1 700 til kr. 5 000. Der er ogsaa fattet beslutning av bystyret om, at betaling for patienter, som indlægges paa sanatorium eller pleiehjem, skal utredes av bykassen, ikke av fattiggassen, dog med begrænsning av en dagsbetaling som for statens sanatorier gjældende; ogsaa nødvendig utrustning med kler og lignende samt reiseutgifter utredes av bykassen. (Bøckman). — I Strinden saavel som i Hommelvik er der dannet tuberkuloseforeninger som underavdelinger av nationalforeningen; den i Strinden bekoster grundig utdanning av en sykepleierske; ved siden derav har man maattet indskrænke sig til et opplysningsarbeide foruten litt pekuniær støtte til sanatorieophold for mindre bemidlede tuberkulose. Der er mange slike inden arbeiderfamilierne paa Ranheim; $\frac{1}{3}$ av de nymeldte tilfælde i Strinden herred var derfra. — Den av amtstinget nedsatte komité for bygging av tuberkulosehjem har kjøpt eiendom for hjemmene i Melhus og Hevne, men endnu ikke for det, som skal ligge i Aafjorden. — Med hensyn til nationalforeningens forslag til forandring av tuberkuloselovens § 13 mangler der en bestemmelse om, at utlæg til indlæggelse i sanatorier og tuberkulosehjem bør gaa gjennom herredskassen og ikke gjennom fattiggæsenet; hjælp gjennom dette er odiøst for et ærekjært menneske. (Herlofsen). — Fra Buviken anføres, at det ser ut, som motstandskraften mot sygdommen er blitt større. (Bryhni). — I Selbu viser folk megen interesse for sygdommen og dens bekjæmpelse, hvilket tydelig sees av offervilligheten overfor et paatænkt pleiehjem inden distriktet; i forhold til den økonomiske evne har denne endog været meget stor. Det gjælder nu om at finde et høvelig og bekvemt liggende sted. (Meidell). — Paa Røros pleiehjem, som kan motta 12 syke, sker de fleste indlæggelser fra fremmede kommuner. — Fra Børsen og Børseskognen (Orkedalen distrikt) meddeles, at sygdommen fremdeles er sterkt utbredt, og ikke viser tendens til at gaa tilbake; mangel paa plads i sanatorier og pleiehjem har været følelig. (Bryhni). — I Hevne har distriktslægen holdt nogen foredrag om sygdommen og maaten at bekjempe den paa, særlig er hjemmets hygiene blitt behandlet. Med renholdet i skolerne gaar sansen for renlighet ind i den opvoksende slegts bevissthet; læreren sier, at allerede nu saagodt som al spytning er ophørt blandt barnene. — Den derværende tuberkuloseforening har utdelt endel spyttekrus og spytteflasker. (Wedøe). — I Hitteren er, særlig paa de steder, hvor der er ungdomsforeninger og avholdsforeninger, interessen for kampen mot sygdommen i stigende. (Walderhaug). — Fra Ytre Fosen opgives, at sygdommen oftest har et ondartet forløp. Spyttsvineriet er i de senere aar avtat meget, men renligheten baade personlig og i husene og paa gaardspladsene er det ofte ikke rart med. Frykten for smitte er almindelig utbredt, men dog ikke utover hvad gavnlig kan være. (Knudtson). — I Bjugn utvises forsigtighet efter bedste evne, ialfald av den yngre del av befolk-

Døde av lungetuberkulose.

Lægedistrikter.	Opgivne dødsfald ved			
	sygdom.	lunge- tuberkulose.	epidemiske sygdomme.	ikke epidemiske sygdomme.
Trondhjems stadsfysikat	660	102	150	510
Strinden	201	37	50	151
Selbu	52	9	3	49
Røros	112	23	25	87
Guldalen	163	57	28	135
Opdal	71	10	8	63
Orkedalen	247	54	24	223
Hevne	49	6	6	43
Hitteren	128	33	19	109
Ytre Fosen	93	19	10	83
Indre —	87	14	17	70
Nordre —	80	17	12	68
Søndre Trondhjems amt	1943	381	352	1591
Derav i by	660	102	150	510
— - bygder	1283	279	202	1081

ningen. (Næs). — I Nordre Fosen har alle skolestyrer efter henstilling fra helseraadene besluttet, at overlæge Klaus Hanssens brochure «om tuberkulose» og en for distriktet trykt «veiledning til bekjæmpelse av tuberkulose» hvert aar skal gjennemgaaes paa skolen. Under et besøk av nationalforeningens sekretær blev der dannet endel tuberkuloseforeninger. (Brandtzæg).

Spedalskhet. I Strinden er der av hjemmeværende kun én mand; han er ikke arbeidsdygtig, men økonomisk ganske bra situert, saa han kan leve i betryggende isolation. (Herlofsen). — I Orkedalen distrikt døde den eneste tilbakeværende leprapatient, en gammel kone. Hos en over 80 aar gammel mand, som blev tilset umiddelbart før han døde, fandtes mistænkelige symptomer paa gammel lepra; han var dog aldrig blit behandlet for denne sygdom; uagtet intet sikkert kunde konstateres, blev huset allikevel desinficeret, efter at han var død. (Bryhni). — I Ytre Fosen findes kun 1 tilfælde og i Indre Fosen 2. — I Nordre Fosen lykkedes det efter meget stræv at faa indlagt paa Reitgjerdet en, som i ca. 30 aar har hat store saar paa benene, og som delvis har været paa arbeide hos folk ute i bygden; ved utgangen av aaret var der saaledes kun 2 tilbake, 1 i Osen og 1 i Stoksund. (Brandtzæg).

Av **bleksot, anæmi og fordøiellessygdomme** forekommer i Selbu de to første sygdomme hovedsagelig hos de yngre, og de sidste hos de ældre ret hyppig og har sine forskjellige aarsaker; de yngre sitter som regel for meget inde om vinteren og lever paa en tildels ensformig og mindre nærende kost — kaffe og smørbrød; hos de ældre skyldes fordøiellessygdommene oftest uregelmæssige tider for maaltidene og dermed overlæsselse av maven med tungt fordøielig kost. (Meidell).

Amputatio femoris maatte distriktslægen i Nordre Fosen foreta en vinteraften paa sit kontor assisteret av hustru og tjenestepike. Vedkommende var

Obstetriciske operationer.

Indikation.	Tangforløsning.						Vending.			Uttrækning ved bækkenendeleie.		Partus præmaturus artificialis.			Perforation.	Mutilation.	Efterbyrdsoperation.	
	Mødre.			Barn.			Mødre.	Barn.		Mødre.	Barn.	Mødre.	Barn.	Mødre.	Mor.	Mødre.		
	Lev.	Død.	Uop.	Lev.	Df.	Uop.	Lev.	Lev.	Df.	Lev.	Lev.	Lev.	Lev.	Df.	Lev.	Død.	Lev.	Uop.
Utilstrækkelige eller smertefulde rier	53	1	2	52	2	2	-	-	-	3	1) ¹⁾ 4	-	-	-	-	-	-	-
•Trangt bækken	3	-	-	2	1	-	-	-	-	-	-	2	-	2	1	-	-	-
Barselkrampe, truende b. . .	2	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	2	1	1	-	-	-	-
Placenta prævia og blødning	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	-	1	-	1	-	-	-	-
Ueftergivelige fødselsdele . .	5	-	-	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Livmorbristing	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2) ²⁾ 1	-	-
Fare for moren	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-
Isseleie med panden fortil . .	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ansigtsleie	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Dyp tverstand	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tverleie	-	-	-	-	-	-	2	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Hydrokefalisk fosterhode . . .	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-
Fremfald av navlesnor	2	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Fare for fosteret	5	-	-	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tilbakeholdelse	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6	2
Blødning	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-
Ukjendt indikation	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tilsammen	75	1	2	70	6	2	3	1	2	3	4	6	1	5	2	1	7	2
	78			78				3					6				9	

¹⁾ Heriblandt en første tvilling, hvis tilsvarende anden tvilling blev forløst ved tang, hvor utfaldet for moren (lev.) er opført. ²⁾ Barnet, hvis skulder stod urokelig mot symfyssen, kunde først bli forløst, efter at der var gjort kleidotomi. Moren døde av forblødning.

Fødte og døde.

Lægedistrikter.	Fødte		Døde					
	leven- de.	død- fødte.	ialt.	0—1 aar.	i 1ste døgn.	paa bar- sel- seng.	ved ulyk- kelige hæn- delser.	ved selv- mord.
Trondhjems stadsfysikat.	1377	37	697	115	7	3	13	6
Strinden	388	11	234	41	3	2	3	2
Selbu	118	2	68	3	1	1	3	-
Røros ¹⁾	244	4	115	13	-	1	1	-
Guldalen	339	7	228	19	5	-	3	-
Opdal ¹⁾	122	1	83	4	-	-	1	-
Orkedalen	379	6	265	19	1	1	5	1
Hevne	121	3	55	5	-	-	1	-
Hitteren	292	2	153	19	5	-	7	-
Ytre Fosen	255	2	118	15	4	-	-	1
Indre —	180	6	114	11	-	-	1	-
Nordre —	181	3	91	8	-	-	7	1
Søndre Trondhjems amt	3968	84	2210	270	26	8	45	11
Derav i by	1377	37	697	115	7	3	13	6
— bygder	2591	47	1513	155	19	5	32	5

¹⁾ Tallene for gaarder av Tolgen herred og for Inset sogn av Kvikne herred, som begge hører til Hedemarkens amt (se under dette), er ikke medtat i summen for Søndre Trondhjems amt, men medtat under henholdsvis Røros og Opdal lægedistrikter.

gledet, mens han var nede i motorrummet paa sin baat og var kommet fast i den roterende motor. Først i kloroformnarkose kunde man faa ham løs. Foten og nederste del av læggen hang da bare i noget av muskulaturen paa læggens bakside, mens hele den øvrige del av tibia var helt blottet for bløtdele og huden flaadd av til ovenfor knæet. Trods alt var sterkt tilsolet med olje og smuds fra motoren, forløp tilhelingen bra; kun en pekefingerstor hudlap gangrænerte, saa sekundærsutur maatte anlægges der. Selve operationen forløp meget godt under scopolamin-morfin kloroform-narkose. Som fisker fik han henimot 700 kr. av fiskeriforsikringen, og han færdes atter i baat paa sit kunstige ben. (Brandtzæg).

Av **obstetriciske operationer**, utført av læger, er ialt meldt 103, derav i Trondhjem stadsfysikat 51, i Strinden distrikt 6, Selbu 2, Røros 4, Guldalen 6, Opdal 4, Orkedalen 19, Hitteren 3, Ytre Fosen 3, Indre Fosen 2, Nordre Fosen 3. Om indikationer og utfald henvises til tabellen paa foregaaende side.

Om **jormorhjælpen** henvises til tabellen i den almindelige beretning.

Paa barselseng døde efter presternes opgaver 8 kvinder. Lægerne har opgit dødsårsaken for 10 kvinder saaledes: barsel-feber 2, barselkrampe 3, emboli og trombose 2, livmorbristing 1, andre svangerskaps- og barselsygdomme 2.

Ifølge tabellen over **fødte og døde** var der for det hele amt et overskudd av 1 758 fødte og forholdet mellem fødte og døde = 100 : 55,7.

De av lægerne opgivne **dødsårsaker** for Trondhjem sees av tabellen paa side 194 og fig.

De hyppigste dødsårsaker var:

Dødsårsaker.	Dødsfald.	Derav i	
		by.	bygder.
Lungetuberkulose	381	102	279
Alderdomssvakhet	329	82	247
Kræft (cancer og sarkom)	161	60	101
Lungebetændelse	99	41	58
Tuberkulose utenfor lungerne	92	36	56
Hjerneslag	86	38	48
Klappefeil og hjertemuskel-sygdomme	86	37	49
Akute katarrer i aandedrætsorganerne	82	38	44
Akut gastroenterit (cholera nostras)	55	22	33
Medfødt svakhet	49	20	29

Med hensyn til **værliget** var sommer og høst gunstig for baade landbruk og sjøbruk.

Levemaate og hygieniske forhold. I Trondhjem er av offentlige arbeider av hygienisk interesse lagt 1 500 meter nye kloaker og omlagt (sænkning og forøkelse av rørvidden) 1 060 meter av de ældre. Forhøielsen av den nye vandledningsdam ved Baglien er færdigbygget og har tilført byen en betydelig økning av dens vandforsyning, som maa antages at være tilstrækkelig selv for ret langvarige tørkeperioder. Ledningen er utstrakt til de nybyggede strøk i byens utkanter. — Byggevirksomheten har fremdeles været livlig. Der er i aaret færdigbygget og tat i bruk 66 nye gaarder, hvorav 29 trævillaer paa 1½ etage, resten murbygninger paa 3 og 4 etager, en paa 5 og et par paa 2; ialt 324 leiligheter med kjøkken (16 paa 1 værelse, 85 paa 2, 78 paa 3, 67 paa 4 og 78 paa 5 eller flere). Desuagtet er der fremdeles meget trangt om husrum, navnlig de smaaleiligheter. Da byen efter den kommunale tælling ved aarets utgang viser sig at vokse med 13—1 400 mennesker om aaret, forslaar nybyggingen ikke til mere end at skaffe hus for tilveksten, og der blir intet til at avhjælpe underskuddet fra før. — Tilsynet med byens renhold er ført paa samme maate og med samme mandskap som foregaaende aar. Som vanlig er slagterier og pølse-makerier, bondelosjier, vognmandsgaarder og lignende efterset hver eller hver anden uke. Desinfektion paa grund av akute smitsomme sygdomme og tuberkulose er foretat 446 ganger, idet tøj er dampdesinficeret paa sykehuset, og værelser og indbo rengjort dels ved vaskning med lysoformopløsning, dels ved saapevask. — Der er likeledes foretat eftersyn med verksteder og som følge av helseraadets beslutning om boliger ogsaa av disse; at faa bedre orden og renlighet indført i arbeidsrum og losjihus etc. gaar ikke fort, men litt efter litt bedres dog forholdene. — I likhet med de i de 2 sidste aar vedtagne regler for renhold etc. i systuer, skrædder- og skomakerverksteder er der i aarets løp av helseraadet vedtat lignende for sadelmakeres og tapetsererens verksteder, likesom ogsaa for bakerier:

Liste over de av lægern

Dødsårsak.	Tilsammen.	Derav		Alder							
				0—1		1—5		5—10		10—15	
		Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.
I. Medfødte sygdomme og dannelsesfeil.											
Medfødt svakhet	20	12	8	12	8	-	-	-	-	-	-
— cyanose	1	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-
Misdannelser i centralnervesystemet	1	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-
Andre dannelsesfeil	2	-	2	-	1	-	1	-	-	-	-
II. Alderdomssydomme.											
Alderdomssvakhet	82	28	54	-	-	-	-	-	-	-	-
Alderdomsgangræn	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
III. Infektionssydomme.											
Akut poliomyelit	2	2	-	-	-	1	-	-	-	-	-
Meslinger	17	11	6	3	3	8	3	-	-	-	-
Skarlagensfeber	2	1	1	-	-	-	1	-	-	-	-
Kikhoste	8	3	5	1	2	2	3	-	-	-	-
Difteri (croup)	7	4	3	-	-	2	1	2	1	-	-
Lungebetændelse (croupøs)	41	19	22	2	7	4	1	1	-	-	-
Influenza	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Gigtfeber	2	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-
Rosen	1	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-
Flegmone, absces	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Septicopyæmi	3	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Pemfigus hos nyfødte	4	1	3	1	3	-	-	-	-	-	-
Akut gastro-enterit (cholera nostras)	22	13	9	12	5	-	-	-	-	-	-
Tuberkulose i lunger	102	56	46	-	-	1	-	3	-	-	-
— tarmkanal	2	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-
— urin- og kjønsorganer	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
— ben og led	7	5	2	-	-	-	-	1	1	1	
— hjernehinder	20	5	15	-	2	3	5	2	3	-	
— andre organer eller med uopgit sæte	3	2	1	-	-	1	-	-	-	-	
Miliærtuberkulose	3	1	2	-	-	-	1	-	-	-	
Spedalskhet	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	
Syfilis, medfødt	4	3	1	3	1	-	-	-	-	-	
— , erhvervet efter fødselen	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	
IV. Kroniske blod- og ernærings- sydomme.											
Diabetes	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	
Leukæmi, pseudoleukæmi	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	
Perniciøs anæmi	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	
Rakit	5	5	-	2	-	3	-	-	-	-	

Liste over de av lægern

(Forts.). Dødsårsak.	Tilsammen.	Derav		Alder							
				0—1		1—5		5—10		10—15	
		Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.
X. Svulster.											
Carcinom (kræft) i huden	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
— — - mavesækken	28	17	11	-	-	-	-	-	-	-	
— — - fordøiellesorg. ellers	11	4	7	-	-	-	-	-	-	-	
— — - brystkjertelen	2	-	2	-	-	-	-	-	-	-	
Carcinom (kræft) i livmøren	8	-	8	-	-	-	-	-	-	-	
— — - andre organer, eller med uopgit sæte	7	2	5	-	-	-	-	-	-	-	
Sarkom i andre organer eller med uopgit sæte	3	2	1	-	-	-	-	-	-	1	
Andre svulster	2	-	2	-	-	-	-	-	-	-	
XI. Sygdomme i hud, bindevæv, ben og led, som ikke kan henføres under nogen av de foregaaende grupper.											
Hudsygdomme	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	
XII. Svangerskaps- og barsel- sygdomme.											
Barselkrampe	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	
Emboli og trombose	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	
Andre svangerskaps- og barsel- sygdomme	2	-	2	-	-	-	-	-	-	-	
XIII. Andre sygdomme.											
Basedows sygdom	2	-	2	-	-	-	-	-	-	-	
Andre sygdomme (med speciel angiv.)	1	-	1	-	1	-	-	-	-	-	
Ukjendt dødsårsak	14	6	8	1	5	1	-	-	-	-	
XIV. Unaturlig død.											
Selvmord	5	4	1	-	-	-	-	-	-	-	
Ulykkestilfælde:											
a. Andre akute forgiftninger	1	-	1	-	-	1	-	-	-	-	
b. Drukning	5	5	-	-	-	-	1	-	-	2	
c. Forbrænding	2	2	-	-	1	-	1	-	-	-	
d. Elektrisk strøm og lynnedslag	2	1	1	-	-	-	-	-	-	-	
e. Vaadeskud	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	
f. Andre ulykkestilfælde (med speciel angivelse)	6	5	1	-	-	-	-	-	-	1	
Tilsammen	696	338	358	55	47	34	24	12	10	5	

Meddelte dødsårsaker.

I følge kjønn.																					
15—20		20—25		25—30		30—40		40—50		50—60		60—70		70—80		80—90		90—100			
Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	
-	-	-	-	-	-	-	1	2	1	4	-	5	4	6	5	-	-	-	-	-	
-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	1	2	1	3	1	-	1	1	-	-	-	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	3	-	2	-	1	-	-	-	-	-	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	1	1	-	1	1	1	-	-	-	
-	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
-	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	
1	-	-	-	1	-	-	2	1	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	
-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	2	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	
-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
-	1	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	
11	17	11	11	10	19	29	20	26	14	28	29	44	31	44	59	28	58	1	9		

Regler for renhold m. v. i sadelmaker- og tapetsererverksteder.
Vedtatt av Trondhjems helseraad den 18de juni 1912 i henhold til sundhetsvedtægternes § 9.4.

1. I sadelmaker- og tapetsererverksteder maa ikke arbeide flere mennesker, end at der paa hver falder mindst 10 m.³ luft netto.
2. Gjenstande, som er bedriften uvedkommende, og som kan hindre godt renhold eller frembringe støv, stank eller lignende, maa ikke opbevares i verkstedet. Brænde maa opbevares i kasser eller lignende, saa det ikke ligger utover gulvet og hindrer rengjøringen. Aske og avfald fra ovnen maa ikke henligge i verkstedet. Lagring av møbler, stoppematerialer og lignende i arbeidsrummet maa ikke finde sted.
3. Gulvet skal feies mindst 1 gang hver dag, efterat være dynket med vand, altid utenfor arbeidstiden og om mulig for aapne vinduer. Avfald, som kan brukes, opsamles før feiningen og anbringes i dertil bestemte beholdere. Det opfeiede maa straks fjernes fra verkstedet eller oppbrændes.
4. Gulvet skal vaskes med varmt vand og saape eller soda mindst 1 gang hver 2den uke. Samtidig pudses vinduer og avtørres vinduesposter, vinduesprosser, ovner, hylder o. s. v. med vaat klut. Hovedrengjøring av hele lokalet med indbo utføres mindst 1 gang aarlig. Kalkede vægger, mure og tak, som ikke kan ordentlig rengjøres, maa da hvittes.
5. Verkstedet maa ikke benyttes som soverum. I middagshvilen og efter endt arbeide om aftenen skal verkstedet grundig utluftes. I middagshvilen skal arbeiderne ikke opholde sig i verkstedet.
6. Der maa ikke spyttes paa gulvet. Der skal være et tilstrækkelig antal spyttebakker, som daglig tømmes og renses.
7. Oprivning av stoppemateriale maa ikke finde sted inde i verkstedet, heller ikke piskning og rensning av den gamle stop i gamle møbler. Saadanne arbeider skal foregaa enten i fri luft eller i et luftig rum utenfor verkstedet og uten aapen forbindelse med dette.
8. Til stopning av møbler, madrasser og lignende maa bare anvendes rent betræk og strie og ren stop, som maa opbevares i kasser eller kurver og ikke ligge utover gulvet. Filler, som agtes nyttiggjort, opbevares i sækker eller kasser.
9. Under arbeide, som er forbundet med sterk støvutvikling, bør arbeiderne om mulig binde et tørklæ eller lignende for mund og næse, saa støvet ikke trænger ind i aandedrætsorganerne.
10. I verkstedet skal findes vaskestel med saape og tilstrækkelige haandklær, som skiftes, saasnart de er smudsige. Arbeiderne bør vaske sig, før de spiser eller forlater verkstedet.
11. Disse regler skal findes opslaat paa et let synbart sted i hvert verksted med angivelse av, hvor mange mennesker der kan arbeide i verkstedet

Verkstedet i nr. .... gate. .... etage for tiden drevet av
....., er ..... m.³ stort. Der kan følgelig i dette
verksted arbeide ..... mennesker.

Forordringer til lokaler og indredning for bakerier i henhold
til sundhetsvedtægternes § 26.

Disse forlanges opfyldt inden 1 aar efter forkyndelsen.

(Gjælder ogsaa for konditorier).

Vedtatt av Trondhjems helseraad den 5te november 1912.

1. Tak, vægger og gulv skal ha en fast og glat overflate. Hvor de er av træ, skal sprækker tættes, ujevnheter glattes og tak og vægger oljemaales. Er

- vægger og tak av mur, skal de repareres og glattes og derefter kalkpudses. Dette gjelder ogsaa murverket om bakerovne, bryggepander, dampkjeler o. l. I kjældere skal være stengulv. Stengulv skal bestaa av mursten eller fliser i cement, beton med staalpuds eller dermed jevngodt materiale. Lysflaten skal, hvor det lar sig gjøre, være minst $\frac{1}{10}$ av gulvflaten.
2. Samlekummer eller stakekummer maa ikke findes i bakeriet eller i rum, som staar i forbindelse med dette.

Alle kloakavløp skal være forsynet med vandlaas. Hvor avløpet findes paa gulvet, skal dækket over vandlaasen være vandtæt og holdes i god stand.

Under tappekraner for bryggepander og dampkjel skal være kloaksluk eller vandtæt beholder, som daglig tømmes. Under vandspring skal være vask.

Kloaksluk, hvortil ikke jevnlig føres vand, saa vandlaasen gaar tør, skal sloifes.
  3. Dampskap maa istandsættes og holdes rene og i ordentlig stand og ikke benyttes til opbevaring av uvedkommende ting. De skal ha vandtæt bund med avløp. Under avløpet, likesom under alle kraner, hvorfra der drypper vand, skal anbringes vandtæt beholder, som daglig tømmes.

Utstrømning av damp i arbeidsrummet, istedetfor i lukket dampskap, maa ikke finde sted.
  4. Gaardspladser skal være forsynet med brolægning med fald til kloaksluk eller med andet likesaa tilfredsstillende dække.

I kjældbakerier, hvor nedgangstrappen ikke er overbygget, skal dens bund være forsynet med avløp til kloak.

Regler for renhold m. v. i bakerier

(herunder ogsaa indbefattet konditorier).

Vedtatt av Trondhjems helseraad den 5te november 1912

i henhold til sundhetsvedtægternes § 9. 4.

1. Bakeribedriften uvedkommende ting, som kan hindre renholdet eller utbrede støv og stank, maa ikke findes i bakeriet eller i rum, som brukes for bedriften.

Av brænde maa ikke indbringes mere end for dagens behov, og det maa helst opbevares i kasser eller lignende, ikke ligge løst utover gulvet. Kul skal altid opbevares i beholdere. Indbringelsen maa ske paa saadan maate, at bakeriet og dets inventar minst mulig forurenses.

Aske og avfald fra ovnen maa daglig utbringes av bakeriet. Vinduer maa ikke hverken utvendig eller indvendig belemres saadan, at det er til hinder for lysets indtrængen.
2. Bakeri, lagerrum og rum, som staar i forbindelse med disse, maa altid holdes omhyggelig rene.

Hver dag efter endt arbeide skal gulvene rengjøres og det opfeiede avfald utbringes, og hver uke skal gulvene omhyggelig renskrapes eller renvaskes.

Hovedrengjøring av bakeriet og alle til bedriften hørende rum skal foregaa minst 2 ganger aarlig og herunder vægger og tak i sin helhet rengjøres, og alle mure maa da hvittes. Vinduer maa pudses minst 1 gang hver maaned. Under rengjøring maa bakverk aldrig henstaa i runnet og bakning eller lagring av bakverk eller av varer, som brukes til bakverk, maa ikke foregaa i rum, som ikke er indrettet til saadant bruk, saasom størhus, kul- og vedboder o. l.
3. Alle gjenstande, som brukes til bedriften, saasom bakertraug, bord, surkasser, hylder, plater, fjæle m. m. maa alltid holdes omhyggelig rene og i god stand.

Smør, melk og fløte og andre stoffe, som benyttes til bakverk, maa opbevares i rene, tillukkede kar.

Stoffe, som benyttes til strykning av bakverk, maa tilberedes for dagens behov. Strykevsker maa ikke benyttes til forskjellige stoffe og maa daglig rengjøres i kokende vand og opbevares paa renlig maate. Melsækker maa omhyggelig avbørstes og renses, før melet tømmes i bakertrauet, og til dækning av deigen skal brukes rene sækker eller lærredsstykker.

4. Tobaksrøking maa ikke finde sted i bakeriet eller i rum, som staar i forbindelse med dette, og piper, og tobak maa ikke henlægges i disse rum og fyrstikker kun paa det for disse bestemte sted. Matrester, matspand og spiseredskaper maa ikke opbevares i arbeidsrummene.
5. Bakerne skal under arbeidet være iført en egen ytterdragt, som ikke brukes utenfor bakeriet, og som vaskes minst 1 gang hver uke.
Gangklær maa ikke opbevares i bakeri eller lager uten i lukket skap, og ombytning av klær bør om mulig ikke foregaa der.
6. Bakerne skal, før arbeidet begynner og likeledes hver gang, de har benyttet klosettet, omhyggelig vaske hender og armer, og der skal i bakeriet findes vaskestel, saape og rene haandklær til bakernes benyttelse.
7. Der maa aldrig spyttes paa gulvet. Hvor det viser sig paakrævet, skal der i arbeidsrummet findes et tilstrækkelig antal spyttebakker, som daglig omhyggelig renses.
8. Alt bakverk skal behandles renlig og maa til avkjøling og lignende ikke hensettes paa gulvet, paa uoverdækket gaardsplads eller paa andre steder, hvor det kan være utsat for tilsmudsning.

Ved ombringelse til utsalg eller kunder maa bakverket føres i tildækkede kasser, kurver eller vogner, som daglig eftersees og renses.

9. Disse regler skal findes opslaat paa et let synbart sted i hvert bakeri.

Av stadsdyrlægens beretning om kontrollen med næringsmidler sees der i flere prøver av flydende preserverte eggeblommer at være paavist borsyre; og da en fra stadsfysikus til de handlende rettet henvendelse om at stanse salget av denne vare intet frugtet, forbød helseraadet alt salg baade av slike eggeblommer og av varer, som blev tilberedt med dem; senere er der kommet i handelen eggeblommer preservert med salt og sukker eller med spiritus. — Med hensyn til kontrollen av indført opdelt kjøtt er efter den nuværende bestemmelse det, som er bestemt til skibsproviant i utenriks fart, fritat for kontrol. Man skulde tro, at denne vare særlig burde kontrolleres. Likesaa meningsløst synes det at være, at islandsk faarekjøtt, som er opdelt og nedsaltet i 4 fjerdeparter, ikke kommer ind under plakaten bestemmelse om kontrol og kontrolavgift, men derimot naar det er opdelt i 6 sjetteparter; importørerne har derfor kontraktforpligtet sine leverandører til at opdele og nedsalte 4 fjerdeparter for at undgaa avgiften.

Den kvindelige assistent, som fører tilsynet med pleiebarn, uttaler i sin aarsberetning, at pleien i det hele er bra. Naar flytning har været ønskelig, hvilket oftest har været begrundet i, at der er opstaaet tuberkulose i pleiehjemmet, er flytning oppnaadd underhaanden, uagtet mangelen paa gode pleiehjem ofte gjør det vanskelig og sinker flytningen. (Bøckman).

Strinden herred har paa grund av den ganske livlige byggevirksomhet faat egne bygningsmyndigheter; der er gjort et stort løft ved anlag av eget vandverk, men der trænges ogsaa høilig hovedkloaker i byggebæltet. — I de i aarets løp approberte sundhetsforskrifter for Malvik herred findes særbestemmelser i skjærpene retning for mere bynæssig bebyggede strøk. (Herlofsen).

I Selbu viser jordbruket en glædelig og rationel utvikling tiltrods for liten og dyr arbeidshjelp, men saa letter jo maskiner driften betydelig; separator findes saa at si paa hver gaard og husmandsplads undtagen i Tydalen, hvor man ikke vil vite av slike greier. (Meidell).

I Røros er levemaaten i det hele god og kraftig, men neppe saa sund som i gamle dage; dette merkes bedst paa de daarlige tænder hos den opvoksende slegt; at faa dem plomberet brukes meget litet av arbeiderbefolkningen; de synes ikke de har raad til det, men derimot til at trække tænderne ut iflæng og faa sig gebiss. Ungdoms- og avholdsbevægelsen er i stadig fremgang, hvorimot sedelighetsforholdene kun er saa middels. (Stengel).

Fra Orkedalen anføres, at kredssykekassen har været til stor hjælp for de ubemidlede; men blandt smaa selveiere, husmænd og haandverkere, som ikke er nødt til at være medlemmer, men har adgang dertil, er denne frivillige forsikring altfor litet paaaget. (Støren).

I Hevne gaar det stadig fremad med gaardsdriften, og der brytes mer og mer nyjord, uagtet arbeidshjælpen er dyr og knap. En hel del smaabrukere tar om vinteren ogsaa arbeide utenbygds som tømmermænd, grube- og jernbanearbeidere etc. (Wedøe).

I Hitteren fandt man ved inspektion av skolehusene i sommerens løp, at disse paa faa undtagelser nær langtfra tilfredsstillet de hygieniske krav. (Ludvigsen). Fra Frøya anføres, at sundhetsforskrifterne mange steder ikke blir overholdt; paa et tætbebygget vær viste det sig saaledes, at der ved ca. 40 pct. av husene ikke fandtes noget vandhus, og at omtrent halvparten av vaaningshusene var bygget paa sumpig (myrlændt) grund; enten manglet de helt og holdent grundmur, eller der var blot lagt nogen sten under hvert hjørne. — Av den masse dyrkbar jord, som findes paa Frøya, er kun flekker ved sjøen opdyrket; driftsmaaten er gammeldags, og den komplette mangel paa veier lammer ethvert tiltak i retning av tidsmessig gaardsdrift; denne er et beskedent underbruk av modernæringen fiskeriet; ved valg av boplads tages kun hensyn til fisket, saa husene kan f. eks. staa i en stenrøis med knauser rundtom, mens der paa den anden side av øen kan være nok av god uopdyrket jord. — Fisket slog dette aar storartet til; sildefisket var middels. (Walderhaug).

Ogsaa i Nordre Fosen viste en inspektion av skolerne, at renholdet flere steder, særlig i leiede lokaler, var mindre bra. (Brandtzæg).

Sykehus. I Trondhjem er et kommunalt sykehus med en medicinsk og en kirurgisk avdeling, samt en avdeling for epidemiske sygdomme; Kalvskindets sykehus væsentlig for kroniske og tuberkuløse sygdomme; et isolationslasaret og et interneringslokale; en fødselsstiftelse (E. C. Dahls) samt en privat klinik for kvindesygdomme og fødselshjælp; hospitalsstiftelsens sindssykeasyl; kriminalasylet; det katolske St. Elisabeths hospital. — I Strinden Rotvold sindssykeasyl og Reitgjerdets pleiestiftelse for spedalske. — Paa Røros er der et pleiehjem for tuberkuløse og et verket tilhørende litet sykehus. — I Orkedalen distrikt 2 mindre sykehus, et i Meldalen og et 2 km. fra Orkedalsøren, begge forbundet med særskilte avdelinger for tuberkuløse. — I fiskeværet Halten (Hitteren distrikt) er der et sykehus for fiskere.

Badeindretninger. I Trondhjem en varmtbadeanstalt i Dronningens gate, 2 folkebad og 2 sjøbad. — I Hommelvik (Malvik, Strinden distrikt) et badstu- og karbad. — Ved Ranheim papirfabrik er et kar- og dusjbad under opførelse. — I Tydalen (Selbu distrikt) et badstubad. — Paa Røros en gammel, skrøpelig og litet brukt badeindretning. — Ved Ørlandets meieri paa Brekstad (Ytre Fosen) findes karbad for betjeningen og andre.

Om amtets **apotek** se den almindelige beretning.

Følgende tabel gir oplysning om antallet av møter i helseraad og om vaksinerte:

Lægedistrikter.	Møter i helseraad.	Vaksinerte.
Søndre Trondhjems amt	107	3136
Trondhjems stadsfysikat	24	355
Strinden	1) 13	688
Selbu	2) 4	31
Røros	3) 5	166
Guldalen	4) 18	329
Opdal	5) 2	120
Orkedalen	6) 18	430
Hevne	7) 5	151
Hitteren	8) 8	293
Ytre Fosen	9) 1	305
Indre —	10) 5	119
Nordre —	11) 4	149

1) Strinden 7, Malvik 3, Leinstranden 1, Buviken 2. 2) Selbu 2, Tydalen 2.
 3) Røros 4, Aalen 1. 4) Melhus 6, Hølandet 3, Hørg 2, Flaa 2, Soknedalen 1, Støren 1,
 Singsaas 2, Budalen 1. 5) Opdal 1, Rennebu 1. 6) Meldalen 7, Gjeitestranden 2, Orkedalen 5,
 Børsen 2, Børseskognen 2. 7) Hevne 3, Heim 2. 8) Sørfrøya 1, Nordfrøya 4, Hitteren 3,
 9) Ørlandet. 10) Rissen 1, Stadsbygden 1, Lensviken 1, Agdenes 2. 11) Roan 2, Osen 1, Aa 1.

Kvaksalveri. I Hitteren blev en mand fra Aure i Nordmør, en gammel kjending av lægerne forresten, ilagt en mulkt paa 100 kroner for overtrædelse av tuberkuloseloven — Nogen ganger er man kommet over et fluidum paa medicinflaske, som var erholdt hos en omreisende «doktor fra Trondhjem». Lægen var engang saa heldig at træffe ham paa dampskibet; uopfordret fortalte han lægen sin livshistorie, at han oprindelig var laborant paa et apotek, nu dipsoman og meget «ulykkelig»; han hadde med sig «for syns skyld» et avkok, som alle patienter fik av. Lægen kom til det resultat, at man fik «tolerere» ham, al den stund man maa finde sig i vita-bælterne o. l. — Av folkemedicin brukes «sjekat-lys» mot sure øine; det er en bruntran, fremstillet av sjøkattens lever. — Rigabalsam og honning er meget brukt for snart sagt hvilket som helst onde. — I kroniske tilfælde, særlig lungetuberkulose, er skedevand yndlingsmidlet; nogen ganger har man set nyresygdome utvikle sig under saadan kur. — «Orme-ister» brukes en og anden gang bl. a. paa saar; det kjøpes paa apotek i Trondhjem! (Walderhaug).

XVII. Nordre Trondhjems amt.

Lægedistriktsinddeling, flateindhold, indbyggere, medicinalpersonale.

Lægedistrikter.	Tilsvarende herreder, dele derav og bykommuner.	Flateindhold i km. ²	Tilstedev. indb. 1ste decb. 1910.	Læger.	Tandlæger.	Jormødre.	Hjælpevakcinaterer.
Amtet		22495,14	84 640	35	9	54	45
1. Stjørdalen	Stjørdalen	2 252,16	11 032	5	1	5	4
	Laanke	52,32	3 171	3	1	2	-
	Skatval	189,05	1 348	-	-	1	2
	Hegre	97,90	1 776	-	-	-	-
	Meraker	613,52	2 572	1	-	1	1
		1 299,37	2 165	1	-	1	1
2. Frosta	Frosta	646,72	7 986	3	1	4	4
	Aasen	75,23	2 950	1	-	1	1
	Leksviken	140,30	1 981	1	-	1	1
		431,19	3 055	1	1	2	2
3. Levanger	Levanger, kjøbstad	2 078,84	13 256	6	1	6	4
	Levanger	0,42	1 646	3	1	3	-
	Skogn	140,24	2 343	-	-	-	1
	Værdalen	340,30	3 363	1	-	1	1
		1 597,88	5 904	2	-	2	2
4. Inderøen	Ytterøen	985,28	10 703	3	1	¹⁾ 10	6
	Mosviken	28,04	841	-	-	3	1
	Verran	137,33	865	-	-	1	1
	Inderøen	414,58	1 687	-	-	2	1
	Røra	91,57	2 944	2	-	1	-
	Sandvollan	28,30	879	-	-	1	1
	Sparbu	26,42	730	-	1	1	-
		259,04	2 757	1	-	²⁾ 1	2
5. Stenkjær	Stenkjær, ladested	2 193,89	11 340	4	3	8	6
	Egge	0,87	2 459	3	3	4	-
	Stod	50,82	1 372	1	-	-	²⁾ 1
	Kvam	258,81	932	-	-	-	-
	Beitstaden	374,67	1 137	-	-	1	1
	Namdalseidet	459,32	2 880	-	-	2	2
	Ogdalen	623,39	1 270	-	-	1	1
		426,01	1 290	-	-	-	²⁾ 1
6. Grong	Hølandet	7 038,73	6 020	2	-	5	6
	Grong	561,09	1 063	-	-	1	1
	Snaasen	4 071,29	2 671	1	-	2	4
		2 406,35	2 286	1	-	2	1
7. Lierne	Lierne	2 970,43	1 606	1	-	2	2

¹⁾ Desuten praktiserer inden distriktet 3 paa Stenkjær bosatte private jormødre.

²⁾ Bor i Stenkjær.

Lægedistrikter.	Tilsvarende herreder, dele derav og bykommuner.	Flate- indhold i km. ²	Tilstedev. indb. 1ste decb. 1910.	Læger.	Tandlæger.	Jormødre.	Hjælpe- vaksinatører.
8. Namsos	.....	1 302,37	7 798	6	2	4	3
	Namsos, ladested ...	0,34	2 533	4	2	1)	2
	Klingen	352,49	1 539	1	-	1	1
	Vemundvik	240,55	1 302	-	-	-	1
	Overhallen	708,99	2 424	1	-	1	1
9. Fosnes.....	.....	1 323,00	4 486	2	-	3	3
	Fosnes.....	860,82	2 694	1	-	2	2
	Flatanger.....	462,18	1 792	1	-	1	1
10. Kolvereid	.....	1 085,30	5 102	1	-	3	3
	Kolvereid	437,26	2 090	1	-	1	1
	Foldereid.....	513,20	900	-	-	1	1
	Næro	134,84	2 112	-	-	1	1
11. Vikten	.....	618,42	5 311	2	-	4	4
	Vikten.....	317,27	3 276	1	-	2	2
	Leka	108,11	1 201	1	-	1	1
	Gravik	193,04	834	-	-	1	1

1) Den ene av disse er vaksinatrice for Vemundvik.

Sundhetstilstanden var ikke saa god som i det foregaaende aar. Av epidemiske sygdomstilfælde er ialt meldt 5 501, hvorav 161 hadde dødelig utgang; aaret forut var de tilsvarende tal 3 858 og 170.

Dødeligheten var 14,0 pro mille (1 198 dødsfald) av den opgivne tilstedeværende middelfolkemængde (85 451). I 1911 var dødeligheten 13,5 pro mille.

Om de **epidemiske sygdomme** i almindelighet henvises til tabellen paa side 208 og 209. Jfr. forøvrig sidste tabel i den almindelige beretning.

Tyfoidfieber. Et av tilfældene i Stjørdalen var hos en, som hadde været i arbeide paa Minde, en gammel tyfusrede, hvorfra der i aarenes løp stadig er meldt tilfælde. Husets egne folk er immune, men straks der kommer et nyt menneske dit, resulterer det i en tyfoidfieber. Et par ganger undersøkelse av fæces fra alle folkene i huset hadde git negativt resultat, derimot viste der sig ved foretagne blodprøver + Widal hos en 90 aar gammel kvinde, som gjentagne ganger hadde hat «influenta»; det blev hende forbudt at stelle med maten og forlangt, at hendes fæces skulde desinficeres. Melk avhændes ikke fra gaarden. (Knutssøn). — I Kvam (Stenkjær distrikt) optraadte det ene tilfælde ved et meieri og det andet paa nabogaarden; i dette strøk hadde der for et snes aar siden jevnlig forekommet nervefeber, men den var ophørt, siden der blev nedlagt forbud mot at bruke vandet fra et par tvilsomme brønde til andet end at fylde

paa dampkjelen; de laa nemlig meget uheldig til, og var utsat for tilsøling ved overvand fra opdyrket jord. Vandprøve fra den ene brønd, som nylig var blit oprenset, og som man derfor tænkte sig atter blev brukt paa vanlig vis, sendtes til det hygieniske institut, men undersøkelsen gav negativt resultat. Forresten var der ved meieriet i anledning av nogen byggeforetagender blit gravet paa et sted, hvor der under en tidligere tyfusepidemi hadde staat et privet. — Paa en gaard i Ogndalen forekom i september 8 tilfælde av en eiendommelig sygdom av tyfoid karakter; den begyndte med intens hodepine, søvnløshet og feber; temperaturen holdt sig ca. 14 dage nogenlunde kontinuerlig mellem 39 og 40 °; ingen konstante symptomer fra tarmkanalen; sensoriet hele tiden frit; Widal ÷, meget lang rekonvalescens; de fleste av patienterne blev ikke helt arbeidsføre før ut i november og december; nogen aarsak var det umulig at opdage. (Schnitler). — Det for Namsos opførte tilfælde var hos en i Flatanger hjemmehørende kone, som antagelig under et opphold i Namsos hadde faat sygdommen og var blit indlagt paa sykehuset, hvor hun døde. Hun blev jordet i sin hjembygd, hvorfor dødsfaldet er opført under Fosnes distrikt. (Johnson).

Akut poliomyelit. I Stjørdalen indtraf 7 tilfælde paa Huseby; barnene hadde i julen hat febrilia med ondt i halsen og opkastning; forældrene hadde ogsaa hat brækning; straks over nytaar begyndte der at vise sig pareser hos barnene, og et av dem døde. Av de øvrige tilfælde forekom tre i Hegre herred og ett i Meraker. (Knutssøn). — I Kolvereid blusset epidemien fra foregaaende aar op igjen; idet der i slutten av januar optraadte et nyt tilfælde paa Skagastranden, hvorefter der slag i slag fulgte det ene efter det andet paa de omkringliggende gaarder og paa Bøgen (Nord-Salten); her har der desforuten ganske vist været endel ganske lette former, som ikke kom under behandling. (Arnesen).

Av **skarlagensfeber** indtraf endel spredte tilfælde i Værdalen (Løvanger distrikt). — I den nordre del av Leka (Vikten distrikt) forekom en liten epidemi; enkelte var ganske alvorlig angrepne; der indtraf dog kun ett dødsfald (dette er ikke opført under skarlagensfeber paa dødslisten for distriktet); helseraadet traf temmelig strenge foranstaltninger for at hindre smittens utbredning, og disse viste sig at ha god virkning. (Henrichsen).

Meslinger optraadte epidemisk i Stjørdalen, Inderøen og Stenkjær distrikter, i Snaasen (Grong distrikt) og i Lierne; i sidstnævnte var smitten kommet til Sørli fra Sverige.

Difteri. Blandt tilfældene i Inderøen distrikt var 9 i Sparbu; smitten var kommet fra Trondhjem; en familie hadde nemlig sendt nogen av sine barn til en slegtning i Sparbu, og faa dage efter brøt sygdommen ut baade her og inden familien i Trondhjem. (Angell).

Av **akute forgiftninger** døde 2 barn i Stjørdalen distrikt. Det ene var ikke fuldt 2 aar gammelt og hadde ifølge dødsanmeldelsen i et ubevogtet øieblik drukket arsenikopløsning fra et glas; nogen efterforskning i denne anledning kan ikke sees at være foretat. — Det andet, et 8 aar gammelt barn, hadde været paa bærplukning, og døde pludselig om natten under brækning og mavesmerter; tilfældet er opført som dødsfald av sopforgiftning. Til intet av disse barn var læge blit hentet. (Knutssøn).

Av **skabb** er meldt 58 tilfælde, halvparten fra Vikten distrikt.

Epidemiske sygdomme.

	Ialt kjendte		Tiden er opgit for	Januar.	Februar.	Mars.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
	tilfælde.	dødsfald.													
Tyfoidfeber	16	4	16	-	-	2	-	-	1	-	1	-	-	10	2
Akut poliomyelit.	29	7	27	13	8	1	1	1	2	-	-	-	1	-	-
Skarlagensfeber	60	-	60	1	1	6	4	16	13	-	7	4	1	-	7
Meslinger	518	4	518	99	125	87	63	29	39	22	5	-	12	29	8
Difteri (croup)	31	3	30	2	10	3	-	1	3	8	2	1	-	-	-
Barsel-feber	8	5	7	-	1	-	2	-	1	-	1	-	-	1	1
Pyæmi, septhæmi	12	9	5	-	-	1	1	1	-	-	1	-	-	1	-
Pemfigus (hos nyfødte)	6	-	6	-	1	-	-	-	3	-	2	-	-	-	-
Rosen	60	6	60	7	5	2	4	5	5	8	4	3	7	4	6
Røde hunde	26	-	26	8	5	5	3	2	2	1	-	-	-	-	-
Vandkopper	54	-	54	2	6	-	5	4	9	1	-	5	14	4	4
Kusma	24	-	24	2	8	3	-	-	1	1	2	1	-	3	3
Kikhoste	74	7	73	16	5	2	10	14	9	5	1	-	-	10	1
Akute katarer i aaandedræts- organerne	2871	42	2863	302	371	336	312	354	276	146	108	154	177	179	148
Influenta	325	-	325	36	41	31	42	34	41	30	16	17	6	9	22
Lungebetændelse	326	59	326	34	33	26	42	52	34	23	8	16	17	26	15
Pleurit	175	2	175	14	7	26	16	19	19	14	13	13	7	11	16
Gigtfeber	112	-	112	12	12	11	2	8	11	10	11	11	9	8	7
Akut diarré (kolerine)	774	13	773	36	64	51	42	31	58	86	167	97	48	37	56
Tilsammen	5501	161	5480	584	703	593	549	571	527	355	349	322	299	332	296

Epidemiske sygdomme.

	(Forts.).																						
	Fordeling paa lægedistrikterne:																						
	1		2		3		4		5		6		7		8		9		10		11		
Stjør- dalen.		Frosta.		Levanger.		Inderøen.		Stenkjær.		Grong.		Lierne.		Namsos.		Fosnes.		Kolver- eid.		Vikten.			
Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.		
Tyfoidefeber	5	1	-	-	-	-	-	-	2	1	-	-	-	-	1	-	-	1	-	-	8	1	
Akut poliomyelit	11	2	2	-	-	-	3	-	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	10	3	1	-
Skarlagensfeber	2	-	-	-	32	-	3	-	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	18	-	
Meslinger	77	-	-	-	16	-	170	1	204	2	17	-	22	-	3	-	-	-	-	-	-	9	1
Difteri (croup)	3	-	3	2	1	12	-	-	-	8	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-
Barselsefeber	1	-	1	1	-	-	2	2	-	-	1	1	-	-	1	-	1	-	1	1	-	-	-
Pyæmi, septhæmi	1	-	-	-	-	-	4	4	3	2	-	-	-	-	-	-	1	-	3	3	-	-	-
Pemfigus (hos nyfødte) . .	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	-	-	-	-	-	-	-	-
Rosen	8	1	5	1	5	1	8	-	17	-	-	-	1	-	4	-	4	1	2	2	6	2	-
Røde hunde	-	-	1	-	6	-	-	-	19	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Vandkopper	13	-	2	-	2	-	1	-	8	-	3	-	-	-	9	-	-	-	-	-	-	16	-
Kusma	-	-	-	-	-	-	6	-	7	-	10	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Kikhoste	10	-	1	1	11	-	5	-	47	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Akute katarrer i aande- drætsorganerne	374	6	110	-	362	3	468	18	812	9	212	3	5	-	234	1	115	1	28	-	151	1	-
Influenza	15	-	25	-	46	-	26	-	136	-	-	-	-	-	43	-	14	-	2	-	18	-	-
Lungebetændelse	63	13	24	4	40	13	41	10	63	12	8	1	4	-	55	3	11	-	8	1	9	2	-
Pleurit	27	-	3	-	28	1	24	1	23	-	16	-	1	-	32	-	3	-	8	-	10	-	-
Gigtfeber	14	-	9	-	15	-	18	-	21	-	4	-	1	-	18	-	4	-	1	-	7	-	-
Akut diarré (kolerine) . .	92	2	31	-	93	2	87	3	228	3	58	1	4	-	92	2	15	-	7	-	67	-	-
Tilsammen	716	25	217	9	660	21	878	39	1597	37	337	6	38	-	497	6	168	3	70	8	323	7	-

14

Nordre Trondhjems amt. 1912.

Veneriske sygdomme. Utenfor sykehus behandlede tilfælde vil sees av følgende tabel:

Sygdom.	Tilfælde.	Fordeling paa lægedistrikterne:						
		1	3	4	5	6	8	11
		Stjør- dalen.	Levanger.	Inderøen.	Stenkjær.	Grong.	Namsos.	Vikten.
Syfilis, erhvervet	6	2	1	-	-	1	2	-
Gonorrhé, uretrit	50	7	12	3	14	-	10	4

Tuberkulose. Om de i aarets løp meldte og av tuberkuloseprotokollerne utgaaede tilfælde av tuberkulose sygdomme henvises til tabellen i den almindelige beretning. — Dødsfald av lungetuberkulose utgjorde i henhold til lægernes dødsaarssaklister for det hele amt 15,4 pct. av alle ved sygdom forårsakede dødsfald og 18,4 pct. av dødsfald av ikke epidemiske sygdomme. For byerne var forholdet henholdsvis 20,5 pct. og 26,2 pct. og for bygderne 15,0 pct. og 17,8 pct.

Døde av lungetuberkulose.

Lægedistrikter.	Opgivne dødsfald ved			
	sygdom.	lunge- tuberkulose.	epidemiske sygdomme.	ikke epidemiske sygdomme.
Stjørdalen	157	24	25	132
Frosta	97	16	9	88
Levanger	151	26	21	130
Levanger by	23	6	5	18
Bygder	128	20	16	112
Inderøen	151	9	39	112
Stenkjær	145	21	37	108
Stenkjær by	30	5	10	20
Bygder	115	16	27	88
Grong	67	12	6	61
Lierne	19	6	-	19
Namsos	66	11	6	60
Namsos by	25	5	2	23
Bygder	41	6	4	37
Fosnes	52	11	3	49
Kolvereid	44	7	8	36
Vikten	61	13	7	54
Nordre Trondhjems amt	1010	156	161	849
Derav i byer	78	16	17	61
- - bygder	932	140	144	788

Obstetriciske operationer.

Indikation.	Tangforløsning.						Vending.			Uttrækning ved bækkenendeleie.			Perforation.	Efterbyrdsoperation.
	Mødre.			Barn.			Mødre.	Barn.		Mødre.	Barn.		Mor.	Mødre.
	Lev.	Død.	Uopg.	Lev.	Df.	Uopg.	Lev.	Lev.	Df.	Lev.	Lev.	Df.	Lev.	Lev.
Utilstrækkelige eller smertefulde rier	39	-	-	35	4	-	2	-	2	3	²⁾ 3	1	-	-
Trangt bækken.....	4	-	-	3	1	-	2	1	1	1	-	1	-	-
Ueftergivelige fødselsdele.....	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Blødning	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Isseleie med panden fortil.....	2	¹⁾ 1	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ansigtsleie	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tverleie	-	-	-	-	-	-	3	-	3	-	-	-	-	-
Stort foster.....	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-
Fare for fosteret.....	2	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tilbakeholdt morkake.....	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Uopgit indikation	-	-	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Tilsammen	49	1	1	44	6	1	7	1	6	4	3	2	1	2
	51			51				7			5			

¹⁾ Opgit dødsårsak: hjertelammelse. ²⁾ Heriblandt et tvillingpar.

Fødte og døde.

Lægedistrikter.	Fødte		Døde						
	leven- de.	død- fødte.	ialt.	0—1 aar.	i 1ste døgn.	paa bar- sel- seng.	ved ulyk- kelige hæn- delser.	ved selv- mord.	ved mord eller drap.
Stjørdalen	302	6	163	21	3	-	1	-	-
Frosta	189	7	124	11	2	-	2	-	1
Levanger	323	7	187	15	1	1	5	1	-
Levanger by	37	-	29	3	-	-	-	1	-
Bygder	286	7	158	12	1	1	5	-	-
Inderøen	222	7	156	12	-	1	6	-	-
Stenkjær	292	9	177	24	1	-	3	-	-
Stenkjær by	81	4	38	5	-	-	1	-	-
Bygder	211	5	139	19	1	-	2	-	-
Grong	127	2	76	5	1	1	-	-	-
Lierne	38	3	26	7	3	-	-	-	-
Namsos	190	3	80	9	4	-	1	-	1
Namsos by	98	1	38	5	2	-	1	-	1
Bygder	92	2	42	4	2	-	-	-	-
Fosnes	94	4	57	3	-	1	1	-	-
Kolvereid	120	2	72	5	-	1	2	-	-
Vikten	165	1	80	7	1	-	1	-	-
Nordre Trondhjems amt	2062	51	1198	119	16	5	22	1	2
Derav i byer	216	5	105	13	2	-	2	1	1
— - bygder	1846	46	1093	106	14	5	20	-	1

Forøvrig henvises til tabellen paa side 210. — Ved Trondhjems lægeforenings koloni for skrofuløse barn paa Vikan (Stjørdalen) var der 26 barn i 4 maaneder ($\frac{1}{6}$ — $\frac{1}{10}$). De fleste saa daarlig ut, da de kom, men hadde godt utbytte av opholdet. Pirquets reaktion utførtes med positivt resultat hos 24, negativt hos 2. — Ved 2 svenske kolonier behandledes 74 barn, skrofuløse, anæmiske og underernærte fra fattige hjem; ogsaa disse hadde udmerket godt av opholdet; det var «barnenes dag» i Østersund, som betalte for den ene koloni (Vikankolonien); til den paa Kvithammer gav ogsaa Østersund kommune bidrag — Ved Saltburaa Kysthospital behandledes i aarets løp 26 barn. (Ellen Seip). — Fra Frosta anføres som ønskelig, at dyrlæger tilpligtes at underrette helseraadet om forekomst av tuberkulose hos dyr; en og anden gang har man faat nys om, at tuberkulose er optraadt i fjøset, men det er først sivet ut, efterat flere i familien er død av tæring. (Bendeke). — I Inderøen distrikt gjøres der meget for at oplyse om sygdommens natur og smitteforhold; foredrag er saaledes holdt i ungdomsforeningerne i alle herreder, og overlæge Hanssens brochure er omdelt ved forskjellige anledninger, likesom ogsaa kvindeforeningerne har sluttet sig til «nationalforeningen» eller «sanitetsforeningen». De syke blir som regel sendt til sanatorium eller pleiehjem. (Angell). — I Stenkjær distrikt er interessen for sygdommens bekjæmpelse i stadig fremgang, og i de smittede hjem efterkommes givne paabud

i regelen paa en tilfredsstillende maate. Til desinfektion av seng- og gangklær efter tuberkulose brukes meget det ved pleiehjemmet indrettede dampdesinfektionsapparat og til rengjøring i husene formalin og vasking. (Schnitler). — I Grong distrikt er smittefrykten meget stor og almindelig. Den syke søker derfor længst mulig at skjule sin sygdom, hvorved en virksom motarbeidelse av smitten vanskeligjøres. Folk er særlig ivrig efter at faa utført desinfektion efter de syke og synes altid, at de trykte regler, som man nu gir de syke, er altfor slappe. Ofte finder man, at en tæringssyk holdes strengt isoleret paa sit værelse, især naar vedkommende er i familiens tjeneste; syke tjenere blir derfor om mulig straks indlagt paa Namsos pleiehjem; sønner og døtre paa gaarden vil derimot som regel ikke la sig indlægge. — Forbud mot spyting er nu opslaat paa meierier og paa Tømmeraaas mølle, hvor der føres nøie tilsyn og eventuelt henvises til plakaten; det synes at frugte. (Haug). — I Lierne er sygdommen meget utbredt, og synes at tilta. Alle tæringssyke faar spytteglas og en trykt veiledning til bekjæmpelse av tuberkulosen. Der er planer oppe om opførelse av et tuberkulosehjem, som ogsaa skulde ha et par værelser til behandling av andre patienter. Der er nemlig 14–20 mils vei til nærmeste norske sykehus. (Falck). — Ogsaa fra Namsos anføres, at sygdommen forekommer hyppig og synes at øke. — Fra Kolvereid distrikt klages over, at det ofte falder vanskelig at isolere en syk dels av mangel paa husrum hjemme, og dels fordi der er mangel paa pleiehjem; amtstinget har forlængst bevilget penger til bygging av et nyt, men man har endnu ikke kunnet bli enig om, hvor det skal ligge. (Arnesen).

Rakit forekommer ret almindelig i Lierne; det skyldes muligens daarlig ernæring og daarlig barnestel i det hele. Mange steder har man nemlig ikke melk flere maaneder om vinteren, da der kun sjelden holdes høstbære kjøer. (Falck).

Om amtets **sindssyke**, som forpleies med statsbidrag, se tabel XVII i den almindelige beretning. — I Frosta er der mange i privatforpleining; i Stenkjær falder det stadig vanskeligere at skaffe saadan, hvorfor man med længsel imøteser den tid, da det nye amtsasyl kan begynde sin virksomhet; godtgjørelsen har stadig tendens til at stige; den har dette aar været gjennomsnitlig kr. 270. Fra Kolvereid anføres, at forpleieren, selv med de økede forpleiningspriser, neppe har noget igjen for selve bryderiet med at passe disse besværlige syke. (Arnesen).

Obstetriciske operationer. Av læger utførtes ialt 66 saadanne, derav i Stjørdalen distrikt 6, i Frosta 3, i Levanger 4, i Inderøen 13, i Stenkjær 18, i Grong 2, i Lierne 1, i Namsos 5, i Fosnes 2, i Kolvereid 5 og i Vikten 7. — Om indikationer og utfald henvises til tabellen paa side 211.

Om **jormorhjælpen** henvises til tabellen i den almindelige beretning.

Dødsfald paa barselseng. Efter presternes opgaver døde 5 kvinder paa barselseng. Lægerne har opgit dødsårsaken for 7 kvinder saaledes: barsel-feber 5, barselkrampe 1, avkræftelse 1.

Ifølge tabellen paa side 212 over **fødte** og **døde** var der et overskudd av 864 fødte og forholdet mellem fødte og døde = 100 : 58,1.

De hyppigste dødsårsaker var:

Dødsårsaker.	Antal dødsfald.	Derav i	
		byer.	bygder.
Alderdomssvakhet	234	13	221
Lungetuberkulose	156	16	140
Kræft (cancer og sarkom)	106	7	99
Hjerneslag	70	4	66
Lungebetændelse	59	9	50
Akute katarrer i aandedrætsorganerne	42	2	40
Tuberkulose utenfor lungerne	41	6	35
Klappefeil og hjertemuskelsygdomme	34	-	34
Kronisk nyresygdome (morb. Brightii)	19	4	15
Arteriosklerose	19	-	19

Veirliget. Sommeren var varm, men med sparsom nedbør. Utbyttet av jordbruket blev henimot et middelsaars.

Levemaate og hygieniske forhold. Fra Frosta omtales bolig- og renlighetsforholdene som gode; dertil har visselig bidraget meget, at mange byfolk leier sommerbolig i distriktet og kommer igjen aar efter aar; men at ogsaa byens skik gjør sig gjældende med hensyn til klædedragt er ingen fordel. I husholdningen faar grønsaker etterhaanden litt indpas, likesaa saft og syltetøi av ribs, stikkelsbær og solbær; disse bærsorter dyrkes meget, men væsentlig for salg i Trondhjem. Mange barn utsættes her i dette distrikt i forpleining for Trondhjem fattigvæsens regning; enkelte av disse blir endog værendes i forpleierens familie, efterat de er blit voksne. (Bendeke).

I Inderøen bedres levemaaten; man er ikke længere saa sparsom paa melken som i meieriernes barndom. — Boligerne er hensigtsmæssige, ialfald blir de det, efterhvert som nybygging foregaar; hos smaafolk gaar hovedbygning og fjøs i ett; i den ene ende bor menneskene, mens dyrene (ku eller sauer, gris og høns) holder til i den anden; som regel er der en liten vedbod imellem som skille. Folket i de store brede bygder, Inderøen, Sandvollan, Røra og Sparbu, lever hovedsagelig av jordbruket, mens der i Mosviken og Verran drives noksaa meget sjøbruk (torsk- og sildefiske). Om høsten var der et stort indsig av sild i den for sit trange indløp kjendte Borgenfjord, og da dette fiske slog daarlig til utenfor kysten (Bjugn, Skjørn og Aafjorden), samlet en stor mængde fremmede notfiskere sig i nævnte fjord, ifølge opgave optil 1 000 samtidig; kun de fremmede tok del i fisket, saa bare landslotten gik i de indfødtes lomme. Dampbaater hentet daglig den opfiskede sild og bragte den til Trondhjem, hvor den blev sorteret og sendt i is til røkerier i Tyskland. (Angell).

Fra Stenkjær opgives boligforhold, levemaate og klædning som tilfredsstillende og renligheten som nogenlunde god. Bruket av spirituosa er saa litet, at det ikke moner noget hverken i sanitær, moralsk eller økonomisk henseende for folket i sin helhet og kun rent undtagelsesvis for den enkelte. Landsungdommen er gjennemgaaende avholdende. De fulde folk, man træffer paa, er som regel løsarbeidere ved skogs-, bruks-, veiarbeide og lignende; det er en god del av sin

fortjeneste disse folk øder til drikkevarer; tiltrods for, at samlaget forlængst er nedstemt, viser det sig, at slike varer altid er forhaanden. (Schnitler).

I Grong distrikt er jordbruk og skogdrift hovednæringsveiene; en stor del av den arbeidende klasse lever derfor næsten den hele lange vinter i de saakaldte skogstuer; en saadan er i almindelighet et én etages tømmerhus (ca. 2 meter til raften og 2,5 meter til mønet); det er ved en tømmervæg delt i to avdelinger, hvorav den ene tjener som hestestald, den anden som opholds- og soverum for tømmerhuggere og tømmerkjørere; som regel er der en indgangsdør for hestene og en for folkene, men man ser ogsaa stuer med fælles indgang; isaafald er der en gang, som skiller mellem stalden og folkerummet. En anden men sjeldnere form av skogstuer er opført i to etager; stald i første og stue i anden; til den sidste fører en utvendig trap; gulvet mellom etagerne bestaar vanlig kun av løst sammenlagte planker eller halvklovede stokker; folk som har bodd i slike stuer siger, at de er varme, men usunde, fordi luften fra hestene stiger op; ved en utæt dør eller et hul i taket er der dog sørget for, at der blir ventilasjon. Stuen er almindelig av størrelse 4×4 meter og har et litet vindu; ildstedet er en komfyr uten avtræk; 4—5 mand har kun tilhold i den de lange vinteraftener og nætter, idet der arbeides ute i skogen fra tidlig morgen til kvelds. Hvis renlighetsstellet hadde været bedre i stuen og matstellet mindre ensformig, vilde tømmerdriften været en sund bedrift. Hittil har det imidlertid været ret almindelig, at matkopper, skeer og kniver bruktes i fællesskap, oftest uten synderlig rengjøring; kommer saa hertil, at spyttesvinneriet har floreret ganske ugenert, vil en arbeider, som lider av en endnu maaske skjult lungetuberkulose, være en slem smittefare; dette forhold er blitt bragt paa bane i helseraadet, og det synes, som der allerede kan spores virkning herav; saaledes har flere arbeidere nu begyndt at holde strengt paa egne spiseredskaper; endvidere har man sidst vinter i enkelte større skogstuer holdt kokkepiké; en saadan er av uvurdelig betydning for renlighetsstellet i disse stuer. — Paa gaardene er det en nedarvet skik væsentlig kun at bruke 1 à 2 værelser til daglig bruk, skjont ialfald de fleste gaardbrukere har flere rum staaende paa stas; endnu uheldigere er maaske den skik, at indrette sig med ett eller to smaa sovekammers ved siden av kjøkkenet eller ved siden av stuen; disse kamers har i almindelighet en størrelse av $2,5 \times 3,0 \times 2,5$ meter; her finder man én eller 2 senger for mand og kone og de mindste barn; ungdommen sover enten i et lignende kamers eller paa loftene; et saadant kamers opvarmes kun ved en aapenstaaende dør til stuen eller kjøkkenet, og det føles om vinteren koldt og klamt, især naar det ligger ved siden av kjøkkenet, og der kun er ett vindu, som regel mot nord. — Ved inspektion av skolerne fandt man drikkevandsforsyningen alle steder meget mislig; barnene drak av en fælles kop av en i skolestuen staaende bølge med vand, og det som maatte være igjen i koppen blev slaat tilbake i bøtten; helseraadet besluttet derfor, at hver skole skulde forsynes med en beholder med lok og bundkran, hvorunder der skulde anbringes en skyllebølge; foreldrene fik paalæg om at la hvert barn ha egen drikkekop med sig. (Haug).

Fra Lierne meddeles, at boligerne kan være rummelige og lyse, men slagvinduer mangler mange steder; den gammeldagse peis er avskaffet og luften derfor ofte slet; midt paa heteste sommeren kan man træffe paa syke, som ligger og svetter under sauskindsfælder med vinduer og dører omhyggelig tillukket, fordi man er ræd for den farlige «træk». Sansen for renlighet i husene er saa nogenlunde, særlig i Nordli og tildels i Sørli, men med den personlige renlighet er det ofte ikke rart. — Levemaaten kunde været meget bedre end den er, hvis man forstod sig bedre paa matlaging. — Den viktigste næringsvei er fædrift paa grund av den overflødig rigdom paa havneganger; jorddyrkning falder tungvint, da terrænget er bakket og fuldt av sten; kunstig eng har man kun paa faa gaarder; vaar- og høstbeiting er almindelig, og fôrmangel om vaaren forekommer

hyppig. Skogene har hittil skaffet god indtægt, men de er nu sterkt medtat; meget skog eies av staten og utenbygds storbruk. Jagt og fiskeri er for mange en god binæring. Før Lierne blev skilt ut fra Grong som eget lægedistrikt, var man væsentlig henvist til at søke lægehjælp i det svenske nabodistrikt; lægen i dette er stationert paa Gæddede, like ved grænsen; der er ogsaa et litet, vel-indrettet sykehus; derfra til Nordli kirke er kun 3½ mil, mens der fra Nordli til distriktslægens bolig i Grong er 9. Folket er derfor vant til at bruke læge, og søkningen har været ganske stor. (Falck).

I Namsos distrikt synes de hygieniske forhold at være i det hele ganske gode. Folket er gjennemgaaende meget ædruelig. — Byen vokser fort, og der er ganske gode tider, men stor mangel paa hus; siden murtvang for nogen aar siden blev indført, er der saavidt vites ikke opført et eneste. I forstaden Vika, hvor man endnu kan bygge av træ, vil i en nær fremtid alle tomter være optat, at dømme efter den bygging som har foregaaet her de sidste 2—3 aar. Ogsaa utenfor bygrænsen i Vemundvik bygges der ganske livlig i strøket omkring Overhallsveien. De allerfleste hus baade her og i Vika er smaa, beregnet for én, oftest to arbeiderfamilier; de opføres og eies som regel av arbeidere. (Rüsing).

Fra Fosnes anføres nogen eksempler paa, hvor liten forstaaelse folk kan ha av at nyttiggjøre sig, hvad de har forhaanden; hanekyllinger og tildels gjete-killinger, som ikke skal «settes paa», blir slaat ihjel og kastet paa gjødselhaugen; fugl har man gjennemgaaende en slags antipati mot at spise; hummer, som tilfældigvis blir fanget under fisket, kastes som oftest straks ut igjen, slik «styghet» vil ingen ha til mat; karvekaal kjendes ikke av navn, langt mindre av bruk. — Ædruelighets- og sedelighetstilstanden er upaaklagelig; den økonomiske stilling forholdsvis god. (Johnson).

I Leka (Vikten distrikt) er de fleste hus nye og ganske bra indrettet, men ikke store; i almindelighet stue, kammers og kjøkken, desuten et større bislag; soverummene er ovenpaa. Brændslet er som oftest torv, da her findes prægtige torvmyrer. — Levemaaten er ganske god; fisk, poteter, brød og grøt; kjøtet blir som oftest solgt. — Her er der meieri og mange store gaarder med op til 15 kjør foruten hester og smaafø. (Henrichsen).

Sykehus. I Stjørdalen distrikt er der paa Værnes et militært sykehus, som er aapent under vaabenøvelserne. I Levanger by ligger amtssykehuset. I Stenkjær ladested er der et isolationslokale. I Vemundvik herred av Namsos distrikt ligger, like ved bygrænsen, Namdalens amtssykehus; det er blit utvidet og vil, naar tilbygningen er færdig, ha ca. 80 senger foruten en epidemiavdeling med 8—10. I Vikten distrikt er der paa Sørgjeslingerne en sykestue, som er aapen under vinterfisket. Desuten er der paa fiskeværet Sklinna en liten sykestue, som ogsaa kun er aapen i fisketiden. Paa Kalvik i Gravik har kvækermissionen et par værelser med plads til 3 à 4 syke. Pleiehjem for tuberkuløse findes i Hegre (Stjørdalen distrikt), Værdalen (Levanger distrikt), Stenkjær og Namsos; det sidste er forbundet med sykehuset.

Badeindretninger. I Stjørdalen distrikt er der ved militæretablissermenterne styrtbad, paa Stjørdalshalsen et kombinert badstu- og karbad og i Hegre en badstue. I Levanger er der bad ved Indherreds sykehus; byens skolebad er aapent for byens indvaanere som et billig folkebad med kar- og dusjbad. I Værdalen har man et forenet kar- og badstubad. I Inderøen distrikt er der karbad ved Kirkenes dampmeieri og Røiskje dampysteri samt et bad med varm dusj ved Hustad dampmeieri. I Stenkjær et folkebad og et privat kar- og dampbad. I Grong distrikt er der 3 badstubad efter finsk mønster. I Namsos distrikt er sykehusets badeindretning tilgjængelig for publikum. I Kolvereid distrikt er der et badstubad.

Følgende tabel gir oplysninger om antallet av møter i helseraad og om vaksinerte:

Lægedistrikter.	Møter i helseraad.	Vaksinerte.
Nordre Trondhjems amt	54	1488
Stjørdalen	1) 8	254
Frosta	2) 2	138
Levanger	3) 6	234
Inderøen	4) 7	-
Stenkjær	5) 5	220
Grong	6) 4	140
Namsos	7) 7	81
Fosnes	8) 4	74
Kolvereid	9) 2	154
Vikten	10) 9	193

1) Hegre 2, Meraker 1, Stjørdalen 2, Skatval 1, Laanke 2. 2) Frosta 1, Leksviken 1.
 3) Levanger by 2, Levanger herred 2, Værdalen 2. 4) Mosviken 1, Verran 1, Inderøen 2,
 Røra 1, Sparbu 2. 5) Stenkjær 3, Kvam 1, Ogdalen 1. 6) Hølandet 1, Grong 2,
 Snaasen 1. 7) Namsos 3, Vemundvik 1, Klingen 2, Overhallen 1. 8) Fosnes 2, Flatanger 2.
 9) Kolvereid 1, Nærø 1. 10) Vikten 3, Leka 2, Gravik 4.

Kvaksalveri har tidligere en gammel lap og en svensk skogvogter drevet adskillig i Sørli (Lierne). I Tunsjø kapelsogn «helbredes» der «cito et jucunde» av en svensk bonde pr. telefon; selv tandpine kureres paa denne letvinte maate. (Falck).

XVIII. Nordlands amt.

Lægedistriktsinndeling, flateindhold, indbyggere, medicinalpersonale.

Lægedistrikter.	Tilsvarende herreder, dele derav og bykommuner.	Flateindhold i km. ²	Tilstedev. indb. 1ste decb. 1910.	Læger.	Tandlæger.	Jormødre.	Hjælpevaksinatører.
Amtet		38646,07	161 105	52	9	99	69
1. Brønnøy		2 628,85	12 128	3	-	6	6
	Bindalen	1 498,33	2 502	-	-	2	2
	Brønnøy	150,37	3 274	1	-	1	1
	Velfjord	600,39	1 425	-	-	1	1
	Vega	147,27	2 422	1	-	1	1
	Vik	232,49	2 505	1	-	1	1

Lægedistrikter.	Tilsvarende herreder, dele derav og bykommuner.	Flate- indhold i km. ²	Tilstedev. indb. 1ste decb. 1910.	Læger.	Tandlæger.	Jornedre.	Hjælpe- vaksinatører.
2. Alstahaug	.....	1 448,18	11 150	4	-	7	4
	Stamnes	316,76	2 773	1	-	2	-
	Alstahaug	91,79	1 432	1	-	1	1
	Herøy	172,83	3 627	1	-	2	1
	Tjøtta	866,80	3 318	1	-	2	2
3. Vefsen	.....	6 481,64	7 676	2	1	4	2
	Mosjøen, ladested ..	0,83	1 721	2	1	1	-
	Vefsen	3 416,73	4 894	-	-	¹⁾ 2	¹⁾ 1
	Hatfjeldalen	3 064,08	1 061	-	-	1	1
4. Ranen	.....	6 268,26	16 651	4	1	7	5
	Nesna	580,90	4 700	1	-	1	1
	Dønnes	87,18	1 370	-	-	1	1
	Hemnes	1 692,46	4 689	1	-	3	2
	Mo	3 907,72	5 892	2	1	2	1
5. Lurøy	.....	1 856,47	8 880	2	-	²⁾ 5	4
	Lurøy	270,86	2 107	1	-	1	1
	Træna	17,36	620	-	-	1	1
	Rødøy	696,83	2 666	-	-	2	1
	Meløy	871,42	3 487	1	-	1	1
6. Gildeskaal	.....	1 896,03	6 027	2	-	3	3
	Gildeskaal	665,31	4 166	2	-	2	2
	Beiarn	1 230,72	1 861	-	-	1	1
7. Bodø	.....	673,40	10 113	6	3	7	2
	Bodø, kjøbstad	1,03	4 895	4	3	2	-
	Bodin	672,37	5 218	2	-	³⁾ 5	³⁾ 2
8. Folden	.....	2 270,75	4 844	1	-	3	3
	Sørfold	1 563,48	2 641	1	-	1	1
	Nordfold	533,06	1 375	-	-	1	1
	Kjærringøy	174,21	828	-	-	1	1
9. Skjerstad	.....	3 980,19	11 876	5	-	6	4
	Skjerstad	510,72	1 800	-	-	1	1
	Fauske	994,61	6 760	4	-	3	2
	Saltdalen	2 474,86	3 316	1	-	2	1
10. Steigen	.....	450,86	3 462	1	-	2	1
	Steigen	265,45	2 235	1	-	1	1
	Leiranger	185,41	1 227	-	-	1	-
11. Hamarøy	Hamarøy	1 058,82	3 104	1	-	2	2

¹⁾ Den ene av disse bor i Mosjøen. ²⁾ 2 poster var ubesatte. ³⁾ En av disse bor i Bodø.

Lægedistrikter.	Tilsvarende herreder, dele derav og bykommuner.	Flateindhold i km. ²	Tilstede- indb. 1ste decb. 1910.	Læger.	Tandlæger.	Jornedre.	Hjælpe- vakcinerer.
12. Lødingen	.....	2 857,71	7 198	2	-	6	6
	Lødingen.....	1 026,02	2 787	1	-	3	3
	Tjeldsund.....	223,61	1 268	-	-	1	1
	Tysfjord.....	1 608,08	3 143	1	-	2	2
13. Ofoten.....	.....	3 011,10	12 088	4	2	8	9
	Evenes.....	574,85	4 073	1	-	3	3
	Ankenes.....	2 423,43	3 093	-	-	¹⁾ 3	¹⁾ 4
	Narvik, kjøbstad.....	12,82	4 922	3	2	2	2
14. Flakstad	.....	327,85	4 743	2	-	4	3
	Flakstad.....	298,98	3 242	2	-	2	2
	Værøy.....	28,87	1 501	-	-	2	1
15. Buksnes	.....	²⁾	9 789	1	-	7	5
	Buksnes.....	169,01	5 524	1	-	4	2
	Borge sogn av Borge herred.....	?	3 863	-	-	2	3
	Del av Valberg sogn..	?	402	-	-	1	-
16. Austlofoten	.....	²⁾	7 721	2	1	6	3
	Resten av Valberg sogn av Borge herred.....	?	268	-	-	-	-
	Vaagan.....	286,17	5 823	2	1	5	2
	Gimsøy.....	185,34	1 625	-	-	1	1
17. Hadsel	.....	944,02	12 472	4	1	10	2
	Hadsel.....	765,42	8 037	3	1	8	1
	Bø.....	178,60	4 435	1	-	2	1
18. Sortland	.....	1 594,62	11 183	6	-	8	5
	Sortland.....	586,82	3 536	3	-	2	1
	Øksnes.....	408,22	3 293	1	-	2	1
	Dverberg.....	599,58	4 354	2	-	4	3

¹⁾ En av disse bor i Narvik. ²⁾ Buksnes og Austlofoten distrikter har tilsammen et flateindhold av 897,31 km.²

Sundhetstilstanden betegnes i det hele tat som god. Av de alvorligere epidemiske sygdomme synes ingen at ha hat nogen almindelig utbredning inden amtet, om der end inden enkelte lægedistrikter har optraadt mindre epidemier. De sygdomme av epidemisk art, som efter sykelisterne har spillet en væsentligere rolle, er især de akute katarrer i aandedrætsorganerne, tildels ogsaa influensa, lungebetændelse og pleurit. Det samlede antal anmeldte epidemiske sygdomstilfælde utgjorde 9 404 med 176 dødsfald, mot henholdsvis 7 897 og 227 i 1911.

Dødeligheten. De dodes antal utgjorde 1923 eller 11,7 pro mille av den beregnede tilstedeværende middelfolkemængde (163 671). I 1911 var dødeligheten 12,6 pro mille.

Angaaende de **epidemiske sygdomme** i almindelighet henvises til tabellen paa side 221—223, som er sammendraget efter lægernes opgaver.

Av **tyfoidfieber** anmeldtes ialt 20 tilfælde med 3 dødsfald. I **R a n e n** distrikt behandledes 3 syke, derav en i oktober paa Hemnesberget, de to andre i november paa forskjellige kanter. Men alle patienter hadde i oktober bodd i samme losji paa Hemnesberget. (K. Gundersen). Fra **Steigen** distrikt opføres 6 tilfælde i januar, alle paa gaarden Rotnes. Distriktslæge Christoffersen beretter, at der i november 1911 kom under hans behandling en mand, som nylig hadde ligget paa Narvik sykehus, og som blev liggende syk paa Rotnes. Han led av nyresygdom, hadde feber. En maaned senere tilkaldtes lægen til denne mands pleierske, som hadde gaat syk med febrilia. Manden var fremdeles febril og begge isolertes. I januar 1912 indtraf 4 tilfælde i samme hus; de isolertes her med undtagelse av en patient, som begav sig til et en $\frac{1}{2}$ mil bortliggende hus, hvor der ogsaa iverksattes isolation m. v. Et dødsfald indtraf. Sygdommen bredte sig senere ikke videre. (N. Christoffersen). I **Skjomen**, **O f o t e n** distrikt, forekom en mindre epidemi paa Elvegaarden. Den først angrepen kom som rekonvalecent dit fra gaarden Bokholmen, $1\frac{1}{2}$ miles vei længere ind i landet. Diagnosen var i begyndelsen tvilsom og vanskelig, da Widals blodprøve gav negativt resultat. Men da efterhaanden flere personer blev angrepet, klargjordes sygdommens natur, og de syke flyttedes til Narvik lasaret; desinfektion blev foretat, og sygdommen bredte sig ikke videre. En patient døde. (N. Astrup). I **A u s t l o f o t e n** distrikt behandledes en angrepen paa Ulvaag, en grænd, hvor tyfoidfieber i de senere aar har forekommet. (P. Backer). Det for **H a d s e l** distrikt opførte tilfælde betegnes som tvilsomt. (G. Thode).

Av **cerebrospinalmeningit** opføres 5 tilfælde for **B u k s n e s** distrikt. Av disse omtales 2 av distriktslæge Bugge; den ene patient var en 8 aars gut, som var døende ved lægens ankomst, den anden, en 3 aars gut, hos hvem sygdommen begyndte som en gastro-enterit; senere kom hjernefænomener med kramper, nakkestivhet, lammelser og død. Av den sidstnævnte patients mange søskende angrepes ikke flere. De to dødsfald er ikke opført under cerebrospinalmeningit paa dødsårsakslisten for lægedistriktet.

Akut poliomyelit viser betydelig tilbakegang mot aaret forut, idet der i 1912 er anmeldt ialt 51 angrepne med 7 døde, mot henholdsvis 168 og 26 i 1911. I **B r ø n n ø y** distrikt behandledes i aarets 1ste kvartal 1 tilfælde paa hver av gaardene Okan i Velfjorden, Krokaaen i Reinfjord i Brønnøy og paa Damman i Bindalen; i sidstnævnte herred behandledes desuten av kommunelægen i Leka 2 patienter; den ene av disse, en 13 aars gut paa gaarden Holm, døde. De øvrige syke, som alle var voksne kvinder, blev helbredet. Alle gaarder, hvor sygdommen optraadte, laa langt fra hinanden. (Sellæg). I **G i l d e s k a a l** distrikt kom en 22-aarig mand syk hjem fra Lofoten, hvor han hadde opholdt sig som fiskeopkjøper i 3 maaneder til slutten av april; ved hjemkomsten hadde han allerede utbredte lammelser og blev straks isoleret. Den jagt, med hvilken han drog til Lofoten, hørte hjemme paa et sted paa Helgeland, hvor der ved juletider 1911, like før jagten avreiste, hadde indtruffet flere tilfælde av poliomyelit. Patienten beholdt en svækkelse av begge underkøstremiteter samt lammelse av høire skulder. (O. Bertnes). I **F o l d e n** distrikt angrepes i februar og juni en gut og en voksen mand. — Paa gaarden Breivik i Skjerstad herred av **S k j e r s t a d** distrikt forekom en mindre epidemi i juni og juli; av 11 angrepne døde 2. I

Epidemiske sygdomme.

	Ialt kjendte		Tiden er opgit for	Januar.	Februar.	Mars.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
	tilfælde.	dødsfald.													
Tyfoidfeber	20	3	20	6	1	1	-	-	-	-	6	1	1	3	1
Cerebrospinalmeningit	5	-	5	1	1	-	2	-	-	1	-	-	-	-	-
Akut poliomyelit	51	7	51	8	3	2	2	2	14	1	6	2	8	1	2
Skarlagensfeber	21	-	21	-	-	-	-	-	6	5	-	1	-	1	8
Meslinger	170	3	170	52	15	12	-	15	35	20	12	3	-	3	3
Difteri (croup)	155	12	153	17	16	23	19	4	5	6	3	16	8	9	27
Blodgang	4	-	2	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1
Barselfeber	33	7	32	2	3	7	2	4	4	2	1	2	-	3	2
Pyæmi, septhæmi	45	13	34	2	2	2	2	3	1	3	1	4	8	4	2
Pemfigus (hos nyfødte)	2	1	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-
Rosen	113	2	113	10	6	13	7	11	9	10	12	9	9	12	5
Røde hunde	11	-	11	1	1	3	-	3	-	-	2	-	-	-	1
Vandkopper	80	-	79	4	5	11	5	7	11	8	3	4	2	12	7
Kusma	124	-	121	15	35	18	12	8	4	3	-	1	12	9	4
Kikhoste	28	2	24	-	4	2	3	1	-	-	5	-	4	3	2
Akute katarrer i aandedrætsorg.	4899	34	4838	463	699	780	478	428	351	249	186	251	279	335	339
Influenza	1056	4	1051	79	130	259	127	97	85	27	20	74	45	35	73
Lungebetændelse	425	44	417	22	50	73	29	49	33	24	11	25	38	37	26
Pleurit	587	2	578	42	72	70	63	42	60	41	49	42	34	35	28
Gigtfeber	231	3	227	25	19	25	18	17	17	25	11	12	20	21	17
Koldfeber	1	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Akut diarré (kolerine)	1342	39	1337	116	140	133	97	101	114	153	135	87	98	87	76
Skjærbuk	1	-	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Tilsammen	9404	176	9288	866	1202	1434	867	792	749	578	464	534	567	611	624

Epidemiske sygdomme.

(Forts.).	Fordeling paa lægedistrikterne:																			
	1		2		3		4		5		6		7		8		9		10	
	Brønnøy.		Alstahaug.		Vefsen.		Ranen.		Lurøy.		Gildeskaal.		Bodø.		Folden.		Skjerstad.		Steigen.	
	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.
Tyfoidefeber	-	-	-	-	-	-	3	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6	1
Cerebrospinalmeningit	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Akut poliomyelit	6	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	2	-	21	2	-	-	-
Skarlagensfeber	1	-	-	-	12	-	-	-	-	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-
Meslinger	6	-	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-	13	-	-	-	-	-	-
Difteri (croup)	29	1	2	2	5	1	3	1	9	-	-	-	8	-	-	33	3	-	-	-
Blodgang	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
Barselsefeber	3	1	-	1	-	1	1	4	-	1	-	7	1	2	1	1	1	-	-	-
Pyæmi, septhæmi	8	-	2	-	1	-	1	1	2	2	-	13	2	-	-	1	1	-	-	-
Pemfigus (hos nyfødte)	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Rosen	7	-	3	-	5	2	12	-	1	-	5	-	16	-	-	-	12	-	1	-
Røde hunde	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	5	-
Vandkopper	1	-	4	-	1	-	18	-	-	-	-	-	7	-	-	-	18	-	2	-
Kusma	15	-	22	-	-	-	18	-	18	-	-	-	22	-	-	-	-	-	-	-
Kikhoste	-	-	13	-	-	-	-	-	-	-	5	-	9	2	-	-	-	-	-	-
Akute katarrer i aandedrætsorg.	173	2	198	1	117	1	332	4	370	2	49	1	649	5	115	3	868	4	30	-
Influenta	31	-	23	-	21	-	75	1	1	-	2	-	70	1	-	-	113	-	55	-
Lungebetændelse	27	3	10	3	12	1	45	3	18	1	22	4	36	2	10	3	32	-	10	2
Pleurit	48	-	13	-	13	1	30	-	31	-	22	-	70	-	16	-	38	-	26	-
Gigtfeber	32	-	7	-	14	-	12	1	15	-	4	-	46	-	8	-	17	-	-	-
Koldfeber	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
Akut diarré (kolerine)	87	3	77	-	52	2	76	1	65	3	12	1	187	5	5	1	186	6	2	1
Skjærbuk	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
Tilsammen	475	11	374	6	255	8	630	15	534	8	123	6	1149	18	171	8	1340	17	137	4

Epidemiske sygdomme.

(Forts.).	Fordeling paa lægedistrikterne:																	
	11		12		13		14		15		16		17		18		Under Lofotfisket.	
	Hamarøy.		Lødingen.		Ofoten.		Flakstad.		Buksnes.		Aust- lofoten.		Hadsel.		Sortland.			
	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.
Tyfoidfeber	-	-	-	-	8	1	-	-	1	-	1	-	1	-	-	-	-	-
Cerebrospinalmeningit	-	-	-	-	-	-	-	-	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Akut poliomyelit	1	-	1	1	-	-	1	-	18	3	-	-	-	-	-	-	-	-
Skarlagensfeber	-	-	-	-	1	-	-	-	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Meslinger	-	-	8	-	82	-	-	-	1	-	-	-	41	2	14	1	2	-
Difteri (croup)	-	-	1	-	2	-	17	1	17	3	5	-	-	-	11	-	13	-
Blodgang	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-
Barsel-feber	-	-	1	1	2	-	-	-	5	1	1	-	2	-	2	-	-	-
Pyæmi, septhæmi	-	-	1	1	7	-	-	-	1	-	2	2	1	1	2	1	3	2
Pemfigus (hos nyfødte)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Rosen	5	-	1	-	15	-	1	-	9	-	6	-	2	-	11	-	1	-
Røde hunde	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	2	-
Vandkopper	-	-	1	-	14	-	-	-	-	-	6	-	-	-	2	-	6	-
Kusma	12	-	-	-	-	-	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	13	-
Kikhoste	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
Akute katarrer i aandedrætsorg	66	-	155	4	515	4	172	-	93	1	157	-	122	1	309	1	409	-
Influenza	9	-	88	1	396	1	38	-	26	-	15	-	39	-	12	-	42	-
Lungebetændelse	1	-	19	-	78	2	5	3	11	5	12	3	27	3	26	6	24	-
Pleurit	12	-	19	-	43	-	-	-	23	-	24	1	59	-	54	-	46	-
Gigtfeber	-	-	8	-	21	-	6	-	6	-	5	-	9	1	12	1	9	-
Koldfeber	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Akut diarré (kolerine)	34	-	59	4	227	4	14	3	29	-	68	5	6	-	84	-	72	-
Skjærbuk	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tilsammen	140	-	362	12	1411	12	258	7	249	13	303	11	309	8	540	10	644	2

Sulitjelma iagttoges 4 og i Fauske 6 tilfælde, alle var spredte. Av de syke, som overstod sygdommen, blev 3 invalider, nemlig 2 smaapiker og en gut paa Breivik; de øvrige helbrededes saavidt vites. (J. Mortensen). I Hamarøy distrikt blev en 19 aar gammel mand syk med feber, hodepine, nogen nakkestivhet samt rygsmertesmerter, men ganske uten lammelser. Han blev isoleret og desinfektion foretat efter sygdommens ophør. Tilfældet var maaske noget tvilsomt. (P. Hansen). Fra Buksnes distrikt opføres ialt 18 tilfælde og 3 dødsfald. Distriktslæge Bugge omtaler 10 angrepne, i Nordbygden av Borge herred paa gaardene Lyngedal og Grundstad, i Hol sogn av Buksnes herred paa gaardene Storfjord, Jerstad, Apnes og Myklevik samt et enkelt tilfælde i Kjuklingdalen. Blandt disse er ikke medregnet tilfælde av mere abortiv art, uten lammelser. I 2 hus blev 2 av familien syke med en ukens mellemrum. Alle tilfældene indtraf i sommermaanederne; en av de angrepne døde. Det var en 24 aar gammel mand, som hadde været syk nogen dage, men gik oppe, og dagen før sin død deltok han endog i en præmieskytning. Efter denne cyklet han hjem ca. 10 km. i sterk sol, vandt saavidt frem og maatte straks tilsengs. Ved lægens besøk om natten hadde han lammelse av en arm og et ben, sterk feber, hodepine og voldsomme brækninger og døde den paafølgende nat. Kst. distriktslæge Trønnes iagtok i oktober 5 tilfælde paa Utakleiv, en avsidesliggende grænd, avstængt fra den øvrige bygd i Buksnes herred. De angrepne var alle barn, et av dem døde; av de andre blev to helt paraplegiske, et fik en lammelse av høire m. peroneus, et parese av høire overarm. Skolen lukkedes en tid. Foruten disse behandledes i januar 2 og i mars 1 tilfælde i Borge herred. (E. Andreassen).

Av **skarlagensfeber** opføres for det hele amt kun 21 tilfælde uten dødsfald. I Vefsen distrikt bragtes i juni maaned smitte til gaarden Gaardsmarken i Hatfjelddalen, nær den svenske grænse, ved en svensk renlap, som var syk og opholdt sig 3 dage paa gaarden, 8 dage før sygdommen utbrøt her; av gaardens beboere blev 1 voksen og 5 barn syke. En jente, som tjente paa gaarden, forlot den, trods forbud, og drog til sit hjem, nabogaarden Ørneset, hvor hun smittet 3 voksne og 2 barn. Ingen døde. (Klüver).

Av **meslinger** anmeldtes ialt 170 tilfælde med 3 dødsfald. I Narvik, Ofoten distrikt, synes sygdommen at være optraadt epidemisk om vaaren og sommeren. Fra Hadsel distrikt omtales ogsaa en utbredt epidemi, forplantet fra aaret forut. Patienterne var tildels haardt angrepne. (G. Thode). I Sortland distrikt ophørte epidemien fra forrige aar i de første maaneder av 1912.

Av **difteri** (croup) opgives ialt 155 angrepne med 12 dødsfald. Sygdommen viser litt tilbakegang mot de 2 nærmest foregaaende aar, især er dog dødeligheten mindsket. I Brønnøy distrikt optraadte sygdommen inden Vega herred i de fleste av aarets maaneder, med ialt 29 angrepne og 1 dødsfald. Smitten førtes ved flere anledninger fra Tjøtta; en fisker bragte den med fra Lofoten, i et tilfælde skrev den sig fra Tilrum marked, flere ganger var det ugjærlig at paavise smitekilden. 3 ganger artet sygdommen sig som husepidemi, hvorunder alle barn i de angrepne hus blev syke. (Fortun). 2 tilfælde fra et fartoi, som hørte hjemme i det Trondhjemske, og var paa reise til Lofoten, blev indlagt i sykehuset paa Søvik. (Sellæg). I Alstahaug distrikt sees paa sykelisten for Herøy herred opført et enkelt tilfælde, likesom der av dødsaaarsakslisten sees at være død et pikebarn og en voksen kvinde av sygdommen. Ifølge sykehuslisten er der i Søvik sykehus behandlet 10 personer med difteri, 3 barn og 7 voksne. I Vefsen distrikt behandledes 4 angrepne i Bjørnaadalen, ca. 10 km. fra Mosjøen, og ved smitte derfra en pike i ladestedet. En syk døde. (Klüver). Av de 9 for Lurøy distrikt opførte tilfælde forekom de 5 paa gaarden Engevik i Meløy

herred. Ved streng isolation hindredes videre utbredning av sygdommen herfra. Nogen smittekilde utenfra kunde ikke paavises. Da der paa Engevik og nabo-gaarden Aag i de senere aar oftere er optraadt differi uten paaviselig smitte utenfra, maa vel smittestoffet antages at skrive sig fra tidligere epidemier. (L. Daae). De 8 tilfælde i Bodø distrikt forekom alle i Bodø by, uten dødsfald. (I. Lund). I Skjerstad distrikt iagttoges 33 angrepne med 3 dødsfald; de 28 av disse vedkommer Saltdalen herred. Det første tilfælde var en ung barnepike paa et hotel paa strandstedet Rognan. Ifølge gammel skik er dette sted hver lørdag samlingsplads for befolkningen fra alle dele av bygden til kjøp og salg m. v. Herfra spredte epidemien sig sandsynligvis, idet sygdommen samtidig optraadte paa de forskjellige gaarder langt oppe i dalen og langs fjorden nærmest Rognan. Den artet sig i de fleste tilfælde som en let angina, hvorfor de paabudte forsigtighetsregler ikke iagttoges, likesom vistnok en del unddrog sig lüğens observation. Isolation iverksattes, og desinfektion foretoges hos alle angrepne. Utenfor Saltdalen behandledes 3 syke i Sulitjelma og 2 i Fauske. (J. Mortensen). 2 tilfælde i Narvik, Ofoten distrikt indlagdes straks i lasaret. Helseraadets ordfører omtaler i denne forbindelse den store fordel, man har i et saadant lasaret, som altid staar færdig til at motta epidemiske syke. (N. Astrup). Av de 17 syke i Flakstad distrikt behandledes de 4 i Moskenes sogn, derav en fisker, som indlagdes i Reine sykehus, hvorefter desinfektion av rorboden. I november og december iagttoges 11 angrepne i Værøy. Distriktslægen har det indtryk, at smitten her hadde spredt sig en tid, inden sygdommen konstateredes. Efter et indtruffet dødsfald opstod panik, som dog efterhaanden la sig og gik over til den motsatte yderlighet med den største uforsigtighet og likegyldighet. Som følge herav, og da bygdens ordfører, av hensyn til utgifterne, gjorde indsigelse mot desinfektionens utførelse av den faste desinfektør, saa arbeidet ikke blev utført i den utstrækning, reglementet paabød, var utsigten til at stanse epidemien blandt den tætbøende befolkning ikke lys. Den fortsatte ogsaa utover i det følgende aar. (E. Saxlund). I Buksnes optraadte sygdommen mest i den søndre del av distriktet og var i det hele av mild art. En 14 aars gut, som hadde symptomer paa croup, dog uten kvælninganfald, døde nærmest av hjertelammelse. En mindre gut, som var indsprøttet med serum, antoges at være død av sepsis. Profylaktisk indsprøtning foretoges i stor utstrækning, og som det syntes med held. Et par angrepne fiskere sendtes til Steine sykehus. (O. Bugge). Under Lofotfisket indtraf 13 tilfælde uten dødsfald; de allerfleste av disse indlagdes i sykehus.

Av barsel-feber angrepes 33 kvinder, av hvilke 7 døde. I Brønnøy distrikt forløste distriktslægen en 30-aarig pike i Velfjorden med tang. Det viste sig herunder, at hun hadde et rikelig, purulent utflod fra genitalia, hvilket hun hadde hat i flere maaneder uten at være blit behandlet av læge. Hun døde av barsel-feber. (Sellæg). De 5 tilfælde i Buksnes distrikt var alle parametriter; de 4 kom sig forholdsvis hurtig, men det 5te endte dødelig. (O. Bugge).

Ved sammendrag av sykelisternes og dødsaaarsakslisternes tilfælde av pyæmi, synes ialt at være behandlet 45 syke med 13 dødsfald, derav 12 med 1 dødsfald i Bodø by, de øvrige i landdistriktet.

Kusma. Mere utbredte epidemier av denne sygdom omtales fra Vega herred, Brønnøy distrikt, Baasmo i Ranen distrikt, fra Lurøy distrikt, hvor sygdommens forløp var mere ondartet; en patient henlaa saaledes i flere dage i en tilstand, som meget lignede en tyfoidfieber. Lægehjælp søktes, dog almindelig mest for de komplicerende orchiter. (Glatved og L. Daae).

Veneriske

Sygdom.	Tilfælde.	Fordeling paa					
		1	2	3	4	5	6
		Brønøy.	Alstahaug.	Vefsen.	Ranen.	Lurøy.	Gildevikaal.
Veneriske saar.....	22	2	2	-	1	-	-
Syphilis, erhvervet.....	74	-	-	-	3	-	-
— medfødt.....	2	-	-	-	-	-	-
Gonorré, uretrit.....	389	17	9	4	16	15	4

Akute katarrer i luftveiene synes inden mange lægedistrikter at ha været hyppig. Saamange tilfælde som i dette aar har neppe været anmeldt i noget aar tidligere.

Av **influenta** anmeldtes i 1912 over dobbelt saa mange behandlede som i 1911.

Pleurit var ogsaa ganske hyppig. Saavidt der kan sees, har der kun en gang tidligere været anmeldt et større antal angrepne, nemlig i 1908.

Gigtfeber. I Værøy herred av Flakstad lægedistrikt indtraf paa gaarden Maastad en mindre epidemi, idet 6 personer her angrepes, muligens ogsaa nogen flere, som ikke kom under lægebehandling. Gaarden ligger noksaa avsides uten veiforbindelse med de andre gaarder paa øen, og adkomsten sjøveien er nærmest vanskelig. Folk bor her overmaade tæt ind paa hinanden. (E. Saxlund).

Det for Bodø distrikt opførte tilfælde av **koldfeber** var hos en hjemkommen Kongofarer. (I. Lund).

Akut diarré (kolerine). I Lurøy herred av Lurøy distrikt optraadte fra midtsommers og til senhøstes en ganske alvorlig epidemi av gastro-enterit med dysenterilignende karakter. Der var slimet-blodige avføringer med tenesmer, og denne tilstand varte hos flere patienter i uker. 3 dødsfald indtraf blandt de behandlede, men distriktslægen antar, at flere dødsfald, som paa dødsaaarsakslisten er opført under ukjent dødsaaarsak, skyldes denne sygdom. Sommeren var meget tør, og epidemien kan mulig sættes i forbindelse med tørken og vanskeligheten for folk med at skaffe sig godt drikke- og matvand. Det maatte ofte hentes langt borte. (Glatved). En del av de i Meløy herred behandlede tilfælde var fiskere i værene Myken—Valvær i januar til mars. Drikkevandet er, specielt i Valvær, mindre godt, saa det hvert aar viser sig, at det fremkalder diarré hos fiskerne, i den første tid de opholder sig i værene. (L. Daae).

Dysenteri. I Austlofoten distrikt forekommer hvert aar i den senere tid en del dysenterilignende tilfælde med slimet, blodig diarré og efterfølgende mathet og avkræftelse, men det har ikke været anset for virkelig dysenteri. Forholdsregler mot overførelse av smitte har dog været tat. Ogsaa i 1912 var sygdommen noksaa hyppig. Man hørte fra flere kanter, at den hadde gaat som en utbredt epidemi, men kun de færreste søkte lægehjælp. (P. Backer).

Av **fnat** anmeldtes 732 tilfælde, derav 63 under Lofotfisket. I Lurøy distrikt siges sygdommen at være endemisk og er aarlighaars en plage for fiskeværene. Den nordlandske fiskerbefolknings omstreifende liv begunstiger utbredningen.

sygdomme.

lægedistrikterne.										Under Lofotfisket.
7	9	11	12	13	14	15	16	17	18	
Bodø.	Skjer- stad.	Hamarøy.	Lødingen.	Ofoten.	Flakstad.	Buksnes.	Aust- lofoten.	Hadsel.	Sortland.	
-	-	-	-	13	-	1	-	2	-	1
23	-	-	-	41	-	-	-	-	1	6
-	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-
84	5	1	6	85	8	4	38	23	37	33

(Glatved). I Meløy herred breder sygdommen sig trods ihærdig arbeide og trods herredsstyrets beslutning, at skabmidler skal utdeles paa herredskassens regning til alle skabblidende i herredet. Det skyldes hovedsagelig, at folk har meget vanskelig for at forstaa, at sengklær og lignende ogsaa maa desinficeres, hvis man skal ha nytte av at gjennomgaa en skabbkur. Der kom til behandling 142 tilfælde, men da som regel kun en eller et par av de familier, hvor samtlige har hat skabb, fremstillet sig for lægen, maa antallet av angrepne sættes meget høiere end anført. (L. Daae). I Gildeskaal distrikt behandledes 89 tilfælde. Her omtales ogsaa vanskeligheten ved at faa sygdommen stanset eller utryddet trods alle antrengelser; aarsaken antages, foruten den almindelige urenlighet, at være den stadige indførsel av smittestof gjennem den mandlige del av befolkningen, naar den kommer hjem fra fisket. (O. Bertnes). I Skjerstad distrikt behandledes 164 personer. (J. Mortensen). I Buksnes distrikt kom kun en brøkdell av de virkelig angrepne til behandling; dog synes det distriktslægen som om sygdommen i den senere tid har været noget i tilbakegang. Folk kurerer forresten paa sig selv i stor utstrækning, dels med ren tjære, dels med skabbsalver av eget fabrikat. (O. Bugge). Ogsaa i Hadsel distrikt synes skabb at være i avtagende, men forekommer dog endnu noksaa almindelig. (G. Thode).

Veneriske sygdomme. Utenfor sykehus behandlede tilfælde vil sees av ovenstaaende tabel.

Næsten samtlige for Ofoten distrikt opførte tilfælde av venerisk sygdom er anmeldt fra Narvik, og antallet kan synes uhyggelig stort for en ikke større by. Det overveiende antal tilfælde er dog hos sjøfolk, som regel smittet i utenlandske havne. (N. Astrup). Hvad de veneriske sygdomme under Lofotfisket angaar, saa er alle disse vistnok ikke nye tilfælde. Det er ogsaa at merke, at paa sykelisterne fra fiskerilægerne er gonorrhé og epididymit slaat sammen i en rubrik. Recidiver behandles rimeligvis under den lette adgang til lægehjælp i fisketiden.

Tuberkulose. Om de i aarets løp nyttilkomne og av protokollene utgaaede tilfælde m. v. henvises til tabellen i den almindelige beretning. Dødsfald av lungetuberkulose utgjorde ifølge lægernes dødsårsakslistor for det hele amt 20,4 pct. av samtlige ved sygdom forårsakede dødsfald og 23,0 pct. av dødsfald av ikke epidemiske sygdomme. For byerne var forholdet henholdsvis 15,2 pct. og 19,0 pct. og for bygderne 20,8 pct. og 23,3 pct. — Forøvrig henvises til tabellen paa neste side. — Av Vefsens tuberkuloseforening blev i aaret ydet bidrag til 14 ubemidlede syke; to av disse blev skaffet ophold paa sanatorium. Ca. 1100 liter melk utdeltes gratis. Der blev indkjøpt spytteglas, og brochurer fra Nationalforeningen mot tuberkulose blev utdelt. Nationalforeningens tuberkuloseutstilling blev fremvist og foredrag holdt. Av amtsstyret bevilgedes

Døde av lungetuberkulose.

Lægedistrikter.	Opgivne dødsfald ved			
	sygdom.	lunge- tuberkulose.	epidemiske sygdomme.	ikke epidemiske sygdomme.
Brønnøy	111	35	11	100
Alstahaug	98	25	6	92
Vefsen	80	9	8	72
Mosjøen ladested	15	4	-	15
Bygder	65	5	8	57
Ranen	174	33	15	159
Lurøy	89	19	8	81
Gildeskaal	70	13	6	64
Bodø	137	29	18	119
Bodø by	51	7	11	40
Bodin	86	22	7	79
Folden	57	6	8	49
Skjerstad	118	26	17	101
Steigen	37	5	4	33
Hamarøy	20	3	-	20
Lødingen	68	17	12	56
Ofoten	90	10	12	78
Narvik by	33	4	9	24
Bygder	57	6	3	54
Flakstad	38	4	7	31
Buksnes	94	18	13	81
Austlofoten	68	14	11	57
Hadsel	98	33	8	90
Sortland	90	15	10	80
Under Lofotfisket	2	-	2	-
Nordlands amt	1539	314	176	1363
Derav i byer	99	15	20	79
— - bygder	1440	299	156	1284

et større beløp til et tuberkulosehjem paa betingelse av, at Vefsen kommunestyre garanterte driften. Dette skede. Angaaende hjemmets beliggenhet opstod en forbitret pressefeide og agitation. (Klüver). I Nesna herred av Ranen distrikt synes sygdommen fremdeles at tilta, trods de trufne foranstaltninger og bestræbelser. Trægheten hos befolkningen er stor; dog kan der spores en større renlighet hos de tuberkuløse. Interessen for tuberkulosearbeidet synes ogsaa at være i vekst, hvortil den nydannede tuberkuloseforening meget bidrager. (T. Berg). I Mo herred vil antagelig et pleiehjem bli bygget. Befolkningens offervillighet har været noksaa stor; den antages for en del at skyldes den store smittefrygt. (J. Grüner). Distriktslægen i Lurøy bemærker, at det ofte er en meget problematisk foranstaltning at sende disse syke paa sykehus. De fleste kommer hjem igjen efter et kortere ophold. Naar de indlægges med langt fremskreden sygdom, var det meningen, at de skulde forbli der, saalænge livet varte. Distriktslægen antar, at den kurative

side av behandlingen maa faa en fremtrædende plads ved tuberkulosehjemmene, hvis man skal faa de syke til at bli der. (Glatved). I Meløy herred synes tuberkulosen fremdeles at tilta. Under de fattige og smaa forhold er det, som før, en umulighet at faa hygienisk betryggende forholdsregler gjennomført i de sykes hjem. Saalænge der ikke er noget pleiehjem, hvor de syke kan anbringes, breder sygdommen sig inden de familier, hvor den har faat indpas. Nu er der bevilget og samlet penger til et tuberkulosehjem for distriktet, men beløpet har endnu ikke naaet den størrelse, som maa til efter nutidens fordringer til et saadant hjem, saa yderligere bevilgning maa til. (L. Daae). I Gildeskaal distrikt desinficeres efter alle dødsfald av tuberkulose, som efter epidemiske sygdomme anordnet; sygdommen synes at tilta, muligens det kan være forbigaaende. Der er over hele distriktet optat et meget interessert arbeide mot sygdommen, som har sat adskillig skræk i befolkningen. Der spores ogsaa tegn paa, at folk vil søke mere at etterkomme de almindelige sundhetsregler. (O. Bertnes). I Skjerstad distrikt viser tuberkulosen i aaret nogen nedgang for Saltdalens og Skjerstad herreders vedkommende, mens der i Fauske er nogen økning. (J. Mortensen). I Steigen distrikt antages sygdommen at være gaat litt tilbake. — Folks forstaaelse av, at tuberkulosen er smitsom, er vakt. Lysol anvendes til rensning av gulv og spyttekop, urin og avføring graves enten ned i myr, eller kastes i sjøen. (P. Nicolaysen). I Hamarøy distrikt har den Norske kvinders sanitetsforening tilsluttede maiblomstkomité kunnet skaffe midler til ophold paa Reknes sanatorium for 4 syke. Paa 9 steder i distriktet holdt distriktslægen foredrag om tuberkulosen og dens bekjæmpelse. Der vistest stor interesse, og saa mange, som lokalene kunne rumme, paahørte foredragene. (P. Hansen). I Ofoten distrikt siges folk at være blit temmelig forsigtige i behandlingen av de tuberkuløse, tildels av overdreven smittefrygt. Det kan ofte være vanskelig at faa hjelp i hus, hvor saadanne syke findes. Nødvendigheten av lys og luft vinder mere forstaaelse, og boligforholdene er i de senere aar betydelig forbedret. (Borch-Johnsen). Narvik har i aaret faat sit tuberkulosehjem, en udmerket pen og rummelig bygning med elektrisk lys, centralopvarmning o. s. v. Der kan mottages indtil 30 syke. Hjemmet er skaffet tilveie hovedsagelig ved private midler, men er overdraget Narvik kommune. (N. Astrup). I Flakstad distrikt gjør mangelen paa sanatorieplads sig fremdeles sterkt gjældende; haabet sættes til de nye pleiehjem, men da behovet er stort, bør der oprettes flere saadanne med det tilstrækkelige antal pladser. Distriktslægen omtaler, at det har været ham paafaldende, hvor faa tilfælde av barnetuberkulose der forekommer i distriktet. Spesielt har han omtrent ikke set tilfælde av skrofulose. Muligens sjøluften kan ha nogen betydning i denne henseende, og fersk fisk med lever spises jo ikke saa sjelden. (E. Saxlund). I Buksnes distrikt viser antallet av nye tilfælde av tuberkulose nogen nedgang mot forrige aar. Hvor forholdene i hjemmet har gjort det nødvendig, har indlæggelse paa Gravdal sykehus fundet sted eller de syke er sendt til Narvik pleiehjem. Et par begyndende tilfælde er sendt til sanatorium. (B. Trønnes).

Spedalskhet. I Meløy herred av Lurøy distrikt lever 2 spedalske kvinder, en med den knutede og en med den glatte form. (L. Daae). I Gildeskaal distrikt forpleies fremdeles en mand med denne sygdom. (O. Bertnes). I Steigen distrikt kom en kvinde med den glatte form til behandling. Hendes første mand døde for 20 à 30 aar siden paa hendes nuværende opholdssted av den knutede form. Desuten er der et ældre tilfælde, behandlet tidligere i St. Jørgens hospital. (P. Nicolaysen). I Flakstad distrikt levet en 63 aar gammel forhenværende jormor med spedalskhet. Hun flyttet til Mo herred i Ranen, forat bo hos en datter, som er jormor dersteds. Desinfektion blev foretat efter hende,

Obstetriciske operationer.

Indikation.	Tangforløsning.				Vending.			Utrækning ved bækken-endeleie.			Partus præmaturus artificialis.		Perforation.		Embryotomi (exvisceration).	Efterbyrdsoperation.	
	Mødre.		Barn.		Mødre.	Barn.		Mødre.	Barn.		Mor.	Barn.	Mødre.		Mor.	Mødre.	
	Lev.	Død.	Lev.	Dødf.	Lev.	Lev.	Dødf.	Lev.	Lev.	Dødf.	Lev.	Dødf.	Lev.	Død.	Lev.	Lev.	Død.
Utilstrækkelige eller smertefulde rier	64	-	59	5	-	-	-	2	1	1	-	-	-	-	-	-	-
Bækkensneverhet	6	-	4	²⁾ 2	1	-	1	-	-	-	-	-	3	⁶⁾ 1	-	-	-
Barselkrampe	1	-	1	-	1	-	1	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Livmorbristning	-	¹⁾ 1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Truende livmorbristning.	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Placenta prævia	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tetanus uteri	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	⁵⁾ 1	-	-	-	-
Nefrit, hydramnion	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	⁴⁾ 2	-	-	-	-	-
Isseleie med panden fortil	2	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tverleie	-	-	-	-	3	³⁾ 1	2	-	-	-	-	-	-	-	⁷⁾ 1	-	-
Navlesnor 2 ganger om halsen	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tilbakeholdelse	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5
Fastvoksning	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1 ⁸⁾ 1
Blødning	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2
Tilsammen	75	1	68	8	6	1	5	3	2	1	1	2	4	1	1	8	1
	76		76			6			3		3		5			9	

¹⁾ Dødsårsak: livmorbristning. ²⁾ Hos et av fostrene fremfald av navlesnor. ³⁾ 2den tvilling, 1ste fødtes (levende) ved naturens hjælp. ⁴⁾ Tvillingfødsel, 1ste tvilling død ved fødselen, 2den døde dagen efter. ⁵⁾ Høi temperatur hos barselkvinden, rigide bløddel, ingen fosterlyd hørbare. ⁶⁾ Dødsårsak: barsel-feber. ⁷⁾ Operationen (mutilation) foretoges paa 2den tvilling, 1ste født levende antagelig ved naturens hjælp. ⁸⁾ Dødsårsak: barsel-feber.

Fødte og døde.

Lægedistrikter.	Fødte		Døde					
	le- vende.	død- fødte.	ialt.	0—1 aar.	i 1ste døgn.	paa bar- sel- seng.	ved ulyk- kelige hæn- delser.	ved selv- mord.
Brønnøy	333	7	123	12	1	1	1	-
Alstahaug	363	6	160	25	3	-	7	-
Vefsen	163	5	84	9	3	-	5	2
Mosjøen ladested	42	2	19	2	1	-	1	-
Bygder	121	3	65	7	2	-	4	2
Hattfjelddalen	25	-	10	-	-	-	-	-
Ranen	403	7	191	17	1	-	3	-
Lurøy	298	6	103	22	1	2	5	-
Gildeskaal	184	6	85	7	2	1	9	1
Bodø	272	3	143	20	1	2	3	1
Bodø by	125	1	53	10	1	1	1	-
Bodin	147	2	90	10	-	1	2	1
Folden	138	5	62	5	2	-	1	-
Skjerstad	345	6	126	25	-	1	4	-
Steigen	79	2	48	4	-	-	1	-
Hamarøy	78	2	31	1	-	-	1	-
Lødingen	223	3	83	13	2	3	2	-
Ofoten	371	10	123	29	3	-	5	-
Narvik by	155	5	40	13	-	-	4	-
Bygder	216	5	83	16	3	-	1	-
Flakstad	163	3	62	7	-	-	12	1
Buksnes	295	16	135	12	3	1	2	-
Austlofoten	187	2	89	18	1	1	3	-
Hadsel	359	7	143	22	3	-	8	-
Sortland	351	10	122	6	-	1	13	1
Nordlands amt	4630	116	1923	254	26	13	85	6
Derav i byer	322	8	112	25	2	1	6	-
— - bygder	4308	108	1811	229	24	12	79	6

likesom de nødvendige meldinger til distriktslægen i Ranen og overlægen for den spedalske sygdom skete. (E. Saxlund). I Austlofoten er det gjort anstalter til at faa distriktets eneste spedalske, en kvinde, indlagt i pleiestiftelse. (P. Backer).

Under **hudsygdomme** omtales av fiskerilæge Sælen under Lofotfisket den plage, som voldes av folk med skabb og lus, som de fører med sig fra det ene sted til det andet, og hvormed de smitter hele rorboden. Nogen av disse kroniske smittebærere blev der tat haand i hanke med av deres kamerater, saa at de ialfald for en tid var fri for sine snylttere; fiskerne gjorde paa denne maate ofte selv meget for at bli kvit plagerne.

Sindssyke. I Steigen distrikt forpleiedes ved utgangen av 1912 ialt 50 kroniske sindssyke fra amterne og byerne nordenfor Trondhjem. Hertil kommer en syk i privat forpleining hos en diakonisse, som har et sykehjem for alkoholister og kroniske sindssyke. — De sindssyke behandles med omhu, stellet er rent og propert, om end tarvelig. I tidens løp er man naadd til egne værelser for de syke, opvarmet til alle tider av døgnet og med eget vaskestel for dem, som kan besørge sit toilette selv. (P. Nicolaysen). Om amtets sindssyke forøvrig henvises til den almindelige beretning.

Obstetriciske operationer. Av læger utførtes ialt 102 saadanne, derav i Brønnøy distrikt 10, i Alstahaug 3¹⁾, i Vefsen 2, i Ranen 13, i Lurøy 5, i Gildeskaal 1, i Bodø 15, i Folden 3, i Skjerstad 6, i Steigen 2, i Lødingen 5, i Ofoten 8, i Flakstad 3, i Buksnes 3, i Austlofoten 9, i Hadsel 3 og i Sortland 11. — Angaaende indikationer og utfald henvises til tabellen paa side 230. — I Meløy herred, Lurøy distrikt, døde en kvinde av livmorbristning; ved lægens ankomst var hun allerede døende, og fosterlyd kunde ikke høres. Der anlagdes straks tang, fosteret var dødt, og moren døde straks efter forløsningen. (L. Daae).

Om **jormorhjælpen** se tabellen i den almindelige beretning.

Antallet av **fødte** og **døde** vil sees av tabellen paa side 231.

Der blev et overskudd av 2 707 fødte og forholdet mellem fødte og døde = 100 : 41,5.

Dødsfald paa barselseng. Efter presternes opgaver døde 13 kvinder paa barselseng. Lægerne har opgit dødsårsaken for 11 kvinder saaledes: barsel-feber 7, barselkrampe 1, emboli 2, livmorbristning 1. — En barselkvinde døde **uforløst** i Velfjorden, Brønnøy distrikt. Hun hadde en svulst paa livmorens forreste væg, som hindret anlæg av tang; det lykkedes kun at faa ind den ene tangarm. Det var paa grund av omstændighetene ikke mulig at gjøre keisersnit. (Sellæg). I Meløy herred av Lurøy distrikt maatte der foretages perforation av foster paa grund av trangt bækken; moren befandt sig tilsyneladende bra efter forløsningen, men døde 8 dage efter pludselig, sandsynlig paa grund av emboli. (L. Daae).

De **hyppigste dødsårsaker** var:

Dødsårsaker.	Antal dødsfald.	Derav i	
		byer.	bygder.
Alderdomssvakhet	363	8	355
Lungetuberkulose	314	15	299
Kræft (cancer og sarkom)	119	7	112
Organisk hjerte- og karsygd.	78	6	72
Hjerneslag	75	3	72
Tuberkulose utenfor lungerne	65	4	61
Medfødt svakhet	49	6	43
Lungebetændelse	44	4	40
Akut diarré	39	5	34
Akute katarrar i aandedrætsorganerne	34	7	27

¹⁾ Derav 2 tangforløsninger; av jormødre opgives utført 10 tangforløsninger. (J. Lange).

Veirliget. Forsaavidt opplysninger derom foreligger, synes vinteren at ha været kold, vaaren kom ganske tidlig, var tildels tør, sommeren var tør og varm, høsten hadde ogsaa for det meste heldig veir.

Levemaate, hygieniske og økonomiske forhold. Fra Vefsen distrikt meddeles, at smughandel med spirituosa eksisterer, og man skaffer sig saadanne varer like fuldt, selv om man intet samlag har. Drikfædigheten er dog ikke stor. Mosjøens kloaknet er i aaret blit litt utvidet, men ikke i sammenligning med den tid, da ladestedet hadde samlag og fik penger hertil av dette. (Klüver).

I Nesne herred av Ranen distrikt er de hygieniske forhold paa mange steder og i mange familier mislige. (T. Berg). I Mo herred var aaret daarlig for bønderne, men der hersket ingen nød. Fabrikdriften har ligget nede, men de fleste arbeidere har faat plass andetsteds. Paa grund av de daarlige tider steg fattigbudgettet i en betænkelig grad. Renligheten i husene synes at bli bedre aar for aar, likesom sansen for at pynte litt op i dem og skaffe sig en liten haveflek er i fremgang. (J. Grüner).

I Lurøy distrikt har vistnok Arbeiderbruk og boligbanken en stor mission ved den hjelp, som den yder den fattige befolkning. Den gamle bygningsstil for Nordlandshus forsvinder nu mer og mer. Disse lavtbyggede menneskeboliger, som tok det nødvendige rum i lengden og lot lyset falde ind i stuerne fra begge sider, hadde sine mangler i hygienisk henseende, men de var mere i harmoni med naturen. De stræbte av hensyn til storm og uveir ikke i høiden, og de var smale, forat samle saa meget lys som mulig gjennem de smaa vinduer i mørketiden. De var lune, tette og koselige indendørs. De nye hus, som nu opføres, er vistnok rummeligere og mere hølloftede, men de er koldere, mere trækfulde og dertil stillese og stygge. Det kunde være en tanke værd, om der ikke kunde gjøres noget fra det offentliges side for at rette litt herpaa, f. eks. ved utdeling av byggeplaner; men det tør nok ha sine vanskeligheter her, hvor gjerne enhver, som bygger, er sin egen arkitekt, — og saa er jo midlerne gjerne saa altfor smaa. (Glatved). — I Meløy herred har de økonomiske forhold i aaret været nogenlunde gode. I juni maaned begyndtes utbygningen av Glaamvasdraget. Da bygdens folk fortrinnsvis anvendes til arbeide der, har anlægget allerede vist sig at være til betydelig økonomisk fordel for bygden. (L. Daae).

Den økonomiske tilstand i Gildeskaal distrikt siges i herredet av samme navn, trods det nogenlunde gode utbytte av jordbruket, at være meget daarlig, idet alle fiskerier slog feil. I Beiarn herred er de økonomiske kaar mere stabile, men ogsaa der i alle senere aar altid meget daarlige; befolkningen her har for en stor del holdt op med at reise til Lofoten, likesaa reiser yderst faa paa sildefisket. Derved er man her blit mindre avhengig av fiskerierne, som alltid har vist sig at være en høist vekslende inntægtskilde. (Bertnes).

I Bodø distrikt er levemaaten, som tidligere, delvis mindre hensigtsmessig, idet kaffeforbruket i det store og hele er meget for stort. Høstutbyttet var ikke rikelig paa grund av den tørre sommer, men av god beskaffenhet. Fiskerierne gav ikke videre utbytte. (I. Lund).

I Folden distrikt er de hygieniske forhold fremdeles mindre bra. Renlighet er det smaat bevendt med, boligerne utluftes slet. Spytning ligger, som før, til befolkningen som en sørgelig uvane, rimeligvis som følge av den stadige tobakstygning. Befolkningen er i det hele underernæret. Slagting foregaar praktisk talt kun en gang om aaret, om høsten, og det væsentligste sælges forat skaffe kontanter. Naar hjemmefisket slaar feil, er der rent nød blandt folket, ofte kun «salt atved poteten». Kreaturene er ogsaa som regel sultefodret, saa melkemængden blir yderst sparsom. I mange hus findes ikke en melkedraape fra høsten

og til ut paa vaaren. Der er anæmi og klorose i høi grad, og de fleste syke ber om «kraftmikstur» ved siden av den medicin, som forøvrig maatte kræves. (H. Hansen).

I Skjerstad distrikt siges befolkningen at mangle sans for levnetsmidlernes hensigtsmessige tilberedning. Tandsygdomme blomstrer med derav følgende fordøielssygdomme og anæmi. Man skulde tro, at oprettelsen av husholdningsskoler eller indførsel av skolekjøkken ved folkeskolen med tvungen undervisning maatte kunde rette paa disse forhold. — Den økonomiske evne blandt befolkningen er gjennemgaaende meget god. Hvor indtægterne av smaabrukene ikke strækker til for familiens underhold, er der god anledning til arbeide ved de mange industrielle bedrifter i distriktet. Nyrydning av jord forekommer i den senere tid, likesaa nybygging av hus, den sidste dog ikke altid overensstemmende med de hygieniske krav. En betingelse for laan av Boligbanken burde være, at helseraad, eller av dette godkjendt mand, kontrollerte husenes bygging. — Nogen husfid at tale om forekommer ikke. — Kaffe og tobak misbrukes som før, likesaa snus, særlig blandt grubearbeiderne. Befolkningen er ædruelig; at dømme efter de faa uegte fødsler er sedeligheten heller ikke saa værst. (J. Mortensen).

De stadig høiere priser paa kjøt, flesk og smør i Hamarøy distrikt frister til at selge, hvad der produceres paa gaardene av disse produkter. Som før blir da delvis sild og anden fisk, men væsentlig poteter, ovnsbrød, margarin og kaffe den daglige kost. Flabrødet sviuder, og grøt brukes heller ikke mere saa almindelig som tidligere. Blodmangel og fordøielssygdomme tiltar stadig ved dette kosthold. Vaaningshusene er upaaklagelige; særskilt kjøkken findes nu overalt. Ædrueligheten er god, sedeligheten omtrent som før. (P. Hausen).

I Lødingen distrikt er de hygieniske forhold nogenlunde, likesaa boligerne. Spirituøse drikke brukes omtrent ikke utover bygden, men paa selve kirkestedet Lødingen er der adskillig smugling av brændevin, da der ingen toldstation er opprettet her, trods den store gjennemgangstrafik av trawlere og Archangelfarere. Sedeligheten er mindre god. (P. Zachariassen).

I Evenes herred, Ofoten distrikt, er der fremdeles rikelig med arbeide, saa tilstrækkelig arbeidskraft ikke har været at opdrive. Derfor er der skedd adskillig tilflytning av arbeidere, dels med, dels uten familie. Lønninger til disse utbetales med temmelig betydelige summer, og kommer væsentlig bygden tilgode. De før noget mislige økonomiske forhold er derfor nu i rask bedring. Skatteprocenten gik ned med 50 pct. Kun en liten del av folket fra enkelte grænder søker fremdeles til Lofot- og Finmarksfisket. Disse fiskere er dog kommet godt efter med anskaffelse av tidsmessig utrustning. Landmanden hadde i 1912 et nogenlunde bra aar. (Borch-Johnsen). Ogsaa i Narvik by var arbeidsforholdene gode. Det er ikke saa sjelden at træffe paa driftige arbeidere, som kan tjene 2400 à 3000 kr. om aaret. Men Narvik er fremdeles et meget dyrt levested. Husleien er likesaa dyr som noget andet sted i landet, og det kan mangen gang være umulig at opdrive husrum. Det har endog hændt, at byens epidemilasaret har maattet benyttes som interneringslokale for husvilde familier, og i politiarresten har saadanne familier holdt til i maanedvis. Der er nok bygget nogen smaa arbeiderboliger, men det monner saa litet. At bygge paa spekulation lønner sig fremdeles ikke. — Ædruelighetsforholdene blandt byens faste befolkning maa fremdeles siges at være gode. Blandt de talrike sjøfolk som faar landlov, er forholdet nok anderledes. Gaukeriet blomstrer særlig blandt gatepikerne. Resultatet er dertil en række barn, født utenfor egteskap, og en stor procent veneriske sygdomme. — I Ankenes herred spiller heller ikke længere Lofotfisket nogen synderlig rolle; av større betydning er derimot hjemmefisket, og dette slog ganske

godt til i 1912. Som en merkelighet kan meddeles, at alt vildt forsvandt sporløst i 1912. Det har været maaneder i den bedste vildtsæson, hvor man i Narvik ikke kunde opdrive en rype, om man vilde opveie den med guld. (N. Astrup).

I Flakstad distrikt blev vinterfisket begunstiget av særdeles godt veir og utbyttet derved i det hele ganske godt. Priserne paa fiskevarerne holdt sig ogsaa gode. Allikevel tapte handelsmændene mange penger paa fiskehandelen, antagelig paa grund av det store parti fisk, som falbødes, hvilket for dem bragte priserne til at falde. — Høihøsten var god, saa man slap at kjøpe fôr fra andre bygder, hvad man ofte er nødt til i distriktet, forat klare den lange vinter selv om man blot har 1 eller 2 kjøer. I Flakstad sogn er der en hel del selveiere, som nok har godt utbytte av sin jord. Men i Moskenes er de fleste opsittere husmænd og strandsittere. Mangel paa melk hersker fremdeles om høsten og vinteren, da den mest kunde trænges paa grund av den sterke anæmi, som paa de tider griper mange, især barn. Mørketiden siges at være frygtelig at komme igjennem. Smaa barn maa sitte inde maanedsviis i en liten usund, som oftest overbefolket stue. De faar simpelthen ikke lov til at komme ut, det er en indgrodd og nedarvet tro hos forældrene, at de blir syke av det. Hvordan luften er i en saadan stue, kan man nok forstaa, der luftes nemlig aldrig ut, og med renligheten er det ofte saa som saa. Kaffen misbrukes fremdeles baade av voksne og barn. Inspektion av distriktets skoler blev foretat. Den viste sig nødvendig, idet de givne regler for renhold i skoler ikke har været fulgt. Tør feining foregik, vask skedde kun en gang om uken, spyttbakker manglet for det meste. Ventilationen foregik kun gjennem ett vindu, matte foran døren manglet omtrent allesteds. Av de 2 priveter, et for gutter og et for piker, var gutternes gjerne tilsvinet, mens pikernes var rent og ordentlig. Et særskilt pissoir er derfor nødvendig ved skolerne. Selve lokalerne var bra, undtagen hvor der var leiet hus; i et tilfælde benyttedes saaledes en rorbod i et fiskevær. (E. Saxlund).

I Buksnes distrikt slog fisket feil ogsaa i 1912. Da en hel del av bygdens almindelige folk spekulerer i fisk istedetfor at fiske, blev det for disse store tap, saa en hel del av de bedste bønder blev ruinert og gik konkurs. (O. Bugge).

Fra Sortland distrikt omtaler fiskerilæge Berntsen i Dverberg den slette tandhygiene. Tænderne hos de unge er i en saa daarlig forfatning, at man bør gaa til forebyggende forholdsregler overfor dette om sig gripende onde; arbeidet herfor vil være av betydning for folkehelsen. Der blev holdt foredrag om tuberkulosen fleresteds, og der møtte saa mange tilhørere, som lokalerne kunde rumme. Pengeindsamling for tuberkulosesaken indbragte over 400 kr.

Lofotfisket. Sundhetstilstanden betegnes som i det hele meget god. Veiret var usedvanlig gunstig for fisket, som iaar væsentlig foregik i Austlofoten og gav godt, tildels rikt utbytte. — Renholdet i rorboderne under fisket er efterhvert blit noget bedre i de fleste fiskevær. I Reine og enkelte andre vær klages der dog over, at agnavfald kastes i nærheten av rorboderne og ikke bringes bort. — Særlig i Reine var der iaar mangel paa drikkevand, og det som fandtes var yderst daarlig. Brønden burde gjøres større og dypere. I Stamsund var vandverkerne i uorden, og i Moskenes er brøndgravning sterkt paakrævet. Forøvrig henvises til den trykte beretning om Lofotfiskeriet for 1912.

Sykehus. Amtssykehus findes i Søvik, Alstahaug distrikt, Bodø by, paa Gravdal, Buksnes distrikt, og paa Stokmarknes, Hadsel distrikt. Under Lofotfisket var følgende sykehus i virksomhet: Kabelvaag i Austlofoten distrikt, Steine i Buksnes distrikt samt Reine, Værøy og Røst i Flakstad distrikt. Paa grund av den ringe fiskeralmue var sykehusene i Skroven og Henningsvær ikke tat ibruk dette aar. (P. Backer). I Mosjøen, Vefsen distrikt, er der et privat

sykehus. I Bodø by er der et epidemilasaret og i Bodin herred ligger Rønvik sindssykeasyl. I Skjerstad distrikt ligger Sulitjelma sykehus og epidemilasaret samt Røvik tuberkulosehjem i Fauske. I Lødingen distrikt avhjælper en paa kirkestedet oprettet sykestue (1 værelse) noget savnet av et sykehus. (Zachariassen). I Narvik, Ofoten distrikt, findes foruten sanitetsforeningens sykehus et epidemilasaret og det tidligere omtalte tuberkulosehjem. Et saadant findes ogsaa paa Ekren i Hadsel distrikt. I Sortland var sykestuen fremdeles i virksomhet.

Sykepleien. I Fauske og Saltdalen herreder av Skjerstad distrikt er der sanitets- og sykepleieforeninger, likesom flere sykepleiersker er ansat. I Fauske er fattiggaarden fremdeles i drift. I Lødingen distrikt er oprettet en ny fattiggaard. I Austlofoten distrikt er der i Kabelvaag og Svolvær ansat menighetsdiakonisser, likesom sanitetsforeninger virker beggesteds for sykepleiens fremme. Vaagan gamlehjem var fremdeles i drift. I Hadsel distrikt er anvendelsen av hjælpekonere ved fødsler uundgaelig med de derværende kommunika-tionsforhold og farvand.

Badeindretninger. I Brønnøy distrikt findes ved Brekeidets meieri i Vik herred et dampbad. I Mosjøen, Vefsen distrikt, er en varmbadeanstalt med badstue, aapen 2 ganger om uken. Et folkebad findes ved Bodø folkeskole. Reine badstubad, Flakstad distrikt, maatte for flere aar siden stanse efter kort tid paa grund av manglende søkning. (E. Saxlund). Badstubadet i Kabelvaag, Austlofoten

Lægedistrikter.	Møter i helseraad.	Vaksinerte.
Nordlands amt	84	4073
Brønnøy	1) 6	253
Alstahaug	2) 4	328
Vefsen	3) 1	474
Ranen	4) 9	565
Lurøy	5) 3	320
Gildeskaal	6) 3	97
Bodø	7) 9	79
Folden	8) 4	78
Skjerstad	9) 4	460
Steigen	10) 10	83
Hamarøy	1	57
Lødingen	11) 4	160
Ofoten	12) 7	210
Flakstad	13) 4	ingen
Buksnes	14) 1	241
Austlofoten	15) 3	132
Hadsel	16) 4	322
Sortland	17) 7	214

1) Brønnøy 3, Velfjorden 1, Vega 1, Vik 1. 2) Alstahaug 1, Tjøtta 1, Stamnes 2. 3) Vefsen 1. 4) Nesna 1, Dønnes 1, Hemnes 1, Mo 6. 5) Lurøy 2, Meløy 1. 6) Gildeskaal 2, Beiarn 1. 7) Bodø by 7, Bodin 2. 8) Sørfold 4. 9) Skjerstad 1, Fauske 1, Saltdalen 2. 10) Steigen 5, Leiranger 5. 11) Lødingen 2, Tjeldsund 1, Tysfjorden 1. 12) Narvik 5, Ankenes 1, Evenes 1. 13) Flakstad 3, Værøy 1. 14) Buksnes. 15) Vaagan 2, Gimsøy 1. 16) Hadsel 2, Bø 2. 17) Sortland 3, Øksnes 2, Dverberg 2.

distrikt, benyttes flittig av stedets indvaanere. Paa sykehuset i Stokmarknes, Hadsel distrikt, er der adgang til bad for private. I Sortland var badet ved meieriet i stadig bruk.

Om amtets **apotek** se den almindelige beretning.

Foranstaaende tabel gir oplysning om antallet av møter i helseraad og av vaksinerte.

Kvaksalveruvæsen. Det eneste man hørte herom i Sortland distrikt var, at en finn foretok en razzia gjennom Sortland og kurerter folk ved hjelp av hemmelige kunster. (F. Fearnley).

XIX. Tromsø amt.

Lægedistriktsinndeling, flateindhold, indbyggere, medicinalpersonale.

Lægedistrikter.	Tilsvarende herreder, dele derav og bykommuner.	Flateindhold i km. ²	Tilstedev. indb. 1ste decb. 1910.	Læger.	Tandlæger.	Jormødre.	Hjælpevaksinaterer.
Amtet		26246,05	80 554	28	5	50	45
1. Trondenes		1 543,69	15 266	6	2	10	8
	Hørstad, ladested	0,68	2 341	4	2	2	1
	Kvæfjord	864,31	2 980	1	-	2	2
	Trondenes	547,72	8 158	-	-	¹⁾ 4	¹⁾ 4
	Bjarkøy	130,98	1 787	1	-	2	1
2. Ibbestad		1 660,95	9 812	3	-	6	4
	Ibbestad	881,81	5 351	2	-	3	3
	Salangen	511,70	2 990	1	-	1	-
	Lavangen	267,44	1 471	-	-	2	1
3. Tranøy		1 083,02	5 475	2	1	4	3
	Tranøy	481,74	1 789	-	-	2	2
	Sørreisa	382,42	2 039	1	1	1	1
	Dyrøy	218,86	1 647	1	-	1	-
4. Berg		609,10	2 811	1	-	5	2
	Berg	281,28	1 203	-	-	2	1
	Torsken	327,82	1 608	1	-	3	1
5. Lenvik		1 198,47	7 260	2	-	4	4
	Lenvik	713,62	5 220	2	-	3	2
	Hillesøy	484,85	2 040	-	-	1	2
6. Maalselven		5 896,05	5 418	2	-	4	4
	Maalselven	3 331,62	3 796	2	-	3	3
	Bardu	2 564,43	1 622	-	-	1	1

¹⁾ En av disse jormødre, bosat i Tovik, er tillike jormor og hjelpevaksinatrice for en nærliggende del av Ibbestad lægedistrikt.

Lægedistrikter.	Tilsvarende herreder, dele derav og bykommuner.	Flateindhold i km. ²	Tilstedev. indb. 1ste decb. 1910.	Læger.	Tandlæger.	Jornedre.	Hjælpe-vakcinatører.
7. Balsfjord.....	.....	1 565,28	5 019	1	-	3	3
	Balsfjord.....	1 222,48	3 322	1	-	2	2
	Malangen.....	342,80	1 697	-	-	1	1
8. Tromsø.....	.....	1 550,09	13 330	7	2	8	4
	Tromsø, kjøbstad ...	0,63	7 754	7	2	4	-
	Tromsøysund.....	1 549,46	5 576	-	-	1) 4	4
9. Lyngen.....	.....	3 682,27	6 334	2	-	4	4
	Lyngen.....	3 119,92	5 171	2	-	3	3
	Sørfjord.....	562,35	1 163	-	-	1	1
10. Karlsøy.....	.....	1 417,91	3 569	1	-	4	3
	Karlsøy.....	753,90	2 139	1	-	3	2
	Helgøy.....	664,01	1 430	-	-	1	1
11. Skjervøy.....	.....	6 039,22	6 260	1	-	6	6
	Skjervøy.....	1 173,51	2 951	1	-	3	3
	Nordreisa.....	2 772,46	1 508	-	-	1	1
	Kvænangen.....	2 093,25	1 801	-	-	2	2

1) Den ene av disse er bosat i Tromsø by.

Sundhetstilstanden betegnes fra de fleste lægedistrikter som god, i Berg distrikt var den ikke ganske god og i Maalselven og Lyngen kun middels god, væsentlig paa grund av epidemiske sygdommes optræden. Av disse sygdomme synes skarlagensfeberen at være optraadt med mindre epidemier inden enkelte lægedistrikter, likesaa viser difteri nogen tiltagen mot de nærmest foregaaende aar. Men det høieste antal angrepne falder dog paa akutte katarrer i aandedrætsorganerne og croupøs lungebetændelse. Den akutte poliomyelit, som aaret forut hersket epidemisk, har iaar faa anmeldte tilfælde. Det samlede antal anmeldte epidemiske sygdomstilfælde utgjorde 3 785 med 118 dødsfald mot henholdsvis 3 434 og 140 i 1911.

Dødeligheten. De dødes antal utgjorde 1 120 eller 13,7 pro mille av den beregnede tilstedeværende middelfolkemængde (82 035). I 1911 var dødeligheten 12,7 pro mille.

Angaaende de **epidemiske sygdomme** i almindelighet henvises til tabellen paa side 240 og 241, som er sammendraget efter lægernes oppgaver.

Av **tyfoidefeber** forekom 17 tilfælde, derav 8 i Trondenes, 8 i Berg og 1 i Ibbestad distrikter. I førstnevnte distrikt indtraf 5 tilfælde i 2 hus paa gaarden Akkarnes i Bjarkøy i januar, 2 i Trondenes, og i Kvæfjord kom en mand syk hjem fra Lofoten og døde faa dage efter. Smittekilden er ukjent for dem alle. (Haslerud). Paa gaarden Foldvik i Ibbestad distrikt, hvor sygdommen i flere aar har vist sig, behandlede i 1912 paany en syk i samme

hus som tidligere angrepne. (Borchgrevink). I Berg distrikt angrepes paa Veimandsbotten i Torsken 3 personer i et hus i september og i Sifjord 5 personer i et hus i oktober. Nogen forbindelse mellem disse steder skal ikke ha fundet sted. 1 syk døde. De nødvendige forsigtighetsregler blev truffet, og sygdommen bredte sig ikke videre. Den oprindelige smittekilde blev ukjent. I det først angrepne hus skal der ha været tyfoidfeber for 10 à 12 aar siden.

Cerebrospinalmeningit. Et enkelt tilfælde behandledes paa gaarden Strømmen, Andorgø i Ibbestad distrikt; det endte dødelig.

Akut poliomyelit, som i 1911 hersket epidemisk inden amtet, optraadte i 1912 med kun 10 angrepne med 3 dødsfald. Paa gaarden Klaapen i Ibbestad distrikt behandledes 4 syke, av hvilke 1 døde. (Borchgrevink). I Lenvik og Balsfjord distrikter indtraf et dødelig endende tilfælde i hvert, uten at dog nærmere meddelelse derom findes i de respektive medicinalberetninger. I Tromsø distrikt iagttoges 2 tilfælde i januar i tilslutning til epidemien høsten 1911, derav 1 i byen og 1 i landdistriktet, desuten nævner distriktslægen i sin medicinalberetning et tilfælde i august, som dog ikke findes opført paa nogen sykelise fra distriktet og heller ikke er medtat paa sammendraglisten for amtet.

Av **skarlagensfeber** har der ikke været anmeldt saamange angrepne som iaar siden 1894. I Berg distrikt begyndte sygdommen at vise sig om sommeren i dets nordlige del og bredte sig der til de fleste gaarder; distriktslægen mener, at de angrepnes antal i virkeligheten var langt større end de 13 syke, som kom til behandling. Forløpet var dog let. Ingen dødsfald indtraf. (Ræder). I Lenvik distrikt var der ogsaa noksaamange tilfælde. (Stjernholm). Til Balsfjord kom sygdommen om vaaren antagelig bragt fra Tromsø til Malangen, hvor den ogsaa nok var adskillig mere utbredt, end de anmeldte 9 tilfælde skulde tyde paa. Forløpet var ogsaa her noksaamildt. (Schjelderup). I Tromsø distrikt fortsatte epidemien fra 1911 i aarets 3 første maaneder overveiende i byen. Derefter ophørte den omtrent, indtil der i september atter opstod en epidemi, som varte til aarets utgang, ogsaa væsentlig i byen og nærmeste omegn, men tillike i en grænd i Ramfjorden, Tromsøysund herred, hvorfra 15 syke anmeldtes. Forløpet var gjennemgaaende let; en syk i byen døde. (J. Holmboe). Til Skjervøy distrikt førtes smitte fra Tromsø; sygdommen forekom det hele aar mest med spredte tilfælde og særdeles let karakter. Mange, kanske de fleste angrepne, er ikke kommet til lægens kundskap. Sygdommen ytret sig hos den største del som ondt i halsen med litt feber et par dage, kun av og til kom tydelig utslet med avskalling. (W. Moe).

Av **meslinger** opgives ialt kun 28 angrepne. En godartet epidemi forekom i Breivikdalen i L yng en distrikt, Sørfjorden herred, om høsten.

Difteri (croup) viser nogen tiltagen i de angrepnes antal i forhold til de 3 nærmest foregaaende aar. I Trondenes distrikt behandledes i mai 3 tilfælde i et hus nær ladestedet Harstads grænse; herfra forplantedes sygdommen til byen, hvor den holdt sig utover sommeren og høsten, indtil den i november igjen grep over paa landdistriktet. 26 syke behandledes med 2 dødsfald. (Haslerud). I Ibbestad distrikt optraadte flere smaa epidemier. Flere angrepne blev vistnok ikke meldt, fordi man frygter isolationen og søker at holde sygdommen skjult. (Borchgrevink). I Takelvdalen i Maalselven distrikt optraadte en mindre epidemi; av 9 syke døde 2, den ene av disse var død, før læge kom tilstede, den anden var ved hans ankomst meget daarlig og døde et par dage efter. De øvrige, tildels svære, tilfælde kom sig efter serumbehandling. (Mossige). I Malangen,

Epidemiske sygdomme.

	Ialt kjendte		Tiden er opgit for	Januar.	Februar.	Mars.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
	tilfælde.	dødsfald.													
Tyfoidfeber	17	4	17	5	-	-	1	-	1	1	-	3	4	-	2
Cerebrospinalmeningit (epid.) . . .	1	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-
Akut poliomyelit	10	3	9	4	-	-	-	1	-	-	-	4	-	-	-
Skarlagensfeber	176	2	174	29	29	17	18	7	2	6	8	16	19	11	12
Meslinger	28	-	28	5	5	-	3	-	1	-	-	12	1	-	1
Difteri (croup)	82	9	82	8	-	4	6	2	2	1	9	4	4	15	27
Blodgang	4	-	4	-	-	-	3	-	-	-	1	-	-	-	-
Barsel-feber	18	5	17	1	1	3	1	2	2	2	1	1	2	1	-
Pyæmi, sephæmi	11	8	6	-	-	2	1	-	-	-	1	-	2	-	-
Pemfigus (hos nyfødte)	15	2	15	-	-	-	-	-	4	-	5	2	1	2	1
Rosen	73	4	73	6	15	8	3	5	3	5	5	7	4	5	7
Røde hunde	15	-	15	1	2	7	1	1	-	1	-	-	1	-	1
Vandkopper	27	-	27	10	1	6	1	-	-	1	1	-	-	3	4
Kusma	35	-	35	1	-	-	-	-	1	1	-	-	2	20	10
Kikhoste	2	-	2	-	-	-	1	-	-	-	1	-	-	-	-
Akute katarrer i aandedrætsorg.	1975	20	1968	198	249	302	220	134	99	96	85	102	102	174	207
Influenza	177	1	176	19	29	47	21	24	6	6	6	5	7	1	5
Lungebetændelse	334	40	333	35	39	32	37	33	28	19	12	13	21	29	35
Pleurit	229	2	229	16	14	27	22	15	22	22	24	18	11	17	21
Gigtfeber	127	-	127	17	11	8	13	9	8	8	7	11	9	7	19
Akut diarré (kolerine)	429	17	429	24	35	57	31	37	41	47	46	22	41	25	23
Tilsammen	3785	118	3767	379	430	520	383	270	220	216	212	220	232	310	375

Epidemiske sygdomme.

	(Forts.).																					
	Fordeling paa lægedistrikterne:																					
	1		2		3		4		5		6		7		8		9		10		11	
	Tronde- nes.		Ibbestad.		Tranøy.		Berg.		Lenvik.		Maals- elven.		Bals- fjord.		Tromsø.		Lyngen.		Karlsøy.		Skjervøy.	
Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	
Tyfoidfeber	8	3	1	-	-	-	-	8	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Cerebrospinalmeningit (epid.) . . .	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Akut poliomyelit	2	-	4	1	-	-	-	-	1	1	-	-	1	1	2	-	-	-	-	-	-	-
Skarlagensfeber	9	-	2	-	5	-	13	-	6	-	-	-	9	-	95	1	-	-	11	1	26	-
Meslinger	-	-	8	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-	14	-	-	-	-	-
Difteri (croup)	26	2	27	2	-	-	-	-	-	-	9	2	2	-	6	2	4	1	5	-	3	-
Blodgang	-	-	1	-	-	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Barselfeber	2	-	3	-	2	-	-	-	1	1	1	-	-	-	2	1	4	2	2	-	1	1
Pyæmi, septhæmi	3	2	2	2	1	-	1	1	-	-	-	-	-	-	2	2	2	1	-	-	-	-
Pemfigus (hos nyfødte)	-	-	4	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	11	-	-	-	-	-	-	-
Rosen	9	1	9	2	-	-	4	-	2	-	2	-	3	-	38	1	-	-	2	-	4	-
Røde hunde	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	15	-	-	-	-	-	-	-
Vandkopper	8	-	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	14	-	-	-	-	-	-	-
Kusma	20	-	4	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-	8	-	-	-	-	-	-	-
Kikhoste	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-
Akute katarrer i aandedrætsorg.	276	6	397	-	40	1	33	-	40	3	32	-	27	1	968	6	18	-	15	1	129	2
Influenta	11	-	48	-	14	-	-	-	1	-	2	-	6	-	94	-	-	-	1	1	-	-
Lungebetændelse	46	5	85	8	10	4	9	2	6	1	12	3	6	2	95	10	15	3	33	1	17	1
Pleurit	31	-	56	-	14	1	2	-	2	-	23	-	3	-	68	-	12	-	5	-	13	1
Gigtfeber	18	-	35	-	4	-	4	-	4	-	10	-	4	-	30	-	6	-	2	-	10	-
Akut diarré (kolerine)	65	2	118	4	40	-	9	2	14	-	3	-	3	-	143	4	7	1	-	-	27	4
Tilsammen	534	21	810	22	133	6	86	6	80	6	94	5	64	4	1596	27	82	8	76	4	230	9

Tromsø amt. 1912.

16

Balsfjord distrikt, optraadte sygdommen temmelig ondartet hos 2 søskend i et hus. Smittekilden var ukjendt. (Schjelderup).

Dysenteri. 4 tilfælde opføres, 1 i Ibbestad og 3 i Lenvik distrikt, alle hos barn.

Av barselfeber angrepes 18 kvinder og døde 5. I Lyngen distrikt indtraf 4 tilfælde med 2 dødsfald, samtlige i hjælpekoners praksis. (P. Holst). I Karlsøy distrikt iagttoges 2 tilfælde paa et par gaarder i Andamfjorden, Helgøy herred. Til den ene barselkone kaldtes distriktslægen 8 dage efter fødselen; han fandt hende liggende, endnu tilsølet av blod, idet der ingen fødselshjælperseke hadde været tilstede, da hjælpekonen var syk. Den anden barselkone var bistaat av hjælpekone. (Egenæs).

Naar der av pyæmi opføres 11 syke med 8 dødsfald, bemerkes, at av de 11 er 5 tat fra dødsarsakslisterne uten at være opført paa sykelisterne blandt behandlede. I Ibbestad distrikt døde en voksen kvinde av sygdommen, som var opstaat efter et myggestik i ansigtet. (Borchgrevink).

Pemfigus hos nyfødte. I Ibbestad optraadte 4 tilfælde med 2 dødsfald i en jormors praksis. Hun blev i nogen tid sat ut av virksomhet, likesom vaksinationen i hendes distrikt blev sløfet. (Borchgrevink). I Tromsø by indtraf 11 tilfælde i flere av jormødrenes praksis. Der blev altid straks skredet ind og nødvendig renselse og desinfektion foretat. Intet dødsfald skede. (J. Holmboe).

Akute katarrer i aandedrætsorganerne synes inden flere lægedistrikter at ha været meget hyppige. Saamange tilfælde som iaar har neppe tidligere været anmeldt. Omtrent halvparten forekom i Tromsø distrikt og da næsten helt i Tromsø by.

Likesaa var lungebetændelse hyppigere end vanlig, idet der ikke har været opført saa mange angrepne som iaar siden 1894. Dødeligheten var dog forholdsvis ikke saa stor, omtrent 12,0 pct. Om nogen epidemisk optræden meldes der heller ikke fra noget sted.

Av fnat opgives ialt 167 behandlede, de fleste i Lenvik distrikt (100).

Veneriske sygdomme. Utenfor sykehus behandlede tilfælde vil sees av følgende tabel:

Sygdom.	Tilfælde.	Fordeling paa lægedistrikterne:										
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
		Tronde- nes.	Ibbestad.	Tranøy.	Berg.	Lenvik.	Maals- elven.	Balsfjord.	Tromsø.	Lyngen.	Karlsøy.	Skjervøy.
Veneriske saar..	4	-	-	2	-	-	-	-	2	-	-	-
Syfilis, erhvervet	16	4	-	-	-	-	-	-	11	1	-	-
— medfødt.	2	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Gonorré, uretrit.	156	22	22	3	5	2	1	2	78	6	5	10

I Salangen av Ibbestad distrikt forekommer gonorré og uretrit noksaa hyppig. En kvinde, som viste sig som en farlig smittekilde, blev ved politiets hjælp sendt til amtssykehuset i Tromsø for offentlig regning. (Borchgrevink). I Skjervøy distrikt er veneriske sygdomme ikke saa sjeldne. Fiskerne faar sig ganske hyppig en gonorré under fiskerierne eller under besøk i byerne. Ogsaa under de store kirkehelger foregaar noksaa megen usadelighet, som ofte har gonorré

Døde av lungetuberkulose.

Lægedistrikter.	Opgivne dødsfald ved			
	sygdom.	lunge- tuberkulose.	epidemiske sygdomme.	ikke epidemiske sygdomme.
Trondenes	146	31	21	125
Harstad ladested	19	4	3	16
Bygder	127	27	18	109
Ibbestad	121	21	22	99
Tranøy	60	8	6	54
Berg	32	2	6	26
Lenvik	49	10	6	43
Maalselven	40	6	5	35
Balsfjord	48	10	4	44
Tromsø	180	29	27	153
Tromsø by	125	21	21	104
Bygder	55	8	6	49
Lyngen	50	9	8	42
Karlsøy	36	4	4	32
Skjervøy	78	8	9	69
Tromsø amt	840	138	118	722
Derav i byer	144	25	24	120
— - bygder	696	113	94	602

til følge. Det er hovedsagelig de mandlige gonorrépatienter, man faar til behandling, de kvindelige derimot ikke, og det er kun sjelden, at man hos de smittede mænd kan faa opgit smittekilden; som regel kjender de ikke navnet paa vedkommende. — Syfilis er paa den anden side sjelden. (W. Moe).

Tuberkulose. Om de i aarets løp ny tilkomne og av protokollerne utgaaede tilfælde m. v. henvises til tabellen i den almindelige beretning. Dødsfald av lungetuberkulose utgjorde i henhold til lægernes dødsårsaksliister for det hele amt 16,4 pct. av samtlige ved sygdom forårsakede kjendte dødsfald og 19,1 pct. av dødsfald av ikke epidemiske sygdomme. For byerne var forholdet henholdsvis 17,4 pct. og 20,8 pct. for bygderne 16,2 pct. og 18,8 pct. — Forøvrig henvises til ovenstaaende tabel. — Fra Berg distrikt klages over vanskeligheten ved at faa de syke ind paa sanatorier. Smittefrygten er fremdeles overdreven stor. Distriktslægen har flere ganger maattet skride ind, naar folk har villet lægge den sengeliggende syke i et ellers ubeboet uthus og nøiet sig med at se efter ham ved leilighet. Bevidnelse for, at sykelige folk ikke har tuberkulose, maa ofte utstedes, ellers faar vedkommende ikke arbeidshjelp. Forklaringen om opspytets smitsomhet betragtes som et velvillig, men urimelig forsøk fra lægens side paa at staa den syke bi ved et fromt bedrag. Herredsstyret i Berg har forhøiet sit tidligere knappe bidrag til sanatorieophold adskillig. (Ræder). I Maalselven distrikt er der en eksemplarisk forstaaelse og offervillighet for tuberkulosens bekjæmpelse. Læge søkes hyppigere i sygdommens første stadium, saa man i mange tilfælde faar anvende sanatoriebehandling. Maalselven tuberkulosehjem, som er under opførelse, antages at kunne tages i bruk i slutningen av 1913. (Mossige).

Obstetriciske operationer.

Indikation.	Tangforløsning.				Vending.				Uttrækning ved bækkendeleie.		Partus præmaturus artificialis.		Abortus provocatus.	Perforation.	Efterbyrdsoperation.
	Mødre.		Barn.		Mødre.		Barn.		Mødre.	Barn.	Mor.	Barn.	Mor.	Mor.	Mødre.
	Lev.	Død.	Lev.	Dødf.	Lev.	Dødf.	Lev.	Dødf.	Lev.	Lev.	Lev.	Lev.	Lev.	Lev.	Lev.
Utilstrækkelige eller smertefulde rier	31	-	²⁾ 30	2	-	-	-	-	2	⁶⁾ 2	-	-	-	-	-
Bækkensneverhet	3	-	2	1	-	-	-	-	-	-	1	1	-	1	-
Barselkrampe	-	¹⁾ 1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Placenta prævia og blødning..	-	-	-	-	-	⁴⁾ 1	-	1	-	-	-	-	-	-	-
Blødning	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Kronisk nefrit	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	⁷⁾ 1	-	-
Albuminuri, avtagende fosterlyd	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ansigtspædsel	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Isseleie med panden fortil . . .	3	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Dyp tverstand	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Fremfald av navlesnor	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
— arm	1	-	-	³⁾ 1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tverleie	-	-	-	-	2	-	⁵⁾ 2	-	-	-	-	-	-	-	-
Tilbakeholdelse	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4
Tilsammen	42	1	37	7	2	1	2	1	2	2	1	1	1	1	5
	43		44		3		3								

¹⁾ Dødsarsak: barselkrampe. ²⁾ Derav én 1ste tvilling, 2den forløst (lev.) ved uttrækning, hvor utfald for moren er anført. ³⁾ 2den tvilling, om 1ste intet anført. ⁴⁾ Dødsarsak: blødning. ⁵⁾ Derav en 2den tvilling, om 1ste intet anført. ⁶⁾ Derav en 2den tvilling, 1ste forløst (lev.) ved tang. ⁷⁾ Fosteret var 4 maaneder gammelt.

Fødte og døde.

Lægedistrikter.	Fødte		Døde						
	leven- de.	død- fødte.	ialt.	0—1 aar.	i 1ste døgn.	paa barsel- seng.	ved ulyk- kelige hæn- delser.	ved selv- mord.	ved mord og drap.
Trondenes	391	6	199	23	5	-	4	-	-
Harstad ladested	80	1	20	5	1	-	2	-	-
Bygder	311	5	179	18	4	-	2	-	-
Ibbestad	313	10	130	19	1	1	1	-	-
Tranøy	175	3	68	9	-	-	2	-	-
Berg	81	3	35	7	1	-	4	-	-
Lenvik	188	9	97	18	1	1	5	1	-
Maalselven	153	1	53	2	-	-	2	-	-
Balsfjord	127	5	65	15	1	2	4	-	-
Tromsø	456	20	233	46	2	-	9	-	2
Tromsø by	270	10	153	32	2	-	4	-	2
Bygder	186	10	80	14	-	-	5	-	-
Lyngen	188	8	103	19	1	2	2	-	-
Karlsøy	82	1	42	8	2	-	1	-	-
Skjervøy	196	5	95	17	-	-	6	-	-
Tromsø amt	2350	71	1120	183	14	6	40	1	2
Derav i byer	350	11	173	37	3	-	6	-	2
— - bygder	2000	60	947	146	11	6	34	1	-

I Lyngen begyndte det for Tromsø amts regning opførte tuberkulosehjem paa Lyngseidet sin virksomhet i april. Der forpleiedes 16 syke, av hvilke 3 døde. 13 indlagdes i henhold til tuberkuloselovens § 6. (P. Holst). Fra Skjervøy distrikt fik 2 à 3 syke plads i sidstnævnte pleiehjem; men da det straks blev fuldt belagt, blev senere ingen plads at faa, hvorfor flere pleiehjem er i høi grad paakrævet. (W. Moe).

Spedalskhet opdagedes i Skjervøy distrikt hos en 70 aar gammel kone med den anæsthetiske form. Av overlægen for den spedalske sygdom paavistes leprabaciller i et utklippet hudstykke fra den syke. Hun har vistnok hat sygdommen i 15 à 16 aar, men symptomerne har været saa litet uttalte, at man ikke har kunnet stille nogen sikker diagnose. Nogen forbindelse med tidligere lepratilfælde har ikke kunnet paavises, likesom sygdommen ikke har forekommet i hendes slekt. Hun lider desuten av hjertefeil og er meget svak, hvorfor hun ikke er indlagt i pleiestiftelse. (W. Moe).

Kræft siges at tilta i en uhyggelig grad i Maalselven distrikt, især kræft i mavesækken, sjeldnere i livmor eller andre organer. Dersom det forholder sig saa, som distriktslægen berettet, at sygdommen ikke paa langt nær er saa hyppig i sjødistrikterne, kan dette forhold mulig føres tilbake til avstammingsforskjellen, idet de allerfleste i Maalselven distrikt er efterkommere av folk, som er indflyttet fra sydlige dele av landet. (Mossige).

Av andre sygdomme omtales **appendicit**, som optraadte tilsyneladende epidemisk i Ibbestad og viste en uhyggelig tiltagen i Lenvik distrikt. I sidstnævnte var $\frac{4}{5}$ av de angrepte mest unge kvinder. Næsten alle operertes. Chlorose med ledsagende obstipation antages at spille en rolle som aarsak i forbindelse med hjemmebakning av brød av det fineste rugmel, som er at faa. Sygdommen er nu saa almindelig kjendt, at patienterne kun gaar til lægen forat faa «bevis» til indlæggelse paa sykehus (i Tromsø). (Stjernholm).

Obstetriciske operationer. Av læger utførtes ialt 57 saadanne, derav i Trondenes distrikt 13, i Ibbestad 10, i Tranøy 3, i Berg 3, i Maalselven 2, i Balsfjord 2, i Tromsø 12, i Lyngen 4, i Karlsøy 4 og i Skjervøy 4. — Angaaende indikationer og utfald henvises til tabellen paa side 244.

Jormorhjælpen. Uagtet Berg distrikt siges at være det i forhold til folkemængden med jormødre bedst forsynte i hele landet, benyttes nautoriseres hjælp fremdeles en del, især i det nordligste og sydligste av distriktet. (Ræder). I Lyngen distrikt spores nogen bedring i Finnernes benyttelse av jormorhjælp. (P. Holst). I Karlsøy distrikt ansattes i 1912 2 nye jormødre, 1 paa Korsnes paa Vannøy og 1 i Mikkelvik paa Ringvatøy, begge i Helgøy herred, men den nye ordning træder først i kraft den 1ste januar 1913. (Egenes).

Antallet av **fødte** og **døde** vil sees av tabellen paa foregaaende side.

Der blir et overskudd av 1 230 fødte og forholdet mellem fødte og døde = 100 : 47,7.

Dødsfald paa barselseng. Efter presternes opgaver døde 6 kvinder paa barselseng. Lægerne har opgit dødsaarsaken for 8 kvinder saaledes: barsel-feber 5, barselkrampe 1, blødning 2.

De hyppigste dødsaarsaker var:

Dødsaarsaker.	Antal dødsfald.	Derav i	
		byer.	bygder.
Lungetuberkulose	138	25	113
Alderdomssvakhet	121	5	116
Kræft (cancer og sarkom)	79	10	69
Organisk hjerte- og karsygd.	73	16	57
Hjerneslag	53	11	42
Tuberkulose utenfor lungerne	50	9	41
Lungebetændelse	40	6	34
Medfødt svakhet	33	10	23
Brights nyresygd.	24	4	20
Kronisk bronkit	22	5	17
Akute katarrar i aandedrætsorganerne	20	5	15

Veirliget. Meddelelse herom foreligger kun fra 4 av amtets 11 lægedistrikter, saa nogen almindelig oversigt over samme kan ikke leveres. Fra Ibbestad omtales veirforholdene som gode, der var godt utbytte av aker og eng. Ribs og bringebær blev næsten fuldkommen modne i distriktslægens have, hvad

der ikke hænder hvert aar. (Borchgrevink). I Berg paa vestsiden av Senjen var klimaet, som vanlig, raat og fugtig. I de to nordligste distrikter Karlsøy og Skjervøy beskrives vinteren som streng, sommeren i det hele ganske bra, høsten kald og regnfuld, høiavlingen blev dog upaaklagelig, likesom poteterne gav godt utbytte.

Levemaate, hygieniske og økonomiske forhold. I Ibbestad distrikt synes fremgangen i hygienisk henseende fremdeles at være upaaklagelig. Der er i de senere aar anskaffet mange motorskøiter, og der er tydelige tegn paa økonomisk fremgang og velstand i distriktet, væsentlig paa grund av de sidste aars storartede utbytte av Finmarksfisket. (Borchgrevink).

I Berg distrikt gav vinterfisket heller ikke dette aar noget gunstig utbytte, men det udmerkede Finmarksfiske efterpaa rettet meget herpaa for de flestes vedkommende. Motorbaatene gaar sin seiersgang, at se en seilende skøite er nu en ren sjeldenhet. Jordbruket ligger tilbake, og sulteforing er sørgelig almindelig. Griseholdet er gaat frem. — De smaa skogholdt som endnu findes, hugges stadig mer og mer ned, der sees tydelig forskjjel bare i de sidste 5 aar. Ædrueligheten er ganske god, sedeligheten later fremdeles adskillig tilbake at ønske; befolkningens altfor tolerante anskuelse i den retning, særlig med hensyn til den ugifte ungdom, synes imidlertid at bunde i aarhundreder gammel tradition og blir vel ikke let at forandre. (Ræder).

I Karlsøy distrikt gav fisket i Lofoten og paa Finmarken mindre godt utbytte, sommerfisket fra Torsvaag (Vannøy) mislykkedes tildels helt paa grund av uveir. De forutgaaende gode aar har dog ogsaa paa Karlsøy sat sine spor. Fremgang er skedd paa mange hold. Men de gode aar gjør nordlændingen modig og sangvinsk, han glemmer saa altfor snart de magre aar, som har været, og som snart kan komme, han ødsler med de penger, han faar, og er ikke bange for at stifte gjæld. Han betænker sig ikke paa at laane penger baade til at bygge nye hus eller til anskaffelse av motorskøiter. Naar der saa ikke er rustet til at ta imot de magre aar, staar nød og elendighet for døren. Var befolkningen mere økonomisk, vilde den langt bedre bære de daarlige aar. — Med de bedre boliger følger ogsaa større renlighet, men mange steder i distriktet var det dog yderst smaat bevendt med den. — De hygieniske forhold i fiskeværerne er slette. Under fisket paa Fugløhavet hersket ogsaa megen lovløshet, da der intet opsyn var; den som først kom frem, plyndret de andres liner. Senere er der imidlertid ansat opsynsbetjenter. — Skolelokalerne undersøktes i aarets løp. De hygieniske forhold her var langt fra saa gode, som de burde være, likesaa var tilfældet med renligheten. I en enkelt kreds blev paabudt lukning av skolen, indtil nyt brukbart lokale kunde skaffes. Netop i denne kreds har tuberkulosen i de senere aar hat større utbredning end i nogen anden del av distriktet. (Egenæs).

I Skjervøy distrikt er levemaaten og de hygieniske forhold forskjellig i dets forskjellige dele. Distriktet er meget stort i utstrækning, strækker sig fra riksgrensen i øst til havet i vest med et flateindhold av ca. 6 000 □ kilometer og omfatter 3 herreder, Skjervøy, Kvæningen og Nordreisa. Mens den væsentlige del av Nordreisa er en oplandsbygd med skoger og indlandsklima og med befolkningen boende opigjennem dalføret, der fra bunden av Reisenfjorden strækker sig ind i landet langs Reisenelven, er Skjervøy og Kvæningen kyst- og fjordbygder med kystklima og befolkningen boende meget spredt langs fjordene og paa øerne. Mens hovednæringen fra Nordreisas vedkommende hovedsagelig er jordbruk og skogdrift, er den for Skjervøy og Kvæningen næsten udelukkende fiskeri. Ogsaa befolkningen er meget forskjellig. I Nordreisa bor hovedsagelig kvæner, i Skjervøy mest nordmænd og i Kvæningen sjøfinner. Dog er de 3 nationaliteter sterkt indblandet med hverandre. Om end omtrent alle kan norsk, er det daglige sprøg i Nordreisa kvænsk og hos sjøfinnerne i Kvæningen og tildels i Skjervøy

lappisk. I legemlig utvikling er der adskillig forskjjel. Nordmændene og kvænerne er vel utviklede folk, men sjøfinnerne er smaa og litet kraftige. Dog blir forskjellen mer og mer utvisket, eftersom indblanding finder sted. Boligerne arter sig meget forskjellig. Den kvænske befolkning i Nordreisa, der hovedsagelig ernærer sig av skogdrift og jordbruk, har gode velstelte tømmerhus. De er vistnok ikke store, men rene, og befolkningen er ogsaa personlig renlig. Hertil bidrar i væsentlig grad badstuerne, som findes omtrent i hver grænd, og som flittig benyttes. I sjødistrikterne i Skjervøy og Kvæningen er forholdet ikke saa gunstig. Dog er der i de senere aar en betydelig fremgang. Befolkningen om de større handelssteder og om dampskibsanløpsstederne maa siges at ha bra boliger med gjennemgaaende godt stel; men i de mere isoleret liggende trakter, særlig hos sjøfinnerne, er der endnu mange elendige boliger, trange, lave og urenlige, og ogsaa den personlige renlighet staar her lavt. Mange hus har kun ett rum med en liten forgang, lavt under taket, saa en velvoksen mand ikke kan staa ret, og ofte saagodtsom uten bohøve, et litet bord, et sengested og nogen smaa kister er ofte det hele. Al kokning av mat og tildels ogsaa løpning til kreaturerne foregaar i disse smaa hus i det ene samme rum, hvori den hele familie opholder sig, og ofte foregaar der ogsaa ægning av liner. Tilstanden i disse smaa hus, naar man kommer uventet, er ikke indbydende, luften er tyk, og der er en sørgelig urenlighet. At der vrimler av utøi, er selvsagt. De fleste av husets beboere sover paa gulvet under en fæld, som regel fuldt paaklædt. Men det er dog kun i de mest isoleret liggende trakter, at disse elendige boliger forekommer, og de svinder mer og mer bort, eftersom befolkningen kommer i lettere rapport med utenverdenen, og der er særlig i de senere aar betydelig fremgang at spore. Jordgammer forekommer ikke mere. — Klæde dragten er bra for mandfolkens vedkommende, de har klær sydd av hjemmevirket og hjemmevævet uld, tykke og gode; men de klær om vinteren ofte paa sig omtrent alt, hvad de har. 2—3 skjorter og likesaamange benklær er ikke sjelden. Hos kvinderne er derimot ofte vinterklærne noksaa mangelfulde. — Matstellet er i sjødistrikterne daarlig og litet rationelt. Kvinderne forstaar sig litet paa at tilberede og variere kosten. Fisk er der jo nok av som regel, naar mandfolkene er hjemme, men naar disse er paa fiske om vinteren, blir det smaat hermed for de hjemmeværende kvinder og barn. Det blir kaffe og brød, tildels daarlig stegt, og margarin, som blir den hovedsagelige næring. Kaffe drikkes forøvrig til enhver tid av døgnet. I de senere aar brukes dog en hel del valset havregryn til suppe. Kjøtt brukes litet. Melk er der som regel ikke om vinteren i de smaa gaarder i sjødistrikterne. Kjørene staar tørre, væsentlig paa grund av knap foring. Kommer der efter en daarlig sommer en lang vinter, forekommer desværre mange steds en uhyggelig sulteforing av kreaturerne. — Oplysningen er hos sjøfinnerne i de mest isoleret liggende trakter ikke rar; de har faa interesser og faa kundskaper; men der er dog i det hele stor fremgang. I de trakter, hvor kommunikationerne er bedre og forbindelsen med utenverdenen livligere, er der i de senere aar stor utvikling, den yngre befolkning er aandelig vel utrustet og med mange interesser. Den økonomiske tilstand er ogsaa bedret betydelig. Dette skyldes vistnok i væsentlig grad de bedre fiskefartøier. Fisket drives nu næsten udelukkende med store moderne motorskøiter, med disse farer de vidt omkring og er i jevn drift. Ædrueligheten maa siges at være god. Der foregaar vistnok ved de større kirkehelg, ved bryllupper og lignende anledninger adskillig drikkeri i gode aar; men det er dog kun leilighetsvis. Nogen, som er henfaldne til stadig drik, er her neppe. (W. Moe).

Sykehus. I Harstad, Trondenes distrikt, er der et kommunalt sykehus med tilskud av medicinalgondet. I det kommunale tuberkulosehjem i Ibbestad behandledes i aaret 19 syke med tilsammen 3 475 liggedage, eller gjennemsnitlig

108,9 for hver syk. Betalingen pr. døgn var kr. 1,30, hvilket i forbindelse med gaver, ogsaa fra Ibbestad sparebank, har baaret de med driften forbundne utgifter. (Borchgrevink). I Tromsø by ligger amtssykehuset. Der er fremdeles nødstilstand, hvad sykehusplads angaar. Spørsmålet om, hvorledes den skal avhjelpe, er under overveielse. — Byens tuberkulosehjem er under opførelse, karantænestationen er færdig. Der findes desuten et katolsk St. Elisabeths hospital. Sykestuerne i Karlsøy distrikt blev heller ikke i 1912 benyttet. Sykehuset i Skjervøy distrikt var derimot i virksomhet. Angaaende tuberkulosehjemmene i Maalselven og Lyngen, se ovenfor.

Badeindretninger. Ved sykehuset i Harstad er der en badeanstalt. I Tromsø by er der en offentlig badeindretning for damp- og karbad.

Om amtets **apotek** se den almindelige beretning.

Følgende tabel gir oplysning om antallet av møter i helseraad og av vaksinerte:

Lægedistrikter.	Møter i helseraad.	Vaksinerte.
Tromsø amt	34	1639
Trondenes	1) 6	163
Ibbestad	2) 4	279
Tranøy	3) 1	57
Berg	4) 1	85
Lenvik	5) 1	219
Maalselven	6) 6	135
Balsfjord	ingen	206
Tromsø	7) 8	131
Lyngen	8) 1	226
Karlsøy	9) 4	19
Skjervøy	10) 2	119

1) Harstad 3, Trondenes 1, Bjarkøy 1, Kvæfjord 1. 2) Ibbestad 1, Salangen 1, Lavangen 2. 3) Dyrøy 1. 4) Berg 1. 5) Lenvik 1. 6) Maalselven 3, Bardu 3. 7) Tromsø by 6, Tromsøysund 2. 8) Lyngen 1. 9) Karlsøy 2, Helgøy 2. 10) Skjervøy 1, Kvæ-
 angen 1.

Kvaksalveruvæsen. I Tranøy nyder fremdeles en kvaksalver stor tillid blandt befolkningen inden distriktet, idet han har faat ord for at kunne «stenge blod» og stanse smerter uten at ha set den syke og uanset avstanden. (B. Melbye).

XX. Finmarkens amt.

Lægedistriktsinddeling, flateindhold, indbyggere, medicinalpersonale.

Lægedistrikter.	Tilsvarende herreder og dele derav.	Flateindhold i km. ³	Tilstedev. indb. 1ste decb. 1910.	Læger	Tandlæger.	Jormødre.	Hjælpevaccinatorer.
Amtet		47580,84	39 126	1 ¹⁾ 17	2	32	28
1. Alten	Alten	9 574,45	3 347	1	-	2	2
	Alten	2 047,82	2 367	1	-	1	1
	Kautokeino	7 526,63	980	-	-	1	1
2. Talvik	Talvik	1 652,92	2 475	1	-	5	2
3. Loppen	Loppen og Øksfjord	1 266,24	2 638	1	-	2	3
	Loppen og Øksfjord	713,00	1 388	-	-	1	1
	Hasvik	553,24	1 250	1	-	1	2
4. Hammerfest	Hammerfest, kjøbst.	3 193,49	5 240	2	1	4	3
	Hammerfest	4,00	2 817	2	1	2	-
	Hammerfest	857,08	1 368	-	-	1	2
	Kvalsund	2 332,41	1 055	-	-	1	1
5. Maasø	Maasø	535,80	4 441	2	-	4	4
	Maasø	385,56	2 052	1	-	2 ²⁾ 3	3
	Kjelvik	150,24	2 389	1	-	1	1
6. Kistrand	Kistrand	11966,07	2 749	1	-	2	3
	Kistrand	4 426,68	1 926	1	-	1	2
	Karasjok	7 539,39	823	-	-	1	1
7. Lebesby	Lebesby	4 477,71	1 726	1	-	2	2
8. Gamvik ³⁾	Gamvik	?	?	1	-	4 ⁴⁾ -	2
9. Tanen	Resten av Tanen	6 357,95	4 098	1	-	2	1
	Polmak	?	?	1	-	1	-
	Polmak	?	?	-	-	1	1
10. Vardø	Vardø, kjøbstad	2 027,38	4 363	2	1	3	2
	Vardø	3,65	3 111	2	1	1	-
	Vardø	2 023,73	1 252	-	-	2 ⁵⁾ 2	2
11. Vadsø	Vadsø, kjøbstad	2 605,58	4 479	2	-	3	1
	Nordvaranger	1,84	1 988	2	-	1	-
	Nordvaranger	1 188,38	1 404	-	-	1 ⁶⁾ 1	-
	Næsseby	1 415,36	1 087	-	-	1	1
12. Sydvaranger	Sydvaranger	3 293,25	3 570	2	-	3	3

¹⁾ Blandt disse er der en distriktslæge uten fast distrikt med skiftende bopæl efter amtmændens avgjørelse. ²⁾ Derav stod en post ledig i aaret paa grund av manglende ansøker. ³⁾ Indbefatter Gamvik sogn og en del av Tanen sogn. ⁴⁾ Distriktets eneste jormor var omtrent hele aaret syk og arbeidsudygtig (tuberkulose) og tok avsked i juni. Siden var ingen jormor ansat, hjelpekoner anvendtes. ⁵⁾ 1 post ledig fra 1ste april.

⁶⁾ Bor i Vadsø.

Sundhetstilstanden var ikke saa god som i det foregaaende aar. Av epidemiske sygdomme kan alene difteri (croup) sees at ha hat større utbredning inden endel lægedistrikter, likesom de akute katarer, forkjølelsessygdomme, omtales som ganske hyppige. Det samlede antal anmeldte epidemiske sygdomstilfælde utgjorde for det hele amt 2 835 med 116 dødsfald mot henholdsvis 2 773 og 83 i 1911. — Det bemerkes, at opgaverne for disse sygdomme for Vadsø lægedistrikt kun tilnærmelsesvis er rigtige, idet materialet tildels paa grund av skifte i distriktslægestillingen er blit ufuldstændig. Av samme grund mangler ogsaa for Loppen distrikt omtrent ganske opgaverne for 1ste halvjaar.

Dødeligheten. De dodes antal utgjorde 802 eller 19,9 pro mille av den beregnede tilstedeværende middelfolkemængde (40 279). I 1911 var dødeligheten 17,4 pro mille.

Om de **epidemiske sygdomme** i almindelighet henvises til tabellen paa side 252 og 253, som er sammendraget efter lægernes opgaver.

Av **tyfoidfeber** opgives ialt 18 tilfælde uten dødsfald; 16 av disse forekom i aarets 2 sidste maaneder. I Vardø distrikt blev i byen en tjenestepike paa sykehuset angrepet i september uten paa viselig smittekilde. Senere i november optraadte 8 tilfælde i 4 familier omkring i byen; alle indlagdes i epidemilasaretet. De artet sig alle som paratyfus og hadde gunstig forløp. Hvorfra smitten skrev sig, forblev uopklaret. (H. Ottesen). Til Sydvaranger distrikt blev smitte indført fra Enare i Finland, hvor en større epidemi hersket om vinteren, og hvorfra en finn kom syk hjem. Ved melk fra det hus, hvor finnen bodde, bragtes sandsynlig smitte til grubebyen. Paa Kirkenes viste ogsaa nogen tilfælde sig. Av de ialt 8 angrepne indlagdes de 6 i Vadsø sykehus. (A. Wessel og P. Marstrander).

Cerebrospinalmeningit opføres med 2 tilfælde, det ene i Loppen distrikt i januar uten nærmere oplysninger, den anden patient var en voksen kvinde fra Gamvik distrikt, som døde paa epidemilasaretet i Kristiania og blev begravet i Berlevaag. (J. Halvorsen).

Av **akut poliomyelit** anmeldtes ialt 9 tilfælde med 3 dødsfald. I Polmak av Tanen distrikt iagttoges 2 tilfælde i tilslutning til dem, som forekom der i 1911. (B. Lunde). I Vardø by blev en 2½ aar gammel pike angrepet i februar, men kom sig uten paa viselig mén. 2 dage efter blev en 23 aar gammel mand syk; han var pikebarnets farbror, og færdedes ofte der i huset. Han døde efter 5 dages sygdom paa sykehusets epidemiasdeling av respirationslammelse. (H. Ottesen). Paa aarslisten for Sydvaranger distrikt er opført 5 tilfælde hos 4 barn og 1 voksen mand i juli og august, uten at der i medicinalberetningen findes nærmere meddelelse om dem. 1 syk døde.

Av **skarlagensfeber** er der anmeldt kun 10 tilfælde for det hele amt, derav de 9 i Østfinmarken. I Vardø by behandledes 3 angrepne. Men sygdommen har nok gaat omkring i al stilhet, uten at nogen læge blev raadspurgt, idet det senere blev oplyst, at flere barn hadde været syke et par dage og været røde paa kroppen, men forældrene antok det for forkjølelsessygdom eller «røde hunde». (H. Ottesen).

Av **mæslinger** behandledes 147 angrepne med 5 dødsfald (mot 27 i 1911, 8 i 1910 og 7 i 1909). Sygdommen optraadte særlig i Hammerfest by, i Kjelvik herred av Maasø distrikt, samt i Sydvaranger i aarets 3 første maaneder som fortsættelse av epidemien der i 1911; den var især utbredt paa Kirkenes, i Jarfjord og Bugønes, men var ikke særlig ondartet. (A. Wessel).

Epidemiske sygdomme.

	Ialt kjendte		Tiden er opgit for	Januar.	Februar.	Mars.	April.	Mai.	Juni.	Juli.	August.	September.	Oktober.	November.	December.
	tilfælde.	dødsfald.													
Tyfoidfeber	18	-	18	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	10	6
Cerebrospinalmeningit (epid.)	2	1	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Akut poliomyelit.	9	3	9	-	3	1	-	-	-	3	2	-	-	-	-
Skarlagensfeber	10	-	10	-	-	-	-	1	-	2	-	3	1	1	2
Meslinger	147	5	147	53	19	28	6	20	9	2	1	3	4	2	-
Difteri (croup)	223	22	222	51	17	12	9	9	17	11	24	17	20	18	17
Blodgang	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Barselfeber	29	9	23	1	1	4	1	3	2	2	3	2	2	2	-
Pyæmi, septhæmi	12	6	9	-	-	1	-	3	-	2	1	2	-	-	-
Pemfigus (hos nyfødte)	3	1	3	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	2	-
Rosen	47	2	45	3	3	6	4	10	-	3	2	5	2	3	4
Røde hunde	7	-	7	5	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-
Vandkopper	12	-	12	2	-	1	1	6	-	-	-	1	1	-	-
Kusma	7	-	7	-	-	1	-	3	1	1	-	-	-	-	1
Kikhoste	1	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-
Akute katarrer i aandedrætsorganerne	1274	22	1257	86	137	200	229	152	70	63	48	47	99	86	40
Influenta	343	1	342	16	7	105	114	29	26	17	5	5	11	4	3
Lungebetændelse	124	26	123	13	6	15	24	14	3	10	8	3	8	12	7
Pleurit	182	5	179	13	14	28	16	17	19	10	11	19	11	9	12
Gigtfeber	40	1	39	4	4	5	4	7	4	2	5	-	3	1	-
Akut diarré (kolerine)	338	9	338	27	24	19	39	34	47	22	18	19	37	28	24
Skjærbuk	6	1	6	-	-	-	-	2	2	2	-	-	-	-	-
Tilsammen	9835	116	9798	275	235	426	447	310	202	153	128	128	200	172	116

(Forts.).	Fordeling paa lægedistrikterne:																							
	1		2		3		4		5		6		7		8		9		10		11		12	
	Alten.		Talvik.		Loppen.		Hammerfest.		Maasø.		Kistrand.		Lebesby.		Gamvik.		Tanen.		Vardø.		Vadsø.		Sydvaranger.	
	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.	Tilf.	Dsf.
Tyfoidefeber.....	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	9	-	-	-	8	-
Cerebrospinalmeningit (epid.).....	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Akut poliomyelit.....	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	1	2	1	-	-	5	1
Skarlagensfeber.....	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	3	-	-	-	3	-	1	-	2	-
Meslinger.....	-	-	3	-	-	57	2	29	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	57	3
Difteri (croup).....	14	2	22	5	14	3	101	3	19	3	-	-	1	1	16	1	14	-	4	1	4	2	14	1
Blodgang.....	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Barselfeber.....	3	3	-	-	-	3	-	8	1	1	-	2	2	-	-	-	-	5	1	5	-	2	2	
Pyæmi, septhæmi.....	2	1	-	-	-	2	1	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	3	2	4	1	-	-	
Pemfigus (hos nyfødte).....	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	2	-	-	-	
Rosen.....	-	-	1	-	1	-	5	1	6	-	-	-	-	-	-	-	-	26	-	4	1	4	-	
Røde hunde.....	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	5	-	
Vandkopper.....	-	-	-	-	-	11	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	
Kusma.....	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5	-	1	-	-	-	
Kikhoste.....	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Akute katarrer i aandedrætsorganerne.....	12	2	14	-	21	-	50	3	221	3	2	2	38	-	9	-	10	-	321	3	250	2	326	7
Influenza.....	12	-	5	-	7	-	96	-	32	-	26	1	-	-	2	-	-	-	78	-	55	-	30	-
Lungebetændelse.....	13	3	9	4	3	-	7	5	16	2	1	1	4	-	4	3	2	2	32	5	17	1	16	-
Pleurit.....	5	1	7	-	1	-	18	4	10	-	4	-	11	-	3	-	4	-	41	-	39	-	39	-
Gigtfeber.....	5	-	3	-	-	-	3	1	2	-	-	-	-	-	2	-	1	-	12	-	9	-	3	-
Akut diarré (kolerine).....	5	-	4	-	5	-	57	2	28	-	5	-	27	-	-	-	-	-	63	2	54	3	90	2
Skjorbuk.....	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	1	-	-
Tilsammen	72	13	68	9	53	3	412	22	375	10	41	5	83	3	40	5	33	3	609	16	448	11	601	16

Difteri (croup). Saa mange angrepne som iaar har ikke været anmeldt inden amtet siden 1883. Særlig synes sygdommen at ha været hyppig inden Hammerfest distrikt, hvorfra 101 av de ialt anmeldte 223 tilfælde er opført. Der døde ialt 22 eller nær 10,0 pct. I Alten distrikt indtraf i aarets begyndelse nogen spredte tilfælde, som vel var levninger efter den epidemi, som forekom i 2den halvdel av 1911 inden enkelte dele av distriktet. Om høsten bragtes smitte fra nabodistrikterne ved skytterfester og lignende sammenkomster, men det lykkedes at begrænse sygdommen til de først angrepne hus. (A. Fjeldstad). I Talvik distrikt viste de første tilfælde sig i februar i Rognsund, hvor 2 barn døde, før læge blev budsendt, og et døde senere efter iverksat behandling med serum. Et tilfælde viste sig i mars, men saa var der stans like til august, da et enkelt tilfælde behandledes, derefter kom et i september. I oktober døde i Langfjorden av 3 angrepne de 2, før lægen kunde komme tilstede; barnene hadde været syke ca. 8 dage, men omtrent hele tiden gaat oppe, da forældrene trodde, de var i bedring. De døde i løpet av nogen timer under croupsymptomer. Senere konstateres i november og december tilsammen 13 tilfælde uten dødsfald; disse var samtlige spredt paa de forskjelligste steder i distriktet. Sygdommen optraadte i det hele forholdsvis let, og sandsynlig unddrog endel angrepne sig opdagelse. Serumindsprøitning virket i de behandlede tilfælde særdeles raskt. I det ene av 2 profylaktisk indsprøitede tilfælde fik den syke klinisk difteri efter 4 ukers forløp og blev indsprøitet paany. Isolation og desinfektion blev iverksat, dog, som det syntes, uten nogen paaviselig nytte. Antagelig bragtes smitten omkring av friske smittebærere. (H. Daae). Fra Loppen distrikt opgives 14 angrepne med 3 døde. For 5 av disse, 2 i august og 3 i december, oplyses, at de behandledes paa Sørøen. En gut, som holdt paa at kvæles av croup i et helt døgn, reddedes ved serumindsprøitning og lokalbehandling. Av de 3 syke barn i Dønnesfjorden i december døde ett; alle bodde i samme hus. Profylaktisk serumindsprøitning foretoges, og ingen flere blev syke. (Svindland). I Hammerfest distrikt behandledes, som anført, 101 tilfælde, derav tilhørte 66 byen, resten landdistriktet. I byen indtraf i januar 42 tilfælde; folkeskolen maatte lukkes en tid. Der sker stadig ny smitteindførsel til byen ved tilreisende, og naar dertil kommer overbefolkning og usunde boliger paa grund av bolignøden, staar man næsten magtesløs mot smitsomme sygdommes utbredning. Renligheten saavel i de private gaardsrum som paa de offentlige gater og pladser lar meget tilbake at ønske. Disse steder er ogsaa de eneste lekepladser for barnene, som der har rikelig anledning til alslags smitteoverføring. Ialt indtraadte 3 dødsfald av strupedifteri. (E. Eriksen). I Maasø distrikt døde i februar av 3 angrepne barn paa Rolfsø det ene før lægens fremkomst. Smitten skrev sig antagelig fra Hammerfest by. I juli døde av 2 syke paa Ingø den ene av croup. Alle de øvrige tilfælde i resten av aaret indtraf i Kjelvik herred. Folk tror i regelen, det er den sedvanlige saakaldte «ræksyke», og tilkalder først læge, naar det første dødsfald er indtruffet. (E. Eriksen). I Lebesby distrikt døde en kvængut av croup $\frac{3}{4}$ time før lægens ankomst. (T. Moland). I Gamvik distrikt var der i været en liten epidemi fra august til aarets utgang med 16 angrepne og 1 dødsfald. Tilfældene var spredt utover hele været. Hvorfra smitten skrev sig, blev ikke opklaret. Skolen holdtes 2 ganger lukket i et par uker. (J. Halvorsen). De 4 tilfælde i Vardø distrikt indtraf alle i byen. Præventiv serumindsprøitning foretoges i alle de smittede familier. (H. Ottesen). I Vadsø distrikt behandledes 3 angrepne i byen og 1 paa Ekkerø i Nordvaranger. I en familie i byen, hvor sygdommen optraadte, hadde man korrespondance med en familie i Hammerfest, hvor der hadde været difteri. Smittekilden for de øvrige forblev uopklaret. Det syke barn paa Ekkerø døde av croup et par timer efter serumindsprøitningen. Hele familien forresten, hvor der var flere mindre barn, blev profylaktisk indsprøitet, og ingen

flere blev syke. (Køste). — Fra *Sydvaranger* distrikt opføres paa sykelisten 14 tilfælde med 1 dødsfald, uten at nærmere meddelelse foreligger.

Under **dysenteri** opføres paa dødsårsakslisten for *Kistrand* distrikt et pikebarn mellem 10 og 15 aar; hun tilhørte en familie, hvor der i mai forekom en dysenterilignende sygdom med blodige uttømmelser. Av 4 angrepne kom de 3 sig efter flere ukers sygdom. Hos den 4de, som døde, var der læggekrampe, tænderskjæren, omtaaket bevissthet. (G. Ottesen).

Av **barselfeber** opgives ialt 29 tilfælde med 9 dødsfald. I *Alten* distrikt døde 3 kvinder i *Kautokeino* herred. De var alle betjent av hjelpekoner, som helst benyttes. Hvorvidt disse foraarsaker infektion, er umulig at avgjøre. De negter at ha foretat indvending undersøkelse, men i ethvert fald er de urenlige med klær og vaskning av barselkvinden. Nogen smitteforbindelse mellem tilfældene indbyrdes var der ikke, de optraadte i mange miles avstand fra hinanden. (A. Fjeldstad). Fra *Maasø* distrikt opføres 8 tilfælde med 1 dødsfald. I 6 av disse var barselkvinden betjent av hjelpekoner. Hos 1, hvor jormor var tilstede, begyndte fødselen med kramper, som varte 1 døgn, til hun blev forløst. Efter et par døgn fik hun feber og døde paa vei til sykehus. Læge var tilkaldt under fødselen, men paa grund av fravær og voldsomt veir rak han først frem, 2 døgn efter at fødselen var over. (E. Erichsen). Alle 5 tilfælde i *Vardø* distrikt er opført for byen; av disse døde en kvinde, som var betjent av en hjelpekone. Disse anvendes baade i byen og landdistriktet. (H. Ottesen). I *Vadsø* behandles ogsaa 5 angrepne, derav 3 i byen og 2 i *Nordvaranger*; hos de 2 sidste hadde hjelpekone bistaat ved fødselen. (Køste). Paa dødsårsakslisten for *Sydvaranger* er opført 2 kvinder, som døde av barselfeber, uten at nærmere meddelelse foreligger.

Kusma, tildels forbundet med orchit, var adskillig utbredt i den vestre del av *Talvik* distrikt i november og december. (H. Daae).

Akute katarrer i aandedrætsorganerne var ogsaa dette aar ganske hyppige inden flere lægedistrikter. Det samme var ogsaa tilfælde med **pleurit**.

Av **akut diarré** opføres noget færre angrepne end i de nærmest foregaaende aar.

Skjorbuk. I *Maasø* distrikt behandledes en fisker og en lappekone. Konen bodde i en av de usleste gammer i *Maasø* og hadde hele vinteren igjennem levet paa brød, margarin og sort kaffe. Poteter eller lign. hadde hun ikke set. Tilfælde av skjorbuk er forresten avtat i de senere aar, hvilket maa tilskrives gjennomgaaende bedre levemaate og sundere boliger. (E. Erichsen). I *Kistrand* distrikt blev en lap i juli maaned fundet av en forbifarende i hjelpeless forfatning; han var noget folkesky og bodde paa et ensomt sted. Ved mat og pleie bedredes han, men var endnu ved aarets utgang ikke helbredet. Hans tandkjøt var sterkt opsvulmet, blødende etc., og paa det ene laar holdt der sig længe levninger efter subperiosteale blødninger. (G. Ottesen). De 3 angrepne i *Vadsø* distrikt var alle Russere fra samme fartøi; de indlagdes i sykehus, hvor en av dem døde. (Køste).

For **fnat** behandledes 50 personer. I *Øksfjord* av *Loppen* distrikt iagttoges en utbredt epidemi i september. Paa sydsiden av fjorden var saavel voksne som barn i næsten hvert eneste hjem angrepet av sygdommen. (Svindland).

Av andre smitsomme sygdomme omtales:

skurv; i *Talvik* distrikt har der et par aar bodd en kone med denne sygdom, i *Halvarvik*. Hun angir sig smittet av en 8-aarig datter, som blev sendt til sykehuset i *Hammerfest*, hvor hun nu har opholdt sig paa det andet aar.

Konen negter at la sig behandle, hvad der vel heller ikke vilde føre til noget resultat i hendes hjem. (H. Daae). I Sydvaranger distrikt iagttoges et tilfælde i august hos en voksen mand. Fra Lebesby distrikt beretter distriktslægen et forlydende om, at der paa et sted inderst inde i Laksefjord, som kaldes Adamsfjord, skulde forekomme en mistænkelig haarsygd. Han havde dog endnu ikke hat anledning til at faa forholdet undersøgt, men har sin opmærksomhet henvendt paa saken. (T. Moland).

Angina. I Karasjok, Kistrand distrikt, forekom fra januar til mars en epidemi av halsesyke uten belæg og med kun liten kjertelsvulst; den var tydelig smitsom, saa de fleste skolebarn maatte hjemsendes. Sygdommen gik dog over paa nogen dage. (G. Ottesen).

Veneriske sygdomme. Utenfor sykehus behandlede tilfælde vil sees av følgende tabel:

Sygdom.	Tilfælde.	Fordeling paa lægedistrikterne:										
		1	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
		Alten.	Loppen.	Hammerfest.	Maaso.	Kistrand.	Lebesby.	Gamvik.	Tanen.	Varde.	Vadso.	Sydvaranger.
Veneriske saar . .	21	1	-	7	3	-	-	-	-	4	3	3
Syfilis, erhvervet .	28	2	1	1	9	9	-	-	-	2	1	3
— medfødt . .	4	-	-	-	-	1	-	-	-	2	1	-
Gonorré, uretrit . .	211	8	5	37	31	2	3	10	1	46	21	47

I Alten distrikt er de fleste tilfælde av venerisk sygdom erhvervet paa fiske og under ophold i værene og byerne. (A. Fjeldstad). Distriktslægen i Hammerfest distrikt opgir i sin medicinalberetning 48 tilfælde (paa sykelisterne tilsammen 45) behandlet i byen, men over halvparten av disse var tilreisende. Gonorré er ikke sjelden blandt fiskerne, som saa spreder den i landdistriktet, naar de drager hjem fra vaarfisket. (E. Eriksen). Til Kistrand distrikt skedde gjentagne ganger indførsel av smitte. Vanskelighetene ved at utrydde syfilis blandt lapperne er store. De lægger selv liten vekt paa et saar eller flekker paa kroppen, og de gir heller ikke oplysninger, skjuler sin sygdom i det længste. At de kan tale daarlig norsk er ogsaa en av aarsakerne. En hjelpekone smittedes rimeligvis av en fødende, som hun hadde betjent. Andre barselkvinder, som hun hadde hjulpet i den tid og senere, blev da undersøgt, uten at dog nogen fandtes syke. Hjelpekonen døde av hjernesyfilis. Blandt andre smittede var ogsaa en frugtsommelig pike. Hun kunde ikke faa sykehusforpleining og maatte behandles i hjemmet. Hun selv blev symptomfri, men barnet har gjentagne ganger hat recidiv. — Der var paafaldende mange dødfødte barn i Kistrand i 1912, nemlig 9; men distriktslægen kjender ikke til, at syfilis var aarsak i noget bestemt tilfælde. (G. Ottesen). I Gamvik distrikt er gonorré ret almindelig baade hos gifte og ugifte mænd. Kvinder kommer kun undtagelsesvis til behandling for denne sygdom. Smittekilden er det omtrent umulig at bringe paa det rene. (J. Halvorsen).

Tuberkulose. Angaaende de i aarets løp ny tilkomne og av protokollerne utgaaede tilfælde m. v. henvises til tabellen i den almindelige beretning. — Dødsfald av lungetuberkulose utgjorde i henhold til lægernes dødsarsaks-lister for det hele amt 20,0 pct. av samtlige ved sygdom foraarsakede, kjendte dødsfald og 26,7 pct. av dødsfald av ikke epidemiske sygdomme. For byerne var

Døde av lungetuberkulose.

Lægedistrikter.	Opgivne dødsfald ved			
	sygdom.	lunge- tuberkulose.	epidemiske sygdomme.	ikke epidemiske sygdomme.
Alten	48	10	13	35
Talvik	32	3	9	23
Loppen	5	2	3	2
Hammerfest	66	8	22	44
Hammerfest by	36	2	12	24
Bygder	30	6	10	20
Maasø	23	2	10	13
Kistrand	29	8	5	24
Lebesby	12	3	3	9
Gamvik	19	7	5	14
Tanen	27	15	3	24
Vardø	73	11	16	57
Vardø by	69	8	16	53
Bygder	4	3	-	4
Vadsø	75	14	11	64
Vadsø by	44	5	7	37
Bygder	31	9	4	27
Sydvaranger	52	9	16	36
Finmarkens amt	461	92	116	345
Derav i byer	149	15	35	114
— - bygder	312	77	81	231

forholdet henholdsvis 10,1 pct. og 13,2 pct. og for bygderne 24,7 pct. og 33,3 pct. Forøvrig henvises til ovenstaaende tabel. — Distriktslæge H. Daae i Talvik distrikt skriver: «Mens den norske del av befolkningen viser adskillig forstaaelse og interesse for tuberkulosearbeidet — 2 ungdomslag har tat arbeidet op —, møter man hos sjøfinnerne den mørkeste uvidenhed og likegyldighet. Som illustration hertil kan meddeles: I februar 1911 fandt jeg hos en finnefamilie i en liten hytte ute i Lærrisfjord en 11 aar gammel pike døende av lungetuberkulose. Barnet hadde ikke før været undersøkt av læge. Faren var paa fiske; likesaa hans ældste søn (16 aar). Ældste datter (19 aar) var ute i tjeneste. Den hjemmeværende familie bestod av konen og 4 barn i alderen 1—11 aar. Næste aar i januar maaned dør ældste datter, som imidlertid var kommet hjem, av hæmoptyse og samtidig konstateres, at faren, en ca. 40 aar gammel mand, ogsaa lider av lungetuberkulose og har sandsynligvis hat sygdommen i flere aar. Hytten ligger ved sjøen i et bakkehald mot nord. Den indeholder kun 1 rum. Dette er 4 skridt langt og 3 skridt bredt, utstyret med seng, opslagsbord, 2 krakker og kokeovn. Det natlige interiør av stuen var under et av mine besøk i vinter like før jul som følger: I sengen i det ene hjørne av stuen den syke mand; i et andet hjørne og langs den ene langvæg den øvrige familie paa fladseng; i det 3dje hjørne den fattiges eneste sau; i det 4de hjørne kokeovnen. Midt paa gulvet under lampen var der da endda plads nok for de 2 krakkene. Av de gjenlevende 4 barn er

de 3 som nævnt mindreaarige. Det har lykkedes at faa utsat i privat forpleining 2 av dem, men det yngste barn, nu 3 aar gammel, er ikke forældrene istand til at slippe av hænderne. Familien har i flere aar leilighetsvis hat understøttelse av fattigvæsenet. Denne familiefar er slik, at naar doktoren sitter hos ham og gjentagende formaner ham til at være forsiktig med spyttet og f. eks. ikke spytte paa gulvet, saa spytter han like saa godt i væggen! Han er forbitret paa doktoren: 1) fordi denne søker at forklare ham, at han er en smittefare for sin familie. Selv mener han, at de 2 barn, som er døde, fik tæring av «kjyll»; 2) fordi doktoren har lokket ham til at gi foreløbig avkald paa de 2 av barnene, hvilket han nu angrer paa; 3) fordi doktoren søker at overtale ham til at la sig indlægge paa sykehus (eller pleiehjem). Han sætter pris paa den kostelige frihet at ro paa sjøen og fiske, at røke tobak og spytte hvor han vil. At konen delvis stiller sig paa mandens side likeoverfor den besværlige doktoren, siger jeg ikke noget om. — Smittefrygt, utidig og skadelig, saaledes som mange steder paa vestlandet, eksisterer ikke i Talvik. Her mangler et pleiehjem for tuberkulose. Saasandt som tuberkulosen er en smitsom sygdom, vil isolation av de syke, som har smitsomme avsondringer, være det mest effektive kampmiddel mot sygdommen. At faa de syke snarest mulig indlagt paa sykehus, maa altid være lægens bestræbelse i et saa fattig distrikt som Talvik, hvor husene gjennemgaaende er smaa, og hvor sansen for renlighet, særlig fra mændenes side, endnu paa langt nær er saa utviklet som ønskelig kunde være. Imidlertid maa jeg bekjende, at min umake i denne henseende har været saa godt som spildt. Ingen syk fra dette distrikt er i det forløpne aar indlagt paa sykehus efter tuberkuloseovens § 6, endskjønt der nok har været flere, som jeg gjerne har villet faat indlagt, men de vilde ikke. Og at indlægge tuberkulose syke paa pleiehjem (sykehus) mot deres vilje, maa vel altid være et ultimum refugium, og neppe det engang. En saadan forholdsregel vil let vække uhygge og misnøie hos de paarørende og blandt bygdens folk forøvrig, og saaledes ha den skadelige følge, at gjøre lægens arbeide mot tuberkulosen i almindelighet mere frygtet end elsket, — og derhen bør man jo ikke komme. Men hvorfor vil ikke de syke her la sig indlægge paa sykehus? Fordi amtets eneste tuberkulosehjem — Tanagaard — ligger ca. 36 mil borte, og reisen dit gaar for en stor del langs en ubeskyttet kyst, — det er ofte en haard reise. De syke negter at reise saa langt bort fra sit hjem og sine kjære, — det er haardt for dem at tænke paa, at i tilfælde maatte de kanske dø derborte, saa langt fra hjemmet. I Hammerfest er der 2 sykehus, men ingen av dem er indrettet for tuberkulose syke, og iethvertfald har jeg kun for kortere tid faat saadanne til at ligge derute, — de har ikke trivedes. Var her derimot et tuberkulosehjem her i fjorden, — et hjem med godt renommé for god levemaate og omhyggelig, kjærlighetsfuld behandling, saa vilde det visselig lykkes at faa de allerfleste tuberkulose, som ellers vilde forbli i sine hjem, til at la sig indlægge paa et saadant sykehus. Et tuberkulosehjem for Vestfinmarken er iøinefaldende nødvendig, saa jeg finder det hensigtsløst at gaa nærmere ind paa denne sak. Etsteds i Altenfjord maa det jo ligge, naar det engang kommer, andre steder i Vestfinmarken er vel udelukket. Jeg vil lægge til: for at faa et eventuelt tuberkulosehjem kjært og populært i bygdene, saaledes som det er nødvendig, at det blir, hvis det skal kunne gjøre fuld nytte for sig, vil det være særdeles heldig, om folket paa en eller anden maate, f. eks. gjennom stedlige tuberkuloseforeninger, blev direkte interesseret i hjemmets drift. Dette vilde styrke interessen for tuberkulosearbeidet i almindelighet og forhaabentlig ogsaa komme sykehjemmets renommé i særdeleshet til nytte. Et saadant pleiehjem maatte indrettes ikke blot med sigte paa at behandle uhelbredelige tilfælde, men ogsaa kunne opta nogen faa lette, begyndende tilfælde. Det er vistnok saa, at naar sanatoriet i Saltdalen blir færdig, vil der med engang skaffes plads for en hel del syke, som nu gaar hjemme

og hangler. Men saavidt jeg forstaar, er der et saa sterkt behov for dette sanatorium, at det rimeligvis faar alle sine sengepladser optat like fra det tidspunkt, det tages i drift. Efter nogen maaneders forløp vil der allerede foreligge en ny bunke ansøknings om optagelse paa sanatoriet, og dette maa prøve paa at skaffe plads for dem, som venter. Endel av belægget, bl. a. patienter, som er i god bedring, maa utskrives, før de er arbeidsdygtige og sendes hjem for at gi plads. For disse, som kommer hjem igjen, til de tarvelige kaar, som er de almindelige her i distriktet, vilde netop et sykehjem være det rette sted, hvor deres helbredelse kunde konsolideres uten for store omkostninger. Og saa, for alle de begyndende tilfælde, som, selv efterat sanatoriet i Saltdalen er traadt i virksomhet, av forskjellige grunde maa vente, til de kan bli optat der, vilde et tuberkulosehjem, som ikke laa for langt undav, være til stor hjelp. Man er sørpaa tilbøielig til at tro, at klimamet her nord er saa yderst ugunstig for de tuberkuløse og for anlæg av anstalter til disses kur og pleie. Dette er feilagtig. Jeg har i min praksis her i Talvik set likesaa hyppig bedring og helbredelse av begyndende phthise som sørpaa. I 1912 utskreves av embedets tuberkuloseprotokol 7 utvilsomme tilfælde av lungetuberkulose som helbredet eller ialfald fuldt arbeidsdygtige, samtlige behandlet hjemme. I 1911 utskreves helbredet 5. Tuberkulosen arter sig i det hele tat her paa samme maate som sørpaa med lette, middels og svære tilfælde. Det har nok stor betydning, at befolkningen her er opvokset i og altsaa vant med dette klimat, saa altsaa hensynet til klimamet i Vestfinmarken bør ikke avholde nogen fra at virke for opprettelsen av tuberkulosehjem her». I Gamvik og Tanen distrikter synes sygdommen at være i tiltagende. (J. Halvorsen og B. Lunde). I Vardø distrikt holder den sig omtrent paa samme høidepunkt. Stemningen for, at et tuberkulosehjem behøves, vokser. Helseraadet og sanitetsforeningen er enige om, at de kr. 10 000, som byens rikeste mand har git til tuberkulosens bekjæmpelse, ikke kan finde bedre anvendelse end til et saadant hjem. Men da man endnu ikke har tilstrækkelige pengemidler til opførelse av et saadant, vil man se saken an endnu en tid. Sanitetsforeningen samler ind penger gjennom medlemsbidrag, basarer og andre tilstelninger. Den hadde ved aarets utgang en formue paa vel kr. 5 300. Til ophold paa sykehus og sanatorium anvendtes omtrent kr. 850 i aarets løp. — Skrofulosen er ogsaa noksaa utbredt. Barn med kjertler paa halsen, «kjertler» i øinene og næsen samt arthroacer og spondyliter hører ikke til sjeldenheterne. (H. Ottesen).

Spedalskhet. I Alten distrikt lever en spedalsk mand, som efter tiladelse av overlægen for den spedalske sygdom opholder sig i sit hjem mot nøiagtig at overholde sundhetsforskrifterne, hvad han ogsaa har gjort. Hans mor, som nu er død og var spedalsk, har smittet denne og en anden søn, som i august døde i Amerika. Hun selv blev smittet av en tidligere avdød spedalsk i Alten, da denne ved en fødsel bistod hende som hjelpekone. (A. Fjeldstad). Den i den trykte beretning for 1911 (side 268) omtalte spedalske kvinde døde, som der nævnt i mai 1912. Hun blev ikke indlagt i pleiestiftelse paa grund av motstand fra hende selv, men især fra barnene. Hun led av den knutede form, og hadde vistnok hat sygdommen i flere aar. En anden spedalsk, en pike fra Tappeluft i Langfjorden kom uten tilladelse hjem om sommeren fra Reitgjerdets pleiestiftelse. Da hun for tiden ikke frembød smittende symptomer, tillotes det hende at bli boende i hjemmet hos sin gamle mor, indtil videre. Den tredie i distriktet hjemmehørende spedalske er nævnte pikes far, som blev sendt tilbake til Reitgjerdet, som han sommeren 1911 hadde forlatt uten tilladelse. Hans ophold i hjemmet var kort. (H. Daae).

Av andre sygdomme forekom **blindtarmbetændelse** hyppig paa Talvik strandsted og de nærmeste gaarder. Samtlige syke blev opereret med godt resultat paa Hammerfest sykehus. Enkelte tilfælde andre steder i bygden helbrededes ved indvendig behandling. (H. Daae).

Obstetriciske operationer.

Indikation.	Tangforløsning.			Vending.		Uttrækning ved bækkenendeleie.			Partus præmaturus artificialis.			Perforation.	Efterbyrdsoperation.
	Mødre.	Barn.		Mor.	Barn.	Mødre.	Barn.		Mødre.	Barn.		Mødre.	Mødre.
	Lev.	Lev.	Dødf.	Lev.	Lev.	Lev.	Lev.	Dødf.	Lev.	Lev.	Dødf.	Lev.	Lev.
Utilstrækkelige eller smertefulde rier..	17	15	2	-	-	3	²) 2	1	-	-	-	-	-
Bækkensneverhet	3	2	1	-	-	-	-	-	1	1	-	2	-
Barselkrampe	2	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Blødning	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5
Nyresygdom	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	-
Myoma uteri	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ueftergivelige ydre fødselsdele	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Isseleie med panden fortil	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tverleie	-	-	-	1	¹) 2	-	-	-	-	-	-	-	-
Daarlig fosterlyd	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Fastvoksning	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Tilbakeholdelse	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4
Tilsammen	26	22	4	1	2	3	2	1	2	1	1	2	10
		26					3			2			

¹) Derav en antaget 1ste tvilling, 2den forløst (lev.) ved uttrækning, hvor utfaldet for moren er anført. ²) Derav en antaget 2den tvilling, 1ste forløst (lev.) ved vending og uttrækning.

Fødte og døde.

Lægedistrikter.	Fødte		Døde					
	leven- de.	død- fødte.	ialt.	0—1 aar.	i 1ste døgn.	paa bar- sel- seng.	ved ulyk- kelige hæn- delser.	ved selv- mord.
Alten	95	5	70	11	-	3	1	-
Talvik	58	3	41	3	-	-	-	-
Loppen	79	1	44	11	2	1	2	-
Hammerfest	198	4	124	34	4	-	8	-
Hammerfest by	111	3	61	19	-	-	3	-
Bygder	87	1	63	15	4	-	5	-
Maasø	163	4	87	22	1	-	23	-
Kistrand	85	9	47	11	-	1	2	-
Lebesby	52	6	29	5	-	1	7	-
Gamvik	27	1	17	2	1	1	-	-
Tanen	75	8	67	11	-	-	5	-
Vardø	153	9	99	27	4	1	6	1
Vardø by	97	6	76	20	2	-	6	1
Bygder	56	3	23	7	2	1	-	-
Vadsø	157	5	101	28	4	-	4	1
Vadsø by	69	3	49	9	2	-	3	1
Bygder	88	2	52	19	2	-	1	-
Sydvaranger	152	1	76	20	-	1	12	-
Finmarkens amt	1294	56	802	185	16	9	70	2
Derav i byer	277	12	186	48	4	-	12	2
— bygder	1017	44	616	137	12	9	58	-

Bleksot, anæmi og fordøielssygdomme er de almindeligst forekommende sygdomme inden Gamvik distrikt og skyldes antagelig utilstrækkelig, uhensigtsmæssig og ensformig ernæring, mangel paa frisk luft i de som oftest overbefolkede beboelsesrum, mangel paa renlighed, daarlige tænder. (J. Halvorsen). Det samme forhold omtales ogsaa fra Vadsø distrikt. Den lange mørketid synes ikke at ha synderlig indflydelse paa blodets beskaffenhet, da disse anomalier sees like meget til alle aarets tider. Den sterke kaffedrikning er vel her ikke uten betydning. (Køste).

Rakit siges at være noksaa almindelig i Vadsø distrikt. (Køste).

Om amtets sindssyke, se den almindelige beretning.

Obstetriciske operationer. Av læger utførtes ialt 45 saadanne, derav i Hammerfest distrikt 9, i Maasø 4, i Kistrand 1, i Gamvik 4, i Vardø 4, i Vadsø 18 og i Sydvaranger 5. Angaaende indikationer og utfald henvises til tabellen paa foregaaende side.

Jormorhjælpen. Paa grund av de hyppige tilfælde av barsel-feber, tildels med dødelig utgang, i Maasø distrikt viser der sig nu glædelige tegn til, at folk begynder at faa øinene op for betryggelsen ved at benytte jormor istedetfor

hjelpekoner, hvor forholdene da i det hele tat tillater tilkaldelse av jormor. I det store «Fjordenes jormordistrikt» har det ikke været mulig at faa ansat jormor. Veien til nærmeste jormor er derfor for folk der saa lang, at det praktisk talt blir umulig at benytte denne. Fra Refsbotn er der saaledes til Maasø eller Ingø, hvor jormor bor, henholdsvis 85 og 84 kilometer sjøvei over aapent hav. For at bli kvit hjelpekonevæsenet, trænges det derfor ansættelse av flere jormødre. (E. Erichsen). I Gamvik distrikt var jormorhjælpen i 1912 meget daarlig. Den eneste jormor i distriktet var omtrent hele aaret syk og arbeidsudygtig, saa hun maatte ta avsked i juni. Siden var der ingen jormor, befolkningen var henvist til at benytte de almindelige hjelpekoner. Et par barselkvinder i Berlevaag led paa grund av mangel paa kyndig hjælp adskillig blodtap, som svækket deres helbred i betænkelig grad. (J. Halvorsen). I Vardø distrikt maatte, paa grund av mangelfuld tilgang av ansøkere til en ledig jormorstilling, en hjelpekone fungere som fødselhjælperse i $\frac{3}{4}$ aar. (H. Ottesen).

Antallet av fødte og døde vil sees av tabellen paa foregaaende side.

Der blir et overskudd av 492 fødte og forholdet mellem fødte og døde = 100 : 62,0.

Dødsfald paa barselseng. Efter presternes opgaver døde 9 kvinder paa barselseng. Lægerne har opgit dødsårsaken for 12 kvinder saaledes: barsel-feber 9, livmorbristning 1, dystoki 2. 2 kvinder døde uforløst. Den ene var en kone i Karasjok, Kistrand distrikt, som, 2 uker før hun ventet sin nedkomst for 5te gang, reiste tilsæters og døde der uforløst, idet jormoren først rak frem, efterat konen var død. De foregaaende fødsler hadde alle været besværlige. (G. Ottesen). Den anden var en 40-aarig, flerfødende kvinde i Gamvik distrikt; hun døde av livmorbristning, før den tilkaldte læge kunde række frem. Der var alene en hjelpekone tilstede. (J. Halvorsen).

De hyppigste dødsårsaker var:

Dødsårsaker.	Antal dødsfald.	Derav i	
		byer.	bygder.
Lungetuberkulose	92	15	77
Alderdomssvakhet	43	7	36
Tuberkulose utenfor lungerne	41	18	23
Lungebetændelse	26	11	15
Hjerneslag	24	12	12
Kræft (cancer og sarkom)	23	9	14
Organisk hjerte- og karsygdrom	23	15	8
Difteri (croup)	22	2	20
Akute katarrar i aandedrætsorganerne	22	6	16

Veirliget. Vinteren synes at ha været meget kold, tildels stormfuld, vaaren dels sur og kold, dels nogenlunde bra, sommeren for det meste ogsaa kold, med kun en kortere varmeperiode (i Sydvaranger et par uker i slutningen av juli op til + 30° C. i skyggen). Høsten synes flere steder at ha været noget bedre, andre steder kold og regnfuld.

Levemaate, hygieniske og økonomiske forhold. I Alten fortsetter den gunstige indflydelse av trafikken i skiferbruddene paa den økonomiske tilstand inden distriktet. Der er nu velstand, hvor der før var fattigdom. Arbeidet i skiferbruddene har den fordel, at det kan utføres leilighetsvis, hvorfor folk har anledning til at dyrke sin jord ved siden av. Jordbruket og interessen derfor synes ogsaa at ha tiltat i de senere aar, det kan nu ogsaa drives mere forstandig, thi flere smaabrukere anskaffer sig hest. Den tid, denne ikke anvendes i jordbruket, er der mere end nok arbeide for den med kjøring av skifer. — Fiskerierne, baade paa Finmarken og hjemme, taper mer og mer sin betydning for Alten. Men for dem, som deltok i fisket paa Finmarken i 1912, blev utbyttet godt, likesom laksefisket om sommeren hadde et gunstig resultat. — Med den stigende velstand er ogsaa levemaaten blit bedre, likesaa boligerne. — Renligheten er god hos kvænbefolkningen; de fleste familier har sit lille «kvænbad», saasandt der er nogenlunde let adkomst til vand. Talfald bader hele familien hver lørdag. Lapperne er som før meget skiddenfærdige, særlig i Kautokeino. Den norske fiskerbefolkning er ogsaa for en stor del urenlig, den er litt bedre end lapperne, men staar langt under kvænerne. De norske jordbrukere er derimot renlige. — Næringsmidlerne er gode; mest brukes fisk, renkjøt, faarekjøt, poteter, mel og melk. Kaffe drikkes der meget av, men den er tynd. Ædrueligheten maa siges at være god hos den norske befolkning. Markederne fører derimot adskillig drik med sig, mest blandt lapperne fra Kautokeino, men ogsaa for en del blandt den norske befolkning. Paa fjeldet er lapperne derimot ganske nøkterne. Disse markeder gir ogsaa anledning til megen usedelighet; men ellers er denne nu mindre. (A. Fjeldstad).

Angaaende de hygieniske forhold i Talvik distrikt henvises til beretningen derom av distriktslæge H. Daae, trykt som anhang paa side 268.

I Hammerfest er i aarets løp den aapne kloak i byens hovedgate blit sløifet, og der er anlagt lukket kloak, hvortil huseierne har ført sine kloaker. Flere vandklosetanlæg er utført i private hus. Fra 1ste november traadte byens nye sundhetsregler ikraft, men naturforholdene gjør deres overholdelse meget vanskelig. (E. Eriksen).

I Maasø distrikt bedres boligforholdene fremdeles. Av «fællesgammer» findes der nu i Maasø herred kun 1, nemlig i bunden av Refshotn. Konen i denne gamle døde i 1912 av lungetæring. — Renlighetsforholdene staar ikke særlig høit. Bad kjendes ikke, naar undtages blandt de mere dannede. Kun ved tilfældig indlægelse i sykehus, kan en fullstændig renselse ske. (E. Eriksen). 1912 var et usedvanlig rikt fiskeaar. Om vaaren blev der opfisket saa meget, at det var vanskelig for fiskerne at bli av med fisken. En stor del av hysen (kolje) som fiskedes, blev kastet ut igjen, da prisen var saa lav, 1 øre pr. fisk, at det ikke lønnet sig for fiskerne at fragte den iland. Høstfisket var rikt, mens det stod paa, men det var ganske kortvarig. Den store lediggang hos fiskeralmuen, som herved indtraadte, bevirket utskeielser i mange retninger, saasom tyveri og usedelighet. I Kjelvik herred, fortsatte befolkningen paa grund av den gode fortjeneste endnu ivrigere end tidligere med nybygning av tidsmessige hus. (Svindland).

I Kistrand distrikt siges sedeligheten at staa ganske forskrækkelig lavt, hvad der erfares bedst ved undersøkelsen angaaende veneriske sygdomme. (G. Ottesen).

I Lebesby distrikt bor lapperne endnu for det meste i jordgammer. Paa enkelte steder, som inde i Storfjord, opføres der dog almindelige hus. Her er i løpet av faa aar omtrent alle jordgammer forlatt som boliger. Dette er selvfølgelig av stor hygienisk betydning, særlig naar det gjælder kampen mot tuberkulosen. Og dette eksempel av enkelte lapper vil forhaabentlig smitte, saa de øvrige kommer efter litt efter litt. (T. Moland).

Ogsaa for Gamvik distrikt var vaarfisket ualmindelig rikt. Paa grund av den gode fortjeneste skaffer fiskerne sig fremdeles fort væk motorer i sine baater. Motordriften har i det hele gjort fiskerne mere arbeidsomme og driftige. Fiskeværet Berlevaag har i de par sidste aar hat en god opgangsperiode. Indbyggerne faar utmaalt av staten jord til hustomt, og laan av Boligbanken benyttes meget til opførelse av egne boliger. Nye familier flytter ind, og den hjemlige fiskerflaate forøkes stadig med nye motorfartøier. — I fiskeværet Gamvik derimot er forholdene anderledes, idet omtrent hele været eies av en enkelt mand. Her kan ikke erholdes hustomt paa andre vilkaar end 6 maaneders opsigelse, og paa disse løse forhold vil Boligbanken ikke yde laan. Befolkningen, som saaledes blir avhængig av eierens forgodtbefindende, blir mere likegyldig og likeglad. Skjønt Gamvik er et godt fiskevær, merkes der ingen synderlig fremgang paa stedet, der sker ingen større indflytning, og de økonomiske forhold blandt fiskerne er mindre gode. — Kostholdet er, som før, ensformig, melk er paa mange steder ikke at opdrive. Pattebarn flaskes op med saue- eller gjetemelk, og de blir ikke mange maaneder gamle, før de faar av de voksnes kost. Derav følger ofte fordøiellesbesværigheter, anæmi og rakit, især da barnepleien ellers i det hele ikke staaar høit. — Boligerne er gjennemgaaende for smaa og tillike uhensigtsmessig indrettet. Ved nybygning tages som regel ikke hensyn til hygieniske krav, ikke engang de givne sundhetsvedtægter efterfølges. Distriktslægen mener, det vilde være heldig, om Boligbanken eller det offentlige utdelte tegninger til smaaus for en enkelt familie. — Drikkevandet er, som før, daarlig overalt i distriktet. Renlighetssansen er ikke meget stor, heller ikke er der med hensyn til sedeligheten indtraadt nogen bedring. Ædrueligheten menes at være i nogen fremgang, skjønt der paa enkelte steder drikkes en del, især blandt ungdommen. Avholdsforeninger med eget hus findes i Mehavn, Gamvik og Berlevaag. (J. Halvorsen).

I Tanen distrikt blev der, uagtet den kjølige sommer, et udmerket fôraar, saa man tildels hadde ikke ganske smaa beholdninger igjen av hø, da vinteren var over. Sultefôring har i 1912 neppe forekommet uten som ren undtagelse. — Utbyttet av vaarfisket var ogsaa for dette distrikt rikt, og det gik frem i økonomisk henseende. Boligforholdene bedres fremdeles, undtagen hos en del av den lappiske befolkning i fjorddistrikterne, som bor likefrem slet. — De husholdningsskoler, røgterskoler og tildels omflyttende kurser i husholdningslære, som har været i gang i de senere aar, menes at ha bidrat til at øke sansen for bedre stel i hjemmene i ikke ringe grad. Den almindelige ædruelighetstilstand maa i det hele siges at være bra. Over sedelighetstilstanden kan der heller ikke særlig klages. (B. Lunde).

I Vardø distrikt var fisket storartet, men priserne paa fisken var her — som de fleste andre steder — lave. — Ædruelighetstilstanden blandt fiskerbefolkningen var ikke saa allerværst. Ælsamlaget blev nedstemt og stængte sine døre ved nyttaarstid (1913). I flaskevis kan folk nu kun faa kjøpt utenlandsk øl, mens norsk øl maa kjøpes i halvkassevis. Om dette vil komme til at forbedre ædrueligheten blandt folk, vil da tiden vise. — Bolignøden blev efterhvert avhjulpet, idet der byggedes mange nye boliger med plads til 2 à 3 familier. (H. Ottesen).

I Vadsø distrikt undergaar de hygieniske forhold smaat og jevnt forandring til det bedre. Den ved de senere aars gode fiske tiltagende velstand ytrer sig ogsaa her ved opførelse av bedre boliger, delvis ved hjelp av Arbeiderbruk og boligbanken. Dette sker ikke alene i Vadsø by, men ogsaa i Nordvaranger, i mindre grad i Nasseby, hvor de økonomiske forhold er daarligere og den lappiske befolknings fordringer til komfort mindre. Her findes der fremdeles en hel del meget primitive gammer, trange, mørke og urenlige, mange umulige at faa rensset ordentlig f. eks. efter smitsom sygdom. Tilintetgjørelse av saadanne arnesteder for tuberkulose og andre sygdomme ved givne leilighet strander dog paa økono-

miske hensyn. Fællesgammer er der nu kun yderst faa av, men det er meget almindelig baade i by og paa laud, at mennesker og dyr lever i samme bygning, kun adskilt fra hinanden ved en væg eller en gang. Naar man kommer ind i slike hus, slaar der en fugtig fjøslugt imot en. — Hovednæringsveien er her naturligvis fiskeri, ved siden derav litt jordbruk med 1 à 2 kjøer og nogen sauer. Noget melk har da de fleste, som uavkortet gaar til husholdningen, da der ikke findes meierier. I Vadsø by er der vistnok melk til salg, men da mange skal ha, maa den fattigere del av bybefolkningen undvære dette næringsmiddel. Kaffe og tobak brukes i stor utstrækning. Befolkningen er i det hele ædruelig, men leilighetsvis, især under de store fiskerier, sees adskillig beruselse i byen. Der kan ikke klages særlig over usedelighet, antallet av uegte fødte er ikke ualmindelig stort. (Køste).

Fra Sydvaranger distrikt skriver distriktslægen: Mens fisket for Finmarken i det hele var særdeles rikt, blev det for Sydvarangers vedkommende meget daarlig. Torskefisket og seifisket slog ganske feil, og det eneste, som gav noget utbytte, var laksefisket, som var noget under et middelsaars og agnfisket (efter lodde og siil) i Grænse-Jakobselv. Høituttet var ringe, men det, som var, kom vel i hus. Poteter blev der intet av, og multebærhøsten var ubetydelig. Trods de naturlige næringskilders ringe avkastning har den økonomiske stilling dog ikke forværret sig, snarere gaat frem paa grund av den gode adgang til fortjeneste, som jernverket gir, og hvortil stadig flere av bygdens unge folk søker. Likeledes bidrar hertil væsentlig den gode pris, landsfolket faar for sine produkter, som bringes til Kirkenes eller gruberne, hvor alle matvarer betales med høie priser. Dette har atter hat tilfølge, at man i de nærmestliggende dele av distriktet i de senere aar har lagt mere vinn paa jordbruket for at kunne producere saa meget som mulig til salg. De første ploger er tat i bruk til bearbeidelse av jorden, hvor den er skikket dertil. Men det er som nævnt blot de nærmestliggende dele av landdistriktet, som har kunnet nyde godt av denne utvikling. De yderst mangelfulde kommunikationsmidler indenbygds har hittil gjort det umulig for den største del av distriktets landbefolkning at naa frem til de nævnte industricentra med sine produkter og maa nu som i tidligere tid nøie sig med at producere til husbehov. Først naar staten endelig en gang vil ta fat med at skaffe distriktet veier og hyppigere dampskibsforbindelser, vil den store industrielle bedrift paa Kirkenes og ved gruberne komme ogsaa landbefolkningen i sin hellhet tilgode og sætte fart i jordbrukets utvikling. Som bevis paa med hvilken iver denne adgang til at faa avsat sine produkter for kontante penger søkes av landsfolket, kan anføres, at fra Sandnes vandrer lappekvinder daglig den 5 km. lange ubanede vei til gruberne, bærende hver 10—12 liter melk, som de der avsætter til 25 øre literen. — Den rikeligere anledning for landsfolket til kontant fortjeneste har ikke alene git sig tilkjende i bedre klædedragt og bestræbelser for at skaffe sig bedre og rummeligere boliger, men desværre ogsaa tildels i drik, kortspil og andre uregelmæssigheter, som tidligere var litet kjendt blandt det. Kirkesamlingerne ved et par av annekskirkerne benyttes saaledes regelmæssig til at arrangere en svir i større stil. Brændevinshandlere indfinder sig, eller der indkjøpes større partier i fællesskap, og det er ofte norske folk, der skulde vite bedre, der foranstalter eller begunstiger disse uordener. Ædrueligheten er vistnok i det hele gaat tilbake. — A/S Sydvaranger har i 1912 avsluttet sin anden anlægsperiode, idet separations- og briketverket har faat en betydelig utvidelse. Produksionevnen er derved bragt op til 500 000 tons eksportprodukter aarlig. Ved yderligere utvidelser i 1913 er det meningen at bringe den op til sin forutsatte endelige høide 650 000 tons. Paa grund av anlægsarbeidet har den virkelige produktion i 1912 dog bare naadd op til 242 500 tons briketter og slig. Arbeidsstyrken utgjorde pr. 31te december 904 mand. De anmeldte skadetilfælde var 322, hvorav 196 hadde en arbeidsudygtighet av over

8 dage tilfølgte. 3 tilfælde medførte døden. De av arbeiderne, som har faat losji i selskapets arbeiderboliger, lever under nogenlunde gode boligforhold, skjont for familier med flere barn er det trangt nok ogsaa her. Men en stor del av arbeiderne er som før nødsaget til at ta tiltakke med de ofte under al kritik værende leieboliger, som bydes dem av private huseiere paa Kirkenes; de har ikke hat anden utvei, al den stund selskapets byggevirksomhet har været saa aldeles utilstrækkelig, hus maa folk først av alt ha, og husnøden er saa stor, at huseierne kan gjøre regning paa at faa bortleiet selv de elendigste kot. — Heller ikke i 1912 har kommunen faat sit vandverk og kloaknet i orden, saa renlighetsforholdene vedvarende har været slette paa kommunens tomteareal. Av helseraadets ordfører er gjort 70 anmeldelser til politiet for overtrædelse av sundhetsvedtægterne. En del av de anmeldte huseiere har vedtat mulkt, andre er ved paafølgende rettsak blit frifundne, av hvilken grund vites ikke. Men der skyldes i almindelighet og maaske med rette paa, at det har været umulig at faa nogen kjører til at utføre renovationen. Terrængforholdene er ogsaa tildels saadanne, at det ikke har kunnet undgaaes, at spille- og skyllevand rinder ned paa andenmands tomt eller paa veier og pladser. — Fiskeværer Bugønes har nu ved bekostning av kommunen faat en velbygget brønd, som til enhver tid gir et udmerket vand; det er klart, rensmakende og bløtt samt tilstede i rikelig mængde. Brønden har kostet 600 kr., men mangler endnu overbygning og heiseapparat. (A. B. Wessel).

Sykehus. De 3 amtssykehus ligger i byerne Hammerfest, Vardø og Vadsø. I Hammerfest er der tillike et katolsk St. Vincents hospital. I Tanen distrikt findes paa Tanagaard et pleiehjem for tuberkulose. I Vardø er der foruten epidemiavdelingen ved sykehuset ogsaa et kolerallasaret i Engelsviken. Paa Kirkenes i Sydvaranger har grubeselskapet et sykehus for sine arbeidere.

Badeindretninger. I Talvik distrikt findes i Langfjordbunden en del private kvænbad hos den derboende forøvrig faatallige kvænske befolkning. I Hammerfest er der bad ved de to sykehus, desuten to andre, hvorav et dampbad (kvænbad). I Lebesby distrikt er der nogen kvænbadstuer, men de benyttes neppe mere. (T. Moland). I Mehavn i Gamvik distrikt findes et litet privat kvænbad, som indbyggerne der faar benytte. (J. Halvorsen). I Vardø er der foruten badet ved sykehuset 3 kvænbad og 1 russebad; det sidste eies av en privatmand. I Vadsø er der karbad ved sykehuset og desuten baade i byen og landdistriktet flere kvænbad, som flittig benyttes. Ved den nye folkeskole i Vadsø er indrettet varm dusj for skolebarnene. Paa Kirkenes i Sydvaranger har grubeselskapet badeindretning for sine funktionærer og arbeidere.

Om amtets **apotek** se den almindelige beretning.

Tabellen paa næste side gir oplysning om antallet av møter i helseraad og av vaksinerte.

Helseraad. Blandt de saker, som behandledes av helseraadet i Vardø, kan nævnes: vedtagelse av nye vedtægter for renhold av rorboder m. v., gjældende baade for byen og landdistriktet. Utkastet til disse vedtægter var utarbeidet av amtmanden, og efter dette blir bl. a. vedkommende rorbodeier gjort ansvarlig for renholdet, og helseraadet skal avgjøre, hvor stort antal fiskere der skal kunne bo i hvert rum.

Forbud mot salg eller anvendelse av preserverte, flydende eggeblommer eller av nærings- eller nydelsesmidler, preservert med borsyre; likeledes forbud mot anvendelse av saccharin eller andre kunstige søtstoffer i bruslimonade, syltetøier eller lign. og av saponinholdige skummidler (skumerème).

Lægedistrikter.	Møter i helseraad.	Vaksinerte.
Finmarkens amt	48	885
Alten	1) 4	ingen
Talvik	3	11
Loppen	2) 3	90
Hammerfest	3) 15	16
Maasø	4) 5	105
Kistrand	5) 7	119
Lebesby	1	19
Gamvik	ingen	108
Tanen	6) 1	30
Vardø	7) 11	190
Vadsø	8) 5	58
Sydvaranger	3	139

1) Alten 3, Kautokeino 1. 2) Loppen—Øksfjord 1, Hasvik 2. 3) Hammerfest by 11, Hammerfest herred 3, Kvalsund 1. 4) Maasø 3, Kjelvik 2. 5) Kistrand 4, Karasjok 3. 6) Tanen 1. 7) Vardø by 3, Vardø herred 3. 8) Vadsø by 1, Nordvaranger 2, Næsseby 2.

Spørsmålet om opprettelse av kommunal renovation ialfald for gaternes og rendestenenes vedkommende, samt ansættelse av en fast helseraadsbetjent, blev drøftet og forslag derom oversendt formandskapet. (H. Ottesen).

Kvaksalveruvæsen. I Talvik distrikt bor en finn (lap), som av sine stammefrænder i nødsfald brukes til at «stemme blod». — En lærer er homøopatisk interesseret, men driver sin virksomhet efter en meget beskeden maalestok. I september maaned bereistes distriktet av en mand og en kvinde, hvilken sidste tilbød ufeilbarlig helbredelse av alle sygdomme ved hjælp av haandspaalæggelse. Kuren kostet fra kr. 5,00 (tandpine) og opover. Damen var ikke uten søkning, men parret hadde av let forstaaelige grunde travelt med at reise videre. — Til den berømte kvaksalver i Dyrøy (Tromsø amt) reiser av og til en patient. Dit reiste ivinter en av tuberkulose angrepen mand; han fik den trøst, at enten vilde han bli frisk igjen, eller saa vilde han dø, men fort vilde det gaa, enten det blev det ene eller det andet. Manden talte sandt. Reisens besværigheter hadde tat saa sterkt paa den syke, at han døde nogen faa uker efter hjemkomsten. (H. Daae). Jfr. den trykte medicinalberetning for 1908, side 258.

C. Anhang.

(Appendices).

1. Hygieniske forhold i Talvik lægedistrikt.

Av

distriktslæge H. Daae.

Finnebefolkningen.

Efter den strenge kulde i vintermaanederne januar—mars var det ventelig, at der blev spurgt om vedtyveri i statens almenning, — og som vanlig var det de stakkels sjøfinner ute i distriktets ytterkanter, som ogsaa dennegang var delinkventerne. Her vokser birkeskog langs hele fjorden. Men mens skogen i dalførerne i de indre dele av fjorden staar veksterlig og frodig, er den ute i de ytre dele, langs Stjersund, Rognsund og Vargsund, glissen og lav, buskagtig forkrøblet. Den er som menneskene, der bor derute, faa og fattige. Omtrent al skog er statens almenning. Av skogforvaltningen blir det hver sommer bestemt, hvor meget ved enhver mand skal ha, og hvor han skal hente den. Men mens det for den norske befolkning i de indre, av naturen mere begunstigede strøk av distriktet, falder let at faa tilstrækkelig ved, falder dette ulike vanskeligere for befolkningen derute i sundene. Det har maattet gjøre indtryk paa mig, naar jeg paa mine reiser derute om vinteren har set folk komme roende med en enkelt stor rimbelaagt bjerkebusk i bagskotten. Langveisfra har de hentet den, undertiden høit oppe i fjeldet, hvor sneskred kunde gaa, for at føre den hjem og faa tændt glød i torven under gryten sin. Og dog vet jeg nok, at var de stakkels fattige sjøfinner saa driftige og forutseende, som de burde være, saa kunde nok de som andre folk samle sit brændsel om høsten, før vinteren kom paa dem. Men netop fordi disse vore medborgere ikke er slik, som de burde være, er ogsaa fattigdommen sørgelig stor hos endel av dem. Brændtorv, og det av et godt slag, findes overalt i distriktet i rikelig mængde, men hos finnen slipper beholdningen tidlig op om vaaren. Det kræver en viss grad av energi og arbeidsvilje at ta fat paa torvspadningen i rette tid om sommeren, naar fjorden ligger stille og blank og frister til en fisketur borte paa seigrunden. Og der skal utholdenhet til for at faa det fornødne antal torvstykker færdigskaaet, tørket og stablet. Sjøfinnen har et barnslig gemyt og er øieblikkets barn, han grubler ikke meget over, hvad fremtiden kræver, han lar hver dag ha nok i sin egen plage. Derfor er det ikke at undres paa, at en saadan familie, som lot sommertiden — den er jo ogsaa saa kort! — gaa hen i behagelig lediggang, om vinteren tvinges av den haarde nød til at hente sig ved der, hvor de ikke har lov til. Saadan er nu sjøfinnens karakter. Men hvad forøvrig denne slekt kan døie av sult og savn, maa vække forundring ved siden av medlidenhet. En vinterkveld kom jeg ind i en hytte langt derute i sundene. I stuen var moren og hendes 4 barn, smaapiker i alderen 2—7 aar. Det mindste barn stod og grov med fingrene i resterne av aftensmaten, som var avkokt smaasild serveret i to smaa trug, der for bekvemmelighets

skyld var sat paa en skammel midt paa gulvet. De 3 andre smaapiker sat i rad paa sengekanten, de var avmagrede, bleke og huløiede. De led av diarré. Det var derfor jeg var anmodet om at komme. Det viste sig nu, at familien eiet ikke større husdyr end katten; naboen var like saa fattig. Melk kunde altsaa ikke skaffes tilveie. Suppe? Byg- eller havresuppe forekom kun sjelden i den familien; hadde ikke penger at kjøpe for. End kaffe? Jo, saa daarlig var det da ikke. End tobak? Jo da, manden maatte da ha tobak! Det var glædelig 3 uker senere at finde barnene trivelige, sunde og tilfredse. Heldigvis er ikke saa stor fattigdom gjennemgaaende herute. De fleste familier eier da en ko og dertil endel sauer eller gjeter, men hvor mange flere sauer kunde her ikke skaffes før til, om folket hadde vilje dertil. Her findes de bedste slaatteteiger i hele herredet. Men mens finnen om eftersommeren sitter og dører med sin uadskillelige snadde i munden, bryner nordmanden inde fra fjorden sin ljaa oppe i bakken likeoverfor finnens hytte og samler sig bør efter bør av det frodige, næringsrike græs, som vokser herute, og fører det senere hjem paa sin motorskoite. Der er forskjjel paa de 2 racer! En kunde spørge: fatter da ikke finnen hat til den overlegne nordmanden? Ja, det kan nok hände, naar denne kommer derut som skattekræver, men ellers? nei. Hans barnslige, sorgløse sind fornægter sig ikke.

Det har endnu ikke lykkedes at faa sjøfinnerne her til at vurdere melken som det vigtige næringsmiddel, den er. De foretrækker den saltede kaffen, den er den viktigste drik for saavel barn som voksne og nyttes til alle tider av dagen. Poteter er en sjelden vare, som kun undtagelsesvis dyrkes av nogen faa familier. Dyrkning av andre nyttevekster forekommer ikke. Ertesuppe brukes noksaa almindelig i det daglige kosthold. Brød og grøt er ikke dagligdagskost, derimot serveres avkokt fersk eller tørret fisk om mulig til alle maaltider. Da fetsild ikke forekommer, brukes den her i distriktet fangede sild mest i fersk tilstand som avkogt sild. Nisen er etterstræbt, særlig av finnerne i Lærrisfjord, hvor de fanger den i garn. Der har jeg set en mand, som var meldt mig som syk, sitte og spise med stor appetit sorte boller av niseblod dypet i flydende spæk! Kostholdet er, som det sees, uhensigtsmæssig, racen ser ogsaa ut derefter, og særlig barnene lider hyppig av dyspepsi under opveksten. Skjørbuk har jeg dog kun en gang kommet over i min praksis her: Det var for 2 aar siden, far og søn, som i maanedsvis om vinteren hadde levet udelukkende paa tørfisk og forskjellige retter av kobbe.

Sin nøisomhet og fattigdom lægger ogsaa sjøfinnerne for dagen i sine boliger. Som bekjendt er den traditionelle vaaning: jordgammen, som dog mer og mer ombyttes med hus av træ. I medicinalberetningen for Alten og Talvik for aaret 1909 er gammerne nærmere beskrevet, saa jeg skal her kun tilføie enkelte ting.

Her findes endnu 5 «fællesgammer», hvor mennesker og alle deres husdyr fra de største til de mindste i hele den kolde aarstid har sit ophold i samme rum. Desuten findes der likesaa mange gammer, hvor fjøset er under samme tak som stuen, men hvor der dog er anbragt en skilleveg til separation. Jordgammerne med sine smaa lysaapninger og fugtighet maa synes at være usunde boliger og i virkeligheten er rheumatismus en hyppig forekommende lidelse hos gammens beboere, men med hensyn til tuberkulose, saa har jeg iaar i distriktet paa 2 undtagelser nær fundet samtlige tilfælde av tuberkulose hos folk, der var boende i træhus, og de 2 undtagelser fra gammerne er begge meget kroniske former hos allerede gamle folk. Dog har jeg hørt, at for faa aar siden var der flere tilfælde av tuberkulose hos folk boende i gammer. Det er altsaa, som rimelig er, tilfældigheten, som raar. Der, hvor smitten kommer ind, gror tuberkulosen, like godt i gamme, som i træhus.

Efter min mening er jordgammen i og for sig aldeles ikke saa forkastelig. I dette klimat med den sterke vinterkulde og svære storme og den sparsomme

tilgang av brændsel (der som før nævnt delvis skyldes befolkningens mangel paa forsynlighet), har ogsaa jordgammen sine fordele, ogsaa bortset fra, at den er saa billig at opføre. Jordgammen kan bygges aldeles tæt, saa den er let at opvarme og holder varmen meget længere end træhus, og der er aldrig frygt for, at huset skal vælte eller taket blæse av selv under sterkeste faldveir. Blev der ved opførelsen av gammerne anvendt større kyndighet og et omhyggelig valg av materiale, saa kan ogsaa jordgammen bygges slik, at den holder sig tør. Ute paa Nordmandsnæs i Rognsund har jeg været inde i en gamle, hvor der var simpelthen hyggelig; men manden, som hadde opført den, hadde ogsaa gjort sig flid, lagt ordentlig trægulv, dobbelt paneling, tæt og omhyggelig, anvendt rikelig næver under taket, som ogsaa raget nogen tommer utover veggene paa alle kanter. Denne gamle holdt sig tør til alle aarets tider. En ulempe vil dog altid en gamle ha: de hyppige smaa-reparationer utvendig av tak og vægger.

Fra nationalforeningen for motarbeidelse av tuberkulosen mottok jeg forespørgsel om, hvormange boliger (hus og gammer) her findes, som det kan ansees paakrævet at ødelægge og erstatte med nye, enten paa grund av tuberkulosesmitte eller fordi de ikke er skikket til menneskeboliger og altsaa disponerende for tuberkulose. Jeg forela spørsmålet i helseraadmøte, og man kom da til det resultat, at av saadanne boliger fandtes der i Talvik ialt 15 stykker, hvorav omtrent halvparten gammer.

Saken er, at naar finnen med sine smaa midler og smaa fordringer til livet bygger sig træhus, som ogsaa han virkelig finder langt gildere end gamle, saa bygger han gjerne huset saa altfor litet og med smaa vinduer. Huset kan vel være stort nok for det nygifte par, men blir kan hælde altfor litet efterhaanden som barneflokket vokser til. Da renlighetssansen er ringe, særlig hos mandkjønnet, kan der snart bli like saa usundt i et slikt træhus som i en gamle. Og kommer tuberkulosen ind i en saadan hytte, har den selvfølgelig let for at gripe om sig, saa meget mere som denne befolkning er sendrægtig i at søke læge. Hertil kommer ogsaa, at de hygieniske forholdsregler, som i tilfælde forlanges overholdt, endnu ansees som besværlige paafund av lægen; man kan ikke indse nytten og nødvendigheten av dem (kfr. ovenfor under tuberkulose).

Den norske befolkning.

Hvad nu den norske befolkning i Talvik distrikt angaar, saa er der for det første det at bemerke, at som race betragtet er den jo ikke ublandet ren. Her, som overalt ellers i Finmarken, er slegtskapsforholdet til finner og kvæner ret iøinefaldende. Men denne raceblanding synes i det store og hele tat ikke at være ugunstig. Særlig maa fremhæves, at nordmændenes forbindelse med kvænerne har frembragt et folkefærd, som i aandelig og legemlig henseende kan kappes med hvilken som helst anden del av Norges befolkning. Oplysningen staar forholdsvis høit, og ungdommen har lærelyst. Det har været mig en glæde at se den interesse, hvormed mine smaa foredrag om tuberkulosen har været fulgt saavel i ungdomslag som i skoler, og dette oplysningsarbeide tror jeg vil bære frugt, naar det fortsættes. Hovednæringsveien er, som bekjendt, fiskeri. Mens indtil aarhundredets begyndelse torskestimerne, naar de om vaaren søkte ind mot kysten, trængte frem helt ind i Altenfjord og saaledes skaffet etaarvisst fiske, som kunde drives med smaa billige farkoster, har torsken i senere aar ikke i nævneværdig mon søkt denne fjord, og den driftige befolkning har derfor set sig nødsaget til at gaa til anskaffelse av store, sjøgaende, dækkede fartøier dels med, dels uten motor og driver nu sit vigtigste fiske ved kysten. Ogsaa seien, som før var tilstede i rikelig mængde paa seigrundene her i fjorden om sommeren og høsten, holder sig i de senere aar for det meste utenfor og maa søkes der. Silden derimot er omtrent

aarviss, — desværre er den oftest smaafaldende og finder kun sin avsætning til sildoljefabrikker og som agn. Her hersker ingen velstand, folk lever jevnt i smaa kaar, dog saaledes, at de klarer sig og sine forpligtelser; men naar sygdom støter til og kræver utgifter, maa oftest fattigvæsenet gi forskud. Det forløpne aar, som jo var et rekordaar med hensyn til opfisket kvantum fisk, gav dog kun et tarvelig utbytte i kontanter paa grund av lave priser. Jordbruket gir ikke det utbytte, som det efter kyndige folks utsagn burde gi. Der lægges for litet arbeide paa jordens bearbeidelse og dyrkning. Her dyrkes poteter til husbehov, men ellers ingen rotfrugter eller grønsaker. Her er ingen store gaarder med større kvægbestand — efter søndenfjeldsk maalestok —, det almindelige er et par kjør og nogen sauer; det er tegn paa forholdsvis velstand, naar der holdes hest paa gaarden. Levemaaten hjemme er i det hele og store tat hensigtsmæssig. Kun 2 synder i kostholdet har jeg fundet grund til stadig at paatale: formeget kaffedrikning og henlæggelsen av dagens hovedmaaltid (fisk) til kvelden. Jeg har den erfaring, at dyspepsier hos denne befolkning, som jeg her taler om, baade er sjeldnere og lettere at helbrede end de mangfoldige «sure maver» paa vestlandet.

Husene er hyppig svært smaa, ofte bare kjøkken, stue og loft. De er i almindelighet bygget meget solid og tæt av indtil 8 tommer tykt, falsset furutømmer uten bordklædning, som ogsaa er unødvendig. I de senere aar er der av billighets-hensyn blit bygget flere hus av planker; disse hus blir dog ikke saa tette og varme som de gamle, ialfald ikke før de forsynes med bordklædning, og saadan mangler endnu hist og her. Jeg finder her stedet til at gjøre opmerksom paa, at hvad der i medicinalberetningen for Talvik for aaret 1911 er anført angaaende husbygning uten grundmur, ikke svarer til de faktiske forhold, hvad vaaningshus angaar. Ifølge undersøkelser, som jeg har anstillet for at faa dette bragt paa det rene, er jeg blit overtudet om, at nævnte uhensigtsmæssige byggemaate vel er den brukelige for jordgammer og tillike i «gamle dage», o: for mindst 2 menneskealdre siden, har været anvendt i ganske enkelte tilfælde av finner ved opførelse av træhus, hvorimot den øvrige befolkning stedse har anvendt grundmur. At indrette kjælder under huset er dog ikke saa almindelig, som det burde være.

Før 2 aar siden paatalte jeg i helseraadsmøte mangelen av privet paa mange gaarder. Det glæder mig at kunne konstatere flere nyopførte smaa hus av den sort, omend sundhetsvedtægtens bestemmelser paa dette som paa andre punkter endnu ikke overalt er etterfulgt.

Befolkningen viser i det store og hele tat maatehold med hensyn til sterke drikke. Ogsaa tilfælde av uegte fødsler forekommer der ikke mange av i aarets løp.

---

2. Sundhedsforskrifter approberte 1912.

Aremark herred.

(Kongelig resolution av 3dje januar).

§ 1. Beboelseshus, som herefter opføres eller flyttes, skal sættes paa tør og vel avgrøftet grund, hvorfra matjorden er ført bort. Grundmuren skal være tæt, og, hvor der ikke er kjelder, forsynt med mindst 2 trækhul, og den maa ha en mindstehøide av 30 cm.

§ 2. Ethvert til beboelse bestemt værelse, som herefter indredes fra nyt av, skal ha en høide av mindst 2,20 m. fra gulv til loft og være forsynt med mindst 1 opslagsvindu. Et saadant vindu skal anskaffes ogsaa i ældre beboelsesrum inden 3 maaneder efter disse vedtægters approbation.

§ 3. Gulvet i nederste stokverk skal være dobbelt med et mellemlag av en hensigtsmæssig tør fyld.

§ 4. I beboelseshus maa ikke kokeovn benyttes, medmindre der er anbragt en indretning til at opfange og bortlede den ved kokningen opstaaede damp

§ 5. Helseraadet kan forbyde beboelse av hus eller værelser, der av mangel paa lys eller luft eller ved fugtighed, urenlighet eller overfyldning av mennesker befindes at være skadelige for sundheten, indtil manglene er avhjulpet.

§ 6. Paa veiene og i mellemrummene mellem husene og paa gaardspladsene maa der ikke ophobes søppel eller anden urenlighet; men de maa til enhver tid holdes mest mulig rene og lugtfri. Hvor forholdene begynder at bli bymæssige, kan der av helseraadet paabydes anvendelse av søppelkasse.

§ 7.

1. Stald, fjøs, grisehus og lignende, som herefter opføres, skal være mindst 5 meter fjernet fra vaaningshus og fra ethvert rum, som benyttes til tilberedelsessted eller opbevaringssted for matvarer.
2. Denne § kan av helseraadet besluttes ikke at gjøres gjældende, hvor forholdene begynder at bli bymæssige; men stald, fjøs, grisehus og lignende maa ikke ha væg eller tak fælles med vaaningshus, matbod eller tilberedningssted for matvarer.

§ 8 Til ethvert vaaningshus eller for hver opsitter paa en gaard og paa steder, hvor der jævnlig samles et større antal mennesker, skal der være et vandhus, og til bygninger, der er bestemt til et større antal menneskers beboelse eller ophold, skal være et vandhus for hver 20 mennesker, der antages at benytte samme.

Vandhus maa ikke ha væg eller tak fælles med vaaningshus eller matbod, heller ikke ha avsig til nogen bygning eller til offentlig befærdet vei eller til indtak for mat- eller drikkevand. Det skal derhos anbringes saaledes, at det generer nabo mindst mulig. Det skal tømmes saa ofte, at overfylding ikke finder sted, og der skal ved hensigtsmæssige strømidler sørges for, at der opstaar saa

liten stank som mulig. Hvor forholdene maatte begynde at bli bymæssige, kan der av helseraadet paabydes at istandbringe tette murede binger eller tette avskjæringer til at opta urin og ekskrementer fra dyr og mennesker. Saadanne binger skal ha en avstand av 1,5 meter fra naboeiendom, gate eller vei og maa ikke ha uttak til nabo, gate eller vei.

§ 9. Medfører næringsbruk eller bedrifter stank eller skadelige utdunstninger eller forurensninger, skal vedkommende eier eller bruker være forpligtet til at rette sig efter de bestemmelser, som helseraadet paalægger til fjernelse av ulemperne.

§ 10. Gjødningstoffer eller ildelugtende avfald fra husholdningen maa ikke henkastes i dyngje eller kompost nærmere vaaningshus end 10 meter, og der maa ikke være avsig fra dem til steder, hvorfra mat- eller drikkevand hentes, eller til vaaningshus, matbod, nabo eller vei. Saadanne ansamlinger skal dækkes med jord.

§ 11. Brønder eller vandbeholdere, hvorfra mat- eller drikkevand tages, skal holdes fri for forurensninger av ethvert slags, saasom ved tilsig, vask o. s. v. Det samme gjælder bæk eller elv, hvorfra mat- eller drikkevand tages.

§ 12. Helseraadet kan forbyde salg av bedærvede eller forfalskede føde- og drikkevarer samt av andre varer, der kan medføre skade for sundheten derved, at de indeholder giftige bestanddele, og i fornødent fald paabyde deres tilintetgjørelse.

Helseraadet er berettiget til at faa utlevert de til undersøkelsen nødvendige prøver.

§ 13. Pølsemakerier skal være forsynt med vandtæt gulv av mursten eller beton, vægger og tak skal være tette, glatte og oljemalt.

Størst mulig renlighet skal iagttages, og alt avfald skal hver dag fjernes. Det er ikke tillatt at indrette binger under slagteri eller pølsemakeri.

Ophængt kjøt skal henge frit fra væggen.

§ 14. Utsalgssteder, tilberedningssteder og opbevaringssteder for matvarer, saasom kjøt, fisk, melk, brød o. s. v. som skal sælges, skal stedse holdes rene og godt utluftet og maa ikke benyttes til soverum eller kjøkken.

§ 15. Naar en av tuberkulose i smitsom form lidende person forandrer bopæl, skal skriftlig anmeldelse om flytningen sendes til helseraadets formand av den, fra hvem den syke flytter.

§ 16. Avvikelser fra ovenstaaende vedtægter kan under særegne omstændigheter tilstedes med helseraadets tilladelse.

§ 17. Det paahviler helseraadets medlemmer at paase disse vedtægter overholdt og i tilfælde av overtrædelse at gjøre anmeldelse til helseraadets formand, som i fornødent fald skal foranledige overtrædelsen paatalt efter loven.

Haaland herred.

(Kongelig resolution av 9de januar).

§ 1. Ved flytning av ældre vaaningshus likesom ved opførelse av nye i den del av herredet, som ikke omfattes av det regulerte strøk «Sannekrossen», skal anmeldelse herom ske til et medlem av helseraadet, inden arbeidet paa grunden paabegyndes.

For «Sannekrossen» kommer nedenstaaende forskrifter kun til anvendelse, forsaavidt de ikke strider mot den almindelige bygningslov av 27de juli 1896.

§ 2. Ved opførelse eller flytning av husebygning skal iagttages:

- a) At avstand mellem vaaningshus paa den ene side og stald, fjøs, ladebygning, grisehus og vandhus paa den anden side ikke blir mindre en 4 — fire — meter, medmindre vandhuset indredes saaledes, at de sanitære hensyn allikevel sker fyldest.
- b) At bygningsgrunden under vaaningshus med omgivelser avgrøftes og muldjorden derfra bortføres. Alle vandansamlinger omkring huset maa bortledes og fordypninger utfyldes, saa gaardstunet saavidt mulig kan holdes tørt og rent.
- c) At grundmurens høide under vaaningshus ikke nogetsteds blir mindre end 30 — tredive — centimeter over jorden.
- d) At ethvert beboelsesværelse skal ha en høide av minst $2\frac{1}{4}$ — to og en kvart — meter fra gulv til loft og være forsynt med opslagsvindu. Gulvet maa gjøres tæt og trækfrit.

§ 3. Hvor kokeovn anbringes i beboelsesrum, skal saadan indredning anskaffes, at den ved kokningen frembragte damp opfanges og ledes ut i det fri.

§ 4. I kjeldere under vaaningshus, som herefter opføres, maa ikke huses hester, kjøer eller svin, de sidste heller ikke i kjeldere under vaaningshus, der nu er opført.

§ 5. Til ethvert bebodd vaaningshus skal høre et vandhus. Dette maa med den i § 2 litra a nævnte undtagelse ikke ha væg eller tak fælles med vaaningshus eller med rum, hvori matvarer opbevares, likesom selve vandhusingen maa være dækket. Inden ett aar efter disse forskrifters ikrafttræden skal der til ethvert vaaningshus høre et vandhus.

§ 6. Gjødsele eller andet ildelugtende avfald maa ikke findes ansamlet noget vaaningshus nærmere end 4 — fire — meter og maa ikke være saaledes beliggende, at derfra er umiddelbart tilsig til vaaningshus eller til brønd eller bæk, hvorfra mat- eller drikkevand hentes. Huseieren har strengt at paase, at feiskarn, avfald ved slagtning eller anden urenlighet ikke henkastes rundt husvæggen, men lægges i gjødselekjelderen eller under vandhus, saafremt det ikke nedgraves.

§ 7. I brønd eller opkomme, hvorfra vand tages til husholdningen, maa ikke vaskes eller vandet paa anden maate forurennes. Det samme gjælder bæk, hvorfra mat- eller drikkevand hentes, medmindre fornrensning sker nedenfor det sted, hvor vandhentningen vanlig foregaar.

§ 8. Helse-raadet kan forbyde salg av bedærvede fødemidler og av bruks-gjenstande, som kan bli skadelige for sundheten derved, at de indeholder giftige bestanddele, og er, for den i saa henseende fornødne kontrol, berettiget til at fordre sig utlevert prøver. Stansning av salg av saadanne formentlig sundhets-skadelige varer kan foreløbig paabydes enten av helse-raadets formand eller av minst 3 av dets øvrige medlemmer i forening.

§ 9. Klær, der har tilhørt folk med smitsom sygdom, maa ikke brukes eller avhændes, medmindre de blir rensset saaledes, som helse-raadets ordfører paabyder.

§ 10. Naar nogen bedrift agtes iverksat, hvorved luften i høi grad forurennes eller skadelig stank utbredes, skal plan over anlægget forelægges helse-raadet. Finder dette, at anlægget vil bli farlig eller skadelig for den offentlige sundhet, maa det ikke sættes i verk, førend de av helse-raadet antydede ulemper er paavist at være avhjulpet. Enhver i virksomhet værende bedrift skal være helse-raadets tilsyn nnderlagt og vedkommende skal være forpligtet til at rette sig efter de forskrifter, helse-raadet til fjernelse av stedfundne ulemper maatte gi.

§ 11. Finder helse-raadet noget bebodd hus eller forsamlingsrum at være skadelig for sundheten paa grund av mangel paa lys eller luft, ved overfyldning

av mennesker eller paa grund av fugtighet, urenlighet eller lignende, kan det forbyde husets eller rummets benyttelse, indtil de forefundne mangler er avhjulpet.

§ 12. Hvor de lokale forhold vil gjøre befølgelse av disse forskrifter særlig vanskelig, kan avvikelse ske med helseraadets tilladelse.

§ 13. Overtrædelse av disse forskrifter pligter ethvert medlem av helse-raadet at melde for formanden, der i fornødent fald bevirker overtrædelsen paatalt.

Leka herred (fiskeværene Sklinna og Horta).

(Kongelig resolution av 2den februar).

§ 1. Vandinntak for koke- og drikkekar maa ikke forurenses.

§ 2. Fiskeavfald og andet søppel bringes straks paa sjøen; ønskes saadant opbevaret, maa det kun henlægges paa steder, som anvises av opsynet.

§ 3. Guano, som ved stank virker generende, kan av opsynet paabydes fjernet eller tilintetgjort. De av fiskerilægen og opsynet paabudte rengjøringer i og utenfor rorboder og hus paa land maa straks etterkommes. Ansvarer herfor paahviler de i boden eller huset værende høvedsmænd eller husverter.

§ 4.

- A. Rorboder maa kun staa paa vel drænert grund, helst fjeldgrund, med frit avløp til sjøen.
- B. Beboelsesrum skal være tæt, tilstrækkelig lyst og ha mindst et slagvindu med forsvarlige hængsler og kroker, desuten trækpipe eller takvindu, som kan aapnes, samt bestemt avdelte sengesteder.
- C. Hver beboer i rorbod eller losjihus skal ha mindst $1\frac{1}{2}$ m.² gulvflate i arbeidsrummet og mindst 4 m.³ luftrum nat som dag. Hvor forholdene absolut kræver det, kan opsynet gjøre undtagelser herfra i hvert enkelt tilfælde.
- D. Høiest tillatte antal beboere skal tydelig males paa døren til hver rorbod.
- E. De under § 4 A—D nævnte fordringer gjælder alle rorboder og losjirum og skal være tilfredsstillt senest 1 aar efter disse forskrifters approbation.
- F. Ved nybygning av rorboder skal anmeldelse forinden ske til ordføreren i Leka helseraad, og foruten det ovennævnte skal ogsaa iagttages, at rorboder kun indredes med arbeidsrum i 1ste etage, og at hvert rum beregnes i det høieste for 12 mand, samt at hvert rum har egen indgang og tilstrækkelig stor sjaa.

§ 5. Rorboder, losjihus og flydende lossementer, som ikke er i forsvarlig stand, kan efter fiskerilægens eller formanden i Leka helseraads paabud av opsynet forbydes utleiet eller paabydes rømmet.

§ 6. Til hver rorbod eller losjihus skal være privet med adgang for rorbodens eller husets belæg. Beholdere skal tømmes og ekskrementer fjernes ved hvert fiskes slut, eller naar det av fiskerilægen eller opsynet paabydes.

§ 7. I havnen maa ikke utkastes grakse, lever eller andet flydende avfald, som igjen kan lægges op paa land og utbrede stank.

§ 8. Overtrædelse av disse forskrifter straffes med bøter eller med fængsel. Forelæg utfærdiges av opsynet, og paatale sker av det offentlige.

§ 9. Disse forskrifter træder i kraft straks, hvor ikke anderledes er bestemt i selve vedtægtene.

Flaa herred.

(Kongelig resolution av 9de februar).

Sundhetsforskrifter for Flaa herred.

§ 1. Opførelse eller flytning av vaaningshus skal, inden arbeidet paa-begyndes, anmeldes til nærmestboende medlem av helseraadet.

Følgende regler skal iagttages:

- a) Tomten skal avgrøftes og tørlægges, efter at matjorden er fjernet.
- b) Ethvert vaaningshus skal ha et mindst 0,3 m. høit fundament enten av stenvmur eller stolper. Anvendes stenvmur, maa denne være forsvarlig tættet. Benyttes stolper, skal der paa disse anbringes bordklædning, og indtil denne oplægges en forsvarlig skanse av lere. Tilstrekkelige luftkanaler maa anbringes ved hvilkensomhelst fundamenteringsmaate.
- c) Ethvert rum bestemt til beboelse skal ha en høide av mindst 2,25 m. fra gulv til tak og være forsynt med opslagsvindu.
- d) Gulvene i nederste etage skal være dobbelte og forsvarlig tættet.
- e) Kokeovn eller komfyr i beboelsesrum maa være forsynt med damphætte, som har trærør til fri luft.

§ 2. Huset maa ikke ligge nærmere fjøs, stald, grisehus eller privet end 5 m. og saaledes, at avsig fra disse til huset ikke kan ske.

§ 3. Melk og andre matvarer maa opbevares i særskilte rum. Hvor saadant ikke kan tilveiebringes, maa de anbringes i lukket skap eller hylder med forhæng.

§ 4. Finder helseraadet beboelsesrum, samlingslokaler eller arbeidsrum sundhetsskadelige av en eller anden grund, kan det forbyde bruken av samme, indtil manglene er rettet.

§ 5. Avfald, skyllevand eller anden urenlighet fra hus eller bedrifter maa ikke oplægges nærmere beboelseshus eller alfarvei end 10 m. og ikke lægges eller slippes slik, at tilsig til beboelseshus, brønd, bæk eller andet drikkevandstak kan ske.

§ 6. Til hvert hus skal høre privet (W. C.), der tømnes og paafyldes med jord eller kalk mindst 2 ganger aarlig eller saa ofte, som helseraadet paa-byder det.

§ 7. Brønd, bæk eller opkomme, hvorfra mat- eller drikkevand tages, maa ikke forurennes og vask eller tilsig fra anden urenlighet ikke finde sted undtagen nedenfor vandinntaket. Vandtak, som ikke er rindende, maa sikres mot tilsig av overfladevand, og maa saadanne vandtak renses saa ofte, som helseraadet finder det paakrævet.

§ 8.

- a) Helseraadet kan forbyde salg av bedærvede og for sundheten skadelige nærings- eller nydelsesmidler og i fornødent fald besørge samme tilintetgjort paa eierens bekostning.

Prøver til undersøkelse skal utleveres paa forlangende av helseraadet. Det samme gjælder bruksgjenstande, som ved at indeholde giftige bestanddele kan bli farlige for sundheten, saasom tøier, tæpper eller lignende, og hvorav prøver ogsaa skal utleveres paa forlangende av helseraadet. Dersom helseraadet har utstedt salgsforbud, skal prøver utleveres gratis, ellers til almindelig pris.

- b) Handlende maa ikke indpakke matvarer eller nydelsesmidler i avispapir eller urent papir.

De handlendes utsalgs-, tilberednings- og opbevaringssteder for næringsmidler

av ethvert slags skal være rene, luftige og fri for støv eller stank. Heller ikke maa der sammesteds opbevares andre varer, som kan gi næringsmidlerne lugt og smak, forurenselse eller bedærve dem.

- c) I butikker og forsamlingshus skal spytning paa gulvet være forbudt. Spyttebakker skal forefindes i tilstrækkelig antal; deres bund skal være dækket av vaat sand, torvstrø eller sagmug, og de maa rengjøres hver dag.
- d) Anlæg eller forandringer av bakerier eller slagterier skal anmeldes paa forhaand til helseraadet.

De skal være forsynt med cementgulv, som ligger høiere end omgivende grund og har avløp gjennom frostfri kloak eller paa anden av helseraadet anerkjendt maate.

§ 9. Enhver bedrift, hvorved luften i høiere grad forurennes eller stank utbredes, eller som paa anden maate kan være skadelig for arbeidernes eller omboendes sundhet, skal være underkastet helseraadets tilsyn og nærmere bestemmelse. —

§ 10. Bohave, gang- eller sengklær samt bruksgjenstande, der er benyttet av personer med smitsom sygdom, maa ikke benyttes eller avhændes, før de er rensset efter helseraadets foranstaltning.

§ 11. Naar en tæringssyk forandrer bopæl, skal meddelelse herom og om den sykes nye opholdssted sendes helseraadets ordfører av den syke og den, som den syke flytter fra. Det samme gjælder husbonder for tjeneres vedkommende.

§ 12. Personer fra andre kommuner maa ikke mottages til forpleining inden herredet, medmindre de er forsynt med lægeattest for, at de ikke lider av smitsom epidemisk sygdom.

§ 13. Hvis særegne forhold kræver det, kan helseraadet efter andragende derom indvilge avvikelse fra disse forskrifter.

§ 14. Undlater nogen at utføre de av helseraadet i medhold av lov eller disse forskrifter paabudte foranstaltninger kan helseraadet la det fornødne utføre paa vedkommendes bekostning.

§ 15. Det paahviler helseraadets medlemmer at paase disse forskrifters overholdelse og i tilfælde av overtrædelse at gjøre anmeldelse derom til helseraadets ordfører, som i fornødent fald skal foranledige overtrædelsen paatalt efter loven.

Forskrifter til forebyggelse av ondartede, smitsomme sygdommes utbredelse for Flaa herred.

§ 1. Ved optræden av sygdomstilfælde, som der kan være grund til at tro er av ondartet smitsom beskaffenhet, skal den husbonde eller husfar, som har at gjøre anmeldelse derom overensstemmende med § 14 i lov om sundhetskommisjoner m. v. av 16de mai 1860, tillike straks dra omsorg for betryggende avsondring, saavidt som omstændighetene tillater. Avsondringen maa omfatte ikke alene den syke selv, men ogsaa den eller dem, som pleier den syke, samt sengklær, gangklær og andre bruksgjenstande, som de benytter, eller som den syke har benyttet de nærmeste dage forut for sygdommens utbrud. Fødevarer maa ikke opbevares i det rum, hvori den syke opholder sig.

§ 2. Indtil læge er kommet tilstede og har meddelt nærmere forskrifter, maa samkvem mellem det sted, hvor sygdommen er optraadt, og andre steder, indskrænkes til det mindst mulige — navnlig maa personer, der hører til samme husstand som den syke, ikke uten nødvendighet delta i møter eller sammenkomster av et større antal mennesker. Uvedkommende personer maa ikke tilstedes adgang til det rum, hvori den syke opholder sig.

Sammenkomster i selskabelig eller andet øiemed, der ikke er uopsættelig, maa ikke avholdes i det smittede hus eller paa dets gaardsplads.

§ 3. Naar læge er kommet tilstede, kan han foreløbig træffe de anordninger og forføjninger med hensyn til avsondring av den syke og hans omgivelser og med hensyn til rensning av sykeværelset og de under sygdommen benyttede gjenstande, som sygdommens beskaffenhet paakræver og omstændighetene tillater.

Det maa overlates til lægens skjøn efter omstændighetene at meddele forskriftene i skriftlig form. De maa i ethvert fald nøie efterkommes og er gjældende, indtil de tilbakekaldes av lægen selv eller ophæves av helseraadet eller dets ordfører.

§ 4. Forsaavidt der leveres melk eller andre fødemidler til salg fra det sted, hvor sygdommen er optraadt, maa dette ophøre, indtil tilladelse er medddelt av den tilkaldte læge.

§ 5. Barn fra den husstand, hvor sygdommen er optraadt, maa ikke søke skole, forinden tilladelse er meddelt av den tilkaldte læge. Forsaavidt sygdommen er optraadt i lærerens husstand, og han bor i samme hus hvor skolen holdes, maa denne lukkes, indtil lægen har avgit nærmere bestemmelse.

§ 6. Saasnant meddelelse om indtrufne sygdomstilfælde og de i anledning av samme trufne forføjninger er indløpet til helseraadets ordfører, har denne at træffe de videre forføjninger, som efter tilfældets beskaffenhet er fornødne.

§ 7. Overtrædelse av bestemmelseerne i foranstaaende §§ eller av de med hjemmel av samme givne forskrifter straffes efter den til enhver tid gjældende lovgivning.

Sande herred.

(Kongelig resolution av 27de februar).

§ 1. Alt fiske- og sildeavfald, beskadiget agn og agnavfald samt fiskehoder og -rygger, som henlægges til tørring, maa ikke lægges beboelseshus eller losjihus nærmere end 80 meter.

Komposter maa ikke lægges beboelseshus eller losjihus nærmere end 40 meter.

§ 2. Det i § 1 nævnte avfald, som ikke benyttes, maa styrtes i sjøen utenfor fjæremaal. Hver lørdag i tiden mellem 14de april og 14de oktober maa alt midlertidig henliggende avfald være bortskaffet. For den øvrige del av aaret maa alt avfald være fjernet mindst en gang hver fjortende dag.

§ 3. Ansvar for renligholdelsen paahviler eieren av enhver bedrift, hvorved der fremkommer avfald.

§ 4. Vandinntak, elv eller bæk, hvorfra hentes vand til mat og drikke, maa ikke forurennes.

§ 5.

- a) Ethvert bebodd rum skal være tæt, tilstrækkelig lyst og ha mindst et vindu, som kan aapnes; bestemt avdelte sengesteder beregnet i det høieste paa to mænd i hvert. Hver kokeovn skal ha hætte, som leder dampen ut i det frie.
- b) Gulvflaten i bebodd rum skal være mindst 1,5 m² for hver og kubikindholdet mindst 4 m.³ for hver mand. Hvor omstændighetene paa grund av fisket absolut kræver det, kan opsynet herfra gjøre undtagelser i hvert enkelt tilfælde.

- c) Kubikindhold og høieste tillatte antal beboere skal males paa døren til hvert rum.
- d) De i § 5 litr. a, b, c nævnte fordringer skal være bragt i orden senest 1 aar efter disse vedtægters approbation.

§ 6. Enhver eier av losjihus pligter at opføre priveter i et antal, som opsynet til enhver tid finder tilstrækkelig.

Hvor ekskrementerne ikke gaar direkte i sjøen, benyttes tette beholdere til opsamling, og disse tømmes 1 gang hver fjortende dag av de mandskaper, som benytter privetet.

§ 7. Helseraadet paalægges at drage dem, som overtræder disse vedtægter, til ansvar i overensstemmelse med gjældende lov.

Jevnaker herred.

(Kongelig resolution av 1ste mars).

§ 1. Naar nogen agter at opføre eller flytte husebygning, har han derom at gjøre anmeldelse til nærmeste medlem av helseraadet og forøvrig iagttå følgende:

Tomten for ethvert herefter opførendes vaaningshus skal være paa et tørt eller tilstrækkelig avgrøftet sted. Huset skal staa paa en grundmur av mindst 32 cm.s høide over jordoverflaten, forsvarlig tettet med kalk, ler eller lignende. Gaardsrummet skal planeres saaledes, at der ikke danner sig vandansamlinger like ved eller under huset.

Ethvert herefter opførendes vaaningshus skal indeholde mindst 2 med dør forbundne værelser, av hvilke det ene skal være forsynt med muret pipe. Ethvert beboelsesrum skal være mindst 2,50 meter høit fra gulv til tak, i værelser med loft og i spærstuer 2 meter fra gulv til jevnvæg, samt være forsynt med mindst 1 slagvindu. Gulvet i underste etage skal være dobbelt med mellemliggende lag av rap, ler eller anden tør fyld, vægger og vinduer forsvarlig tette.

§ 2. Benyttes kokeovn i beboelsesrum, skal den herefter være forsynt med dampphætte eller anden indretning, der leder dampen ut i det frie.

§ 3. Privet, stald, fæhus og grisehus skal herefter ikke opføres nærmere vaaningshus end 10 meter og ha saadan beliggenhet, at derfra ikke er avløp til vei, gate, bæk eller brønd, hvorfra drikke- eller matvand tages, og at der heller ikke voldes naboen sanitære ulemper. Privet, grisehus og avfaldsdynger skal ikke lægges nærmere vei eller gate end 10 meter. For hver bruker paa gaard eller plass skal være 1 privet. Dettets sæter og gulv skal vaskes mindst 1 gang om uken, og privetbingen, der skal være indklædt, maa mindst hver 8de dag paafyldes torvstrø, kalk eller anden fyld, saa stank undgaaes. Ved bygninger og steder, hvor jevnlig samles mange mennesker — kirker hoteller, losjihus, forsamlingslokaler, jernbanestationer etc. — skal der forefindes hensigtsmessige, for publikum tilgjengelige priveter og urinsteder, der holdes tilbørlig rene og fri for stank.

§ 4. Avfald, feieskarn, skyllevand og anden urenlighet maa ikke henkastes nærmere vaaningshus, vei eller gate end 10 meter. Hvor render benyttes til bortskaffelse av skyllevand, maa disse holdes rene.

§ 5. Enhver bedrift, som i sterkere grad kan forurense luften eller utbrede stank, skal være underkastet helseraadets specielle tilsyn og nærmere bestemmelse.

§ 6. I brønd, bæk, elv eller tjern, hvorfra drikke- eller matvand tages, maa ikke vaskes, spildes nogen slags urenlighet eller foretages noget, hvorved vandet forurenses. Enhver renavandsbrønd skal være stensat eller tømret, overbygget og forsynt med lok til beskyttelse mot overvand og andre forurenninger samt tømmes og renses mindst hvert 3dje aar.

§ 7. Aatsler skal nedgraves paa steder, der ligger fjernt fra bebygget grund og ikke har vandavløp dertil eller til steder, hvorfra vand tages.

§ 8. Al gjødsel og avfaldskjøring paa alfarvei eller gate maa foregaa i tette transportmidler, saa intet spildes, og i tæt bebyggede strøk i tiden fra 1ste juni til 1ste september kun foregaa fra kl. 8 aften til kl. 8 morgen. Helse-raadet avgjør, hvad der gaar ind under «tæt bebyggede strøg».

§ 9. Hvor hotelbedrift drives, skal avfaldet henlægges i lukket bing eller kompost, der maa ligge mindst 15 meter fra beboelseshus, eller i privetbingen. Privetet skal være indrettet med vandtæt kasse eller tønde, der sættes paa vandtæt underlag. Indholdet av disse skal om sommeren daglig, og ellers saa ofte, som behøves, paastrøes klorkalk, kalk eller tør myrjord i tilstrækkelig mængde, saa stank undgaes, samt bortbringes saa ofte at ingen overfyldning sker, og mindst 1 gang hver 14de dag. Privetets sæter og gulv likesom samtlige gulv i hotellets værelser og ganger vaskes — ikke blot feies — i sommermaanedene hver morgen. Gaardsrummet og veien foran hotellet skal til enhver tid holdes rene.

§ 10. Ved sygdomstilfælde, der indtræffer blandt tilreisende i hoteller, gjestgiversteder, losjihus etc., skal verten søke at skaffe sig kundskap om, hvorvidt sykdommen er av smitsom art, og, hvis dette er tilfælde, eller hvor der er tvil, straks gjøre anmeldelse til helse-raadets ordfører.

§ 11. Naar en tuberkuløs syk forandrer bopæl, skal dette anmeldes for helse-raadets ordfører. Anmeldelsen paahviler saavel den syke selv som den, fra hvem han flytter, hvis denne er vidende om sykdommens væsen.

§ 12. Findes bebodd hus eller forsamlingslokale skadelig for sundheten paa grund av fugtighet, urenlighet, overfyldning av mennesker, slet ventilation, mangel paa lys eller lignende, kan helse-raadet paalægge vedkommende at rette manglene inden en given frist og forbyde rummets avbenyttelse, indtil dette er skedd.

§ 13. Lokaler, som stadig eller jevnlig er opholdssted for et større antal mennesker, saasom utsalgssteder, arbeidsrum, bevertningssteder, losjihus, jernbanestationer og lignende, skal altid være forsynt med et tilstrækkelig antal spyttebakker, som daglig tømmes og rengjøres. Likesaa skal spyttebakker i fornødent antal findes anbragt i alle rum, der benyttes som forsamlingslokaler, og saavel gulv som spyttebakker skal vaskes grundig efter møter i lokalene.

§ 14. Ingen bedrift eller næring maa foregaa saaledes, at derved smitsom sykdom kan utbredes. Saaledes maa der i herredet ikke drives handel med utenbygdsfra indførte brukte gang- eller sengklær, uten at der for helse-raadet fremlægges attest for, at de er desinficert. Heller ikke er det handlende tillatt at indpakke matvarer uten i rent papir. Aviser og makulatur maa hertil ikke benyttes.

§ 15. Helse-raadet kan forbyde salg av bedærvede drikke- og matvarer og i fornødent fald besørge samme tilintetgjort. Nærings- eller nydelsesmidler maa ikke for konservering eller andre grunde tilsættes stoffe, som er skadelige for sundheten, eller som kan skjule, at vedkommende vare er bedærvet.

§ 16. Utsalgssteder og opbevaringssteder for kjøt, fisk, melk, brød og andre næringsmidler skal stedse holdes rene, godt luftet, fri for støv og stank, og maa ikke benyttes til soverum eller kjøkken. Heller ikke maa der sammesteds oppbevares andre varer, som kan meddele næringsmidlerne lugt eller smak.

§ 17. Anlæg og reparation av bakeri og slagteri skal anmeldes for helse-raadet paa forhaand. De skal forsynes med cementert gulv, ha panelte og olje-malte vægger og tak. De skal være lyse, stadig holdes rene, godt luftet, fri for støv og stank. Gulvet skal overspyles og vaskes hver dag efter avbenyttelsen. Alt avfald skal lægges i tæt kasse eller lignende og straks bortbringes til et fjernereliggende sted for at nedgraves eller opbrændes. Ben maa ikke opbevares, saa de frembringer stank. Al slagting skal ske inden lukkede døre.

Specielle bestemmelser for de bymæssig bebyggede strøk omkring Randsfjord og de der beliggende fabrikker.

§ 18. I fuldt bebyggede gater paahviler det huseierne, efter nærmere paalæg av helse-raadet, at besørge renholdet av gaterne med tilhørende rendestener, enhver for den til hans tomt støtende del indtil gatens midtlinje.

§ 19. Priveter skal av huseierne inden 2 maaneder efter disse forskrifters approbation indrettes særskilt for hvert hus med flytbare, vandtætte kasser, tønder eller butter til at opta ekskrementerne. Beholderen maa tømmes saa ofte, at ingen overfyldning finder sted, mindst 1 gang hveranden maaned, og forøvrig saa hyppig, det av helse-raadets ordfører paalægges. Mindst 1 gang ukentlig maa indholdet overstrøes med kalk, torvstrø eller lignende, saa stank undgaaes. Mer end 2 familier maa ikke ha privet eller avlukke derav fælles. Paabudet i § 3 om, at priveter ikke maa lægges nærmere vaaningshus m. v. end 10 meter, gjælder ikke for «de bymæssig bebyggede strøk».

§ 20. Sjøpæl og andet avfald skal henlægges i dertil bestemte, lukkede kasser. Gjødsel fra grisehus og binger, stald og fjøs maa komposteres og fjernes saa ofte som for priveterne bestemt. Grisebinger maa jevnlig renses og forsynes med strøelse, saa stank undgaaes.

§ 21. Vand, skyllevand, spildvand, gjødselvand etc. skal utledes i lukket avløp (rende eller rør), der maa godkjendes av helse-raadet. Utilfredsstillende kloakledninger kan helse-raadet paabyde omlagt.

Almindelige bestemmelser.

§ 22. Avvikelse fra vedtægtene kan finde sted, naar helse-raadet finder det nødvendig.

§ 23. Det paahviler helse-raadets medlemmer at paase vedtægtene overholdt samt i tilfælde anmelde overtrædelse for politiet.

Opfyldes ikke nærværende forskrifter, kan helse-raadet derhos foranstalte manglerne avhjulpet for vedkommende overtræders regning.

§ 24. De hittil gjældende sundhetsforskrifter for Jevnaker herred ophæves, saasnart nærværende forskrifter er traadt i kraft.

Løiten herred.

(Kongelig resolution av 15de mars).

Det besluttede tillæg er saalydende:

«Det er forbudt inden herredet at sælge hjemførte brukte gangklær, sengklær eller stoppede møbler, førend disse er rensset paa en av helse-raadet godkjendt maate».

Skjeborg herred.

(Kongelig resolution av 15de mars).

§ 1. Beboelseshus, som herefter opføres eller flyttes, skal sættes paa tør og vel avgrøftet grund, hvorfra matjorden er ført bort. Grundmuren skal være tæt, og, hvor der ikke er kjelder, være forsynt med mindst 2 trækul, og den maa ha en mindstehøide av 30 cm. Undtagelsesvis hvor der er synlig fjeldgrund, kan lavmaalet sættes til 15 cm.

§ 2. Ethvert til beboelse bestemt værelse, som herefter indredes fra nyt av, skal ha en høide av mindst 2,5 m. fra gulv til loft og være forsynt med mindst 1 opslagsvindu. Denne høidebestemmelse gjælder ikke loftetagen. Et saadant vindu skal ogsaa anskaffes i ældre beboelsesrum, inden 6 maaneder efter disse vedtægters approbation.

§ 3. Gulvet i nederste stokverk skal være dobbelt med et mellemlag av hensigtsmæssig tør fyld.

§ 4. I beboelseshus maa ikke kokeovn benyttes, medmindre der er anbragt en indretning til at opfange og bortlede den ved kokning opstaaede damp.

§ 5. Helseraadet kan forbyde beboelse av hus eller værelse, der av mangel paa lys eller luft eller ved fugtighet, urenlighet eller overfyldning av mennesker befindes at være skadelige for sundheten, indtil manglene er avhjulpet.

§ 6. Paa veier og i mellemrummene mellem husene og paa gaardspladsene maa der ikke ophobes søppel eller anden urenlighet; men de maa til enhver tid holdes rene og lugtfri. Hvor forholdene er eller blir bymæssige, kan der paa-bydes anvendelse av søppelkasser.

Hvilke steder, der skal ansees bymæssige, avgjøres av helseraadet.

§ 7. Stald, fjøs, grisehus o. l., som herefter opføres, skal være mindst 5 m. fjernet fra vaaningshus og fra ethvert rum, som benyttes til tilberedelsessted eller opbevaringssted for matvarer og saa langt fra naboeiendom, at denne ikke generes i sanitær henseende. Hvor forholdene er eller begynner at bli bymæssige, gjælder ikke ovenstaaende avstandsbestemmelser, men stald, fjøs, grisehus o. l. maa ikke ha væg eller tak fælles med vaaningshus, matbod eller tilberedelsessted for matvarer.

§ 8. Til ethvert vaaningshus eller for hver opsitter paa en gaard og paa steder, hvor der jevnlig samles et større antal mennesker, skal der være et privet, og til bygninger, der er bestemt til beboelse og til ophold for et større antal mennesker, skal der være et privet for hvert 20 mennesker, der kan antages at benytte samme. Privet maa ikke ha væg eller tak fælles med vaaningshus eller matbod, heller ikke ha avsig til nogen saadan bygning eller til offentlig befærdet vei eller til inntak for matvand eller drikkevand. Det skal derhos anbringes saaledes, at det ikke volder nabo sanitære ulemper. Det skal tømmes saa ofte, at overfyldning ikke finder sted, og der skal ved hensigtsmæssige strømidler sørges for, at der opstaar saa liten stank som mulig. Hvor forholdene er eller begynner at bli bymæssige, skal der ved nybygninger, og hvor helseraadet forlanger det, tillike ved ældre bebyggelse indstandbringes tette murede binger eller tette avskjæringer til at opta urin og ekskrementer fra dyr og mennesker. Saadanne binger skal ha en avstand av 1,5 m. fra naboeiendom, gate eller vei.

§ 9. Medfører næringsbruk eller bedrifter sundhetsskadelig stank, utdunstninger eller forurensninger, skal vedkommende eier eller bruker være forpligtet til at rette sig efter de bestemmelser, som helseraadet paalægger til fjernelse av ulemperne.

§ 10. Gjødningssstoffe eller ildelugtende avfald fra husholdningen maa ikke henkastes i dyngge eller kompost nærmere vaaningshus end 5 m., og der maa ikke

være avsig fra den til steder, hvorfra matvand eller drikkevand hentes, til vaaningshus, matbod, nabo eller vei. Saadanne ansamlinger skal dækket med jord.

§ 11. Brønder eller vandbeholdere, hvorfra matvand eller drikkevand tages, skal holdes fri for forurenninger av ethvert slags, saasom ved tilsig, vask o. s. v. Det samme gjælder bæk eller elv, hvorfra matvand eller drikkevand tages.

§ 12. Helseraadet kan forbyde salg av bedærvede eller sundhetsskadelige føde- og drikkevarer samt av andre varer, der kan medføre skade for sundheten derved, at de indeholder giftige bestanddele, og i fornødent fald paabyde deres tilintetgjørelse. Helseraadet er berettiget til at faa utlevert de til undersøkelsen nødvendige prøver.

§ 13. Slagterier og pølsemakerier skal være forsynt med vandtæt gulv av mursten eller beton, og vægger og tak skal være tætte, glatte og oljemalt. Størst mulig renlighet skal iagttages, og alt avfald skal daglig fjernes. Det er ikke tillatt at indrette binger under slagteriet.

§ 14. Det er forbudt at sælge nærings- og nydelsesmidler, som for konservering eller av andre grunde er tilsat stoffe, som er skadelige for sundheten, eller som kan skjule, at varen er bedærvet.

§ 15. Utsalgssteder, tilberedningssteder og opbevaringssteder for matvarer, saasom kjøt, fisk, melk og brød o. s. v., som skal sælges, skal stedse holdes rene og godt utluftet og maa ikke benyttes til soverum eller til kjøkken. De nævnte varer maa av de handlende ikke opbevares sammen med varer, som kan gi dem usmak.

§ 16. Naar en av tuberkulose i smitsom form lidende person forandrer bopæl, skal skriftlig anmeldelse om flytningen sendes til helseraadets formand av den, fra hvem den syke flytter.

§ 17. Avvikelser fra ovenstaaende vedtægter kan under særegne omstændigheter tilstedes av helseraadet.

§ 18. Det paahviler helseraadets medlemmer at paase disse vedtægter overholdt og i tilfælde av overtrædelse at gjøre anmeldelse til helseraadets formand, som i fornødent fald skal foranledige overtrædelsen paatalt efter loven.

Vik herred.

(Kongelig resolution av 28de mars).

§ 1. Herredet inddeles i kredser, og for hver kreds vælges en tilsynsmand blandt helseraadets medlemmer. Tilsynsmændene pligter at føre tilsyn med, at herredets helseregler gjenneføres og efterlevs. Tilsynsmændene vælges i første møte av helseraadet, efterat nyvalgt herredsstyre har begyndt sin virksomhet, og fungerer til neste valg.

§ 2. Ved opførelse eller flytning av husebygning skal meddelelse derom ske til helseraadets ordfører eller vedkommende helseraadsmedlem, før arbeidet paabegyndes.

§ 3.

- a) Det hus, som opføres, maa ikke ta sollys fra noget andet beboelseshus.
- b) Avstanden fra beboelseshus til stall, fjøs eller andet opholdssted for husdyr samt privet maa ikke være mindre end 6 m. Fra saadant hus maa ikke være tilsig til beboelseshusets grund.

§ 4.

- a) For vaaningshus skal grunden være godt avgrøftet, rensset for muldjord og planert med heldning fra huset for vandavløp.

- b) Grundmur av mindst 30 cm. høide over jorden skal danne bygningens grundlag. Den skal være godt tættet, og hvor der er kjelder ha trækul paa mindst 2 motstaaende sider av muren.
- c) Beboelsesrum skal være mindst 2,25 m. høie og ha mindst ett aapningsvindu. Ethvert gulv i beboelsesrum skal i første etage være dobbelt med mellemliggende lag av pap eller tør fyld.
- d) Kjelderrum skal ha vindu eller anden aapning for luftveksling. Saadant rum maa ikke benyttes til opholdssted for mennesker, med mindre det dertil er godkjendt av helseraadet.
- e) Til ethvert beboelseshus skal der høre privet. Det skal ikke ligge befærdet vei eller vastak nærmere end 10 m., og det maa heller ikke gi tilsig til saadanne steder. Priveterne skal holdes ordentlig rene og jevnlig tilføres strøelse eller andre stoffe, som hindrer utbredelse av stank eller ond lugt. Helseraadet kan efter ansøking tillate anbringelse av privet i beboelseshus efter nærmere bestemmelse, som raadet avgir for hvert enkelt tilfælde. De samme bestemmelser som for priveter med hensyn til avstand og tilsig gjælder ogsaa for gjødningsstoffer og avfallsdynger i det hele.
- f) Foregaar kokning i beboelsesrum, skal ovnen være forsynt med indretning til bortledning av damp.

§ 5. Hest, storfæ, smaafæ, svin eller fjærkræ skal ikke huses i eller under beboelseshus, og heller ikke i rum, der har væg eller tak fælles med vaaningshus eller opbevaringssted for matvarer. Fjøs eller stald maa ikke benyttes som soverum for mennesker.

§ 6. I eller ved brønd, elv, bæk eller andet sted, hvor vand blir tat til husholdningsbruk, maa ikke foregaa vask eller anden forurensning. Enhver brønd skal være lukket, beskyttet mot overvand og bør saavidt mulig renses mindst 1 gang aarlig; privetgjødsel maa ikke spredes vastak eller vand, som fører til saadant, nærmere end 10 m.

§ 7. Ganger, trapper og gulv i beboelseshus skal vaskes mindst en gang ukentlig. I forsamlingsrum, butikker og lignende steder anbringes spyttebakker, der ifylles fugtig sand eller torvstrø og rengjøres hver dag, de er brukt. Plakater med forbud mot spytning paa gulv skal anbringes til opslag. Derhos har huseierne at holde rent samt frit for stank og søle gaardstun og veier rundt husene.

§ 8. Utsalgssteder og dertil knyttede opbevaringsrum for matvarer skal holdes rene og godt luftet og maa ikke benyttes til soverum eller kjøkken. Matvarer, der kan nyttes uten videre tilberedning, maa kun utsælges fra lukkede skap eller beholdere. Paa saadanne steder maa ikke opbevares andre varer, som kan gi fødemidlerne daarlig lugt eller smak. Handlende maa ikke levere matvarer indpakket i aviser eller urent papir. Ethvert saadant utsalgssted skal ha vaskestel, vand og rene haandklær til vask av henderne ved disse varers behandling. Gulv, disk o. lign. i disse utsalgssteder skal hver dag efter endt arbeide rengjøres med vaat klut eller svaber og to ganger ukentlig vaskes med grønsaape og varmt vand. Bedærvede og for helsen skadelige fødemidler maa ikke sælges eller paa anden maate avhændes. Saadanne næringsmidler kan helseraadet beslutte bortskaffet, uskadeliggjort eller tiltetgjort paa vedkommende eiers bekostning.

§ 9. Anlæg og reparation av bakeri, slagteri eller pøsemakeri skal anmeldes for helseraadet. De skal fornyes med cementert gulv, ha panelte, oljemalte vægger og tak. De skal være lyse, luftige, holdes rene og fri for støv og stank. Gulv vaskes ukentlig med grønsaape og varmt vand.

§ 10. Enhver flytning av tæringssyk skal meldes til helseraadets ordfører. Denne pligt paaheviler baade den, fra hvem, og den, til hvem flytning sker.

Rum, benyttet av personer med smitsom sygdom, maa ikke brukes av andre, før rengjøring efter helseraadets regler har fundet sted. Det samme gjelder klær eller andre av den syke brukte gjenstande.

§ 11. Bedrifter, som ved affald, støv, røk, stank, larm eller paa anden maate er til skade for de omboendes helse, har at rette sig efter de paabud, som helseraadet finder det nødvendig at maatte utstede til undgaaelse av de nævnte ulemper. Før nogen saadan bedrift sættes igang, skal plan forelægges helseraadet. Finder dette mangler eller ulemper i sanitær henseende, maa bedriften ikke sættes i verk, før disse er avhjulpet.

§ 12. Foruten hvad der i foranstaaende regler er bestemt, skal der for Vikøren og Lilleøren og andre tæt bebyggede dele av herredet gjælde følgende særbestemmelser:

- a) Huseierne har ved feining til stadighet at holde gaardsrum, smug og veier rene, herunder medregnet hovedveien gjennom strandstedet. Vand eller sølepytter avledes eller paafyldes sten og grus, fjæren holdes fri for avfald.
- b) Priveter og gjødselpladser skal ha tette beholdere og iøvrig være saaledes indrettet, at de ikke ved stank eller paa anden maate er til ulempe for omkringboende.
- c) Skyllevand, feieskarn, avfald eller anden urenlighet maa ikke anbringes i veiens grøfter eller kloakker og heller ikke i stranden eller fjæren eller noget andet sted, hvor det kan være til ulempe eller utbrede stank. Feieskarn, avfald o. l. skal enten brændes eller anbringes i lukkede beholdere, hvis tømning skal foregaa saa hyppig, at ingen overfyldning finder sted. Rengjøring overalt utføres hvert aar i sidste halvdel av mai maaned. Skyllevand og andet, som ikke indeholder faste bestanddele, kan tømmes i sjøen.
- d) Helseraadet kan forbyde kreaturhold eller paabyde indskrænkninger deri, hvis dette medfører stank eller andre sanitære misligheter, som eieren ikke kan eller vil avhjelpe.
- e) Helseraadet bestemmer til enhver tid, hvilke strøk av herredet der skal gaa ind under disse særbestemmelser.

§ 13. Hvor særegne forhold kræver det, kan helseraadet tillate avvikelser fra helsereglene.

§ 14. Overholdes ikke nærværende regler eller andre i medhold derav av helseraadet lovlig fattede beslutninger, kan raadet la det fornødne utføre for vedkommende forsømmeliges regning, likesom overtrædelse av disse forskrifter straffes efter gjældende bestemmelser (se almindelig borgerlig straffelov av 22de mai 1902 § 357).

Rolvsey herred.

(Kongelig resolution av 28de mars).

§ 1. Beboelseshus, som herefter opføres eller flyttes, skal sættes paa tør og vel avgrøftet grund, hvorfra matjorden er ført bort. Grundmuren skal være tæt, og, hvor der ikke er kjelder, forsynt med mindst 2 trækhuul, og den maa ha en mindstehøide av 30 cm.

§ 2. Ethvert til beboelse bestemt værelse, som herefter indredes fra nyt av, skal ha en høide av mindst 2¹/₂ m. fra gulv til loft og være forsynt med mindst 1 opslagsvindu.

Et saadant vindu skal anskaffes ogsaa i ældre beboelsesrum inden 3 maaneder efter disse vedtægters approbation.

§ 3. Gulvet i nederste stokverk skal være dobbelt med et mellemlag av en hensigtsmæssig tør fyld.

§ 4. I beboelseshus maa ikke kokeovn benyttes, medmindre der er anbragt en indretning til at opfange og bortlede den ved kokningen opstaaede damp.

§ 5. Helseraadet kan forbyde beboelse av hus eller værelse, der av mangel paa lys eller luft eller ved fugtighet, urenlighet eller overfyldning av mennesker befindes at være skadelige for sundheten, indtil manglerne er avhjulpet.

§ 6. Paa veier og i mellomrummene mellem husene og paa gaardspladsene maa der ikke ophobes søppel eller anden urenlighet; men de maa til enhver tid holdes mest mulig rene og lugtfri. Døde dyr maa ikke henslænges utildækket, men nedgraves mindst 0,80 m. under jordflaten.

Hvor forholdene er eller begynner at bli bymæssige, kan der paabydes anvendelse av søppelkasse.

Hvorvidt et sted eller strøk er eller begynner at bli bymæssig, avgjøres av helseraadet.

§ 7. Stald, fjøs, grisehus og lignende, som herefter opføres, skal være mindst 5 m. fjernet fra vaaningshus og fra ethvert rum, som benyttes til tilberedelsessted eller opbevaringssted for matvarer, og saa langt fra naboeiendom, at denne ikke generes i sanitær henseende.

Hvor forholdene er eller begynner at bli bymæssige gjelder ikke ovenstaaende avstandsbestemmelser; men stald, fjøs, grisehus og lignende maa ikke ha væg eller tak fælles med vaaningshus, matbod eller tilberedningssted for matvarer.

§ 8. Til ethvert vaaningshus eller for hver opsitter paa en gaard og paa steder, hvor der jevnlig samles et større antal mennesker, skal der være et vandhus, og til bygninger, der er bestemt til beboelse eller opphold for et større antal mennesker, skal der være et vandhus for hvert 20 mennesker, der kan antages at benytte samme.

Vandhus maa ikke ha væg eller tak fælles med vaaningshus eller matbod, heller ikke ha avsig til nogen saadan bygning eller til offentlig befærdet vei eller til indtak for mat- eller drikkevand. Det skal derhos anbringes saaledes, at det ikke volder nabo sanitær ulempe. Det skal tømmes saa ofte, at overfyldning ikke finder sted, og der skal ved hensigtsmæssige strømidler sørges for, at der oppstaar saa liten stank som mulig. Hvor forholdene er eller begynner at bli bymæssige, skal der ved nybygninger, og hvor helseraadet forlanger det, tillike ved ældre bebyggelse, istandbringes tette, murede binger eller tette avskjæringer til at opta urin og ekskrementer fra dyr og mennesker. Saadanne binger skal ha en avstand av 1,5 m. fra naboeiendom, gate eller vei og maa ikke ha uttak til nabo, gate eller vei.

§ 9. Medfører næringsbruk eller bedrifter sundhetsskadelig stank, utdunstninger eller forurensninger, skal vedkommende eier eller bruker være forpligtet til at rette sig efter de bestemmelser, som helseraadet paalægger til fjernelse av ulemperne.

§ 10. Gjødningstoffer eller ildelugtende avfall fra husholdningen maa ikke henkastes i dyngge eller kompost nærmere vaaningshus end 10 m., og der maa ikke være avsig fra den til steder, hvorfra mat- eller drikkevand hentes, eller til vaaningshus, matbod, nabo eller vei. Saadanne ansamlinger dækkes med jord.

§ 11. Brønder eller vandbeholdere, hvorfra mat- eller drikkevand tages, skal holdes fri for forurensninger av ethvert slags, saasom ved tilsig, vask o. s. v. Det samme gjelder bæk eller elv, hvorfra mat- eller drikkevand tages.

§ 12. Helseraadet kan forbyde salg av bedærvede eller sundhetsskadelige føde- og drikkevarer, samt av andre varer, der kan medføre skade for sundheten,

derved, at de indeholder giftige bestanddele, og i fornødent fald paabyde deres tilintetgjørelse.

Helseraadet er berettiget til at faa utlevert de til undersøkelsen nødvendige prøver.

§ 13. Slagterier og pøsemakerier skal være forsynt med vandtæt gulv av muisten eller beton, og vægger og tak skal være tette, glatte og oljemalt.

Størst mulig renlighet skal iagttages, og alt avfald skal hver dag fjernes. Det er ikke tillatt at indrette binger under slagteriet.

§ 14. Det er forbudt at sælge nærings- og nydelsesmidler, som for konservering eller av andre grunde er tilsat stoffe, som er skadelige for sundheten eller som kan skjule, at varen er bedærvet.

§ 15. Utsalgssteder, tilberedningssteder og opbevaringssteder for matvarer, saasom kjøf, fisk, melk, brød o. s. v. som skal sælges, skal stedse være rene og godt utluftet og maa ikke benyttes til soverum eller til kjøkken.

De nævnte varer maa av de handlende ikke opbevares sammen med varer, som kan gi dem usmak.

§ 16. Naar en av tuberkulose i smitsom form lidende person forandrer bopæl, skal skriftlig anmeldelse om flytningen sendes til helseraadets formand av den, fra hvem den syke flytter.

§ 17. Avvikelser fra ovenstaaende vedtægter kan under særegne omstændigheter tilstedes med helseraadets tilladelse.

§ 18. Det paahviler helseraadets medlemmer at paase disse vedtægter overholdt og i tilfælde av overtrædelse at gjøre anmeldelse til helseraadets formand, som i fornødent fald skal foranledige overtrædelsen paatalt efter loven.

Sarpsborg by.

(Kongelig resolution av 26de april).

Tillægget er saalydende:

«Det er forbudt at sælge nærings- eller nydelsesmidler, som for konservering eller av andre grunde er tilsat stoffe, som er skadelige for sundheten, eller som kan skjule, at varen er bedærvet.»

Eid herred.

(Kongelig resolution av 26de april).

Almindelige forskrifter med hensyn til sundhetsvæsenet paa strandstedet Nordfjordeid (brandkommunen).

I. Naar nogen agter at opføre eller flytte husebygning, har han derom at gjøre anmeldelse til nærmeste medlem av helseraadet og forøvrig at iagttå følgende:

- a) Grunden, hvorpaa vaaningshus opføres, skal være tør og tilstrækkelig avgrøftet for grund og overvand.
- b) Bygningen skal overalt hvile paa en forsvarlig tæt og, hvor der ikke er kjelder, med mindst 2 trækhul forsynt grundmur, der intetsteds maa være lavere end 20 cm. over grunden.

c) Ethvert beboelsesrum, undtagen i kvistleiligheter, skal være mindst 2,50 m. høit fra gulv til loft og ha mindst 1 vindu, der kan aapnes.

II. Naar der ikke er anledning til at opbevare melk eller andre matvarer i særskilt rum, maa de i beboelsesrum kun opbevares i lukket skap eller hylde med forhæng.

III. Avfald, skyllevand og anden urenlighet fra husene maa anbringes i gjødsel- eller vandhusbingen eller slaaes i sjøen — ikke blot i stranden. Vandhus-, grisehus- og gjødselbinger skal ha tætte beholdere. Hvis der fra disse forarsakes stank, der generer naboerne, og derpaa ikke kan raades bod, kan helse-raadet beordre dem sløifet eller flyttet. Blod og avfald fra slagterierne maa ikke anbringes saaledes, at det volder stank. Ethvert vaaningshus skal ha et vandhus, som ikke maa ha væg fælles med noget vaaningshus eller ha avløp til et saadant.

IV. Fra uthus, vandhus eller afvaldsdynger maa der ikke ske tilsig til hus-tomt, vei, brønd eller andre steder, hvorfra drikkevand tages til mennesker eller dyr.

V. Transport av gjødsel og afvaldsstoffe skal i sommertiden ske i beholdere, der er saa tætte, at der intet av betydenhet spildes. Huseierne skal være forpligtet til at holde gaten ren, saalangt vedkommendes tomt rækker. Det forbydes at benytte gaten som holdeplads for hester.

VI. Hester, kjø, svin, faar, gjeter og høns maa ikke ha stadig tilhold under vaaningshus eller i rum, der har tak eller væg fælles med vaaningshuset.

VII. Brønd eller opkomme, hvorfra drikkevand tages, maa ikke forurenses med vask eller anden urenlighet. Det samme gjælder bæk eller mindre elv ovenfor det sted, hvorfra drikkevand tages. Enhver renvandsbrønd, der ikke er større end 2 m. i hver kant, skal være stensat eller tømret, overbygget eller forsynt med lok til beskyttelse mot overvand og andre forurensninger, samt tømmes og renses om mulig hvert andet aar.

VIII. Finder helseraadet, at noget bebodd hus, arbeids- eller forsamlingsrum er skadelig for sundheten ved fugtighet, urenlighet, overfyldning av mennesker, mangel paa lys eller luft, kan helseraadet forbyde husets eller rummets avbenyttelse, indtil de forefundne mangler er avhjulpet.

IX. Naar en tæringssyk forandrer bopæl, skal skriftlig anmeldelse om flytning sendes helseraadets ordfører av den, fra hvem den syke flytter.

X. Handlere, som driver forretning med kjøt, fisk, melk, brød og andre næringsmidler, skal stedse holde de til forretningene benyttede lokaler rene, godt luftet, fri for støv og stank. Lokalerne maa ikke benyttes til soverum eller kjøkken, og der maa ikke i dem opbevares andre varer, som kan meddele næringsmidlerne lugt eller stank. Heller ikke maa der til indpakning av matvarer anvendes aviser, urent papir eller andet urent indpakningsmateriale.

XI. Anlæg og reparation av bakeri og slagteri skal anmeldes for helseraadet paa forhaand. De skal være lyse, stadig holdes rene, godt luftet, fri for støv og stank. Gulvet skal overspyles eller vaskes hver dag efter avbenyttelsen. Avfald fjernes straks og paakastes jord eller anden fyld.

XII. Næringsbruk og bedrifter, der medfører for sundheten skadelige utdunstninger eller forurensninger, skal være undergit helseraadets tilsyn, og skal vedkommende eier eller bruker være forpligtet til at rette sig efter de bestemmelser, som av helseraadet maatte gives til forebyggelse eller fjernelse av sundhetsfarlige ulemper.

XIII. Helseraadet kan forbyde salg av bedærvede og sundhetsskadelige nærings- og nydelsesmidler samt av bruksgjenstande som tøier, tapeter m. v., som kan være farlige for sundheten derved, at de indeholder giftige bestanddele. Helseraadet er i det øiemed berettiget til at forlange utlevert fornødne prøver, likesom det, om det ansees paakrævet, kan paabyde varen tilintetgjort uten erstatning til eieren.

XIV. Avvikelser fra samtlige foran omhandlede vedtægter kan under særegne omstændigheder ske med helseraadets tilladelse.

XV. Det paahviler helseraadets medlemmer at paase disse forskrifters overholdelse og i tilfælde av overtrædelse at gjøre anmeldelse derom til helseraadets ordfører, der i fornødent fald kan foranledige overtrædelsen paatalt efter loven. Opfyldes ikke nærværende forskrifter, kan helseraadet ogsaa foranstalte manglerne avhjulpet for vedkommende overtræders regning.

XVI. Et eksemplar av nærværende forskrifter blir at opslaa i kommune-lokalet og forøvrig paa dertil skikkede steder.

Almindelige forskrifter med hensyn til sundhetsvæsenet i
Eid herred med undtagelse av strandstedet
Nordfjordeids brandkommune.

I. Naar nogen agter at opføre eller flytte husbygning, har han derom at gjøre anmeldelse til nærmeste medlem av helseraadet og forøvrig at iagttå følgende:

- a) Avstanden mellem vaaningshus og uthus skal være mindst 8 mtr.
- b) Grunden, hvorpaa vaaningshus opføres, skal være tør og tilstrækkelig avgrøftet for grund- og overvand.
- c) Bygningen skal overalt hvile paa en forsvarlig tæt og, hvor der ikke er kjelder, med mindst 2 trækul forsynt grundmur, der intetsteds maa være lavere end 20 ctm. over grunden.
- d) Ethvert beboelsesrum, undtagen i kvistleiligheter, skal være mindst 2,5 mtr. høit fra gulv til loft og ha mindst 1 vindu, der kan aapnes.

II. Naar der ikke er anledning til at opbevare melk eller andre matvarer i særskilt rum, maa de i beboelsesrum kun opbevares i lukket skap eller hylde med forhæng.

III. Avfald, skyllevand eller anden urenlighet fra husene skal ikke tillates kastet utenfor stuedøren, men anbringes i gjødsel- eller vandhusbingen eller lægges i en særskilt bing eller dyng. Disse maa ikke ligge nærmere eget eller anden mands vaaningshus end 8 mtr. De skal ha sin beliggenhet enten ved uthusene eller bak vaaningshuset. De skal tømmes hver vaar og forøvrig saa ofte, at stank undgaaes. Aatsler skal nedgraves i jorden paa et avsides sted og i en tilstrækkelig dybde, mindst $\frac{3}{4}$ mtr. under jordoverflaten

IV. Fra uthus, vandhus eller avfaldsdynger maa der ikke ske tilsig til hustomt, vei, brønd eller andre steder, hvorfra drikkevand tages til mennesker eller dyr.

V. Til ethvert vaaningshus skal der indrettes et vandhus, der maa ha sin beliggenhet enten ved uthusene eller bak vaaningshuset og ikke ligge nærmere anden mands hus, offentlig eller privat vei end 8 mtr.

VI. Hester, kjøer, svin, faar, gjeter og høns maa ikke ha stadig tilhold under vaaningshus eller i rum, der har tak eller væg fælles med vaaningshuset.

VII. Brønd eller opkomme, hvorfra drikkevand tages, maa ikke forurennes ved vask eller urenlighet. Det samme gjælder bæk eller mindre elv ovenfor det sted, hvorfra drikkevand tages. Enhver renvandsbrønd, der ikke er større end 2 meter i hver kant, skal være stensat eller tømret, overbygget og forsynt med lok til beskyttelse mot overvand og andre forurensninger, samt tømmes og renses om mulig hvert 2det aar.

VIII. Finder helseraadet, at noget bebodd hus, arbeids- eller forsamlingsrum er skadelig for sundheten ved fugtighet, urenlighet, overfyldning av mennesker, mangel paa lys eller luft, kan helseraadet forbyde husets eller rummets avbenyttelse, indtil de forefundne mangler er avhjulpet.

IX. Naar en tæringssyk forandrer bopæl, skal skriftlig anmeldelse om flytning sendes helseraadets ordfører av den, fra hvem den syke flytter.

X. Handlende, som driver forretning med kjøt, fisk, melk, brød og andre næringsmidler, skal stedse holde de til forretningerne benyttede lokaler rene, godt luftet, fri for støv og stank. Lokalene maa ikke benyttes til soverum eller kjøkken, og der maa ikke i dem opbevares andre varer, som kan meddele næringsmidlerne lugt eller stank. Hellerikke maa der til indpakning av matvarer anvendes aviser, urent papir eller andet urent indpakningsmateriale.

XI. Anlæg og reparation av bakeri og slagteri skal anmeldes for helseraadet paa forhaand. De skal være lyse, stadig holdes rene, godt luftet, fri for støv og stank. Gulvet skal overspyles eller vaskes hver dag efter avbenyttelsen. Avfald fjernes straks og paakastes jord eller anden fyld.

XII. Næringsbruk og bedrifter, der medfører for sundheten skadelige utdunstninger eller forurensninger, skal være undergit helseraadets tilsyn, og skal vedkommende eier eller bruker være forpligtet til at rette sig efter de bestemmelser, som av helseraadet maatte gives til forebyggelse eller fjernelse av sundhetsfarlige ulemper.

XIII. Helseraadet kan forbyde salg av bedærvede og sundhetsskadelige nærings- og nydelsesmidler samt av bruksgjenstande som tøier, tapeter m. v., som kan være farlige for sundheten derved, at de indeholder giftige bestanddele. Helseraadet er i det øiemed berettiget til at forlange utlevert fornødne prøver, likesom det, om det ansees paakrævet, kan paabyde varen tilintetgjort uten erstatning til eieren.

XIV. Avvikelser fra samtlige foran omhandlede vedtægter kan under særegne omstændigheter ske med helseraadets tilladelse.

XV. Det paahviler helseraadets medlemmer at paase disse forskrifters overholdelse og i tilfælde av overtrædelse at gjøre anmeldelse derom til helseraadets ordfører, der i fornødent fald kan foranledige overtrædelsen paatalt efter loven. Opfyldes ikke nærværende forskrifter, kan helseraadet ogsaa foranstalte manglerne avhjulpet for vedkommende overtræders regning.

XVI. Et eksemplar av nærværende forskrifter blir at opslaa i kommunelokalet og forøvrig paa dertil skikkede steder.

Ullensvang herred.

(Kongelig resolution av 26de april).

1. Helseraadet skal særlig ha sin opmerksomhet henvendt paa forretninger, hvor næringsmidler tilberedes, opbevares og forhandles, saasom melkeutsalg, meierier, bakerier, slagterier og kjøtutsalg, butikker, hvor næringsmidler haves til utsalg, frugtutsalg, kafeer, losjhus, dampskibsekspeditioner m. fl.

Det skal være paabudt:

- a) at melken (og melkekarene) behandles med yderste renlighet og ikke opbevares i beboelsesrum uten i dækkede hylder eller lukkede kar; at den melkende saapevasker henderne og avtørrer koens yver og spener samt bruker rent forklæ. Ved sygdom blandt husstand eller besætning, hvor fare for melkens renhet kan befryktes, skal melkeleveransen stanses og forholdet forsvarlig undersøkes,
- b) at i bakerier gulv, vægger og tak likesom alt inventar holdes omhyggelig rent; inventar og gulv vaskes efter hver bakning. Bakeren skal ha bekvem adgang (vaskestel i selve rummet) til saapevaskning av hænder og armer

under arbeidet og være iført ren, hvit overklædning, der ikke maa benyttes utenfor bakeriet. Varene skal være opbevart i skap eller hylder med rene forhæng, saaat de ikke utsættes for støv, fluer eller berøring, og handelen skal foregaa i særskilt (ikke beboelses-) rum, likesom ingen uvedkommende bør ha adgang til bakeriets arbeidsrum. I bakerierne er tobaksbruk av enhver art forbudt,

- c) at lignende renlighetshensyn blir at iagttatt spesielt i melkeutsalg, kjøt- og fiskeutsalg samt i butikker av den ovennævnte beskaffenhet, hvor næringsmidlerne skal opbevares i særskilte rum, saa at de ikke kan skjæmmes ved lugt, støv eller berøring av andre varer, og rummene skal ved hyppig vaskning holdes rene, likesom ogsaa her betjeningen skal ha let adgang til saapevaskning av hænderne under behandlingen. Til næringsmidlers indpakning skal alene benyttes rent pakpapir (ikke aviser). I alle de nævnte forretninger er det strengt forbudt at spytte andetsteds end i med vand halvfylte spyttebakker, der skal være anbragt paa let synlige og tilgjængelige steder; spyttebakkerne maa tømmes og gulvene vaskes (ikke feies) hver morgen,
- d) at der paa dampskibsekspeditioner ved iland- og ombordbringelse av næringsmidler som melk, mel, brød, kjøt, fisk, smør, frugt o. s. v. tages alle mulige renlighetshensyn, idet der sørges for, at bryggepladsen gjøres ren for hvert anløp, og at rene presenninger i størst mulig utstrækning anvendes saavel til underlag som overdækning, hvor dette slags varer kan lide skade ved tilsmudsning. Næringsmidler skal heller ikke henstaa længere end nødvendig paa bryggen, men snaarest mulig anbringes i ekspeditionens oplagsrum i dertil bestemte rum, der ogsaa skal holdes rene til dette bruk,
- c) at til næringsmidlers befordring fra og til forretninger og dampskibsekspeditioner skal benyttes ren overdækning og rene transportmidler.

2. Det skal være forbudt at fremstille eller sælge bruslimonader og safter, hvortil er benyttet saccharin eller andre kunstige søtstoffer, skummidler eller tjærefarvestoffer. Nærings- og nydelsesmidler maa ikke for konservering eller av andre grunde tilsættes stoffer, som ansees skadelige for sundheten eller skjuler, at varen er bedærvet.

3. Helseraadet kan forbyde, at der omkring brønde eller langs vandløp, hvorfra drikkevand tages, gjødsles med kreaturgjødsel indenfor 5 meters afstand og med privatgjødsel indenfor 10 meters afstand, og helseraadet kan paabyde, at fornemmelig ved tettere bebyggelse og langs alfarvei før spredningen, særlig til privatgjødsel, sættes torvstrø eller lignende stoffer for at hindre generende stank.

4. I henhold til lov av 8de mai 1900 § 3 og lov av 16de mai 1860 § 4 og 11 skal tæringssykes flytning anmeldes til helseraadets ordfører saavel fra den husstyrer, hvorfra som den, hvortil han flytter.

5. Fartøier med besætning, der henligger inden herredet, er med hensyn til sundhetsforholdene underkastet herredets sundhetsforskrifter.

Id herred.

(Kongelig resolution av 10de mai).

§ 1. Beboelseshus, som herefter opføres eller flyttes, skal sættes paa tør og vel avgrøftet grund, hvorfra matjorden er ført bort. Grundmuren skal være tæt, og, hvor der ikke er kjelder, forsynt med mindst 2 trækul, og den maa ha en mindstehøide av 30 cm.

§ 2. Ethvert til beboelse bestemt værelse, som herefter indredes fra nyt av, skal ha en høide av mindst 2,30 m. fra gulv til loft og være forsynt med mindst 1 opslagsvindu.

Et saadant vindu skal anskaffes ogsaa i ældre beboelsesrum inden 3 maaneder efter disse vedtægters approbation.

§ 3. Gulvet i nederste stokverk skal være dobbelt med et mellemlag av en hensigtsmæssig tør fyld eller impregnert pap.

§ 4. I beboelseshus maa ikke kokeovn benyttes, medmindre der er anbragt en indretning til at opfange og bortlede den ved kokningen opstaaede damp.

§ 5. Helseraadet kan forbyde beboelse av hus eller værelse, der av mangel paa lys eller luft eller ved fugtighed, urenlighet eller overfyldning av mennesker befindes at være skadelig for sundheten, indtil manglene er avhjulpet.

§ 6. Paa veier og i mellemrummene mellem husene og paa gaardspladsene maa der ikke ophobes søppel eller anden urenlighet; men de maa til enhver tid holdes mest mulig rene og lugtfri.

Hvor forholdene maatte begynde at bli bymæssige samt ved større arbeiderbaraker eller lignende, kan der paabydes anvendelse av søppelkasse.

§ 7. Stald, fjøs, grisehus og lignende, som herefter opføres, skal være mindst 5 m. fjernet fra vaaningshus og fra ethvert rum, som benyttes til tilberedelsessted eller opbevaringssted for matvarer.

Denne § gjælder ikke, hvor forholdene begynder at bli bymæssige; men stald, fjøs, grisehus og lignende maa ikke ha væg eller tak fælles med vaaningshus, matbod eller tilberedelsessted for matvarer.

§ 8. Til ethvert vaaningshus eller for hver opsitter paa en gaard og paa steder, hvor der jevnlig samles et større antal mennesker, skal der være et vandhus, og til bygninger, der er bestemt til beboelse eller ophold for et større antal mennesker, skal der være et vandhus for hver 20 mennesker, der kan antages at benytte samme.

Vandhus maa ikke ha væg eller tak fælles med vaaningshus eller matbod, heller ikke ha avsig til nogen saadan bygning eller til offentlig befærdet vei eller til indtak for mat- eller drikkevand. Det skal derhos anbringes saaledes, at det generer nabo mindst mulig.

Det skal tømmes saa ofte, at overfyldning ikke finder sted, og der skal ved hensigtsmæssige strømidler sørges for, at der opstaar saa liten stank som mulig.

Hvor forholdene maatte begynde at bli bymæssige, skal der ved nybygninger, og hvor helseraadet forlanger det, tillike ved ældre bebyggelse istandbringes tette murede binger eller tette avskjæringer til at opta urin og ekskrementer fra dyr og mennesker. Saadanne binger skal ha en avstand av 1,5 m. fra naboeiendom, gate eller vei og maa ikke ha uttak til nabo, gate eller vei.

Det er forbudt paa strækningen mellem Femsjøen og Fredrikshald at indrette avløp til elv eller bæk fra kompost eller gjødselbinger; likesaa fra lokum, medmindre der anlægges et av helseraadet godkjendt renseanlæg som mellemlid.

§ 9. Medfører næringsbruk eller bedrifter stank eller skadelige utdunstninger eller forurensninger, skal vedkommende eier eller bruker være forpligtet til at rette sig efter de bestemmelser, som helseraadet paalægger til fjernelse av ulemperne.

§ 10. Gjødningstoffer eller ildelugtende avfald fra husholdningen maa ikke henkastes i dyngge eller kompost nærmere vaaningshus end 10 m., og der maa ikke være avsig fra den til steder, hvorfra mat- eller drikkevand hentes, eller til vaaningshus, matbod, nabo eller vei. Saadanne ansamlinger skal dækkes med jord til undgaaelse av stank.

§ 11. Brønde eller vandbeholdere, hvorfra mat- eller drikkevand tages, skal holdes fri for forurensninger av ethvert slags, saasom ved tilsig, vask osv. Det samme gjælder bæk eller elv, hvorfra mat- eller drikkevand tages.

§ 12. Helseraadet kan forbyde salg av bedærvede eller sundhetsskadelige føde- og drikkevarer samt av andre gjenstande, der kan medføre skade for sundheten derved, at de indeholder giftige bestanddele, og i fornødent fald paabyde deres tilintetgjørelse.

Helseraadet er berettiget til at faa utlevert de til undersøkelsen nødvendige prøver.

§ 13. Slagterier og pøsemakerier skal være godt ventilert. De skal være forsynt med vandtæt gulv av mursten eller beton, og vægger og tak skal være tette og oljemalt.

Størst mulig renlighet skal iagttages, og alt avfald skal hver dag fjernes. Det er ikke tillatt at indrette binger under slagteriet.

Ophængt kjøt skal henge frit fra væggen.

§ 14. Utsalgssteder, tilberedningssteder og opbevaringssteder for matvarer, saasom kjøt, fisk, melk, brød osv. skal stedse holdes rene og godt utluftet og maa ikke benyttes til soverum eller til kjøkken.

§ 15. Naar en av tuberkulose i smitsom form lidende person forandrer bopæl, skal skriftlig anmeldelse om flytningen sendes til helseraadets formand av den, fra hvem den syke flytter.

§ 16. Avvikelser fra ovenstaaende vedtægter kan under særegne omstændigheter tilstedes med helseraadets tilladelse.

§ 17. Det paahviler helseraadets medlemmer at paase disse vedtægter overholdt og i tilfælde av overtrædelse at gjøre anmeldelse til helseraadets formand, som i fornødent fald skal foranledige overtrædelsen paaltalt efter loven.

Ullensaker herred.

(Kongelig resolution av 31te mai).

Tillægget er saalydende:

«Butikker og utsalgssteder for næringsmidler skal holdes rene og godt utluftet. Spytning paa gulvet skal være forbudt, og spyttebakker skal forefindes i tilstrækkelig antal; disse maa være omtrent halvfyldt av torvstrø eller sagmug, hakket granbar eller bruse, og de maa rengjøres hver dag, efterat indholdet er opbrændt. Handlende maa ikke indpakke matvarer i aviser eller urent papir. Det maa ikke tillates kjøperne at rote i brødkasser, skuffer eller hylder paa egen haand. Ombringelse av matvarer, spesielt brødvarer og kjøt, maa alltid finde sted i kasse med lok eller paa anden betryggende maate. I butikker skal alltid forefindes rent vaskevand, saape og rent haandklæde. Ved maaling og veining av varer maa den størst mulige forsigtighet og renlighet iagttages».

Time herred.

(Kongelig resolution av 31te juli).

I. Naar nogen agter at opføre eller flytte husbygning, har han paa forhaand at anmelde dette til et medlem av helseraadet og iøvrig at iagttå følgende:

- a) Avstanden mellom vaaningshus og uthus skal være mindst 10 m.

- b) Grunden, hvorpaa vaaningshus skal opføres, maa være tør og tilstrækkelig avgrøftet for grundvand og overvand. Matjorden skal være fjernet.
- c) Vaaningshus skal hvile paa undermur, som, i tilfælde der ikke er kjelder, skal være forsynt med tilstrækkelige lufthuller. Grundmurens høide maa mindst være 30 cm. over jorden, og avstanden fra grunden under huset til nederste stokverk skal mindst være 60 cm.
- d) Høiden i beboelsesrum skal være mindst 2,25 m. fra gulv til underkant av loftsbjelkerne.

I ethvert rum skal vindusflaten være mindst $\frac{1}{12}$ av gulvflaten, og mindst 1 vindu i hvert rum skal med lethed kunne aapnes og lukkes.

II. Kokeovn i beboelsesrum skal ha en saadan indretning, at dampen fuldstændig opfanges og ledes ut i fri luft.

III. Matvarer maa i beboelsesrum kun opbevares i lukkede skap, og aldrig hvor syke opholder sig.

IV. Avfald, skyllevand og anden urenlighet fra husene maa ikke kastes utenfor dørene, men anbringes i binger eller dynger. Disse maa ikke anbringes vaaningshus, nabogrund eller offentlig vei nærmere end 10 m.

Samme bestemmelse gjælder ogsaa for lokum og gjødseeloplag.

Fra uthus, gjødselebinger og avfaldsdynger maa der ikke være sig til hus-tomt, vei eller steder, hvor drikkevand tages til mennesker eller dyr.

Al vask er forbudt i brønde eller steder, hvor drikkevand tages.

V. Kreaturer eller fjærkræ maa ikke ha tilhold i eller under vaaningshus.

VI. Utsalgssteder for matvarer skal være lyse, luftige og godt ventilerte. Varer, der utbreder stank eller tilfører matvarer usmak, maa ikke opbevares i samme rum som matvarer.

Ved paafylning og stel av petroleumslamper maa utvises den største forsigtighet, saa ikke matvarer tilsoles.

Petroleum maa ikke tappes fra fat i butik.

Prøver av varer kan av helseraadet forlanges uttat til undersøkelse.

Nærings- og nydelsesmidler maa ikke for konservering eller av andre grunde tilsettes stoffe, som ansees skadelige for sundheten, eller som kan skjule, at vedkommende vare er bedærvet.

Matvarer, som er bedærvet eller sundhetsskadelige, maa ikke sælges og kan av helseraadet besørge tilintetgjort paa eierens bekostning.

VII. Bakerier og slagterier skal være undergit helseraadets kontrol. De skal altid holdes rene, fri for støv og stank.

Avfald skal fjernes, saa ofte helseraadet finder det paakrævet.

VIII. Bedrifter, der medfører for sundheten skadelige utdunstninger eller forurensninger, skal være forpligtet til at rette sig efter de bestemmelser, som av helseraadet maatte gives for at forebygge eller fjerne sundhetsskadelige ulemper.

IX. Ethvert fjøs maa holdes saa lyst, rent og ventilert som mulig. Mindst en gang aarlig maa hele fjøset vaskes rent eller kalkes. Foring og gjødselutkastning maa ikke ske under melkningen eller like foran denne.

Koens jur. maa avtørres med en tør klut før melkningen. Er det tilsølet, maa det vaskes, men bakefter tørres godt.

Hænderne vaskes og tørres efter melkningen av hver ko.

Siling av melk skal foretages paa et saa rent og luftig sted som mulig. Silen maa være absolut ren.

Melkespand maa ikke benyttes til ting, som kan gi melken avsmak.

Melken skal opbevares saa kjølig som mulig og saaledes, at den ikke forurenses av støv eller smuds.

X. For Time bygningskommune gjælder den almindelige bygningslov, hvor dens regler ikke er i overensstemmelse med disse vedtægter. Endvidere gjælder for nævnte strøk følgende bestemmelser:

- a) Enhver huseier er forpligtet til, naar det av helseraadet forlanges, at lede skyllevand væk fra sine hus i lukket kloak i en længde av indtil 32 m.
- b) Gjødelskjøring maa kun foregaa i tætte, med lok forsynte kasser, saa intet spildes. Tømning av binger og kjøring av gjødsel maa i maanederne mai, juni, juli og august ikke foregaa før kl. 9 aften og ikke senere end kl. 7 morgen.
- c) Avfald og bøss fra husene maa kun anbringes i binger eller tætte bøsskasser med lok, der tømmes saa ofte, at stank ikke opstaar.

XI. Helseraadet kan under særegne omstændigheter dispensere fra disse vedtægter.

XII. Det paahviler helseraadets medlemmer at paase, at disse vedtægter overholdes og i tilfælde overtrædelse at gjøre anmeldelse til helseraadets ordfører, der i fornødent fald skal foranledige overtrædelserne paatalt efter loven. Forpligtelse til at paase vedtægtene overholdt for Time bygningskommunes vedkommende paahviler ogsaa det der ansatte politi.

Opfyldes ikke nærværende vedtægter, kan helseraadet la manglene avhjelpe for overtræderens regning.

Hammerfest by.

(Kongelig resolution av 31te juli).

Kapitel I.

Den offentlige renlighet.

§ 1. De inden byen beliggende offentlige pladser, gater og veier med tilhørende fortauger, rendestener og grøfter skal, naar jorden ikke er dækket av sne, rengjøres saa ofte, som stadsingeniøren finder dette paakrævet. Under rengjøringen skal der foretages oversprøytning med vand for at hindre ophvirvlen av støv. Dette renhold utføres av kommunen.

Portrum, gaardspladser samt ubebyggede tomter og sjøgrunder skal av eierne holdes tilbørlig rene og fri for stank.

§ 2. Feieskarn, aske, kjøkkenavfald, skyllevand og anden urenlighet maa ikke utkastet paa gater, veier, offentlige pladser eller i fjæren. Heller ikke maa ildelugtende stoffe spildes eller henlægges paa disse steder. Ethvert hus skal være forsynt med en eller flere tætte kasser eller tønder med lok, hvor alt ikke flydende avfald anbringes. — Antal og størrelse av disse beholdere bestemmes av helseraadet. — De hensættes i gaardsrummet, og huseieren skal sørge for tømning i betimelig tid og bortføre indholdet, som i de til enhver tid gjældende politi-vedtægter bestemt. Helseraadet kan paabyde tømning og desinfektion av beholderne, naar det finder den paakrævet.

Kapitel II.

Priveter og gjødselbinger.

§ 3. Ethvert hus eller enhver eiendom, hvor mennesker opholder sig stadig, skal være forsynt med priveter av tilstrækkelig størrelse og antal efter helseraadets skjøen.

§ 4. Ældre priveter, der findes at være saaledes indrettet eller beliggende, at de spreder stank eller kan medføre sundhetsskadelige følger, kan av helse-raadet fordres forandret eller helt sløifet inden en av dette fastsat frist.

§ 5. Tønning av priveter og binger skal foretages saa ofte som fornødent for at undgaa overfyldning og stank og mindst to ganger aarlig (vaar og høst). Indholdet skal bortføres som i de til enhver tid gjældende politivedtægter paabudt. Forøvrig kan helse-raadet naarsomhelst paabyde tønning og desinfektion, naar særegne forhold gjør det fornødent.

Kapitel III.

O m k r e a t u r h o l d.

§ 6. Stald, fjøs, grisehus og lignende rum skal ha fornøden tilgang paa lys og luft samt være saaledes beliggende og indrettet, at stank ikke derfra utbreder sig til beboede rum, opbevarings- og tilberedelsessteder for næringsmidler, til nabo, gate eller befærdet plads.

Der skal være sørget for, at dyrenes urin og ekskrementer ikke trænger ned i grunden, og der skal til at opfange disse findes binger eller andre beholdere med vandtætte væggen og bund og med tætsluttende overdække eller dør. Bingerne eller beholderne skal endvidere være uten avløp og saaledes indrettet, at de let kan tømmes og renses.

Hvor ældre gaarder med kreaturhold ikke har binger av den her omhandlede beskaffenhet, skal saadanne tilveiebringes inden 3 aar efter disse vedtægters ikrafttræden. Dog kan helse-raadet, om dertil findes grund, fritta for en kortere eller længere tid enkelte grund- eller huseiere eller samtlige saadanne i enkelte strøk av byens utkanter for bestemmelserne i nærværende paragrafs sidste led.

§ 7. Hvor trange gaardsrum, tæt beboelse eller andre sanitære misligheter gjør kreaturhold betænkelig for helbreden, kan helse-raadet forbyde saadant. Likesaa naar misligheter ikke blir rettet trods gjentat paabud.

Kapitel IV.

O m d r i k k e v a n d.

§ 8. Vandledninger, vandbeholdere, brønde og bækker, hvis vand brukes i husholdningen, skal holdes fri for urent over- eller underjordisk tilløp, navnlig fra fabrikker, gjødselansamlinger, kloakker o. l. Vandbrønde skal ha overbygning eller lok samt renses mindst én gang aarlig.

Kapitel V.

O m a v l ø p s v æ s e n.

§ 9. Hvor det findes nødvendig, indrettes offentlige avløpsrender (kloakker) for grund- og overvand samt for skylle- og spildevand.

§ 10. Enhver ubebygget grund, hvorav nogen del ligger inden en avstand fra offentlig kloak av høist 32 m., skal, naar helse-raadet finder det nødvendig, være forsynt med avløp for grund- og overvand til kloakken. Dette avløp bekostes av grundeieren.

§ 11. Enhver tomt maa, før den bebygges, ordentlig dræneres, og for hvert vaaningshus skal i det mindste et lukket avløp føre ind i de offentlige kloakker, saafremt saadanne findes inden en avstand av 32 m.

§ 12. I ethvert vaaningshus, hvor der er eller efter disse regler skal være kloak, skal der i det mindste være anbragt én vask, forsynt med vandlaas. Aapne vasker i gaardsrum eller gater tillates ikke anbragt, og skal ældre saadanne være fjernet inden 1 — et — aar efter disse vedtægters ikrafttræden.

§ 13. Enhver, der vil anbringe kloakavstikker fra sin eiendom til offentlig kloak, har derom at avgi skriftlig begjæring, ledsaget av fornødent rids, til stadsingeniøren senest inden 2 dage før arbeidets paabegyndelse. Denne begjæring skal indeholde oplysning om:

- a) Eiendommens nummer, beliggenhet til gate, avstikkerens utstrækning og hvortil den skal gaa,
- b) hvilke rør eller kloakdimensioner der agtes anvendt,
- c) antal rensekummer og deres beliggenhet.

Begjæringen granskes snarest mulig av stadsingeniøren, efter hvis anvisning arbeidet utføres.

§ 14. Private kloakledninger maa lægges av glasserte lerrør, cementrør eller galvaniserte eller dyppede jernrør, hvis diameter uten særskilt tilladelse av stadsingeniøren ikke skal være under 15 cm. (6 tommer). Til nye offentlige kloakker maa herefter ikke anvendes andre end av helseraadet godkjendte rør.

§ 15. De private kloakavløp skal saavel i gaten som inde i bygning og gaardsrum m. m. lægges saaledes, at de blir frostfri og i det hele paa forsvarlig maate. De skal gives et saavidt mulig jevnt fald, der intet sted maa være mindre end en paa femti. Avstikkeren skal være forsynt med vandlaas og rist, likesom der ogsaa, hvor stadsingeniøren finder det nødvendig, skal indrettes rensekum med vandtæt bund og vandtætte sider. Naar der i kjelderrum eller uthus er anbragt kloakavløp i gulvet, skal dette være av cement.

§ 16. Skal en privat kloak føres ind i den offentlige kloak, hvor denne bestaar av rør (ler eller cementrør), skal dette altid ske ved forgreningsrør og ikke ved at hugge hul paa hovedledningens rør. Grenrøret bekostes i tilfælde av vedkommende hus- eller grundeier.

§ 17. Ved anbringelse av avstikkere ved private kloakker skal grøften ikke igjenfyldes, før den er besigtiget av stadsingeniøren eller den av ham dertil bemyndigede. Forsømmes dette, vil ny opgraving bli fordret, forat besigtigelse kan finde sted.

§ 18. Det paaligger enhver eier at paase, at alle kloakavstikkere og de paa samme anbragte vasker holdes i forsvarlig stand og omhyggelig rensed.

§ 19. Saafremt offentlig kloak er utsat for skade som følge av feil eller mislighet fra den private kloakledning, som ikke av eieren uten opphold besørger rettet, vil de nødvendige foranstaltninger av stadsingeniøren bli iverksat for vedkommendes regning, hvilket ogsaa sker i ethvert tilfælde, hvor privat kloak er i ustand og ikke av eieren bringes istand inden en av stadsingeniøren fastsat frist.

§ 20. Naar et privat kloakanlæg er utført, skal det besigtiges av stadsingeniøren eller en av ham dertil bemyndiget mand, forinden det maa tages i bruk, i hvilken anledning skriftlig rekvisition om besigtigelse fra eieren fremsendes til stadsingeniøren. Et saaledes besigtiget og godkjendt kloakanlæg maa ikke senere paa nogen maate utbedres eller forandres uten efter forutgaaende anmeldelse og fornyet besigtigelse saaledes som for anbringelse av nye avstikkere bestemt.

§ 21. Al gravning i offentlig gate eller plass bør saavidt mulig ske ved dagslys, og gjenkastning — om det er mulig — finde sted, før mørket falder paa. Kan dette ikke finde sted, maa vedkommende nøie rette sig efter politiets bestemmelse om, hvad der blir at iagttas til offentlig betryggelse, likesom i saafald politiet blir at underrette. Ved gjenkastning av grøften maa jorden paafyldes lagvis av høist 25 cm.³ tykkelse og forsvarlig stemples, likesom gaten maa sættes i den stand, hvori den befandt sig, førend gravningen fandt sted. Undlates dette, kan stadsingeniøren la gaten istandsættes for vedkommendes regning.

§ 22. Det paaligger saavel det offentlige som enhver grundeier paa sit omraade at holde kloakledninger og de paa samme anbragte vasker og vandlaas i forsvarlig stand og snarest mulig utbedre forekommende uordener.

Fyldestgjør ældre, private kloakledninger ikke de opstillede fordringer, eller viser de sig uhensigtsmæssig anlagt, saa at de medfører nogen skade eller ulempe, kan helseraadet paabyde dem omlagt — helt eller delvis.

§ 23. I den utstrækning, stadsingeniøren finder nødvendig, skal enhver offentlig og privat kloak renses og skylles. Der skal til enhver tid paasees, at kloakkerne ikke er tilstoppet.

§ 24. Ved anlæg av vandklosetter skal før arbeidets paabegyndelse detaljerte planer og tegninger forelægges for helseraadet til godkjendelse.

Forøvrig kommer ogsaa ved saadanne anlæg de foran i §§ 13—23 indtagne bestemmelser til anvendelse.

Kapitel VI.

Om fabrikker, verksteder og andre bedrifter.

§ 25. Enhver bedrift, som i høiere grad forurenser luften og utbreder stank, skal være underkastet helseraadets tilsyn og nærmere bestemmelser

§ 26. Eiere av fabrikker, verksteder og andre bedrifter har at iagttage de regler, som helseraadet foreskriver til betryggelse av arbeidernes og nærboendes helbred. Avfald fra fiskeri og ishavsbefrifter skal snarest mulig og senest inden 48 timer være bortført til offentlig gjødselplads eller utenfor havneområdet. Saadant avfald maa saaledes ikke kastes i fjæren eller havnen.

§ 27. I verkstedslokaler og arbeidsrum skal der paa bedste maate sørges for frisk luft og godt lys. Gulvet skal om mulig feies hver aften efter endt dagverk, og hvis haandverkets art tillater det, vaskes mindst 1 gang ukentlig. Verksteder maa ikke benyttes til soverum.

§ 28. I sjøboder og kaier maa gulvet i 1ste etage eller kaidækket ikke være forsynt med nogensomhelst luke eller aapning til undergrund. Ældre sjøboder og kaier, som ikke er indrettet paa denne maate, skal bringes i overensstemmelse med disse forskrifter inden 1 — et — aar fra deres ikrafttræden. Det er strengt forbudt paa enhver maate at forurense undergrunden, der stadig maa holdes ren og fri for stank.

Kapitel VII.

Om renlighet i arbeidsrum og utsalg for matvarer.

§ 29. I bakerier, slagterier og i det hele tat rum, hvor matvarer tilberedes til salg, skal der stadig iagttages orden og renlighet, være god anledning til luftveksel og godt lys. Likesaa skal der forefindes spyttbakker samt saape og haandklær med bekvem anledning for personalet til vaskning av hænder. Gulv og vægger skal være tette og bestaa av glatte flater, som med lethed kan rengjøres.

§ 30. Hovedrengjøring av saadanne rum skal foregaa mindst 1 gang hvert halvaar og rengjøring av guly mindst 1 gang ukentlig. Helseraadet bestemmer, hvorvidt de benyttede rum er tilfredsstillende indrettet.

§ 31. Tobaksrøking er forbudt under tilberedning og salg av brød og matvarer.

§ 32. Utsalgssteder for kjøt og fisk skal ha fast, tæt gulv, oljemalte vægger og malt eller gipset tak samt være godt ventilert. Disken skal være beklædt med marmor eller zink.

§ 33. Utsalg for melk og fløte samt de kar og rum, hvor de hensettes eller opbevares for salg, skal likesom de øvrige i dette kapitel omhandlede lokaler være undergit helseraadets kontrol og nærmere bestemmelse.

Melk og fløte. samt andre matvarer, tilberedte til salg, maa ikke opbevares sammen med andre varer, som kan gi dem usmak eller bedærve dem. Soveplads maa ikke tilstedes i opbevaringsrum eller utsalgsrum for matvarer.

§ 34. Dersom de i §§ 32 og 33 indeholdte bestemmelser ikke blir overholdt, eller lokalet ellers av sanitære grunde ansees uskikket til utvalg av melk eller andre næringsmidler, kan helseraadet, efter forgjæves at ha git vedkommende advarsel, forbyde saadant utvalg paa stedet.

§ 35. Helseraadet kan midlertidig forbyde utvalg av næringsmidler paa steder, hvor der er utbrutt smitsom sykdom, som ved saadant salg kan befryktes at ville utbrede sig likesom ogsaa indførsel til og utvalg inden byen av melk fra utenbys steder, hvor saadanne sykdomme forekommer blandt mennesker eller dyr.

Kapitel VIII.

Om skadelige næringsmidlers forhandling.

§ 36. Helseraadet skal til forebyggelse av skadelige næringsmidlers salg jevnlig anstille eller la anstille undersøkelse av de paa torv, i utvalgssteder og bevertningslokaler falbudne næringsmidler samt av de paagjældende handlendes eller næringsdrivendes oplagssteder, og er til dette øiemed berettiget til at fordre utlevert de nødvendige prøver. Forefindes skadelige næringsmidler, skal de efter beslutning av helseraadet tilintetgjøres eller paa anden maate gjøres uskadelige paa vedkommendes bekostning.

§ 37. Helseraadet kan under særegne omstændigheter i saadan utstrækning, som det findes nødvendig, paabyde, at kjøt og fisk ikke maa falbydes uten forut at være undersøkt paa saadan maate, som av helseraadet bestemmes.

§ 38. Helseraadet kan paa samme maate, som i § 36 bestemmes, kontrollere og efter omstændighetene forbyde salg av andre gjenstande, hvis benyttelse kan bli farlig for helbreden derved, at de inneholder giftige bestanddele, f. eks. tapeter, leketøy, beklædningsstoffer etc.

Kapitel IX.

Om leiegaarder, arbeiderboliger, forsamlingslokaler m. v.

§ 39. Naar husrum ved mangel paa lys eller luft, ved fugtighet, urenlighet eller overbefolkning befindes at være skadelig for sundheten, kan helseraadet paabyde de fornødne forandringer og, indtil disse er foretat, efter omstændighetene forbyde beboelse av rummet.

Det samme gjælder, forsaavidt angaar benyttelsen av rum, bestemt til stadig eller jevnlig samlingssted for et større antal mennesker, som skoler, opbyggelseslokaler, losjihus o. l.

Kapitel X.

Om anmeldelsespligt av smitsomme sykdomme, dødsfald o. l.

§ 40. Enhver praktiserende læge skal maanedlig avgi til helseraadet en opgave over de av ham i den forløpne maaned iagttagne tilfælde av epidemiske og smitsomme sykdomme samt indsende anmeldelse om dødsårsaken ved ethvert i hans praksis indtruffet dødsfald, alt efter av helseraadet utfærdigede skemaer.

Ved beslutning av helseraadet kan det derhos paalægges de praktiserende læger at indsende daglig opgaver over de av dem iagttagne tilfælde av enkelte sykdomme, hvis utbredelse det maa antages av særegen vigtighet at kontrollere.

§ 41. Ethvert alvorligere sykdomstilfælde, der er frembragt ved eller gir mistanke om at være frembragt ved nydelsen av bedærvede eller forfalskede

næringsmidler eller ved benyttelse av gjenstande, som indeholder giftige eller farlige bestanddele, eller som hentyder paa en begyndende epidemi, skal av den tilkaldte læge uopholdelig anmeldes for helseraadet med angivelse av den formodede sygdomsarsak saavel som av andre fornødne opplysninger.

Det samme gjelder om sanitære misligheter, der antages at staa i forbindelse med eller at kunne gi anledning til sykdomme.

§ 42. Ved sygdomstilfælde, der indtræffer blandt reisende i hoteller, losjihus eller lign., skal vedkommende vert søke at skaffe sig underretning om, hvorvidt sykdommen er av smitsom eller farlig art, og isaafald derom uopholdelig underrette helseraadet.

§ 43. Om ethvert paa byens grund eller i dens havn indtræffende dødsfald maa, forinden begravelse foregaar, tilveiebringes en efter et bestemt skema av eksaminert læge utfærdiget anmeldelse, som blir at avgi til sognepresten og av denne tilstilles helseraadet. Hvis den avdøde ikke har benyttet eksaminert læge, blir liket at syne og anmeldelse at utfærdige av vedkommende fattiglæge.

§ 44. Til likhus skal helseraadet være bemyndiget at beordre lik henbragt, naar dets henliggen i hjemmet paa grund av dødsarsaken, lokalets beskaffenhet eller av andre sanitære hensyn findes utilraadelig.

Kapitel XI.

Almindelige bestemmelser.

§ 45. Overtrædelser av vedtægtene straffes efter gjældende love.

§ 46. Foranstaaende vedtægter træder i kraft 3 maaneder efter deres approbation. Fra samme tid ophæves de nu gjældende sundhetsforskrifter av 6te mars 1863 med senere tillæg og ændringer.

Nerstrand herred.

(Kongelig resolution av 9de august).

§ 1. Ved opførelse eller flytning av hus skal iagttages:

- a) Avstanden mellem vaaningshus (eget eller naboens) og stall, fjøs, grisehus eller privet maa ikke være kortere end 6 m.
- b) Grunden under vaaningshus maa iforveien tilstrækkelig avgrøftes og matjorden bortføres. Inden en avstand av 6 m. fra vaaningshus maa hul, hvori vand kan bli staaende, avgrøftes og fugtigheten avledes.
- c) Bygningen skal staa paa grundmur av mindst 30 cm.'s høide over jorden.
- d) Gulvet i nederste stokverk skal være tæt og frit for træk.
- e) Ethvert beboelsesrum skal ha en høide av 2,25 m., og mindst étt vindu i hvert rum maa være indrettet saaledes, at det med lethed kan aapnes.

§ 2. Inden et halvt aar fra disse vedtægters approbation skal ogsaa i ældre hus mindst 1 vindu i hvert værelse være indrettet saaledes, at det med lethed kan aapnes.

§ 3. Melk maa ikke opbevares i rum, der benyttes til soveværelse.

§ 4. Utsalgssteder, tilberedningssteder og opbevaringssteder for matvarer skal stedse holdes rene og godt utluftet. I butikker maa matvarer ikke henstaa paa disken.

§ 5. I butikker og forsamlingsrum skal det være forbudt at spytte paa gulvet. Tør feining av gulv i butikker og forsamlingsrum er forbudt.

§ 6. Bedærvede fødemidler eller andre varer, som kan være skadelige for sundheten derved, at de indeholder giftige bestanddele, maa ikke sælges eller falbydes og kan foranstaltes tilintetgjort paa eierens bekostning.

§ 7. I bakerier, ysterier og meierier maa gulv, tak og vægger holdes omhyggelig rene, likesaa alt inventar, og betjeningen i nævnte lokaler skal være iført rent, vaskbart forklæ.

§ 8. Fra hus, hvor der er smitsom sygdom, skal der ikke uten helseraadets tilladelse sælges matvarer.

§ 9. Findes bebodd hus eller forsamlingsrum ved mangel paa lys eller luft, ved fugtighet, urenlighet, overfyldning av mennesker eller av anden grund at være skadelig for sundheten, kan helseraadet forbyde dets benyttelse, indtil manglene er avhjulpet eller rettet.

§ 10. Hester, kjø, faar, svin, gjeter eller høns maa ikke huses i eller under vaaningshus.

§ 11. Feieskarn og alskens avfald maa ikke kastes nærmere vaaningshus end 8 m. og oftere overdækkes med jord, aske, kalk eller lignende, saa stank undgaes.

§ 12. Ethvert vaaningshus skal ha et privet. Det maa likesom stald, fjøs og grisehus ikke være nærmere vaaningshus end 6 m. og ikke ha tak eller væg fælles med rum, hvori oppbevares matvarer. Beholdere under priveter maa tømmes saa ofte, at overfyldning ikke finder sted og dyngene under samme fjernes mindst 1 gang om aaret, og forøvrig saa ofte helseraadet finder fornedent.

Hvor privet ikke findes, skal overalt saadant være opført inden et halvt aar efter disse forskrifters approbation.

§ 13. Gjødelsbrønder skal være forsynt med tak eller lok.

§ 14. Privet, oplag av gjødningsstoffer eller avfald fra husene maa ikke ligge nærmere offentlig vei end 10 m.

§ 15. Brønd, hvorfra drikkevand tages, maa være overbygget med tæt tak og jordsmonnet ha heldning fra samme. I brønd, hvorfra drikkevand tages, maa ikke foregaa vask eller vandet paa nogensomhelst anden maate forurennes. Det samme gjælder bæk eller mindre elv paa eller ovenfor steder, hvorfra drikkevand tages. Fra privet, fjøs, stald, grisehus, kloak, gjødselbinge, avfaldsdyng, slagteri, garveri, farveri eller lignende anlæg maa ikke ske tilsig til brønd eller bæk paa eller ovenfor steder, hvor drikkevand hentes.

§ 16. Naar nogen bedrift agtes istandbragt, hvorved luften forurennes og stank utbredes, eller som paa anden maate kan bli farlig for arbeidernes eller de omboendes sundhet, skal plan for anlægget forelægges helseraadet. Finder dette, at anlægget blir skadelig for sundheten, eller at stank vil utbredes, maa det ikke sættes iverk, før manglene er avhjulpet.

Naar bedriften er traadt i virksomhet, skal den være underkastet helseraadets tilsyn, og vedkommende har at rette sig efter de bestemmelser, som dette maatte gi for at hindre nævnte ulemper.

§ 17. Naar nogen, der lider av tuberkulose forbundet med avsondringer, forandrer bopæl, har enten den syke selv, dennes hjemmевærende egtefælle eller voksne barn at gjøre anmeldelse for helseraadets ordfører derom.

§ 18. For tettere bebyggede strøk inden herredet skal derhos følgende særskilte forskrifter være gjældende. Hvilke strøk, der skal gaa ind under denne paragraf, avgjøres av helseraadet.

- a) Enhver huseier skal holde sit gaardsrum rent samt de til huset støtende pladser, veier og smug likesom grøfter og rendestener rene og fri for stank.
- b) Hvor den i § 11 nævnte avstand av 8 m. ikke kan iagttages, skal alt fast avfald fra husene kastes i en tæt kasse med lok, der tømmes saa ofte, at

ikke stank utbredes og skyllevand opsamles i beholdere eller føres bort i lukkede render.

- c) Hvor den i § 1 og § 12 nævnte afstand mellem vaaningshus og uthus og privet ikke kan iagttages, skal privetet være forsynt med tæt beholder, og gulv i stald og fjøs og grisehus være forsvarlig tæt og ha avløp til tæt gjødselbinge.
- d) Privetgjødsel maa ikke spredes, før den er blandet med aske, jord, kalk e. l.

§ 19. Ethvert medlem av helseraadet skal paase disse forskrifters overholdelse og anmelde overtrædelse til ordføreren, og helseraadet træffer i fornødent fald forføjning til, at ansvar gjøres gjældende efter loven. Helseraadet kan desuten, naar vedkommende undlater at træffe de lovmedholdelig paabudte foranstaltninger eller rette de paapekte mangler, la arbeidet utføre paa den skyldiges bekostning.

§ 20. Hvor særegne forhold paakræver det, kan helseraadet gi dispensation i hvert enkelt tilfælde fra disse regler.

§ 21. Disse vedtægter træder i kraft 3 maaneder fra den dag, de approberes.

Fillan herred.

(Kongelig resolution av 23de august).

§ 1. Ved opførelse eller flytning av beboelseshus skal anmeldelse derom ske til sundhetskommisjonens ordfører mindst 1 — en — maaned før arbeidets paabegyndelse.

- a) Huset skal opføres paa tør og vel avgrøftet grund, efterat matjorden er fjernet. Husets beliggenhet bør være mest mulig fri.
- b) Grundmuren skal være av sten og overalt mindst 30 cm. høi, tæt med passende antal luftaapninger.
- c) Hvert beboelseshus skal indeholde mindst 2 med dør forbundne beboelsesrum. Gulvet skal være forsvarlig tettet, høiden fra gulv til tak i værelserne skal være mindst 2,35 m. Hvert beboelsesrum skal være forsynt med mindst 1 vindu, indrettet til at aapnes.

§ 2 Stald, fjøs, hønsehus, grisehus og privet maa ikke opføres nærmere beboelseshus end 10 m., og de maa være saaledes beliggende og indrettet, at der ikke fra dem sker indsig til beboelseshuset.

§ 3. Hvor kokeovn eller komfyr benyttes i beboelsesrum skal dampen opfanges og bortledes ved damphætte eller en anden skikket indretning.

§ 4. Matvarer, særlig melk, maa saavidt mulig ikke opbevares i beboelsesrum. I ethvert fald skal de anbringes i et særskilt avlukke.

§ 5. Kjøkkenavfald, skyllevand, feieskarn og anden urenlighet maa ikke henkastes utenfor vaaningshus paa gaardspladsen, men skal anbringes i privet eller kompostdyngen. Avfalds- og kompostdynger maa ikke lægges nærmere beboelseshuset end 10 m.

§ 6. Ved ethvert vaaningshus skal der være indrettet et privet med indklædt bing. Inden et aar efter disse forskrifters approbation skal ældre priveter, som ikke har indklædt bing, være forsynt med saadan. Privetet skal være saaledes beliggende, at der ikke fra samme sker tilsig til beboelseshuset. Privetet skal jevnlig paafyldes jord eller aske, saa at der opstaar saa liten stank som mulig. Det skal tømmes saa ofte, at overfylding ikke kan finde sted.

§ 7. Findes et vaaningshus eller forsamlingslokale at lide av saadanne mangler, at benyttelsen av samme kan medføre skade for sundheten, skal sundhetskommisjonen forby bruken derav, indtil manglene er avhjulpet.

§ 8. Vandtak, hvorfra drikkevand benyttes, maa ikke paa nogen maate forurennes. Brønd skal være overdækket og beskyttet mot urent tilsig.

§ 9. Sundhetskommisjonen kan forby salg av bedærvede og sundhetsfarlige levnetsmidler samt av bruksgjenstande, der inneholder giftige stoffe, der kan bli farlige for sundheten.

§ 10. Matvarer, brød og bakverk skal hos de dermed handlende opbevares og behandles paa en renlig maate. Varerne maa ikke av kunderne befigres.

§ 11. Uvedkommende personer forbydes adgang til hus, hvor der findes smitsomme sygdomme, saasom skarlagensfeber, differi, nervefeber og kopper, uten sundhetskommisjonens tilladelse.

§ 12. Det paaligger sundhetskommisjonens medlemmer at føre tilsyn med, at disse forskrifter overholdes og at annelde overtrædelse til sundhetskommisjonens ordfører, der om fornødiges bevirker paatale.

§ 13. Spytning paa gulvet i forsamlingslokaler er forbudt. Der anbringes til bruk endel spyttebakker. Disse skal være fylt med sagflis eller andet tjenlig stof.

§ 14. Avvikelse fra disse forskrifter kan tillates av sundhetskommisjonen under særlige omstændigheter.

Skiptvet herred.

(Kongelig resolution av 23de august).

§ 1. Enhver, som har til hensigt at flytte eller at opføre nye husbygninger, skal være pliktig til at gjøre anmeldelse herom til nærmeste medlem av helseraadet, som har at gjøre ham bekjendt med følgende forskrifter:

- a) Avstanden mellem vaaningshus og uthusbygning — stald, fjøs, grisehus eller vandhus — skal være mindst 10 meter.
- b) Uthusbygninger maa lægges saaledes, at der derfra ikke sker tilsig til tun, vaaningshus eller til steder, hvor matvand og drikkevand tages.
- c) Den grund, hvorpaa vaaningshus opføres, skal være tør eller vel avgrøftet og al matjord fjernet.
- d) Bygningen maa hvile paa en forsvarlig, tæt grundmur av mindst 30 cm. høide over jorden.
- e) Ethvert beboelsesværelse skal ha en høide av mindst 2,20 m. og være forsynt med vinduer av passende størrelse, hvorav mindst ett maa kunne aapnes.
- f) Gulvet i nederste stokverk maa gjøres forsvarlig tæt og trækfrit.

§ 2. Hvor kokeovn benyttes i beboelsesværelse, maa den forsynes med indretning til at opfange og bortlede damp.

§ 3. Ingen husdyr maa ha stadig tilhold i eller under vaaningshus.

§ 4. Til ethvert bosted skal der være et vandhus, som ikke maa ligge nærmere alfarvei end 10 meter. Hvor denne avstand ikke kan opnaaes, maa vandhuset forsynes med tæt beholder og indholdet maa jevnlig overstrøes med muldjord eller andet, saa stank undgaaes. Beholderen maa tømmes saa ofte, at indholdet ikke flyter over.

§ 5. Ildelugtende avfald og anden urenlighet fra husene maa henbringes til et sted, hvorfra der ikke er tilsig til vaaningshus eller steder, hvor matvand og drikkevand tages.

§ 6. I brønd eller opkomme, hvor mat- og drikkevand tages, maa ikke foretages klædesvask eller andet, som kan forurense vandet.

§ 7. Findes bebodd hus eller forsamlingsrum at være skadelig for sundheten paa grund av mangel paa lys eller luft, ved overfyldning av mennesker eller paa grund av fugtighet, urenlighet eller lignende, kan helseraadet forby husets eller rummets benyttelse, indtil de forefundne mangler er rettet.

§ 8. Helseraadet kan forby salg av levnettsmidler, som er bedærvet eller skadelige for sundheten, og er for den i saa henseende fornødne kontrol berettiget til at fordre prøve utlevert.

Det samme gjælder ogsaa andre gjenstande, som ved at indeholde giftige bestanddele kan bli farlige for sundheten.

§ 9. Naar en tuberkuløs syk forandrer bopæl, skal anmeldelse derom ske til helseraadets ordfører. Anmeldelsespligten paahviler saavel den husvert, hvorfra som den husvert, hvortil vedkommende tuberkuløse flytter; for tjenestefolk paahviler anmeldelsespligten vedkommende husbond.

§ 10. Helseraadets medlemmer har at paase overholdelsen av disse forskrifter og i tilfælde av overtrædelse at tilholde vedkommende at rette paa det førsømte inden en rimelig frist. Hjælper ikke dette, indberettes saken til helseraadets formand, som i fornødent fald bevirker overtrædelsen paatalt.

§ 11. Hvor særegne forhold gjør det paakrævet, kan helseraadet paa ansøknings indrømme avvikelser fra disse forskrifter.

§ 12. Et eksemplar av nærværende vedtægter skal findes i hvert hus samt være opslaat paa iøinefaldende steder inden herredet.

Trysil herred.

(Kongelig resolution av 30te august).

Det approberte tillæg er saalydende:

§ 1. I alle kramboder, butikker, kaféer og utsalgssteder skal gulvet vaskes hver dag.

I alle offentlige forsamlingslokaler og i ethvert lokale, hvor møter eller forsamlinger har fundet sted, skal gulvet vaskes efter hvert møte.

Det er ikke tillatt at sope gulvet i saadanne lokaler, uten at dynkning med vand utover gulvet er foretat i forveien.

§ 2. Alle, som handler med matvarar, har strengt at paase og overholde, at varerne er rene, behandles renlig og opbevares i rene skap eller hylder.

Hovedrengjering av den hele butik med hylder, skap og skuffer skal foretages mindst en gang aarlig.

I alle butikker skal der findes et tilstrækkelig antal spyttbakker, som daglig renses.

Fotskraper skal anbringes utenfor enhver butikdør.

§ 3. I alle pakboder og bakerier skal renlighet og properhet herske, vaskning av bakerbod og redskap foretages mindst to ganger ukentlig og gulvet vaskes eller feies efter vanddynkning hver dag.

Melsækker bør ikke opbevares eller henstaa inde i bakeriet.

Avstøvning av hylder og skap maa jevnlig foretages efter vanddynkning.

§ 4. Innehaver av butik, handelsbod eller bakeri har at paase, at lokalet ikke benyttes som opholdssted for spyttende og røkende personer, efterat vedkommende lovlige handelserende er utført og ekspedert.

Gloppen herred.

(Kongelig resolution av 30te august).

§ 1. Ved opførelse av nye eller flytning av gamle beboelseshus skal meddelelse derom ske til nærmestboende helseraadsmedlem, der har at gjøre vedkommende opmerksom paa følgende bestemmelser:

- a) Avstanden mellem vaaningshus paa den ene side og stald, fjøs, grisehus eller privet paa den anden side skal være minst 8 meter. Der maa ikke være tilsig fra noget saadant hus til grunden under vaaningshuset.
- b) Tomt, paa hvilken vaaningshus skal opføres, maa være tør og tilstrækkelig avgrøftet for grund- og overflatevand. Matjorden maa være bortført.
- c) Huset skal staa paa en grundmur av sten eller beton, der intetsteds maa være lavere end 30 cm. Den maa være forsvarlig tæt, og der, hvor der ikke er kjelder, skal den være forsynt med trækhuller paa 2 motstaaende sider.
- d) Ethvert beboelsesrum skal ha en høide fra gulv til tak av minst 2,5 meter. (I kvistetagen en gjennemsnitshøide av minst 2 meter) og være forsynt med minst 1 vindu, der med lethed kan aapnes. Gulvet i nederste stokverk skal være dobbelt og pakket med tør fyld eller et lag impregnert pap.

§ 2. Kokeovn maa ikke brukes i beboelsesrum, medmindre der er tilstrækkelig avtræk for dampen (damphætte).

§ 3. Naar der ikke er anledning til at opbevare melken i et særskilt rum, maa den i beboelsesrum opbevares i lukket skap eller paa hylder med forhæng foran.

§ 4. Husdyr (med undtagelse av hund og kat) maa ikke huses i eller under vaaningshus eller noget rum, der har fælles væg eller tak med det.

§ 5. Finder helseraadet, at noget hus, arbeids- eller forsamlingshus, er skadelig for sundheten paa grund av fugtighet, urenlighet, overfyldning, mangel paa lys eller luft, kan helseraadet forby dets benyttelse, indtil manglene er rettet.

§ 6. Ved kirker, forsamlingshus, fabrikker og lignende anlæg samt til enhver familiebolig skal der være et privet (vandhus), der ikke maa ligge beboelseshus, matbod eller alfarvei nærmere end 8 meter. Priveter maa ikke indredes i vaaningshus uten efter helseraadets tilladelse. Privetbingerne maa jevnlig paafyldes torvstrø, jord eller lignende, saa stank undgaaes samt tømmes minst 2 ganger aarlig.

§ 7. Avfald, feieskarn, skyllevand eller anden urenlighet maa ikke henkastes nærmere vaaningshus eller alfarvei end 8 meter øg ikke paa steder, hvorfra der er tilsig til vandinntak for mennesker eller dyr. Sjøppelhauger bortkjøres 2 ganger aarlig eller oftere, naar de gir anledning til stank.

§ 8. Brønd, opkomme eller bæk, hvorfra drikkevand tages, maa ikke forurennes ved vask, badning eller paa anden maate og ikke ha tilsig fra uthus, gjødselbinger eller lignende.

§ 9. Ved fabrikanlæg og bedrifter, som forurenser luften eller volder ulemper for omkringboende ved sundhetsskadelig stank, har eieren nopholdelig at etterkomme de bestemmelser, som helseraadet til enhver tid maatte finde fornedønt at forordne til at avhjelpe ulemperne.

§ 10. Helseraadet kan forby salg av bedærvede eller sundhetsskadelige næringsmidler og andre gjenstande, som kan bli farlige for sundheten derved, at de inneholder giftige stoffer. Det kan i tilfælde paaby varene tilintetgjort uten erstatning.

§ 11. Utsalgssteder og opbevaringsrum for matvarer, slagterier, meierier, melkeutsalg, bakerier skal holdes rene og fri for støv og ond lugt og maa ikke brukes til beboelses- eller soverum.

§ 12. Butikker og forsamlingshus skal alltid være forsynt med et tilstrækkelig antal spyttbakker, der daglig tømmes og rengjøres.

§ 13. Naar tuberkuløse syke flytter, skal dette meldes til ordføreren i helseraadet. Meddelelsespligten paahviler den, fra hvem den syke flytter.

§ 14. I tættebyggede dele av herredet skal foruten de almindelige forskrifter gjælde følgende særbestemmelser:

- a) Hus- og grundeiere skal ved feining holde sine gaardsrum og veier rene.
- b) Spildvand og kloakker maa ikke ledes ut i veigrøfter. Avløpsrender, rende-stener og kloakker maa holdes tilbørlig rene og fri for stank.
- c) Priveter skal være forsynt med tætt, muret berge, hvis uttaksaaening lukkes med en tætsluttende lem. Anvendes flytbare beholdere, maa disse være tætte, staa paa et fast underlag og tømmes, naar de er $\frac{3}{4}$ fulde.
- d) Tørt avfald fra husene (søppel) lægges i tætte søppelkasser, der tømmes saa ofte, at overfyldning ikke finder sted.
- e) Helseraadet kan forby kreaturhold eller paaby indskrænking deri, hvis det medfører stank eller andre sanitære misligheter, som eieren ikke kan eller vil avhjælpe.
- f) Helseraadet bestemmer til enhver tid, hvilke strøk av herredet skal gaa ind under de i denne § indeholdte særskilte bestemmelser.

§ 15. Hvor særegne forhold kræver det, kan helseraadet tillate avvikelser fra sundhetsvedtægterne.

§ 16. Det paahviler helseraadets medlemmer at paase disse forskrifters overholdelse og i tilfælde av overtrædelse at gjøre anmeldelse til helseraadets ordfører, der i fornødent fald skal foranledige overtrædelsen paatalt efter loven. Oppfyldes ikke nærværende forskrifter, kan helseraadet foranstalte manglerne avhjulpet for vedkommende overtræders regning.

Bykle herred.

(Kongrlig resolution av 30te august).

§ 1. Den som vil flytja eit gamalt eller byggja eit nytt hus, skal alltid melda ifraa til nærmaste medlem i helseraadet og gjera som helsevedtekterne segjer:

- a) Setehus og mathus skal staa minst 9 meter fraa stallar, fjøs, grisehus, løyndet hus (privet) og hønsehus eller anna hus, som det er krøter i.
Eit hus maa aldrig verta bygt so, at det tek burt solljoset fraa ei setehus.
- b) Grunnen under eit setehus maa vera vel utveita, og matjordi maa vera burt-teki. Huset skal staa paa ein tett steinmur. Fraa nedre umkvarvet til jordflata skal det vera minst 30 cm. Det skal vera minst tvo luftlukor i kjellarmuren.
- c) I nye hus maa ikkje noko rom vera laagare enn 2,5 meter fraa golv til himling.

Det skal vera nøgdi med glas i romi, og minst eit av glasi i kvart rom skal vera hekteglas. I gamle hus maa hekteglas verta insett.

Golv et maa vera tett og fritt for all trekk.

§ 2. For hvart setehus skal det vera eit fullgodt løyndehus (privet). Det maa liggja minst 9 meter fraa aalmannevegen. Hevdi under løyndehuset maa verta utmoka minst ein gong um aaret, og elles i alle høve naar helseraadet krev det. Det maa ofte verta strøyd med jord, torvstrøy eller anna, som kan hallda illtev burte.

§ 3. Ingen maa gjera vatnet ureint i brunn, oppkoma, bekk eller elv, der folk tek matvatn, vaskevatn eller buvatn. Vatnet maa heller ikkje ha tilsig fraa stall, fjøs, løyndehus eller avfallsdyngja.

§ 4. Avfallsdyngja maa liggja eit godt stykkje fraa setehuset, og ho maa liggja slik til, at det ikkje sig væta fraa dyngja og ned i det vatnet, som vert brukt paa garden.

Ho maa liggja so langt fraa aalmannveg, at det ikkje kjem illtev eller hevdesig fraa dyngja og burt i vegen. Avfall, søpl og skarn fraa menneskje eller dyr maa ingen tøma utanfor dører eller glass, eller att med stovemuren. Slikt maa ein ha paa avfallsdyngja.

§ 5. Sjølvdaude dyr, og dyr som vert slagta, fordi dei er sjuke — og som ein ikkje kann nytta — skal verta oppbrende, dersom helseraadet krev det, i andre høve skal dei verta nedgravne. Ein maa grava dei so djupt, at ingen illtev kjem upp, og at andre dyr ikkje kann grava dei uppatt, so illteven kjem utyver. Ein maa ikkje grava dyri ned so, at det sig noko ureint ned i vatnet som vert brukt paa garden. Slagteavfall maa verta lagt so avsides, at det ikkje gjer ugagn med illtev, eller gjer vatnet paa gaarden ureint.

§ 6. Det bør helst vera peis i kvart husrom, naar det dagstødt bur folk der. Er spjeldet sett i peispipa, og omnen vert brukt til koking, maa der alltid vera ein eimhatt yver omnen — med godt drag i — so eimen fraa kokingi kann koma ut i fri luft. Matvarer maa helst ikkje staa i rom, som det bur folk i. Iminsto maa han staa inne i skaap eller hylla, som hev tette dører eller fyreheng.

§ 7. Er det nokon, som sell utskjemde eller helsefaarlege varor eller bruks-ting, kann helseraadet stogga handelen. Det hev rett till aa krevja prøvor av varorne, naar helst det vil. Helseraadet kann øydeleggja varorne, og all kostnaden fell daa paa eigarmannen.

§ 8. Skynar helseraadet, at det er for mange folk i eit hus eller moterom, eller at det er ureint, giste, hev laakt luftbyte, eller paa annan maate er faarlegt for helse, so kan det krevja, at det vert retta paa til ei fastsat tid.

Helseraadet kan ogso fastsetja, at ingen fær bruka huset, fyrr det er vølt.

§ 9. Ingen maa ta imot eller ta ibruk innbu, gangklæde, eller sengklæde etter ein, som er død av smitten sjukdom. Fyrst maa alt vera reingjort (desinficert) paa den maaten, som helseraadet hev fastsett. Sameleis med klæde og innbu or eit hus, der det hev vore smitten sjukdom.

§ 10. Den, som hev gjæstleborn, skal syta for, at borni hev regntroya og fullgode klæde.

§ 11. Golvet skal verta vaska kvar dag baade i krambuder og i andre hus, der folk ofte kjem saman. Det er ikkje lovlegt aa sopa golvet, fyrr det er skvett (dynka) med reint vatn, so gyft og gov vert bunde.

Den som handler med matvaror skal passa paa, at varorne er reine. Matvarorna skal liggja i reine skaap eller hyllor, som hev tette dører eller fyreheng. Det skal vera nøgdi med sputtekjerald i kvar krambud, og kjeraldi skal verta reingjorde kvar dag.

Det skal vera fotskrapar utanfor kvar krambudsør.

§ 12. Medlemmerne i helseraadet hev plikt paa seg til aa melda fraa til ordføraren i raadet, naar nokon gjer mot desse vedtekterne. Likeeins skal dei melda fraa um andre ting etler tilstand, som kann verta faarlege for folkehelse. Ordføraren i helseraadet skal daa syta for, at den som hev skuldi, fær staa til andsvar efter lovdi.

§ 13. I ymse serhøve kan helseraadet gjeva folk lov til aa vika av fraa desse vedtekterne, men daa lyt dei senda skriftleg søknad um det til helseraadet.

Grue herred.

(Kongelig resolution av 27de september).

§ 1. Ved opførelse av nye eller flytning av gamle vaaningshus skal anmeldelse herom gjøres til nærmestboende medlem av helseraadet. Denne paaser følgende regler iagttat:

- a) Avstand fra vaaningshus til fjøs, stald, grisehus eller privet skal være mindst 8 m.
- b) Tomten maa være tør, tilstrækkelig avgrøftet og matjorden fjernet.
- c) Huset skal hvile paa grundmur av natursten eller beton mindst 20 cm. høi over jordflaten.
- d) Værelserne skal ha en høide av mindst 2,25 m. og være forsynt med mindst et vindu, som lar sig aapne. Første etage skal ha dobbelt gulv.

§ 2. Kokeovn maa ikke anbringes i beboelsesrum, medmindre den er forsynt med tilstrækkelig stor damphætte eller anbragt i peis. Denne bestemmelse skal ogsaa gjøres gjældende likeoverfor ældre beboelsesrum inden 2 maaneder, efterat forskriften er traadt i kraft.

§ 3. Til hvert vaaningshus, kirke, forsamlingshus, fabrikk eller lignende skal høre et privet, som ikke maa ha tak eller væg fælles med beboelsesrum eller rum, hvor fødemidler opbevares, og ikke ligge nærmere alfarvei end 10 m. Paa tæt bebyggede steder, hvor denne avstand ikke kan opnaaes, maa privetet være forsynt med flytbare og tette beholdere. Priveterne holdes fri for stank ved paastrøen av sand, jord eller lignende, og tømmes saa ofte, at overfyldning ikke sker, eller saa ofte, helseraadet finder det nødvendig.

§ 4. Hester, kjøer, svin, faar, gjeter eller fjærkræ maa ikke ha stadig tilhold i eller under vaaningshus, heller ikke i rum, der har væg fælles med dette. I tettere bebyggede strøk kan kreaturhold forbydes eller forlanges indskrænket, hvis det medfører stank eller andre sanitære misligheter, som ikke lar sig avhjælpe.

Helseraadet avgjør, hvad der skal ansees som tettere bebyggede strøk.

§ 5. Gjødsel, avfald eller lignende maa ikke anbringes paa steder, hvorfra der kan ske tilsig til vandinntak eller beboelseshus og ikke anbringes nærmere alfarvei end 10 m. Der maa ved paaførelse av jord sørges for, at stank ikke utbredes.

§ 6. Brønne eller andre drikkevandsinntak maa ikke forurennes ved vasking eller paa anden maate.

§ 7. Helseraadet kan forby salg av bedærvede fødemidler eller andre gjenstande, der kan være farlige for sundheten, derved at de indeholder giftige bestanddele. Prøver kan forlanges utlevert til undersøkelse. Stansning av salg kan foreløbig paabydes av helseraadets ordfører.

§ 8. Findes noget beboelseshus, forsamlingshus eller arbeidssted at være skadelig for sundheten paa grund av mangel paa lys eller luft, ved fugtighet, urenlighet eller lignende, kan helseraadet forby dets bruk, indtil manglene er avhjulpet.

§ 9. Melk og andre matvarer bør opbevares i særskilte rum. Hvis det ikke lar sig gjøre, i tette skap med dør. Helseraadets ordfører kan forby salg av melk og andre fødemidler samt klær fra hus, hvor der er smitsom epidemisk sygdom. Forbudet gjælder, indtil den syke er betryggende isolert og desinfektion utført.

§ 10. I landhandlerier og andre utsalgssteder, hvor fødemidler som melk, smør, ost, kjøt etc. forhandles sammen med andre varer, maa de første opbevares i lukkede skap eller tette beholdere. Til indpakning maa kun brukes rent papir.

Betjeningen skal ha let adgang til at vaske sine hænder med rent vand. Der skal forefindes et tilstrækkelig antal spyttebakker, som skal være forsynt med fugtig sagflis, sand eller lignende og tømmes en gang daglig.

§ 11. Nye anlæg og reparationer av bakerier, slagterier og lignende bedrifter skal anmeldes til helseraadets ordfører. Saadanne anlæg skal forsynes med tilstrækkelig ventilation, ha cementgulv og oljemalte panelte vægger og tak.

§ 12. Ved anlæg av bedrifter, der medfører, at luften forurenses eller stank utbredes, skal plan over anlægget forelægges helseraadet. Finder dette mangler eller ulemper i sanitær henseende, maa bedriften ikke sættes i gang, før disse er avhjulpet. Bedriften vedblir ogsaa senere at være helseraadets kontrol underkastet. Bedrifter, der er i gang, er underkastet helseraadets tilsyn, og maa vedkommende rette sig efter de bestemmelser, som gives for at avhjælpe sanitære misligheter.

§ 13. Naar saadanne tuberkuløse syke, som i lov av 8de mai 1900 omhandlet, flytter, skal anmeldelse ske til helseraadets ordfører av den, hos hvem den syke har bodd.

§ 14. Lik maa ikke i den varme aarstid henligge ubegravet mer end en uke uten efter speciel tilladelse av helseraadets ordfører.

§ 15. Helseraadets medlemmer har at paase disse forskrifter overholdt og melde overtrædelse til helseraadets ordfører, der om fornødent bevirker overtrædelsen paatalt efter loven.

§ 16. Undlater nogen at utføre de av helseraadet i medhold av lov eller disse forskrifter paabudte foranstaltninger, kan dette la det fornødne utføre for vedkommendes regning.

§ 17. Hvor særegne forhold kræver det, kan helseraadet indrømme avvikelser fra forskriftene.

§ 18. Foranstaaende forskrifter træder i kraft 3 — tre — maaneder, efterat de er approbert og paa lovbefalt maate kundgjort.

Strandebarm herred.

(Kongelig resolution av 27de september).

§ 1. Ved opførelse eller flytning av husebygninger skal anmeldelse herom gives til nærmeste medlem av helseraadet, som har at paase følgende bestemmelser iagttat:

- a) Avstanden mellem vaaningshus paa den ene side og stald, fjøs, grisehus og vandhus paa den anden side skal være mindst 9 m.
- b) Et hus maa aldrig bygges slik, at det borttar sollyset fra et vaaningshus.
- c) Tomten under vaaningshus skal, om den er fugtig, avgrøftes vel og al matjord fjernes.
- d) Huset skal staa paa grundmur av mindst 30 cm. høide over det omliggende jordsmon.
- e) Gulvet i 1ste etage skal være dobbelt eller paa anden maate gjøres forsvarlig tæt og varmt.
- f) Ethvert beboelsesrum skal ha en mindste høide av 2,50 m. og være forsynt med mindst et vindu, som kan aapnes.

§ 2. Hester, kjøer, gjeter, svin eller høns maa ikke ha stadig tilhold i eller under vaaningshus og heller ikke i rum, der har væg fælles med dette.

§ 3. Kokeovn maa ikke benyttes i beboelsesrum, medmindre den er forsynt med indretning til bortledning av damp.

§ 4. Til enhver bolig skal der være et vandhus. Dette skal være beliggende slik, og indrettet paa saadan maate, at det ikke har tilsig til eller utbreder generende stank til naboer eller befærdet vei. Det maa ikke ha tak tilfælles med beboelsesrum og matbod eller ligge nærmere almindelig vei end 6 m. eller nærmere brønd, hvorfra tages vand til husholdningen eller nærmere rindende bæk, der fører til sted, hvorfra mat- og drikkevand hentes, end 10 m., likesom det heller ikke maa ha tilsig til saadanne steder.

Paa steder, hvor denne avstand fra alfar vei paa grund av særegne forhold og omstændigheter ikke kan opnaaes, maa vandhuset være forsynt med en cementert kum eller med en tæt, helst flytbar beholder, og ved paastrøen av torv, jord eller lignende holdes fri for stank.

Ethvert vandhus skal tømmes saa ofte, at overfyldning ikke finder sted og ellers saa ofte, som helseraadet finder paakrævet. Helseraadet kan paaby desinfektion av binger og ekskrementbeholdere.

§ 5. Gjødsel, avfald, skyllevand eller anden urenlighet fra hus eller bedrifter maa ikke oplægges eller henkastes vaaningshus, matbod eller alfar vei nærmere end 9 m. og maa være saaledes beliggende, at der ikke kan ske tilsig til disse. Hvor helseraadet finder det paakrævet, kan det paaby, at deslike ansamlinger skal forsvarlig dækkes med jord, torv eller lignende, eller snarest mulig bortskaffes. Hvor helseraadet av hensyn til særegne forhold og omstændigheter finder det paakrævet, kan det paaby anskaffelse av med lok forsynte søppelkasser, som skal tømmes og rengjøres daglig.

§ 6. Brønd eller opkomme, hvorfra mat- og drikkevand tages, maa ikke ha tilsig fra uthus, avfallsdynger, binger eller gjødseleoplager av noget slags og heller ikke forurenses paa anden maate. Brønder skal være forsynt med lok og ombygget paa en saadan maate, at overvand ikke rinder ned i dem.

Brønden skal rengjøres minst 1 gang aarlig.

§ 7. Helseraadet kan forby salg av bedærvede eller for sundheten farlige eller skadelige nærings- og nydelsesmidler samt av giftige bruksgjenstande, og kan fordre sig prøver av saadanne utlevert. I tilfælde kan helseraadet besørge tilintetgjort deslike varer paa eierens bekostning.

§ 8. Finder helseraadet, at noget beboelseshus, arbeids- eller forsamlingsrum er skadelig for helsen paa grund av fugtighet, urenlighet, overfyldning av mennesker, mangel paa lys eller luft, kan det forby husets eller rummets avbenyttelse, indtil de forefundne mangler er avhjulpet.

§ 9. I butikker og ellers i rum, hvor helseraadet av hensyn til særegne forhold og omstændigheter finder det paakrævet, skal gulvet vaskes hver dag. Gulvet maa ikke feies, uten at man først har skvættet vand paa det. I hver butik skal der forefindes et tilstrækkelig antal spyttbakker, som skal rengjøres hver dag.

Den som handler med matvarer, skal paase, at varerne er rene. Matvarerne skal ligge i rene skap eller hylder med tette dører eller forhæng.

Matvarer maa ikke opbevares sammen med saadanne varer, som kan meddele matvarerne lugt eller smak.

§ 10. Hvor det paa grund av særegne forhold og omstændigheter findes paakrævet, kan helseraadet indrømme avvikelser fra disse forskrifter.

§ 11. Undlater nogen at utføre de foranstaltringer, der i medhold av lov eller disse forskrifter er paabudt av helseraadet, kan dette la det fornødne utføre for vedkommendes regning.

§ 12. Helseraadets medlemmer pligter at paase overholdelsen av disse forskrifter og de i overensstemmelse hermed av helseraadet fattede bestemmelser og i tilfælde at meddele overtrædelse av samme til dets ordfører, som i fornødent fald besørger tiltale efter loven.

Tune herred.

(Kongelig resolution av 27de september).

§ 1. Beboelseshus, som herefter opføres eller flyttes, skal sættes paa tør og vel avgroffet grund, hvorfra matjorden er ført bort. Grundmuren skal være tæt, og hvor der ikke er kjelder, være forsynt med mindst 2 trækhul, og den maa ha en mindstehøide av 30 cm. Undtagelsesvis, hvor der er synlig fjeldgrund, kan lavmaalet sættes til 15 cm.

§ 2. Ethvert til beboelse bestemt værelse, som herefter indredes fra nyt av, skal ha en høide av mindst 2,5 m. fra gulv til loft og være forsynt med mindst 1 opslagsvindu. Denne høidebestemmelse gjælder ikke loftetagen. Et saadant vindu skal ogsaa anskaffes i ældre beboelsesrum inden 6 maaneder efter disse vedtægters approbation.

§ 3. Gulvet i nederste stokverk skal være dobbelt med et mellemlag av hensigtsmæssig tør fyld.

§ 4. I beboelseshus maa ikke kokeovn benyttes, medmindre der er anbragt en indretning til at opfange og bortlede den ved kokning opstaaede damp.

§ 5. Helseraadet kan forby beboelse av hus eller værelse, der av mangel paa lys eller luft eller ved fugtigbet, urenlighet eller overfyldning av mennesker befindes af være skadelige for sundheten, indtil manglene er avhjulpet.

§ 6. Paa veier og i mellemrummene mellem husene og paa gaardspladsene maa der ikke ophobes søppel eller anden urenlighet, men de maa til enhver tid holdes rene og lugtfri. Hvor forholdene er eller blir bymæssige, kan der paa-bydes anvendelse av søppelkasser.

Hvilke steder, der skal ansees bymæssige, avgjøres av helseraadet.

§ 7. Stald, fjøs, grisehus o. l., som herefter opføres, skal være mindst 5 m. fjernet fra vaaningshus og fra ethvert rum, som benyttes til tilberedelsessted eller opbevaringssted for matvarer og saa langt fra naboeiendom, at denne ikke generes i sanitær henseende. Hvor forholdene er eller begynner at bli bymæssige, gjælder ikke ovenstaaende avstandsbestemmelser, men stald, fjøs, grisehus o. l. maa ikke ha væg eller tak fælles med vaaningshus, matbod eller tilberedelsessted for matvarer.

§ 8. Til ethvert vaaningshus eller for hver opsitter paa en gaard og paa steder, hvor der jevnlig samles et større antal mennesker, skal der være et privet, og til bygninger, der er bestemt til beboelse og til ophold for et større antal mennesker, skal der være et privet for hver 20 mennesker, der kan antages at benytte samme.

Privet maa ikke ha væg eller tak fælles med vaaningshus eller matbod, heller ikke ha avsig til nogen saadan bygning eller til offentlig befærde vei eller til indtak for matvand eller drikkevand. Det skal derhos anbringes saaledes, at det ikke volder nabo sanitære ulemper. Det skal tømmes saa ofte, at overfyldning ikke finder sted, og der skal ved hensigtsmæssige strømidler sørges for, at der opstaar saa liten stank som mulig. Hvor forholdene er eller begynner at bli bymæssige, skal der ved nybygninger, og hvor helseraadet forlanger det, tillike ved ældre bebyggelse istandbringes tette murede binger eller tette avskjæringer til at opta urin og ekskrementer fra dyr og mennesker. Saadanne binger skal ha en avstand av 1,5 m. fra naboeiendom, gate eller vei.

§ 9. Medfører næringsbruk eller bedrifter sundhetsskadelig stank, utdunstninger eller forurensninger, skal vedkommende eier eller bruker være forpligtet til at rette sig efter de bestemmelser, som helseraadet paalægger til fjernelse av ulemperne.

§ 10. Gjødselstøffe eller ildelugtende avfald fra husholdningen maa ikke henkastes i dyngge eller kompost nærmere vaaningshuset end 5 m., og der maa ikke være avsig fra den til steder, hvorfra matvand eller drikkevand hentes, til vaaningshus, matbod, nabo eller vei. Saadanne ansamlinger skal dækkes med jord.

§ 11. Brønder eller vandbeholdere, hvorfra matvand eller drikkevand tages, skal holdes fri for forurensninger av ethvert slags, saasom ved tilsig, vask o. s. v. Det samme gjælder bæk eller elv, hvorfra matvand eller drikkevand tages.

§ 12. Helseraadet kan forby salg av bedærvede eller sundhetsskadelige føde- og drikkevarer samt av andre varer, der kan medføre skade for sundheten derved, at de indeholder giftige bestanddele, og i fornødent fald paaby deres tilintetgjørelse. Helseraadet er berettiget til at faa utlevert de til undersøkelsen nødvendige prøver.

§ 13. Slagterier og pølsemakerier skal være forsynt med vandtæt gulv av mursten eller beton, og vegger og tak skal være tette, glatte og oljemalt. Størst mulig renlighet skal iagttages, og alt avfald skal daglig fjernes. Det er ikke tillatt at indrette binger under slagteriet.

§ 14. Det er forbudt at sælge nærings- og nydelsesmidler, som for konservering eller av andre grunde er tilsat stoffe, som er skadelige for sundheten, eller som kan skjule, at varen er bedærvet.

§ 15. Utsalgssteder, tilberedningssteder og opbevaringssteder for matvarer, saasom kjøt, fisk, melk og brød o. s. v., som skal sælges, skal stedse holdes rene og godt utluftet og maa ikke benyttes til soverum eller til kjøkken. De nævnte varer maa av de handlende ikke opbevares sammen med varer, som kan gi dem usmak.

§ 16. Naar en av tuberkulose i smitsom form lidende person forandrer bopæl, skal skriftlig anmeldelse om flytningen sendes til helseraadets formand av dem, fra hvem den syke flytter.

§ 17. Avvikelser fra ovenstaaende vedtægter kan under særegne omstændigheter tilstedes av helseraadet.

§ 18. Det paahviler helseraadets medlemmer at paase disse vedtægter overholdt og i tilfælde av overtrædelse at gjøre anmeldelse til helseraadets formand, som i fornødent fald skal foranledige overtrædelsen paataalt efter loven.

Bygland herred.

(Kongelig resolution av 22de november).

§ 1. Den, som vil flytja eit gamalt eller byggja eit nytt hus, skal alltid melda ifraa til næraste medlem i helseraadet og gjera, som helsevedtekterne segjer:

- a) Setehus og mathus skal staa minst 9 meter fraa stallar, fjøs, grisehus, løyndehus (privet) og hønsehus eller anna hus, som det er krøter i.
Et hus maa aldrig verta bygt so, at det tek burt solljoset fraa eit setehus.
- b) Grunnen under eit setehus maa vera vel utveita, og matjordi maa vera burtteki. Huset skal staa paa ein tett steinmur. Fraa nedre umkvarvet til jordflata skal det vera minst 30 cm. Det skal vera minst tvo luftlukor i kjellarmuren.
- c) I nye hus maa ikkje noko rom vera laagare enn 2,5 meter fraa golv til himling.

Det skal vera nøgdi med glas i romi, og minst eitt av glasi i kvart rom skal vera hekteglas. I gamle hus maa hekteglas verta insett.

Golvet maa vera tett og fritt for all trekk.

§ 2. For kvart setehus skal det vera eit fullgodt løyndehus (privet). Det maa liggja minst 9 meter fraa aalmannevegen. Hevdi under løyndehuset maa verta utmoka minst ein gong um aaret, og elles i alle høve naar helseraadet krev det. Det maa ofte verta strøydt med jord, torvstrøy eller anna, som kan halda illtev burte.

§ 3. Ingen maa gjera vatnet ureint i brunn, oppkoma, bekk eller elv, der folk tek matvatn, vaskevatn eller buvatn. Vatnet maa heller ikkje ha tilsig fraa stall, fjøs, løyndehus eller avfallsdyngja.

§ 4. Avfallsdyngja maa liggja eit godt stykkje fraa setehuset, og ho maa liggja slik til, at det ikkje sig væta fraa dyngja og ned i det vatnet, som vert brukt paa garden.

Ho maa liggja so langt fraa aalmanneveg, at det ikkje kjem illtev eller hevdesig fraa dyngja og burt i vegen. Avfall, søpl og skarn fraa menneskje eller dyr maa ingen toma utanfor dører eller glass eller att med stovemuren. Slikt maa ein ha paa avfallsdyngja.

§ 5. Sjølvdaude dyr og dyr, som vert slagta, fordi dei er sjuke — og som ein ikkje kan nytta — skal verte oppbrende, dersom helseraadet krev det; i andre høve skal dei verta nedgravne. Ein maa grava dei saa djupt, at ingen illtev kjem upp, og at andre dyr ikkje kan grava dei uppatt, so illteven kjem utyver. Ein maa ikkje grava dyri ned so, at det sig noko ureint ned i vatnet, som vert brukt paa garden. Slagteavfall maa verta lagt so avsides, at det ikkje gjer ugagn med illtev eller gjer vatnet paa garden ureint.

§ 6. Det bør helst vera peis i kvart husrom, naar det dagstødt bur folk der. Er spjeldet sett i peispipa, og omnen vert brukt til koking, maa der alltid vera ein eimhatt yver omnen — med godt drag i — som eimen fra kokingi kan koma ut i fri luft. Matvaror maa helst ikkje staa i rom, som der bur folk i. Iminsto maa han staa inne i skaap eller hylla, som hev tette dører eller fyreheng.

§ 7. Er der nokon, som sel utskjemde eller helsefaarleige matvaror eller bruksting, som er helsefaarleige, kan helseraadet stogga handelen. Det hev rett til aa krevja prøvor av varorne, naar helst det vil. Helseraadet kan øydeleggja varorne, og all kostnaden fell daa paa eigarmannen.

§ 8. Skynar helseraadet, at det er for mange folk i eit hus eller møte-rom, eller at det er ureint, giste, hev laakt luftbytte eller paa annan maate er faarlegt for helsa, so kan det krevja, at det vert retta paa til ei fastset tid.

Helseraadet kan ogso fastsetja, at ingen fær bruka huset, fyrr det er vølt.

§ 9. Ingen maa ta imot eller ta ibruk innbu, gangklæde eller sengklæde etter ein, som er død av smitten sjukdom. Fyrst maa alt vera reingjort (desinficert)paa den maaten, som helseraadet hev fastset. Samleis med klede og innbu or eit hus, der det hev vore smitten sjukdom.

§ 10. Den, som hev gjæstleborn, skal syta for, at borni hev regntroya og fullgode klæde.

§ 11. Golvet skal verta vaska kvar dag baade i krambuder og i andre hus, der folk ofte kjem saman. Det er ikkje lovlegt aa sopa golvet, fyrr det er skvett (dynka) med reint vatn, so gyft og gøv vert bunde.

Den, som handlar med matvaror, skal passa paa, at varorne er reine. Matvarorne skal liggja i reine skap eller hyllor, som hev tette dører eller fyreheng. Det skal vera nøgdi med sputtekjerald i kvar kræmbud, og kjeraldi skal verta reingjorde kvar dag.

Sputning paa golv i krambod og andre hus, der folk kjem ofte saman, er forbode. Det skal vera fotskrapar utanfor kvar krambudsder.

§ 12. Medlemmerne i helseraadet hev plikt paa seg til aa melda fraa til ordføraren i raadet, naar nokon gjer mot desse vedtekterne. Likeeins skal dei melda fraa um andre ting eller tilstand, som kan verta faarlege for folkehelsa. Ordføraren i helseraadet skal daa syta for, at den, som hev skuldi, fær staa til and-svar efter lovdi.

§ 13. I ymse serhøve kan helseraadet gjeva folk lov til aa vika av fraa desse vedtekterne, men daa lyt dei senda skriftleg søknad um det til helseraadet.

Tinn herred.

(Kongelig resolution av 29de november).

1. Det paaligger huseierne at holde sine gaarder, portrum og private smugrene og fri for stank. Feieskarn og andre urenligheter fra gater eller gaardsrum maa ikke bli liggende, men straks bortføres.

2. Huseierne har at holde et tilstrikkelig antal søppelkasser av galvanisert jern (45×45×60 cm.).

3. Stillestaaende vand skal avledes. Gater og veier skal ha en saavidt mulig haard overflate, der er saaledes indrettet, at overvandet har let og hurtig avløp. Rendestener, veigrøfter og aapne avløpsrender skal ha tilstrækkelig fald og helst være stensat.

4. Enhver huseier skal være forpligtet til at besørge grundvand eller overvand bortledet fra sin tomt, saaledes at ingen skadelig ansamling derved kan ske. Naar helseraadet erklærer, at saadant hensigtsmæssig kan ske, skal vedkommende grundeier, eller, om grunden maatte være bebygget av nogen anden, huseieren være forpligtet til at lede vand, som maatte ansees skadelig for sundheten, samt spildevand og skyllvand bort fra sin grund eller sit hus og ut i offentlig kloak eller andet avløp, der av helseraadet erklæres dertil hensigtsmæssig. Dog kan ingen paalægges at lede spildevand, grundvand eller overvand længer end 32 m.

5. Til de offentlige kloaker, synkbrønder, elver, bækker, grøfter, eller render, maa ikke uten helseraadets bestemmelser for hvert enkelt tilfælde indrettes avløp for ekskrementer eller flydende substanser, der har været i berøring med saadanne. Til elv, bæk, aapen grøft eller rende maa heller ikke gives avløp for andre substanser, der frembringer stank eller er farlig for sundheten.

6. Avløpsrender, kloaker og lignende skal være saaledes indrettet, at de skaffer tilstrækkelig avløp og let kan renses samt holdes i forsvarlig stand. Vaske- og kloaksluk, der findes i kjeldere eller inde i hus, skal være forsynt med vandlaas eller anden indretning, der hindrer utstrømning av kloakgas.

7. I lokum, der ikke er indrettet som vandkloset eller torvstrøkloset, maa ikke anvendes bing. Bygninger, der er bestemt til opholdssted for et større antal mennesker, skal ha mindst et avlukke for hver 20 mennesker, der antages at maatte benytte samme.

8. Forsaavidt nogen holder hester, kjøer eller svin, er han forpligtet til at indrette tætte gjødselbinger til optagelse av dyrenes urenligheter.

9. Privet og gjødselbinger maa ikke anlægges umiddelbart under eller ved siden av beboelsesrum eller opbevarings- og tilberedningssteder for næringsmidler og ikke ligge nærmere ved vandpost, brønd eller anden brukbar vandbeholder end 4 m. Avløp til gate, aapen plass eller nabotomt maa ikke finde sted.

10. Gjødselbølge og privetbeholder skal tømme og renses, naar de er $\frac{3}{4}$ fuld, og derhos under omstændigheder, hvor det maatte findes nødvendig, saa ofte og paa den maate, som helseraadet maatte paabyde. Privetbeholder tømmes dog mindst 1 gang ukentlig. Vandhus- og anden bløt eller stinkende gjødsel skal holdes opblandet med torvstrø og lignende stoffe i saadan utstrækning, at stank ikke opstaar. Bløt eller stinkende gjødsel, som skal føres gennem byens gater eller ad bymæssig bebyggede veier, maa om sommeren (mai til september inkl.) uttages eller bortføres alene mellem klokken 10 aften og klokken 7 morgen og om vinteren alene mellem klokken 8 aften og klokken 8 morgen. Dog kan dette efter helseraadets tilladelse ogsaa foregaa til andre tider, naar tætte og lukkede kasser dertil benyttes. Kasserne, hvori gjødselen bortføres, maa altid være tætte og ikke mere fyldt, end at der intet spildes under førselen. Gjødselen skal bortføres ad korteste vei til bestemmelsesstedet, og det er forbudt under førselen at stanse med læssene i gaardsrum, paa gater, veier eller offentlige plasser. Hvad i nærværende paragraf er foreskrevet om bløt og stinkende gjødsel, kommer ogsaa til anvendelse paa andre stinkende substanser.

Helseraadet kan fritaa for en kortere eller længere tid enkelte grund- eller huseiere eller samtlige saadanne i enkelte strøk fra bestemmelseerne i nærværende paragraf.

11. Bygninger, i hvilke flere mennesker jevnlig samles og i længere tid opholder sig, skal forsynes med hensigtsmæssige urinsteder, der holdes tilbørlig rene og fri for stank.

12. Helseraadet kan forby svine- og kreaturhold, hvor det finder, at det foranlediger sanitære misligheter, som enten paa grund av de stedlige forhold ikke kan hindres eller paa grund av overhørighet hos vedkommende ikke avhjelpes.

13. Plasser, hvor hester eller andre kreaturer henstaar, eller hvor fiskeutsalg finder sted, skal jevnlig renses.

14. Vandledninger og deres beholdere samt brønder, hvis vand benyttes i husholdninger, skal holdes rene og fri for skadelig tilløp. Enhver brønd skal renses mindst een gang aarlig. Renvandsbrønder, som ikke er mer end 2 m. i firkant, bør stensættes eller tømres og overbygges samt forsynes med fasthængslet lok.

15. Optræder smitsom sygdom i noget hus, hvor der drives handel med fødemidler, kan helseraadet forby handelsvirksomheten, indtil den syke er fjernet eller paa betryggende maate er isolert i hjemmet og rummene desinficert. — Likesaa kan helseraadet, naar smitteoverførelse derved kan befryktes, forby, at personer med kroniske sygdomme har umiddelbar befattning med utsalg av næringsmidler og bruksgjenstande, dog med den innskærkning, som maatte følge av specielle lovbestemmelser angaaende enkelte saadanne sygdomme.

16. Helseraadet kan forby salg eller anden overdragelse av bedærvede eller for sundheten skadelige nærings- og nydelsesmidler, heri ogsaa indbefattet saadanne, der paa grund av tilsætning av preserveringsmidler ansees skadelige, samt av bruksgjenstande, f. eks. tapeter, tøier og lignende, som er skadelige for sundheten derved, at de indeholder giftige bestanddele. Helseraadet kan i saadant øiemed forlange prøver utlevert, — disses værdi blir, forsaavidt det ikke findes nødvendig at skride ind mot varens salg, paa forlangende at erstatte efter almindelig salgspris. Findes varen sundhetsskadelig, kan den i tilfælde tilintetgjøres. Forbud mot salg kan, naar avgjørelse maa ske straks, foreløbig nedlægges av helseraadets ordfører.

17. For alle opbevarings-, tilberednings- og utsalgssteder for næringsmidler av ethvert slags skal gjælde:

- a) Rummene skal være rene, luftige og fri for støv og stank og maa ikke benyttes til soverum, med hvilke de heller ikke uten helseraadets samtykke ved dør eller aapninger maa staa i umiddelbar forbindelse. Dører, der gaar fra andre rum ind til opbevarings- tilberednings- og utsalgssteder, maa altid paasees holdt godt lukket.
- b) Melkeutsalgene skal ha egen indgang fra gate eller vei, og de skal være lyse, vel ventillert og fri for fugtighet. Gulv, vægger, tak og disk i disse utsalg skal være i saadan stand, at de med lethed kan holdes rene. Fra melkebutikker maa foruten melk kun baker- og delikatessevarer samt brus og selters forhandles.

18. Melk og fløte, der er bestemt til salg, maa under transport og forhandling opbevares i rene, godt fortinnede, vel tildækkede kar eller spand, like- som der til utmaaling maa anvendes fuldstændig rene maal. Er disse glassert eller fortinnet, maa glassur og fortinning være hel, likesom jernkar, hvor saadanne benyttes, ikke maa være forrustet. Ingen maa smake paa varerne uten ved hjelp av kopper, som kun anvendes til dette bruk. Melken skal holdes i disse kopper, og den resterende del av prøven holdes ut.

19. For pøsemakerier og slagterier skal følgende reglement gjælde:

- a) Avslagtningen maa tilendebringes hurtigst efter avlivningen.
- b) Under slagtningen og under arbeide i pøsemakerierne skal den størst mulige renlighet iagttages. Avfald av enhver art maa ikke kastes i bingje, men i en tèt med lok forsynt kasse (helst jernkasse), der i sommerhalvaaret tømmes mindst 3 ganger ukentlig og i vinterhalvaaret mindst 2 ganger i uken. Kassen maa ikke ha sin plads i selve slagteriet og pøsemakeriet, og den skal efter hver tømning grundig renses og desinificeres.
- c) Kjøttet av slagtede dyr maa ikke ophænges i selve slagtehuset, men anbringes like efter endt slagtning i særskilt rum, der er sundt og rent og faar rikelig tilførsel av frisk luft.
- d) I slagterierne og pøsemakerierne skal der være vandtæt cementert gulv med avløp til med vandlaas forsynt kloak, og gulvet maa altid holdes omhyggelig rent; likeledes maa vægger og tak være saaledes indrettet, at de kan holdes fuldstændig rene. Tillike maa der iagttages streng renlighet med de i disse lokaler staaende maskiner, slagteredskaper med mere.
- e) Ethvert pøsemakeri og slagteri skal, hvis dertil er anledning, være forsynt med vandledning.
- f) De i pøsemakerierne, slagterierne og utsalg beskjøftigede personer skal under sit arbeide være iført et helt og rent antræk (forklæde med brystsmække og forarmer) av lærret.
- g) Slagteriets gjødselbinge skal tømmes saa hyppig, som helseraadet finder nødvendig og ialfald mindst 1 gang om uken.
- h) I ældre slagterier kan helseraadet dispensere fra paabudet i litr. c; ældre slagterier og pøsemakerier, som skifter eier, ansees som nyaapnede saadanne; dog gives der disse 2 maaneders frist med iverksættelsen av forskrifterne i litra d.

20. Findes der noget bebodd hus, værelse eller forsamlingsrum, som ved mangel paa tilstrækkelig lys eller frisk luft, ved fugtighet, urenlighet eller overfyldning av mennesker skjønnes at være skadelig for sundheten, kan helseraadet forby dets anvendelse, indtil den paaklagde mislighet ea avhjulpet. Likeledes kan utflytning av hele hus eller enkelte leiligheter paabydes, hvor farlige epidemier utbryder.

21. Undlater nogen at træffe foranstaltninger, som ifølge nærværende forskrifter eller iøvrig ifølge helseraadets lovmedholdelig avgivne beslutninger paaligger ham, kan raadet la utføre saavel denne foranstaltning, som hvad der ellers

fornødiges for at hindre, at forsømmelsen avstedkommer skade. Omkostninger herved og ved forføininger, som træffes for at forhindre forberedte eller standse endnu ikke fuldførte handlinger, som strider mot nærværende forskrifter eller helseraadets lovmedholdelig avgivne bestemmelser eller for at bortrydde ulemper, der er frembragt ved brud paa ommeldte forskrifter eller beslutninger, blir at utrede av den skyldige.

22. Overtrædelse av disse forskrifter straffes efter den til enhver tid gjældende lovgivning.

23. Ved disse forskrifters ikrafttræden ophæves tidligere gjældende sundhetsvedtægter, forsaavidt angaar de dele av herredet, hvor bygningsloven er gjældende.

24. Helseraadet bemyndiges til i særlige tilfælde at dispensere fra disse forskrifter.

Malvik herred.

(Kongelig resolution av 6te december).

Om sundhetskredser.

§ 1. Herredet skal til enhver tid være delt i sundhetskredser med hver sin tilsynsmand, valgt blandt medlemmerne av helseraadet. Tilsynsmændene har hver i sin kreds en særlig pligt til at føre opsyn med gjennomførelsen av herredets sundhetsforskrifter. Tilsynsmændene vælges i 1ste møte av helseraadet, efterat nyvalgt herredsstyre har begyndt sin virksomhet, og fungerer til neste valg.

Om bygningsvæsen.

§ 2. Ved nyopførelse, hovedreparationer eller flytning av bygninger skal den, som vil bygge, gjøre anmeldelse for tilsynsmanden i vedkommende sundhetskreds. Selv uten saadan anmeldelse har dog tilsynsmanden at paase, at herredets bygningsregler overholdes. De skal være følgende:

- a) Avstanden mellem matbod og vaaningshus paa den ene side og gjødseloplæg fra stald og fjøs samt privetbygninger paa den anden side maa utenfor de mere bymæssig bebyggede dele av herredet ikke være kortere end 10 meter.
- b) Den grund, hvorpaa vaaningshus opføres, skal ikke ha tilsig fra uthus, gjødseloplæg eller rendestener og maa være tilstrækkelig avgrøftet. Matjorden skal være bortført fra byggegrunden.
- c) Vaaningshus skal hvile paa undermur av graasten, beton eller klinkersten. Grundmuren skal rage mindst 30 cm. over jorden og være forsvarlig tettet; dog skal der, hvor der ikke er kjelderdør eller vindu, paa mindst 2 motstaaende sider av muren anbringes trækuller for frisk luft. Kjeldere maa ikke indrettes til eller benyttes som soverum eller almindelig beboelsesrum.
- d) Ethvert beboelsesrum i heletage skal ha en høide fra gulv til tak av mindst 2,5 meter, i kvistetage en gjennemsnitshøide av mindst 2 m. — Vinduernes samlede bruttoflate skal være mindst $\frac{1}{10}$ av gulvflaten. I rum med kun 1 fag vindu skal hele vinduet kunne aapnes med lethed. I rum med flere fag skal mindst halvparten av vinduerne kunne aapnes. — Til gulv skal benyttes sammenpleide, høvlede bord, som i nederste stokverk skal være mindst 3 cm. tykke. Gulvet i nederste stokverk skal være dobbelt, og hvor der ikke er kjelder, med ren, tør fyld imellem.

§ 3. Soverum eller tilholdsrum maa ikke tillike gjøre tjeneste som kjøkken, medmindre der er anbragt indretninger, hvorved al damp fuldstændig opfanges og ledes ut i det fri.

§ 4. Husdyr — med undtagelse av hund og kat — maa ikke huses i vaaningshus eller noget rum, som har væg tilfælles med det.

§ 5. Findes bebodd hus eller andet opholdsrum for mennesker at være skadelig for sundheten enten paa grund av utæthet, utilstrækkelig lys og luft, fugtighet, urenlighet eller overfyldning med mennesker, kan helseraadet forby dets benyttelse, indtil manglene er rettet.

§ 6. Intet hus maa indredes til bedrift eller næring, hvorved luften i høiere grad vil forurennes eller de omkringboende paa anden for sundheten skadelig maate vil forulempes, eller ved hvilke behandles stoffer, som kan være skadelige for arbeidernes eller de omkringboendes sundhet, før planen for anlægget er forelagt for og godkjendt av helseraadet. — Bedrifter av denne art, som allerede er i virksomhet, er underkastet helseraadets tilsyn, og enhver vedkommende er forpligtet til at rette sig efter de forskrifter, som helseraadet maatte gi til fjernelse av sanitære ulemper.

Om avfallsstoffer.

§ 7. For ethvert vaaningshus, verksted eller industriel bedrift skal der opføres et privet, som maa være saaledes beliggende og indrettet, at der ikke kan ske tilsig til vaaningshus eller matbod eller utbredes stank til alfarvei eller nabos hus. Privetet skal ha minst 1 avlukke for hver 15 personer. Hvor privetet er indrettet med bingje, skal denne tømmes regelmæssig og jevnlig paaføres fyld. Benyttes flytbare kagger eller tønder, maa disse være tette og maa tømmes, naar de er $\frac{3}{4}$ fulde. — Sætet maa vaskes minst 1 gang ukentlig.

Priveter maa ikke indredes i vaaningshus uten efter tilladelse av helseraadet og paa de betingelser, dette oppstiller.

§ 8. Forraadnende stoffer og urenlig avfald fra husene maa ikke henkastes paa tunet, men opbrændes eller samles enten i en têt, med lok forsynt søppelkasse, som tømmes, naar den er $\frac{3}{4}$ fuld, eller i en bingje, som regelmæssig maa paaføres fyld, eller i gjødselkjelderren. Bingen maa, hvor pladsen tillater det, ikke ligge nærmere alfarvei eller vaaningshus end 10 meter.

Hvor der er indrettet vasker for spildvandet fra husene, skal dette føres videre minst 10 meter i lukkede rør og utmunde i kloak eller synkebrønd.

§ 9. Gjødningstoffer og andre forraadnende stoffer maa ikke gives avløp til veigrøfter eller til nabos eiendom uten dennes tilladelse.

§ 10. Døde dyr eller dele av saadanne, som ikke omfattes av lov om foranstaltninger mot smitsomme husdyrsygdomme av 14de juli 1894, skal, saafremt de ikke brukes til gjødning, snaest mulig nedgraves i forsvarlig dybde.

Om drikkevand.

§ 11. I bæk, elv eller dam, hvorfra mat- og drikkevand paa grund av de lokale forhold maa tages, skal ikke bades, ikke vaskes, eller noget urent spildes, medmindre forurensningen sker nedenfor de steder, hvor vandet tages.

Brønder og vandinntak maa ikke forurennes ved urent tilsig fra egen eller nabos eiendomme.

§ 12. Nye brønder maa ikke graves paa steder, hvor vandet kan forurennes ved urent tilsig. De skal klædes med sten eller planker paa siderne og ikke ligge nærmere privet og gjødseloplæg end 15 meter. — Saavel brønder som opkommer skal ved avgrøftning beskyttes mot overvandsstilsig og over jorden for-

synes med muligst tæt karm og med lok, forsynt med luftventilation. De maa oprenses, saasnaart vandet viser sig mindre godt.

§ 13. Hvor mat- og drikkevand ledes ind i husene eller til vandposter ute, maa indtaket være forsvarlig beskyttet for urent tilsig. Hvor indtaket er helt overbygget, maa det være forsynt med ventil for luftveksel.

§ 14. Helseraadet kan forby benyttelsen av mat- og drikkevand fra brønder, vandledninger eller bækker, naar vandet menes at være skadelig eller farlig for mennesker eller dyr, indtil forurensningen i tilfælde er fjernet. Midlertidig forbud mot benyttelsen kan nedlægges av helseraadets formand og 2 andre medlemmer av helseraadet.

Om fødevarer.

§ 15. Melk og andre matvarer maa ikke opbevares i beboelses- eller soverum, hvis det paa nogen maate kan undgaaes. Hvor det er uundgaaelig, skal de hensættes i lukkede skap eller tildækkede kopper. Alle matkar maa renses omhyggelig snarest efter bruken.

§ 16. Sundhetsskadelige og bedærvede fødemidler maa ikke utsælges undtagen til gjødning.

Helseraadet kan til enhver tid forlange sig prøver av fødemidler overlatt til undersøkelse og, i tilfælde de findes skadelige, besørge saadanne varer tilintetgjort eller paa anden maate uskadeliggjort for vedkommende sælgers regning. Hvor ingen opsættelse taales, kan salg av saadanne varer foreløbig stanses av formanden eller av 2 andre medlemmer av helseraadet. Denne foranstaltning maa dog approberes i første møte av helseraadet.

§ 17. Handelsmænd, som sælger matvarer, maa ikke benytte aviser eller brukt papir til indpakning av saadanne varer. Ethvert saadant utsalgssted skal være forsynt med vaskestel, rent vand og rene haandklær til rensning av hænderne, naar matvarer behandles. — Vegtskaaler og hulmaal, hylder og disk, som kommer i berøring med matvarer, maa til enhver tid holdes rene. — Matvarer paa handelssteder skal, hvor det lar sig gjøre, opbevares i lukkede skap eller skuffer. — Avstøvning av saadanne utsalgssteder skal ske daglig med rene kluter, avvridd i rent vand.

§ 18. Bakerier, slagterier, meierier og andre produktions- og opbevaringssteder for matvarer skal til enhver tid staa under helseraadets kontrol, og eierne skal være forpligtet til uopholdelig at utføre de paalæg, som helseraadet maatte finde nødvendige til forhindring av, at matvarerne forurenses eller bedærves.

Om smitsomme sygdomme.

§ 19. Naar erklærte tuberkuløse skifter bopæl, skal den, fra hvem den syke flytter, melde flytningen til helseraadets formand.

§ 20. Elever ved offentlig skole, som læreren har grund til at frygte angrepet av utøi, skabb eller anden lidelse, som formodes opstaat av urenlighet, skal sendes hjem og forbydes skolen, indtil de er rene.

Elever, som formodes at lide av smitsom sygdom, skal av læreren sendes hjem og forbydes skolen, indtil sygdommens natur ved lægeattest er fastslaat.

§ 21. Ethvert tilfælde av pest, kolera, kopper, eksanthematisk tyfus, nervefeber, blodgang, difteri, skarlagensfeber, barselfeber, epidem. cerebro-spinalmeningit («hjernefeber»), poliomyelit, pemfigus hos nyfødte, miltbrand hos mennesker skal straks meldes helseraadets formand av den behandlende læge.

Ved beslutning av helseraadet kan dette paabud ogsaa utvides til at gjælde andre smitsomme sygdomme.

Liste over antal behandlede nye tilfælde av veneriske sygdomme skal ved hver maanedes slutning indsendes til helseraadets formand av de praktiserende læger. Hvor der paa grund av særlige forhold er fare for smitteutbredning, skal helseraadets formand straks underrettes om forholdet.

§ 22. Lokaler, som stadig eller jevnlig er opholdssted for et større antal mennesker, saasom alle utsalgssteder, verksteder, arbeidsrum, bevertningssteder, losjhus o. lign., skal altid være forsynt med et tilstrækkelig antal spyttebakker, som daglig tømmes og rengjøres.

Likesaa skal spyttebakker i fornødent antal findes anbragt i alle rum, der benyttes som forsamlingslokaler, og saavel gulv som spyttebakker skal vaskes grundig snarest efter offentlige møter i saadanne lokaler.

Om tjenerhold.

§ 23. Tjenere skal skaffes tilstrækkelig rummelig, tèt og varmt soverum og særskilt rum for mandlige og kvindelige tjenere.

Særbestemmelser for de mere bymæssig bebyggede dele av herredet.

§ 24. Hvad der skal forstaaes ved bymæssig bebyggede dele av herredet, skal til enhver tid bestemmes av herredsstyret.

§ 25. Huseiere har til pligt at holde ren og fri for stank gaardsrum, veier (herfra dog undtat offentlige veier) og i tilfælde gater indtil disses halve bredde.

§ 26.

- a) Renlighet eller utluftning maa ikke forsømmes i nogen bolig saaledes, at der kan opstaa ulemper eller skade for beboere, naboer eller andre.
- b) Huseieren er likeoverfor helseraadet ansvarlig for, at fraflyttede rum rengjøres ordentlig, før nye beboere flytter ind.

§ 27. I losjhus for reisende maa sengene ikke være indrettet for flere personer. Paa saadanne steder kan helseraadet bestemme, hvor mange personer der kan indlosjeres i hvert rum. Disse bestemmelser opslaes paa vedkommende rum.

§ 28. Skadelige eller ildelugtende væsker fra fabrikker eller andre bruk og anlæg maa bare ledes gjennom lukkede avløpsrender eller paa anden maate, som er godkjendt av helseraadet, og maa ikke ledes til offentlig kloak uten helseraadets samtykke. Ledninger for saadanne anlæg maa hverken direkte eller gjennom samlekum staa i forbindelse med andet privat avløpsrør.

§ 29. Skyllvand o. l. maa ikke ledes ut gjennom husvæg uten at føres videre gjennom rørledning.

§ 30.

- a) Saavel offentlig som privat kloakanlæg maa ha helseraadets godkjendelse.
- b) Naar der i et strøk er anlagt kloak bestemt til at opta avløpet fra det tilliggende terræng, skal der fra hus eller ubebygget grund, som ligger inden 30 meters avstand fra kloakken, av eierne lægges avstikker til denne inden en frist, som fastsettes av helseraadet. Dog bortfalder denne pligt, naar beliggenheten er til hinder og ellers, naar helseraadet finder anlegget unødvendig.
- c) Kloakavstikkere skal være av jern, sten i cement eller glasert ler og skal indrettes til mest mulig at bortføre grund-, over-, skylle- og spildvand og urin til kloakken.
- d) Hvor der i gaarden findes vandstænderkum, skal denne være forsynt med avløp til kloakken, naar der er adgang til det.

§ 31.

a) Avløpsrender og kloakker med tilbehør skal være saaledes indrettet, at de skaffer tilstrækkelig avløp og kan renses let, og skal holdes i forsvarlig stand.

b) Vaske- og kloaksluk, som findes i kjeldere eller hus, skal være forsynt med paalidelig vandlaas eller anden indretning, som hindrer utstrømning av kloakgas. Hvor kloaksluk ligger saa lavt, at en indstrømning av kloakindholdet kan finde sted ved høivande, skal de forsynes med apparater som hindrer dette.

§ 32. Saavel offentlige som private kloakker og avløpsrender skal holdes tilbørlig rene og fri for stank. Rensning skal finde sted paa saadan tid og maate, at mindst mulig uleilighet paaføres de omboende. Det optagne bundfald maa straks føres bort.

§ 33.

a) Synkebrønder maa herefter bare indrettes med helseraadets samtykke, hvor ingen anden anledning kan opnaaes med rimelig bekostning. Hvor dette kan opnaaes, skal ældre synkebrønder gjenkastes.

b) Enhver synkebrønd skal være forsynt med lok og renses godt hvert aar.

§ 34. Privatbygninger skal være mindst 4 m. fjernet fra vaaningshus eller matbod. De kan indrettes med bingje eller flytbare beholdere. Dog kan helseraadet bestemme, at kun flytbare beholdere skal benyttes paa steder, hvor det findes paakrævet. Beholderne skal altid være tætte, staa paa fast underlag og tømmes, naar de er $\frac{3}{4}$ fulde.

§ 35.

a) Rum for bingje eller beholder skal stadig holdes lukket med tætsluttende lem og skal ha en trækpipe paa mindst 24×24 cm., som fører op over taket.

b) Naar priveter indrettes gjennom flere etager, skal hvert av dem ha sit særskilte lodrette faldrør av indvendig glaserte lerrør av mindst 23 cm. indvendig maal.

§ 36. Tømning av binger og gjødselbeholdere skal ske saa ofte, at de aldrig blir mere end $\frac{3}{4}$ fylt. De skal altid tømmes hver vaar inden 1ste juni.

§ 37. Komposter, privetgjødsel, fiskavfald og andre sterkt stinkende stoffer, som ligger i nærheten av alfarvei, vaaningshus eller nærmeste nabos grund, maa til enhver tid være saa betryggende dækket med jord, torvstrø eller lignende, at stank forhindres. Utkjørt og utoverspredt gjødsel maa snarest mulig nedmulses.

§ 38. Grisehold er kun tillatt paa betingelse av, at grisene holdes indelukket i grisehus, og at disse ikke utbreder stank til naboer eller alfarvei.

§ 39. Hvor trange gaardsrum, tæt beboelse eller andre i sanitær henseende uheldige forhold gjør kreaturhold betænkelig, kan helseraadet forby det. Det samme kan ogsaa gjøres, dersom det viser sig, at mislig renhold eller vedlikehold ikke rettes efter en frist, som helseraadet sætter.

§ 40. Ved sygdomstilfælde, som indtræffer blandt reisende i hoteller, losjihus og lignende skal vedkommende vert søke at faa vite, om sygdommen er av smitsom og farlig art, og i saa fald uten ophold underrette helseraadets formand.

§ 41. Helseraadet, eller formanden paa dets vegne, kan beordre lik bragt til likkapel, naar det findes utilraadelig at la det ligge i hjemmet paa grund av dødsarsaken, lokalets beskaffenhet eller andre sanitære hensyn.

Almindelige bestemmelser.

§ 42. Hus- og grundeiere er som saadanne ansvarlig for, at alle de pligter opfyldes, som disse sundhetsforskrifter paabyr, og skal ikke kunne undskylde sig med forsømmelse fra sine folks eller leieres side.

§ 43. Herredsstyret har at sørge for, at der til enhver tid findes et tilstrækkelig stort oplag av disse sundhetsforskrifter til utdeling i alle hus inden herredet.

Et eksemplar av sundhetsforskrifterne skal altid være opslaat i forsamlingslokaler, paa handelssteder, i skoler og andre rum, hvor et større antal mennesker jevnlig færdes.

§ 44. Avvikelser fra ovennævnte forskrifter kan finde sted, naar de paa grund av omstændighetene umulig eller meget vanskelig lar sig gjennomføre — men kun med tilladelse av helseraadet for hvert enkelt tilfælde.

§ 45. Overtrædelser av foranstaaende forskrifter straffes efter den til enhver tid gjældende lovgivning.

§ 46. Helseraadets formand har at besørge overtrædelse av disse forskrifter paataalt efter lovgivningen. Det paahviler vedkommende sundhetskreds's tilsynsmand at anmelde overtrædelser av forskrifterne til formanden.

Indhold.

	Side
Aremark herred (Smaalenenes amt) 3dje januar	272
Haaland — (Stavanger —) 9de —	273
Leka — (fiskeværerne Sklinna og Horta) (N. Trondhjems amt) 2den februar	275
Flaa — (S. Trondhjems amt) 9de februar	276
Sande — (Romsdals —) 27de —	278
Jevnaker — (Kristians —) 1ste mars	279
Løiten — (Hedemarkens —) 15de —	281
Skjeberg — (Smaalenenes —) 15de —	282
Vik — (N. Bergenhus —) 28de —	283
Rolvsey — (Smaalenenes —) 28de —	285
Sarpsborg by, 26de april	287
Eid herred (N. Bergenhus amt) 26de april	287
Ullensvang — (S. Bergenhus —) 26de —	290
Id — (Smaalenenes —) 10de mai	291
Ullensaker — (Akershus —) 31te —	293
Time — (Stavanger —) 31te juli	293
Hammerfest by, 31te juli	295
Nerstrand herred (Stavanger amt) 9de august	300
Fillan — (S. Trondhjems —) 23de —	302
Skiptvedt — (Smaalenenes —) 23de —	303
Trysil — (Hedemarkens —) 30te —	304
Gloppen — (N. Bergenhus —) 30te —	305
Bykle — (Nedenes —) 30te —	306
Grue — (Hedemarkens —) 27de september	308
Strandebarm — (S. Bergenhus —) 27de —	309
Tune — (Smaalenenes —) 27de —	311
Bygland — (Nedenes —) 22de november	312
Tinn — (Bratsberg —) 29de —	314
Malvik — (S. Trondhjems —) 6te december	317

3. Love, kongelige resolutioner, skrivelser m. m. vedkommende medicinalvæsenet i 1912.

2den januar. Skrivelse fra Finansdepartementet til Justisdepartementet om, hvorvidt en distriktslæge tilkom salær (kr. 10,00) efter sportellovens § 109 for efter politimesterens anmodning at ha undersøkt en sindssyk person og avgit begrundet erklæring med konklusion angaaende spørsmålet om, hvorvidt den sindssyke burde indlægges paa asyl eller ikke. Det var oplyst, at den sindssyke tidligere av vedkommende amtslæge var erklært farlig for den offentlige sikkerhet, men at han paa grund av mangel paa asylplads var blit boende i sit hjem. Da hans tilstand imidlertid var begyndt at bli foruroligende, hadde politimesteren begjært den omhandlede undersøkelse ved distriktslægen. Det var videre oplyst, at vedkommende distriktslæge ikke hørte til de fast beskikkede sagkyndige, hvem det efter kongelig resolution av 7de november 1908 § 3 tilligger at avgif farlighetserklæringer.

I anledning herav uttaler departementet, at det antar, at distriktslægen efter den form, sportellovens § 109 har faat, maa ha krav paa salær for den omhandlede undersøkelsesforretning, medmindre noget andet fremgaar av vilkaarene for hans ansættelse.

3dje januar. Kongelig resolution, hvorved den del av Evenes herred, som ligger inden Tromsø amts grænser og fra 1ste januar 1912 overgaar til Trondenes herred, overføres fra Ofotens lægedistrikt i Nordlands amt til Trondenes lægedistrikt i Tromsø amt fra 1ste februar 1912 at regne.

3dje januar. Rundskrivelse fra Medicinaldirektøren til lægerne:

Chefen for armeens sanitet har henstillet til mig at bringe til lægernes kundskap nedenstaaende:

«Fremlagte lægeattester er kun at betrakte som hjelpe-midler ved bedømmelsen, men er ikke bindende for de bedømmende læger, som avgir sit skjøn efter den overbevisning, de har faat av den samlede undersøkelse. Enhver undersøkelse er konfidentiell; kun det personel, som ifølge gjældende bestemmelser er berettiget til at være tilstede, har tilladelse til at overvære undersøkelsen. Den ansvarlige læge (formand) har at paase dette. Alt, hvad der ved undersøkelsen erfares av eller om mandskapet, skal behandles konfidentielt. I lægeprotokol, som opbevares ved utskrivningsvæsenet eller ved avdeling, indføres kun det, som antages at være av betydning for de ikke-lægekyndige militære autoriteter. Disse opplysninger bør avfattes paa norsk. Derimot bør der i fortegnelser, lister eller opgaver, som skal indsendes til sanitetsmyndigheter, opføres mest mulig av det, som er fundet ved undersøkelsen, og som kan tænkes at være av interesse. Attest fra læge bør leveres i konvolut, helst i officiel, paatrykt:

Lægeerklæring om . . . (N. N.) — — —¹⁾. Attesten tillægges ingen betydning, hvis konvolutten ikke er igjenklæbet av lægen; den maa senere ikke aapnes av mandskapet».

Herpaa henledes lægernes opmerksomhet under henvisning til min rundskrivelse av 11te juli 1910 om civile lægers helbredserklæringer for militære mandskaper.

6te januar. Kongelig resolution, hvorved bl. a. bestemmes at gagen for direktørene for Gaustad, Ek, Rotvold og Rønvik asyler fastsættes til kr. 4 800,00 aarlig med 2 tillæg à kr. 500,00 efter 5 og 10 aar, foruten fri bolig, lys og brænde.

16de januar. Skrivelse fra Justisdepartementet til amtmanden i Hedemarkens amt, der hadde utbedt departementets uttalelse om, hvilke foranstaltninger der blir at træffe til varetagelse av ensindssykstarv, naar dennes egtefælle søker skilsmisse efter bestemmelsen i lov av 20de august 1909 § 7.

Departementet meddeler, at i tilfælde, hvor den sindssyke ikke helt forpleies for offentlig regning, bør vedkommende regelmæssig foranlediges umyndiggjort, hvis dette ikke tidligere er skedd, for at der kan beskikkes en verge til varetagelse av den sindssykes tarv saavel i anledning av skilsmisseansøkningsbehandling som i anledning av delingen av egtefællernes fællesbo efter opnaadd skilsmisse. Delingen antages i tilfælde at maatte ske ved skifterettens mellemkomst, jfr. departementets skrivelse av 1ste mars 1894. At skifte uten ophold finder sted, har vergen at drage omsorg for, og med denne hans pligt antages amtmanden i hvert tilfælde at burde gjøre ham bekjent.

26de januar. Kongelig resolution, hvorved det ved kongelig resolution av 15de februar 1902 fastsatte honorar for den ved kommissionen for den farmaceutiske medhjelpereksamen ansatte sekretær forhøies fra kr. 150,00 til kr. 200,00 aarlig.

9de februar. Lov^{*)} 2) om adgang til at ansætte kvinder i statens embeder.

§ 1. Kvinder kan under de samme betingelser som mænd ansættes i statens embeder med de undtagelser, som er fastsat i § 2.

§ 2. Kvinder kan ikke ansættes i:

1. Embederne som medlemmer av Kongens raad,
2. geistlige embeder i statskirken,
3. diplomatiske embeder og konsulembeder,
4. militære og civilmilitære embeder,
5. embeder, som herefter opprettes, og for hvis vedkommende det ved opprettelsen bestemmes, at der i dem alene skal kunne ansættes mænd.

22de februar. Den Norske Regjerings resolution, hvorved der paa sedvanlige betingelser tillates opprettet et nyt apotek i Skien i strøket Lie—Duestien paa et av Justisdepartementet nærmere fastsat sted.

15de mars. Kongelig resolution³⁾, hvorved der fastsættes følgende regler om politiets befatning med sindssyke efter lov om sindssykes behandling og forpleining av 17de august 1848 § 10:

¹⁾ Officielle konvolutter vil bli omsendt til lægerne fra chefen for armeens sanitet, hersteds.

^{*)} Bekjendtgj. 10de februar i Lovtid. 1ste avd. nr. 6.

²⁾ Stort.besl. 26de januar. Se Ot. prp. 18 for 1911. Indst. O. VIII for 1911. St.tid. forh. i Ot. side 2—22; i Lt. side 3—15.

³⁾ Bekjendtgj. 18de mars i Lovtid. 1ste avd. nr. 11.

§ 1. Hvis der ikke findes nogen, som har at vareta en sindssyks tarv, skal politiet overtta omsorgen for hans person, naar hans tilstand eller forhold antages at gjøre det paakrævet. Det samme kan ske, selv om der findes nogen, som har at vareta en sindssyks tarv, saafremt ikke nogen saadan er tilstede eller av andre grunde kan optræde. Politiet bør ha sin opmerksomhet henvendt paa, hvorvidt omstændighetene skulde gjøre umyndiggjørelse og beskikkelse av verge ønskelig og i tilfælde foreta de fornødne skritt hertil.

§ 2. Findes der grund til at anta, at den, som nærmest har at vareta en sindssyks tarv, ikke paa passende maate sørger for hans forpleining, skal politiet undersøke saken og i tilfælde henvende sig til vedkommende herom med anmodning om at rette paa forholdet. Saafremt den sindssykes tilstand eller forhold antages at gjøre det paakrævet, skal politiet overtta omsorgen for hans person.

§ 3. Hvis en sindssyk, som ikke forpleies efter lov av 27de juni 1891, begjæres utskrevet av sindssykeasyl, og asylets læge finder utskrivningen utilraadelig av hensyn til hans sindstilstand eller antar, at den, som nærmest har at vareta hans tarv, ikke kan eller vil anbringe ham i passende forpleining, skal lægen herom underrette hjemstedets politi. Politiet skal da undersøke forholdet, og hvis det finder lægens indsigelse begrundet, henvende sig herom til den, som har at vareta den sindssykes tarv.

I fornødent fald bør politiet ta under overveielse, hvorvidt der skulde være grund til at foranledige beskikket en anden verge for den sindssyke. Viser det sig ikke mulig at faa bragt istand en tilfredsstillende ordning, skal politiet overtta omsorgen for den sindssykes person.

Med hensyn til utskrivning av sindssyke, som forpleies efter lov av 27de juni 1891, træder i tilfælde amtmanden i stedet efter de derom givne regler.

§ 4. Naar politiet i henhold til ovenstaaende bestemmelser har overtat omsorgen for en sindssyks person, kan det, om det ansees fornødent, begjære ham indlagt i sindssykeasyl eller anbringe ham i betryggende privat forpleining. I det i § 3 omhandlede tilfælde kan politiet begjære, at den sindssyke skal forbli i asylet.

§ 5. Naar der for politiet opstaar spørsmal om i henhold til §§ 1—2 at overtta omsorgen for en person, som formodes at være sindssyk, uten at der foreligger sindssykeattest for ham, kan politiet træffe de fornødne forføininger til at faa hans sindstilstand undersøkt av læge.

Naar der findes grund til at formode, at en person er sindssyk, men den, som nærmest har at vareta hans tarv, ikke ser sig i stand til at faa hans sindstilstand undersøkt av læge, kan han begjære politiets bistand hertil.

§ 6. Naar en sindssyk skal indlægges i sindssykeasyl eller anbringes i privat forpleining, bør politiet, hvor dertil findes grund, paa begjæring av den, som nærmest har at vareta den sindssykes tarv, yde fornøden bistand til at føre denne derhen, naar det godtgjøres, at de fornødne dokumenter og attester er i orden, og at asylets læge eller den private forpleier er villig til at motta den sindssyke.

I fornødent fald bør politiet ogsaa bistaa med vakthold over den sindssyke.

§ 7. Hvis en sindssyk er undveket fra sindssykeasyl eller andet forpleiningssted, skal politiet yde bistand til at bringe ham tilbake, naar det begjæres av asylets læge, forpleieren eller den, som nærmest har at vareta den sindssykes tarv.

§ 8. Naar politiet har truffet nogen forføining like overfor en sindssyk, skal det uopholdelig derom underrette hans familie eller beskikkede verge.

§ 9. Politiets tjenesteplichter med hensyn til sindssyke utøves, forsaavidt intet andet er bestemt, av politimesteren paa den sindssykes opholdssted eller paa dennes vegne av vedkommende politifuldmægtig. Dog kan politiassistent eller

lensmand, naar saken ikke uten skade kan opsættes, begjære en sindssyk indlagt i sindssykeasyll eller anbringe ham i privat forpleining, men i saa fald maa politimesterens godkjendelse av den trufne forføining snaarest mulig indhertes.

Politiets avgjørelser ved dets befatning med sindssyke kan begjæres forelagt høiere politiovrighet [amtmanden og Justisdepartementet] av den, som nærmest har at vareta den sindssykes tarv.

§ 10. Ved ovenstaaende bestemmelser gjøres ingen forandring i de ved kgl. resolution av 7de november 1908 fastsatte regler om forvaringen av farlige sindssyke.

15de mars. Kongelig resolution, hvorved der bl. a. bestemmes, at der fra 1ste juli 1912 opprettes et nyt distriktslægeembede for Engerdalens herred i Hedemarkens amt og et nyt distriktslægeembede for Hatfjelldalens herred i Nordlands amt, hvert med en aarlig gage av statskassen paa kr. 2 000,00.

15de mars. Stadfæstelse — meddelt av Kirkedepartementet — paa det av meierimester Syver Aslaksen Østre ved testamente av 30te april 1910 opprettede «Meierimester Østres legat» til hjælp for trængende syke — fortrinnsvis tæringssyke —, hjemmehørende i Flaa herred i Hallingdal, samt paa de for dette legat under 18de december 1911 utfærdigede statutter.

19de mars. Skrivelse fra Handelsdepartementet til fabrikinspektøren i vestlandske og nordenfjeldske distrikt i anledning av en fra denne indkommet forespørsel om, hvorledes der efter § 21 i lov om tilsyn med arbeide i fabrikker av 10de september 1909 skal forholdes med betaling for lægeundersøkelse av barnide tilfælde, hvor der ikke er valgt eller antat nogen læge til medlem av det stedlige fabriktilsyn. Departementet uttaler, at en læge, som ikke er medlem av det stedlige tilsyn, selv kan bestemme sit honorar for vedkommende undersøkelse og utstedelse av attest, og at det maa bero paa overenskomst mellem bedriften og vedkommende arbeider, hvem som skal betale honoraret.

21de mars. Skrivelse fra Arbeidsdepartementet til amtmanden i Nordre Trondhjems amt:

I skrivelse til den Almindelige Brandforsikringsindretning av 9de februar 1912 har stadsingeniøren i Stenkjær forespurt om, hvorvidt apotek — saavel utsalget som laboratoriet — indgaar blandt delokaler, hvor det i henhold til brandlovens § 47 er forbudt at anvende koke- eller varmeapparater, hvortil anvendes let antændelige oljer.

Brandforsikringsindretningens tekniske konsulent har i den anledning avgitt følgende uttalelse, hvortil departementet med Brandforsikringsindretningen holder sig:

«I ethvert apoteklaboratorium foregaar kokning, inddampning, destillation etc. av forskjellige væsker og stoffe — følgelig maa der anvendes ild eller damp. I større apotek anordnes som regel dampapparater eller gasapparater. Ved mindre apotek paa smaasteder og landsbygden er man derimot som oftest paa grund av omstændighetene henvist til at benytte almindelige komfyrer eller ogsaa petroleums-kokere, og kan for heromhandlede bruk de første neppe ansees synderlig mer betryggende end de sidste. Det kan derfor ikke antages at ha været lovens mening at negte anvendelse av primus og lignende apparater av godkjendt konstruktion paa steder som apoteklaboratorier, medmindre disse ogsaa benyttes for lagring av større mængder letfængelige stoffe. Et apoteks lager-

rum maa derimot antages at komme ind under lovens bestemmelser i heromhandlede henseende, likesaa antagelig ogsaa apoteks ekspeditionslokaler, da der i disse opbevares betydelige kvanta brændbare stoffe. — Paa grund av disse rums benyttelse har jo desuten almindelige løsstaaende petroleumsapparater her let for at veltes og at bli mindre vel skjøttet».

22de mars. Stadfæstelse — meddelt av Kirkedepartementet — paa det av gaardbruker Edvard Hansen Skjøtteren og hustru Oliv Skjøtteren til minde om deres avdøde søn oprettede «Hans Edwardsen Skjøttersens legat til bekjæmpelse av tuberkulosen indenfor Romedal prestegjeld» og paa de for dette legat under 17de november 1911 og 14de februar 1912 utfærdigede statutter.

12te april. Stadfæstelse — meddelt av Kirkedepartementet — paa det av Michael Andreas Strand ved testamentet av 23de april 1900 oprettede «Michael Andreas Strands legat til bedste for fattige tæringsyke av Kristiansunds by» og paa de for dette legat under 18de mai 1911 utfærdigede vedtægter.

15de april. Skrivelse fra Medicinaldirektøren til amtmanden i Akershus amt:

Det maa ansees videnskabelig bevist, at det for utfaldet av behandlingen for difteri er av væsentlig betydning, at difteriserum anvendes snarest mulig efter sygdommens opstaaen. Den læge, som først paatræffer en difterisyk, bør derfor ikke av formelle hensyn hindres fra uten ophold at anvende det nævnte middel. Betalingen for difteriserum anvendt til behandling av fattige difteripatienter paahviler det amtskommunen at utrede, jfr. dom avsagt av Trondhjems overret 24de juli 1899. Naar en læge, som ikke er helseraadsordfører, tilkaldes til en syk, hos hvem han paaviser difteri og av den grund anvender difteriserum, bør hans regning derover honoreres av vedkommende amts- eller bykasse, hvis den sykes økonomiske stilling er saadan, at behandlingen bør ske for offentlig regning. Den fortsatte behandling for offentlig regning bør derimot overlates til helseraadets ordfører.

18de april. Kongelig resolution, hvorved Romsdals amtskommune meddeles autorisation i henhold til § 1 i lov om sindssykes behandling og forpleining av 17de august 1848 til at oprette et kommunalt asyl for 110 sindssyke — 55 mænd og 55 kvinder — paa gaarden Opdøl i Bolsø herred i Romsdals amt i det væsentlige overensstemmende med de utarbeidede tegninger.

18de april. Kongelig resolution, hvorved der paa sedvanlige betingelser tillates oprettet et apotek paa Sandnessjøen i Stamnes herred i Nordlands amt.

26de april. Kongelig resolution, hvorved det av innehaveren av Kabelvaags apotek hittil drevne filialapotek i Svølvær i Vaagans herred i Nordlands amt overgaar til selvstændig apotek fra den tid, da ny apoteker er utnævnt og har overtat driften.

30te april. Skrivelse fra Medicinaldirektøren til Finansdepartementet, hvori uttales, at syrupus cocillana compositus ifølge den paa flaskernes etikette angivne sammensætning er et medikament, som er forbeholdt apotekernes enehandel i detalj.

2den mai. Lov*)¹⁾ om opprettelse av et lotteri til indtægt for skogsaken og tuberkulosesaken.

§ 1. Lov om lotterier og andre lykkespil av 14de juni 1851, jfr. tillægslov til samme av 27de juli 1895, skal ikke være til hinder for, at der for et tidsrum av høist 15 aar opprettes et pengelotteri, hvis plan blir at approbere av Kongen, og hvis overskud, efterat det fornødne til gevinster og omkostninger er kommet til fradrag, tilfalder med like store andele følgende formaal:

1. Skogsaken under forvaltning av Det Norske Skogselskap.

2. Til tuberkulosens bekjæmpelse, et fond, bestyrt av Den Norske Nationalforening mot Tuberkulose, og et fond, bestyrt av Norske Kvinders Sanitetsforening, idet beløpet deles likt mellem disse to foreninger.

Lotteriets overskud i de første virkeaar tilfalder dog med en halvpart og med et samlet beløp av kr. 800 000,00 en landsutstilling i Kristiania i 1914, forsaavidt en saadan maatte bli avholdt, mens den anden halvpart tilfalder foranvænte formaal.

§ 2. Lotteriet, hvis størrelse ikke maa være under kr. 200 000,00 og ikke over kr. 400 000,00 pr. trækning, blir at avholde i 4 aarlige trækninger. Hver trækning utgjør et selvstendig lotteri.

Prisen paa hvert lod blir at fastsætte til kr. 10,00. Dog kan der i planen forbeholdes vedkommende selskap adgang til at sælge et visst antal halve lodder à kr. 5,00.

§ 3. Summen av gevinsterne maa ikke utgjøre mindre end 70 pct. av indskudssummen, fordelt paa mindst 4 000 gevinster i hver trækning. Ingen gevinst maa overstige kr. 50 000,00.

Fordring paa utbetaling av gevinst forældes i 1 aar fra trækningsdagen. Efterat forældelse er indtraadt, tilfalder den uttrukne gevinst de i § 1 nævnte formaal til forholdsvis fordeling mellem disse.

Det overskud, der av vedkommende selskap blir at tilsikre de i § 1 nævnte formaal, skal utgjøre mindst 20 pct. av indskudssummen.

§ 4. Lotteriet opprettes av en komité, bestaaende av 5 medlemmer, hvorav bestyrelsen for den i § 1, punkt 1 nævnte institution vælger 2 medlemmer, bestyrelsen for de i samme paragrafs punkt 2 nævnte institutioner vælger hver 1 og Finansdepartementet oppnevner det femte medlem. Salget av lodderne overdrages av komitéen med Kongens approbation til et selskap paa nærmere kontraktmæssig bestemte vilkaar.

§ 5. Salg av lodsedler foregaar gjennom selskapet og ved av dette antagne forhandlere. Det skal være alle andre forbudt forretningsmæssig at forhandle disse lodsedler. Overtrædelse herav straffes med bøter.

10de mai. Kongelig resolution, hvorved Stortingets beslutninger²⁾ av 28de februar og 12te april 1912 angaaende omregulering og forbedring av den underordnede betjenings lønsforhold ved Rikshospitalet og om bevilgning for budgetterminen 1ste juli 1912—30te juni 1913 av indtægter og utgifter ved nævnte hospital tages tilfølge.

15de mai. Skrivelse fra Justisdepartementet til stiftamtmanden i Kristiania, hvori meddeles, at utgifter ved tvangsarbeideres overførelse til eller forpleining i sykehus eller sindssykeasyl bør utredes

*) Bekjendtgj. 4de mai i Lovtid. 1ste avd. nr. 18.

¹⁾ Stort.besl. 22de april. Se Ot. prp. nr. 39 for 1910, dok. nr. 5 med tillæg for 1909, nr. 44 for 1911 og nr. 24 med tillæg for 1912. Indst. O. X for 1911. Indst. O. II for 1912. St.tid., forh. i Ot. side 442—469 og 485—495; i Lt. side 137—152 og 154.

²⁾ Se St. prp. nr. 1, hovedp. VI, kap. 10, tit. 3, og hovedp. VI, indtægtsbudgettets kap. 3, tit. 1, og utgiftsbudgettets kap. 10, tit. 3. Indst. S. nr. 51 og 98. St.tid. side 144—145, 420—426 og 898.

av bevilgningen til undersøkelse av lovovertrædelser m. v., og at disse utgifter herefter maa bli anvist paa denne konto.

28de mai. Stadfæstelse — meddelt av Kirkedepartementet — paa det av frøken Martina Hansen ved testamente av 14de januar 1893 oprettede «Herman og Martina Hansens legat til fripladse for patienter paa sykehus i Kristiania» samt paa de for dette legat under 28de mars 1912 utfærdigede statutter.

30te mai. Stadfæstelse — meddelt av Kirkedepartementet — paa «Ole T. Eig's legat til fremme av sykepleien i Vaaler (Solør), opprettet i henhold til Ole T. Eig's gave til Vaaler kommune i herredsstyrets møte den 13de januar 1874 samt paa de for dette legat under 13de april 1912 utfærdigede statutter.

3ite mai. Lov^{*)} 1) om fortrinsret for visse fordringer.

§ 1. I konkursbo og i dødsbo, i hvilket gjælden ikke paaheviler gjenlevende egtefælle eller er overtat av myndige arvinger, blir, forsaavidt boet ikke er tilstrækkelig til at dække alle dets forpligtelser, næstefter massegjæld og dermed likestillet gjæld følgende fordringer at gi forlods utlæg:

1.

- a. Fordringer paa skat, som efter inntægt og formue utlignes til stat og kommune, under betingelse av, at fordringerne anmeldes i boet senest tre aar efter skattens (i tilfælde sidste termins) forfaldstid, og videre under betingelse av, at der, hvis sidste forfaldstermin ligger seks maaneder før konkursens aapning eller — for dødsbos vedkommende — før skyldnerens død, før utløpet av denne frist er avholdt eller forsøkt avholdt utpantning (indførsel).
- b. Fordringer paa told av varer, som er tat paa kreditoplag, forsaavidt toldens forfaldstid ikke ligger længer tilbake end tre maaneder før konkursens aapning eller — for dødsbos vedkommende — før skyldnerens død, samt paa told- og havnefondsavgift, som er kreditert av toldkassereren, forsaavidt konkurs er aapnet eller — for dødsbos vedkommende — skyldneren er død inden to maaneder efter utløpet av den maaned, hvori varerne er utlevert.
- c. Fordringer paa avgift av civile og militære embedsgaarder til beneficiarius og kornbidrag til Universitetet av civile embedsgaarder, paa løs landskyld samt paa forsikringspræmie i henhold til loven om ulykkesforsikring for arbeidere i fabrikker m. v., for fiskere og for sjømænd, samt om sykeforsikring — alt forsaavidt ydelsens forfaldstid ikke ligger længer tilbake end to aar, regnet fra konkursens aapning eller — for dødsbos vedkommende — fra skyldnerens død.
- d. Lægers, dyrlægers og jordmødres fordringer for kaldsmæssig bistand samt for lægemidler og sykerekvisita, som er utlevert til person eller dyr, som de har under behandling — alt forsaavidt fordringen skriver sig fra de sidste aar før konkursens aapning eller — for dødsbos vedkommende — før skyldnerens død.
- e. Apotekeres fordringer for lægemidler og sykerekvisita, som de har været pligtige til at utlevere uten at sikre sig betalingen paa forhaand, forsaavidt fordringen skriver sig fra det sidste aar før konkursens aapning eller — for dødsbos vedkommende — før skyldnerens død.
- f. Skibsmandskapers samt tjeneres og andre til skyldnerens husstand hørende

*) Bekjendtgj. 3dje juni i Lovtid. 1ste avd. nr. 21.

1) Stort. besl. 14de mai. Se Ot. prp. nr. 10 for 1911, jfr. dok. nr. 53 for 1911. Indst. O III. St.tid., forh. i Ot. side 528—537; i Lt. side 167.

personers fordringer paa tilkommende løn for de sidste ni maaneder før konkursens aapning eller — for dødsbos vedkommende — før skyldnerens død og indtil tre maaneder efter dette tidspunkt, samt de i skyldnerens tjeneste værende underordnede betjentes, svenders, drengers og arbejderes fordringer paa tilkommende løn for de sidste to maaneder før konkursens aapning eller — for dødsbos vedkommende — før skyldnerens død og indtil en maaned efter dette tidspunkt.

- g. Umyndiges fordringer hos verger og overformyndere i anledning av forvaltningen av deres midler.

2.

- a. Fordringer paa aabod, forsaavidt angaar civile og militære embedsgaarder.
 b. Fordringer paa husleie, saavel av beboelsesleiligheter og enkelte værelser som av forretningslokaler, forsaavidt angaar leie for de sidste fire maaneder før konkursens aapning eller — for dødsbos vedkommende — før skyldnerens død og indtil to maaneder efter dette tidspunkt.
 c. Statens fordringer hos dens oppebørsels- og regnskapsbetjenter, forsaavidt deres regnskapsansvar angaar; like med staten regnes i denne henseende statsindretninger og offentlige fonds, hvis regnskaper revideres av et regjeringsdepartement.

Er boet ikke tilstrækkelig til at fyldestgjøre alle fortrinsberettigede fordringer, blir de under nr. 1 nævnte fordringer at dække fuldt ut, før noget utloddet til de under nr 2 nævnte.

De under samme nummer nævnte fordringer har indbyrdes like ret.

§ 2. Tages saadant dødsbo, som i denne lov er nævnt, under behandling som konkursbo, blir de i foregaaende paragraf omhandlede tidsrum ogsaa for konkursbehandlings vedkommende at beregne efter tidspunktet for skyldnerens død.

§ 3. Er der for fortrinsberettiget fordring helt eller delvis ved utlæg erholdt panteret, som paa grund av bestemmelserne i lov om konkurs og konkursboers behandling av 6te juni 1863 (jfr. lov av 6te mai 1899) §§ 46 og 47 ikke kan gjøres gjældende i konkursboet, blir, saafremt tinglysning eller registrering i henhold til lov om registrering av skibe av 4de mai 1901 eller i tilfælde besiddelsestagelse har fundet sted før konkursens aapning, reglerne i § 1, forsaavidt angaar den del av fordringen, som vilde dækkes av pantet, at anvende med den forandring, at den dag, utlægsforretningen avholdtes, træder istedetfor konkursens aapning.

§ 4. Denne lov træder i kraft 1ste januar næste aar og kommer kun til anvendelse i boer, som ikke inden nævnte tidspunkt er tat under konkurs- eller skiftebehandling.

Fra den tid denne lov træder i kraft, ophæves:

Kristian den 5tes norske lovs 5te bok kapitel 13 artikkel 35,

Forordning om auksionsverket av 19de december 1693 § 19,

Fundas til en presteenkekasse for Nedre Borgesyssel provsti, konfirmert 21de juli 1719 og 23de november 1731, § 20,

Plakat av 11te august 1751 angaaende fortrinsret for stempletpapirforvalterens fordringer hos stempletpapirforhandlerne for bemeldte papirs intrader,

Plakat av 25de mars 1795 angaaende de lensmændene til indfordring overdragne og av dem indkrævede kongelige skatters og rettigheters fortrinsret i konkurstilfælde,

Lov angaaende bergverksdriften av 14de juli 1842 § 58,

Lov av 12te oktober 1857 om forandringer i lov angaaende toldvæsenet av 20de september 1845, § 2 bokstav b,

Lov om sjøfarten av 20de juli 1893 § 7, sidste punktum,

Lov om toldoplag av 7de mai 1904 § 10, litr. d, sidste punktum,

Lov om sykeforsikring av 18de september 1909, jfr. lov av 1ste april 1911, § 71, nr. 3.

Endvidere ophæves fra samme tid av efternævnte bestemmelser, forsaavidt angaar de deri indeholdte regler om fortrinsret i her omhandlede slags boer:

Forordning angaaende adskillig til kammerrettsordningens (18de mars 1720) desto nøiere efterlevelse av 31te december 1742 § 4,

Forordning angaaende tiendevæsenet av 31te juli 1801 § 10,

Kongelig bevilling av 22 mai 1811 indeholdende approbation av fundas for et «Legat av en av Norges venner» m. v.,

Lov angaaende det beneficerte gods av 20de august 1821 § 40,

Lov angaaende haandverksdriften av 15de juli 1839 § 76,

Lov angaaende den Almindelige Brandforsikringsindretning for Bygninger av 19de august 1845 § 36,

Lov angaaende civile og militære embedsgaarder av 25de august 1848 §§ 10 og 11,

Lov om ulykkesforsikring for arbeidere i fabrikker m. v. av 23de juli 1894, jfr. lov av 9de juni 1911 § 16,

Lov om bygningsvæsenet for landets byer utenfor Kristiania, Bergen og Trondhjem av 27de juli 1896 § 13,

Lov om geistlige embedsmænds og kirkesangeres lønning av 14de juli 1897 § 7,

Lov om betaling for offentlige forretninger av 6te august 1897 § 83,

Lov om bygningsvæsenet i Bergen av 19de april 1899 §§ 20, 21, 26, 27 og 92,

Lov om bygningsvæsenet i Kristiania av 26de mai 1899 §§ 11, 13 og 24,

Lov av 20de december 1902 angaaende forandring i lov om konsulatvæsenet av 15de juni 1878, dens § 2,

Lov om bygningsvæsenet i Trondhjem av 11te juni 1906 §§ 14, 19 og 30,

Lov om ulykkesforsikring for fiskere av 8de august 1908 § 10,

Havnefondsloven av 19de august 1908, jfr. lov av 25de juli 1910 § 3, andet led,

Lov om drift av apotek av 4de august 1909 §§ 7 og 22,

Lov om erhvervelse av vandfald, bergverk og anden fast eiendom av 18de september 1909 §§ 6 og 14,

Lov om vasdragsreguleringer i industrielt øiemed av 4de august 1911 § 12 nr. 3,

Lov om ulykkesforsikring for sjømænd av 18de august 1911 § 16,

Skattelov for landet av 18de august 1911 § 114,

Skattelov for byerne av 18de august 1911 § 106.

Endelig ophæves fra ovennævnte tid av ogsaa enhver anden bestemmelse, hvorved nogen art av fordringer er tillagt fortrinsret i heromhandlede slags boer.

31te mai. Kongelig resolution, hvorved der paa sedvanlige betingelser oprettes to nye apotek i Trondhjem, hvorav det ene skal lægges vestenfor Ilens kirke i nærheten av Ilevolden og det andet paa Øen i nærheten av Elgesæter bro.

14de juni. Kongelig resolution, hvorved der paa visse betingelser oprettes et nyt apotek i Drammen inden den del av Øvre Bragernes, som ligger vestenfor parken paa et av Justisdepartementet nærmere fastsat sted.

21de juni. Kongelig kundgjørelse*)¹⁾ om avgift til statskassen av apotekenes omsætning.

*) Bekjendtgj. 24de juni i Lovtid. 1ste avd. nr. 24.

¹⁾ Se St. prp. nr. 1, indtægt, hovedp. VI, kap. 3, tit. 11; utgift, hovedp. VI, kap. 10, tit. 40 samt St. prp. nr. 96. Indst. S. nr. 175. St.tid. side 2214—2218.

For budgetterminen 1ste juli 1912—30te juni 1913 skal de, som har faat bevilling til at drive apotek, erlægge til statskassen en avgift av sin omsætning efter nedenstaaende regler:

§ 1.

A. For personlig privilegerte apotek:

1. De første kr. 10 000,00 av omsætningen skal være avgiftsfri.
2. Av restbeløpet fratrækkes 25 pct. for frie handelsvarer m. v.
3. Av den tiloversblevne omsætning beregnes følgende avgifter:

Av 1ste kr. 5 000,00 (eller dele derav)	1	pct.
« 2det « 5 000,00	—«—	2 «
« 3dje « 5 000,00	—«—	3 «
« 4de « 5 000,00	—«—	4 «
« 5te « 5 000,00	—«—	5 «
« 6te « 5 000,00	—«—	6 «
« 7de « 5 000,00	—«—	7 «
« overstigende omsætning		8 «

B. For salgbare apotek:

Der gjøres et fradrag i omsætningen av $\frac{1}{3}$ — en tredjedel —, hvorefter avgift av den tilbakeværende del av omsætningen svares efter de under

A 1—3 for de personlig privilegerte apotek gjældende regler.

§ 2. Til et apoteks omsætning regnes alle beløp, som er inddrevet ved forhandling av varer, enten disse er gjenstand for apotekeres enehandel eller ikke. Dog blir ikke de beløp at medregne, som er inddrevet for varer, som enten direkte eller gjennom mellemænd forhandles til andre apotek.

Omsætning ved filialapotek og medikamentsutsalg blir at beregne særskilt fra hovedapotek.

§ 3. Justis- og Politidepartementet kan helt eller delvis frafalde avgiften for apotekere, med hvem der er indgaaet eller indgaaes overenskomst angaaende avstaaelse av salgbare apotekprivilegier.

Departementet kan likeledes helt eller delvis frafalde avgiften, hvor dens utredsel vilde falde særlig trykkende.

§ 4. Avgiftsbeløp paa mindre end kr. 10,00 opkræves ikke.

21de juni. Kongelig resolution ¹⁾, hvorved bestemmes:

I. §§ 14, 18 og 19 i plakat av 4de juni 1904 angaaende utlevering av gifter og andre stoffe fra apotek ændres saaledes:

I § 14 indskytes efter bestemmelsen om *tinct. opii benzoica* følgende bestemmelse som 6te led:

Solutio jodi spirituosa (5 pct.) maa kun utleveres i glas à høist 30 gram, overbundet og forsynt med omhyggelig fæstet og farvet signatur, hvorpaa er anbragt — foruten apotekets navn — midlets norske navn, giftmerke og følgende: «Til utvortes bruk; maa ikke indtages».

§ 18, 2det led, skal lyde saaledes:

Paa samme maate kan utlevering av arsenholdig fluepapir og av parisergrønt samt blyarsenatpasta, som indeholder omtrent 50 pct. blyarsenat, finde sted, det første til utryddelse av fluer, de to sidstnævnte stoffe til besprøytning av frugttrær mot skadelige insekter.

I § 19, 2det led, indskytes efter ordet «parisergrønt» ordene: «og av blyarsenatpasta».

II. De nye bestemmelser træder i kraft straks.

¹⁾ Bekjendtgj. 24de juni i Lovtid. 1ste avd. nr. 24.

21de juni. Kongelig resolution, hvorved stadfæstelse meddeles paa en foretat tilføielse til § 10 i de ved kongelig resolution av 6te januar 1906 m. fl. senere resolutioner stadfæstede statutter for «Understøttelsesforeningen for norske Læger og deres Efterlatte», hvorved der under litr. C, særegne legater, opføres som et nyt nr. 7: «Overlæge Harald Kjelsberg og hustrus legat, stort kr. 30 000,00, hvis avkastning skal disponeres efter nærmere i gavebrev av 30te november 1911 fastsatte regler».

4de juli. Kongelig resolution, hvorved § 5 i reglementet for farmaceutisk eksamen (nu apotekereksamen) av 10de mai 1860 gives saadant tillæg: «Ved bedømmelsen av besvarelserne kan med samtykke av vedkommende regjeringsdepartement indtil 2 av eksamenkommissionens medlemmer erstattes av censorer, opnævnt i henhold til reglementets § 8».

4de juli. Kongelig resolution, hvorved bestemmes:

- I. At et fremlagt utkast approberes som regulativ for det sindsykeasyll, som Kristians amtskommune ved kongelig resolution av 16de mai 1911 er meddelt autorisation til at oprette paa gaarden Prestesæter i Vestre Totens herred i Kristians amt.
- II. At det departement, hvorunder det Civile Medicinalvæsen er henlagt, bemyndiges til at foreta mindre ændringer i regulativet.

5te juli. Stadfæstelse — meddelt av Kirkedepartementet — paa det av skibsreder Albert Grøn, Sandeherred, ved gavebrev (erklæring) av 3dje april 1912 oprettede «Albert og Thorleif Grøns legat» til bekjæmpelse av tuberkulosen inden Sandeherred og Sandefjord samt paa de under 29/31 mai 1912 utfærdigede statutter for dette legat.

13de juli. Rundskrivelse*) fra Justisdepartementet til amtmændene:

I medhold av lov om indførsel av apotekervarer samt om handel med gifter og arkana av 16de mai 1904 § 3, jfr. kongelig resolution av 16de juli næstefter, post II, har departementet utstedt forbud mot handel med følgende lægemidler:

1. «Kihlol» og andre «Kihlolmedikamenter», hvori ordet Kihlol forekommer.
2. «Winters Nalther Tabletter».

Forbudet træder i kraft 1ste august d. a.

17de juli. Skrivelse fra Medicinaldirektøren til en distriktslæge i anledning av en forespørsel, om der er nogen lovbestemmelse til hinder for, at en læge rekvirerer i pakkepost fra utlandet smaa prøver av forskjellige nyere medikamenter. Der henvises i skrivelsen til lov av 16de mai 1904, Medicinaldirektørens skrivelse av 8de juni 1910 til Bergens toldinspektion, hvorefter forbudet i nævnte lov ogsaa gjælder læger, uanset om varen betegnes som prøve eller ikke, samt til skrivelse¹⁾ fra Finansdepartementet av 12te september 1907 (begge skrivelser indtat i Norsk Medicinallovgivning).

26de juli. Lov**) om utførelsen av de offentlige lægeforeretninger.

§ 1. Riket deles i lægedistrikter, som bestaar av en by eller av et eller flere herreder med eller uten en eller flere mindre byer. Distrikternes grænser

*) Bekjendtgj. 24de august i Lovtid. 1ste avd. nr. 35.

¹⁾ Skrivelsen av 12te septbr. indtat i Paulsen og Thomles lovsamling.

***) Bekjendtgj. 27de juli i Lovtid. 1ste avd. nr. 31.

²⁾ St. besl. 1ste juli. Se Ot. prp. nr. 39 for 1911. Dok. nr. 7 for 1912. Indst. O. X. (1912). St. tid., forh. i Ot. s. 796—843, 844—852; i Lt. 231—239.

fastsættes av Kongen, efterat vedkommende amtsting eller amtsutvalg og kommunestyre har hat anledning til at uttale sig.

§ 2. Efter de regler, som indeholdes i denne lov, ansættes en læge for hvert distrikt til at utføre de offentlige lægeforretninger, derunder ogsaa at være ordfører i distriktets helseraad. Lægens bopæl fastsættes av departementet, efterat vedkommende kommunestyre (kommunestyre) har hat anledning til at uttale sig.

§ 3. I lægedistrikt, som bestaar av en enkelt by, oprettes der stadslægestilling, naar staten og kommunen har git fornøden bevilgning. Stadslægen overtar ved siden av de offentlige lægeforretninger ogsaa tilsynet med byens fattige syke og med dens kommunale sykeindretninger. Dette tilsyn kan dog overdrages en anden læge i den utstrækning, kommunestyret bestemmer. Stadslægen beskikkes av Kongen, dog ikke som embedsmand. Før beskikkelsen skal byens magistrat og formandskap være git anledning til at uttale sig om søkerne. En tredjedel av stadslægens løn utredes av staten, som desuten i sin helhet bærer de alderstillæg, han skal ha.

§ 4. I byer, som har saa mange offentlige lægeforretninger, at den læge, som utfører dem, ikke kan overta tilsynet med byens fattige syke og med dens kommunale sykeindretninger, skal der oprettes stadsfysikat istedenfor stadslægestilling, naar staten og kommunen har git fornøden bevilgning. Stadsfysikus skal utføre de offentlige lægeforretninger og ha et overordnet tilsyn med byens medicinal- og sundhetsvæsen. Han utnevnes som embedsmand. Hans løn og alderstillæg utredes av stat og kommune med en halvdel av hver.

§ 5. I lægedistrikt, som bestaar av et eller flere herreder med eller uten en eller flere mindre byer, beskikker Kongen en distriktslæge, dog ikke som embedsmand. Hans løn og alderstillæg utredes av staten.

Distriktslægen overtar ved siden av de offentlige lægeforretninger tilsynet med fattige syke i de kommuner, som hører til hans distrikt, naar departementet ikke bestemmer noget andet. Tilsynet med epidemiske og smitsomme sygdomme i distriktet eller dele av det kan i særlige tilfælde av amtmanden overdrages til en anden læge.

For tilsynet med fattige syke i de byer, som maatte høre til distriktet, har distriktslægen ret til godtgjørelse av byen. I mangel av mindelig overenskomst fastsættes denne av medicinalstyrelsen. Distriktslægen har ogsaa ret til godtgjørelse paa samme maate for fattigtilsynet i herreder, hvor tilsynet medfører uforholdsmæssig meget arbeide, som han ikke faar vederlag for i form av kostgodtgjørelse. I mangel av mindelig overenskomst avgjør medicinalstyrelsen baade, om distriktslægen skal ha godtgjørelse, og spørsmal om dennes størrelse.

Medicinalstyrelsens avgjørelser efter denne paragraf kan indankes for departementet baade av vedkommende kommune og av distriktslægen.

§ 6. Stadslæger og distriktslæger skal være forpligtet til at yde lægehjælp til befolkningen i sine distrikter mot passende godtgjørelse og i den utstrækning, deres offentlige forretninger tillater. Godtgjørelsen kan efter andragende fra vedkommende kommunestyre, og naar departementet dertil finder grund, fastsættes ved et av departementet utfærdiget regulativ. Hvis departementet bestemmer det, skal de ogsaa være forpligtet til at fungere som læge for distriktets kredsrykekasser paa de vilkaar, departementet fastsætter i mangel av mindelig overenskomst.

Distriktslæger skal derhos ha pligt til efter departementets bestemmelse at avgi regelmæssige fremmøter paa bestemte steder inden sine distrikter, mot at vedkommende herred yder almindelig kostgodtgjørelse samt opvarmet kontorlokale, og at der tilstaaes dem almindelig skyssgodtgjørelse av statskassen. Andragende fra et herredsstyre herom skal imøtekommes, naar det kan ske uten væsentlig fortrængsel for distriktslægens øvrige offentlige forretninger.

§ 7. For hvert amt, byerne Kristiania og Bergen undtat, skal der oprettes et amtslægeembede.

Amtslægen, som tillike skal indeha stilling som stads- eller distriktslæge inden amtet, skal føre et overordnet tilsyn med amtets medicinal- og sundhetsyæsen undtagen i de byer, som har stadsfysikat.

Derhos skal han overta for hele amtet de lægeforretninger, som omhandles i lov nr. 2 av 27de juni 1891 § 2. Han kan delta i helseraadets møter og i amtstingets forhandlinger om medicinale anliggender, dog uten stemme.

Som amtslæge blir han at lønne med et tillæg til hans løn som stads- eller distriktslæge. Tillægget utredes med en halvdel av staten og en halvdel av amtskommunen, som dog efter regler, som fastsættes av Kongen, faar tilbake fra byerne inden amtet en andel, som svarer til deres folkemængde og forretningernes omfang.

Amtslægerne tillægges kontorholdsgodtgjørelse av statskassen med de beløp, Stortinget bevilger.

§ 8. For at kunne ansættes i nogen av de offentlige lægestillinger, som omhandles i denne lov, maa vedkommende ha bestaaat medicinsk embedseksamen her i riket. Kongen kan derhos gjøre adgangen til alle eller nogen av disse stillinger avhængig av en særskilt prøve.

§ 9. De læger, som omhandles i denne lov, er forpligtet til at rette sig efter de instruksjer, som til enhver tid maatte være utfærdiget for dem.

§ 10. Kongen kan avskedige en stadslæge eller distriktslæge, naar han viser sig ute av stand til at utføre de forretninger, som tilligger stillingen, eller han trods advarsel blir ved med at vise et utilbørlig forhold i tjeneste eller liv. Før avgjørelse træffes, skal saken være forelagt amtmanden, amtslægen og vedkommende læge selv. Er han stadslæge, skal ogsaa magistrat og formandskap være git anledning til at uttale sig. Amtmanden skal ogsaa, naar det gjælder en distriktslæge, indhente uttalelse fra vedkommende formandskap eller i by fra magistrat og formandskap, hvis han finder grund til det.

§ 11. Saafremt der blir vedtat lov om aldersgrænser, er de offentlige læger forpligtet til at gaa av fra sin stilling ved den fastsatte alder med den pension, som maatte tilkomme dem av Pensionskassen for Statens tjenestemænd.

§ 12. Før reiser, som amtslægerne maa gjøre til utførelse av sine forretninger, oppebærer de sedvanlig skyssgodtgjørelse samt kostgodtgjørelse som bestemt for 2den klasse i lov nr. 2 av 10de juli 1894 § 17. Skyssgodtgjørelsen utredes av statskassen. Kostgodtgjørelsen utredes av amtskommunen mot delvis refusion av vedkommende byer efter regler, som fastsættes av Kongen.

§ 13. Denne lovs bestemmelser blir efter Kongens nærmere anordning at sætte i kraft, efterhvert som de fornødne bevilgninger gives til løn m. v. for de læger, som omhandles i loven.

Fra lovens ikrafttræden blir de forretninger, som i den øvrige lovgivning er henlagt til den civile embedslæge, at utføre i vedkommende lægedistrikt av de læger, som omhandles i denne lov. Fra samme tid ophæves alle ældre bestemmelser, som maatte være i strid med den.

§ 14. Saalænge der ikke er opprettet stadsfysikat eller stadslægestilling i en by, som utgjør eget lægedistrikt, skal de offentlige lægeforretninger i byen efter Kongens bestemmelse utføres av distriktslægen i et av de nærmestliggende distrikter mot saadan godtgjørelse av statskassen, som Kongen fastsætter. Tilsynet med byens fattige syke og med dens kommunale sykeindretninger ordnes paa den maate, kommunen bestemmer.

§ 15. Ansættelse av amtslæge kan utstaa, indtil der er ansat saa mange stads- og distriktslæger i amtet efter denne lov, at indførelse av amtslægeinstitutionen ansees paakrævet.

§ 16. Kongen utfærdiger de nærmere bestemmelser, som ansees paakrævet til gennemførelse av denne lov.

26de juli. Lov^{*)} 1) indeholdende forandring i lov om jordmødre av 19de december 1898.

Fra 1ste juli 1912 skal § 8 i lov om jordmødre av 19de december 1898 lyde saaledes:

En distriktsjordmors aarlige løn skal være mindst kr. 300,00. Hertil kommer efter 5 aars tjeneste et tillæg av kr. 50,00, efter 10 aars tjeneste et yderligere tillæg av kr. 50,00 og efter 15 aars tjeneste nok et tillæg av kr. 50,00.

Denne løn utredes med $\frac{2}{5}$ av statskassen, $\frac{2}{5}$ av amtskassen og $\frac{1}{5}$ av vedkommende herredskasse eller herredskasser. Saafremt jordmøren er tillagt naturalydelse, kan distriktets andel av lønnen av amtstinget tillates nedsat med en sum, der ikke overstiger naturalydelsernes værdi.

31te juli. Lov^{**)} 2) om forandring i lov om fattigvæsenet av 19de mai 1900.

§ 10, 2det led, i lov om fattigvæsenet av 19de mai 1900 skal herefter lyde saaledes:

For den, som indlægges eller selv indlægger sig i sindssykeasyl eller anden pleie- eller helbredelsesanstalt, skal i tilfælde, saalænge opholdet i asylet eller anstalten varer, den kommune, hvor han opholdt sig før reisen til asylet eller anstalten, i forhold til denne lov ansees som hans opholdssted. Er indleggelsen skedd i umiddelbar forbindelse med reise for at søke læge, blir utgangspunktet for reisen til lægen under opholdet i asylet eller anstalten at anse som opholdssted. Kan opholdsstedet før reisen ikke paavises, skal omkostningerne ved den indlagtes understøttelse helt bæres av hjemstavnskommunen eller i tilfælde av statskassen.

31te juli. Kongelig resolution, hvorved bestemmes:

- I. At den av Stortinget under 25de april 1912 fattede beslutning³⁾ om bevilgning av gage for et nyt kontorchefsembede i medicinaldirektoratet tages tilfølge.
- II. At der fra 1ste juli opprettes et nyt kontorchefsembede i medicinaldirektoratet for de apotekvæsenet vedrørende saker m. v.
- III. — — —

31te juli. Kongelig resolution, hvorved bl. a. bestemmes:

- I. At de forretninger, som har været henlagt til overlægen for den spedalske sygdom — herfra undtat overbestyrelsen av de spedalske stiftelser — henlægges fra 1ste juli 1912 indtil videre til lægen og bestyreren ved pleiestiftelsen for Spedalske nr. 1.
- II. — — —

6te august. Skrivelse fra Justisdepartementet til Smaalenenes amt i anledning av en forespørsel, hvorledes en apoteker skal forholde sig med ekspedition av recepter, skrevet av en medicinsk

*) Bekjendtgj. 27de juli i Lovtid. 1ste avd. nr. 31.

1) St. besl. 10de juli. Se St. med nr. 11 for 1911. Ot. prp. nr. 8 for 1912 og dok. nr. 33 for 1912. Indst. O. nr. 75. St. tid., forh. i Ot. s. 731—735, 876—881; i Lt. s. 196—215, 240—251.

***) Bekjendtgj. 2den august i Lovtid. 1ste avd. nr. 32.

2) St. besl. 20de juli. Se Ot. prp. nr. 34. Indst. O. nr. 128. St. tid., forh. i Ot. s. 972; i Lt. s. 305.

3) Se St. prp. nr. 1, utgiftsbudgettets hovedp. III, kap. 1, tit. 1—4, kap. 2, tit. 1—4 og 6—7 og kap. 3. Dok. nr. 27. Indst. S. XXXIV. St.tid. s. 1086—1138.

student, der midlertidig fungerte som vikar for en kommune-læge, og lydende paa medicin, som ikke kan utleveres i haandkjøb.

Departementet uttaler, at det ved kancelliplakat av 17de januar 1809, jfr. plakat av 4de juni 1904 A, § 1, er forbudt fra apotek at utlevere lægemidler, som ikke maa sælges i haandkjøb, efter recept fra andre end autoriserte læger (tandlæger eller dyrlæger). Apotekeren er saaledes uberettiget til at la saadanne lægemidler utlevere efter recepter, utstedt av en medicinsk student. At denne har bestaaet 2den avdeling av medicinsk embedseksamen, vil i denne henseende ikke være av betydning.

10de august. Rundskrivelse fra Justisdepartementet:

I medhold av plakat angaaende handel med gifter og apotekvarer av 29de august 1908 post II, har departementet foretat saadan ændring i nævnte plakats forskrifter:

Av fortegnelse B. utgaar «Benzinoforn».

I fortegnelse C. I. 13 blir som eksempel at opføre «Tetraklorokulstof».

Nævnte stof kan saaledes herefter sælges baade av apotekere og kjøbmænd.

23de august. Kongelig resolution, hvorved der paa sedvanlige betingelser opprettes et nyt apotek i Horten paa et av Justisdepartementet nærmere fastsat sted.

24de august. Stadfæstelse — meddelt av Kirkedepartementet — paa det av fru Mary Nerdrum opprettede «Scott Nerdrums legat for fattige tæringssyke» og paa de under 24de juli 1912 utfærdigede statutter for dette legat.

28de august. Skrivelse fra Justisdepartementet til Bratsbergs amt i anledning av en forespørsel, om der kan tilstaaes offentlig bidrag til en tuberkuløs syk, saafremt fattigvæsenet indretter et særskilt hus for ham, og hans forpleining foregaar deri.

Departementet uttaler, at hvis der bygges eget hus til patienten og heri skaffes ham betryggende pleie, maa dette betragtes som «forpleining utenfor hjemmet», og statsbidrag kan i saa fald tilstaaes i henhold til tuberkuloseovens § 13, jfr. § 6. Det er forutsætningen, at betingelserne for statsbidrag forøvrig er tilstede.

30te august. Kongelig resolution, hvorved det av indehaveren av Elverums apotek hittil drevne filialapotek i Trysilss Indbygd i Hedemarkens amt overgaar til selvstændig apotek.

14de september. Stadfæstelse — meddelt av Kirkedepartementet — paa det av fru Julie Lie opprettede «Overretssakfører Thv. Lies og hustrus legat for tuberkulose eller skrofulose i Aadalen» samt paa de under 1ste februar 1912 utfærdigede statutter for dette legat.

14de september. Stadfæstelse — meddelt av Kirkedepartementet — paa det av fru Julie Lie opprettede «Overretssakfører Thv. Lies og hustrus legat for tuberkulose eller skrofulose i Jevnaker» samt paa de under 1ste februar 1912 utfærdigede statutter for dette legat.

17de september. Skrivelse fra Medicinaldirektøren til en kommune-læge, hvorefter der maa fattes særskilt helseraadsbeslutning om hver tuberkuløs, til hvis forpleining utenfor hjemmet man ønsker at faa bidrag av stats- og amtskasse, jfr. tuberkuloseovens § 6 og Justisdepartementets rundskrivelse av 25de september 1903. Den omstændighet, at isolationsavdelingen for tuberkulose er tilknyttet fattiggården, er i

og for sig ikke til hinder for, at bidrag til forpleiningen ydes efter tuberkulose-lovens § 13; men det vil bero paa de specielle forhold i hvert enkelt tilfælde, om anbringelse i en egen afdeling av fattiggaarden kan betegnes som forpleining utenfor den sykes hjem, forsaavidt angaar personer, som allerede i forveien har fast bolig i fattiggaarden. Herom kan ingen generel uttalelse avgives, men hvert tilfælde maa bedømmes for sig efter de av helseraadet givne oplysninger.

21de september. Skrivelse fra Medicinaldirektøren i anledning av forespørsel fra en avisredaktion, om det er tillatt at indta i norske aviser et avertissement, hvori meddeles bl. a., at et middel, benævnt Dr. med. F. Heys syphilis elixir, forsendes portofrit mot forut indsendelse av et beløp eller mot etterkrav med tillæg av porto.

Bekjendtgjørelsen vilde, uttaler Medicinaldirektøren, saaledes komme til at indeholde opfordring til indførsel av apotekvarer i strid med § 1 i lov om indførsel av apotekvarer samt om handel med gifter og arkana m. v. av 16de mai 1904 og maa derfor i henhold til lovens § 3 ikke indtages i aviser eller tidskrifter eller utbredes paa anden maate.

23de september. Skrivelse fra Medicinaldirektøren til overlægen for den spedalske sygdom angaaende utredelsen av utgifterne ved indsendelse av en spedalsk syk til pleiestiftelsen. Medicinaldirektøren antar, at spedalskelovens §§ 3 og 4 for anledningen maa kunne bringes i anvendelse. Forsaavidt den omhandlede syke, hvis hun selv skal utrede utgifterne ved indlæggelsen, er uvillig til at la sig indlægge paa hospital, maa helseraadet overensstemmende med lovens § 3 kunne beordre hende indlagt, og utgifterne hermed følgelig utredes efter lovens § 4. Og forsaavidt det haster med indlæggelsen, maa distriktslægen kunne beslutte denne, naar han sørger for snarest mulig efter at faa det samlede helseraads beslutning om indlæggelsen.

11te oktober. Kongelig resolution, hvorved der i henhold til § 1 i lov av 2den mai 1912 om oprettelse av et lotteri til indtægt for skogsaken og tuberkulosesaken bl. a. meddeles approbation paa plan for lotteriet, vedtat av den i lovens § 4 anordnede lotterikomiteé.

29de oktober. Skrivelse fra Medicinaldirektøren til en distriktslæge, som meddeler, at der i en skolekreds holdes omgangsskole, idet læreren underviser snart i et hus, snart i et andet, og forespør, om resolution av 7de juni 1902 om renhold i skoler gjælder ogsaa denslags lokaler.

Medicinaldirektøren uttaler i den anledning, at spørsmålet utvilsomt maa besvares bekræftende.

15de november. Kongelig resolution, hvorved bl. a. bestemmes, at en anden læge end vedkommende embedslæge kan fra 1ste januar 1913 antages til, indtil videre, at forrette som ordfører i helseraadet for kjøp-staden Notodden mot en aarlig godtgjørelse av statskassens av kr. 400,00.

22de november. Kongelig resolution, hvorved der meddeles stadfæstelse paa følgende tilføielse til § 10 c i de ved kongelig resolution av 6te januar 1906 m. fl. resolutioner stadfæstede statutter for «Understøttelsesforeningen for norske læger og deres efterlatte»:

«8) Essa Kreybergs legat, stort kr. 5 000,00, hvis renter anvendes overensstemmende med de for legatet fastsatte statutter og de nedennævnte under E. for barnelegatet bestemte regler».

29de november. Kongelig resolution, hvorved Stavanger amtskommune og Stavanger bykommune meddeles autorisation i henhold til § 1 i lov om sindssykes behandling og forpleining av 17de august 1848 til at oprette et kommunalt asyl for 196 sindssyke — 98 mænd og 98 kvinder — paa gaarden Dale i Hetlands herred i Stavanger amt overensstemmende med utarbeidede tegninger.

13de december. Kongelig resolution, hvorved bl. a. bestemmes, at distriktslægen i Engerdalens distrikt i Hedemarkens amt skal være forpligtet til:

1. efter amtmandens nærmere anordning at fremmøte og gjøre lægetjeneste ved utskrivningsmøter inden embedsdistriktet mot herfor at erholde et av militæretaten fastsat honorar for hver forretningsdag foruten vanlig skyss- og kostgodtgjørelse.
2. om det maatte forlanges, at foreta faste reiser en gang ukentlig inden distriktet for at skaffe befolkningen lettere adgang til lægehjælp, mot skyss- og kostgodtgjørelse.

17de december. Stadfæstelse — meddelt av Kirkedepartementet — paa det av direktør Ludv. Kr. Langberg oprettede «Direktør Langbergs legat til statens sindssykeasyler» og paa de under 28de mai 1912 utfærdigede statutter for dette legat.

23de december. Den Norske Regjerings resolution, hvorved der paa sedvanlige betingelser tillates oprettet 2 nye apotek i Kristiania, hvorav det ene skal lægges i bydelen Fagerborg, dog ikke vestenfor Fagerborggaten og ikke søndenfor Rosenborggaten, og det andet i den nordre del av Kampen paa et av Justisdepartementet nærmere fastsat sted.

Register

til

samling av love, kgl. resolutioner, skrivelser m. v. i 1912.

Apotekvæsen.

		Side.
Januar	26. Res. ang. honoraret for den ved kommissionen for den farmaceutiske medhjælpereksamen ansatte sekretær	324
Februar	22. Res. om opprettelse av et nyt apotek i Skien	324
Mars	21. Skr. om, at apotek indgaar under brandlovens § 47.....	326
April	18. Res. om opprettelse av et apotek i Sandnessjøen.....	327
—	26. Res. om Svolveværs filialapoteks overgang til selvstendig apotek....	327
—	30. Skr., at syropus cocillana compositus er forbeholdt apotekernes ene-handel i detalj	327
Mai	31. Lov om fortrinsret for visse fordringer	329
—	31. Res. om opprettelse av 2 nye apotek i Trondhjem	331
Juni	14. Res. om opprettelse av et nyt apotek i Drammen.....	331
—	21. Kgl. kundgj. om avgift til statskassen av apotekenes omsætning...	331
—	21. Res. om ændring i plakat av 4de juni 1904 om utlevering av gifter m. v. fra apotek	332
Juli	4. Res. om tillæg til reglementet for farmaceutisk eksamen	333
—	13. Rundskr. om forbud mot handel med «Kihlolmedikamenter» og «Winters Nalther tabletter»	333
—	17. Skr. om en læge kan rekvirere i pakkepost fra utlandet prøver av forskjellige nyere medikamenter, jfr. lov 16de mai 1904	333
—	31. Res. om opprettelse av et nyt kontorchefsembede i medicinaldirektoratet for de apotekvæsenet vedrørende saker m. v.	336
August	6. Skr. om, at en apoteker er uberettiget til at utlevere lægemidler, som ikke maa sælges i haandkjøp, efter recept fra medicinsk student	336
—	10. Rundskr. om ændring i plakaten om handel med gifter og apotekvarer av 29de august 1908	337
—	23. Res. ang. opprettelse av et nyt apotek i Horten	337
—	30. Res. om, at filialapoteket i Trysil overgaar til selvstendig apotek..	337
September	21. Skr. om, at et avertissement om, at «Dr. med. F. Heys syphillis elixir» forsendes portofrit mot forut indsendelse av et beløp eller mot etterkrav, ikke maa indtages i norsk avis m. v.	338
December	23. Res. ang. opprettelse av 2 nye apotek i Kristiania	339

Epidemiske og smitsomme sygdomme.

April	15. Skr. om anvendelse av difteriserum ved behandling for difteri m. v.	327
-------	---	-----

Jormorvæsen.

Mai	31.	Lov om fortrinsret for visse fordringer.....	329
Juli	26.	Lov om forandring i lov om jormødre av 19de december 1898	336

Læger.

Januar	2.	Skr. ang. en distriktslæges krav paa salær efter sportellovens § 109 for efter politiets begjæring at ha undersøkt en sindssyk person og avgit erklæring	323
Januar	3.	Res. ang. forandring av grænserne for Ofotens og Trondenes lægedistrikter	323
—	3.	Rundskr. om betydningen av civil læges attest ved militær lægebedømmelse av militære mandskaper m. v.	323
—	6.	Res. ang. gagen for direktøerne for Gaustad, Ek, Rotvold og Rønvik asyler	324
Februar	9.	Lov om adgang til at ansætte kvinder i statens embeder	324
Mars	15.	Res. ang. opprettelse av nye distriktslægeembeder for Engerdalens herred og Hatfjelldalens herred	326
—	19.	Skr. om betaling for lægeundersøkelse av barn i h. t. fabriktilsynslovens § 21, naar der ikke er antat læge i det stedlige fabriktilsyn m. v.	326
Mai	31.	Lov om fortrinsret for visse fordringer.....	329
Juni	21.	Res. ang. stadfæstelse paa tilføielse til statutterne for «Understøttelsesforeningen for norske læger og deres efterlatte»	333
Juli	17.	Skr. om en læge kan rekvirere i pakkepost fra utlandet prøver av forskjellige nyere medikamenter, jfr. lov 16de mai 1904	333
—	26.	Lov om utførelsen av de offentlige lægeforretninger	333
November	15.	Res. om, at en anden læge end embedslægen kan forrette som helseraadsordfører i Notodden	338
—	22.	Res. ang. stadfæstelse paa tilføielse til statutterne for «Understøttelsesforeningen for norske læger og deres efterlatte»	338
December	13.	Res. om forpligtelse for distriktslægen i Engerdalen til at gjøre lægetjeneste ved utskrivningsmøter og at foreta faste reiser inden embedsdistriktet m. v.	339

Medicinalvæsenet, forskjellig.

Februar	9.	Lov om adgang til at ansætte kvinder i statens embeder.....	324
---------	----	---	-----

Sindssykevæsen.

Januar	6.	Res. ang. gagen for direktøerne for Gaustad, Ek, Rotvold og Rønvik asyler	324
—	16.	Skr. ang. de foranstaltninger, der blir at træffe til varetagelse av en sindssyks tarv, naar dennes egtefælle søker skilsmisse efter bestemmelsen i lov av 20de august 1909 § 7	324
Mars	15.	Res. ang. regler om politiets befatning med sindssyke efter lov av 17de august 1848 § 10	324
April	18.	Res. ang. opprettelse av et kommunalt sindssykeasyl paa Opdøl i Romsdals amt	327
Mai	15.	Skr. om utredelsen av utgifter ved tvangsarbeideres overførelse til eller forpleining i sykehus eller sindssykeasyl	328
Juli	4.	Res. om approbation av regulativ for Prestesæter sindssykeasyl	333
—	31.	Lov om forandring i lov om fattigvæsenet av 19de mai 1900	336

			Side.
November	29.	Res. om oprettelse av et kommunalt asyl paa gaarden Dale i Hetland herred i Stavanger amt.....	339
December	17.	Stadfæstelse paa «Direktør Langbergs legat til statens sindssyke-asyl»	339

Spedalskheten.

Juli	31	Res. om overførelsen av de til overlægen for den spedalske sygdom henlagte forretninger til lægen og bestyreren for pleiestiftelsen for spedalske nr. 1.....	336
September	23.	Skr. om utredelsen av utgifter ved innsendelse av en spedalsk syk til pleiestiftelse	338

Sykehus. Hospitaler.

Mai	10.	Res. ang. omregulering og forbedring av den underordnede betjenings lønsforhold ved Rikshospitalet m. v.....	328
—	15.	Skr. om utredelsen av utgifter ved tvangsarbeideres overførelse til eller forpleining i sykehus eller sindssykeasyl	328
—	28.	Stadfæstelse paa «Herman og Martina Hansens legat til fripladse for patienter paa sykehus i Kristiania»	329
—	30.	Stadfæstelse paa «Ole T. Eigs legat til fremme av sykepleien i Vaaler»	329
Juli	31.	Lov om forandring i lov om fattigvæsenet av 19de mai 1900.....	336

Tuberkulose.

Mars	15.	Stadfæstelse paa «Meierimester Østres legat» til hjelp for trængende syke — fortrinnsvis tæringssyke — hjemmehørende i Flaa herred i Hallingdal	326
—	22.	Stadfæstelse paa «Hans Edvardsen Skjøtterens legat til bekjæmpelse av tuberkulosen indenfor Romedal prestegjeld»	327
April	12.	Stadfæstelse paa «Michael Strands legat til bedste for fattige tæringssyke av Kristianssands by»	327
Mai	2.	Lov om oprettelse av et lotteri til indtægt for skogsaken og tuberkulosesaken	328
Juli	5.	Stadfæstelse paa «Albert og Thorleif Grøns legat til bekjæmpelse av tuberkulosen inden Sandeherred og Sandefjord»	333
August	24.	Stadfæstelse paa «Scott Nerdrums legat for fattige tæringssyke»...	337
—	28.	Skr. om offentlig forpleining av en tuberkuløs patient i hus, som indrettes særskilt for ham m. v.....	337
September	14.	Stadfæstelse paa «Overretssakfører Thv. Lies og hustrus legat for tuberkulose eller skrofulose i Aadalen»	337
—	14.	Stadfæstelse paa «Overretssakfører Thv. Lies og hustrus legat for tuberkulose eller skrofulose i Jevnaker».....	337
—	17.	Skr. ang. nødvendigheten av særskilt helseraadsbeslutning om hver tuberkuløs til hvis forpleining utenfor hjemmet ønskes bidrag av stats- og amtskasse.....	337
Oktober	11.	Res. ang. approbation av plan for lotteriet til indtægt for skogsaken og tuberkulosesaken	338
—	29.	Skr. om, at res. av 7de juni 1902 om renhold i skoler ogsaa gjælder lokaler for omgangsskole	338

Trykt 1913.

- Nr. 184. Rekrutering 1911. (*Recrutement.*)
- 185. Skiftevæsenet samt overformynderierne 1910. (*Successions, faillites et biens pupillaires.*)
- 186. Norges fiskerier 1911. (*Grandes pêches maritimes.*)
- 187. Folkemængdens bevægelse 1908 og 1909. (*Mouvement de la population.*)
- 188. Folketælling 1 december 1910. Tredje hefte. Beboede Hus og Husholdninger. (*Recensement. III. Maisons habitées et ménages.*)
- 189. Stortingsvalget 1912. (*Elections en 1912 pour le Storting.*)
- 190. Sindssykeasylenes virksomhet 1911. (*Hospices d'aliénés.*)
- 191. Norges telegrafvæsen 1911/12. (*Télégraphes et téléphones de l'État.*)
- 192. De offentlige jernbaner 1911/12. (*Chemins de fer publics.*)
- 193. Private aktiebanker 1911. (*Banques privées par actions.*)
- 194. Haandverkstællingen 1910. 2. hefte. (*Recensement des métiers en 1910. II.*)
- 195. Ulykkesforsikring 1910. (*Assurances contre les accidents du travail.*)
- 196. Jordbruk og fædrift 1906—1910. (*Agriculture et élevage du bétail.*)
- 197. Norges bergverksdrift 1911. (*Mines et usines.*)
- 198. Norges skibsfart 1911. (*Navigation.*)
- 199. Alkoholstatistik II. 1908—1911. (*Statistique des boissons alcooliques: II. 1908 à 1911.*)
- 200. Den Almindelige Brandforsikrings-Indretning for Bygninger 1910—1912. (*L'institution générale des assurances des bâtiments contre l'incendie.*)
- 201. Veterinærvæsenet og kjødkontrollen 1911. (*Service vétérinaire et l'inspection de la viande.*)
- 202. Fabrikstællingen i Norge 1909. Andet hefte. Arbejds lønninger i industrien. (*Recensement industriel 1909: Salaires.*)
- 203. Kriminalstatistik 1909 og 1910. (*Justice criminelle.*)
- 204. Norges postvæsen 1912. (*Statistique postale.*)
- 205. Fængselsstyrelsens aarbok 1909. (*Annuaire de l'Administration générale des prisons 1909.*)
- 206. Fabrikstællingen i Norge 1909. Tredje hefte. Arbejdstiden i industrien. (*Recensement industriel 1909: Durée du Travail dans l'industrie.*)
- 207. Fattigvæsenet 1910. (*Assistance publique.*)
- 208. Norges handel 1912. (*Commerce.*)
- 209. Folkemængdens bevægelse 1910. (*Mouvement de la population.*)
- 210. Kriminalstatistik. Oversigt 1886—1904. (*Justice criminelle. Introduction et tableaux rétrospectifs.*)
- 211. Folketælling 1 december 1910. Fjerde hefte: Folkemængde fordelt efter livsstilling. (*Recensement du 1 décembre 1910: Population classée par professions.*)
- 212. Arbejds lønninger 1910. (*Gages annuels des domestiques et salaires des ouvriers.*)
- 213. Industristatistik 1911. (*Statistique industrielle.*)
- 214. Fiskerforsikringen 1912. (*Statistique des assurances contre les accidents des marins pêcheurs.*)
- 215. Norges kommunale finanser 1909. (*Finances des communes.*)
- 216. Sundhetstilstanden og medicinalforholdene 1911. (*Rapport sur l'état sanitaire et médical.*)
- 217. Rekrutering 1912. (*Recrutement.*)
- 218. Skolevæsenets tilstand 1910. (*Instruction publique.*)
- 219. Norges sparebanker 1912. (*Caisses d'épargne.*)
- 220. Norges fiskerier 1912. (*Grandes pêches maritimes.*)

Norges Officielle Statistik, række VI.
(Statistique Officielle de la Norvège, série VI.)

Trykt 1914.

- Nr. 1. Haandverkstøllingen 1910. 3dje hefte. (*Recensement des métiers en 1910. III: Durée du travail.*)
- 2. Norges bergverksdrift 1912. (*Mines et usines.*)
- 3. Arbeidstiden i industrien september 1913. (*Duration du travail dans l'industrie septembre 1913.*)
- 4. De offentlige jernbaner 1912/13. (*Chemins de fer publics.*)
- 5. Norges telegrafvæsen 1912/13. (*Télégraphes et téléphones de l'État.*)
- 6. Sindssykeasylenes virksomhet 1912. (*Hospices d'aliénés.*)
- 7. Haandverkstøllingen i Norge 1910. Fjerde hefte. Arbeidslønninger. (*Recensement des métiers en 1910. IV: Salaires.*)
- 8. Folketølling 1 december 1910. Femte hefte. Folkemængde fordelt efter køn, alder og egteskabelig stilling samt fødesteder. Fremmede staters undersaatler. (*Recensement du 1 décembre 1910. Population classée par sexe, par âge, par état civil et par lieu de naissance. — Sujets étrangers.*)
- 9. Norges skibsfart 1912. (*Navigation.*)
- 10. Ulykkesforsikringen 1911. (*Assurances contre les accidents du travail.*)
- 11. Fængselsstyrelsens aarbok 1910. (*Annuaire de l'Administration générale des prisons 1910.*)
- 12. Kommunevalgene 1913. (*Élections en 1913 pour les conseils communaux et municipaux.*)
- 13. Veterinærvæsenet og kjødkontrollen 1912. (*Service vétérinaire et l'inspection de la viande.*)
- 14. Norges kommunale finanser 1910. (*Finances des communes.*)
- 15. Forsømte barn 1910 og 1911. (*Traitement des enfants moralement abandonnés.*)
- 16. Norges postvæsen 1913. (*Statistique postale.*)
- 17. Folkemængdens bevægelse 1911. (*Mouvement de la population.*)
- 18. Norges Handel 1913. (*Commerce.*)
- 19. Sundhetstilstanden og medicinalforholdene 1912. (*Rapport sur l'état sanitaire et médical.*)

Det Statistiske Centralbyraa har desuten bl. a. utgit følgende verker:

- Statistisk Aarbok for kongeriket Norge. Senest utkommet: 33te aargang, 1913. Kristiania 1914. (*Annuaire statistique de la Norvège.*)
- Meddelelser fra det Statistiske Centralbyraa. Senest utkommet: En og tretiende bind, 1913. Kristiania 1914. (*Journal du Bureau Central de Statistique.*)
- Maanedsopgaver over vareomsætningen med utlandet 1913. Første bind. (*Bulletin mensuel du commerce extérieur en 1913. Première année.*)
- Norges civile, geistlige og judicielle inndeling 1 april 1912. Kristiania 1912. (*Les divisions civiles, ecclésiastiques et judiciaires du royaume de Norvège le 1 avril 1912.*)
- Fortegnelse over Norges Officielle Statistik m. v. 1828—31 december 1910. Kristiania 1889 og 1913.
- Statistiske Oversigter 1914. Kristiania 1914. (*Résumé rétrospectif 1914.*)

Samtlige verker er tilsalgs hos H. Aschehoug & Co., Kristiania.

27 november 1914.